

କଥା ଭରତୀ
ଦେହୁଗୁ ଗଳ୍ପମାଳା

ଅନ୍ତର୍ଭାଗରୁ ପ୍ରାପ୍ତମାଳା

କଥା ଭାରତୀ
ତେଲୁଗୁ ଗଳ୍ପମାଳା

ସମ୍ପାଦକ
ପୁରୁଷେନ୍ଦ୍ର ପୁ କ୍ରମଣ୍ୟ ଶର୍ମା
ଡ଼୍ଫାକାଟି ପାଣ୍ଡୁରଙ୍ଗା ଶର୍ମା
ଅନୁବାଦ
ସ୍ନେହଲତା ରାୟ

ନ୍ୟାୟନାଲ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟି, ଇଣ୍ଡିଆ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ 1975 (ଶେକାବ୍ଦ 1897)

ପଞ୍ଚମ ସଂସ୍କରଣ 1993 (ଶେକାବ୍ଦ 1914)

ମୂଳ © କେଶବମାଧୁନ

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ © ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, 1972

Original Title : Telugu Kathanikalu

Oriya Translation : Telugu Galpamala

ISBN 81-237-0137-3

ଟ 52.00

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ଇଣ୍ଡିଆ, ଏ-5, ଗ୍ରୀନ୍ ପାର୍କ,

ନୂଆ ଦିଲ୍ଲୀ-110 016 କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରକାଶିତ ।

ପ୍ରାକ୍‌କଥନ

ମନୁଷ୍ୟ ଯଦ୍ବିତ ହିଁ କାହାଣୀର ଜନ୍ମ । କାହାଣୀ ପରେ ହିଁ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟ ବିଭବ ସବୁର ବିକାଶ ହେଲା । ଆଜିର ଆଖ୍ୟାୟିକା ସେହିକି ଆଧୁନିକ, ତାର ଇତିହାସ ସେହିକି ପୁରାତନ । ଆଖ୍ୟାୟିକା ବା କାହାଣୀ ଆଗରେ ଉପନ୍ୟାସ ଏକବାରେ ଛୋଟ ପିଲା । ଜୀବନ ଯେତେ ପ୍ରକାରର ମୋଡ଼ ନାଏ, ସାହିତ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିକି ମୋଡ଼ ନେବାକୁ ପଡ଼େ । ତେଲୁଗୁ-ଭାଷା-ଭାଷୀ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ରୂପ ଦେଇଥିବା ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ ହେଲା ତେଲୁଗୁ ଆଖ୍ୟାୟିକା ।

ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀର ଏହା ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ ମହାକବି ଗୁରୁଜାଡ଼ି ଆପ୍ତ ପା ରାଓଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ସାହିତ୍ୟର ଏହି ଟାଣାଟି ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା । ଏହାର ଇତିହାସ ସର୍ବମୋଟ ଷାଠିଏ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ପୁରୁଣା ହେବ ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଭାବରୁ ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା ଏହି ଅଭିନବ ରୂପ, ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ପରି ପାଠକର ମନ ଅପହରଣ କରାଏ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏହି ନୂତନ ଶାଖାକୁ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ପୁଣି ବିଶିଷ୍ଟ ଗୌରବ କେତେକ ପ୍ରାତଃସ୍ମରଣୀୟ କଥାକାରଙ୍କୁ ମିଳିଛି ।

ଆଧୁନିକ ତେଲୁଗୁ ଗଦ୍ୟର ବିକାଶ ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀରୁ ପୁଷ୍ଟ । ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀର ନାମ ଉଦ୍ଭାବଣ ମାତ୍ରେ କେତେ ଜଣ ଲେଖକଙ୍କ ନାମ ଆପେ ଆପେ ସ୍ମରଣ ହୋଇଥାଏ । ସେମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଅର୍ପଣ ନକରି ଲେଖନୀ ଆଜକୁ ବଢ଼ି ପାରୁନାହିଁ ।

‘ବାଗିଷ୍ଟର ପାଟ୍ଟାଗମ୍’ର ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ମୋକ୍ଷପାଟି ନରସିଂହ ଶାସ୍ତ୍ରୀ; ‘ବଟିଗର କଥଳୁ’ର ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ତା ପାଣିଗ୍ରାହୀ; ‘କାନ୍ତମ୍ କଥଳୁ’ର ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ମୁନୀମାଣିକ୍ୟମ୍ ନରସିଂହ ରାଓ; ‘ପିତଲ କା ଦରଓ୍ଵାଜା’ର ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ବେଲୁର ଶିବରାମ ଶାସ୍ତ୍ରୀ; ‘ଏମି ଅନୁବନ୍ଧନ’ ପରି ସ୍ମରଣୀୟ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକର ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ଵନାଥ ସତ୍ୟନାରାୟଣ; ‘ଅପାବେଶ’, ‘ଅଲେ ନେରେଡୁ’ ଓ ‘ମୁକି ଗୋରାଡା’ ପ୍ରଭୃତି କାହାଣୀର ଲେଖକ ଶ୍ରୀ ମନ୍ନାଭି ରାମକୃଷ୍ଣ ଶାସ୍ତ୍ରୀ; ‘ଅଗ୍ନିକାଳୁ କିନ୍ତୁ ମିଟଲୁ’ର ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀପାଦ ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୀ; କରୁଣକୃମାର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକର ଲେଖକ ‘କରୁଣ କୃମାର’— ଏ ସମସ୍ତେ ଆଧୁନିକ ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀର ପ୍ରାଣ-ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ଏକ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ‘ସାହିତ୍ୟ’ ପରିକାର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ଲେଖୁଥିବା ଶ୍ରୀ ହିପୁରାଣି ମଟ୍ଟୁଲୁ ଖାଚ ରାୟର ସ୍ଵାର୍ମୀ ଓ ଶ୍ରୀ କୋଡ଼ିଓଟି ଗାଠି ଭେଙ୍କଟ ସୁବ୍ବୟା ଆଦିଙ୍କ ନାମ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ।

ଗୁରୁଜାଡ଼ିଙ୍କଠାରୁ ନେଇ ଆଜିଯାଏ ହିମବିକାଶର ସିଡ଼ିରେ ଉଠି ଉଠି ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀର ଇତିହାସ, ଶୈଳୀ, ଶିଳା ଓ ଭାଷା ଆଦି—ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥେଷ୍ଟ

ପଟ୍ଟପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ଗଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକରେ ପୁରୀପେଷା ଅଧିକ ଗତିଶୀଳତା ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଛି । ଏହି ସଂକଳନରେ ସଂଗୃହୀତ ଗଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ବୈଚିତ୍ର୍ୟକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଅଥବା ଅନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ ତେଲୁଗୁ ଗଲ୍‌ସାହିତ୍ୟ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନିମ୍ନସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବ ନାହିଁ ।

ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିବା ଗଲ୍‌ଗୁଡ଼ିକରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସଂକଳନ ନିମନ୍ତେ ତେଲୁଗୁ କଥା-ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ ନରୁଥିବା କେତୋଟି ଗଲ୍‌ ବାଛୁନେବା ସହଜ କାମ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଷ୍ଟୁଡ଼ି ସଂକଳନରେ ଏଇଭଳି ପ୍ରୟାସ କରିବା ମଧ୍ୟ ଅନୁଚିତ । ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଗତ ସତ୍ୟ ବର୍ଷକୁ ଛ' ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଶବର୍ଷ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସଂକଳନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଉଚିତ । ଏହି ଭାବରେ ହିଁ ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀର ପ୍ରକୃତିଗତ ବିଶେଷତା ପ୍ରତିଫଳନ କରିବା ସମ୍ଭବପର ହୋଇପାରେ ।

ନ୍ୟାସନାଲ୍ ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାଷାଭାଷୀ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ 'ଆଦାନପ୍ରଦାନ' ପରିକଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରସ୍ତୁତ ସଂକଳନଟି ସେହି ଯୋଜନାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ସତେଇଗଣି ଗଲ୍‌ ଏଠାରେ ସନ୍ନିବେଶିତ କରାଯାଇଛି ।

ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର କାହାଣୀରୁ ଏହି ସଂକଳନଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ଏବଂ ନାଲି ଚରଞ୍ଜିଷଙ୍କ କାହାଣୀ ସହ ଶେଷ ହୋଇଛି । ଲେଖକ ଦୁହେଁ ତେଲୁଗୁଭାଷୀ କୃଷିଜୀବୀମାନଙ୍କର ଛାମ୍ପ୍ୟ-ଜୀବନର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିଛନ୍ତି (ଏଇ ସଂକଳନର କାହାଣୀକାରମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ସ୍ୱତ୍ୱକ ଶେଷରେ ଦିଆଯାଇଛି) । ବୁକ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟର ନିୟମାବଳୀ ଦ୍ୱାରା ଏହି ସଂକଳନଟି ହୁଏତ ସୁଦୃଷ୍ଟି ରହିତ ହୋଇପାରିଥାଏ; ତେବେ ଯାହା ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଏହି ସଂକଳନଟି ସ୍ୱୟଂସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି କେବେ ଦାବି କରି ନ ପାରେ । ସଂକଳନର କଲେବର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମକୁ କେତେକ ଭଲ ଗଲ୍‌ ବାଦ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଶେଷରେ ଆମ ପାଇଁ ଏହି ପଣ୍ଡାଗ୍ରପଣ୍ଡ ରହିଗଲା— ଆହା, କେତେ ଭଲ କାହାଣୀଟିଏ ଗ୍ରହଣୀୟ ! ଏହି ସଂକଳନର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ପାଠକଙ୍କୁ ଯଥୋଚିତ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଆମେ ଆମର ଶ୍ରମ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକ ମଣିବୁ ।

ଡ୍ରାକାଟି ପାଣ୍ଡୁରଙ୍ଗା ରାଓ
ସୁରାଟ୍ ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଶର୍ମା

ସୂଚୀପତ୍ର

ପ୍ରାକ୍‌କଥନ		ପୃଷ୍ଠା
1. ମମତା	ଗୋପୀଚନ୍ଦ୍ର	1
2. ନୌକା-ଯାତ୍ରା	ପାଲଗୁମ୍ମ ପଦ୍ମଗୁମ୍ମ	7
3. ଦୋଷ-ଗୁଣ	ଗୁମ୍ମପାଟି ବୈକଟଚନ୍ଦ୍ରମ	17
4. ପଶ୍ଚାତ୍ତପ ନାହିଁ	ବୁଦ୍ଧି ବାବୁ	39
5. ପାଟଣା ପତ୍ତଣୟ	କୋଡବଟିଚନ୍ଦ୍ର କୁଟୁମ୍ବଗୁମ୍ମ	52
6. ଆତ୍ମଗତ	ରାଜକୋଣ୍ଡ ବିଶ୍ଵନାଥ ଶାସ୍ତ୍ରୀ	61
7. ଆଶା-ଆଲୋକ	ବାଲଗଙ୍ଗାଧର ଚନ୍ଦ୍ର	73
8. ବେହେଲ	ଗୁମ୍ମଟି ସୋମସ୍ଵାମୀ	85
9. ପୁଣ୍ୟାଦ୍ରୁତି	ପେଦି ଭୋଟଲ ପୁରବରମୟା	95
10. ଠାକୁରଙ୍କ ପାଲଙ୍କି	ଅବସରାଲ ରାମକୃଷ୍ଣା ରାଓ	108
11. ଉଦ୍‌ଜୀବୀ	କୌମ୍ବୁର ବେଣ୍ଟଗୋପାଳ ରାଓ	119
12. କାଉ	ପୁରାଣମ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରକାଶ ରାଓ	139
13. ଉପହାର	ମୁଲଲପୁଡ଼ି ଭେଙ୍କଟ ରମଣ	149
14. ମଲୟ ପବନ	ମଧୁରାନ୍ତକମ୍ ରାଜାରାମ	158
15. ପୁଣ୍ୟାନ୍ତ	ଶ୍ରୀମତୀ ଅବତୁର ଶ୍ରୀୟା ଦେବୀ	167
16. ଖାଲ ବୋତଲ	ସ୍ଵାଇଲ	173
17. ଏକ ଲକ୍ଷ	ସାରାଜୀ	183
18. ନେଉଲର କାହାଣୀ	ବଲିବାଡ଼ କାନ୍ତା ରାଓ	203
19. ଅଧ୍ୟାୟ ଫର ଉ ପା. ଏମ୍.	ଶ୍ରୀମତୀ ସାନା ଦେବୀ	213
20. ମଗ୍ଗିକା	ଶ୍ରୀମତୀ ଆଶ୍ଵିନୀ ଶାରଦା ଦେବୀ	229
21. ନୋ ଗୁମ୍ମ	କାଳୀ ପଟ୍ଟନମ୍ ରାମା ରାଓ	237
22. ହାତବାଲ-ଚୌକ	ଶ୍ରୀପତି	256
23. ଶୁକର ସନ୍ତାନରେ	ଆଦିଶିଷ୍ଟ	268
24. କୋଠାଘର	ଶ୍ରୀମତୀ ମାଳତୀ ଚନ୍ଦ୍ର	278
25. ପୁଣି ଅରେ ବରଯାତ୍ରୀରେ	ଶ୍ରୀମତୀ ଉତ୍ତରା ଜାନକୀ ରାଣୀ	287
26. ଫଟା ଗୁମ୍ମ	ବୋଲି ଚେଡ଼ଡ଼ି ପଣ୍ଡି ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଉ	292
27. ବରଗଛର ଗୁମ୍ମ ଓ ମଲ୍ଲୀଫୁଲର ଲତା		
	ନାର୍ଲ ଚରନ୍‌ନାଥ	297
ଲେଖକ ପରିଚୟ		308

ମମତା

ମାମା ଯୋଗୟା ବାଡ଼ି ଠୁକୁ କି ନାଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ଥିବା ଜାମୁ ଗଛମୂଳ ଛାଇରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଖୁସାସକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଅଖିଆଗରେ ହାତ ରଖି ନିଜ ବଳ ଆଡ଼କୁ ନଜର ପକାଇଲା । ନିଜ ଜମି ସୀମାରେ ଥିବା ଶିଶିଗଗନଗୁଡ଼ିକ ତାର ଅତି ପରିଚିତ । ସେଇ ଜମି ସୀମାରେ ସେ ଗଛଗୁଡ଼ିକର ଜନ୍ମ ଆଉ ସେଇ ଜମି ସୀମାରେ ସେମାନେ ବଢ଼ିଗୁଲିଛନ୍ତି । ଥରେ ହଲରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ କାଠ ଦରକାର ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ସେଥିରୁ ଦୁଇଟି ଗଟ କଟାଇଥିଲା । ଯେଉଁଠି ସେ ଗଛ ଦୁଇଟି ଥିଲା ସେ ଜାଗା ଏବେ ବି ତାକୁ ଖାଲି ଖାଲି ଲାଗେ । ସେ ଜାଗା ଦେଖିଲମାସେ ତାର ମନେହୁଏ ଯେପରି ତାର ନିଜ ହାତରେ ଲଳିତ-ପାଲିତ ଯୋଡ଼ିଏ ଗୁଅ ସବୁଦିନ-ପାଇଁ ତାଠାରୁ ବିଦା ହୋଇଗଲେ ।

ମାମା ଯୋଗୟା ଗର୍ବସ୍ଥାସ ଛାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡର ପଗଡ଼ି ଖୋଲି ସେଇ ଜାମୁ ଗଛରେ ବସିରହିଲା । ତାର ଚିନ୍ତାଟି ଘୁଅ । ବଡ଼ ନରସୟା ବଲ-ବାଡ଼ି ନାମ ବୁଝେ । ଦୁଃଖୀ ଦୋରସ୍ତା ଲୁଗା ଦୋକାନ କରି ଗୁଣପଇସା ରୋଜଗାର କରେ । ସବୁଠୁ ସାନ ଭେଙ୍ଗଟପୁବୟା ଇଂରାଜ ପଡ଼ିଥିଲା । ତା ଛଡ଼ା ଯୋଗୟାର ଆଉ ଦୁଇଟି ଝିଅ । ସବୁ ପିଲାମାନେ ତାର ବହୁତ ସେବା-ଶୁଶ୍ରୁଷା କରୁଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ପିଲାମାନଙ୍କୁ କେବେ କେମିତି ଛାଡ଼ି ରହିବା ତା ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ହେଲେ ବି ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ କଷ୍ଟ ତାକୁ ହୁଏ ତାର ନିଜର ବିଲବାଡ଼ି ଦଣ୍ଡେ ନ ଦେଖି ରହିବା । ସେ ଗୁଡ଼ି ଥିଲା ତାର ପିଲାମାନେ ସମସ୍ତେ ଗୁଣବାସ କାମ କରନ୍ତେ । ତାର ଧାରଣା, ବିଲବାଡ଼ି କରିବାରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସାର୍ଥକତା । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ତାର ଦୁଃଖୀ ଗୁଅ—ଯିଏ ଲୁଗା ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିଲା ତା ଉପରେ ଅସନ୍ନ ଥିଲା । ସେ କହୁଥିଲା ସେ ତ ଭଲ ପିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ତା ସ୍ତ୍ରୀ କଥାରେ ପଡ଼ି ବସିପଡ଼ିଗଲା ।

ମାମା ଯୋଗୟା ପାଖରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶହେ ମାଣ ଜମି । ତାର ସମ୍ପତ୍ତିର ଲେଖି ଶୁଗ ସେ ନିଜେ ଝାଲବୁହା ପରିଶ୍ରମ କରି ଅର୍ଜିଛି । ତା ପାଇଁ ତା ଜମି ଆଗରେ ବଜ୍ର-ବାନ୍ଧବ; କୁଟୁମ୍ବ ସବୁ ରୁଚେ । ଭଲ ଫସଲ ଆମଦାନୀ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିଲା । ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ନିଜ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଭରସା ନ ରଖି ତାର ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କର ବନ୍ଧ କାଟି ନିଜ ବିଲରେ ପାଣି ମଡ଼ାଉଥିଲା । “କିଏ ମତେ ବାଧା ଦେଲାବଲା ଅଛ ତ ଆସ” କହି ସେ ଯେତେବେଳେ ମୋଟା ଠେଙ୍ଗାଖଣ୍ଡେ ନେଇ ହୁଡ଼ି ଉପରେ ହୁଡ଼ା ହୋଇଯାଉଥିଲା—ସାରା ଗାଁଟା ତଟ୍ଟା ହୋଇଯାଉଥିଲା । ତାର ଶୁଣିଲେ ତୃଷାଣି ଜମି ଯେତେବେଳେ ପାଣି ଶୋଷି-

ନେଉଥିଲା — ତାର ଆସା ତୁମ୍ଭିରେ ଭରିଯାଉଥିଲା । ମା' କୋଳରେ ଶିଶୁ-ସନ୍ତାନକୁ ନେଇ ଦୁଧ ପିଆଇଲାବେଳେ ତାର ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ହୁଏ, ସେଇପରି ଆନନ୍ଦ ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ତାର ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହୋଇ ତାକୁ କହୁଥିଲେ, “ଆମେ ସବୁ ଥାଉ ଥାଉ ତମେ କାହିଁକି ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କରୁଛ, ବ୍ୟସ୍ତ ହଉଛ ? ଆଗାମରେ କିଛି ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ନିଅ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ସେ ମନେ ମନେ ଭାବେ, “ଗ୍ରେଟ ପିଲା ଏମାନେ, ଏମାନଙ୍କୁ କଣ କଣ ? ଏହି ବ୍ୟସ୍ତତା ଆଉ ପରିଶ୍ରମ ମତେ କେତେ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ, କେତେ ତୃପ୍ତି ଦିଏ, ସେମାନେ କିପରି ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ ?”

ମାସେ ହେବ ମାମା ଯୋଗୟାର ସ୍ତ୍ରୀ ବେମାର । ଦିନକୁ ଦିନ ତାର ଅବସ୍ଥା ଖରାପ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଛି । ଦଶଦିନ ହେଲା ସେ ସ୍କୁ ସ୍କୁ ହେଉଛି; କିନ୍ତୁ ଯୋଗୟାର ପିଆଡ଼କୁ ନିଆ ନାହିଁ । ଘରଲୋକ ସେ ବିଷୟରେ କିଛି ନହଲେ “ବେମାର ମଣିଷକୁ ନ ହୋଇ ଆଉ କାହାକୁ ହେବ” କହି କଥା ଟାଳିଦିଏ ।

ଫସଲ କଟା ହେବା ବେଳ । ତାକୁ ଦଣ୍ଡେହେଲେ ଫୁରୁସତ୍ ନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା ସେ କେବେହେଲେ ଭାବି ନଥିଲା ଯେ ଏ ବେମାରୀ ଏତେ ଜଳନ୍ତି ଏପରି ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଧାରଣ କରିବ ।

ବଡ଼ପୁଅ କହିଲା, “ଆପଣ ମା ପାଖରେ ବସନ୍ତ, ମୁଁ ଯାଇ ବିଲରେ ପାଣି ମଡ଼ାଇ ଦେବି ।” କିନ୍ତୁ ଯୋଗୟା ଘରେ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ଏମିତି ତ ପାଣିର ଅଭାବ, ସେଥିରେ କେଜାଣି କିଏ ଯଦି ପାଣିଟା ଅଟକାଇ ଦିଏ । ତା ବଡ଼ପୁଅ ହସିଆର ଲୋକ; କିନ୍ତୁ ନରମ ସ୍ଵଭାବର । ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଜୋର ଦେଇ କଥା କହିଲେ ସେ ପଛକୁ ହଟିଯିବ । ସାରା ବିଲରେ ପାଣି ମଡ଼ା ହୋଇ ନ-ପାରିଲେ ପଛରେ ପଡ଼ାଇ କିଛି ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ କଥା ଭାବି ସେ ଗାଁର ବଜେଦକୁ ଡକାଇଲା । ଗୁରୋଟି ଔଷଧ ବଟିକା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଖଆଇ, ପାଣି ପିଆଇ, “ଆଣି ବୁଣି ଶୋଇପଡ଼ ନଦ ହୋଇଯିବ” କହି ଝଲ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା । ଗାମୁଣ୍ଡା ତେଲୁଲି ଗଛ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି ବଡ଼-ପୁଅ ପାଖରୁ ଖବର ଆସିଲା ଯେ ଆଉ ପାଣି ଲୋକମାନେ ଟାଙ୍ଗିଆ, ବଜୁ ନେଇ ମାରିବାକୁ ଚିଆର ହେଉଅଛନ୍ତି । ଆଉ ବଡ଼ପୁଅର ହାତ ଡରରେ କୋହୁ ମାରିଯାଉଛି । ଯୋଗୟା ଏ ଖବର ପାଇ ଜଳନ୍ତି ଜଳନ୍ତି ଝଲ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା; ପହଞ୍ଚି ନାଲରେ ଯେଉଁ ବନ୍ଧ ପଡ଼ିଥିଲା ତାକୁ କାଟି ନିଜ ବିଲକୁ ପାଣି ଯିବା କାଟ ସଫା କରିଦେଲା । ସେପାଖରାଲା ହଠାତ୍ ନେଇ ବୁସ୍ତୁରୁ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ; କିନ୍ତୁ କରପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜମିକୁ ବାହୁଥିବା ପାଣିର ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଯୋଗୟାର ପ୍ରାଣ ଆନନ୍ଦରେ ଭରିଗଲା । ସେ ସାରା ସଫାର ଭୁଲି ହଠାତ୍ ଉପରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ରହିଲା ।

“ମା ଦେହ କିପରି ଅଛି” ନରସୟା ପଚାରିଲା । “ହଁ ସେମିତି” ଯୋଗୟା ଉତ୍ତର ଦେଲା । “କିଛି କଣ ଆଗାମ ମିଳିନାହିଁ ?” ନରସୟା ପୁଣି ପଚାରିଲା । “ହଁ, ମିଳିବ ନାହିଁ କାହିଁକି ?” ଯୋଗୟା କହିଲା । ନରସୟା କହିଲା, “ଗୁଲ, ଆମେ ଏଥର ଯିବା ।”

ଏ କଥା ଶୁଣି ଯୋଗୟା ତମକ ପଢ଼ିଲା । କହିଲା, “ବିଲକୁ ପୁରୁ ପାଣି ନ ମାଡ଼ିବା ଯାଏ ମୁଁ କିପରି ଯିବି ?” “ଘରେ ତ କେହି ନାହାନ୍ତି । କେତେବେଳେ କୋଉ କଥା,” ନରସୟା କହିଲା । “ରୁ ଯାଆ । ମୁଁ ଠି ଅଛି” ଯୋଗୟା କହିଲା । ନରସୟା ଜାଣିଥିଲା ଯେ କାମ ପୁରୁ ନ କରି ଯୋଗୟା ଯିବା ଲୋକ ନୁହେଁ । ଏ କଥା ନରସୟାକୁ ଭଲ ନ ଲାଗୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାଧା ହୋଇ ବାପକୁ ହୁଡ଼ ଉପରେ ଛୁଡ଼ି ଘର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା ।

କାଉ କା’-କା ଗୁଣିଲା ବେଳକୁ ଯୋଗୟାକୁ ଘରୁ ଡକାଇ ଆସିଲା । ତାକୁ ଜଣାଥିଲା ଯେ ତା ସାଙ୍ଗେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀର ବନ୍ଧନ ହୁଡ଼ିବା ଉପରେ; କିନ୍ତୁ କ୍ଷେତର ଗୋଟିଏ କୋଣ ବାକି ଅଛି । ସବୁ କଥାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣି ପହଞ୍ଚି ନାହିଁ । କାମ ଅଧା ଛାଡ଼ି ସେ ଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ଭିତରେ ସବୁ କଥାର ଭିତ୍ତିହୋଇ ସେ କୋଣରେ ବି ପାଣି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଯୋଗୟା ସେଠୁ ଜଳନ୍ତି ଜଳନ୍ତି ଘର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା — ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ।

ସେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ତାର ସ୍ତ୍ରୀର ଶେଷ ଅବସ୍ଥା ଆସିଗଲାଣି । ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ବି ସେ ଘରକଥା କହିଗଲା, “ଗ୍ରେଟ୍ ବାହାଘର କଥା ତମକୁ କେତେ ଥର କହିଲଣି, ତମେ କାନ ଦେଉନା” ସେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅଭିଯୋଗ କରି କହୁଥିଲା । ସାନବୋହୂ ତ କଥା ଶୁଣି ନ ଥିଲା, ଯେଥିପାଇଁ ଦୁଃଖ କରୁଥିଲା । “ସୁଷା... କାଟିଦେଇଛନ୍ତି । ଗାଢ଼ ସବୁ ମାଟିରେ ଭରିଦିଅ, ସେମିତି ସୁଷା ବାହାଘର ପାରିବେ ନାହିଁ ।” ତା’ପରେ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଧୋବା କରୁଛନ୍ତି... । “ଧୋବା ପେଟ ଦେଇ ଲୁଗା କାଟୁଛନ୍ତି ଲୁଗା ସଫା ହେଉନାହିଁ ।” ନିଜେ ଉଠିପଡ଼ି ଦିଅ ମୁହଁବାକୁ ଦିଅନ୍ତା । “ବଡ଼ବୋହୂ ଭଲ ଦିଅ ମୁହଁପାରେ ନାହିଁ— ଅଧା ଲହୁଣୀ ରହିଯାଏ ।” ତାର ଚିନ୍ତା ହେଉଥାଏ ସିଏ ଆଖି ଗୁଜିଲେ ତାର ଏ ସଂସାରଟିର ଅବସ୍ଥା କଣ ହବ !

“ଏ ସବୁ କଥାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କଣ ମିଳିବ” ଯୋଗୟା ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା; କିନ୍ତୁ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କିଛି ନା କିଛି ସେମିତି କହିଗଲାଣି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ କିଛି ନା କିଛି କହୁଥାଏ, କାମ ବଢ଼ାଉଥାଏ । କହୁ କହୁ ବାକିଶବ୍ଦ ହରାଇବାପରେ । ଜୀବନଦୀପ ଲିଭିବା ପୁଅରୁ ଯୋଗସ୍ୱାର ହାତ ଜୋରରେ କାଟୁଡ଼ି ଧରିଲା । ତାର ହାତ ଭିତରେ ହାତ ରଖି ସେ ଏ ଦୁନିଆରୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଯୋଗସ୍ୱାର ସ୍ତ୍ରୀ ଯିବାର ଠିକ୍ ମାସେ ହେଲା । ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ପରିଶ୍ରମ କରି ସ୍ତ୍ରୀର ରୋଗାବସ୍ଥାରେ ବି ତାକୁ ଭୁଲେ ନ କରି ଯୋଗୟା ଯେଉଁ ଜମି ଚାଷିଥିଲା ସେଥିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଫସଲ ଉଠିଗଲାଣି । ସୁଲିଆ ଜମି ସଫା କରୁଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ସବୁ ମିଶି ଖୁସିରେ ଗୀତ ଗାଉଛନ୍ତି ।

ଯୋଗୟା ଜାମ୍ବୁ ଗନ୍ଧୁଲେ ସେମିତି ବସିରହେ । ତା ମନରେ ଆଗପରି ସରାଗ ନାହିଁ । ତା ସ୍ତ୍ରୀ ମଲାବେଳେ ଯେପରି ଡିଗୁଡ଼ି ଓ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ବାଉଳ

ହେଉଥିଲା... ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କଥା ସେ ଭୁଲି ପାରିନାହିଁ । ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଜାଣୁଥିଲା ସେ ସେ ଅତି ଶୀଘ୍ର ମରିଯିବ; କିନ୍ତୁ କଥାବାଣୀ ଏମିତି କରୁଥିଲା ଯେମିତି କି ସେ ଏଇ ଅଳ୍ପ ସମୟ ହେଲା ନିଜରୁ ଉଠିବ । ମରିବା ଲୋକର ଏସବୁ କଥାରେ କଣ ପ୍ରୟୋଜନ ? ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏଥିରେ କାହାର ବା କଣ ଯାଏ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଦିନେ ନା ଦିନେ ମରିବ । ଫେରେ ଏସବୁ ଭାବନା କାହିଁକି ? ଦିଲଆଡ଼ୁ ଗୀତ ଶୁଣାଗଲା ।

ଯୋଗୟା ଆଖି ଖୋଲିଲା । ବିଲ ଗୁରୁଆଡ଼େ ଆଖିପକାଇଲା । କିଛିଦିନ ପୂର୍ବେ ତା ନାତି ତା ସାଙ୍ଗରେ ବିଲ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲା । “ବାବା, ଆମ କ୍ଷେତ କୋଉଠି ?” ସେ ପଚାରିଥିଲା । “ଆଖି ସାମନାରେ ଯାହା କିଛି ଦିଶୁଛି ଏସବୁ କ୍ଷେତ ଆମର ।” ଯୋଗୟା ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲା ।

ଶହେ ମାଣ ଲମ୍ବା ଚୌଡ଼ା ଜମି । ସମୁଦ୍ର ପରି ଆଗରେ ଲମ୍ବି ହୁଏ... ଆଉପାଖକୁ ଆଖି ପାଉନାହିଁ । ନାତିକୁ ଦେଖାଇଲାବେଳେ ତା ମନ ଆନନ୍ଦରେ କୁଣ୍ଠେମୋଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଏ ଗାଁକୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ଆସିଥିଲା ବଳଦ୍ୱୟ ବିକିବା ପାଇଁ । ଯେଉଁ ଘରେ ସେ ତାର ବଳଦ୍ୱୟ ବିକିଥିଲା, ସେଇ ଘରେ ସେ ଜ୍ୱାଇଁ ହେଲା । ତାର ଗୁଲି-ତଳଣରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଶାଣ୍ଡୁ-ଶୁଣ୍ଠିର ତାକୁ ଘର-ଜ୍ୱାଇଁ କରି ରଖିଲେ । ସେଇ ଦିନୁ ସେ କଠନ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାର ନାହାଘରବେଳେ ତାର ଶୁଣ୍ଠିର ପାଖରେ କେବଳ ପାଞ୍ଚମାଣ ଜମି ଥିଲା । ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଯୋଗୟା ଅଳ୍ପାଳ୍ପ ପରିଶ୍ରମ କରି ସେହି ପାଞ୍ଚ ମାଣରୁ ଆହୁରି ପାଞ୍ଚ ମାଣ ଜମି କଲା । ଶୁଣ୍ଠିର ତା ଉପରେ ବହୁତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିବାବେଳେ ପାଖକୁ ଡାକି କହିଥିଲେ, “ମୁଁ ତତେ ଅଣ୍ଟିୟ ଦେଇଥିଲି; ତୁ ମୋର ମାନ-ସମ୍ମାନ ବଢ଼ାଇଲୁ ।” ଏଇ କଥାପଦକରେ ଯୋଗୟା ତାର ସବୁ ପରିଶ୍ରମର ଫଳ ପାଇଯାଇଥିଲା । ସେ ସେତେବେଳକୁ ସେହି ପାଞ୍ଚ ମାଣକୁ ଶହେ ମାଣ କରିସାରିଥିଲା । ପରିଶ୍ରମ କରି ନିଜେ ଗୃହ କରି ତାକୁ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ମିଳିଥିଲା, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାହିଁ । ପ୍ରତିଦିନ କ୍ଷେତ ଦେଖିବାକୁ ଯିବା, ଥରେ ସବୁ ଆଡ଼େ ଆଖି ଚାଲିବ ଆସିବା, ମୂଳିଆକୁ ଡୁକୁମ ଦବା—ଏଇ ସବୁ କାମ ନିୟମିତଭାବେ ଗୁଲିଲେ ବି ସେଇଟା ଅଭ୍ୟାସଗତ ହୋଇଯାଇଛି । ସେଥିରେ ଆଉ ସେ ଆନନ୍ଦ ଉଣାହୁ ନାହିଁ ।

ମାମା ଯୋଗୟା ସେଇ ଜାମୁଗଛମୂଳେ ବସିରହନ୍ତୁ । ହା'ପହର ହେଲଣି । ଗଛର ପତ୍ର ଚରି ତା ଦେହରେ ଖସି ପଡ଼ୁଛି । ଗରମ ହବାକୁ ସେ ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖିଲା ବିଲରେ କେହି ମୂଲିଆ ନାହାନ୍ତି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉଠି ଗୁଲିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଗଛ ଡାଳରେ ଝୁଲୁ ହୋଇଥିବା ଖାଇବା ପୁଟୁଲି ଉଡ଼ାରି କେତେକ ସୂଲିଆ ଦଳ ବାନ୍ଧି ଖାଇବସିଜନ୍ତୁ ତ ଆଉ କେତେକ ମୁଣ୍ଡର ପାଗ ଖୋଲି ତାକୁ ବିଛାଇ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଛନ୍ତି ।

“ଉଠ...ଉଠ” ଯୋଗୟା ପାଟିକଲ । “ଏତେ ବୟସ ହେଲେ ବି ବାବୁ କାମ ଉପରେ କେତେ ନଜର ରଖୁଛନ୍ତି” କହି ସମସ୍ତେ ହସିଦେଲେ । ନମ ଶବ୍ଦରେ ଜଣେ କହିଲା, “ହଜୁର, ଏବେ ତ ଆମେ ଖାଇବାକୁ ଆସିଲୁ ।” ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ସମସ୍ତେ ପୁଣି କାମରେ ଲାଗିଗଲେ ।

ଯୋଗୟା ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା । ଏଇ ଜାମୁ ଗଛତଳେ ସେ ତାର ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନ କରେ । ଏବେ ବି ତା’ ନାଭୁଣୀ ତା’ ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ଏଠିକି ଖାଇବା ନେଇ ଆସେ । ଦୁରରୁ ସେ ଦେଖିପାରୁଛି, ତା ନାଭୁଣୀ ତା ଖାଇବା ମୁଣ୍ଡାଇ ଆସୁଛି । କଳା ମେଘ ଘୋଟିଆସୁଛି । ବର୍ଷା ହବ ପରା । ନିଜେ ସେ ଭାଜିଲେ କିଛି ଯାଏ-ଆସେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତା ନାଭୁଣୀଟି ଯଦି ଭାଜିଯାଏ... । ବର୍ଷା ଯଦି ଜୋରରେ ହୁଏ, ତାହେଲେ ତାକୁ ଯାଇ ସେଇ ପଣସ ଗଛତଳେ ଥିବା କୁଡ଼ିଆଟିରେ ଆଶ୍ରୟ ନଦାକୁ ପଶିବ । ସେ କୁଡ଼ିଆଟି ଆଜିର ନୁହେଁ- ସେ ଏ ଜମିଗଣ୍ଡିକ ସେତେବେଳେ କଣିଥିଲା ସେତେବେଳର । ଖରା ବର୍ଷା ସବୁ ସହ ଏ କୁଡ଼ିଆଟି ଯେମିତି କି ସେମିତି ଅଛି ।

“ବାବା, ନିଅ ତମ ଖାଇବା ଆଣିଛୁ” କହୁ କହୁ ନାଭୁଣୀ ଖାଇବା ଉପରୁ ଘୋଡ଼ଣୀ କାଢ଼ିଲା । ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଗୋରୁର ଶାଗର ଚଟଣି ସବୁଜ ଚକ୍‌କଣ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଆଉପାଖରେ ନାଲି ଟହଟହ ଆମ୍ବ ଆସୁଅଛି । ମଝିରେ ଧଳା ଗୁଞ୍ଜନର ଭାତ ।

“ବାବା, ତମେ ଖାଇନଅ । ମୁଁ ଯାଇ ଟିକେ ବିଲ ଆଡ଼େ ଚାଲିଆସେ” କହି ନାଭୁଣୀ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ବିଲଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା । ଯୋଗୟା ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ବସିଲା । ଗାମୁଛା ଝାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ ପଗଡ଼ି ବାନ୍ଧିଲା । ବାଡ଼ି ଧରି ଥିରି ଥିରି ନାଲକୂଳକୁ ଯାଇ ମୁହଁହାତ ଧୋଇ ଆସି ଗଛମୂଳେ ପୁଣି ବାଡ଼ିଟିକୁ ପାଖରେ ରଖି ବସିଲା । ଖାଇବା ବାଟିଟି ପାଖକୁ ନେଲା । ଆମ୍ବ ଆସୁଅଛି ଟିପେ ନେଇ ଚାଲିଲା... ଟାକରା ଫୁଟାଇବାର ଡେଣ୍ଟା କଲା । ଟାକରାର ଶବ୍ଦ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ-ଆଗପରି ପରିଚିତ ସେଇ ସ୍ବାଦ ପାଇଲା ।

ବିଲରେ ମୂଲିଆମାନେ ବସି ଘାସ ବାନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ଯୋଗୟାବ ନାଭୁଣୀ କିଛି ସମୟ ଯେଠି ବସି ଦେଖିଲା । “ଛୋଟ ମେମ୍-ସାହେବ” କହି କେତେକ ମୂଲିଆ ତାକୁ ଚିଡ଼ାଇବାରୁ ସେ ତାର ଘାଗରା ଓ କାନି ଧରି ତା ଜେଜେ ଅଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାଟରେ ତାର ବାପାକୁ ଭେଟିଲା । “ଜଗନ୍ନାଥ ଘାଗରା ପିନ୍ଧି ବିଲକୁ କାହିଁକି ଆସିଛୁ ନେ ! ଏଠି କାବୁଅ ହେଇଯିବ ନାହିଁ ?” ବାପା କହିଲା ।

“ନାହିଁ ବାପା, ଜେଜେ ମତେ ଏଇ ଘାଗରା ପିନ୍ଧି ଆସିବାକୁ କହିଥିଲେ । ମତେ ସେ ଏଇଥିରେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ” ରିଅ କହିଲା ।

“ଆଜ୍ଞା, ବାବା ଦେଖିଲେ ?”

“ନାହିଁ, ଭୁଲିଗଲେ ।”

“ବାବା ଖାଇସାରିଲେଣି ?”

“ଖାଇବା ତ ଦେଇ ଆସିଛି ।”

“ବାବା କାହାନ୍ତି ?”

“ସେଇଠି ସେଇ ଜାମୁ ଗଛତଳେ ।”

ଦୁଇ ଜଣଯାକ ଜାମୁ ଗଛ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ମେଘ ଘୋଟିଛି; ବୋଧେ ବର୍ଷା ହେବ । ଖାଠିଏ ପାରହେଲ ପରେ ବି ବାବାଜିର ଏଇ ବିଲକୁ ଜଗିବା ଆଉ ସେଇଠି ଖାଇବା ମଗାଇ ଖାଇବା ନରସୟାର ପସନ୍ଦ ହେଉ ନ ଥିଲା । ସେ ନିଜେ ପଞ୍ଚାୟତର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ । ସେଇ ଅନୁସାରେ ସେ ଏ ଗାଁରେ ସମ୍ମାନ ଓ ଆଦର ବଜାୟ ରଖି ତଳିବାକୁ ଚାହଁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କଣ ଲାଭ ? ତା ବାପା ତା କଥା ମାନିବାକୁ ନାହାନ୍ତି । କହନ୍ତି, “କଣ, ନିଜ ଶେତରେ ବସି ଖାଇବା ଖାଇଲେ ମାନହାନ ହୋଇଯାଏ ?”

ଘଡ଼ଘଡ଼ ଗରଜ ଉଠିଲା । ବିଜୁଳି ମାରିଲା । ଟପ୍ ଟପ୍ ହେଇ ବୁନ୍ଦା ବୁନ୍ଦା ବର୍ଷା ବି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଝିଅ ଆଗେ ଆଗେ ଜିଭ ବଢ଼ାଇ ପାଣି ବୁନ୍ଦାଏ ବୁନ୍ଦାଏ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଚାଲୁଛି । ନରସୟା ଜଳନ୍ତି ଜଳନ୍ତି ଗଛ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା । ବାପା ତାର ଜାମୁ ଗଛରେ ଭରା ଦେଇ ବସିଛନ୍ତି । ଠେଙ୍ଗା ଓ ପଗଡ଼ ପାଖରେ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ହାତମୁଠାରେ କଣ ଧରି ଶୁଖି ଛନ୍ତି । ହାତରେ କଣ ଅଛି ? କଣ ଫୁଲ ? ନାହିଁ, ବୋଧହୁଏ ନାସ । ନାହିଁ, ମାଟି... ଖାଲି ମାଟି—ଜାମୁ ଗଛସ୍ତ୍ରୁ ବର୍ଷାରେ ଓଦା ହୋଇଥିବା ଛିକା ମାଟି ।

“ବାପା-ବାପା” ପୁଅ ବାରମ୍ବାର ଡାକିଲେ ଶୀଘ୍ର ସ୍ଵରରେ “ପୁଅ” କହି ହାତ ମୁଠା ଶିଥିଳ ହୋଇଗଲା । ଝରଝର ହୋଇ ମାଟି ବିଞ୍ଚି ହୋଇଗଲା । ମାଟିରେ ମାଟି ମିଶିଗଲା ।

“ବାପା-ବାପା !”

ଆଉ ଅରେ ଜବାବ ଦେବାକୁ ବାପା ନ ଥିଲେ ।

ନୌକାଯାତ୍ରା

ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ ପୃଥ୍ବୀ ସାରା ଉଦାସୀନତା ଛାଇଯାଇଛି । ପାଣି ଉପରେ ନୌକାଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗେଇ ଯାଉଛି । ନୌକାର ଆଦାତ ପାଲ ପାଣି କୁକୁକୁଡ଼ି ଧ୍ବନି କରୁଛି । ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ପାଉଛି, କୌଣସିଠାରୁ କିଛି ସ୍ବର-ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉନାହିଁ । ଏହି ଜରବତା ମଧ୍ୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ “ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁରୁ” ଆବାଜ୍ ଶୁଣାଯାଉଛି । ସେ ମଧ୍ୟ କାନରେ ନୁହେଁ, ଯେପରି ସମଗ୍ର ଶରୀର ଉପରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୁଏ କରୁଛି । ହୃଦୟର ଗଣ୍ଡାବିଚାର ସ୍ଥାନକୁ ସେପରି କର୍ମଣ୍ଡିତ କରୁଛି । ସେଥିରେ ଜୀବନର ଅନ୍ତମ କ୍ଷଣର କୌଣସି ନୈରାଶ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ । ଦୂର ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଆଗେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ପାଶ୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ବାଲ ମୁକୁଳା କରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପ୍ରେତ ପରି ପଛକୁ ହଟି-ହଟି ଯାଉଛନ୍ତି; ମନେହେଉଛି ଯେପରି ନୌକାଟି ଚାଲୁନାହିଁ, ନଦୀର ଦିଗ୍ବଳ୍ଲ ଚାଲୁଛି । ମୋର ଆଖି ପାଣି ଭିତରକୁ ଏକାଗ୍ରଭାବେ ଚାହିଁରହିଛି । ପାଣି ଉପରେ ଘୋଟିଯାଇଥିବା ଅନ୍ଧକାରକୁ ଚିରି ଦେଖୁଛି । ଉପରୁ ତାରାଗୁଡ଼ିକ ବିବଶ ହୋଇ ଲହରୀ-ଘୋଳରେ ଝୁଲୁଛନ୍ତି, ଆଉ ଆଖି ଖୋଲି ଶୋଇଛନ୍ତି ।

ପବନ ମୋଟେ ବହୁନାହିଁ । ଡଙ୍ଗାକୁ ଟାଣୁଥିବା ଦଉଡ଼ି ପାଣିର ଶବ୍ଦ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କେତେବେଳେ ଟାଣି ହୋଇଯାଉଛି; କେତେବେଳେ ତିଲ ହୋଇଯାଉଛି । ଡଙ୍ଗା ପଛପଟ ଚାଲିରେ ନିଆଁ ଜଳୁଛି । ନିଆଁ ରହି ରହି ଧସ୍ କରି ଜଳିଉଠୁଛି, ସୁଖି ଧୁମେଇଯାଉଛି । ଡଙ୍ଗାରେ ପଶିଯାଇଥିବା ପାଣିକୁ ପିଲଟିଏ ବାଲଟିରେ ବାହାରକୁ କାଢ଼ି ପକାଉଛି । ମୁଁ ଡଙ୍ଗା ଛାଡ଼ି ଉପରେ ଚଢ଼ି ହୋଇ ଶୋଇଛି । ଡଙ୍ଗା ଭିତରେ ବିଡ଼ିର ଧୂଆଁ ସହଜ କେତେକଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଧୀରେ ଧୀରେ ଶୁଣାଯାଉଛି । ଡଙ୍ଗାରେ କେତେ ବସ୍ତା ଧାନ, ଗୁଡ଼, ଲୁଣ, ହଳଦୀ ରଖା-ହୋଇଛି । ଗୁମାସ୍ତା ବସିଥିବା କୋଠରରେ ଗ୍ରେଟ୍ ଗାୟକ୍ସ ଜଳୁଛି । ଡଙ୍ଗାଟି ଆଗେଇ ଚାଲୁଛି ।

“ଆରେ ନାଉରିଆ ! ଏଇଆଡ଼େ ଡଙ୍ଗାଟା ଆଣେ; ଏ ଭୁଲକୁ !” କିଏ ଜଣେ ଡାକିଲା ।

ଡଙ୍ଗାଟି ଭୁଲରେ ପହଞ୍ଚିଲାକ୍ଷଣି ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଲେ । ଡଙ୍ଗାଟା ଭୁଲଆଡ଼କୁ ଟିକେ ଝଙ୍କିଗଲା ।

“କିଛି ବ୍ୟସ୍ତ ହବାର ନାହିଁ । ଆମେ ଡଙ୍ଗା ଗୁଡ଼ି ଉପରେ ବସିପଡ଼ିବୁ” ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କହିଲା ।

“କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ ଏତେଦୂର ହେଲା, ମୋଟେ ଦେଖା-ସାକ୍ଷାତ ନାହିଁ ।”

ସଙ୍ଗରେ ବସିଥିବା ଲୋକଟି କହିଲା ।

“ବିଜୟନଗର, ବିଶାଖାପଟ୍ଟନମ୍, ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ସହୃଦ ବହୁତ ଭୁଲି ଆସିଲ । ଅପନ୍ନାର କୋଠିକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲି ।”

“ବର୍ତ୍ତମାନ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ?”

“ମଣ୍ଡପାକ ଯାଉଛି । ଦିଅର ! ଭଲ ଅଛି ? କଣ ସେଇ ମୁରୁଣା ଲୋକ ଏବେ ବି ଗୁମାସ୍ତା ଅଛନ୍ତି ?”

“ହଁ ।”

ତା ସାଥରେ ଆସିଥିବା ଲୋକଟି ଛାତ ଉପରେ ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମୁହଁରେ ଲାଗିଥିବା ଚୁରୁଟ୍ ଏପାଖ ସେପାଖ ହଲୁଛି । ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଚୁରୁଟ୍‌ଟି କାନ୍ଦିନେଇ ଲିଭାଇଦେଲା ।

“ଆରେ, ଉଠି ଠିକ୍ କରି ବସ ।”

“ତୁ କର ଗଣ୍ଡୀ ! କଣ ତୁ ଷ୍ଟରୁ ମୁଁ ମଦ ପିଇଛି ? ଅଣ୍ଟା ଘାଟ ଦେବି ଯେ ।” ଲୋକଟି ପୁଣି କର ନେଉଟାଇଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଗୁଦର ଘୋଡ଼ାଇଦେଲା ଏବଂ ସେ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଚୁରୁଟ୍‌ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲା । ଚୁରୁଟ୍ ଆଲୁଅରେ ମୁଁ ତାର ଚେହେରା ଦେଖିପାରିଲି । କଳା ଚେହେରା ନିଆଁ ଆଲୁଅରେ ନୀଳ ଦେଖାଯାଉଛି ।

ତା ସ୍ୱରରେ ସ୍ୱରୁକ୍ଷର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ତା କଥାବାଚୀରେ ଦକ୍ଷାସ ଜନ୍ମାଇବା ପରି ଓ ପରକୁ ଆପଣା କଲଭଳି ଶୁଣ ଥିଲା । ଦେଖିବାକୁ ସେମିତି କିଛି ଆକର୍ଷଣୀୟ ଚେହେରା ନୁହେଁ । ବାଲି ଫୁରୁଫୁରୁ ହୋଇ ଉଡ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ତାର ମୁଖମୁଦ୍ରାରେ ପ୍ରୋତ୍ତାପ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । କଳା ଗୁଣ୍ଡୁକା .. ବୋଧହୁଏ ନୁହେଁ । ଅନ୍ଧାରରେ ତାର ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଚକଚକ ହେଉ ଜଳୁଛି । ଉଆସିଲି ଆଲୁଅରେ ମୁଁ ତା ପାଖରେ ଶୋଇ-ଥିବାର ସେ ଦେଖିପାରିଲା ।

“ପାଖରେ କିଏ ଶୋଇଛି ରେ” କହି ମଣିଷକୁ ଉଠାଇ ଦେଲା ।

“ଆଲୋ ଗଣ୍ଡୀ, ଏଠି ଆସି ଶୋଇପଡ଼ । ପାଟିଗୁଣ୍ଡ କରୁ ତ ଯେତେ ଅନ୍ତରୁକୁଳା ବାହାର କରିଦେବି ।” ବହୁ ଚେଷ୍ଟା ପରେ ଲୋକଟି ଟିକେ ଘୁଷୁ ଶୋଇଲା ।

ଏଥୁମଧ୍ୟରେ ଗୁମାସ୍ତା ସାଥ ଉପରକୁ ଡେଇ, ନୌକା ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପଶୁଲିଲା ।

“ଏ କିଏ ଲୋ ରଙ୍ଗୀ ?”

ରଙ୍ଗୀ କହିଲା “ମୋ ସ୍ୱାମୀ, ବାବୁ । ଶିପୋଟ ଲେଖିବ ନାହିଁ ବାବୁ !”

“ଆଜ୍ଞା କିଏ ପଦାଳ । ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେ । ଗଣ୍ଡୀ, ତୋର କାଣିଗୁଏ ଅକଲ ନାହିଁ । ପୁଣି ଏ ମଦୁଆକୁ ଡଙ୍ଗାରେ ଚଢ଼େଇଦେଇଛୁ ?”

“ମୁଁ କେହିଠି ପିଇଛି ? କିଏ କହୁଛି, ମୁଁ ପିଇଛି ?” ପଦାଳ କହିଲା ।

“ହେ—କିଏ ଅଛ ? ଆକୁ ଓହ୍ଲାଇଦିଅ । ଡୋଲେ ପିଇଛି ।”

“ଡୋଲେ ନୁହଁ - ଅଳ୍ପ ଟିକିଏ ।”

“ଆବେ, ତୁ ପୁଁ କର । ଛୁମୁନରାଏ ଛଡ଼ା ହେଉଛନ୍ତି । ହଜୁର, ଆମେ ମସ୍ତପାକରେ ଓହ୍ଲାଇଯିବୁ ।”

“ହଜୁର, ହାତ ଯୋଡ଼ୁ, ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ; ମୁଁ ଆଜ୍ଞା ପିଇନାହିଁ ।”

“କିଛି ଗଣ୍ଡଗୋଳ କରିବୁ ତ ପାଣି ଭିତରକୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେବ, ବୁଝିଲୁ ।” କହୁ ବୁମ୍‌ମା ନିଜ କୋଠରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ପଦାଳି ଉଠି ବସିଲା । ବାସ୍ତବରେ ସେ ଅଧିକ ପିଇନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ କହୁଲା, “ଶଳା ପାଣିରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦବ କହୁଛି ।”

“ତୁମ୍ଭ ରହ ବେ, କାମ ବସିଥିବି ।”

“କାଲି ସକାଳେ ତଜାକୁ ଦେଖିଲେ ବୁଝିପାରିବ ପୁଅ -ଆଜ୍ଞା ଦେଖାଉଛି ଶଳା !”

“ତୁମ୍ଭ, ସେପାଖେ କିଏ ଶୋଇଛି ।”

“କିଏ ?... ଶୋଇଛି” କହୁ ପଦାଳି ତୁ ରୁଟ୍ ଧରାଇଲା । ପଦାଳିର ମୋଟା ମୋଟା ନିଶ, ନମ୍ବା-ଚୌଡ଼ା ଚେହେରା । ଛୁଟି ଫୁଲି ଆଗକୁ ବାହାରିଛି । ମେରୁଦଣ୍ଡ ହାଡ଼ି କାତଗୋଲି ପରି ଗୋବ ଗୋବ ହୋଇ ବାହାରିଛି । ମୋଟିଉପରେ ଭାର ଚେହେରା ଗୋଟାଏ ଛତର ଗୁଣ୍ଡାର ବେହେରା ଭଳି ଦୃଶ୍ୟ ।

ତଜା ନିଶବରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଛି । ତଜା ପଛପଟେ ଚାଲି ଲିଭିଗଲାଣି । କେଉଁଟି-ମାନେ ଖାଇସାରି ବାସନ ମାକୁ ମାକୁ କଥାବାଜ୍ଞା ହେଉଛନ୍ତି ।

ବିଶେଷ ଅଣ୍ଟା ପବନ ବହୁନଥିଲା, ତେବେ ବି ମୁଁ ଗୁଦର ଘୋଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସେହି ଅର୍ଦ୍ଧାମ ଅନ୍ଧକାର ହାତରେ ଅସହାୟତାରେ ନିଜ ଦେହକୁ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ମତେ ଭୟ ଲାଗୁଥିଲା । ପବନ ପ୍ରଖର । ନାଶର କୋମଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରି ନୌକା ପାଣି ଉପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁଦୁଲ ଗନ୍ଧରେ ଆଗେଇଚାଲିଛି । ସେହି କୋମଳତାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା କଠିନ । ନାଶ-ଚନ୍ଦ୍ରା— ସତେ କି ଏଇ ଭବନା ପୁରୁଆଡ଼େ ଖେଳେଇ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଆଉ ମୋର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ବହୁ ପୁରୁଣା ପୁରୁଣା କଥାଗୁଡ଼ିକ— ଚରକାଳରୁ ପୁରୁଷର ମନକୁ ପ୍ରମୋଦିତ କରିଆସୁଥିବା ନାଶଜୀବନର ରମଣୀୟ କଥାଗୁଡ଼ିକ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସୁଥିବା ସହ ସବୁ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି ।

ମୁଁ ଯେଉଁଠି ଶୋଇଛି, ଭାର କିଛି ଦୂରରେ ଦୁଇଟି ତୁରୁଟି ନାଲି ଟହଟହ ହେଇ ଜଳୁଛି । ମୋର ମନେ ହେଲା ଯେପରିକି ଜୀବନ ଭାର ସବୁଯାକ ବୋଧ ନେଇ ସେଠି ବସିଛି ଆଉ ତୁରୁଟି ଲାଗାଇ କିଛି ଚନ୍ଦ୍ରା କରୁଛି ।

ପଦାଳି କହୁଲା, “କେଉଁ ଗାଁ ଆସିଗଲା ?”

“କାଲିଦାସ” ରଙ୍ଗୀ ଜବାବ ଦେଲା, “ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ବହୁତ ଦୁଇ ଅଛି ।”

“ଆଜ୍ଞା ଆଉ ବେ ! ନା... ନା... ସୁଯୋଗ ଦେଖିକରି ପରେ । କଣ ବେ ! ମୋ କଥା ଶୁଣିବୁ ନାହିଁ ?” ରଙ୍ଗୀ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ମିନତିଭର ଗଲାରେ କହୁଲା ।

“ରଣୀକୁ ଡର ମାଡୁଛି ?” କହୁ କହୁ ପଦାଳ ତା ଦେହରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଶେଞ୍ଜି ଦେଲା ।

“ବାସ୍ତୁ ନେ !” କହୁ ରଙ୍ଗୀ ନିଜକୁ ଭୁଲି ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁରହିଲା । ଅନ୍ଧକାର ଚରି ତା ଆଖି କହୁଡ଼ା ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲା । ସତେ କି ସେ ଆକାଶଠାରୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଥିଲା, ଏହି କୋମଳ ସ୍ଵର ତାକୁ ଚରଦନ ମିଳୁଥାଉ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ମତେ ବି ନିଦ ଆସିଗଲା । ଡଙ୍ଗାରେ ସମସ୍ତେ ଶୋଇଗଲେଣି । ପାଣିର ପ୍ରବାହ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନାଆ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗେଇଗଲା । ମୋଠୁଁ ଟିକେ ଦୂରରେ ଶୋଇଥିବା ସେ ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଗୁଣ୍ଡ-ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ମତେ ନିଦ ଲାଗିଯାଇଥିଲା; ତେବେ ଗାଡ଼ ନିଦ ନୁହେଁ । ପାଣି କାଟି ନାଆ ଚାଲିଛି ଏବଂ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ପଛକୁ ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି—ଏସବୁ କଥା ମତେ ଗୋଚର ଥିଲା । କେହି କାତ ନାହିଁନାହାନ୍ତି । ବସିଥିବା ଲୋକମାନେ ସମସ୍ତେ ଘୁମାଉଛନ୍ତି । ରଙ୍ଗୀ ମୋ କରୁରୁ ଉଠି ଯାଇ ମଙ୍ଗ ପାଖରେ ବସିଲା ।

“ଦିଅର ! ଖବର କଣ ?” ପଚାରିଲା ।

“ତୋର କଣ ଖବର ?” ମଙ୍ଗୁଆଳ ପଚାରିଲା । “କେତେ ଆତମ୍ବିତ ଆତମ୍ବିତ ଜନସମ୍ବେଦ ମତେ ସେ ଦେଖେଇଲା; ସିନିଆ ଦେଖିଲି, ଜାହାଜ ଦେଖିଲି, ଏମିତି ସେମିତି ଜାହାଜ ନୁହଁ । ଆମ ଗାଁ ଭଲ ହେ ବଡ଼ ଜାହାଜ । ତାର ମଙ୍ଗ କୋଉଠି ଜଣା ପଡ଼ୁନାହିଁ ।” ଏହିପରି ସବୁ ଖବର ଶୁଣାଇ ସାର ରଙ୍ଗୀ କିଛି ସମୟ ସେଠି ବସି-ରହିଲା । ଖବରଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ମତେ ନିଦର ଦୋଳରେ ଦୋଳି ଖେଳାଉଥାନ୍ତି ।

“ରଙ୍ଗୀ, ମତେ ନିଦ ମାଡୁଛି ।” ମଙ୍ଗୁଆଳ ଦିଅର କହିଲା ।

“ମୁଁ ମଙ୍ଗ ସମ୍ଭାଳି ନଈରୁ । ତୁ ଏଇଠି ପାଖରେ ଶୋଇଯା ।” ରଙ୍ଗୀ କହିଲା ।

ନୌକାଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ନିଃଶବ୍ଦରେ ଆଗେଇଗଲା । ରଙ୍ଗୀ ସେଇ ନୀରବତାକୁ ବାଧା ନ ଦେଇ ନିଜର ମିଠା ସ୍ଵରରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା—

“କେଶେ ଗଲା ମୋର ପ୍ରିୟତମ—କେଶେ ଗଲା ପ୍ରିୟତମ !

ଖାଦ୍ୟ ରଖି ଥାଳିରେ ମୁଁ ବସିରହେ ଧଥ ଚାହିଁ

ନିଦ ଆସେ ନାହିଁ ଆଖିକୁ ମୋର ଆହେ ପ୍ରିୟତମ,

ଶିଶୁ ଶିଶୁ ପବନ ମାନେ ଦେହେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନାହୁଡ଼ି

ଜଳସ୍ଥଳ ଥରିଯାଏ ଶୀଘ୍ରଥା ପବନେ

ଗରମ ରେଜେଇ ପରି ତୋ ଦେହ ଉଷ୍ମତା ପାଇ

ଏ ମରଣ ଦୁଃଖ ଯିବ, କାହିଁ ଗଲୁ ରେ ପ୍ରିୟତମ...

ରଙ୍ଗୀର ଅନ୍ତରାଳ ଗଳାରେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଏଇ ଗୀତର ଲହରୀରେ ଶୋଇଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଆଦୂର ଗାତ ନିଦରେ ଶୋଇପଡ଼ିଲେ । ଅଗତର ପ୍ରେମକଥା ବିଷୟ । କୋମଳ ଏବଂ ଉଦାସ ଗୁଣ୍ଡାରେ ତାଙ୍କି ହୋଇ ସେହି ଗୀତ ସହ ଥରିଉଠିଲା । ପାଣି ଭଲ ସେ ଗୀତରେ ଡେଉଁ ଉଠିଲା । ଆଉ ସାରା ସଂସାର ସତେ କି ସେଇ ସ୍ଵୋଦରେ

ନାଆଟିଏ ହୋଇ ଭାସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମଣିଷଜୀବନ ସେହି ପ୍ରେମରେ ଭବେଇ ଟୁବେଇ ହୋଇ ଡାଳୁ, ବିଚିତ୍ର ଆଉ ବେଶ୍ ଓଜନିଆ ଜଣାପଡୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଦୂରରେ ଯଦାଲ ମୁଣ୍ଡରେ ଘୁଞ୍ଚି ଘୋଡ଼ା ହେଇ ବସିଛି । ରଙ୍ଗୀ ଆଉ ତା' ମଝିରେ ସତେ କି ପ୍ରଗ-ପ୍ରଗର ଗୋଟାଏ ଗଡ଼ଖାଇ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିଲା । ସେ ଛୁଇଁଲେ ଓହ୍ଲାଇ ତଳେ ନାଆ ଭିତରକୁ ଗଲା । ମୁଁ ଏକା ଚିତ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇ ଦେଖୁଛି, ରଙ୍ଗୀ ଗୀତ ଗାଇଗଲା —

“ଦୂର ଗଲିର ଉଇଲି ଛବିଲି
ଯା ତା ସଙ୍ଗେ ଛପି ଛପି ଭେଟିବୁ ପରା
କହ ରେ ସେ କିଏ ନମାନା
ଭାବେଇ, ସେ ତ ମୁଁ ସିନା ।”

ମତେ ନିଦ ଆସିଗଲା । ରଙ୍ଗୀର ଗୀତ ପୃଥୁସା ସାରା ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ ହୋଇ ପୁଣି ମୋ ଦୁହେଁକୁ ଶୁଣି କରୁଛି । ମୁଁ ଶୋଇଗଲି । ଶୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସରଳ ଅଳ୍ପସମ ପ୍ରେମର ଚନ୍ଦ୍ର ମୋ ଆଖିଆଗରେ ନାଚିବାକୁ ଲାଗିଲା । କୃଷକ ଘରର ଲଳନା ନିଜ ପ୍ରିୟତମ ସହୃଦ ଲୁଚାକାଳି ଖେଳି ସ୍ତ୍ରୀମଣିତ ଗାଇ ବିଶେଷ । ସ୍ବପ୍ନରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ପୃଥୁସା ମୋ ଆଖିଆଗରେ ନାଚିଉଠିଲା, ଯାହା ମୁଁ ଆଗରୁ କେବେ ଦେଖି ନ ଥିଲି । ସେଥିରେ ରଙ୍ଗୀ ଓ ଯଦାଲ କେତେ ଭଙ୍ଗିରେ ନାଚିଉଠିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୀତ ମୋର ସ୍ବପ୍ନପଥରୁ ଦୂରେଇଯାଉଛି । ନିଦ ଆସି ମୋ ମନର କବାଟକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।

ଭଙ୍ଗା ଭିତରେ ଗୋଳମାଳ ଶୁଣି ଅଖି ମଲି ମୁଁ ଉଠିବସିଲି । ଭଙ୍ଗା କୂଳରେ ଲାଗିଛି । ନାଉରିଆମାନେ ରାତିରେ ଦୁଇଟି ଲଣ୍ଡନ ଧରି ବିକ୍ରତ ହୋଇ ଭଙ୍ଗାର ଉପରକୁ ତଳକୁ ହଉଛନ୍ତି । କୂଳରେ ଠିଆହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗୀକୁ ଦୁଇକଣ ମଣିଷ ଲୋରରେ ଧରିଛନ୍ତି । ସେଥିରୁ ଜଣେ ନୌକାର ଗୁମାସ୍ତା । ସେ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ଦୋଡ଼ି ଗୁଡ଼ାଇ କରୁ ଧରିଛି । ରଙ୍ଗୀ ବୋଧହୁଏ ମାଡ଼ ଖାଇଛି । ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ତଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ପଶୁଗଲି, “କଣ ହେଲା ?”

“ସେ ଚୋର ପଳେଇଗଲା । ଶଲା ମାଲ ନେଇ ପଳେଇଲା । ଏ ଶାଳୀ ତା ରାନ୍ଧିତା । କୁସୁ କର ଭଙ୍ଗାକୁ କୋଉଠି କୁଲନେ ଲାଗେଇ ଦେଇଛି । ରାନ୍ଧି, ମଙ୍ଗ ପାଖରେ ଯାଏ ହାବୁଡ଼ିଯାଇଛି ।” ଗୁମାସ୍ତା ରାଗ ଓ ନିରାଶାରେ ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ି ହୋଇ କହିଲା ।

ମୁଁ ପଶୁଗଲି, “କଣ ସବୁ ଚୋର ଯାଇଛି ?”

“ଦୁଇଟି ଗୁଡ଼ମଠିଆ ଆଉ ଦିନଟା ତେନ୍ତୁଳ ବସ୍ତା ।” ଏଇଥି ପାଇଁ ମୁଁ ତାକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ଦେଇ ନଥିଲି । ଏ ସବୁ ଜିନିଷର କ୍ଷତିପୂରଣ ମାଲିକ ମୋ ଉପରେ ମାଡ଼ିଦବ । ଆଲୋ କହ । ଜିନିଷ ସବୁ କେଉଁଠି ଓହ୍ଲାଇ ଦେଲା ?”

“କାହ୍ନାଦାସରେ ବାବୁ !”

“ଗୁଣ୍ଡି ଧସାବାଲ୍ କୋଉଠିକାର, କାହ୍ନାଦାସରେ ତ ମୁଁ ଚେଇଁଥିଲି ।”

“ତେବେ, ନିଡ଼ୁଦ୍ରବୋଲରେ ହେଇଥିବ ପର ।”

“ସେ ତ ଏବେ କିଛି ଠିକ୍ କର ବତାଇବ ନାହିଁ । କାଲି ଅଗ୍ନିଲରେ ଗୁଲିସି ହାତରେ ଦେଇଦେଲେ ଯାଇ ଠିକ ହବ । ଗୁଲି, ଚଢ଼, ଯିବା ।”

“ମତେ ଏଇଠି ଶୁଣୁଅଛୁ ବାବୁ !”

“ବେକାର ନିନ୍ଦା କରନା, ତଙ୍ଗାକୁ ଗୁଲି” କହି ଗୁମାସ୍ତା ତାକୁ ଭିତରକୁ ଧକ୍କା ଦେଇ ଠେଲିଦେଲା; ଆଉ ଦୁଇଜଣ ନାଉରୀଆ ତାକୁ ନୌକାରେ ଚଢ଼େଇ ଦେଲେ ।

“ନିକମ୍ପା ଲୋକଗୁଡ଼ା, ସବୁଦେଲେ ଶୋଇପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଦେଖିବା ତ ଉଚିତ କୋଉଠି କଣ ହେଲା । ତା ହାତକୁ ମଙ୍ଗ କପରି ଗଲା ? ଏଗୁଡ଼ାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି, ବିବେକ କିଛି ନାହିଁ ।” ଏହିପରି ପାଟି କରି କରି ଗୁମାସ୍ତା ତା କୋଠରୀ ଆଡ଼କୁ ଗଲା । ରଙ୍ଗୀକୁ ଜବରଦସ୍ତ ଗୁଡ଼ ଉପରେ ବସେଇ ଦେଇଗଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ ଉପରକୁ ଗଲି । ସେଠି ବସି ଖଣ୍ଡ ଏ ଦୁଇଟି ଧରିଗଲି । ନୌକା ପୁଣି ଗୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“ଦିଅର ଗୋ, ମତେ ଗୁଲିସିରେ ଦେଲେ ତମକୁ ସବୁ କଣ ଲାଭ ମିଳିବ ?”

“ଗୁମୁକରଣ ଶୁଣିବ ନାହିଁ”—ନାଉରୀଆ କହିଲା ।

“ଏ ପକାଇ ଉମର କଣ ହୁଏ । ଉମ ସ୍ବାମୀ ?” ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

ରଙ୍ଗୀ ଜବାବ ଦେଲା “ହିଁ-ମୋର ସ୍ବାମୀ ।”

“ସ୍ବାକୁ ସେ ଭୁଲିକ କରି ନେଇ ଯାଇଛି, ବାହା ହେଇନାହିଁ । ତାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗନ୍ଧିତା ଅଛି । ରଙ୍ଗୀ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କୋଉଠି ?” ନାଉରୀଆ ପଚାରିଲା ।

“କୋରୁରେ ଅଛି । ଖୁବ୍ ଆଟରେ, ଆଗମନେ ଅଛି । ମୋ ପରି ମାଡ଼ ଖାଇଲେ, ମୋର ପରି ହେଇଯାଆନ୍ତା, କାଙ୍ଗାଲ ହୁଅ ।”

“ତେବେ ତୁ ତା ସାଥରେ କାହିଁକି ଯାଉଛୁ?” ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

“ସାହେବ, ସେ ତ ମୋର ସ୍ବାମୀ !” ଏତକରେ ଯେପରି ରଙ୍ଗୀ ସବୁ କିଛି କହିଦେଲା ।

“କିନ୍ତୁ ତୁ ତ କହୁଥିଲୁ ସେ ଆଉ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପାଖରେ ରହୁଛି...”

“କିନ୍ତୁ—ସେ ମୋ ପାଖକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଫେରିଆସେ । ପୁରୁଷ ନା ? ଯେତେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉ ସେଥିପ୍ରତି କଣ ଅଛି । ସେ ତ ବାବୁ, ଗଜା । ଏପରି ପୁରୁଷ ମିଳିବେ ନାହିଁ ।”

“ବାବୁ, ଆପଣ କଣ ଜାଣନ୍ତି ? ତା କଥା ମତେ ପଚାରନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣା ନାହିଁ ସେ କେତେ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ରହୁଥିଲା— । ଥରେ ସ୍ବାକୁ ସ୍ବା କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ରଖି ବାହାରୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଉଥିଲା । ଭିତରେ ଭିତରେ ସେ ଘାଣ୍ଟ ହେଇଗଲା । ସ୍ବାର ଦିନ ବାକି ଅଛି ସେଇଥି ପାଇଁ ତ...” ଗୋଟିଏ କେଉଟ

କହିଲା ।

“ବାବୁ, ସେତେବେଳେ ସେ ସାମନାରେ ପଡ଼ିଲେ ତା ଭଣ୍ଡା ଚପିଦବାକୁ ମନ ହୁଅଥିଲା । ମୋ ପିଠି ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ଜଳନ୍ତା କାଠ ପଡ଼ିଗଲା” — କହୁ କହୁ ସେ ଲୁଗାଟିକେ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ପିଠି ଦେଖାଇଲା । ଏ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ବି ସେ ପୋଡ଼ା ଶୁଣୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଉଥାଏ ।

“ଯେବେ ସେ ତୁମକୁ ଏପରି ହଇରାଣ କରୁଛି, ତୁମେ ତା ପଛରେ ଏପରି ଦୃଷ୍ଟି ବୁଲୁଛ କାହିଁକି ?” ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

“କଣ କରବ ବାବୁ, ତାକୁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ ସବୁ କିଛି ଭୁଲି ଢଳିଯାଏ । ସେ ଭାଷା ବାକ୍ସ-ମିନତି ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆମେ କୋରୁରରୁ ବାହାରିଲୁ । ରାସ୍ତାରେ ବଡ଼ କାକୁଡ଼ି-ମିନତି ହୋଇ କହିଲା । ସେ ଏହି ନୌକାରେ ଚଢ଼ି ଏଥିରୁ ଯେଉଁ ଜନସ୍ତ ହାତ ଲାଗି ଯିବ ଓହ୍ଲାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ମୋ ବିନା ଏ କାମ ହୋଇ ପାରୁ ନଥିଲା । ପାଖ ବାଟଦେଇ ନରକଟରେ ପହଞ୍ଚିଗଲୁ ।”

“ଜନସ୍ତ କୋଉଠି ଓହ୍ଲାଇଲା ?”

“ଜାଣିନି, ମନେ ନାହିଁ ।”

“ରଣ୍ଡା, ଘୋରଣୀ” ନାଉରଥା ହସି ହସି କହିଲା । ମୁଁ ରଙ୍ଗୀର ଚେହେରା ଦେଖିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ଅଗ୍ରସାର ଥିଲି; କିନ୍ତୁ ଏ ଅନ୍ଧକାରରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ନୌକା ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗେଇଛି । ଅଧରାତି ପରେ ପବନ ଟିକେ ଅଣ୍ଟା ହବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗଛର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପବନରେ ହଲୁଥାଏ । ନାଉରଥାମାନେ ନୌକାକୁ ଟାଣୁଥିଲେ । ମୋ ଆଖିକୁ ନିଦ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ପହଞ୍ଚିବାଦମାନେ ତୁଳାଇ ତୁଳାଇ ଶୋର-ଗଲେ । ରଙ୍ଗୀ ଏଥର ପଳାଇବାରେ ଚେଷ୍ଟା ଗ୍ରହଣ କଲେ, କୁହୁଟ୍ ଧରି ବସିଗଲେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି “ତୁମର ବବାହ ହୋଇଛି ନା ?”

“ନା, ହେଉନା, ପିଲୁକୁ ପଢ଼ାଇ ମତେ ଶିଖାଇ କଣ ନେଇଆସିଥିଲା ।”

“ତୁମ ଗାଁ ନାଁ କଣ ?”

“ଇଡ଼ପାଲେମ୍... ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଜାଣିନଥିଲି ଯେ ସେ ମଦୁଆ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଡ଼ି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପିଇଛି । ପିଇବାରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେ ନାହିଁ... କିନ୍ତୁ ସେ ପିଇଲେ ମତେ ମାରେ ।”

“ତାହେଲେ ତାକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଉନା କାହିଁକି ?”

“ଯେବେ ମାଡ଼ ଖାଏ, ସେମିତି କରବାକୁ ମନ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ମଣିଷ ଆଉ ନାହିଁ ବାବୁ ! ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେତେବେଳେ ତାର ନିଶା ଧରି ନ ଥାଏ ସେ ଏକଦମ୍ ଲହୁଣି ପରି ନରମ, ଢଳିଯାଏ । ଶହ ଶହ ରଣ୍ଡାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଫେରିଆସେ । ତାକୁ ମୁଁ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ତାର ହୃଦୟ ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ସେ ଘଣ୍ଟେ ବଞ୍ଚିପାରିବ ନାହିଁ ।”

ଏଇ ସ୍ଥାନେକଟିର ସ୍ୱଭାବ ମତେ ଅଦ୍ଭୁତ ଲାଗିଲା । ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ମୁଁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ରାଜୀ ପୁଣି ତାର ଜୀବନ ଶୁଣାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“ଆମେ ଦୁଇଜଣ କୌଣସି କାମରେ ଚିଣ୍ଟି ପାରୁନୁ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଏପରି ଶ୍ରେଣୀ କରିବାକୁ ଲାଗିଲୁ । ମୋର ମା’ ଥିଲା । ଲଳ ପ’ରଦିନ ସେ ମରିଗଲା । ସେ ମତେ ବରାବର ଅକର୍ମୀ, ବୋକିଆ କହୁଥିଲା । ଦିନେ ବାବୁ, ସେ ମୋ ପାଖକୁ ସେ’ ଗୁଣ୍ଡୀକୁ ନେଇ ଆସିଲା”

“କାହାକୁ ?”

“ସେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଯାହା ପାଖକୁ ଗଲଣି ॥ ଋମାରି ଆଗରେ ମୋ ଘରେ ସେ ତାକୁ ଧରି ଖୋଜିଗଲା । ବହୁତ ପିଇଦେଇ ଆସିଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ପିଇଥିଲା । ମୋ ସଉରୁଣୀ । ତା ଉପରେ ଘାମ୍ ସତ୍ତା ମାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ମତେ ମାରିଲା ଏବଂ ଶୁଣି ଅଧ ହନ ତାକୁ କୁଆଡ଼େ ଉଠାଇ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ॥ ଋଷରେ ମୋ ପାଖକୁ ନେଇଆସିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଗାଳିଦେଲି । ମିଠା-କଡ଼ା କରି ବେଜାଏ ଶୁଣାଇଲି । ଘରେ ପୁରୁଇ ଦେଲି ନାହିଁ । ସେ କବାଟ ପାଖରେ ବସି ପିଲଙ୍କ ପରି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୋ ମନ ଭରିଗଲା । ମୁଁ ତା ପାଖକୁ ଗଲି । ମତେ କୋଳରେ ବସାଇ ମୋ କଣ୍ଠି ମାଗିଲା । ମୁଁ ପରୁଗିଲି, କଣ କରିବୁ ? ସେ କହିଲା, ‘ସେ ମାଗୁଛି’ । ମୁଁ ଗୁଣ୍ଡିଗଲି; ହୋସରେ ନ ଥିଲି । ବହୁତ ଗାଳିଦେଲି । ସେ କାନ୍ଦିଲା ଏବଂ କହିଲା, ‘ତା ନିନା ମୁଁ ମରିଯିବି’ । ମୋ ଗାରି ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । “ତାକୁ ବାହାରକୁ ଦାହାର କରି ଦେଇ କବାଟ କଲିଦେଲି । ବହୁତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କବାଟରେ ଧକ୍କା ମାରିଲା; ଶେଷରେ ଚାଲିଗଲା । ମତେ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ନିଦ ଲାଗୁ ଲାଗୁ ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଉଠିଲା । କବାଟ ବାହାରୁ ବନ୍ଦ କରି ସେ ଚାଲିଗଲା ନିଆଁ ଲାଗାଇ ଦେଇଥିଲା । କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ । କବାଟ ବାଡ଼େଇ ବାଡ଼େଇ ମୁଁ ଅଳିସାରିଥିଲି । ଶୁଣି ଅଧ ହନିଲି । ମୁଁ ବେଦମ୍ ହୋଇ ବେହୋସ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲି । ଏକବେଳେ କେହି କବାଟ ଖୋଲିଦେଲା । ତା ପରଦିନ ତାକୁ ଫୁଲିସ ଧରିନେଲା । ମତେ ପତାଏ ନେଲା, ‘କିଏ ନିଆଁ ଲାଗାଇପାରି ଥାଏ ?’ ମୁଁ କହିଲି, ‘ଜେଜାଣି, ସେ ହେଉନଥିବ’— । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ସେ ପୁଣି ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲା ଓ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳେ କଣ୍ଠରେ ଥାଏ ସେ କାନ୍ଦେ । ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ମୋଟେ କାନ୍ଦେ ନାହିଁ, ହୁସାଏ । ଗୋଟିଏ ଟୋପା ଭିତରେ ପଡ଼ିଲେ କାନ୍ଦିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ପିଲଙ୍କ ପରି ବହୁତ କାନ୍ଦେ । ମୁଁ ମୋ କଣ୍ଠି ତାକୁ ଦେଇଦେଲି ।

“ଏତେ କଥା ପରେ ବି ତୁମେ ତାକୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି କାହିଁକି ?”

“ଏ କରିବି ବାବୁ, ଯଦି ପୁଣି ମୋ ଶ୍ରେଣୀ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ ତେବେ...”

“ତୁମେ ତ କହୁଥିଲି ତମକୁ ବିଜୟନଗରୀ ଆସି ଚାଲିଗଲା ନେଇଥିଲା ବୋଲି ?”

“ସବୁ ମିଛ କଥା, ମୁଁ ଏମିତି କହୁଦେଇଥିଲି । ଏ ନାଉରୀଆମାନେ ମୋ କଥା ମାନନ୍ତି । ଏଥର ଗୁଡ଼ି ଆମ୍ଭର ଦୁଇଥର ଏଇ ନୌକାରେ ଚୋରି ହୋଇଯାଇଛି ।”

“କିଏ ପୁଲିସ୍ ଚୁମକୁ ଧରେ, ତମେ କଣ କରବ ?”

“କିଛି କରିବି ନାହିଁ । ମତେ ନେଇ ସେମାନେ କଣ କରିବେ ? ମୋ ପାଖରେ ତ ଚୋରମାଲ ନାହିଁ । କିଏ ଜାଣେ କିଏ ନେଇଗଲା । ଦିନେ ବାଡ଼େଇବେ, ତା ପରଦିନ ଗୁଡ଼ିଦେବେ ।”

“ଯଦି ପକାଇଲୁ ଧରିଲେ । ଚୋର ଜନସ୍ତ ସହଜ ତାକୁ ଯଦି ପାଇଗଲେ”—

“ସେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଜନସ୍ତ ବା ଗାୟେବ ହୋଇଯିବଣି । ସେ ମିଳିବ ନାହିଁ; ଆଉ ମୁଁ ନାଆରେ ରହିଯିବି - ।”

ସେ ଘାଣ୍ଟିଆସ ଗୁଡ଼ିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ନିଜ ମନକୁ ମନ ଉଠୁଗୁଡ଼ି ହନାକୁ ଲାଗିଲା । “ସୁଖି ଏସବୁ ପଇସା ସେ ଗୁଡ଼ି ପାଖକୁ ଯିବ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଉଜ ମଜଲିସ୍ କରିପାରବ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁଡ଼ିବ ନାହିଁ । ବିପଦ ସବୁ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡାଇବି; ଗୁଡ଼ି ବଦମାସ କୋଇଠିକାର ମୋ କମେଇରେ ବସୁଛି ।”

ରଙ୍ଗିର ଏ ବିଡ଼ିବିଡ଼ି ହବାରେ କୌଣସି ବୋଧ ବା ତେଜ ନ ଥିଲା । ପକାଇ ସେମିତି—ତାର ଦୋଷ-ଗୁଣ ଯାହା ଥାଉ ନା କାହିଁକି ସେ ତାକୁ ସେମିତି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛି । ପକାଇ ପାଇଁ ସେ ସବୁ ପ୍ରକାର କାମ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ସେଥିରେ ନା ଅଳ୍ପ ଆଦର୍ଶ, ନା ଭକ୍ତି, ନା ପ୍ରେମ । ରାଷୀ, ଅନୁରାଗ ଏବଂ ଏପରି କେତେକ ଭାବ ନେଇ ଏ ନାଗର ହୃଦୟ । ଏହି ସବୁ ଭାବ ବ୍ୟାପିତ ତା ହୃଦୟ ସେହି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ । ନିଜ ଲୋକ ପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଉଠେ । କିନ୍ତୁ ରଙ୍ଗିର ଦୋଷ ଚହଟ, ନିଃସମ୍ପର୍କ ଆନରଣରେ ପକାଇର କିଛି ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ । ସବୁ ଦୋଷ-ଗୁଣ ପିଠିକୁ ପକାଇ ସେ ତାକୁ ନିଜର କରନେଇଛି । ମୋତେ ତା’ ଜୀବନ-ଗାଥା ଭାରି କଷ୍ଟଦେ ଲାଗିଲା । ମୋର ଜୀବନ ତା’ଠାରୁ ଯେ ଅଧିକ ନ ହେବ— କିଏ ଜାଣେ ।

ମୁଁ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲି, ସେତେବେଳେ ପବନର ଗତି ସହଜ ନୌକାର ଗତିବେଗ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଘାଟ ଦୁନିଆ ଶିଥିଳତା ଦୂର କରି ଲାଗୁଛି ହେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଦୁଇ କୁଲର ବିଲହୁଡ଼ି ଉପରେ ବୃକ୍ଷୀମାନେ ବୃକ୍ଷୀର ଦେଖାଗଲା, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁଆଁତାଗ ଆମାଣକୁ ଉଠି ନଥାଏ । ରଙ୍ଗି ବେପରବାଦୁ-ଭାବେ ଆଖି ଧରି ବସି ଶୂନ୍ୟକୁ ଅନାଇଥାଏ । —

“କେଉଁଠି ବି ବାଟବଣା ହେଉ, ସେ ମୋର ଲୋକ; ଶେଷକୁ ମୋ ପାଖକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ”—ରଙ୍ଗି ଏକଥା ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ କହୁଥାଏ । ତା’ର ଏ ଭାବନାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଆଶା, ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଝଲୁଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ଏହାହିଁ ତାର ଜୀବନର ଆଧାର । ରଙ୍ଗିର କଥାକୁ ଭୟ, ଆଦର ଓ କରୁଣା ସମ୍ମିତ ଛୁଟି ମୁଁ ଚୁପ୍ ରହିଲି ।

ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଫସଲ୍‌ଫାଟିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସି ରହିଲୁ ।

ନୌକାରୁ ଓହ୍ଲାଇଯିବା ସମୟରେ ମୁଁ ପକେଟରୁ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା ବାହାର କରି ତା'ହାତକୁ ବଢ଼ାଇଦେଲି ଓ ଶୀଘ୍ରପଦରେ ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲି । ସେଥିପାଇଁ ରଙ୍ଗୀ କଣ କହିବ, ଶୁଣିବାକୁ ରହିଲି ନାହିଁ । ମୋତେ ଜଣାନାହିଁ—ପରେ ତାର କଣ ହେଲା ।

ଦୋଷ-ଗୁଣ

‘ରାଜା ଏବଂ ରାଣୀ ଦୁଇ ଜଣ ପୁଅର ରାଜତଳକ କରିବା ପରେ ଶେଷ ଜୀବନ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆରାମରେ ବିତାଇଲେ ।’ —ଗତ ରାତ୍ରିରେ ଦେଖିଥିବା ‘ମଙ୍ଗଳ ଶପଥମ୍’ ନାମକ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର କାହାଣୀ ଅଜା ନାତି ଓ ନାତୁଣୀମାନଙ୍କୁ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ବସି ଶୁଣାଉଛନ୍ତି ।

ସିନେମା କାହାଣୀରେ ବିଶେଷ ରୁଚି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଜାର କାହାଣୀ କହିବା ଡଙ୍ଗାରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପାଖରେ ବସିଥିବା ନଗରପାଳିକାର କର୍ମଚାରୀ ନିଜ ଅଂଶେ କଥା ଛୁଡ଼ି ତାଙ୍କ କାହାଣୀ ଧ୍ୟାନଦେଇ ଶୁଣୁଥିଲେ । ଅଜା ଓ ନାତି, ନାତୁଣୀ ପରକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ସେଠି ଶୁଣାଯାଉଥିବା ରେଡ଼ିଓର ସଙ୍ଗୀତ ସାଙ୍ଗରେ ନାତି-କୁନ୍ତି ତାଳ ମିଳାଇ ମିଳାଇ । ଅଜାଙ୍କୁ ପିଲାମାନଙ୍କ ସହିତ ନାଟବା ଡେଇଁବା ଦେଖି ରଙ୍ଗମ୍ ଇର୍ଷାନୁତ ହୋଇ କହିଲେ, “ଦୋଷ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଲୋକ କେତେ ଉତ୍ସାହ । ଆମେ ଏତେ ଦିନ ବଞ୍ଚିବା କି ନାହିଁ । ଯଦି କି ବସ୍ତୁ ତେବେ ଆମଠାରେ ଏ ଉତ୍ସାହ ରହିବ ନାହିଁ ।”

“ଆପଣଙ୍କ ମତରେ ଜୀବନ ଏପରି କାହିଁକି ବଦଳିଯାଉଛି ?” ପୁରୀ ପଚାରିଲା ।

“କଳିଯୁଗ ପରା ।”

“ନନ୍ଦସେନ୍ଦ୍ର ! ଆମର ଅଭ୍ୟାସ ସହସ୍ର ଜୀବନ, ମିଳକୁଟା ଗୁଞ୍ଜଳ, ଲହୁଣିକଳା ଘୋଳଦହି —ଏହି ସବୁ ଆମ ଶରୀରକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିଦେଉଛି ।”

ଜାନ କହିଲା, “ଏସବୁର ମୂଳ କାରଣ ରାଜମାତକ ଦାସତ୍ବ ।”

“କାହିଁକି ? —ଆମକୁ କଣ ସରକାର ତିଆଁକୁଟା ଗୁଞ୍ଜଳ ଖାଇବାକୁ ମନା କରିଛନ୍ତି ?”

“ମନା ତ କରିନାହାନ୍ତି ତେବେ କଳକୁଟା ଗୁଞ୍ଜଳ ଖାଇବାକୁ ମନା କରିଦେବା ଉଚିତ ।”

“ତେବେ ତ ଲୋକେ ଚିହ୍ନାର କରିବେ ଯେ ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ବାଭାବ୍ୟ ଛଡ଼ାଇ ନିଆଯାଉଛି । ରୁଷ୍ରେ ଲୋକମାନେ ଏଥିପାଇଁ ପାଟି କରୁଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କୁ ଜବରଦସ୍ତି ଶ୍ରମ ଦିଆଯାଉଛି ।”

“ଯାହା କୁହ କିନ୍ତୁ ପୁରୁଣା କଥା ଭଲ ଥିଲା । ତେମୋହାସୀ କମ୍ପ୍ୟୁଟରମ୍ ଏସବୁ ଅଶାନ୍ତର ମୂଳ । ଏକଜୁଟପଡ଼ି ରାଜା ଥିଲେ କେହି କିଛି କଥା କହିପାରନ୍ତେ ନାହିଁ ।”

“ତେବେ ତାକୁ ‘ଡିକଟେଟର’ କହନ୍ତେ ପରା !”

“କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଡିକଟେଟର ହବାକୁ ଚାହୁଁବାଠାରୁ

ଗୋଟିଏ ରାଜା ହିଁ ହବା ଭଲ ।”

“ଆମେ ‘ମଙ୍ଗମ ଶପଥ’ରେ ଦେଖିଲୁ ସାଜ-ସଜଲ ହୋଇ ମଉଜ-ମଜଲସ କରି ବୁଲିବା ପାଇଁ ଲୋକେ ରାଜା ବନନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଶାସନ ଠିକ୍‌ସବେ ହେଲା-ନହେଲା ଯାଏ-ଆସେ କଣ ?”

“ଆଜ୍ଞା, ଟିକେ କହିଲୁ, ସେ ‘ଶପଥ’ କଣ ଥିଲା ? ପୁରୁଣା କାହାଣୀରେ ବି କଥା ଭଲିଆ କଥା ଥିବା ଉଚିତ ।”

“ସୁନ୍ଦର ରାଜତଳକବେଳେ ରାଣୀଙ୍କର ବୟସ କେତେ ହୁଏ ? ଅତି କମ୍‌ରେ ଗୁଲିଣି ବର୍ଷ; ରାଜାଙ୍କ ବୟସ ପଚାଶ ହୁଏ । ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ପୁଣ୍ୟମୟ ଦେଖାଇବାର କି ଲାଭ ? ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତ ସାରା ଜୀବନ ତାଙ୍କର ବେକାର ଶପଥରେ କଟିଯାଇଛି । ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର, ଶ୍ରୀରାମ ଏମାନେ ସବୁ ସାରା ଜୀବନ ଯାତନା ସହ ଶେଷରେ ମରିବା ପୁଣ୍ୟରୁ ଯଦି ମୁକ୍ତି ହେଲେ ତ କଣ ହେଲା ?”

“କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ନେଇ ବଞ୍ଚିବା ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନ ଏହିପରି ହିଁ ହୁଏ ।”

“ଏହିପରି ହୁଏ । କିନ୍ତୁ କଥାକର ତାଙ୍କର ଜୀବନରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ପୁଣ୍ୟ ଦେଖାଇ ଆମ ଅଖିକୁ ଠକେ ।”

“କିନ୍ତୁ ବହୁତ ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏଇ ଅନ୍ତମ ପୁଣ୍ୟ ଟିକକ ବି ଆସେ ନାହିଁ ।”

“ଯେଉଁ ଲୋକ କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ସେହି ଆଦର୍ଶର ପିଠି ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରୀ ବା ଦୁଃଖ-ଯନ୍ତ୍ରଣା ହିଁ ପୁଣ୍ୟକର ମନେହୁଏ । ତାଙ୍କ ମତରେ କୌଣସି ମହାନ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବାରେ ଭୃତ୍ତି ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଜନତା ଭିତରେ ଏପରି ବହୁତ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ଯାହାଙ୍କ ଜୀବନ ଦୁଃଖଭର ।”

“ଏହାର କାରଣ ଆମର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା । ବାସ୍ତବରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହିଁ ସମସ୍ତ ବିପଦର କାରଣ ।”

“ଫେର ଏହି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ, ଅତ୍ୟାଚାର, ଧୂର୍ତ୍ତିତା ଏସବୁ କାହିଁକି ହୁଏ ?”

“ପ୍ରାରବ୍ଧ ।”

“ଯେତେବେଳେ ଆମେ କିଛି କରୁପାରୁନାହିଁ, ବୁଝିପାରୁନାହିଁ, ନିଜର ଅଜ୍ଞତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ଏଇୟା କହୁ । କେତେକ ‘ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା’ କହନ୍ତି ଓ କେତେକ ‘ପ୍ରାରବ୍ଧ’ । ଏହିପରି ଆମେ ଆତ୍ମଥିବା ବିପଦକୁ ସମର୍ଥନ କରୁ ।”

“କେବଳ ବିପଦକୁ ନୁହେଁ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ସହିତ ଖାସ ନିଖାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଚିତ ବିଧାନକୁ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରକାରର ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ନାଁରେ ଛୁଡ଼ା କରିଦିଅନ୍ତି । ଏଇଥିପାଇଁ ରୁଷିଆରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିର୍ବାସନ କରିଦିଆ-ଯାଇଛି ।”

“ମୁଁ ସତ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଗୋଟିଏ କାହାଣୀ କହୁଛି, ଶୁଣନ୍ତୁ; ତା’ ପରେ

ଆପଣଙ୍କର ମତାମତ ଦେବେ ।” ଏତେ ସମୟ ରୁପ୍ତ ହୋଇ ବସିଥିବା ତାଙ୍କର ଜୋସେଫ (ଜାନଙ୍କ ମାମୁ) କହିଲେ ।

“ଗୁରୁବର୍ଷ ପୁଣେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଅବସର ନେଇ ନଥିଲି; ମୋର ଓଁକାର୍ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ୀ ସଫଦା ଆସି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହୁଥିଲା । ତାର କାନ୍ଦିବାର ଶକ୍ତି ବି ନଥିଲା । ସେ ଆକାଶକୁ ଗୁହଁ ଗୁଣ୍ଡୁଗୁଣ୍ଡ ହୋଇ ସେଠାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହୁଥିଲା । ତାଙ୍କରମାନେ ତ ବେଶ୍ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ରୁହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଅଖିରେ ସବୁପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କର ତାଙ୍କରଖାନା । ତାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦିନ ଏହିପରି କେତେ ହୃଦୟାନ୍ତ ଆସନ୍ତି । ଏପରି ଦେଖିବା ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସଗତ ହୋଇପଡ଼ିଥାଏ । ଯେତେ ସମ୍ଭାଷଣ ହେଲେ ବି ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ବିଚଳିତ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଶୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋରୀ ମୃତ୍ୟୁର ଦ୍ଵାରଦେଶରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ଫଟା ମୁଣ୍ଡ, ଭଙ୍ଗା ଗୋଡ଼-ହାତ । ପେଟରୁ କାହାର ଅନ୍ତନାଡ଼ି ବାହାରି ପଡ଼ିଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ କହେ, ତାଙ୍କର, ତାଙ୍କର ମୋ କଥା ଟିକେ ଶୁଣନ୍ତୁ । ମୋ ଆଡ଼େ ଦେଖନ୍ତୁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକାବେଳେକେ ଚିତ୍କାରରେ ସହ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଭରିଲିଯାଆନ୍ତା । ତେବେ ଗୋଟାଏ ବୋଲି କାମ ହୋଇପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ତାଙ୍କରଖାନାରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ବିପଦ—ଖାଲି ଗୋରୀ ନୁହେଁ, ତାଙ୍କ ଆସ୍ତାୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଆସି ପାଟିଗୁଣ୍ଡ କରନ୍ତି, କାନ୍ଦନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକତା ତ ସମସ୍ତଙ୍କର । ତାଙ୍କର ସହ ଟିକେ ଦୟାଳୁ ହେଲେ ତେବେ ତାକୁ ନିଜ ଓଁକାର୍ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଓଁକାର୍ରେ ମଧ୍ୟ ଦାୟିତ୍ଵ ନବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଭୋକରେ ଛଟପଟ ହୁଏ ଲୋକଙ୍କୁ ଔଷଧ କି କାଟୁକରେ ? ଆଜ୍ଞା, ଛୁଡ଼ି ସେ କଥା ।

“ନିଜ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଇ ସେହି ବିଗୁର ବୁଢ଼ୀର ଦାନସ୍ଥାନ ଚେହେରା ମୋ ମନର କୌଣସି କୋଣରେ ଝାପଯାଉଥିବାରେ ଅର୍ଜ୍ଜିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଦିନେ ନର୍ସମାନେ ତା ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିବା ଦେଖି ମୁଁ ସେ କିଏ ବୋଲି ପଚାରିଲି । ଜଣାଗଲା ଯେ ସେ ମୋ ଓଁକାର୍ରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋରୀର ମା । ଯନ୍ତ୍ରା ଯୋଗୁଁ ତାର ଅବସ୍ଥା ବହୁତ ଖରାପ । ସେ ଗୋରୀର ବୟସ ଗୁଲିଶ ବର୍ଷ ହୁଏ । ତା ମା’ ତା ପାଖକୁ ଗଲେ ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ତାକୁ ବାହାର କରେଇଥିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଯେତେବେଳେ ଶୋଇଯାଏ ସେତେବେଳେ ତାର ବୁଢ଼ୀ ମା’ ତାକୁ ଆସି ଦେଖେ ଓ ଲୁହ ଝରେ । ବାକି ସମୟ ସେଇ ବାହାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହୁଥାଏ । ସେଇ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା-ବେଳେ ମୋର ତା ଉପରେ ବହୁତ ଦୟା ଦେଲା । ମୁଁ ତା ସହଜ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲି । ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ବହୁତ ବିନତି କଲା ଯେପରି ହଉ ତା ପୁଅକୁ ମୁଁ ବଞ୍ଚାଇ ଦିଏ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର କଣ କହିବା ଉଚିତ ? ବୃଥା ଆଶା ଦେଇ ତାକୁ ଯାନ୍ତୁନା ଦିବା, ନା ସତକଥା କହି ତା ହୃଦୟରେ ଆହାତ ଦିବା ? ଏଥିରୁ କେଉଁଟି ଠିକ୍—କଣ କରିବା ଉଚିତ ମୁଁ ମୋର ଏଇ ଗୁଲିଶ ବର୍ଷର ଅନୁରୂପରେ ବି ସ୍ଥିର କରିପାରିନାହିଁ ।

“ମୁଁ ପଚାରିଲି ତୁମର ପୁଅ ତୁମ ଉପରେ ଏପରି ଅସବୁକୁ କାହିଁକି ? ‘ପ୍ରାନ୍ତବ୍ୟ’ କହୁ ସେ ଚୁପ୍ ହେଲା; ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ତା ପୁଅ ପାଖକୁ ଯାଇ ତାକୁ ବି ପଚାରିଲି ତୁମ ମା ଏପରି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି— ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି । ତୁମେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଏତେ ଦରକାର କାହିଁକି ? ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ତା ଥିଲେ ବି ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କଥାବାଣୀ କରିବା ଉଚିତ ।”

“ତାର ନିୟତି ଭଲ ନୁହେଁ—ତା କଥା ମୋ ଆଗରେ କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ।”

“ଏପରି କଣ କରିଛୁ ସେ ଯେଉଁଥି ପାଇଁ ତୁମେ ତାକୁ କ୍ଷମା କରିପାରୁନା ? ସେ ତମର ମା’ ନା ?”

“ମା’...ସେ ମୋ ମା ? ଅନ୍ୟ ଯେକୌଣସି ଦୋଷକୁ କ୍ଷମା କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେ ମୋ ଜୀବନକୁ ଜାଲିପୋଡ଼ି ଦେଇଛି । ସେ ଯାହା କିଛି ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଗୁଳିଣ ବର୍ଷ ହେଲା ଅନୁଭାବ କରୁଛି ଯେ ମୁଁ କାହିଁକି ତା ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ ହେଲି । ତା କଥା ମୋ ଆଗରେ କହନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

“ମୋ ମନରେ ତା ପ୍ରତି ସମବେଦନା ଆସିଲା ନାହିଁ । ହୋଇପାରେ ତା କଥା ଠିକ୍—ତେବେ ଆଜି ତା ମା’ ମନରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ, ଯେଉଁ ପ୍ରେମ ତା ପାଇଁ ଅଛି, ସେଇଟା ତ ଯଥାର୍ଥ । ସେ ରୋଗୀ ମଧ୍ୟ ଦୁଷ୍ଟ ସ୍ୱଭାବର ନୁହେଁ—ପରିବାର ନାହିଁ, ଏକା; ପାଠଶାଳା ପଢ଼ିଛି, ଭଲ ସଂସ୍କାର—ଏଥିରେ କାହାକୁ କଣ କୁହାଯିବ ।

“ମା-ବାପଙ୍କର ପ୍ରେମ ନିର୍ମଳ । ସିଲମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞ ହୋଇ ପାରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଭକ୍ତି କରିପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ପ୍ରେମ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟର ଅପକାରକୁ ବହୁତ ଅଧିକ ମନେକରୁ ସେତେବେଳେ ଆମେ ଅନ୍ୟର ଯେଉଁ ଅପକାର କରୁ ତାକୁ କେବେହେଲେ ମନେ ପକାଇ ନାହିଁ । ଏତେ ସ୍ୱର୍ଦ୍ଧା ଓ ଆକୋଶରେ ମଲିନ, ଦୁଷିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବିସ୍ମୃତି, କ୍ଷମା ଓ ମମତା ଭଲ ଭାବନା ଯୋଗୁଁ ହିଁ ଏହି ସଂସାର ଆମ ପାଇଁ ରହିବାଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଛି ।

“ତା ପର ଦିନୁ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧାର କେନ୍ଦ୍ର-ବିନ୍ଦୁ ରୋଗୀ ନ ହୋଇ ତାର ମା’ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଚିନ୍ତାହେଲେ କାହାର ଆଦରକୁ ଅନାଇଲାନାହିଁ । ପୁଅ ଏବଂ ପୁଅର ପ୍ରାଣ ଛଡ଼ା ତା ମନରେ ଆଉ କୌଣସି କାମନା ନ ଥିଲା । ଯିଏ କହୁ ନା କାହିଁକି—ଯିଏ ପଚାରି—ତାର ଗୋଟିଏ କଥା ‘ତାକୁ ଜଳନ୍ତି ଭଲ’ କହିଦିଅ, ପୁଅ !”

“ତୁମେ ମୁଁ ଆକୁଳ ହୋଇ କହିଲି—‘ତୁମ ନା ପଡ଼ିଲେ ତ ସେ ଶ୍ରାବ ପକାଉଛି, ଘୁଣା କରୁଛି । ଏପରି ପୁଅ ମଲେ କେତେ, ଜିଇଁଲେ କେତେ, ତୁମର ତା ପାଇଁ ଏତେ ଦରଦ କାହିଁକି ?’—ସେ କିନ୍ତୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

“ତା ପୁଅର ଭରଣାରେ ତ ତାର ପେଟପୋଷା ହେଉ ନ ଥିଲା । ସେ ଜଣେ କାହା ଘରେ ଶୁଣିବ କଣ ମୁଁ ତା ଖାଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ସେ ସେତକ ଶୁଦ୍ଧ

ତାକୁରଖାନା ଭିତରେ ଖୋଲ ପଡ଼ିଆ ଉପରେ ଦିନ କଟାଉଥିଲା । ମୁଁ ମନେ ମନେ ଭାବିଲି ସେ ତାର ନିଜ ଅପରାଧର ଶାନ୍ତି ଭୋଗୁଛି ।

“ସ୍ୱାର ଦୁଇ ଦିନ ପରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଦିନ ଛୁଟି ନେଲି । ଘରେ କୁଣିଆ ପହଞ୍ଚିବାର ସୂଚନା ମିଳିଥିଲା ।”

“କୁଣିଆ ଆସିଲେ । ତୁମେ କାହିଁକି ଛୁଟି ନେଲି ?” ରଙ୍ଗମ୍ ପଚାରିଲା

“ସେଥିରେ ତୁମର କଣ ଅଛି, ତାହା କୁଟି ନେଲି । ଏଥର କାହାଣୀ ଶୁଣ ।”

“ସବୁବେଳେ ତାର କାହାଣୀ ଶୁଣାଉଛ — ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜ କାହାଣୀ କୁହନ୍ତୁ ନା, ଦାଦା !” ଦାନ ହସି ହସି କହିଲା ।

“କୁଣିଆ କଣ ପୁରୁଷ ନା ସ୍ତ୍ରୀ ଲେକ” ପୁଣି ପଚାରିଲା ।

“ମନେକର ସ୍ତ୍ରୀ ଲେକ । ମୋର ଶାଶୁ । ଏବେ କୋଉଏ ବର୍ଷ ହେଲ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଗଲାଣି ।”

“ଟେମ୍ପରାଣ୍ଟ ଶାଶୁ ତା ହେଲେ ।”

“କାହାଣୀ ଶୁଣିବ କି ନାହିଁ ।” ତାକୁର ଜୋରରେ କହିଲେ ।

“ଶୁଣିବୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କହନ୍ତୁ ।”

“ଭଦ୍ର ମହଲା, କନ୍ତୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ ।”

“ବିରାଣ !”

“ସେ ଦିନ ରୋଗୀମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କଣ ହେଇଥିବ ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି ।” — ପୁଣି କହିଲା ।

“କଣ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲେ ତାକୁର ?”

“ତେବେ, ମୁଁ ଯାଏ ।” ତାକୁର ହସି ହସି କହିଲେ ।

“ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଜଗିବୁ ନାହିଁ, କହନ୍ତୁ ।”

“ଘରେ ମୁଁ ଏକଲ ଥିଲି ।”

“ଅଥବା କଥା ଏଇଠି ।”

“ତୁମ୍ଭେ ପୁଣି କାହାଣୀ ଶୁଣ । ଘରେ ବସି ବସି ବିରକ୍ତ ଲାଗିବାରୁ ସେତେବେଳେ ତାକୁରଖାନା ଯାଇ ସମୁଦ୍ରକୁ ଅନାଇ ବାରିଶ୍ୱାରେ ଆରାମରେ ବସିଗଲି । ବାରିଶ୍ୱାର ଅନ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦୁଇ ଜଣ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବସିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଦିନେଟି ତାକୁର ଛନ୍ଦ ଛଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ କଥାବାଣୀ ମତେ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ସେମିତି ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କାହାଣୀ ଶୁଣାଉଛି, ମନେକର, ସେମାନେ ସେମିତି କଥାବାଣୀ କରୁଥିଲେ । ସେଇ କାହାଣୀକୁ ମୁଁ ପୁଣି ବନେଇ-ଚୁନେଇ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଉଛି —”

“ସିଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ ପଛେ ପଛେ ଜୋନ ପରି ଲାଗି ଚାଲୁଥିଲା ସିଏ କିଏ ?” ଛନ୍ଦ ଭେଙ୍କଟପା ପଚାରିଲା ।

“ସେ ଆମର ଗାଁର ।” ଶ୍ରୀନିବାସ ଜବାବ ଦେଲ ।

ଭେଙ୍କଟପ୍ପା କହୁଲ, “ଢେବେ ରୁମର ବୟସ କେତେ ?”

“ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ । ତାର ପୁଅ ମୋର ବଡ଼ଭାଇ ସାଙ୍ଗରେ ପଢ଼େ । କିଏ କହୁଥିଲା ତାର ଅତୀତ ଜୀବନ ବଡ଼ ସୋମାସକର ଥିଲା” —

“ଏ କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି ମୁଁ ଆହୁରି କାନ ଡେରି ଶୁଣିଲି । ପୁରୁଣା ଛଣା କ୍ୟାନସ୍ତସ ପରଦା ଭିତରୁ ତାର ଚେହେରା ସକାଳର ଆଲୁଅରେ କିଛି କିଛି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

“ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞା, ଏଇଥିପାଇଁ ତୁ ଏତେ କଥା କହୁପାରୁଛ ।”

“ନାହିଁ ମୁଁ ନୁହେଁ, ମୋର ବାପା, ଶୁଣିଛୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ।”

“ଠିକ୍ ଅଛି ଭାଇ; ବର୍ତ୍ତମାନ କୁହ, ସେ ରୁମ ପାଇଁ କିଭଳି ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ ?”

“ତାର ପୁଅ ଏଇଠି ଏଇ ଓଡ଼ିଆରେ ରେଗି ।”

“କିଏ ? ଏକୋଇଶି ନମ୍ବରରେ ଯିଏ ଅଛି ନା ? ବିଶ୍ୱାସ ସେ ରୁଡ଼ୀନେତେ କାନୁଛି” ନର୍ସ ବାଲମ୍ବା ଇଂରେଜରେ କଥା କହିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି କହୁଲ ।

“ଶିଷ୍ୟ-ପର୍ବର ନାମ ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ବାଲମ୍ବାର ଇଂରେଜରେ ବେଶି କିଛି ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ।”

“ଠିକ୍ ଅଛି ମା’ ସେ, ସେଥିପାଇଁ...”

“ସେ ରେଗି ତ ତା’ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହେ ନାହିଁ । ଆଖି ଉଠାଇ କରି ବି ତା’ ଆଡ଼କୁ ଅନାହିଁ ନାହିଁ । ତା କଥା ଶୁଣିଲେ ବିଗିଡ଼ିଉଠୁଛି ।” ବାଲମ୍ବା କହୁଲ ।

“ସେ ତା ମା’କୁ ଗାଲି ମଧ୍ୟ ଦିଏ । ମୁଁ ଏତେ ଦିନ ପରେ ଦେଖିଲି । ‘ହୁ’, ତୋର କର୍ମଣ୍ୟ ଚେହେରା ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ପୁଣି ନା’ — ତା ମା’ କୁ ଏମିତି କହୁଥିଲା ।”

“କଣ ଭାଇ, ଶ୍ରୀନିବାସ ! ରୁମେ ତ କହୁଥିଲ ରୁମ ଗାଁର, ଏବଂ ତାର ଅତୀତ କାହାଣୀ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ରକମର । କଣ ରୁମେ ତା ବିଷୟରେ ଆଉ କିଛି ଜାଣିଛ ?”

“ମତେ ଆଉ କିଛି ଜଣାନାହିଁ... । ବହୁତ ଦିନ ହେବ ସେ ଆମ ଗାଁ ଗୁଡ଼ି ଗୁଲି-ଯାଇଛି ।”

“ଗୁଲି ଭାଇ ଗୁଲି” ଭୃଷୀୟ ଗୁସିଟି ନିଜ ଘଣ୍ଟାକୁ ଦେଖି କହୁଲ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ନର୍ସ ଏଡ଼ିକାବେଥ୍ ତା ଆଡ଼କୁ କଣେଇ ଗୁଡ଼ି କହୁଲ “ତରତର କାହିଁକି ।”

“ପୁରୁଷମାନେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତା ପଛରେ ଗୋଡ଼ାନ୍ତ ନାହିଁ କାହିଁକି, ଏ କଥା ସେ ଭାବି ପାରୁ ନଥିଲା । ସିନେମା, ଥିଏଟରରେ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ହାତ ଧରାଧର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋକରେ ଥରେ ଚେହେରା ଦେଖି ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦିଅନ୍ତୁ । ତାର ବେଶଭୂଷା ଦେଖି ଥରେ ଅତି ନିକଟତର ହୋଇଯାଇଥିଲେ ବି ପରେ ଜୀବନଯାକ ପାଇଁ ଦୁରେଇ ରହନ୍ତୁ ।”

ଶ୍ରୀନିବାସ କହୁଲ “ରୁମେ କହୁଛ ତରତର କାହିଁକି । ଆଜି ଅପରେସନ ପାଲ ।

ଅପରେହନ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପୁଣ୍ୟୁଣ୍ଡି ଡେରି ହୋଇଗଲେ ସେ ଡାକ୍ରର ରୋଗୀ ସ୍ଥାନରେ ମତେ ଖଟ ଉପରେ ଶୁଆଇଦବ ।”

“ସେ ଚନ୍ଦ୍ରକଣ ଗୁଣ ଗୁଣିଯିବା ପରେ, ଦୁଇଜଣ ନର୍ୟ ବସି ସିଲାଇ କରୁ କରୁ ଗପ-ସପ କଲେ । ଗଛପତ୍ରକୁ ହଲାଇ ମହୁମାଛର ମନ ଦୋହଲାଇ ସିରି ସିରି ମଧୁ ମଳୟ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଶୁଣି କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଖ୍ୟ ନର୍ୟ ପାଖରେ ରାତ୍ର ଶେଜନ ପାଇଁ ପଲଉର ପେଟ ପହଞ୍ଚିଥିଲା; ସେ ସେଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ କି ନାହିଁ ସେହି ବେଳରେ ସେମାନେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିଲେ । କିଛି କ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ସେ ପଲଉ ପଠାଇଥିବା ପୁଲିସ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଏବଂ ଏହି ଗୁଣିଣ ବର୍ଷ ବୟସ୍କା ନର୍ୟର ପ୍ରତି ରାତି ଏକା ଖଟରେ ଶୋଇ ଆରାମରେ କଟାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥା ଗୁଣିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ପରେ ସେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଣ ଘଟିଲା ସେ ବାଷ୍ପରେ କଲନା କରି ବିଶେଷ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ବଡ଼ ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା ହୋଇପଡ଼ିବ ଓ ମୁହଁରେ କହୁ ହବ ନାହିଁ ବୋଲି କହିବାକୁ ନାଗଜ ହେଲେ ।

“ଓଁଫୁରୁ ବାହାରକୁ ଆସି ଡାକ୍ରର କାମେଶ୍ୱର ରାତି କହିଲେ, ‘ଆପଣ ଏଠି ଆରାମରେ ବସିଛନ୍ତି ଆଉ ସେଠି ବାରନମ୍ବର ରୋଗୀ ମୁହଁରୁ ରକ୍ତ ବାହାରୁଛନ୍ତି’—

“ଆମେ କଣ କରୁ, ଔଷଧ ଦିଅନ୍ତୁ, ରକ୍ତ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ।”

“କହୁଛୁ ତ, କହୁ ।”

“କାହାର ନା କାହାନ, କୋଉଠୁ ନା କୋଉଠୁ ଯିବେନେ କିଛି ନା କିଛି ବାହାରୁଛି । ଆମର ବି ତ ଜୀବନ ଅଛି । ଆପଣଙ୍କର କଣ ଅଛି ? ଡି’ଧାଡ଼ି ଲେଖିଦେଇ ଘରେ ଯାଇ ଆରାମରେ ବସି ତାପ ଖେଳୁଛନ୍ତି ।”

“ଗତ ସପ୍ତାହରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଯେଉଁ ଗୁଣିଣ ଦେଇଥିଲେ, ତାକୁ ଆପଣମାନେ ଶୁଣିଥିବେ ।”

“ଆଜ୍ଞା ହଁ, ଖୁବ୍ ସାବଧାନରେ ଶୁଣିଛୁ । ପୁଣି ରେଡ଼ିଓରେ ବି ଶୁଣିଲୁ, ଖବର କାଗଜରେ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିଲୁ । ତା ପରେ ତାରି ଉପରେ ପୁଣି ପୁଣ୍ୟ ନର୍ୟ ବକ୍ତୃତା ଝାଡ଼ି ଦେଲେ । ପୁଣି ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ସେ ବି ସେଇୟା କହିଥିଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ପରେ ବି ଯେଉଁ ମହାଶୟ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବେ ସେ ବି ସେଇୟା କହିବେ । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ଦରମା କଥା ‘କହୁ ତ ତାର କିଛି ଜବାବ ମିଳେ ନାହିଁ ।’ ବାଲିମ୍ବା କହିଲୁ—‘କହନ୍ତୁ କଣନା—ରୋଗୀମାନେ ଆମର ସମ୍ମାନ ଅଛନ୍ତି ।’

“ଆରେ ପାଗଲ, ସେ ମନ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟଙ୍କର ଏଗାବେଟି ସିଲ ।” ଏଲିଜାବେଥ କହିଲୁ ।

“ଆଜ୍ଞା, ହେଲୁ, ରୋଗୀ ଆମର ସିଲ । ତା ହେଲେ ଆମ ସିଲଙ୍କର ବାପା ?”

“ଡାକ୍ରମାନେ” କହି ଏଲିଜାବେଥ ହସି ଦେଇ କାମେଶ୍ୱର ରାତିଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ ।

“ଏଇପରି ଗୋଟିଏ ଆଦେଶ ଯଦି ସରକାର ବାହାର କରି ଦିଅନ୍ତେ ତ”...ନର୍ସ ବାଲିମ୍ବା ହସି ହସି କହିଲେ ।

“କହୁଛନ୍ତି ମହଙ୍ଗାଭଣ୍ଡ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ପଇସା ନାହିଁ ।”

“କିନ୍ତୁ ଔଷଧ ଇଣ୍ଡେଣ୍ଟ ନେଇ ସେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ମାମଲ କେତେ ଦୁର ଗଲା ?”

“କାହାକୁ ପଚାରୁଛ ?”

“ଶେଷକୁ...”ଏକକିବେଳେ ସେ ଚିନ୍ତାଟି ଗୁଡ଼ି ଦୁଣି ଦୋଡ଼ି ଦୋଡ଼ି ଆସୁଥିବାର ଦେଖାଗଲା ।

“ଆରେ, ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଅପରେସନ ସରିଗଲା ?”

“ଆଜି ସାହେବ ଗୋଟିଏ ଅପରେସନ କଲେ ।”

“କାହିଁକି ?”

“ଶୀଘ୍ର ଘରକୁ ଯିବେ ବୋଲି ।”

“ଶୀଘ୍ର କୋଉଥିପାଇଁ ?”

“ତାଙ୍କର କୁଣ୍ଡିଆ ଆସିଛନ୍ତି ନା—ସେଇ ଯିଏ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଆସିଛନ୍ତି—ନ୍ୟୁକମ୍ପ୍ରିଣ୍ଟ ଏଜେଣ୍ଟ ସେ—ନିଜ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ ସହ ଏକ୍ସିଜେଣ୍ଟ ଘରେ ରହିବା ଏ ମହାଶୟ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଇଥି ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଝାଡ଼ୁଛନ୍ତି ।”

“ସେଇ ଗୋଟିଏ ଅପରେସନ୍ ରୋଗୀ—ଶେଷରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ସେ ବି ମରିକର ପଡ଼ିଛୁ”—

“ସବୁ ଭାଗ୍ୟ !”

“ଡାକ୍ତର ଖାନାରେ ଭାଗ୍ୟ କଥା ଛୁଡ଼ । ବାସ୍ତବରେ ଘରେ ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ କେମିତି ଥିଲା କେଜାଣି ।”

“ଆଜ୍ଞା ଡାକ୍ତର ସାହେବ, ଆପଣଙ୍କର ଏଇ ଓପ୍‌ଡ଼ର ଏକୋଇଣି ନମ୍ବର ରୋଗୀ ବିଷୟରେ ଆପଣ କିଛି ଜାଣନ୍ତି ? ସେ ଆମ ଗାଁର ନା ?”

ଶ୍ରୀନିବାସ ପଚାରିଲେ ।

“ଏକୋଇଣି ନମ୍ବର ବିଷୟରେ ତ ମୁଁ ଜାଣିନାହିଁ ।”

“କେବେ...”

“ମା ପୁଅଙ୍କର ପଡ଼େ ନାହିଁ...”

“ସେ ସବୁ ମତେ ଜଣାନାହିଁ । ତେବେ ତା ମା’ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଜାଣିଛୁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚିତ୍ତକର୍ଷକ । ଆପଣ ଶ୍ରୀନିବାସକୁ ସୁଦୃଢ଼ ତ ମୁଁ ଶୁଣାଇବି ।”

“ହଁ ଶୁଣାନ୍ତୁ । ଗୋଟାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତ ଖାଇବା-ପିଇବାର ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ।”

ଭଗବାନଙ୍କ ଭରସାରେ ନିଜ ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଡାକ୍ତର କାମେଶ୍ୱର ଶୁଣି କହିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ—

“ଆମେ ଯେତେବେଳେ ହାତସ୍ଥୁଲରେ ପଡୁଥିଲୁ ସେତେବେଳେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ପିଲ ପଡୁଥିଲା । ତାର ନାମ କନ୍ଦୁକୟା । ସେ ବଡ଼ ଚଢ଼ୁର ଥିଲା । ତାର ମା-ବାପ ବଡ଼ ଗରିବ ଥିଲେ । ତାକୁ ହଠାତ୍ ଶିକ୍ଷଣ କର ହେଲା । ଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ କର ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଗାଁରେ ସେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ମାଝ ଏଲେପାଥ ଡାକ୍ତର ଥିଲେ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ସେତେବେଳେ ଜଣେ ମୁସଲମାନ ଡାକ୍ତର ଥିଲେ । ସେ ଔଷଧ ଦେଲେ; କିନ୍ତୁ କନ୍ଦୁକୟା ତା ପରଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବେହୋଶ ହୋଇ ରହିଲା ଏବଂ ପ୍ରଳାପ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସାଧାରଣ ଜ୍ୱରରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହିପରି ପ୍ରଳାପ କରେ । ସେ ବଡ଼ ନର୍ତ୍ତକ୍ ଟାଇପର ଥିଲା, ଯେମିତି ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଏ, ବୁଦ୍ଧି ଆ ହୁସିଆର ପିଲମାନେ ହୁଅନ୍ତି । ଆମେ ଏବଂ ଆମର ଅଧ୍ୟାପକ ସକାଳ-ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲୁ । ଆମର ପ୍ରଧାନ ଅଧ୍ୟାପକ ପରୁଷବାରୁ ଡାକ୍ତର ସାହେବ କହିଲେ “ସେପ୍ଟିସିମିୟା” ନାମକ ବେମାରୀ । ପିଲଟି ଶୀଘ୍ର ଭଲ ହୋଇଯିବ । ତା ପରଦିନ ରାତିକୁ ଜ୍ୱର ଆହୁରି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗାଁରେ ସମସ୍ତେ ଏ କଥା ଜାଣିଗଲେ । ସମସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ଗରିବ ହେବା ହେତୁ କନ୍ଦୁକୟା ପାଲିକରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଖାଉଥିଲା । ଗୁମା କରି ଏବଂ ମାଟି-ଯାତି ସ୍ଥୁଲର ଦରମା ଦଉଥିଲା । ତାର ପିତା ସେ ଗାଁର ସୁରୋହତ ଥିଲେ । ବାପ-ଦୁଅଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଁରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ନେହ-ମମତା ଥିଲା ।

“ସମସ୍ତେ ତା ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଭୟାବୁର ହୋଇ ଆୟୁର୍ବେଦ ବୈଦ୍ୟ ଗୋପେୟାକୁ ଡାକିଲେ । ସେ ରୋଗୀର ନାଡ଼ି ଦେଖୁ ଦେଖୁ କହିଲା, ଏହା ଦୋଷ-ଗୁଣ ନାମକ ବ୍ୟାଧି । ଏ ରୋଗର ଗୋଟିଏ ମାଝ ଚିକିତ୍ସା । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସାଙ୍ଗରେ ସହବାସ କରିବା ଫଳରେ ଏ ଦୋଷ-ଗୁଣ ରୋଗ ହୋଇଥାଏ, ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଜଞ୍ଜରୁ ରକ୍ତ ଧାଣି, ସେଥିରୁ ଅଞ୍ଜନ ଘିଆରି କରି ରୋଗୀର ଅଖିରେ ଲଗାଇବା ଦରକାର । ବୈଦ୍ୟ ଗୋପେୟା କଥା ସମସ୍ତେ ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । କନ୍ଦୁକୟା ପିଲାଟାଏ, ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ଲୁହୁଁ, ଚେହେରାରେ ବସନ୍ତର ଦାଗ । ପାଠ ବ୍ୟତୀତ ସେ ଆଉ କୌଣସିଥିରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଏ ନାହିଁ । ସେ କାଳର ଲୋକ (ସେଥିରେ ଆମ ଗାଁ ଭଲ ଛୋଟ ଗାଁର ଲୋକ) ଡାକ୍ତର ଔଷଧକୁ ସନ୍ଦେହଜନକ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିଲେ ।”

ଏଲିକାବେଥ୍ କହିଲା “ସନ୍ଦେହ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବା ମାନେ କଅଣ ?”

“ଧରନ୍ତୁ, ଦୋଷ-ଗୁଣ ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିକରି ହୁଏ ନାହିଁ ।”

“ସେ ତାହେଲେ କି ଜନସ ?”

“ରୋଗ ଅବସ୍ଥାରେ... ।”

“କିନ୍ତୁ ଚିକିତ୍ସାସ୍ଥଳରେ ତ ଏପରି କୋଉଠି ଲେଖା ନାହିଁ ।”

“ଇଂରାଜୀ ବହିମାନଙ୍କରେ ନାହିଁ ।”

“ତେବେ ଆପଣ କଣ ଏଇଟାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ?”

“ସେଇ ତ କଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ଏଇ କାହାଣୀ ଶୁଣି ନିର୍ଭୟ କରନ୍ତୁ । କାହାଣୀ ଶୁଣନ୍ତୁ—ସେ ତ ଗୋଟିଏ ଭଲ ପିଲାଟିଏ; କିନ୍ତୁ କିଏ ଜାଣେ, କେତେବେଳେ ତାକୁ କେଉଁ ଡାହାଣୀ ଡରାଏ ରାସ୍ତାକୁ ଟାଣି ନେଇପାରିଥାଏ । ଜଣାନାହିଁ, କାହାର ଏ ଦୂର୍ବଳ । କଅଁଳ କଥା କହି ନା ପଛସାର ଲୋଭ ଦେଖାଇ କିଏ ତାକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଛି । ଏହିପରି ସମସ୍ତେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

“ମୁସଲମାନ ଡାକରକୁ ଏ କଥା କହିବାରୁ ସେ କହିଲା ‘ନନ୍ଦସେନ୍ଦ୍ର’ ଦୋଷ-ଗୁଣ ନାମକ କୌଣସି ବେମାର ନାହିଁ । ଏପରି ଗଞ୍ଜୋଡ଼ କଥା ପ୍ରଚାର କର ନାହିଁ ।’ ଏ କଥା ଶୁଣି ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ତା ଉପରୁ ଉଠିଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଯେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି କିଏ ?

“ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି କିଏ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଆମ ଗାଁରେ ଏତେ ଗୁଞ୍ଜଳ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କଲା ଯେ ବୋଧହୁଏ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲକୁ ଗୁଲି କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଚର୍ଚ୍ଚା ଚାଲିଥିଲା, ସେ ଏତେ ଗୁଞ୍ଜଳ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ନ ଥିବ । ସେଗାଁକୁ ପରସ୍ତ-ଯାଇପାରୁନଥିଲା; କାରଣ ତାର ହୋସ୍ ନ ଥିଲା । କେମିତି ଜଣାପଡ଼ିବ ? ସେହି ଗାଁରେ ତ କେହି ଶଲ୍ ଲୁହାଁ ହୋମସ୍ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚେକଡ଼ିବ । ଶେଷରେ ଗାଁ ବାହାରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କୁଡ଼ିଆରେ ରହୁଥିବା ନାଗୀ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ଘିନେ ଗାଁଲୋକେ ଯାଇ ନାଗୀ ଘର ଉପରେ ଶୁଣିଥିଲା ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ଗାଁଲୋକେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ଗାଁର ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପଡ଼ିକତା, କେବଳ ନାଗୀକୁ ଗୁଡ଼ି । ଲୋକମାନେ ଭୟ କରୁଥିଲେ ଯେ ସେମାନେ ଯଦି ନାଗୀ ଉପରେ ହାମଲ ନ କରନ୍ତି ଯେବେ ଗାଁର ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ସନ୍ଦେହ ହୁଏ । ଜନକଦୟା ଗାଁର ସବୁ ମାଇପିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବିଶେଷ କରି ବିଧବାମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବହୁତ ମିଳିମିଶି ଚଳୁଥିଲା । କିଏ ତାର ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇଦିଏ, କିଏ ତାର ଜାମା ସିଲାଇ କରାଦିଏ, କିଏ ସେହିଠାରେ ତା କପାଳ ଚୁମ୍ବନ କରେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଭୟ ଥିଲା କାଲେ ଏଇ ବିପତ୍ତି ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ ଛୁଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତକଣ୍ଠରେ ଘୋଷଣା କରିଦେଲେ ଯେ ଯେହା ଯେହା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସତ୍ତା; ଅତଏବ ସମସ୍ତେ ଏକତ୍ର ତ ହୋଇ ନାଗୀ ଘରକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । କିଏ ଜାଣେ ସେଇ ରାତିରେ ଏମାନେ କଣ କରି ଦେଇଥାନ୍ତେ । ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ ସେ ସମୟରେ ରମନ୍ଦା ଖୁବ୍ ପିଇକରି ନାଗୀ ପାଖରେ ଶୋଇଥିଲା । ଏଇ କୋଲାହଳ ଶୁଣି ସେ ଘାତରେ କଟୁରୁ ଧରି ଗୋଟାଏ କୁଡ଼ାଟି ଦେଲେ—‘ଆବେ କିଏ ଅଛୁ ଅଣ୍ଟିରୁ ଆସ ।’ ତାର ଏହି ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଭାବିଲେ ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଅମୂଳକ । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ ।

“ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଜନକଦୟା ଘରେ ତାର ବାପା ମା ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିଥିଲେ—କାରଣ ଯେବେଠି ତାକୁ କୁର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ସେ ବାରମ୍ବାର ‘ଶାରଦୟା’ ‘ଶାରଦୟା’

କହୁଥାଏ ।

“ଶାରଦାମ୍ବା ସେ ଗାଁରେ ସାକ୍ଷାତ ଶାରଦାଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି ଗଣାଯାଉଥିଲା । ଦେଖିବାକୁ ଯେପରି ସୁନ୍ଦର, ଗୁଣରେ ଆଦର୍ଶ ଗୃହଣୀ ମଧ୍ୟ । ସେ ବଡ଼ ସମ୍ପନ୍ନ ପରିବାରର । ତାର ଗୋଟିଏ ପୁଅ । କନକକନ୍ୟାର ଦୁଇ-ସମ୍ପର୍କୀୟା ମଧ୍ୟ । ହାଲୁକା ପଡ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିବା ପରେ କନକକନ୍ୟା ତାଙ୍କ ଘରେ ସମ୍ପ୍ରାହକରେ ଚିକିତ୍ସିତ ଥାଏ । ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ମିଳୁଥିଲା ।

“ପରସ୍ପରୁଷ କଥା ତା ଆଗରେ କହିବାର ସାହସ ସମ୍ଭବତଃ କଣ, ସଖା ସୀତାଙ୍କୁ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା କରାଇବାଲା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବି ନ ଥିଲା । ସେ ତ ଧର୍ମର ମୂର୍ତ୍ତି, ଗାଁଟାସାର ତାକୁ ମା’ ଭଳି ମାନୁଥିଲେ ।

“ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଯେତେବେଳେ କନକକନ୍ୟା ବାରମ୍ବାର ଶାରଦାମ୍ବାର ନାମ ବିଳିବିନୋଉଥିଲା ସେତେବେଳେ ଲୋକେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ତାର ଯତ୍ନରେ କିଛି ହେଲା ହେଉଛି ଦୋଳି ସେ ସେପରି ବିଳିବିନୋଉଛି । ଅଥବା ଭାବୁଛି ଯେ ଶାରଦାମ୍ବା ତା ପାଖରେ ରହିଲେ ତାର ରୋଗ ଦୂର ହୋଇଯିବ ।

“ଶାରଦାମ୍ବା କନକକନ୍ୟାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଦୁଇଥର ଆସିଥିଲା ଏବଂ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଫେରିଯାଇଥିଲା । ତା ଘରେ ନବରସି ପୂଜା ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଭେଜନ ବିଧିପୂର୍ବକ ଚାଲୁଥିଲା ଏବଂ ସେ ସେଥିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ କନକକନ୍ୟାକୁ ବେଶି ସମୟ ଦେଇପାରୁଥିଲା, ନ ହେଲେ ସେ ଦିନରାତି ଆଠପ୍ରହର ତା ପାଖରେ ବସି ରହନ୍ତା । ତାର ବ୍ୟସ୍ତତା ଓ ଦୟା ଦେଖି ଲୋକେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲେ ।

“କିନ୍ତୁ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ ଏଇଟା ଦୋଷଗୁଣ ନାମକ ଏକ କନକକନ୍ୟା ବରାବର ଶାରଦାମ୍ବାର ନାମ ନେଉଥିଲା—ଏଇ ଦୁଇଟି କଥାକୁ ଯୋଡ଼ି ତାର ବାପା-ମା ଠିକ୍ କଲେ ଯେ ଯେକୌଣସି ଉପାୟରେ ହେଉ ସେ ସ୍ତ୍ରୀର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପୁଅକୁ ଦକ୍ଷାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଶାରଦାମ୍ବାକୁ ଏ କଥା କିପରି କୁହାଯିବ ?”

“ନାଗୁର ହୋଇ ଦୋଷଗୁଣ କୃତ୍ତରେ ପଡ଼ିଥିବା ନିଜ ପୁଅକୁ ଉଠାଇ ତାର ମା ପଚାରିଲା—‘ପୁଅ, ତୁ ବାରମ୍ବାର ଶାରଦାମ୍ବା ନାଁ କାହିଁକି କହୁଛୁ ? ସତ କହ । ଆମେ ଆଉ କାହାରିକୁ କହିବୁ ନାହିଁ ।’ ବହୁତ ପଚାରି ପଚାରି ସେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଇ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ସେ ହୋସରେ ନ ଥିଲା, କିମ୍ବା କହିବାକୁ ଗୁହଁ ନ ଥିଲା ।

“ଜର ବଢ଼ିଗଲାଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲାଗୁଥିଲା ଯେ ହୁଏତ ତା ଆତ୍ମସ୍ଥ ଆଉ ଚକ୍ଷୁବିଘ୍ନା ଟପିବ ନାହିଁ । ତାର ମା ହତାଶ ହୋଇ ସକାଳୁ ଉଠି ଶାରଦାମ୍ବାର ଘରବାରି ଦ୍ଵାର ପାଖରେ ଯାଇ ବସିଲା ଶାରଦାମ୍ବାର ଉଠିବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ।

‘ଆପଣ ? ମୁଁ ଭାରି ଆଉ କିଏ । କନକକନ୍ୟାର ଅବସ୍ଥା କିପରି ?’

‘କଣ କହିବି ମା ! ଗୋପାଳମ୍ କହୁଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ କିଛି ଆଶା ନାହିଁ । କାଲି

ପରଦିନ ...’ କହୁ ସେ କାନ୍ଦିପକାଇଲା । ଶାରଦାମ୍ବା ତାକୁ କୁଣ୍ଡେଇ ପକାଇ ସାନ୍ଥୁନା ଦବାକୁ ଲାଗିଲା ।

‘କନକସ୍ନାର ମା ଝୁଙ୍କି ମୋତେ ପୁଅ ଦାନ କର ମା’ କହୁ ଶାରଦାମ୍ବା ପାଦ ଦୁଇଟିକୁ ଧରି ପଡ଼ିଗଲା । ଶାରଦାମ୍ବା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ତାକୁ ଉଠାଇ ପକାଇଲା ଏବଂ କହୁଲା—‘କଣ କରିବା କୁହ ? ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଭରସା ରଖ, କିଛି ଚିନ୍ତା କରିବାର ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାଇ ଦେଖି ଆସିବି—ଯେପରି କି ସେ କିଛି କାଣିନାହିଁ ।’

‘ଏପରି କଥା କୁହେଁ—ମା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣ ହିଁ ଭରସା । ମୋର ଏକୋଇର ବଳା । ଯଦି ସେ ନ ବଞ୍ଚେ ତେବେ ମୁଁ କଣ ନେଇ ଜୀବନ ରଖିବି ?’—କହୁ ସେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ।

‘କଣ କରିପାରିବି ଉଭୟ ? ମୁଁ ତ ମଣିଷ । ଦେଶଙ୍କର ସିନ୍ଦୂର ଦେଉଛି, ନେଇ ଯାଅ । ଭଗବାନ ବଡ଼ଲୋକ । ତୁମକୁ ଦୟା କରିବେ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର ।’ ‘ଏମିତି ସେମିତି କୁର ହୋଇଥିଲେ ଚିନ୍ତା କରିବାର କିଛି କାରଣ ନଥିଲା । ଔଷଧ ଦିଆ ହୋଇଥାନ୍ତା । ସେ ଭଲ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି ଏ ‘ଦୋଷଗୁଣ’ ରୋଗ । କେଜାଣି କେହି ସ୍ତ୍ରୀ ଏଭଳି କରିବ ।’

‘ସେ ଗୋପେୟା କିଏ ? ତାକୁ କଣ ଜଣା । ତମେ ସବୁ ତାକୁ ଔଷଧ କାହିଁକି ବନ୍ଦ କରିଦେଲ ? ପଇସା କଥା ଯଦି, ଆସି ଆମ ପାଖରୁ ନେଇଯାଇ ଥାଆନ୍ତୁ । ଦୋଷଗୁଣ—ଯୋଡ଼ା ମାର ତାକୁ । ଏଡ଼େ ଛୋଟ ପିଲାଟିଏ, ତାକୁ ଦୋଷ ଗୁଣ ? ଆମକୁ ସମସ୍ତେ ପାଗଳ ଭାବିବେ । ତମର ସବୁ କପରି ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ?’

‘ନାହିଁ, ମା, ଏ ତ ଦୋଷଗୁଣ । ସବୁ ତାର ଲକ୍ଷଣ । ଆଉ କୌଣସି କୁର ହେଇଥିଲେ ଏପରି ସାଙ୍ଗାତିକ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।’

‘ତେବେ ଗୋପେୟା ତାକୁ ଠିକ୍ କାହିଁକି କରୁନାହିଁ ?’

‘କେମିତି ଭଲ କରିବ ? ସେହୁପାଇଁ ତ ଔଷଧ ମିଳିବା ଦରକାର । କିଏ ଏପରି ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛି ଯେ ତାର ନିଜ ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରି ମୋ ପୁଅକୁ ବଞ୍ଚାଇ ମୋର କୁଳରକ୍ଷା କରିବ ।’ ଶାରଦାମ୍ବା ଭଲ କରି ଦୁଇପଦ ଶୁଣାଇ ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ନିଜର ଅପମାନ ଆଗଙ୍କାରେ ସେ ସମ୍ଭାଳି ଯାଇ କହିଲା ।

‘କନକ କସ୍ତାକୁ ପଚାରୁ ନାହିଁ ?’

‘ପଚାରିବୁ, ସେ ତ ହେଉଥିବେ ନାହିଁ ।’ ପୁଣି ସାହସ କରି ସେ କହିଲା, ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ କୁର ହେଉଛି ସେ ଖାଲି ଗୋଟିଏ ନାଁ କହୁଛି—ଶାରଦାମ୍ବା, ପୁଣି କିଛି ସମୟ ରହୁଥିଲା ସେ କହିଲା, ‘ଯେତେବେଳେ ପଚାରୁ ସେ ଖାଲି ଶାରଦାମ୍ବାର ନାଁ କହୁଛି ।’

‘ବିଚାର ମତେ ଭାରି ଭଲପାଏ । ଭଲ ପିଲାଟିଏ । ଯେଉଁ କାମ ଦିଅ—ମନଦେଇ କରେ ।’ ଏହା କହୁ ଶାରଦାମ୍ବା କାନ୍ଦିପକାଇଲା ।

କନକକୟାର ମା ସମ୍ଭାଳ ପାରିଲା ନାହିଁ; କାମ କରେଇବା ବାହାନାରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତା ଗୁଣ ପଦାକୁ ଫୁଟି ବାହାରିଲା ।

‘ସେ ତ ବାରମ୍ବାର କହୁଛି, ଶାରଦାମ୍ବା, ମତେ ହଇରାଣ କରନା, ମୁଁ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ । ମୁଁ ସେପରି ସିଲ୍ ନୁହେଁ ।’

‘ହଁ, ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଗୁଣଦିନ ତଳେ ମୁଁ ଆଲମାରିରେ ଛଅ ଟଙ୍କା ରଖିଥିଲି । ପାଇଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବିଲି କାଲି ତାକୁ କିଛି ଜିନିଷ କରିବାକୁ ଦେଇ ଭୁଲିଯାଇଛି । ମୁଁ ତାକୁ ସେଇ କଥା ପଚାରିଥିଲି । ବୋଧହୁଏ ତାର ସେଇ କଥା ସ୍ମରଣ ଅଛି । ତା ମନଟା କେତେ ସଫା !’

‘ବର୍ତ୍ତମାନ କନକକୟାର ମା ନାୟର ହୋଇ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲ—ପାପ ପୁଣ୍ୟ କଥା ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି । ମା, ଆପଣଙ୍କୁ ଖୋଲି କରି କହିବାକୁ ଜିଦ୍ ନେଉଛୁ ନାହିଁ । ଯେତେ ପଡ଼ିବୁତା ନାଶ ହେଉନା କାହିଁକି, କେତେବେଳେ—କାହିଁକି—କି ବିଚାର ମନରେ ଉଠିବ ତାହା କହିବା କଠିନ । ଆପଣଙ୍କୁ ଆପଣଙ୍କର ରକ୍ତ ଦେଇ ମୋ ପୁଅର ଜୀବନ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେବ । ସେ ଆପଣଙ୍କ ନାଁ କହୁଛି । ମା, ମୁଁ ଏ କଥା କାହାରିକୁ କହିବି ନାହିଁ । ଏ କଥା ଆପଣଙ୍କ ଓ ମୋ ଭିତରେ ରହିବ । ଜୀବନ ସାରା ଆପଣଙ୍କ ଘରେ ଖଟିବି ।’

‘ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଶାରଦାମ୍ବା ଏପରି ବ୍ୟବହାର କଲ ଯେପରି ସେ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ମୋ ରକ୍ତ ନେଇ କଣ କରିବ ? ତାହାରଖାନା ଲୋକ କଣ ରକ୍ତ ଦବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ?—’

‘ନାଁ ଏହା ଦୋଷଗୁଣ ରୋଗ ନା ?’ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶାରଦାମ୍ବା ଚିତ୍କରିଲା ଏବଂ ଖୁବ୍ ଗୁଚିଗଲା—‘କଣ କହିଲୁ ! କଣ ହେଲା !’ ସୁଧୀ ଉଦୟ ସମୟରେ ଆକାଶ ଯେପରି ରକ୍ତମ ଦେଖାଯାଏ ଶାରଦାମ୍ବାର ଆଖି ସେହିପରି ଲାଲ୍ ହୋଇଗଲା ।

‘ଯେଉଁ ରକମର ଲୋକ ହେଉ ନା କାହିଁକି—କେବେ କେବେ ଭୁଲ ହୋଇଯାଏ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କି କହୁନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ମୋ ପୁଅର ଜୀବନଭିକ୍ଷା ମାଗୁଛି ।’—ସେ କହୁ କହୁ ଶାରଦାମ୍ବା ଗୁଚିଉଠିଲା ‘ପାଟି ବନ୍ଦ କର । ଏଠୁ ବାହାରି ଯା, ଆଜ୍ଞା, ତାହେଲେ କଥାଟା ଏଇୟା । ମତେ ଏଇୟା ଭାବିଛି ତୁ । କନକକୟା ତୋର ଯେମିତି ପୁଅ—ମୋର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ଯା—ଏଠୁ ବାହାର । ଆଉ କାହା ଆଗରେ କହିବୁ ନାହିଁ । ତୋର ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଗଲାଣି । ସିଧା ସିଧା ଘରକୁ ଚାଲିଯା । କିଏ ଶୁଣିଲେ ତୋ ମୁହଁକୁ ଗରମ ପାଣି ଫୋପାଡ଼ିବ, ଯା—ଯା—’ କହି ତାକୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି ଦେଇ ଶାରଦାମ୍ବା ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

‘ସେହି ଦିନ ସନ୍ତାନ ଗାଁବାଲ କେହି କନକକୟା ଘର ଆଡ଼କୁ ଗଲେ ନାହିଁ । କେଜାଣି କାହାକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କାହା ନାଁ କହିଦବ ଏଇ ଭୟରେ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ତ ଜମା ସିଆଡ଼େ ଗଲେ ନାହିଁ । ସନ୍ତାନ ହେଉ ହେଉ କନକକୟାର ଅବସ୍ଥା ଗୁରୁତର ।

ହୋଇପଡ଼ିଲା । ମା, ବାପ ହଳାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଅଧରାତିକୁ ସେ ଦୁହେଁ ଶାରିଦାମ୍ଭାର ଘରକୁ ଯାଇ ତା ଦୁଆର ଖଡ଼ଖଡ଼ କରି ଚାଲି ଦବାକୁ ଲଗଲେ — ‘ହୁ ମୋ ପୁଅକୁ ଖାଇଲୁ... କୁଳଟା, ବେଶ୍ୟା - ସାଦାସିଧା ଦେଖି ମୋର ପୁଅକୁ ଖାଇଲୁ । ତତେ ଆଉ କେହି ମିଳିଲେ ନାହିଁ । ଅଲୋ, ଏତେ ଅସମ୍ଭାଳ ହେଲା ଯଦି ବୁଲିଗଲୁ ନାହିଁ—ବାହାରେ ଫୁଲିଆ ଭଉଁ ହୋଇଛନ୍ତି ।’

‘ଶାରିଦାମ୍ଭାର ସ୍ତ୍ରୀ କବାଟ ଖୋଲି କଥା କଣ ବୁଝିଲା । କନକକୟାର ମା ବାପା ତା ଗୋଡ଼ ଧରି ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କ ପଛରେ ବୈଦ୍ୟ ଗୋପେୟା ବି ଠିଆହୋଇଥିଲା । ଶାରିଦାମ୍ଭା ମୋଟେ ବାହାରକୁ ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ସ୍ତ୍ରୀର ଏମାନଙ୍କ କଥାରେ ଟିକେ ହେଲେ ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱାସ ବା ସନ୍ଦେହ କଲେ ବି କିଏ ଏପରି ପୁରୁଷ ଅଛି ଯେ ନିଜର ବିଶ୍ୱାସକୁ ବାହାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବ ? ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ସେ ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଏ ବିଷୟରେ ପଚାରିଲା ।

‘ଏ କଣ... ତମେ ବି ପାଗଳ ହେଲ ନା କଣ ? ସେମାନେ ତ ପାଗଳ । ତାଙ୍କୁ ସିନା ମୁହେଁ ମୁହେଁ ବତାଇ ଛୁଡ଼ିଥାନ୍ତି । ମୋ କଥା ତ ହେଲା ନାହିଁ । ଓଲଟି ମତେ ଆସି ପଚାରିବ ।’

‘କିଏ ଜାଣେ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ କଣ ବିଶ୍ୱାସ ? ଯଦି କିଛି ନାହିଁ...ତେବେ ଏମାନେ ସବୁ ତୁମକୁ କାହିଁକି ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି ? ଏଥୁରେ ସତ୍ୟତା ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ଯଦି ସେ ପିଲାଟି ମରଯିବ ତେବେ ସାରା ଜୀବନ ତୁମଠି ସେ କଲଙ୍କ ଲଗିରହିବ । ଅପମାନ ତ ଯାହା ହବାର ହେଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରକ୍ତ ଦେଲେ କ୍ଷତି କଣ ? ସେ ତ ବହିବ ନାହିଁ । ଲୋକେ ଭାବିବେ, ତମର କିଛି ଦୋଷ ନ ଥିଲା...’ ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଝାଇଲା ।

‘ହଁ, ହଁ । ଏପରି କଥା ମୋ ଆଗରେ କୁହ ନାହିଁ । ଯଦି ମୁଁ ରକ୍ତ ଦିଏ ତେବେ ବୁଝାଯିବ ଯେ ମୁଁ ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି । ସେ ବୋକା ମୋ ନାଁ କାହିଁକି ନଉଛି ? ତାକୁ ନେଇ ଏ ଲୋକ... ।’

‘ସବୁ ତୁମର ପ୍ରାଣବ୍ୟାଧି । କଣ କରାଯିବ । ତୁମେ ନିଜେ ଚିନ୍ତା କର । ଏମାନଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼—ମୋ କଥା ଶୁଣ । ମୋ କଥାରେ ରକ୍ତ ଦେଇଦିଅ ।’ ଏହିପରି ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ସେକଥା ମାନିଲା ନାହିଁ ।

‘କିନ୍ତୁ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ବି ନିଜ ଜିହ୍ୱା ନ ଟଳିଲା । ବାହାର ଜୀବନ ବଞ୍ଚାଇବାରେ ଏଇଟା ତ୍ୟାଗ ବୋଲି ଧରିନବାକୁ ବୁଝାଇଲା । ପୁରୁଷ-ପୁରୁଷ ପଡ଼ିବୁତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଆଖ୍ୟାନ ବଖାଣିଲା । ଶରୀରରୁ ମାଂସ କାଟିକରି ଦେଇଥିବା ଶିବି ଏବଂ ତମଡ଼ା କାଟି ଦେଇଥିବା କଣ୍ଠ ବାଳାଙ୍କର କଥା ସ୍ମରଣ କରାଇଲା । କନକକୟାର ବାପ, ମା ଓ ବୈଦ୍ୟ ଗୋପେୟାଙ୍କୁ ଶପଥ କରାଇଲା ଯେ ସେ ଏ କଥା ବାହାରେ ପ୍ରକଟ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହା ପରେ ମଧ୍ୟ ଶାରିଦାମ୍ଭା ରାଜି ହେଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଗୋରୁ

ଭଲ ଭାବ ହାତଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧିକାର ସେମାନେ ଭାବ ରକ୍ତ ବାହାର କରି ନେଇ ଗଲେ । ଅଞ୍ଜନ ତଥାପି କରି ପୁଅର ଆଖିରେ ଲଗାଇଲେ ।

“ସପ୍ତାହକ ମଧ୍ୟରେ କନକଜୟା ଭଲ ହୋଇଗଲା ଓ ସ୍କୁଲ ଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା...” ଏତିକି କହୁ ଡାକ୍ତର କାମେଶ୍ୱର ରାଠି ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ ।

“ଡାକ୍ତର ସାହେବ, ଆପଣଙ୍କ ମଠରେ କଣ ଦୋଷ-ଗୁଣ ବୋଲି କୌଣସି ବେମାଣ ଅଛି ?” ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ପଚାରିଲା ।

ସମୁଦ୍ର ଉପରେ ବାଦଲ ଛୁଇଁଯାଇଛି । ସୁଲୁସୁଲିଆ ସନ୍ଦନ ଲହରୀ ଉପରେ ଖେଳି ଯାଇଛି । ସମୁଦ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ଶାଖାର ଅଧିକାଂଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରାତ୍ରୀ କଲ ପରି ଗୋଟିଏ ଗାର ସମୁଦ୍ର ମଝିରେ ମେଲିଯାଇଛି । ସବୁ କମିଆସୁଛି ।

“ବେମାଣ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ନାହିଁ ଅଛି ।”

“କିନ୍ତୁ ଆମ ବହୁରେ ତ ନାହିଁ”—

“ଗୋଟିଏ କଥା ବୁଝିରଖନ୍ତୁ—, ପୁଣି ବୁଝାଇବା ନିରର୍ଥକ ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ ଆପଣମାନେ ଡାକ୍ତର ହେଇଯିବେ ସେତେବେଳେ କିଛିଦିନ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ଉପରୁ ଆପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଗୁଲିଯିବ । ଯଦି ଏପରି ନ ହୁଏ—ତେବେ ଆପଣ ବୋଲି ବୋଲି ପରିଚିତ ହେବେ ।”

“ତେବେ ଏ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷା କୋନ୍ୟ ପାଇଁ ?”

“ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁକି ଆମେ କଣ କରିବା ଉଚିତ । ଏହା ବୁଝିବା ପାଇଁକି ଯାଇ ଆମେ ବହୁତ କମ୍ ବୁଝିଛୁ ।”

“ତେବେ କଣ ସେଇ ରକ୍ତ ଭାବ ଚିକିତ୍ସା ?”

“ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତ ଏତିକି ଜାଣିଛି ।”

“ତେବେ ଆମେ କିପରି ଜାଣିବୁ ଯେ ଏହା ଦୋଷ-ଗୁଣ ବୋଲି ?”

“ଜଣା କାହିଁକି ଯିବ ?”

“ମାନେ—”

“ଜୀବନରେ ଅଣା ଗଣିବା ଲୋକ ଦୋଷ ଗୁଣର ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବେ ନାହିଁ ।”

“ସାଧାରଣ ଜ୍ୱର ଭାବ ଯଦି ଆମ ପାଖକୁ ଆସନ୍ତୁ ତ... ।”

“ଆସିଯିବେ ତ ରୋଗୀ ମରିଯିବ । ସେଥିରେ ଆପଣଙ୍କର କଣ ଷଡ଼ ? ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ତ ଆପଣଙ୍କୁ ମିଳିଯିବ ।”

“ତାହେଲେ ଡାକ୍ତରର ଅପରାଧ ହେବ ନାହିଁ ?”

“କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ । ଆମେ କହୁଛୁ ଯେ ରୋଗୀର ପରମାୟୁ ପୂରିଥିଲା । ଆମେ କଣ ଭଗବାନ ହେଇଛୁ, ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବୁ ।”

“ତେବେ ଆମ ଦେଶ ପାଇଁ ଆୟୁର୍ବେଦ ଔଷଧ ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ ?”

“ନାହିଁ; କାରଣ ଆମ୍ଭୁବେଦ ବୈଦ୍ୟକୁ କଣ କରବା ଉଚିତ, କଣ ନ କରବା ଉଚିତ, ସେ ବିଷୟରେ ଜଣାନାହିଁ ।”

ଏଲିକାବେଅ କହିଲା - “ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଚର୍ଚ୍ଚା ଗୁଡ଼ିକ ଆପଣଙ୍କର କାହାଣୀ ଶେଷ ହେଲା ତ; ନା ଆହୁରି ବାକି ଅଛି ? ମତେ ଯାଇ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ସେ ରୋଗୀର ଚକ୍ର ବନ୍ଦ ହେଲାଣି କି ନାହିଁ ।”

“ଆଉ ଅଳ୍ପ ବାକି ଅଛି ।”

“ତେବେ ଏସବୁ ସୁଆଙ୍ଗ ସେଇ ସମ୍ପର୍କିତମଣିର କୃତ” — ନର୍ସ ବଲ୍ଲମ୍ମା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲା ।

“ସୁଆଙ୍ଗ କଣ ଦେଖାଇଲା ? ଯେପରି ସବୁ ଲୋକମାନେ କରନ୍ତି ସେ ସେହିପରି କରିଥିଲା । ସେ ଭାବି ନ ଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ପରିଶ୍ରମ ଏଭୟା ହେବ । ଏହା ତାଙ୍କ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ।”

“କିନ୍ତୁ ଯେବେ ତାରି ଯୋଗୁ ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପିଲର ପ୍ରାଣ ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବିଚରା ମା-ବାପ କାନ୍ଦୁଥିଲେ ତେବେ ତାଙ୍କ ଦୃଢ଼ତା କେଡ଼େ କଠୋର ହୋଇଥିବ ? ସେ ମଣିଷ କୁହେଁ, ତାହାଣୀ ।”

“ଏ ପରିସ୍ଥିତିର ବାହାରେ ଆଉ ଦୂରରୁ ଗପ ଶୁଣୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ତ ସେମିତି ଲାଗିବ । କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ ତାରି ଦଶାରେ ରଖି ଚିନ୍ତା କଲେ ଜାଣିପାରିବା ଆମେ ତା’ଠାରୁ ଅଧିକ ଉଦାରତା ଦେଖାଇ ପାରିବୁ କି ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ଗୁଲିଶି ବର୍ଷର ପ୍ରୌଢ଼ା । ସେ ଖୁବ୍ ମାନ-ସମ୍ମାନ ସହୁତ ... ।”

“ଏପରି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ସେପରି କାମ କରିବାର ନ ଥିଲା ।”

“ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବାଳକ ସାଙ୍ଗରେ...”

“କିଏ ଜାଣେ, ପ୍ରେରଣା କାହା ଆଡ଼ୁ ମିଳିଥିଲା ? ପିଲାଠାରୁ ନା ସେ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ? କାହାକୁ ଜଣା ।”...

“ସେ ତ ସ୍କୁଲ ଯାଉଥିବା ଛୋଟିଆ ପିଲାଟା । ସେ କାହିଁକି ଜୋର କରନ୍ତା ।”

“ତାଙ୍କ ବି ପରିବାର ଥିଲା, ସ୍ୱାମୀ ଥିଲା, ପୁଅଟିଏ ଥିଲା । ଦୁଇଟି ଝିଅ ଥିଲେ । ତିନୋଟି ସନ୍ତାନର ଜନନୀ ସେ । କନ୍ଦୁକୟା ତା ପୁଅ ବୟସର ।”

“ଆପଣଙ୍କର କଣ ବିଚାର, ତାଙ୍କର ?”

“ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ତେବେ ନିଜର ଅନୁଭୂତିରୁ ମୁଁ କହିପାରେ...”

“ନିଜ ଅନୁଭବର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଆମ ପାଖକୁ ଯେଉଁ ରୋଗୀ ଆସନ୍ତି ତାଙ୍କର ବେମାର କଣ ଚୁପ୍, ବହୁରେ ଲେଖାହୋଇଥିବା ଔଷଧକୁ ଲେଖିଦେଲେ କୌଣସି ଅନୁଭବ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଲୋକ ଆମ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଆମ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବା ପରେ ବେମାର ହୋଇପଡ଼ିଲେ ଏହା ଦେଖିବା ଉଚିତ ଯେ ସେ କେଉଁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏବଂ କାହିଁକି ବେମାର ପଡ଼ିଲା । ଖାଲି ଔଷଧ ଦେଇଦେଲେ

‘ଜଳବ ନାହିଁ । ଆମେ ତାର ଶାଶ୍ୱତିକ ଅବସ୍ଥା, ଶାଈବା-ପିଇବାର ଅଭ୍ୟାସ ଏବଂ ସବୁଠାରୁ ବଳି ତାର ମନ—ଏଇ ସବୁ ଆ ଭଲଭାବରେ ଜାଣିବା ଦରକାର । ବୈଦ୍ୟ ମାନେ କଣ ? କେତେ ଗଣ୍ଡର ଅଟେ ଏହି ବନ୍ଧନ !’

“ଯଦି ଏପରି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗୁ ତ ଆମେ କିଛି କରିପାରିବୁ ନାହିଁ ।”...

“କରିପାରିବୁ ନାହିଁ ? ଚାଲି ଉଠିବୁ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଲୋକ ଆମ ପରାମର୍ଶ ମୁତାବକ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାର ଅବସ୍ଥାରେ ନାହାନ୍ତି । ଏସବୁ କଥା ଛାଡ଼ । ମୁଁ ତ ମୋର ଅନୁଭୂତି ମୋର ରୋଗୀମାନଙ୍କଠାରୁ ପାଏ ।” କହି କାମେଶ୍ୱର ରାଓ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଚାଲିଲେ ।

“ସିଆଡ଼େ ଦେଖୁଛୁ ସେ ଲହରୀମାଳ, ତା ଉପରେ ସେ ଫେଣ । ଯଦି ସେଇଗୁଡ଼ିକ ବେମାର ବୋଲି ଧରିନିଆଯାଏ ତେବେ ଆପଣମାନେ କେତେ ଲହରୀ ରୋକି-ପାରିବେ, କେତେ ଫେଣ ବାହାର କରିଦେଇ ପାରିବେ ?”

ନର୍ୟ କାଳିମା କହିଲା “ମୋର ଜଳଦି ଯିବାର ଅଛି । କାହାଣୀ ଶେଷ କରିବେ ନାହିଁ ?”

“ତା ପରେ ? ତା ପରେ ଏହି କନକକୟା ଗୋଟିଏ ଅଜବ ପୋକ ହୋଇଗଲା । ସ୍କୁଲରେ ଅଧ୍ୟାପକ କେବଳ ‘କନକକୟା’ ବୋଲି ତାକୁ ତାକୁ ଆମକୁ ହସ ମାଡ଼େ । ଘୃଣା ମଧ୍ୟ ହୁଏନା । କେତେକଙ୍କର ତା ଉପରେ ଦୟା ମଧ୍ୟ ଆସୁଥିଲା ।”

“କେମିତି ହେଲା ସାଙ୍ଗ—କେମିତି କଣ କଲୁ ?” ଏହିପରି ପ୍ରଶ୍ନରେ ଆମେ ତାକୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେଉଥିଲୁ । ସେ ଚିଡ଼ିଯାଇ କିନ୍ତୁଥିଲା, “ଆରେ-ଯା-ଯା ।” ଆଉ କଣ କା କହୁପାରନ୍ତା । ଶାରଦାମ୍ବା ଘରଆଡ଼େ ଯିବା ନାଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧରି ନଥିଲା । ସେ ପ୍ରଥାଡ଼େ ଯାଉଥିଲା ପିଲାମାନେ ତା ପଛରେ ‘ଶାରଦାମ୍ବା’ ‘ଶାରଦାମ୍ବା’ କହି ପାଟିକରୁଥିଲେ । ଗାଁରେ କେହି ତାକୁ ନିଜ ଘରେ ପୁରାଇ ନଥିଲେ । କିଛି ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ମା-ବାପାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି, ଗାଁ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ।”

“ଆଉ ଫେରିଲା ନାହିଁ ?”

“ନାହିଁ । ତା ପର ଦିନଠାରୁ ଶାରଦାମ୍ବାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ତା ସହିତ କପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ସେ କଥା ଆମେ ଅତି ସହଜରେ ଅନୁମାନ କରିପାରିବା । ଚମଡ଼ା କାଟି କୁଣ୍ଡଳ ଦାନ ଦେଇଥିବା କଣ୍ଠି ଓ ଅର୍ସ୍ତଦାନ ଦେଇଥିବା ଦର୍ପାକର କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇଥିଲା ଜଣାନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଶାରଦାମ୍ବାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ମନରେ ତ ପୁରୁ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯେ କନକକୟା ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ଏବଂ ତା ସ୍ତ୍ରୀର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସମ୍ମାନ ଆଖିରେ ଆନ୍ତରିକ ଉଦ୍ଧୃତ ହୋଇଉଠିବ । ଯଦି ସୀତା ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ବେଳେ ଜଳପୋଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତେ ତ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କର କଣ ଦଶା ହୋଇଥାନ୍ତା ? ଯଦି ଅର୍ଦ୍ଧ-ଦଗ୍ଧ ସୀତା ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଥାନ୍ତେ ତ ଶ୍ରୀରାମ କଣ କରିଥାନ୍ତେ ? ସାରା ଗାଁରେ ଉପହାସ ଓ କଲଙ୍କ ରୁଟିଗଲା ।

“କୌଣସି ନା କୌଣସି ବାହାନା କରି ତା ଘରକୁ ଯାଇ ତାକୁ ଦେଖିବା ପ୍ରୀ-
ଲେକମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଗଲା । ସେମାନଙ୍କର ତା ପତ୍ନୀ ଥିବା ଉଚ୍ଚ ଧାରଣା ଓ
ସମ୍ମାନ ଲେପ ପାଇଗଲା ।

“ହଠାତ୍ ସେ ସେହି ଗାଁ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା । ଲୋକେ କହିଲେ ସେ ସେ
ତା ଝିଆଁସର ପୋଷାକପର ପାଇଁ ଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପୋଷାକକାଣ୍ଡ
ସମାପ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ । ତାର ପୁଅ ଶୁଭ୍ରମନ୍ଦୟମ୍ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁଥିଲା ।
ଆମମାନଙ୍କ ଅଜ୍ଞା-ପରିହାସରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସେ ମଧ୍ୟ ସ୍କୁଲକୁ ଆସିବା ବନ୍ଦ
କରିଦେଲା । ଗାଁରେ, ବାହାରେ ଖେଳିବା-ଭୁଲିବା ବି ତା ପାଇଁ କଠିନ ହୋଇ
ପଡ଼ିଲା । ଏତିକି ନୁହେଁ—ଦୁଇବର୍ଷ ଭିତରେ ତାର ବାପା ତାର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି-
ବାଡ଼ି ଶତ୍ରୁରେ ବିକ୍ରି କରି ସୁଅକୁ ନେଇ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ଦୁଇ ଝିଅଙ୍କର
ସେତେବେଳକୁ ଶିଶୁଘର ହୋଇଯାଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଶୁଶୁର ଘରେ
ଥିଲେ; ନଚେତ୍ ତାଙ୍କର ବାହାଘର ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥାନ୍ତା ।” ଏତିକି କହି
କାମେଶ୍ୱର ଗୁଣ୍ଡି ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ ।

ବାଲିମା ପଚାରିଲା “କାହାଣୀ ଶେଷ ହେଲା ?”

“ହଁ...”

“ତେବେ କଣ ଏହୁମାନେ ସେଇ ଲୋକ...”

“ବାହାରେ ଯେଉଁ ଅଭାଗିନୀ ଠିଆ ହୋଇଛି, ସେଇ ହଜିଛି ଶାରଦାମ୍ବା । ସେ ଗାଁ
ଛାଡ଼ି ଯିବାପରେ ସେମାନେ ଗଣିବ ହୋଇଗଲେ । ବାପ ତ ଶୀଘ୍ର ମରିଗଲେ ଏବଂ
ପୁଅର ବାହାଘର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ପରିବାରରେ କେହି ନାହିଁ ।”

‘ଏତେ ଦିନଯାଏ ଯୁବ ମା କୋଉଠି ଥିଲା ?’

“ଏଥିରେ ପଚାରିବାର କଣ ଅଛି ? ଏ ଆଗରୁ ସବୁ ଠିକ୍ କରି ରଖିଥିବା ।
କନକ୍‌କୟା ଘାଟରେ ସେ ଘର ସଂସାର କରିଥିବା । ସେ ପିଲାଟା ଏ ବୁଢ଼ୀକୁ କେତେ
ଦିନ ସମ୍ଭାଳିଲା—ସେଠୁ ହତାଶ ହୋଇ ଯାଇ କାହାରି ଘରେ ରୁକିରାଣୀ ଥିବା ।”

—ମେଡ଼ିକାଲ ଗ୍ରନ୍ଥ ଚୌଧୁରୀ ନାଗୟା କହିଲା ।

“ଦେଖନ୍ତୁ, ମଣିଷ କେଡ଼େ ବିଚିତ୍ର । ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ୍ ବାଳକର ଲେଉଟରେ ପଡ଼ି
ନିଜର ସାରା ସଂସାରଟାକୁ ବରବାଦ କରିଦେଲା ।”

“ସବୁ ଲୋକ ଏପରି ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । କେତେକ ମହାତ୍ମା ସଂସାରର ଉଦ୍ଧାର କରିବା
ପାଇଁ କେବେ କେବେ ଏପରି ଅବତାର ନେଇଥାନ୍ତି ।”

‘ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ଲଜ୍ଜା ଆସୁନାହିଁ ? ପୁଅକୁ କେମିତି ଦେଖିବାକୁ ଆସୁଛି ?’

“ଯାହା ବି ହଜି ନା କାହିଁକି ମା’ର ହୃଦୟ ତ; ଛଟପଟ ହୋଇ ଉଠୁଛି !”

“ଜଣାନାହିଁ, ସେ କନକ୍‌କୟାର କଣ ହେଲା ।”

“ଛାଡ଼ି ପଳେଇଯାଇଥିବା, ସେ ଜବାନ ଟୋକା । ଏ ବୁଢ଼ୀ ଭରସାରେ କେତେ

ଦିନ ରହନ୍ତା ?”

“କେଜାଣି — କନକକନ୍ୟାର ବାପା ମା କୋଉଠି ଥିବେ ?”

“କିଛି ଦିନରେ ମଣିଗଲେ” କହି କାମେଶ୍ୱର ଶୁଣି ସେଠାରୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ବସିଲେ ।

“ଆପଣ କ’ଣ ସେ କନକକନ୍ୟାକୁ ଆଉ କିମା ଭେଟି ନାହାନ୍ତି ।” କର୍ମ ବାଲିଆ ପଚାରିଲା ।

“ଭେଟି ନାହିଁ କାହିଁକି ? କନକକନ୍ୟା ତ ମୁଁ ଜାଣେ ।” କହୁ କହୁ ଡାକ୍ତର ବାରଣ୍ଡାର ମୋଡ଼ ପାର ହୋଇଗଲେ ।

କିଛି ଷଣ ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ଜଣଯାକ ଚୁପ୍ ହୋଇଗଲେ; ତାପରେ ଝଟ୍ କଣ ଉଠି ଯାଇ କାମେଶ୍ୱର ଶୁଣିବା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଘେରିଗଲେ ।

“କଣ ଏହା ସତ କଥା, ଡାକ୍ତର ?”

“ହଁ, ସତ ।”

ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଘେରି ଛୁଡ଼ାହେଲେ । ତାଙ୍କୁ ଯିବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

“କଣ୍ଠିମାନ ଶୁଣନ୍ତୁ । ଅସଲ କଥା କଣ ? ପ୍ରକୃତରେ କଣ ହୋଇଥିଲା ?”

“କଣ ହେଲା ? କିପରି ହେଲା ?”

“କୋଉ କଥା ?”

“ସେହି—ଆପଣ ବେମାର କେମିତି ହେଲେ ?”

“ମୋର ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଆଘାତ ଲାଗିଥିଲା ଏବଂ ସେଇଟା ସେପ୍ଟିକ୍ ହୋଇଗଲା, ବାହୁ, ସେଥିପାଇଁ ମତେ ଜ୍ୱର ହେଲା ।”

“କଣ ତେବେ, ସେ ଦୋଷ-ଗୁଣ ନୁହେଁ ?”

“ନା...”

“ତେବେ ସେ କିଛି କଲା ନାହିଁ ସେ ବିଷୟରେ ?”

“ସେ କଣ କରିଥିଲା ନ କରିଥିଲା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ତେବେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କିଛି କରି ନ ଥିଲା । ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଯେତେବେଳେ ଯାଏ ମହଲା ଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୋ ଉପରେ ନଜର ନ ପଡ଼ିଥିଲା, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋର କୌଣସି ପରିଚୟ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ବହୁତ ଲଜକୁଳା ଥିଲି ।”

“ତେବେ ସେ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ ? ଏକେବାରେ ନୁହେଁ ?”

“କିମ୍ଭାଷା ସେ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ ।”

“ତେବେ ଆପଣଙ୍କର ଅସୁସ୍ଥତା କିପରି ଠିକ୍ ହୋଇଗଲା ?”

“ଯେତେବେଳେ ତା’ ଉପରେ ଏତେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇଗଲା । ଆପଣ କିପରି ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିଲେ ?”

“ମତେ ଜଣା ନ ଥିଲା ବାସ୍ତବରେ କଥା କଣ ? ଏତକ ଜାଣିପାରୁଥିଲି ଯେ ଶାନ୍ତାଦାକର ଲୋକ ଆମର ଶହୁ ହେଇଯାଇଥିଲେ । ମୋର ମା ସେ ଚିକିତ୍ସା ବିଷୟ ନେଇ କିଛି କିଛି କଥା କହୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେସବୁର ଅର୍ଥ କଣ ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲି । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଶୁଣିଲି ଯେ ଶାରଦାମ୍ବା ତାର ଜଙ୍ଗ କାଟି ରକ୍ତ ଦେଇ ମୋର ଡ୍ରାଗ ବନ୍ଧାଇଛନ୍ତି ମୋର ତା ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ଭକ୍ତି ଆସିଲା । ମୋ ବିଷ୍ଣୁରବେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଏପରି ରକ୍ତ ଦବା ପାଇଁ ରାଜି ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଏତେ ବଡ଼ ଅପୂର୍ବ ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାତ୍ରୀ ଶାରଦାମ୍ବା ମୋ ପାଇଁ ଆରାଧ୍ୟା ଦେବୀ ହୁଲ୍ୟ ହବା ଉଚିତ । ସେବେଠୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆଦର୍ଶ ନାରୀ । ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ତାର ଦୟା, ତାର ଶିଶୁଗୁରୁ, ଅଭୟ-ସକାର, ବିନମ୍ରତା ଏବଂ ଉଦାରତା—ଏସବୁ ଗୁଣରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଦର୍ଶ ହିନ୍ଦୁଗୁହଣୀ ସେ । ବେମାର ଠିକ୍ ହେଉ ହେଉ ମୁଁ ଯାଇ ତା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲି ତାର ଚରଣରେ ମୋର ସାରା ଜୀବନ ଅର୍ପିତ କରିଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ; କିନ୍ତୁ ମତେ ଦେଖୁଦେଖୁ ସେ ଏପରି ଡରଗଲ ଯେପରି କୌଣସି ଭୂତ-ପ୍ରେତ ଦେଖୁଛି ଏବଂ ଶୀଘ୍ର କବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ମୋ ହୃଦୟରେ ଏପରି ଗଭୀର ଆଘାତ ହେଲା ଯେ ଆଉ ସେ ଗାଁରେ ରହିବାକୁ ମନ ହେଲା ନାହିଁ । ମୋର ପତିବା ପାଇଁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ମତେ କେହି ତାଙ୍କ ଘରେ ପୁରୁଷ ନ ଥିଲେ । ମା-ବାପା ମଧ୍ୟ ମତେ ସ୍ବାନନ୍ଦୁଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।”

“ତେବେ ପରେ ଆପଣ ତାର କୌଣସି ଖବର ନବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହାନ୍ତି ?”

“ତା ପର କଥା ମତେ କଣ ଜଣା ? ତା ଆଗରୁ ମୁଁ କାଣି ଗୁଲିଗଲି ଏବଂ ନିଜର ନାମ ବଦଳାଇ ଧର୍ମଶାଳାରେ ଯିବୁ ନିଜର ପଢ଼ାପଢ଼ି ଆରମ୍ଭ କରି ତା ପରେ ଏଇ ଏବେ ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖୁଛି ।”

“ଏବେ ତା ସାଙ୍ଗେ ଆପଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନାହାନ୍ତି ?”

“ସେ ମତେ ଚିହ୍ନିପାରୁନା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋ ନିଜ କଥା କହୁଛି ସେ ଚିକାର କରି ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଗଲା ।”

“ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ସେ ଏପରି କାହିଁକି ବିଗେଡ଼ ?”

“ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଣ ଅଛି ? ମୋର ଯୋଗୁ ତାର ଗ୍ରେଟିଆ ଫିଲ୍ମର ଖିନ୍ନତା ହୋଇଯାଇଛି । ମୁଁ ତା ନାଁ ଧରି ବାଉଳି-ଗୁଉଳି ହବାରୁ ତାର ଦୁନିଆଁ ଭାସି-ଯାଇଛି, ଏତେ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଛି ।”

“ଆପଣ କାହିଁକି ତା ନାଁ ଧରି ଏପରି ବିଲବ୍ଧିକରିଥିଲେ ?”

“ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ କଣ କହୁପାରୁଛି ? ମୋ ମନରେ ତା ପ୍ରତି ବହୁତ ଆଦର ଥିଲା । ତାକୁ ମୁଁ ଦେବା ଭଗବତଙ୍କର ଅବତାର ଭଳି ମନୁଥିଲି । ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ଭୁଲୁଥିଲି ଯେ ତାର ନାମ ନେଲେ ମୋର ଶ୍ରେଣୀ ଦୂର ହୋଇଯିବ ।”

“ବାସ୍, ଜୀବନଟା ଏମିତି ଗୁଲୁଲୁ । ଏହାକୁ ପ୍ରାରବଧ କହୁବ ନାହିଁ ତ ଆଉ କଣ କହୁବ ? ଯଦି ଏପରି ହୁଏତ ଭଗ୍ୟଠାରୁ ବଳି କୌଣସି ଜନନି ନାହିଁ । ଭଗବାନ ନାହାନ୍ତି, ନ୍ୟାସ୍ ନାହିଁ, ସତ୍ୟ ନାହିଁ, ଏ ସାବ୍ ସୁଦ୍ଧା ଚେତନାହୀନ ଅନ୍ଧକାରସମୟ । ଏଇ ଆଗରେ ଲମ୍ବି ରାଜଧିପତି ସମୁଦ୍ରରୁ ଜଳବିନ୍ଦୁ ଉଠୁଛି ପଡ଼େ, ସେଥିରୁ କିଛି ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ତମଜଇଠେ, କିଛି ଗୋଡ଼ରେ ବାଜି ଫାଟିଯାଏ; କିଛି

ବାଲିରେ ଛୁସିଯାଏ, ଆଉ କିଛି ସେଇ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ କିଲ୍ଲାନ ହୋଇଯାଏ । ମଣିଷ-ମାନେ ବି ଏହୁଭଳି । ବାସ୍, ଆଉ କଣ ନୁହାଯାଇ ପାରିବ ?”

“ଏ ଭଲ ଜୀବନର ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ଉପରେ ଭାବିବା ଅବିବେକିତା; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଅଛି ସେ ଭବନାସନ, ଚିନ୍ତାସନ ହୋଇ ଉଦାସୀନ ଶିପର ଚାହିଁପାରିବେ ?”

“ସ୍ତବ-ସ୍ତବଧର ଚିନ୍ତା କର ବି ପ୍ରକୃତ କଥା କଣ ବୁଝାପଡ଼ିଲ ନାହିଁ । କଣ ଲାଭ ? ଉଦାରତେଜା ଲୋକଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଠ ଥକିଗଲେ କୌଣସି ସୀମାରେ, କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । କିଛି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମାନିନେଇ ବିଚାର-ଧାରାକୁ ସମାପ୍ତ ନ କରିବା ଯାଏ ଶାନ୍ତି ମିଳିବ ନାହିଁ । ତେବେ ବି ସେ ସବୁ ଉପରେ ସବୁବେଳେ ସନ୍ଦେହ ହୁଇଥାଏ । ଯେଉଁ ଲୋକେ କହନ୍ତି—ବାସ୍, ଏତକ ଜାଣିଲେ ହେଲା, ସେମାନେ ପୁରୁଷର ଅନୁସୂଆ, ଦୁର୍ବଳ । ହୋଇପାରେ କୌଣସି ସତ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଅଛି, ଆମେ ହୁଏତ ତାହା ଜାଣିନୁ ବା ହୋଇପାରେ ଆମେ ତାହା କେବେହେଲେ ବୁଝିପାରିବା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯଦି ଆମେ କହୁ ଯେ ଆମେ ସବୁକିଛି ଜାଣିଛୁ ଆଉ ଜାଣିଲା ପରି ଧଷ୍ଠୟ କିଛି ବାକି ନାହିଁ, ମୋ ବିଚାରରେ ତାହା କେବଳ ଆଲସ୍ୟର ଚିହ୍ନ ବୋଲି ଧରିଯିବା ଉଚିତ ।”

ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ନାହିଁ

କମଳାମ୍ବା ମୋତେ ଦୁଇଟି ଶାଢ଼ି କଣିଆଣିବାକୁ କହୁଲ । ଗତ ଥର ମୁଁ ଯେଉଁ ଶାଢ଼ିଗୁଡ଼ିକ ନେଇଯାଇଥିଲି, ତାକୁ କୁଆଡ଼େ ତା ସାଙ୍ଗମାନେ ବହୁତ ପସନ୍ଦ କଲେ । ତାର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ କାହାକୁ କେଉଁ ଶାଢ଼ି ଭଲ ମାନବ—ଏ କଥା ମୋତେ ଭଲଭାବେ ଜଣା । ଶାଢ଼ିର ଗୁଣେଇ, ଶାଢ଼ିର ଗଡ଼ଣ, ଧଡ଼ିର ମ୍ୟାଟଂ ଆଦି କଥାକୁ ସେପରି ଭଲଭାବରେ ମୁଁ ଜାଣିଛି, ଏତେ ଭଲଭଲ କରି ଆଉ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସତରେ ମତେ ଏହି ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଭଲଭାବେ ଜଣାନାହିଁ । ଏସବୁ ବିଷୟରେ ମିଛ କହିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ମୁଁ ମାନିଯାଉଛି ଯେ ମୋତେ ଏହି ଜିନିଷ ମୋଟେ ଜଣାନାହିଁ । ମହାଶ୍ୱରତରେ କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଧର୍ମରାଜ ଧର୍ମର ମୂର୍ତ୍ତିରୂପେ ବିଖ୍ୟାତ । ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ଏହି ଯଶକୁ ଧରିବଶିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହୋଇଛି । ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଆମକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଗୁଡ଼ିପାରୁନାହାନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଆମକୁ ଅନେକ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଆଉ ଯଦି କେହି ଆମକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ ଗୁଡ଼ିପାରେ ତେବେ କଷ୍ଟର ସୀମା ରହେ ନାହିଁ । କେତେକଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ଧାରଣା ହୋଇଯାଏ । ସେହି ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକର ଅନୁକୂଳ ଆଚରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ଏବଂ ଏହା ସିକ କରିବା ପାଇଁ କେବେ କେବେ ନାଟକ ରଚନା କରିଦିଅନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଲୋକଙ୍କର ସେ ଧାରଣା ଭୁଲ ନୁହେଁ ।

ଯେବେଠାରୁ କମଳାମ୍ବା କହୁଲ ଯେ ମୁଁ ଶାଢ଼ିର ଜଣେ ଚତୁର ଗ୍ରାହକ ସେବେଠାରୁ ଶାଢ଼ି ଦୋକାନରେ ଟହଲ ମାଗିବା ମୋ ପାଇଁ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । କଣାଲି ସାଙ୍ଗ ଦୋକାନ ଭିତରକୁ ଯିବା, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାଢ଼ି ବାହାର କରି ଦେଖିବା, କେଉଁ ଶାଢ଼ି କାହାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଛି, ଏହାର ଅନ୍ଧାର କରିବା, ତାର ମୂଲ୍ୟ ଆଦି ବିଷୟରେ ଖବର ନେବା—ଏକ ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ସହରରେ ନିଜ କାମ ଶେଷ କରି କମଳାମ୍ବା ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଦୋକାନରେ ପହଞ୍ଚେ ସେତେବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଗୁରୁତା ବାଜିଯାଇଥାଏ । ଦୋକାନ ବନ୍ଦିଲା ଶାଢ଼ି ମୋ ଆଗରେ ଖୋଲି ତା ବିଷୟରେ କହିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ପହର କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ କେଉଁ ଶାଢ଼ିଟି ଭଲ ଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ସେପରି ତ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ସବୁ ଶାଢ଼ି ଭଲ । ପୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ଯେ ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଶାଢ଼ି ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଏହି ଶାଢ଼ି-ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବାବେଳେ ଆମ ଦେଶର କାରିଗରମାନଙ୍କର କାରିଗର କୌଶଳ

ସ୍ୱତଃ ମନକୁ ଆସିଯାଏ । (ପୁରୁ କାଳରେ ଏହାଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ କୁଣ୍ଡଳୀ କାରିଗର ଥିବେ ।) ଉଆସିଲି ଖୋଲରୁ ଶାଢ଼ି ବାହାର କରି ପିନ୍ଧୁଥିବା ମମତାକୁ ବେଗମ୍, ଝାନ୍ସୀରାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇ ଏବଂ ଆହୁରି ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଗାର୍ଗୀ, ମନ୍ନୋଦୟା, ଦମୟନ୍ତୀ ଏବଂ ଶାଢ଼ି ବିଷୟ ସ୍ମରଣ କଲେ ଯାହାଙ୍କ ନାଁ ପ୍ରଥମେ ଆସେ ସେଇ ଦୌପନ୍ୟ ଆଦି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ କଲ୍ଲନା କଲେ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ଆସେ । ଶାଢ଼ିର ସୁନ୍ଦର ଉଜାଜନ ଏବଂ ପ୍ରଶଂସା ଦେଖିଲେ ତାର ପ୍ରଥମ ସ୍ତମ୍ଭାଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଆହୁରି ଭଲ ଲାଗେ । କିନ୍ତୁ ଦୋକାନଦାର ଆମ ମୁଖମୁଦ୍ରା ଦେଖି ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ବିରକ୍ତରେ କହେ— ‘କଣ ବାବୁ କିଛି ଜଣିବାର ଅଛି ?’ ତାର କୁହୁଡ଼ି ଶୁଭକାଳୁ ଦେଖି ଆମ ଆରମ୍ଭର ଛଣ୍ଡା କନ୍ଦା ଭିତରୁ ବାହାର ପଡ଼ୁଥିବା ଛଣ୍ଡା କନାପରି ଆମର ସମସ୍ତ କଲ୍ଲନା ସିନିଭିନ୍ ହୋଇଯାଏ ।

ବାସ୍ତବରେ ଆଜି ସେହି କଥା ଘଟିଗଲା । ଦୋକାନଟି ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାହକକୁ ଦେଖେଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଜାଗାକୁ ଚାଲିଗଲା । ମମତାଙ୍କ ବେଗମ୍, ଝାନ୍ସୀରାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଇ, ଗାର୍ଗୀ, ମନ୍ନୋଦୟା, ଦମୟନ୍ତୀ, ଦୌପନ୍ୟଙ୍କ ପରି ମହାଦୟା ମହଲୀ ସେଠାରେ ଏହା ଦରକାର, ତାହା ଦରକାର, ଏକଟା ଲୁହେଁ ସେଇଟା ଦରକାର, ଏହିପରି ନିଜ ନିଜ ରୂପ ଅନୁସାରେ ଶାଢ଼ି ଗୁଡ଼ିକ ବାନ୍ଧୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥା ଭଲ । କାରଣ ସେମାନେ ଯାହା ଚାହୁଁବେ କହିପାରିବେ । ତାଙ୍କ ଦେହର ରଙ୍ଗ ହଲଦିଆ ଗୋରୁ । ଯେଉଁ ଶାଢ଼ି ପିନ୍ଧନ୍ତି, ସେ ତାଙ୍କୁ ମାନିଯାଏ । କିନ୍ତୁ କମଲମ୍ବା ଦେହର ରଙ୍ଗ କଳା । କଳା ନ କହୁ ବରଂ ଶ୍ୟାମଳ କହିଲେ ସେ ଖରାପ ଭାବିବ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଗାଡ଼ି ରଙ୍ଗର ରଙ୍ଗଡ଼ିଆ ଶାଢ଼ିକୁ ଗୁଡ଼ି ଫିକା ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ି-ଗୁଡ଼ିକ ବାହାର କରି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଏଆଡ଼କୁ ସେଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବା ପୁରୁଷ ଲୋକ ଦେଖାଗଲେ ପଚାରି ଚାଲିଲେ । ସେହି ଭିତ ମଧ୍ୟରେ ଦୋକାନକୁ ମୁଣ୍ଡଲରେ ଚଢ଼ି ପାରି ଠାଉକରି ତାକୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲି ଏବଂ ଶାଢ଼ି ଗଦାରୁ ଗୋଟିଏ ଶାଢ଼ି ବାହାର କରି ପାଖରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଧ୍ୟାନ ନଦେଇ ମୁଁ ସହଜ ଭାବରେ ପଚାରିଲି— ‘କଣ ଏହି ଶାଢ଼ିଟି ଭଲ ହେବ ?’

‘ଏହାଠାରୁ ସେ ସିମେଣ୍ଟ ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ି ଭଲ ହେବ ।’ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣକ ମନ୍ତବ୍ୟ କଲେ । ମୁଁ କମଳ ପଡ଼ିଲି । ପଛକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲି, ସେ ଜଣେ ମହଲୀ । ମନରେ ଭାବିଲେ ସେ କ୍ଷମା ମାଗିନେବ । କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ ସାନଠାରୁ କ୍ଷମା ମାଗିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେ କୋଡ଼ିଏ ଦର୍ଶରୁ କମ୍ ପରି ଜଣା ଯାଉଥିଲା— ।

‘ନା, ସେ ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ି ମଧ୍ୟ ଭଲ’—ସେ ପୁଣି କହିଲା । ତାର ପସନ୍ଦ ମୁତାବକ ଶାଢ଼ିକୁ ଛୁଡ଼ିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କମଲମ୍ବା ପାଇଁ ସୁନ୍ଦର ଅଥବା ସିମେଣ୍ଟ ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ି ମାନିବ ନାହିଁ ।

“ଆପଣ କଣ ଭୁଲୁଛନ୍ତି କଳା ରଙ୍ଗ ଦେହକୁ ଏହା ଭଲ ଦିଶିବ ?”

“ମୋଠାରୁ କଳା ?” ସେ କଳା ନୁହେଁ, ଗୋରୁ ମଧ୍ୟରେ ଗଣାଯାଇପାରେ ।

“ନାଁ, ନାଁ ଆପଣଙ୍କ ରଙ୍ଗ ତ...ଆପଣ...”

ମୁଁ ଯାହା କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି ତାହା କପରି କହିବି ବୁଝିପାରୁଲି ନାହିଁ । ସେ ହସିଲା । “ଧରିନିଅନ୍ତୁ ବହୁତ କଳା ।” କହୁ କହୁ ମତେ ହସ ମାଡ଼ିଲା ।

“ସେ ଶାଢ଼ି କାହା ପାଇଁ ନେଇଯାଉଛନ୍ତି ?” — ସେ ପଚାରିଲା । ଉତ୍ତର ଦେଲି,
“କମଳମ୍ବା ନାମରେ ଜଣେ ସମ୍ପର୍କୀୟା ।”

ସ୍ତ୍ରୀଲେକମାନେ ସଜ୍ଜା କରିବାରେ ଯେତେ ଡେରି କରନ୍ତୁ ପଛେ ଦୋକାନୀ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଶୀଘ୍ର ସେ ଆମ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ତାର ଖୋଲଖୋଲି କଥାବାଣୀରେ ମୋର ଉତ୍ସାହ ବଢ଼ିଗଲା ।

“ଆପଣ ଯେଉଁ ଶାଢ଼ି ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି, ସେ ବହୁତ ଭଲ ଶାଢ଼ି ।” ମୁଁ ଜାଣେ, ସ୍ତ୍ରୀଲେକମାନଙ୍କୁ ଏପରି କହିଲେ ସେମାନେ ବହୁତ ଖୁସି ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

“ଏ ଶାଢ଼ି...” ସେ ତା ଶାଢ଼ିକୁ ଦେଖିଲା ।

“ଏହାକୁ ମୁଁ ମାଡ୍ରାସରୁ ଜଣିଥିଲି । ସୁରୁଷା ହୋଇଗଲାଣି ।”

“ମୋର ଧାରଣା ଏପରି ଶାଢ଼ି ଏଠାରେ ମିଳେ ନାହିଁ ।” ମୁଁ ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇ କହିଲି ।

କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ନିଜ ପସନ୍ଦ ମୁତାବକ ଦୁଇଟି ଶାଢ଼ି ବାଛି ସେ ବିଲ୍ ଆଣିବାକୁ କହିଲା ।

“କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀର କଣ ପାରୁନାହିଁ । ଆପଣ ବାଛନ୍ତି ଅନୁନା । ମୋର ଧାରଣା ଆପଣ ଏହକୁ ବିଷୟରେ ପାରଙ୍ଗମ ।” ସେ ମୋ କଥାରେ ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ଅନୁଭବ କରି ହସିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“ତେବେ ଆପଣ ସେହି କମଳମ୍ବାକୁ ଦୋକାନକୁ ବାଣ୍ଟିକି ନ ଆଣିଲେ ?”

“କମଳମ୍ବା ଏଠାରେ ରୁହେ ନାହିଁ ।”

“ଆପଣ ?”

“ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହି ସହରରେ ରହେ ନାହିଁ ।” ଶେଷରେ ସେ ଦୁଇଟି ଶାଢ଼ି ବାଛିକରି ଦେଇଦେଲା । କମଳମ୍ବା ଅସନ୍ନ ହୋଇପାରେ ସେ କଥାକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ନକରି ମୁଁ ସିମେଣ୍ଟ ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ିଟି ମଧ୍ୟ ନେଲି । ସେ ଗର୍ବର ସହୃଦ ନିଜର ସମ୍ପଦ ପ୍ରକାଶ କରି ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇଲା । ବାକି ପଇସା ନେବା ପୁରୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ସହଜଭାବରେ ତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲି । ବାସ୍ତବରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହୃଦ କଥାବାଣୀ କରିବାରେ ମୁଁ ବହୁତ ଲଜ୍ଜା କରେ । ପର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଜେଇଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ ତାର ଅସ୍ମାୟତାତ୍ତ୍ୱ ଭୁଲିଣିଆ କଥା, ମୋ ସହୃଦ ଖୋଲଖୋଲି ଭାବେ କଥାବାଣୀ କରିପାରନ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଥିବା ତାର ସୂତ୍ରି ପରଖ କରି

ସୁଲ୍ୟାଙ୍ଗନ କରିବାର ପ୍ରକୃତ ଏବଂ ଅପରିଚିତ ଯୌବନର ସାମୀପ୍ୟ—ତାର ଏ ସମସ୍ତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ମୋତେ ତା ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରାଇଲା । ଏଥର ଆଗମ୍ଭରେ କଥାବାଣୀ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଗଲା । ସେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସୁନ୍ଦର ନା ଅସୁନ୍ଦର ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ତା ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାଣୀ କରୁଥିବାଯାଏ ମୋ ମନରେ ଉଠୁନଥିଲା ।

ସେ କହିଲା—“କାହିଁକି କନା ନେବେ ନାହିଁ ?”

ମୁଁ ହସି ହସି ତା କାଳ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲି—ଦୁଇ ତିନୋଟି ହାର ଦେଖାଯାଉଛି । ନାଲି ରଙ୍ଗ ଶାଢ଼ିର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଟାଣି ଆଣି ସେ କାଳକୁ ଘୋଡ଼େଇ ପକାଇଲା ।

“ଏସମଧ୍ୟରୁ ଆପଣଙ୍କୁ କେଉଁଟି ପସନ୍ଦ ହେଉଛି ?” କିଛି କନା ଦେଖିକରି ସେ ପଚାରିଲା ।

ଭିତ୍ତି କମିଗଲା— ।

ଦୋକାନରେ ଥିବା ଘଣ୍ଟାଟିର ଘଣ୍ଟା ବାଜି ଉଠିଲା । ଶାଢ଼ି ଥିବା ବ୍ୟାଗ୍ରୁ ହାତରେ ଧରି ମୁଁ କବାଟ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଜୋରରେ ବର୍ଷିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେ ମଧ୍ୟ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଲା ।

“ଏ ବର୍ଷାରେ କପଡ଼ି ଯିବା ?”

ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ଦୋକାନଟି ଚୌକ ଆଣି ବସିବାକୁ ଦେଲା । ସେ ବସିପଡ଼ିଲା ।

“ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ?”

“କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ ।”

“ଆପଣ କ’ଣ କରନ୍ତି ?”

“ମୁଁ କିଛି କରେ ନାହିଁ; କେବେ, କେବେ କେବେ ଗଲା ଲେଖେ ।”

“ଆଜ୍ଞା !” ସେ ଏ କଥା ଶୁଣି ଅଶ୍ରୁୟ ହେଲାପରି ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପରିତାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି ଯେ ମୁଁ ଏକଥା କାହିଁକି କହିଲି । ଗଲା ବିଷୟରେ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସେଥିରେ ପୁଣି ସ୍ତମ୍ଭମାନଙ୍କ ସହିତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ମୁଁ ଆଦୌ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ ।

“ଆପଣଙ୍କ ନାଁ ତ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଶୁଣିନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ ମୁଁ ତ ପଢ଼ି ନାହିଁ । ସ୍କୁଲର ବହୁ ପଢ଼ି ବାରେ ସବୁ ସମୟ ଚାଲିଯାଏ ।”

ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଟିକେ ନିଶ୍ବାସ ନେଲି ।

“କାହାଣୀ ଅର୍ଥ ଉପନ୍ୟାସ ?”

“ବହୁତ ବଡ଼ କାହାଣୀକୁ ଉପନ୍ୟାସ କହନ୍ତି ।”

ମୋ ବିଷୟରେ ବହୁତ କିଛି ପଚାରିଲା ଏବଂ ନିଜ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ କିଛି କହିଲା । ଆମ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମେଳଣାଇଲା ପରି କିଛି ନାହିଁ । ମୋ ବାପାଙ୍କ

ଧନା ଅଲଗା । ତା ମା, ବାପା ମରିଯାଇଛନ୍ତି । ବଡ଼ଭାଇ ଓକିଲ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ରହେ । ତା ନିଜ ମା ବିଷୟରେ ବହୁତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚା କଲେ । ଆଜୁ ସ୍ବାତ୍ତ୍ୱ କଥା ପଡ଼ିଲା । ବର୍ଷା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ସେ ଉଠି ଠିଆହେଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଲି । ସେ ସମୟରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଗୁମ୍ଫା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲା—

“ଆପଣଙ୍କ ବିବାହ ହୋଇଯାଇଛି ?”

“ନାଁ ।”

ଅମେ ଗୁମ୍ଫା ଉପରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଅଣ୍ଟା ପବନ ବହୁଛି । ଚଢ଼େଇଙ୍କର କିଛି ମିଶି ଶବ୍ଦରୁ ସେମାନେ ଯେ ଅଣ୍ଟାରେ ଥରୁଥିଲେ ତାହା ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲା ।

“ଆପଣଙ୍କର ? ମୁଁ ଧୀର ସ୍ବରରେ ପଚାରିଲି ।”

“ମୋର କର୍ମ ପିଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ।” ମୁଁ ଯେପରି ଏତକ କହିଲୁ ମୋ ସହୃଦ କର୍ମ ପିଇବାକୁ ଶକ୍ତି ହୋଇଗଲା । ପ୍ରଥମେ ତ ମୋତେ ଡର ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧକାର ଯୋଗୁଁ ସାହସ ବାରିଲା । କିଏ ଆମକୁ ଦେଖି ନିଏ ତ, ତେବେ କିଛି କଥା ନାହିଁ । ଏ ସହର ମଧ୍ୟ ଜଣାଶୁଣା ନୁହେଁ ।

ଆମେ ହୋଟେଲର ଗୋଟେ କଣ୍ଠରେ ବସିଲୁ । “ଆପଣ ତ ନିଜକଥା କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ?” ମୋ ପ୍ରଶ୍ନର ପୁନରାବୃତ୍ତି କଲି ।

“ନା-ନା,” କହି ଲଜ୍ଜାଯୋଗୁଁ ସେ ନିଜ କାଳ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ହସି ଉଠିଲା । ମୁଁ ତା ସହୃଦ କଥାବାଣୀ ହେଉଥିଲି କିନ୍ତୁ ମୋ ମନ ସେଠାରେ ନଥିଲା । କୌଣସି କଥାରେ ମୋ ନଥିବା ସ୍ଥଳେ ଆମେ ବିବାହ ବିଷୟରେ ଏକମତ ହୋଇଗଲୁ । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଅବିବାହୃତ, ଏହାହିଁ ଦୁଇରୁ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଆମ ସ୍ନେହ-ଭବନର ମୂଳଦୁଆ ।

ଏହାପରେ ଆମେ ନରକ ହୋଇଗଲୁ । କଥାବାଣୀ କରିବାପାଇଁ କିଛି ଶବ୍ଦ ପାରିଲୁ ନାହିଁ ।

“କିଛି ଜିନିଷ ନେବ ?”

“ନେବାର ତ ନେଇଛି ।”

“କ’ଣ ନେଇଛି ?”

“ସେ କଥା ନୁହେଁ । ମୁଁ ପଚାରିଥିଲି ଯେ ଖାଇବା ଜିନିଷ ନେବ କି ?” “ଆଜ୍ଞା ଏହି କଥା । ନାଁ ନାଁ”, ସେ ହସି ପକାଇଲା । ସୁନ୍ଦର ଦାନ୍ତ ଧାଡ଼ି ଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ବଦା ହସ ଲାଗି ରହିଥାଏ ।

ଟୁଥ୍‌ପେଷ୍ଟ ବିକ୍ରିପକର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ପାଇଁ ତାର ହସିଲା ମୁହଁର ଫଟୋ ପଠାଯାଇପାରେ ।

“ଏବଂ ଆପଣ ?”

“କ’ଣ ମୁଁ ?”

“କିଛି ନେବେ ନାହିଁ ?”

“ଆଜ୍ଞା ସେକଥା...” ରୁମାଲ ମୁହଁରେ ଦେଇ ମୁଁ ହସି ପକାଇଲି । ମୋ ଦାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରକୁ ଥାଏ । ଏହି କାରଣ ଯୋଗୁ କିଛି ସମୟ ଗୁଣି ଅମେ ମାରିବ ରହିଲୁ । ବେହେରା କହି କିଛି ଚାଲିଗଲା । ସେ ଜଣା ଗୋର ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଲ ରଙ୍ଗର ପଗଡ଼ି । ଅଜନ୍ତାର ଅନ୍ଧକାର ଗୁମ୍ଫାରେ ଅଜ୍ଞିତ ଛବିର ରାଜାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ପିକଦାନ ପରି ହିକେ ନଇଁ ପଡ଼ିଥିବା ପିନ୍ଧିଟିଏ ପରି ସେ ହସୁଥିଲା ।

ବିଲ ମୁଁ ଦେଇ ଦେଲି । ଅମେ ଦୋକାନରୁ ବାହାରି ଆସି ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲୁ । କିଛି ଦୂର ଯିବା ପରେ ଦେଖିଲୁ ସଡ଼କ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଛି ।

“ଆପଣଙ୍କ ସହଯୋଗ ପାଇ ନଥିଲେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଏବଂ ସୁବିଧାରେ କାମ ହୋଇ ପାରି ନଥାଆନ୍ତା ।” କଥା କହିବାକୁ ଥିଲା ଏପ୍ରକାର କହିଲୁ ।

“ମୋତେ ‘ଆପଣ’ କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ? ମୁଁ ତ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ସାନ । ଆପଣ କୁହନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ଛୋଟ ବଡ଼ର ଏ ଝାମେଲା ଗୁଲିଣ ବର୍ଷ ପାରିହୋଇ ଯାଇଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ । ଏଥିରେ ତାର ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇବାରେ କଣ ଅଛି ? ବୟସର ହସାବ ନିକାଶ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲେ ଯୌବନଠାରୁ ଦୁରେଇଯିବାକୁ ପଡ଼େ ।

“ମୋ ନାମ—କମଳା ।”

“ଆମ କମଳାମ୍ଭାର, ଆପଣଙ୍କର...ନା, ନା, ରୁମ ନାଁ ଗୋଟିଏ । ବେଶ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ହେଉଛି ନାଁ ?”

ମୁଁ ଆମ ସହର ନାମ କହିଦେଲି ।

“ଆମ ଗାଁଟା ଏହି ସହରଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ।” ସେ କହିଲା, ଏଠା କଲେଜରେ ସେ ପଢ଼ୁଛୁ । କଲେଜର ଛୁଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ଛୁଟିରେ ଶାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କିଛି ଶାଢ଼ି କିଣିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସିଛୁ । ତାକୁ ଅମ୍ଭେ ଦୋକାନରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହି ତା ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଫେରିନାହିଁ । ତାର କଣ ହେଲା କେଜାଣି ।

ତାର ଗୋଟେ ସାନଭାଇ ଅଛି । ମାଡ଼ାସର କୌଣସି କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଛୁ । ସେ ଏଠାରେ, ତା ସାନଭାଇ ସେଠାରେ; ଭଲ ଭଲ କଲେଜରେ କାହିଁକି ପଢ଼ୁଛନ୍ତି, ଏହା ପଚାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ କଥାରେ ମୋର କ’ଣ ଲାଭ ? ସହ ଲାଭ ନାହିଁ ତେବେ ପଚାରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ’ଣ ? ମୁଁ କିଛି ବୁଝି ପାରୁ ନଥିଲି ।

ମୁଁ ଭାବିଲି, ସେ ବୋଧହୁଏ ମୋତେ ତା ଘରକୁ ଡାକିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ମୋତେ ଏପରି କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

“ଆପଣଙ୍କ ଗାଁରେ ଆପଣଙ୍କର ଘରଟା କେଉଁଠି ?”

ମୋ ଘର କେଉଁଠି ଏବଂ କେଉଁ ଭଳିଆ ମୁଁ ସବୁ ଜଣେଇଦେଲି ।

ମୁଁ କହିଲି, “ତେବେ ମୁଁ ଯାଉଛି...” । ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର ଓ ଦୟା-ପୁଷ୍ପ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲା । ତା ହୃଦୟର ବ୍ୟଥା ଏବଂ ମୁହଁର ଶବ୍ଦକୁ ମୁହଁରେ ରଖି ସେ କହିଲା, “କମଳାଙ୍କୁ ମୋର ନମସ୍କାର କହିଦେବେ ।” ଏହା କହି ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ମୁଁ ସେଠାରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଥାଏ । ଯାଉ ଯାଉ ସେ ମଝିରେ ତଳଥର ବୁଲିକରି ମୋତେ ଚାହିଁଲା ।

ଶାନ୍ତି ଭିତରେ ବେଶୀ । ପୁଣି ଏ ଦୁଇଟି ଅନ୍ଧକାର ସହ ମିଶି କିଛି ସମୟ ଆଖି ଝଲିଯାଇ ଦେଇ ଅନ୍ଧାର ନ ହୋଇଗଲା । ମୋ ଆଖି ଓଦା ହୋଇଗଲା । ମୋତେ ଦୁଃଖ ଲାଗିଲା । ମୋ ଦୁଃଖରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ମୋର ଶିରାସ୍ତ୍ରଶିରାଗୁଡ଼ିକ ଦୁଇଗଡ଼ରେ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ମିଛ କହୁଛି । ମୁଁ କହୁଛି, ମୋର ବିବାହ ହୋଇ ନାହିଁ । ସେହି କୋମଳମତି ସ୍ତ୍ରୀ ଏପରି ମିଛ କହୁବାରେ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ'ଣ ଥିଲା । ଏହା ମୁଁ ଚାହୁଁପାରୁ ନଥିଲି । ବାକି ସବୁ କଥାରେ ସତ କହୁଥିଲି । ଏହି ମାମଲାରେ ଏପରି କାହିଁକି ହେଲା ? ଠିକ୍ ସମୟରେ ମୋର ତର୍କଶକ୍ତି, ମୋ ବୁଦ୍ଧି ଜଡ଼ି ପାଲଟିଗଲା । ମୋ ପରାମର୍ଶ ନ ନେଇ ମୋର ପହେଇଥିବା ମୋତେ ମିଛ କହୁବାକୁ ବାଧ୍ୟକଲା । ବାସ୍, ଏହାହିଁ ଭାଷାର ମୂଲ୍ୟ । ତାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା ମୋର ନିଜ ଶରୀର ଉପରେ ଯେତେଟା ଅଧିକାର ଅଛି, ସେତେ ନିଜ ବିଚାର ଉପରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇଗଲି । ନିଜ ଉପରେ ଦୋଷ ହେଲା । ମୋତେ ଅବିବାହିତ ଭାବି ବିନା ଉତ୍ତରରେ ଏବଂ ବିନା ସଂକୋଚରେ କଥା କହୁବ, କ'ଣ ଏହା ଭାବି ମୁଁ ଏପରି କହୁଥିଲି ? ସତ କହୁଥିଲେ ସେ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରି ନଥାନ୍ତା । ଯଦି ସତରେ ସେ ମୋତେ ପାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ଏବଂ ମୋତେ ପ୍ରେମ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ତେବେ କ'ଣ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ତାର ପ୍ରେମରେ ବାଧକ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ? ମୁଁ ତେବେ କାହିଁକି ମିଛ କହୁଛି ?

ଅଥବା ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ, ସଂସାର ସମ୍ମୁଖରେ ପରାଧୀନତା ସ୍ବୀକାର କରିବାରେ ଅନିଚ୍ଛା ହେତୁ ବିଦ୍ରୋହ ଭାବନାଦ୍ବାରା ମୋତେ ମିଛ କହୁବାକୁ ବାଧ୍ୟ କଲା ? ଅବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜକୁ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ଓ ମୁକ୍ତ ଭାବେ । ତାର ବିଶ୍ବାସ ଯେ ଅବିବାହିତ ଜୀବନରେ ପ୍ରେମ ବନ୍ଧନସ୍ଥାନ, ସତେଜ, ଗଭୀର ଓ ପବିତ୍ର ରହିଥାଏ । ବିବାହ ହୋଇଗଲେ ଏହି ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ସତେଜତା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ନାଶଜଗତ ସହ ତାର ପ୍ରେମ-ବନ୍ଧନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଏହିପରି ନିରର୍ଥକ ଧାରଣାକୁ ଉପହାସ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ମିଛ କହୁଥିଲି । ବାହାଘର ହେବା ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଷେ ମାଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ନୁହେଁ; ଗୋଟିଏ ଦିନ ମଧ୍ୟ ହେଉ, ତେବେ ମଧ୍ୟ ବିବାହ ଉପରୁ ଅବିବାହିତ କିପରି କୁହାଯିବ ?

ମିଛ କହୁବାଦ୍ବାରା ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ମୋ ସହର ଅଧିକ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବ; ଏହା ପ୍ରାୟ ମୋର ଆଶା ଥାଇପାରେ ।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ମୋର ଏ ଧାରଣା ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ଆମେ ପୁଣି ଜୀବନରେ କେବେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବୁ ନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ମିଛ କହୁ ତାର ମନକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବାରେ ବିଶେଷ ଦୋଷ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଆଚରଣ

ଦୁଇଘରୁ ପ୍ରେରିତ ହୁଏ ଏବଂ ଆତରଣ ପରେ ତାର ଔଚିତ୍ୟ ବରୁର କରିବା କାମ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର । ଦୁଇଘରୁ ଗୁଣ୍ଠିଲ ମିଛ କହୁ ତାକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ରଖିବାପାଇଁ; ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ର ସୁଗୁଣକଦ୍ୱାରା ସେ ପ୍ରସନ୍ନାବକୁ ଅନୁମୋଦନ କରାଇନେଲା ।

କିନ୍ତୁ ମୋ ବିବେକ ମାନ୍ୟନାହିଁ । ମୋତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଉଛି । କମଳା କେତେ ସରଳ ! ତା ଭିତରେ କେତେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ! ତା ଭୂଳନାରେ ମୁଁ କପରି ଧୂଞ୍ଚି । ନିଜ ବିବେକ ସହଜ ଏକମତ ହେବାକୁ ମୋତେ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିଗଲା । କମଳା ସହଜ ମୋର ସାକ୍ଷାତ ଏବେ ଆଉ ହେବ ନାହିଁ । ଯଦି ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ତେବେ ମଧ୍ୟ ଏ ସମସ୍ତ କଥା ମନେ କେଉଁଠି ରହିବ ? ବରଂ ପରେ ମୁଁ କହୁଦେବି ଯେ ମୋର ବିବାହ ହୋଇଯାଇଛି । ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ସମାଜେ ନିଜ ଉପରେ ବହୁତ ରାଗ ଲାଗିଲା । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ କମଳାଠାରୁ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ଶୁଭବତୀ । ମୋ ମନରେ ଯାହା କିଛି ଥାଉ — ମିଛ କହିବା ଭୁଲ ଥିଲା । ଏହାର ପ୍ରମାଣ ହେଲା କିଛି ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏହି ବରୁରରେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ମୋର ଏହି ଅଭାଗା ନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟି ମତେ ଏପରି କଷ୍ଟ ଦେଇଛି । କରୁଥିବା ଅପରାଧ ଅପେକ୍ଷା, ହେଉଥିବା ଅନୁଭାବ ମୋତେ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ଦେଉଛି ।

ଏପରି ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଚାଲିଗଲା । ଖରାଦିନ । ମୋ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ସେତେବେଳକୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ବାଜିଯାଇଥିଲା । ଯଦି ମୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ନ ଥାଆନ୍ତା ମୁଁ ବୋଧହୁଏ ସ୍ବାୟ ଉଠି ନ ଥାଆନ୍ତୁ । ରଙ୍ଗନ୍ନା ଉଠେଇ କହିଲା, “ଆପଣଙ୍କ ସହଜ ସାକ୍ଷାତ ପାଇଁ କିଏ ଆସିଛନ୍ତି ।”

“କିଏ ରେ ?”

“କେହିଜଣେ କବାଟ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଆପଣଙ୍କ ଶ୍ବଶୁରଙ୍କ ପରୁରୁଛନ୍ତି ।”

ଭିତରକୁ ଯାଇ ମୁହଁହାତ ଧୋଇଲି । ଭିତରୁଆରେ ମୁହଁପୋଛି ଫୁଲ୍‌ସୁରୁ କର୍ତ୍ତି ନେଇ ପିଇବାକୁ ଲାଗିଲି । ରଙ୍ଗନ୍ନା କବାଟ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇଛି ।

ରଙ୍ଗନ୍ନା କହିଲା, “ମୁଁ କହିଲି ସାହାବ୍ ଘରେ ଅଛନ୍ତି । ତାପରେ କବାଟ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ସେପଟ ଗଲି ପାଖରେ ଠିଆହୋଇଥିବା ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ଗଲା । ସେହି ଗାଡ଼ିରୁ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଓହ୍ଲାଇଲେ ଏବଂ ସିଧା ଆସି ଆମ ଅଗଣାରେ ଥିବା ଘରେ ବସିଲେ । ସେ ସେଇ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସିଛି, ସେ ନିଜ ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଟୋକେଇ ଆଣିଛି । ସେ ଟୋକେଇରେ କିଛି ଆମ୍ବ, ସାହାବ୍ ! ଆମ୍ବ ଟୋକେଇ ଏଠାରେ ରଖିଦେଇ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ଫେରିଗଲା ।”

“ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି କେଉଁଠି ?”

“ପାଖଘରେ ବସିଛନ୍ତି, ସାହାବ୍ !”

“ମା ?”

“ସେ ତ ମନ୍ଦିର ଆଡ଼କୁ ଯାଇଛନ୍ତି ସାହାବ୍ !”

ହେଁ କିଏ ଆସିଥିବ ? ଛୁତି ଜୋରରେ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଟିକେ ଡେଇଁ ହୋଇଗଲା । କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ? କହୁ କହୁ ମୁଁ ଉଠିଗଲା । ବାହାର ଘରେ କମଳା ବସିଛି । ଶିଶୁପ୍ରଣିରରେ ରତ୍ନପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ହାତ ମୁଠା କରିନେଲି । ମୁଣ୍ଡରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବିଛା ଯେପରି କାମୁଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ଏହିପରି ମୋ ଅବସ୍ଥା ଥିଲା ।

କମଳାର ସେହି କଥା ହୁଏତ ମନେଥିବ । କାହିଁକି ମନେ ନଥିବ—ବାକି ସବୁକଥା ଭୁଲିଯାଇଥିବ—ଭାର କିନ୍ତୁ ସେହି ଗୋଟିଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟ ମନେଥିବ । ମୋର ମିଛକଥା ଏହା ଛିତରେ ନିଶ୍ଚୟ ତାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବ; କାରଣ ବାହାର ଟେବୁଲ ଉପରେ ଆମ ବାହାଘରର ଫଟୋ ରଖାଯାଇଛି । ଫଟୋଗ୍ରାଫର ନିଜ ଯଶକୁ ସମସ୍ତ ସଂସାରରେ ପ୍ରସ୍ତର କରିବା ପାଇଁ ନିଜ ନାମ, ନିଜ ଦୋକାନର ନାମ, ଫଟୋ ଉଠାଇବାର ତାରିଖ, ମାସ ବର୍ଷ ଇତ୍ୟାଦି ବଡ଼ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଫଟୋକଡ଼ରେ କାର୍ଡରେ ଲେଖି ଲଗେଇଦେଇଛି । କାନୁରେ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ କିଛି ଫଟୋ ଅଛି ।

ହୁନ୍ଦୀ ଫିଲମ୍‌ର ଅଭିନେତ୍ରୀ, କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରଥମ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, ରାମାନୁଜାମ ଠାକୁର ଆଦିଙ୍କର ଫଟୋ ସହୁତ ପୋର୍ଟ ଶ୍ରୀରାମଲୁଙ୍କର ଫଟୋ ଥିବା କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର ମଧ୍ୟ ଟଙ୍ଗାହୋଇଛି ।

“କେଉଁଠୁ ଆସିଲେ ? କେତେ ସମୟ ହେଲା ବସିଛନ୍ତି ?” ପରୁରୁ ପରୁରୁ ସେହି ଫଟୋରେ ତାରିଖ ଥିବା ଅଂଶକୁ ଲୁଚାଇବା ପାଇଁ ଏପଟେ ସେପଟେ ଖବରକାଗଜ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାହିଁଲି ।

“ଏହି ଗାଁରେ ମୋର ପିଉସୀ ଅଛନ୍ତି ନା—ଗ୍ରେଟ ଭାଇର ବିଭାଘର ପାଇଁ ତୁମ ଦେଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏଠାକୁ ଆସିଛୁ ।”

“ଆଜ୍ଞା !”

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ର କିମ୍ବା କାଗଜ କିଛି ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ଆଉ ବି ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି କରିବାରେ ସୁଲ୍ୟ ନାହିଁ । ମୋର ଏପରି ସନ୍ଦେହ କାହିଁକି ହେବ ଯେ ସେ ଫଟୋ ଉପରେ ଲେଖାଥିବା ତାରିଖ ଦେଖିପାରୁଥିବ । ଯଦି ଦେଖି ପାରୁଥାଏ, ତେବେ ତାକୁ ଫଟୋଗ୍ରାଫର ଦୋକାନ ଉଦ୍ଦ୍ୟାଟନର ତାରିଖ କହିଦେଇହେବ ।

ରଙ୍ଗନ୍ନାକୁ କହିଲି କଫି ଆଣିବା ପାଇଁ ।

“ଆଉ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପିଇ କଣ ଆସିଛି ।”

“କିଛି କଥା ନାହିଁ,—ଏ ତ କଫି । ଆଜ୍ଞା କ’ଣ ତିଅ ସସନ୍ଦ ହେଲା ?”

“ପୁଅକୁ ପସନ୍ଦ ହେଲେ ହେବ ନା ?”

“ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ସତ କଥା ।”

“ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନଥିଲା ଯେ ଆମେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ପୁଣି ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବି ।” ଏହା କହି ସେ ହସିଲା ।

“ହଁ, ଏତେ ଶୀଘ୍ର...ପୁଅଟା ତ ଗୋଲ ।”

“କିଏ ସେହି ଶାଢ଼ି ସେ ଭନର ।”

“ହଁ ସେ ଶାଢ଼ି । ବହୁତ ସୁନ୍ଦର । ଆପଣଙ୍କର ଶାଢ଼ି ବିଷୟରେ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଅଛି ।” ଗଲଥର କଥାକୁ ଦୋହରାଇଲି ।

“ମୋ ନାମ କ’ଣ ଭୁଲିଗଲେ ?”

“ନା, ନା...କମଳା ।”

“ପୁଣି ‘ଆପଣ’ କପରି କହୁଛନ୍ତି ?”

ଦୁଇ ଜଣ ହସିଉଠିଲୁ ।

ପାଖରେ ଥିବା ଟୋକେଇକୁ ଚାହିଁଲି ।

“ଆମ୍ଭ ଅଛୁ ?”

“ହଁ, ଆମ୍ଭ ଅଛୁ ।”

“ତୁମେ ଆଣିଛ ?”

ସେ ହସିଲା ।

ପୁଣି କାନ୍ଥ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ।

“ଏହି ଶାଢ଼ି ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଭଲ ଶାଢ଼ି । କ’ଣ କମଳାମ୍ଭା ଏଠାରେ ରୁହନ୍ତି ?”
କହୁ କହୁ ହ୍ୟାଙ୍ଗରରେ ଟଙ୍ଗାହୋଇଥିବା ଜାଲ ରଙ୍ଗ ଶାଢ଼ି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ।

ଯାହା ଘଟିବାର ଥିଲା ତାହା ଘଟିଲା । ହ୍ୟାଙ୍ଗରରେ ମୋ କୋଟ୍ ପାଖରେ ଢାଳି ଶାଢ଼ି ମଧ୍ୟ ଟଙ୍ଗାଯାଇଛି । ମୋତେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ରାଗ ଚିଡ଼ିଲା । ଶାଢ଼ିର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ସେ ବାହାର ଘରେ ମୋ କୋଟ୍ ପାଖରେ ଟାଙ୍ଗି ଦେଇଛି । ଭିତରେ ଗୋଟେ ଆଲମାର ଓ ଦୁଇଟି ଟ୍ରଙ୍କ ଅଛି । ସେଥିରେ କ’ଣ ଶାଢ଼ି ରଖିବା ପାଇଁ ଜାଗା ମିଳିଲା ନାହିଁ ? ଲୋକମାନେ ଠିକ୍ କହୁଥିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ସର୍ବଦା ନିଜ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ନିଜର ରୂପକୁ ସଜାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁ, ଘରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ମୋଟେ ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

“ସେ...ସେହି ତ...ନା ।”

“କଥା କ’ଣ ? କ’ଣ ସେ ଶାଢ଼ି ନୁହେଁ ?”

“ନା, ନା...ସେ କମଳାମ୍ଭାର...କଥା କ’ଣ, ନା କିଛି ନୁହେଁ ।” ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଲି ଯେ ପୁଣି ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ମିଛ କହିବାର କିଛି ବାଧାଦା ନାହିଁ । ଜଣା-ପଡ଼ିଯିବ । ଆଦାତ ସହବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ସବୁଠାରୁ ଭଲ ।

“ତୁମକୁ ବୋଧହୁଏ ଜଣାନାହିଁ...ଏଇ ଏଇ ମଧ୍ୟରେ...”

“କିଏ ନୂଆ ଆସିଯୁଛନ୍ତି ?”

ମୋତେ ଅଧିକ ରାଗ ଲାଗିଲା । କଥାବାଚିଣୀ ପାଇଁ ହଜାର ହଜାର ବିଷୟ ଥାଉ ଥାଉ ଏହି ଶାଢ଼ି ବିଷୟରେ ବାରମ୍ବାର ତନ୍ତତନ୍ତ କରି ପାରୁନାହିଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ

ହସାବରେ ତା' ଖୁସୀର ସଂକ୍ଷୀପ୍ତତାର ଦେଖାଦେଇ ଥିଲା ।

“ନା ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି...ଏହା ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ହିଁ ଅଟେ ।” କହି ମୁଁ ନିଜର ଦୃଷ୍ଟି ତା ଆଡ଼କୁ ଟାଣିଆଣି ଟେକିଲି ଉପରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଟେକିଲି-କୁଅକୁ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଗୁଡ଼ାଇବାକୁ ଲାଗିଲି । ସେ ନିଜର ଆଖୁରୁ କିପରି ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା ମୁଁ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ନଥିଲି ।

“ଭ୍ରମର...ସ୍ତ୍ରୀ...” କହି କହି ସେ ମୋ ଆଖିକୁ ଆଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲି ।

“ଏଥିରେ ଆଖୁରୁ ଘେବା କ'ଣ ଅଛି ?”

“ମୋତେ ସେତେବେଳେ ତ ଜଣାଇ ନଥିଲୁ ? କେବଳ କହିଥିଲୁ ଯେ ଏପରି କିଛି ଦିଶିନାହିଁ ।” ସମ୍ମୁଖରେ ଫଟେ ଦେଖି ଏବଂ ବାସ୍ତବ କଥାକୁ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା ମୋ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିବାକୁ ସେ ଚାହୁଁ ଥାଏ; ଯେପରି କି ସେ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ଜଣାନାହିଁ ସେଥିରେ ସେ କ'ଣ ନାଟ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ଯଦି ମୁଁ କହେ ଯେ ଏବେ ଏବେ ମୋର ବିବାହ ହୋଇଯାଇଛି ତେବେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ନୂଆହୋଇ ଆସିଥିବା ବୋହୂ ଶାଢ଼ିକୁ ବାହାର ଘରେ ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ଯେତେ ସତ କହିବ ତେବେ ସମ୍ମୁଖୀ ସତ କହିବା ଉଚିତ ।

“ହଁ, ସତ କଥା ।”

“କେଉଁ କଥା ସତ ?”

‘ହୋଇଯାଇଛି, ହୋଇଯାଇଛି ।’

“କିପରି ?”

“ଯେପରି ସବୁ ସ୍ୱବର୍ଗ ଔପମାନଙ୍କର ହୋଇଥାଏ ।”

“ସେ କଥା ପଚାରୁନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଏପରି କାହିଁକି କହିଲେ ?”

“ମନେ ନାହିଁ କାହିଁକି କହିଥିଲି । ସେ ସମୟରେ ଏପରି କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି ।”

“ଆଖୁରୁ କଥା ।”

“ରୂମକୁ ଜଣାଅଛି ?”

“ମୋତେ କଣ ଜଣା ?”

ରଜନୀ କଫି ଟେକିଲି ଉପରେ ରଖିଲା । କମଳା କହିଲା, “ମୁଁ ପିଇବ ନାହିଁ ।”

“ବେଶ, ତେବେ ଆମ୍ଭ କାଟି ଦିଅ ।” କହି ଆମ୍ଭ ଟୋକେଇଟା ନିଜ ଆଖିକୁ ଟାଣି ଆଣିଲା । କମଳା ତାକୁ ନିଜ ଆଖିକୁ ଟାଣିନେଲା । ମୁଁ ରଜନୀକୁ ପାନ ଅଣିବା ପାଇଁ ବାହାରକୁ ପଠାଇଦେଲି । କମଳା ଉଠି ଚାଲିଗଲା ଏବଂ ବାହାର ଫାଟକ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ବଉଳରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ସେ ଗୁଣିଯାଇଛି । ଇର୍ଷାରେ ଜଳୁଥିବା ଆଖିକୁ ବାରମ୍ବାର ବନ୍ଦ କରୁଥିଲା । ତାର କପାଳ ଡୋଧରେ ଲାଲ୍ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ଉପହାସକୁ ବରଦାୟ କରିବାକୁ ନାଗଜ, ତାର ଭୁଲତା ଠିଆହୋଇ ଚମଡ଼ାକୁ ନିଜ ଆଖିକୁ ଟାଣିନେଇଥିଲା । ବୋଧେ ସେ ଚିନ୍ତା କରୁଛି ଯେ ମୁଁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ମିଶି

ତାକୁ ଧୋକା ଦେଉଛି ।

“ସାମନାରେ ଥିବା ସେହି ସତେ” — ମୁଁ କହିଲି ।

“କାଣିପାରିଲି । ବୁଝୁଛି, ତମେ ମୋତେ ମିଛ କହୁ ମନେ ମନେ ଖୁସି ହେଉଛ ।” ଏହି ବାକ୍ୟରେ ଅଧିକ ଦୂରତା ଓ ଭୀଷୀ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କେତେ ମାସ-ଧରି ଅନୁଭାସ କରୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ସ୍ୱେପକୁ ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନେଇଛି । ତାକୁ ମୁଁ କୌଣସି ନାଟକର ନାୟିକାରୂପେ ଦେଖୁଛି ।

“ତୁମେ ଏଭଳି ଭାବିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସେ ସମୟରେ ମୋତେ ଲାଗିଲା ଏବଂ ମୁଁ କହିଦେଲି । ମୁଁ ସବୁ କିଛି ବୁଝିପାରୁଛି ।”

“ବାସ୍ତବରେ ତୁମେ ଏବଂ ତୁମର ଶ୍ରୀମତୀ ଦୁଇ ଜଣ ଏ କଥାରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ ସେ ତୁମେମାନେ ବଡ଼ ଚମତ୍କାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛ ।”

“ଏଥିରେ ତାକୁ ପୁରୁଷ ନାହିଁ ।”

“ବାହାରେ ବାଃ... ସ୍ତ୍ରୀର ନାମ ନେବାରେ କେତେ ପୌରୁଷ ? କେତେ ରୋଷ ?”

“ତୁମ୍ଭରୁ କମଲା ! ମୋତେ ଯାହା ଚାହୁଁଛି ତାହା କୁହ, ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ତା କଥା ଉଠାଅ ନାହିଁ । ତାକୁ ଏସବୁ କିଛି କଥା ନାହିଁ ।”

“ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ମୋତେ ମିଛ କହିପାରିଲୁ ତେବେ ନିଜ ପତ୍ନୀକୁ କଣ ସେମିତି କହୁ ନଥିବ ? ମୋତେ ତମେ ଯେଉଁ ଧୋକା ଦେଇଛ ସେଥିରେ ଏପରି ଖୁସି ହେବାର କିଛି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏମିତିକା ଦି'ରୁଟା ମିଛ କଥା ଯଦି ତମ ଶ୍ରୀମତୀକୁ ଶିଖେଇଦେବ ତେବେ ତୁମର ଶ୍ରୀମତୀ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଏପରି ଧୋକା ଦେବେ ।”

ଏଥିରେ ମୋତେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ହେଲା । ମୋ ସାଥୀରେ କମଲା ଏପରି ଲାଙ୍ଗାମ-ଛଡ଼ା ହୋଇ କଥା କହିବାକୁ ସାହସ କପରି କଲୁ ? ମୋର ମିଛ କହିବା ଯୋଗୁଁ ତ ? ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯଦି ଆଗକୁ ବଢ଼ିବାକୁ ଦିଆଯାଏ ତେବେ କ'ଣ ଆଉ କୁହାଯିବ... ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ।

“ଏପରି କଥା କୁହ ନାହିଁ କମଲା ! ମୁଁ ତମଠାରୁ ଜଣା ମାରିନେଉଛି ।” କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେତେ ନରମ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ଏବଂ ନମ୍ର ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଉଛି, କମଲାର କୋପ ସେତେ ସେତେ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ମୁଁ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କର୍କଶ ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଦେବାରୁ —

“ପଡ଼ାନ୍ତୁଣୀ ମଣିଷ ନା, ପିଲାପିଚିକାବାଲା ଏପରି ମିଛ...”

“ବହୁତ ଦୁଃଖ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକେ କଫି ପିଆଯାଉ ।” ମଝିରେ ମୁଁ କହିଦେଲି ।

ହଠାତ୍ ମୋ ଭିତରୁ କେମିତି କେଜାଣି ବଜୁଲି ଭଳି ହସ ଆସି ଓଠରେ ଦେଖାଦେଲା ! ୯

କମଳା ଉଠି ଠିଆହେଲେ । ବେୟାର ଓ ଟେବୁଲ୍‌କୁ ସମ୍ମୁଖେ ସମ୍ମୁଖେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଠିଆହେଲି ।

“ଏତେ ହସିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଯେପରି ତୁମେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କାମ କରିଦେଇଛ । ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ଭାବୁଛ ବାବାହ କେବଳ ତୁମର ହୋଇଛି; ଆଉ କାହାର ହୋଇନାହିଁ । ଯଦି ତୁମର ବାବାହ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଆଗରୁ ହୋଇଛି, ତେବେ ମୋର ବାବାହ ତା ପୁଅରୁ ହୋଇଯାଉଛି । ଯେଉଁ କାରଣରୁ ତୁମେ ମିଛ କହୁଥିଲ, ସେହି କାରଣରୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମିଛ କହୁଥିଲି । ଠିକ୍ ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ହସ ମାଡ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୁମ ଭଳି ଜୋରରେ ହସି ପାରୁନାହିଁ...”

ମୋତେ କହିବାର ସୁଯୋଗ ନଦେଇ ସେ ଚାଲିଗଲା । ବାସ, ଗଲା ତେବେ କାହିଁବା ଏବଂ ନଗଲା ତେବେ ହସିବା— ଏହିପରି କିଛି ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ହେବାର ସ୍ବର ଶୁଣାଗଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପଛେ ପଛେ ଗଲି । ରଙ୍ଗନ୍ନା ପାନ ଆଣିସାରିଥିଲା । ସେ ତ ଗାଡ଼ିରେ ଚଢ଼ି ବସିପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତଳେ ହୋଇପଡ଼ିଲି । ମୁଁ ନିଜକୁ ହାଲୁକା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ମୋ ଅସତ୍ୟରୂପୀ ପାପର ଭାବିବାର ମୋ ସହୃଦ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ମୋତେ ଲାଗଲା, ମୁଁ ଏତେଟା ଖରାପ ମଣିଷ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଭାବୁଛି ପ୍ରାୟ ସବୁ ଲୋକ ଏହିପରି ହୋଇଥିବେ । ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମିଛ କହିବାକୁ ହେଲା ତ ସେଥିରେ ଖରାପ କ’ଣ ? କମଳା ପ୍ରତି ମୋ ମନରେ କୌଣସି କୋପ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କୋପର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାରେ ଅନେକେ ଆପଣି ଉଠାଇ ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିକ୍ଷଣ ସେହି ବୟସରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ବାଢ଼ିକ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଯାଏ । ଏ କଥା କଲ୍ଲନା କରି ନିଜ ମନକୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେବାରେ କୌଣସି ଆପଣି ଆଇ ନପାରେ । ସତ୍ତ୍ବକର ମୋଡ଼କୁ ଅନାଇଲି । ଦେଖିପାରିଲି ଯେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରି ମନ୍ଦିରରୁ ଫେରୁଛି ।

ମୁଁ ଆମ୍ଭ ଟୋକେଇ ଗାଡ଼ିରେ ରଖିଆସିବାକୁ ରଙ୍ଗନ୍ନାକୁ କହି ଭିତରକୁ ଚାଲି-ଆସିଲି । ଯେବେ ଏ କଥା ସତ ଯେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସେ ସମସ୍ତ କଥା ଛାଏଁ-ଛାଏଁ ଜାଣିପାରିବ ତେବେ ଅନ୍ୟ କେହି କହିବା ପୁଅରୁ ମୁଁ ନିଜେ ନିଜେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଏସବୁ କଥା କହିଦେବ । ବୋଧହୁଏ ତାହାହିଁ ମଙ୍ଗଳଜନକ ।

ପାବତୀ-ପରଶସ୍ତ୍ର

ପ୍ରଜାପତି ଦକ୍ଷଙ୍କର କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକା ଉମା ତାଙ୍କର ପିତାଙ୍କର କନ୍ୟା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶଙ୍କରଙ୍କ ସହ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଦକ୍ଷ ନିଜର କୁମାରୀ ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ନିଜର ସମାନସ୍ଥର ମନେ କଲେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଉମା ଏବଂ ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ନିଜ ଘରେ ହେଇଥିବା ଯଜ୍ଞକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ ନାହିଁ । ଶଙ୍କରଙ୍କର କଥା ନ ମାନି ଉମା ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ପିତାଙ୍କର ଯଜ୍ଞ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ, ସେଠାରେ ଅପମାନିତ ହୋଇ ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ଭସ୍ମ ହୋଇଗଲେ ।

ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ସ୍ତ୍ରୀରାଜ୍ୟ କାହାଣୀ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ବି ଘଟିପାରିବ ନାହିଁ । ଅନେକ ଦେଶରେ, ଅନେକ ସମୟରେ, ଅନେକ ଉମା ଅନେକ ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ଅନେକ ଯାତନା ଏବଂ ଅପମାନ ଭୋଗିଛନ୍ତି ।

ତେବେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପୌରାଣିକ ଇତିହାସ ନେଇ ଗତ କେତେ ଦିନଧରି ମୋ ମନରେ କେତେକ ସନ୍ଦେହ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି । କଣ ସତରେ ଶଙ୍କରଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ଏବଂ ଆଦରର ଭାବନାରେ ପ୍ରେରଣିତ ହୋଇ ଉମା ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ? ନା ସଂସ୍କାରସ୍ଥନ ପ୍ରମଥଗଣ ଏବଂ ସତ୍ୟତା-ଅନୁରକ୍ତ ଶଙ୍କରଙ୍କ ଉପରେ ଆଧିପତ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ବିବାହ କରିଥିଲେ ? ଶଙ୍କରଙ୍କର କଥାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ପିତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାରେ ଉମା କେବଳ ନିଜର ସରଳତାର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲେ; ନା ଏହି କାମ ସେ ଜାଣିଶୁଣି କରିଥିଲେ ? ମୋ ମନରେ ଉଠୁଥିବା ଆଉ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା — ଉମା ସତରେ ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଥିଲେ ନା ରେଷେଇ ଘରେ ଯାଇ ନିଜକୁ ଲୁଗୁଇ ରଖିଥିଲେ ?

ଉମା ଏବଂ ଶଙ୍କରଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ପବିତ୍ର ଆଖ୍ୟାୟିକା ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୋ ମନରେ ଏପରି ମାତ ଧରଣର ସନ୍ଦେହ କାହିଁକି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅଛି, ତାର କାରଣ ମୁଁ ଆଗକୁ ଯାହା କିଛି କହିବି ତା'ର ଆଧାର ଉପରେ ଆପଣ ନିଜେ ଚିଠିପାରିବେ । ମୋର ତ ବିଶ୍ୱାସ, ଯେଉଁଠି ଉମା-ଶଙ୍କରଙ୍କର ବିବାହ ହୁଏ, ତାର ପରିଣାମ ନା ଦକ୍ଷଙ୍କୁ ଭୋଗିବାକୁ ହେବ ନା ଉମାଙ୍କୁ ? ତାର ଖରାପ ଫଳ ପଡ଼ିବ ଖାସ୍ ଶଙ୍କରଙ୍କ ଉପରେ ।

ପାବତୀ ରାମକୋଟିଙ୍କର ହିଅ । ରାମକୋଟି ପିଲାଦିନୁ ସଂସ୍କାରକ । ସେ ନିଜ ପିଲାଦିନେ କାରେଶଲିଙ୍ଗମନ୍ତ୍ର କେତେ ଥର ଦେଖିଛନ୍ତି । ଟିକେ ବଡ଼ ହେବା ପରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ନୀତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ଆନ୍ଦୋଳନ ସହ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ବୋଲି ନିଦ୍ରାରେ କୁହାଯାଇପାରେ ।

ଏବେ ଏହା କହିରଖିବା ଉଚିତ କି ରାମକୋଟିଙ୍କର ସଂସ୍କାରବାଦ ବା ଅନ୍ୟ

କୌଣସି ପ୍ରକାରର ସୁଧାରବାଦରେ ମୋର କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଏହାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଲା ସଂସ୍କାରମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାରିକ ରୂପ କେଉଁଭଳି ହେବ, ଏହା କହିବା କଠିନ । ରାମକୋଟି କେତେକ ବିଧବା-ବିବାହରେ ସହାୟକ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଏହିପରି କେତେ ବିବାହରେ ହାଜିର ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେ କୌଣସି ବିଧବାକୁ ବିବାହ କରିନାହାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ କନ୍ୟା ସହୃଦ୍ୟ ସେ ବି ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପୂର୍ବରୁ... ତାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଛି । ବିଧବା ଆଶ୍ରମରେ ଉପସ୍ଥିତ ସ୍ତ୍ରୀ ମିଳିଲେ ନାହିଁ ବୋଲି ଯେ ସେ ଏପରି ବିବାହ କଲେ ସେ କଥା ନୁହେଁ । ସେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଧବାଙ୍କୁ ଦେଖାଦେଖି ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରି ରୂପ ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କର ବିବାହ ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥିଲା ରାମକୋଟି ମହାଶୟ ସେ ମିତ୍ରଙ୍କୁ ଜବାବ ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ, ‘ଯେଉଁ ଲୋକ କହୁଛନ୍ତି ମୁଁ ବିଧବା ନାହିଁ ସହୃଦ ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲି, ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ପୋକ ପଡ଼ୁ... ମୁଁ ଏ କଥାକୁ ମାନେନାହିଁ ଯେ ବିବାହ କେବଳ ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଉଚିତ । ସେଥିରେ ବିବାହ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜ ଆଶା-ଅଭିଳାଷ ପାଇଁ ପ୍ରମୁଖ ସ୍ଥାନ ଥିବା ଉଚିତ । ବିବାହ ତ ଖାସ କରି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଟେ ଏବଂ ପରେ ଦୁହିଁଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜ ସହୃଦ ଏହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ...’

‘ମୋର ଯେଉଁ ଝିଅ ପସନ୍ଦ ହେଲା, ତାକୁ ମୁଁ ବିବାହ କଲି । ଏ ବିଷୟରେ ତତ୍ତ୍ୱାବଳୀ କଣିକାର ବା ଭଲ ମନ୍ଦ କହିବାର କାହାର ଦରକାର ନାହିଁ ।’

ରାମକୋଟି ମହାଶୟ ଏହିପରି ନିଜର ଆଚରଣକୁ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଉପସ୍ଥାପନା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ଆମର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ରାମକୋଟି ମହାଶୟଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମୁଁ ଭରସାଦେଇ କହି ଦେଖିଥିଲି । ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣୀୟ କିଛି ନ ଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କୁ ସେହିନେ ଦେଖିନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ଆଜି ପାଞ୍ଚଟାକୁ ଦେଖିପାରନ୍ତି । ପାଞ୍ଚଟା ଏକେବାରେ ନିଜ ମା’ ପରି ଦେଖିବାକୁ । ରାମକୋଟି ବାବୁଙ୍କର କହିବା ଅନୁସାରେ ସେ ଯେଉଁ ବିଧବାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲେ, ସେମାନେ ସ୍ୱାଠାରୁ ବଳି ଅସୁନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ହୋଇଥିବେ । ମୋ କଥାରେ ବୋଧହୁଏ ଆପଣମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହେବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସତ କଥା ଏଇଆ—ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାମକୋଟି ବାବୁ ସମାଜ-ସଂସ୍କାରବିରୋଧୀ ନିଜ ଆଚରଣ ସପକ୍ଷରେ ପ୍ରତି ବାଢ଼ୁଥିବେ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସ୍କାରରେ ମୋର ଆସ୍ଥା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ରାମକୋଟି ମହାଶୟଙ୍କର ସଂସ୍କାର ସଂକଳରେ ମୋ ମନରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦେହ ଅଛି । ତାର ସମାଧାନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ସେ ବିଧବା-ବିବାହ, ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବାହ, ହରିଜନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସଂକ୍ର-ଭେଜନ ଆଦିକୁ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ

ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ ନିପଟ ପୁରୁଣାକାଳୀଆ ଓ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କେବେହେଲେ ତାଙ୍କର ମତଭେଦ ବା ସଂଘର୍ଷ ହୋଇନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ କଣ ? ସେ ନଜେ ବା ତାଙ୍କର କୌଣସି ଭାଇ ବା ତାଙ୍କର କେଉଁ ଭଉଣୀ ବା ତାଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ବା ତାଙ୍କର ପୁଅ ରମାପତି ମଧ୍ୟ ଅତି କମ୍ରେ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହିଁକି କରିନାହାନ୍ତି ? ଏହାର କାରଣ କଣ ହୋଇପାରେ ?...ଏତେ ଦିନ ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଦି ପାଞ୍ଚଟି କୌଣସି ହରିଜନକୁ ବିବାହ କରିବ, ତାକୁ ହିଁ ଭାରିକରି “ରାମକୋଟି ପରି ସଂସ୍କାରକ ଆଉ ଜନ୍ମିବେ ନାହିଁ” ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଏଇ ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସେ ବେଶ୍ ‘ଚେଷ୍ଟା’ ଏବଂ ପରିଶ୍ରମ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେ ସଂପର୍କରେ ସଚେତନ ଥିଲି । ତାର ଉଲ୍ଲେଖ ଦିବା ଦର୍କାର ।

ପାଞ୍ଚଟିକୁ ମୁଁ ଭଲଭାବେ ଚିହ୍ନେ । ତାର ମାନସିକ ପ୍ରକୃତି ମୋତେ କେବେ ହେଲେ ଭଲ ‘ଲଗିନାହିଁ’; କିନ୍ତୁ ସେଲଗି ମୁଁ ତାକୁ ଦୋଷ ଦେଉନାହିଁ । ସେ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ, ଶରୀର ବି ଦୁର୍ବଳିଆ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ତା’ଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ସୁସ୍ଥ ସାଙ୍ଗଙ୍କ ଉପରେ ହିଁସା କରୁଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ପରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା-ଯିବାକୁ ସେ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ଭେର ଚୌଦ ବର୍ଷ ବେଳ ଠାରୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଖରାପ ଅଭ୍ୟାସର ଶିକାର ହୋଇଥିଲା । ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାରେ ନିଜର ଶକ୍ତି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ସେ ସେଇ ବୟସରୁ ସାଧନା କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲା । ମୁଁ ତା’ଠାରୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବଡ଼, ତେବେ ବି ସେ ମୋତେ ଗୁଡ଼ି ନ ଥିଲା । ଯଦି ମୁଁ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ବିଶେଷଜ୍ଞ ହୋଇ ନଥାନ୍ତି ତେବେ ମୁଁ ତା ଉପରେ ଅସନ୍ନୁଷ୍ଠ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଅଳ୍ପବୟସରୁ ଅଜଳ ମୋଠାରେ ନ ଥିଲେ ହୁଲୁସୁଲୁ ହୋଇଯାଇ-ଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପାର୍ବତୀକୁ ବୁଝେଇ-ଶୁଝେଇ କହୁଲି, “ସ୍ତ୍ରୀ ଯେତେ ଅସୁନ୍ଦର ହେଉ ନା କାହିଁକି, କୌଣସି ନା କୌଣସି ପୁରୁଷକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରିବ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଶରୀର ଅଛି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା’ ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ିବା ଭଳି ଶରୀର ଅବଶ୍ୟ ଥିବ ।”

“ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ତ ବଡ଼ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର କଥା କହୁପାରୁଛନ୍ତି” କହି ପାଞ୍ଚଟି ଠୋକ ଲର ଦେଲା । ସେହିଦିନୁ ସେ ମୋ ଉପରେ ଅସନ୍ନୁଷ୍ଠ ।

ପାର୍ବତୀ ତାର ବଡ଼ଭାଇ ରମାପତିର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଜର ଆକର୍ଷଣୀ-ଶକ୍ତିର ପରୀକ୍ଷା କରେ । ଏପରି ମାନସିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଇ ଗଢ଼ିକରୁଥିବା ସନ୍ତାନ-ସନ୍ତତିଙ୍କର ମନପ୍ରସ୍ତୁତ ହିଁସାରେ ଅସମର୍ଥ ମାତା-ପିତା ପ୍ରକୃତରେ ଅଛନ୍ତି ଅଟନ୍ତି । ମୋର ଆଶା ଥିଲା ସେ ପାର୍ବତୀକୁ ତାର ମା-ବାପାଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି ନା କେହି ଠିକ୍ ସମୟରେ ବୁଝାଇ ପାରିବେ । ମାତ୍ର ଏହା ହେଲେ ନାହିଁ । ପାର୍ବତୀ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁତ୍‌ରେ ଯେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିପଦରେ ପଡ଼ିବ ସେଇ ଆଶଙ୍କାରେ ମୁଁ ଆଜ୍ଞେତ ହୋଇ

ପଡ଼ିଲି ।

ଶେଷରେ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । ଜଣାଯାଉଛି, ପାବନ ଏକେବାରେ ବିବେକସ୍ଥାନ ନୁହେଁ । କେତେ ଦୂର ଆଗେଇ ପାରିବ ଏବଂ ନିଜକୁ କିପରି ବଞ୍ଚାଇବ, ଏହା ବୋଧହୁଏ ସେ ଜାଣିଛି । ଯାହା ହେଉ ନା କାହିଁକି, ପାବନ ନିଜ ଉପରେ କିଛି କଲଙ୍କ ନ ଲଗୁ ଏବଂ ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ଧାରଣା ନ କରୁ, ଏହି କଥାକୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ତେର ଚୌଦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ଭାଳି ନେଲା । ଯେତେବେଳେ ଶଙ୍କରମ୍ ସାଙ୍ଗରେ ତାର ବିବାହ ହେଲା ସେତେବେଳେ ତାକୁ ସତେଇଶ ପୁରୁଷାଭିଧାନ ।

ଶଙ୍କରମ୍ ଏବଂ ରମାପତି ଶୁଣିବର୍ଷ ଯାକ ହୋଇ କଲେଜରେ ପଢ଼ି ସାରିଥିଲେ । ମୁଁ ଭୁବୁଛି କି ପିତା ରାମକୋଟିଂଠାରୁ ଅଧିକ ସଂସ୍କାରବାଦୀ ହେଉଛି ସ୍ୱଅ ରମାପତି । ଶଙ୍କରମ୍ ହରିଜନ ବୋଲି ଜାଣି ମଧ୍ୟ ରମାପତି ତା ହୃଦୟ ମିନାମିଶା କରୁଥିଲା । ହରିଜନମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୟା ଦେଖାଉଥିବା କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଶଙ୍କରମ୍‌କୁ ନିଜ ଉଦ୍ଦାରକା ଦକ୍ଷତ୍ୱରେ ଅବଗତ କରାଇବା ପାଇଁ ତା ସହୃଦ ମିତ୍ରତା ଆଚରଣ କରୁଥିଲେ । ଶଙ୍କରମ୍‌ର ଏପରି ବହୁତ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ । ଶଙ୍କରମ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେବଭୂମି ମନେ କରେ । ସେମାନେ ଏହି ଭାବନାରେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲେ । କାଳେ ଶଙ୍କରମ୍ ସେମାନଙ୍କର ଦେବତା କେବେ ଭୁଲିଯିବ, ଏହି ଭୟରେ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବେଳେବେଳେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଉପାୟରେ ଶଙ୍କରମ୍‌କୁ ସେ ହରିଜନ ବୋଲି ମନେ ପକାଇ ଦେଉଥିଲେ ।

ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଏବଂ ରମାପତି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲା, ତାହା ବହୁତ ଦୂରଯାଏ ଶଙ୍କରମ୍ ବୁଝିପାରି ନଥିଲା । ବରଂ ରମାପତି ଅପେକ୍ଷା ସେହିମାନଙ୍କଠାରେ ସେ ବେଶି ଉଦ୍ଦାରକା ଦେଖିବାକୁ ପାଉଥିଲା । କାରଣ ରମାପତି ମାଙ୍ଗରେ ରହୁଥିବା ବେଳେ ସେ ହରିଜନ ଏବଂ ସାମାଜିକ ସ୍ତରରେ ସେ ତା'ଠାରୁ ନିଜ ଏ କଥା ମୋଟେ ଶୀର୍ଷା ଆଣି ନ ଥିଲା । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଲବେଳେ ଏ କଥା ଭୁଲିବାର ବାଟ ନ ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଶଙ୍କରମ୍ ଏକଦମ୍ ନିରୁଦ୍ଧିଆ ନୁହେଁ । ପୁର-ପୁରସରି ଦବାଇ ରଖାହୋଇ ଥିବା ତା ଜାତିର ପ୍ରତିଭା ଏବଂ ତେଜନା ସୁଯୋଗ ପାଇ ତା'ଠାରେ ବେଳେବେଳେ ପ୍ରକଟ ହେଉଥିଲା । ତାର ଅଜ୍ଞା, ଅଣଅଜ୍ଞା କିପରି ଜୀବନ ଜୀବନ ବିତାଉଥିଲେ, ସେ ନିଆ ସେ ଏପରି ଗଣ୍ଡାବିଗଣ୍ଡରେ ବୁଝିଯାଇଥିଲା ଯେ ସେ ସେକଥା ମୁହଁରେ କହି ପାରୁ ନଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବଳଦଗାଡ଼ି ପରି ଚାଲୁଥିଲା ତ ଏବେ ତାର ଜୀବନ ଉଡ଼ାଜାହାଜର ତେଜ ନେଇ ଚାଲୁଛି । ନିଜର ଜାତି ପାଇଁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷଣରେ ନୂଆ ନୂଆ ରାଜ୍ୟ ଜିତିଛି ଏବଂ ନୂଆ ସଂସାର ଗଢ଼ୁଛି । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକୁ ଉପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ଏହି ଅଦଭୁତ ଉତ୍ସାହ ତାକୁ ପ୍ରାୟ ଆସୁବର୍ଷେ କର ରଖୁଥିଲା । କେବେ କେବେ ସେ ଏତେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇଉଠୁଥିଲା ଯେ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ

ନ ଥିଲା । ତାର ନାଁ ପଛରେ ‘ବି. ଏ’ ଲେଖା ହୁଏ, ଆଉ ଟିକେ ପରିଶ୍ରମ କଲେ ‘ଏମ. ଏ.’ ମଧ୍ୟ ଲାଗିପାରିବ । ତା ପରେ ତାକୁ ଗୁଜର ମିଳିବ । ସେତେବେଳେ ଏହି ସଭ୍ୟ ସମାଜରେ ତାକୁ ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମିଳିବ । ସେ ମଧ୍ୟ ରମାପତି ପରି ଜୀବନ ଯାପନ କରି ପାରିବ । ତାକୁ ଯଦି ସଂସ୍କାର ଥିବାବାର ଝାଁ ମିଳିଯାଏ ତ ଆଉ କୌଣସି କଥାର ଅଭାବ ରହିବ ନାହିଁ । ତାର ପିଲା ତା ପରି ଚଳିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବେ ନାହିଁ । କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ? କୋଉଠୁ କୋଉଠାଏ ?

ଶିକାର କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ଜନ୍ତୁ ଅଧିକ ଝୋଟାଲ ଅଟେ । ଯେତେ ଦୂର ହୋଇପାରେ ଶଙ୍ଖରମ୍ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା ଯେ ତା ସହୃଦ ମିତ୍ରତାର ଆଚରଣ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତ ମିତ୍ର କିଏ ଏବଂ କିଏ ଟିକେ ବି ସ୍ନେହ ନ ଥାଇ ମିତ୍ରତାର ଅଭିନୟ କରୁଛି । ସେ ବୁଝିପାରିଲା ଯେ ରମାପତି ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ମିତ୍ର ଅଟେ । ଯେତେବେଳକୁ ଏ କଥା ସେ ବୁଝିପାରିଲା ସେତେବେଳକୁ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର କଲେଜପଢ଼ା ଶେଷ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

ପଢ଼ା ଶେଷ କରି ସେ ଯେତେବେଳେ ଜୀବନରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ତାର ପ୍ରକୃତରେ ଉନ୍ନତ ହବାକୁ ଲାଗିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତା ତଳେ କେତେ ଜଣ କାମ କରୁଥିଲେ, ତା ପ୍ରତି ସେମାନେ ଆଦରପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନମ୍ର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଉଥିଲେ । ତାର ଯୋଗ୍ୟତା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବେଶ୍ ଥଟ୍ଟା ହେଉଥିଲା—ଏହି ସବୁ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଠାରୁ ଆସିବାର ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ଏପରି ଲାଗିଲା ଯେ ସେ ଜାତିଭେଦ, ବୃଥା—ହୁତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲା । ତାର ସହଯୋଗୀ ଅଫିସରମାନେ ମଧ୍ୟ ଜାତିଭେଦ ମାନୁ ନଥିଲେ । ତା ଛଡ଼ା ସହରୀ ଜୀବନରେ ଅଭ୍ୟାସ ହବାରୁ ବିଗତ ଜୀବନକୁ ଭୁଲିଯିବା ତା ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବପରି ହୋଇପାରିଲା । ଏହି ଅଗାଧ ଜୀବନ କେବେକେବେ ତା ଘରକୁ ଆସୁଥିବା ତାର ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ୱଜନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଖା-ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସେ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା ।

ଥରେ ତା ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ଠି ଆସିଲା । ଠି ଲେଖିଲିବାଲା କେହି ହରିଜନ ହିଁ ହୋଇଥିବ—“ତୁମେ ନିଜ ମୁକ୍ତ କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଛ; କିନ୍ତୁ ନିଜ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଉଛ । ତୁମେ ତୁମର ଭାଗ୍ୟକୁ ନିଜର ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବାଣ୍ଟି କରି କାହିଁକି ଭୋଗ କରୁନା ? ନିଜ ଜାତିର ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ତୁମେ କଣ କରିଛ ? ନିଜ ପ୍ରତି ଉପରେ ହାତ ରଖି ତୁମେ ନିଜେ ଭାବନା ଅଟେ ।”

କିନ୍ତୁ ଶଙ୍ଖରମ୍ କାହାର ବିଷୟରେ କିଛି ଭାବିବାକୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲା । ଜୀବନରେ କୌଣସି ମାତାରେ ସ୍ଥାୟୀ ଯଶ ପାଇବା ପାଇଁ ତାର ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା । ସେ ଆହୁରି ଆଗକୁ ବଢ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ।

କଲେଜପଢ଼ା ଶେଷ ହବା ପରେ ଶଙ୍ଖରମ୍ ଏବଂ ରମାପତି କୌଣସି ହୋଟେଲରେ

ଲୋକିଲେ । ରମାପତି ଶଙ୍କରମ୍ଭକୁ ଚିହ୍ନ ପାରିଲା ନାହିଁ; ଶଙ୍କରମ୍ଭ ରମାପତିକୁ ଚିହ୍ନ ପାରିଲା । ଶଙ୍କରମ୍ଭର ଭଲ ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ଉନ୍ନତ ଦେଖି ରମାପତି ବହୁତ ଖୁସି ହେଲା । ରମାପତି ସହରରେ ଓକିଲାତି ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଡ଼ଭୋକେଟ୍ ।

“ମୁଁ ତି ପି କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅଛି । ଥରେ ଆମ ଘରକୁ ଆ । ସମସ୍ତେ ତତେ ଦେଖି ଖୁସି ହେବେ ।” ନିଜର ଭିକିଟିଙ୍ଗ କାର୍ଡ ଦିଏ ଦିଏ ରମାପତି କହିଲା ।

ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶଙ୍କରମ୍ଭ ନିଜ ମଟରରେ ରମାପତି ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । ରମାପତି ତାକୁ ଭିତରକୁ ନେଇ ବସାଇଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଦୁଇଜଣ ପାଇଁ କଫି ନେଇ ପାଟଣା ଆସିଲା ।

ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା କରିବାରେ ପାଟଣା ବଡ଼ ଚତୁର—“ଆପଣ ଦୁହେଁ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ଏ କଥା ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହଉନାହିଁ । ଆପଣ ତ ମୋ ଭାଇଠାରୁ ପାଞ୍ଚ, ଛଅ ବର୍ଷ ସାନ ଜଣାପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଯଦି ମୋ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ ହଉନାହିଁ ତେବେ ଆଉ କାହାକୁ ପଚାରି ଦେଖନ୍ତୁ ।” ପାଟଣା କହିଲା ।

ଫେରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ନେଇ କହିଲା—“କେହି ବି ଜାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ ଆପଣ ହରିଜନ ବୋଲି । ମତେ ବୋକା ବନେଇବା ପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ମୋ ଭାଇ ଏପରି ମିଛ କଥା କହିଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କର କଥାବାଣୀ, ଡିଙ୍ଗ-ଡାଙ୍ଗରୁ ଏପରି ମନେ ହଉ ନାହିଁ ।”

ଏ ଦୁଇଟି କଥା ଶଙ୍କରମ୍ଭ ସେଦିନ ଶୋଇବା ପୁଅରୁ କେତେ ଥର ଯେ ମନେ ପକାଇଛି କଲ୍ଲନା କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ ପାଟଣା ଶଙ୍କରମ୍ଭକୁ ବିଷା ହେବା ପାଇଁ ଛୁଇଁ କରିଥିଲା କି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ତ ନିଶ୍ଚିତଭାବେ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ଆଗପଛ ସବୁ ଭାବ-ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱାନ-ଲଭ ତିଉଲି କରି ସେ ଏହି କଥାତକ କହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପାଟଣା ଯେ ବିବାହ-ପାଣରେ ଶଙ୍କରମ୍ଭକୁ ଫସେଇବା ପାଇଁ ଗୁଡ଼ୁଛି ଏ ବିଷୟରେ ଲେଖନୀ ସନ୍ଦେହ ସେ ଭଗବାନଙ୍କ ମନରେ ମଧ୍ୟ ଉଠିବାକୁ ଦେଲା ନାହିଁ ।

ଶଙ୍କରମ୍ଭକୁ ନିଜ କବଳକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ସେ କେତେ ରକମର ଜାଲ ବିଛାଇଥିଲା, ଏହାର ଅନୁମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରି ହବ ନାହିଁ ଏବଂ ସେ କାମ ଏତେ ସହଜ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ତାର ଏବଂ ଶଙ୍କରମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଜାଣିଗତ ବ୍ୟବଧାନ ଅଛି ସେ ବ୍ୟବଧାନର ଭାବନାକୁ ଜା ମନରୁ ଦୂର କରିଦେବାକୁ ହବ । ତାର ବିଶ୍ୱାସ ଆସିଯିବା ଉଚିତ ଯେ ଏଭଳି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ବୋଧହୁଏ ପାଟଣା ଶ୍ରୀକାର କରିନବ । କିନ୍ତୁ ତାର ନିଜ ଭରପୁରୁ ଆଉ ପାଦେ ବି ଆଗେଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏସବୁ ପାଟଣା କିପରି ସମ୍ଭାଳି ନେଲା ସେ କଥା ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲା ଏ କଥା ମୁଁ କହିପାରିବି ।

ପୁରା ଗୋଟାଏ ବର୍ଷଧରି ତା ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖି ତା ସହିତ ମଝିରେ ମଝିରେ

ତୁଳୁକୁଳୁ କରିବା ଏବଂ ସିନେମା ଥିଏଟର ଦେଖିବା ପରେ ହିନ୍ଦି ରମାପତିର ପରିଚିତ ଏବଂ ରମାପତି ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତା କରୁଥିବା ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଶଙ୍କରମ୍ କହୁଲ, “ଅସବର୍ଣ୍ଣ ବିବାହରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ଏହିପରି ବିବାହ ହେଲେ ସିନା ଆମ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହବ ।”

ବାସ୍, ଏହି କଥା ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଉଦ୍‌ଘେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରିଦେଲା । ଶଙ୍କରମ୍ କୁ ଅଳ୍ପ-ବୟସରେ ଜାଣିଥିବା ଲୋକ ରମାପତି ଘରକୁ ଆସୁଥିବା କେତେକ ବନ୍ଧୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ, “ଭଲ ରମାପତି, ତୁମେ ଏହି ଅଜଗର ସାପକୁ ନିଜ ଘରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛ । ସେ ତ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ କନ୍ୟା ବିବାହ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଅଛି । ବାହାରୁ ଦେଖିବାକୁ ସିଧାସଳଖ; କିନ୍ତୁ ଜଣାନାହିଁ ଭିତରେ ଭିତରେ କଣ ଚଳୁ କରୁଥିବ...! ବାସ୍ତବରେ ଏ ଚମାରଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ପାଖ ପୁରାଇବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।... ପାଟଣାକୁ ହୁସିଆର କରିଦିଅ ସେ ଶଙ୍କରମ୍ ସହିତ ଦେଖି-ଗୁଣ୍ଡି ମିଳାମିଶା କରୁ ।”

ତାଙ୍କର ସବୁ କଥା ମୁଁ କହି ପାରୁ ନାହିଁ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଭିତରୁ ଜଣେ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଏ କଦର୍ଯ୍ୟ କଥା ମୁଁ ଖୋଲିକରି କହିବାକୁ ଡରରେ ଅରହୁର ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା ସତ । ଏ ଲୋକମାନେ ବାହାରେ ଜାତିଭେଦ ଖଣ୍ଡନ କଲବାଲୁ ଅଟନ୍ତି । ଶଙ୍କରମ୍ ନିଜ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ହୋଟେଲରେ ଖୁଆଇ ବା ନିଜ ଘରେ ଡାକିକରି ଖୁର୍ ପିଆଇବ ତ ଖୁସିରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଲୋକ ବି ଏଇମାନେ । ଏ କଥାରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଜାଣେନା ରମାପତି ଏମାନଙ୍କ କଥାରେ ଏକମତ ହୋଇଥିଲୁ କି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ କଥାର ପ୍ରଭାବ ନିଶ୍ଚୟ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ପାଟଣାକୁ ପ୍ରକାଶନରେ କହିଥିଲା, ଶଙ୍କରମ୍ କୌଣସି ବ୍ରାହ୍ମଣ କନ୍ୟା ସହିତ ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ।

“ନନ୍ଦସେନ୍ । ଏଥିରେ ଖରାପ କଣ ଅଛି ? ଯଦି କେହି ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ମନସ୍ଥ ନ ଶିନେଇଛ ତ ବିବାହ କରିବା ଉଚିତ । ବିବାହ ନ ହୋଇ ଘରେ ବସିଥିବା କନ୍ୟାମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କୌଣସି ଅକର୍ମଣ୍ୟକୁ ବାହା ହୁବାଠାରୁ ଏପରି ଲୋକକୁ ବିବାହ କରନ୍ତି ତ ଉଭୟ ପୁଞ୍ଜରେ ରହିପାରିବେ ।”—ପାଟଣା କହୁଲ ।

ପାଟଣା ଏ କଥା ନିଜ ଆଖିକୁ ଲଙ୍ଘିତ କରି କହୁଛୁ ବୋଲି ରମାପତି ଚାହୁଁଯାଉଥିଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଗତ ଦଶ ବାର ନିର୍ଦ୍ଦି ଧରି ପାଟଣାର ବିବାହ କଥା କେହି ଭୁଲୁ ବି ନଥିଲେ ।

ଏହାର ଅଳ୍ପ କେତେଦିନ ପରେ ଶଙ୍କରମ୍ ପାଟଣାକୁ ବିବାହ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲା । ପାଟଣା କହୁଲ, “ଯଦି ଘରଲୋକ ରାଜି ହୁଅନ୍ତି...କେବେ ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ।”

ତା ପରେ ପରାନ୍ତ ଦିନକାଳ ପାଟଣା ନିଜ ମା-ବାପାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଳିଆ-ଗୋଳ କଲା । ଏଇ ଝଗଡ଼ାରେ ରମକୋଟି ମହାଶୟ କେତେକ ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜର ପକ୍ଷପାତୀ

କରି ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପାବଣୀକୁ କୁହାଇ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସେ ଏଇଟା ଭୁଲ କାମ କରୁଛି । କେବଳ ସେଥିରେ ତାକୁ ଠକିଲାଣି ମୁଁ ଏକା ଥିଲି ।

ମୁଁ କହିଲି, “ଯଦି ପାବଣୀ ଶଙ୍କରଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ କରେ ତେବେ ଶଙ୍କରଙ୍କର ଶତ ହୁଏ ।”

ଶେଷରେ କାହାରି କଥା ରହିଲା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ପାବଣୀ କହିଲା, “ଯଦି ତମେସବୁ ଶୁଣି ହୁଏ ନାହିଁ ତେବେ ତମର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆମେ ବାହା ହୋଇ ଯିବୁଁ ।” ତେବେ ଯାଇଁ ରାମକୋଟି ମହାଶୟ ପଛକୁ ହଟିଲେ ।

ବାହାଘର ହୋଇଗଲା । ରାମକୋଟି ମହାଶୟ ଏହି କଥାକୁ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରକ୍ଷର କରି କେତେକ ସରକାରି ଶାସନ ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ବିଶ୍ଵାସ କରାଇଦେଇଥିଲେ ଯେ ସେ ଗୋଟାଏ ମଦ୍ୟୁବେଶୀ କାମ କରିପକାଇଛନ୍ତି ଆଉ ଭୁଷ୍ଟୁ ପଡ଼ୁଥିବା ସମାଜକୁ ଗୋଟାଏପରି ଉଦ୍ଧାର କରିପକାଇଛନ୍ତି ।

ଜଣାନାହିଁ, ଶଙ୍କରଙ୍କ ତାର ସ୍ଵପ୍ନଗତା ସ୍ଵର୍ଗରେ କେତେଦୂର ରହିଲା । ପାବଣୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାକୁ ନିର୍ଜର ରୂପ ଦେଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଶଙ୍କରଙ୍କର ଗୁଲିଚଳନକୁ ସେ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିନେଲା । ତାର ପରିବାରର ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ଦୂରେଇଦେଲା । ସହସ୍ର ବନ୍ଦନ ତା ଗୁରୁପଟେ ଦେବାକୁ କୌଣସିଟିକୁ ସେ ଲଙ୍ଘନ କଲେ ତା ସହିତ କଳିଆ କଲା । ଶଙ୍କରଙ୍କ ଏଥିପୁର୍ବରୁ ତା ନିକଟରେ କେବେହେଲେ ଦାସକୁ ସ୍ଵୀକାର କରି ନ ଥିଲା । ବହୁତ ଦିନଯାଏ ସେ ଏହା ସହ ସହଲା; କେବେହେଲେ ବିଦ୍ରୋହ କଲା ନାହିଁ । କେତେ ଥର ପାବଣୀର ଅସୁଖର ଆଗରେ ସେ କ୍ଷମା ମାଗିଛି । ତାର ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇବା ପାଇଁ କେଉଁ ସୀମାଯାଏ ତାକୁ ଆସ୍ଥାଭିମାନ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ବୋଧହୁଏ ସେଇଆ କାଟିବା ପାଇଁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ କିଛି ଲାଭ ହେଲା ନାହିଁ । ବହୁତ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ପାବଣୀ ତାକୁ ଯେତେ ଦୁଷ୍ଟିତ ମନେ କରୁଥିଲା ସେତେ ଦୋଷ ସେ ନିଜଠେଇଁ ଦେଖି ପାରୁନଥିଲା । ସେ ନିଜକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କଲା ଯେ ପାବଣୀର ସଂସ୍କାର ତାଠାରୁ ବେଶି ।

ଦିନେ ସେ ଦୁହଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ କଳିଗୋଳ ହୋଇଗଲା । ଶଙ୍କରଙ୍କ ସେହିନ ନିଜର ଯୈର୍ଯ୍ୟ ହରାଇ ବସିଥିଲା । କେତେ ସମୟଯାଏ ସେ ସହସ୍ପୃତ ଦେଖାଇଲା । ସେ ଭାବିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ପାବଣୀଠେଇଁ ସେ ସହସ୍ପୃତ ହୁଏ ଉପତ । ସେ ଭାବୁଥିଲା ଯେ ସେ ଆମକୁ ମାଜିଗଲେ ପାବଣୀ ପଛକୁ ହଟିଯିବ । କିନ୍ତୁ ତାହା ବି ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଯେତେ ଦୂର ଆଗେଇଲେ ବି ପାବଣୀ ତା’ଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଆଗକୁ ଗୁଲିଲି’ ଏବଂ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଗୁଲି ବି ଗଲା ତା ବାପଘରକୁ ।

ପାବଣୀ ସହିତ ସେ ଯାହା ଭାବୁଥିଲା ତାହା ଯଦି ନିଜର ହୁଏ ତେବେ ପାବଣୀ ଗୁଲିଯିବା ପରେ ଯାହା ସେ ଅନୁଭବ କରୁଛି ତାର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା ଭଳି ଶବ୍ଦ ତା

ପାଖରେ ନାହିଁ । ସେ କୋଠରୀରେ ଏକା ବସି କାନ୍ଦିପକାଳୁ—ପାଟଣା ପାଇଁ ନୁହଁ । ସେହି ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ଯାହା ସେ ନିଜେ ହରାଇ ବସିଛି; ମେଢ଼ା ସହସ୍ତ୍ର ଲା ପାଇଁ ଯାହା ସେ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଅର୍ପଣ କରିଛି ଏବଂ ସେହି ଅପମାନର ଯାହା ସେ ଅନୁଭବ କରୁଛି ।

ଦୁଇ ଦିନ ଦିନ ଯାଏ ଖାଇବା ପିଇବା ଓ ଶୋଇବା ସବୁ କିଛି ଛାଡ଼ି ସେ ପାଗଳ ପରି ହୋଇଗଲା ଏବଂ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲା । ସେ କେମିତି ଅଦ୍ଭୁତ ଜଣାଗଲା । ଶଙ୍ଖରମ୍ ତା ସାଙ୍ଗରେ ବିଶେଷ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ କଲ ନାହିଁ ।

“ଏପରି ବିବାହ ଆମର କରିବା ଉଚିତ ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ମାନୁଛି, ଏଥିରେ ମୋର ଭୁଲ୍ । କିନ୍ତୁ ଯେବେ ବାହା ହୋଇଯାଉଛି ତ ଆମେ ସଂସାର ଆଗରେ ଏ କଥା ଯିବା କରି କଣ ଦେଖାଇବା ଯେ ଏପରି ବିବାହ ସୁଖମୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ? ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଏହିପରି ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମନରେ ଭୟ ଆସିବାର କାରଣ ଆମେ କାହିଁକି ହେବା ?” ସେ ଏତିକି କହିଥିଲା ।

“ମୁଁ ଭାବୁଛି ସେଇଠି ମୋର ଘର ହବ; କିନ୍ତୁ ସେ ମୋର ଭ୍ରମ ଧାରଣା ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଭ୍ରମ ମୋର ଦୂର ହୋଇଗଲାଣି । ଏ ଘରେ ମୁଁ ଯେତେ ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଛି ଏହାର ଦିନ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ମଧ୍ୟ ସେଠି ପାଏ ନାହିଁ—ହୋଇ ବି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ କାହିଁକି ସେଠିକି ଯିବି ? ମୁଁ ତ ଏଇଠି ରହିବି । ତମେ ଯଦି ଚାହୁଁଛ ଏଠିକି ଆସିଯାଇପାର । ମୋର କିଛି ଆପଣ୍ଡି ନାହିଁ । ତେବେ ଆମର ଦାମ୍ପତ୍ୟଜୀବନ ସାଙ୍ଗରେ ଏହାର କିଛି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।” ପାଟଣା ଜବାବ ଦେଲା ।

ଶଙ୍ଖରମ୍ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସ୍ବାକାର କରିନେଲା । ତା ପାଖରେ ଚାକର ଅଛି, ପଇସା ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ପିଲାପିଲି ବି ହେଲେଣି । ତାର ନିଜସ୍ବ ଜୀବନ କିଛି ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର କିଛି ଜାତି ନାହିଁ । ତାର ଆସ୍ବା ମରୁଭୂମିରେ ଦିଗନ୍ତନ ହୋଇ ବିଚରଣ କରୁଛି । ମରିବା ପରେ ଯାଇ ସେହି ଆସ୍ବାକୁ ଶାନ୍ତି ମିଳିପାରିବ ।

ଆମ୍ବଗଛ

ପାଞ୍ଚ ଶହ ଗଜ ଜମି, ବାମ୍ଫି, ଭୂଅ, ପୋଖରୀ, ବାଗବଗିଚା ସହତ କିଣିକରି ମାଲମଣି ସେଥିରେ ଏକ କୋଠା ତିଆରି କରିନେଲେ । ଘର ତିଆରି କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଗୃହ ପ୍ରବେଶ ମଧ୍ୟ କରିସାରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି କୋଠାରେ ଭଡ଼ାଟିଆ ହୋଇ ରହୁଛି । ଜମି ସହତ ତାକୁ ଯେଉଁ ବାଗବଗିଚା ମିଳିଛି ସେଥିରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଆମ୍ବଗଛ ଅଛି ।

ଆମ୍ବଗଛ ମୋତେ ପ୍ରାଣଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ଲାଗେ । ଆମ୍ବଗଛ ମୋତେ କେଉଁଠି ମିଳିଯାଏ ତ ଅନେକ ସମୟ ଧରି ତାକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତା ସାମନାରେ ବସିଯାଏ । ମୋ ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ମଧୁର ଭାବନାର ଲତାଗୁଡ଼ିକ ଅଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ଆମ୍ବଗଛକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଲଟେଇବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ।

ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବେ—ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ପଢ଼ର ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା ତିନେ ଖରବେଳେ ଗାଁ ବାହାରେ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ, ସବୁ ଜମିର ସେପଟେ, ଯେଉଁଠାରେ ଆକାଶରେ କଳା କଳା ବାଦଲଗୁଡ଼ିକ ଆଖିର ତୃଷ୍ଣା ମେଣ୍ଟାଇବା ଭଳି ଚାହିଁ-ଚାହିଁ ଖରାରେ ଚକ୍ରମୟ ହୋଇ, ଗରଜି ଗରଜି, ପବନ ସହତ ଶ୍ୟାମେତ ଉପରେ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଗାଁ ବାହାର ଭୂଅ ପାଖରେ ଝଙ୍କାଳିଆ ଆମ୍ବଗଛ ମୁଁ ଦେଖିଥିଲି । ମୁଁ ତା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବର୍ଣ୍ଣନା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ୱରୂପେ କରିପାରୁନାହିଁ । ଏତକ କହୁପାରେ ଯେ ସେ, ଶାଶ୍ୱତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିଥିବା ନବବଧୂ ପରି, ଖରାରେ ଝାଉଁଳି, ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଦୟନୀୟ ମୁଦ୍ରାରେ ସେ ସମୟରେ ବହୁଥିବା ପବନରେ କିଛି ଖୁଣ୍ଟୁ ଏବଂ ଗାନ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ।

ସେହି ଦି'ପହର ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ପଲ୍ଲୀବଧୂ କୂଅରୁ ପାଣି ନାଢ଼ି ଗୋଟେ ହାତରେ ବାଲୁଟି ନେଇ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପାଣିର କଳସ ରଖି ଏକା ଏକା ବୋଧହୁଏ ଶାଶ୍ୱତରକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଉଥିଲା । ତା ଦେହରେ ଗହଣାଗୁଡ଼ିକର ଭରସାମ୍ୟ ନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସୁଷମାରେ ତାର ଅଙ୍ଗପ୍ରାଙ୍ଗରୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା । କଳସୀରୁ ଚହଲି ଚହଲି ପାଣି ଛୁଟିକା ମୁଣ୍ଡବାଳକୁ ଓଦା କରି ସେଠାରୁ ତାର ଗଣ୍ଡଦେଶକୁ ରହୁ ରହୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲା । ସେହି ଦିନ ଦି'ପହର ସମୟରେ ନିଃସହାୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଭସିତ ହୋଇଉଠୁଥିବା ସେହି ଆମ୍ବଗଛଟି ଆଉ ପାଣି ନେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘର ଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିବା ସେହି ଗ୍ରାମ୍ୟବଧୂ, ମୋ ସ୍ମୃତିପଟରେ ଅଙ୍କି ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଶ୍ରମ ଏବଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ, ଦୁଃଖ ଏବଂ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ, ବେଦନା ଏବଂ ଚେତନାର ଜୀବନ ଯେ କି ଏକ ସୁନ୍ଦର ସମାବେଶ ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ଛୁର୍ବ-ଛୁର୍ବ ମୋ

ମନକୁ ଚାଲିଆସୁଛି ।

ସେହି ଦିନ, ସେହି ଗ୍ରାମ୍ୟ ବଧୂଟି ଖଣ୍ଡରେ ମେଘଶ୍ଵର ପରି ସୁନ୍ଦର ହେଉଥିଲା । ବଉଳିଥିବା ଆମ୍ବଗଛ ଆଉ ତା ଭିତରେ ଏକ ଚିତ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ଧବୀରାଜଙ୍କ ସାମ୍ୟ ମୋଡେ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଯଦି କେତେବେଳେ ଦିପହର ସମୟରେ ମୁଁ ବାଦଲକୁ ଦେଖେ, ସେହି ବଉଳିଥିବା ଆମ୍ବଗଛ ଏବଂ ପାଣି ନେଇ ଯାଉଥିବା ସେହି ପ୍ରସନ୍ନ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବାଳାର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ । ଯଦି କେତେବେଳେ କୌଣସି ମଧୁର ସ୍ଵର ମୁଁ ଶୁଣେ ତେବେ ଇନ୍ଦ୍ରଶାନ୍ତ ସେହି ଦିନର ଦୃଶ୍ୟ— ଗାଁର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ାଉଥିବା ସେହି ଖରା—ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ କଳା କଳା ମେଘଶ୍ଵର, ଆଖିଆଗରେ ନାଚିଯାଏ ଏବଂ ମୋ ମନରେ ପ୍ରଗପତ୍ତ ମୁଖ ଏବଂ ଏକପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ ହୁଏ । ପକନରେ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ବହୁଥିବା ଡରଙ୍ଗ, ଆମ୍ବ ବଗିଚାରୁ ଶୁଣିଆସୁଥିବା ସଂଗୀତ, ଗ୍ରାମ୍ୟ ବାଲିକା, କଳା କଳା ମେଘଶ୍ଵର ମୋ ମନରେ ଚିତ୍ର ଗ୍ରହଣାର ସ୍ଵନଗୁଣ୍ଡି କରିନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଯଦି ଲଳମଣି ନିଜ ଘର ଆଗରେ ଥିବା କୋଠର ଉଡ଼ା କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା କହିଥିଲା ଏବଂ ମୋ ପାଇଁ ତାହା ବହୁତ ଥିଲା, ତଥାପି ଘର ଆଗରେ ଥିବା ଆମ୍ବଗଛକୁ ଦେଖି ମୁଁ ରାଜି ହୋଇଯାଇଥିଲି । ଏହାଠାରୁ କମ୍ ଉଡ଼ାରେ ମୁଁ ଦୁଇ, ତିନୋଟି କୋଠର ଦେଖିସାରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ବହୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲା ଏବଂ ତାର ପାଖାପାଖି କୌଣସି ଗଛ-ବୃକ୍ଷ ନଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଲଳମଣିର ସମସ୍ତ ସୂଚନା ଶ୍ରୀକାର କରି ମୁଁ ତା ଘର ଉଡ଼ାରେ ନେଇଥିଲି ।

ଲଳମଣିଙ୍କର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସୂଚି ଥିଲା—ପହୁଳ ତାରିଖର ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂଜା ଗୋଟି ଗୋଟି ପଇସାର ହୁଏ ବା କି ଉଡ଼ା ଦେଇଦେବା ଉଚିତ । ବିଜୁଳିବନ୍ଦ ମାସକୁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା ହୁଏ ବା ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିଦିନ ଦେଇଦେବା ଉଚିତ । ରାତି ଏଗାରଟା ପରେ ବିଜୁଳିବନ୍ଦ ଜଳାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେହି କୋଠରରେ ମୋର କୌଣସି ସାଙ୍ଗ ଉଡ଼ାଟିଆ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ମୋ ମା, ଭଉଣୀ, ଝିଅ ଏବଂ ଗୁଜରାଣୀ ଗୁଡ଼ା ଛଡ଼ା ମୋ ଘରକୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଵାମୀନଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ନିଷେଧ । ପାଟିଗୁଣ୍ଡ କରିବ ନାହିଁ । ଭଲ ବ୍ୟବହାର କରି ରହିବା ଉଚିତ ।

ସେ ଏହିପରି ନିୟମାବଳୀ କହିଯାଉଥାନ୍ତି, ମୁଁ ସେହି ସମୟରେ ମଝିରେ ବାହାରି କହିଲି—“ଠିକ୍ ଅଛି ମହାଶୟ, ଆଉ ଆଗକୁ କହିବା ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁ ବୁଝିପାରିଗିଛି । ବେଶ୍, ଆପଣଙ୍କର ଦୟା ।”

ଏହା ପରେ ତାଙ୍କ ଚେହେରାରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ଦଶଟଙ୍କିଆ ଦୁଇଟି ନୋଟ୍ ବାହାର କରି ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲି, “ନିଅନ୍ତୁ, ଏହା ଏ ମାସର ଅନ୍ତିମ ଉଡ଼ା ।”

ସେ ଦୁଇଟିନାକ ନୋଟ୍‌କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ହାତରେ ନେଇ ଶେଞ୍ଜି ପକେଟ୍‌ରେ ରଖିଦେଲେ ଏବଂ ଟିକେ ଉଦାସ ଦେଖାଗଲେ । ପଇସା ନେବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ମନରେ

ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ଆସିଥିଲା, ପଇସା ନେବା ପରେ ସେ ସେହି ବସ୍ତୁକୁ ଏକକାର ଭୁଲିଗଲେ ।

ମୁଁ କହିଲି—“ରସିଦ୍ଦର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।”

ସେ କହିଲେ, “ସେଥିରେ କ’ଣ ଅଛି ? ମିଳିଯିବ ।”

“ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ—ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ କଥା, ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ସମୟ ପୁଅରୁ ମୁଁ ବାରଣ୍ଡାରେ ଦେଖିଥିଲି—ସେ ହିଅଟିଏ ନାଁ ?” ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

“କିଏ ? କେଉଁଠି ? ହଁ ହଁ... ସେ ହିଅଟିଏ ।”

“ତାକୁ ମୋ କୋଠରୀକୁ ଆସିବାକୁ ଦେବ ନାହିଁ । ହେମାନେ ଆସିବା ଯିବା ନେଇ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ ।” କହି ମୁଁ ଜିନିଷ ଆଣିବା ପାଇଁ ଶୀଘ୍ର ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲି ।

ମାଲମଣି ମାଲ୍‌ଗୁଜାରୀ ଅଫିସରେ କାମ କରିବା ସମୟରେ ଦୁଇଟି ବଣ୍ଟାପ୍ରକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣାନ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ବିଦେଶୀ ଶାସନ ମହତ୍ତ୍ୱର ଆଦାତ ସେ ଦେଖିଥିଲେ । ଜନତା ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ରୋହ ଶୁଭନା ମଧ୍ୟ ସେ ଦେଖିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଥିଲେ । ପ୍ରତି ସମ୍ରାଟର ଶକ୍ତିବାର ଏବଂ ରବିବାର ଦିନରେ ମଧ୍ୟ ଅଫିସକୁ ଯାଇ ସେ ପରିଶ୍ରମ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ତହସିଲଦାରଟିଏ ହୋଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର ନେଇ ଘର ଉଆଣ କରିଦେଇଛନ୍ତି, ମୋ ଘର ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଦୁଇଟି କୋଠରୀ ଭଡ଼ାରେ ଦେଇଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ଭଣ୍ଡାରମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦିଅନ୍ତି, ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦୁରରେ ରଖନ୍ତି, ଶାଢ଼ି ପରୁର ପରୁର ପକ୍ଷପରିବା କିଣନ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ବାଦପତ୍ର କେଉଁଠାରୁ ମାଗିକରି ପଢ଼ି ଦିଅନ୍ତି ।

ମାଲମଣି—

ନୌଟା ମୋତେ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଲା, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ସହିତ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ପରିବାରର କୌଣସି ସଦସ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବାର ସମ୍ଭବ ମୁଁ କରୁନଥିଲି । ଯେପରି ସେ ଶୁଖିଲା ଡେନ୍ତୁଳି କାଠ—କାଟି ଦେଖିଲେ ଖଟାର ଗୁଣ ନଷ୍ଟମ୍ବ ମିଳିବ । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଗଛର ଶୁଖିଲା ବକଳ ପରି, ଛୁଇଁବାହାଣି କଣ୍ଟା ଭଳି ଗଳିଯିବ । ଆପଣ ପ୍ରାୟ ଦେଖିଥିବେ କିମ୍ବା ଦେଖି ନଥିବେ—କେତେକ ନଡ଼ିଆ ଗଛ ଅଛି, ଦେଖିବାକୁ ଲମ୍ବା ଏବଂ ଗମ୍ଭୀର ଜଣାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ତାର ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ସବୁ ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର—ଭିତର ସବୁ ଫମ୍ପା । ମାଲମଣିଙ୍କର ଏହିପରି ଏକ ପୁଅ ଅଛି । ସେହି ସମୟରେ ସେ ଓକିଲତା ପଢ଼ୁଥିଲା ଏବଂ କୌଣସି ଡେଲ କମ୍ପାନୀରେ ଚାକିରି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ମାଲମଣିଙ୍କର ହିଅକୁ ଅନ୍ଧାରରେ ଦେଖିବ ତ ସେ ଏକେବାର ବରୁଣ ଗଛର ଝଟାପରି ଦିଶିବ । କିଆଁ ତାକୁ ଫାଖରେ ଦେଖି ଡରିଗଲା, ତାକୁ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ତାର ଗୋଟିଏ ହିଅ ଅଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ବିଲେଇ ଯାହାକୁ କି ସେ ପାଳୁଛି ।

ଏଥିପାଇଁ—

ଏହା ସ୍ୱଳ୍ପ ସେ ମାଲମଣିଙ୍କର ପରିବାରରେ ମୋ ପାଇଁ ପ୍ରିୟ ହେବା ଭଳି କେହି ନାହାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ବାହାର ଝରକା ପାଖେ, ଚଉକି ପକାଇ ବସି ଆଗରେ ଥିବା ଆମ୍ବଗଛକୁ ଦେଖିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି । ଟିକିଏ ଡାହାଣ ପାଖରେ କୋଡ଼ିଏ ଫୁଟ ଦୂରରେ ସେହି ଗଛ ଠିଆହୋଇଛି, ବାଁ ପାଖରେ ଦୁଇ ଘନୋଟି ଅନ୍ୟ ଗଛ ଅଛି । ଆଉ ସେପରି ଭଲ ଗଛ ନାହିଁ । ସେହି ଆମ୍ବଗଛ ମଧ୍ୟରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟ ହୁଅନ୍ତି । ତା ଉପରେ ରାତିରେ ତାରାଗୁଡ଼ିକ ନାଚିବା ପରି ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ତାହାରି ତଳେ, ଘନରେ ଖରା ଏବଂ ଗୁରୁ ବୋହୂ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଖେଳୁଥାଏ । ସେହି ଗୁରୁରେ ବସି ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ୀ ମକ୍କାର ଗୁରୁନି ବଳି କରେ । ତା ଡାଳରେ ଶୁଆଗୁଡ଼ିକ ଆସି ବସିଯାଆନ୍ତି । ତାର ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ଦୋହଲିବାଦ୍ୱାରା ବହୁଯାଉଥିବା ପବନ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ ସ୍ପର୍ଶ କରେ ଅନେକ ମଧୁର ଅନୁଭୂତି ମୋତେ ତା ଦେହରେ ଗୁଡ଼ାଇଦିଏ ।

ସେହି ଆମ୍ବଗଛ ମୋତେ ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । କିନ୍ତୁ...

ଗୋଟିଏ ରାତି । ବହୁତ ପରିଷ୍କାର, ବାଦଲ ନ ଥିଲା, ଜନ୍ମ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ଆକାଶର ଅନ୍ଧକାରରେ ତାରାର ସାପଗୁଡ଼ିକ ସିଲ୍ମମାନଙ୍କର ଆଖି ଭଳି ମିଟିମିଟି କରୁଥିଲେ । ପବନ ଜୋରରେ ବହୁନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଶୀତଳତା ଥିଲା । ମୁଁ ସବୁଦିନ ପରି ଝରକା ପାଖରେ ଚଉକି ଉପରେ ବସିଥିଲି । ଆମ୍ବଗଛ ଓଡ଼ଣା ଟାଣି ନବବଧୂ ପରି ଆଗରେ ଠିଆହୋଇଥିଲା । ରାତି ଆଠଟା ବାଜିଥିଲା, ଗୁରୁଆଡ଼େ ନୀରବତା ଘୋଟିଯାଇଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ସବୁଜିମାଉରୀ ସୁଗନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏବଂ ମନ ମଧୁର ଗତିରେ ପବନର ଲହଡ଼ିରେ ଗ୍ରମଣ କରୁଥିବା କେଉଁଠାରୁ ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତର ମୃଦୁତା ଧୀରେ ଧୀରେ ଶୁଣାଗଲା । ସେହି ଗୀତ କେଉଁଠାରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି, ମନରେ ରାସ୍ତା ଭଲକରି, କେଉଁଠି ଅନ୍ୟ ଜାଗାକୁ ଯାଇ ପୁଣି ମୋ ପାଖ ରାସ୍ତା ଖୋଜିକରି ଆସୁଥିଲା । ମୁଁ ଶୁଣୁଥିଲି ତାକୁ ଧରି ନିଜ ପାଖେ ଲୁଚାଇ ରଖିନେବି, ଏତେ ମାୟାଜା ଥିଲା ସେ ସଙ୍ଗୀତର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ଚିନ୍ତାରେ ମୁଁ ସିନାରେଟି ଲାଗାଇଲି । ଧୀରେ ଧୀରେ ଧୂଆଁ ଟାଣି ଛୁଡ଼ିଦେଲି ଏବଂ ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେଲି ।

ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଆଖି ଖୋଲିଲି—ସେତେବେଳେ ଦେଖେ ତ ସାମନାରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓଡ଼ଣା କାଢ଼ି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି । ସାପ ଆଲୋକରେ ତାର ସଂଗ୍ରହ ଶରୀର ଉନ୍ମୋଚିତ ହେଉଥିଲା । ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲି ।

ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ପଡ଼ୋଶୀମାନେ ସେହି ଗଛଡ଼ାଳରେ ବିଲୁପିତ ଲଗାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ତା ତଳେ ଗୋଟିଏ ଟେବୁଲ୍ ଅଛି । ଟେବୁଲ୍ ଗୁରୁପାଖରେ ଚଉକି ପଡ଼ିଛି ଏବଂ ଚଉକି ଉପରେ ଗୁରୁଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକ ବସି ତାସ୍ ଖେଳୁଛନ୍ତି । ଏ ସ୍ଥାନଟି ବହୁତ ଭଲ । କିଏ ଜଣେ କହୁଲା—‘ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, କିଛି ସଫଳ ମିଳିଲା

ନାହିଁ ।’ କେହି ଦ୍ଵିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଚିନ୍ତା ହୋଇ କହିଲ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ଆକ୍ଷେପ କଲ ପରି କହିଲ—‘ଆମେ ଗୁରୁ, ଆମ୍ଭ ତୋଳିବା ବ୍ୟାପାର ଏହି ଗଛ ଆଉ କେଉଁ କାମରେ ଲାଗିବାର ଜାଣିନାହିଁ ।’ ‘ଯଦି ମାଳମଣି କାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ କଥା ପହଞ୍ଚିଯାଏ ତେବେ ସେ ଆମକୁ କଷ୍ଟା ଖାଇଯିବ । ଏପରି କଥା କହୁ ନାହିଁ ।’ ତେଣୁ ପଡ଼ିଶାରେ ରହୁଥିବା ନିଜ ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ସୂଚକ କରିଦେଲା । ‘ପତ୍ର ତାର, ଆମ୍ଭ ଆମର !’ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲେବ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ହସିଉଠିଲେ । 17 + 11

ମୁଁ ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି—‘ଯଦି ମାଳମଣି ଏ କଥାସବୁ ଶୁଣିନିଅନ୍ତି ତେବେ .. ।’ ଏଥିମଧ୍ୟରେ ବାରଣ୍ଡାରେ ପାଟିରୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଗଲା । ମୁଁ ବାହାରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲି ଯେ ଗହଳିଆ ଡାଳତଳେ ବସି, ସୁଯୋଗ ପାଇଁ ଛକିରହୁଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଜଳଜଳ ପରି ମାଳମଣି ସେହି ଅନ୍ଧାରରେ ବାଣ୍ଡୋରେ ଠିଆହୋଇ ସେହିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଚେହେରାକୁ ଦେଖି ଡର ଲାଗିଲା ।

ଲାଗି ଲାଗି ଚାହିଁବାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରୁଟିବେଳା ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କୁ ତାହା ଖେଳିବାର ମୁଁ ଦେଖିଲୁ । ପଞ୍ଚମ ଥାନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ମାଳମଣି ମୋ କୋଠରୀକୁ ଆସି ପଚାରିଲେ—
“ଦେଖିଲୁ, ପୁଅ ?”

ତାଙ୍କୁ ଚଉକି ଉପରେ ବସିବାକୁ କହି ମୁଁ ପଚାରିଲି—“କ’ଣ ଦେଖିବ ?”

ସେ ବସିଲେ ନାହିଁ । ମାଲୀ ଗେଞ୍ଜି ଏବଂ ନାଲିରଙ୍ଗର ଧୋତରେ ଅଧପୋଡ଼ା କାଠପରି ସେ ଠାଆହୋଇ ରହୁଲେ । ପଡ଼ୋଶୀ ଭରଆଡ଼କୁ ସଜେଇ କରି, ସେ କହିଲେ—“ଦେଖ, ସେମାନେ ନିଜ ଗାଡ଼ ନିଜେ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ।”

ମୁଁ କହିଲି—“ହଁ, ତାହା ଖେଳିବା ଭଲ କାମ ନୁହେଁ ।” “ଭଲ ହେଉ ବା ମନ୍ଦ ହେଉ —ଖେଳିବାର ଇଚ୍ଛା ଅଛି ତ ନିଜ ଘରେ ଖେଳିବ, କିଛି ଆପଣ ନାହିଁ । ଯଦି ଘରେ ଜାଗା ନାହିଁ ତେବେ ମଣାଣିରେ ଯାଇ ଖେଳ । ଖେଳି ଖେଳି ନିଜେ ଶ୍ଵେପ ହୁଅନ୍ତୁ ମୋର ନ’ଣ ଅଛି ? ଖେଳିଲାବାଲା ଏ ବେକୁମ୍ପାନେ କୁଆଡ଼େ ନ ଯାଇ ମୋ ଗଛତଳେ କାହିଁକି ଖେଳୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ଚାହିଁପାରୁନାହିଁ ।”

“ଜାଗା ତାଙ୍କର ପର ?”

“ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ମୋ ଗଛତଳେ ତ ଖେଳିପାରିବେ ନାହିଁ ।”

“ତେବେ ସେ କଥା ତାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ?”

“ଜଣେଇ କାହିଁକି ଦେବ ନାହିଁ ? ବତେଇ ଦେଇଛି । କହିଲେ ଯେ ସେ କଥା କହିବାକୁ ଚୁମେ କିଏ ?”

“ଆପଣ କ’ଣ କହିଲେ ?”

“ଅପେକ୍ଷା କର, ଜଣାପଡ଼ିବ ମୁଁ କିଏ । ଜଣାଯିବ ଯେ ।” କହି ମାଳମଣି ଚାଲିଗଲେ ।

ସେହି ଆମ୍ବଗଛ ଯେ ମାଳମଣିର, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାର ତଳ-

ଭାଗ୍ୟ ତାଙ୍କ ଶୟନାଗାରରେ । ଭଲ ଡାକଗୁଡ଼ିକ ଏବଂ ଡେଫି ସଞ୍ଜକ ଉପରକୁ ଲମ୍ବି-
ପାଲୁ ଏବଂ କିଛି ପଡ଼ୋଶୀର ବାରିଆଡ଼କୁ । ସେଥିପାଇଁ କିଏ କ'ଣ କରପାରୁ ?

ଦୁଇଦିନ ପରେ ରବିବାର ଥିଲା । ସନ୍ତରରେ ବୁଲୁଥିବା କିଛି ଖରାବେଲେ ପ୍ରାୟ
ଗୋଟିଏ ବେଳକୁ ମୁଁ ମୋ ଘରେ ଥିବା ପହଞ୍ଚିଲି । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖେ ତ ବାହାର
ସଞ୍ଜକ ଉପରେ ଭାରି ଜୋରରେ ପାଟିବୁଣ୍ଡ ହେଉଥିଲା । ବାଲ ମୁକୁଳା କରୁଥିବା
ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ୀ ଖୁବ୍ ଗାଲ ଦେଉଥିଲା । ଜଣାନ୍ନାହିଁ, ସେ ବାହାକୁ ଗାଲ ଦେଉଥିଲା ।
ଗାଲଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଥିଲା ଯେପରି ଶୁଣିବାବାଲର କାନ ଫାଟିଯିବ । ମୁଁ ତା ପାଖକୁ
ଯାଇ ଦେଖିଲି ଯେ ସେ ଆଉ କେହି ନୁହେଁ—ମର୍କା ବଳୁ କରୁଥିବା ବୁଢ଼ୀ । ତା
କଥାରୁ ମତେ ଏତିକି ଜଣାଗଲା ଯେ ଝଗଡ଼ା ବର୍ତ୍ତମାନ ସରିଗଲାଣି, ବୁଢ଼ୀର ଜନ୍ମ
ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ଶୟନାଗାର ଲଗାଇଲା ନାହିଁ, ବରଂ ପଲେଇଗଲା ।

ମୁଁ ପଚାରିଲି, “କ’ଣ ମାଉସୀ, କଥା କଅଣ ?”

“ଦେଖୁ ବାବୁ, ସେହି ପାଗଲମୁଣ୍ଡିଆ ନୁହେଁ ? ତା ଯୋଗୁ ଏ ସବୁ ଝଗଡ଼ା
ଆରମ୍ଭ ।” ମାଲମଣିଙ୍କର ବାଲ ପ୍ରକୃତରେ ଧଳା ।

“କାହିଁକି, କ’ଣ ହେଲା ?”

“ଶୁଣ ବାବୁ ! ସେ କହୁଛି ଗଛ ମୋର, ସେଥିପାଇଁ ଗଛର ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ମୋର;
ଏହି ଗଛତଳେ କେହି ବସିପାରବେ ନାହିଁ । ସେ କହୁଛି, ଅମେ ରହୁବା ଯୋଗୁ
ସେ ହଲଗଣ ହେଉଛି, ସେପରି ସେ ରହୁବାଦ୍ୱାରା ଆମେ ମଧ୍ୟ ହଲଗଣ ହେଉଛୁ ।
କିନ୍ତୁ ସେ କୁଆଡ଼େ ଯିବ ? ଯିବ ନାହିଁ । ଜମି ତାର ଅଟେ । ବାବୁ ଆଜ୍ଞା, ମୋତେ
ଗୋଟିଏ କଥା କୁହୁ, ସେ ରାତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ କ’ଣ ତାର ? ପରଦା ଦେଇ ଏହାକୁ କିଛି
ନେଇଛି ? ନାଁ ପିତୁ ଏବଂ ପଥର ଆଣି ମୁଲିଆଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଢାଆଣ କରୁଛି ? ପାଗଲ-
ମୁଣ୍ଡିଆ, ବାଡ଼ିପଡ଼ା କେଉଁଠିକାର । ଏହି ରାତ୍ରୀ ଉପରେ ଗୁଲିବାକୁ କ’ଣ ତାର ଏକା
ଦାବ ଅଛି ? ସାହସ ଅଛି ତ ସୁଣି କହୁ ଦେଖି ମୁଁ ଏକା ହଜୁଦାର । ତାର ନିଶାବତ୍ତା
ମୁଣ୍ଡ ଠିକ୍ କରେଇ, ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବାଟରେ ଏବଂ ଝିଅକୁ ଘାଟରେ ଟାଣି ନ ନେଇଛି ତ
ମୁଁ, ମୁଁ’ ନୁହେଁ; ମୁଁ ବାପଠାରୁ ଜନମ ନୁହେଁ; ମୋ ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ୱାମୀ ନୁହେଁ”—ବୁଟ୍
ବଦ୍ଧୁ ବାବୁ ଶପଥ ନେଇ କହିଲା ।

ସଞ୍ଜକ ଛାଇରେ ମଧ୍ୟ ତାର ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥିବା ମାଲମଣିଙ୍କର ଜନ୍ମ ମୋତେ
ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଦିନଦିନ ପରେ ବାଈଶର ବାଡ଼କୁ ପାରିହୋଇ ବାରଣ୍ଡାରେ
ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କର ପୁଅ ସହଜ ଦେଖାହେଲା ।

ମୁଁ ପଚାରିଲି, “କ’ଣ ହେଉଛି ?”

ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ଗାଲ ଶୁଣୁଛି ।”

ମୁଁ କହିଲି, “କ’ଣ କରୁଥିବ ?”

“ସେହି କଥା ମୁଁ ମଧ୍ୟ କହୁଛି । କିଛି କରପାରୁ ନାହିଁ । ଏହି ନିକମାଙ୍କ ଯୋଗୁ

ବହୁତ ହଇରାଣ ହେଉଛି ।”

ଦୁଇଦିନ ମଧ୍ୟରେ କଥା ଆହୁରି ବଢ଼ି ଗଲା । ସେ ଦିନ ରାତି ସାତଟା ବେଳେ ମୋ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ (ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ କୋଠାରେ) । ପଡ଼ୋଶୀ ଲୋକମାନେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୋଲରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗଛ ଉପରେ ବସି ଜଳୁ ନଥିଲା । ଟେବୁଲ୍ ଲ୍ୟାମ୍ପ ଜଳାଇ ଖେଳୁଥିଲେ । ମାଲମଣି ବାଗିଚାରେ ଚଉକି ଉପରେ ବସିଥିଲେ । ମୋତେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କହିଲେ—“ଆଜି ଗଛ ଉପରେ ବସି ଜଳାଇ ନାହାନ୍ତି—ଦେଖୁଛୁ ?”

“ଆଜ୍ଞା ହଁ, ଦେଖୁଛୁ ।”

“ଆଲୁଅ ଜଳାଇଥିଲେ ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ ମାରିପକାଇ ଥାଆନ୍ତି ।” ମାଲମଣିଙ୍କୁ ବୋଧେ ଏହି କଥାରେ ଦୁଃଖ ହେଉଥିଲା ଯେ ବସି ଗଛ ଉପରେ ନ ଜଳି ତଳକୁ ଆସିଯାଇଛି । ଏହି କାରଣରୁ ତାଙ୍କୁ ମାରିବାର ସୁଯୋଗରୁ ସେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

“କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଧରପଡ଼ିଯିବେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ାଇ ଦେବି ।”

ମୁଁ କହିଲି—“ଦେଖିନେବା ।”

“ତାର ଫଇସଲା ଆଜି ହୋଇଯାଉଛି ।” ଘୁଣି ସେ କହିଲେ ।

“କାହାର ଫଇସଲା ?”

“ଗୁଟି ବିକାଣିବା ଗୁଡ଼ାର । ଯା’ର ତାଡ଼ିକା ଭଲ ଗଣ୍ଡି । ତାକୁ ପାନେ ହୋଇଛି ।”

“ଆଜ୍ଞା, କ’ଣ ହେଲା ?”

“ମୁଁ ନଗରପାଳଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ କହିଲି ଯେ ରାସ୍ତା ଉପର । ଘୁଣି ସେ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ବସିରହିଲେ । ତେଣୁ ମୁଁ ଦାୟିତ୍ଵରେ ଥିବା ସହରରକ୍ଷୀ ହାତରେ ତିନି ଟଙ୍କା ଦେଇଦେଲି, ତେବେ ସିଏ ଆସି ତାର ଚୁଟି ଧରି ଘୋଷାଡ଼ି ଘୋଷାଡ଼ି ନେଇଗଲା; ନଚେତ୍ ସେ କହୁଥିଲା ଯେ ମୋର ମଧ୍ୟ ଦାବି ଅଛି । ତାର କିପରି ଦାବି ଅଛି ?”

ତା ପରଦିନ ରାତିରେ କିଛି ସମୟ ଡେରିରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି ତ ମାଲମଣି ଗୁଗରେ ଅଗ୍ନି ଶର୍ମା ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ଧାରରେ, ମୁଣ୍ଡକୁ ନୁଆଁଇ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ସିଏ ଏପରି ଉଦାସରେ ବସିଥିଲେ ଯେପରି ସେ ଘରୁ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବାହାର ଯାଇଛି । ମୁଁ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ମାଲମଣି ସେମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ଯିବାକୁ କହିଲେ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍, ମାମଲା ବଡ଼ ‘ସିରିୟସ୍’ ।

ବାସ୍ତବରେ ପରିସ୍ଥିତି ବଡ଼ ଗୁରୁତର ଥିଲା ।

ସେ ଦିନ ଉପହର ବେଳକୁ ପିଲାମାନେ ଆମ୍ବଗଛ ଡାଳରେ ଦୋଳି ବାନ୍ଧି ଆନନ୍ଦରେ ଦୋଳି ଖେଳୁଥିଲେ । ମାଲମଣି ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋଳିରୁ ଓହ୍ଲାଇବାକୁ ଏବଂ ସେଠାରୁ ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର କହିଲେ; କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ହେଲା ନାହିଁ । ତାହା ପରେ ସେ ଅସ୍ଥ ଧାରଣ କଲେ । ଏଥିରେ ସେମାନେ କହିଲେ ଯେ ଯଦି ଆମ ଜୀବା ଉପରେ ପାଦ ରଖିବୁ ତ ତୋ ଗୋଡ଼ ଖୁସି ଦେବୁ । ଛୋଟ ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ

ମାଡ଼ ଦେବା କଥା କହିଲେ, ତ ସେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ସେମାନେ ପଥର ପକାଇବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।

“ମାଡ଼ଗୋଲ ତ ହୋଇନାହିଁ ?”

“ମୁଁ ମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲି ସ୍ୱା ! ନଚେତ୍ ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି ଯାଇଥାଆନ୍ତା ।” ଜଳମଣିଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ ।

“ଲଗୁଛି, ମକ୍କା ବନ୍ଦି କରୁଥିବା ବୁଢ଼ୀ, ସୁଣି ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଗଲଣି । ପୁଲିସ୍‌ବାଲଙ୍କୁ ଖବର ଦେଲୁ ତ ସେମାନେ କହିଲେ ଗରିବ ବୁଢ଼ୀ ଛାଡ଼ନ୍ତୁ । ତାଠାରୁ ପ୍ରତିଦିନ କିଛି କିଛି ମକ୍କା ପୁଲିସ୍‌ବାଲଙ୍କୁ ମିଳିଯିବ ଏହା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।”

“ଯଦି ଏଭଳି ସମାଧାନ ନ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ତେବେ ତାର କ’ଣ ଏତେ ସାହସ ଥିଲା, ସେ ସୁଣି ଏଠାରେ ଆସି ବସିଯାଆନ୍ତା ! ପହରାରେ ଥିବା ପୋଲିସ୍‌ବାଲ ନାମରେ ବେନାମି ଶିପୋଟି ଯାଇଛି ବିନା ଦୟାକତରେ । ଜଣାନାହିଁ କିଏ ଲେଖିଛି । ଛାଡ଼ନ୍ତୁ ସେ କଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦୋଳି ମୋ ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧିଲା ଭଳି ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ଏଥିପାଇଁ କ’ଣ କରାଯାଏ ? ପୋଲିସ୍‌ଙ୍କୁ ଶିପୋଟି ପଠାଇଦେବ କି ? ପୁଲିସ୍‌ବାଲଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣାଶୁଣା ତୁମର ଅଛି କି ?” ଜଳମଣି ପଚାରିଲେ ।

ପୋଲିସ୍‌ ବିଭାଗରେ ଜଣାଶୁଣା ଅଫିସର, ସାହୁକାର ଏବଂ ପଇସାବାଲା ହେଲେ ଲଭ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆମମାନଙ୍କ ଭଳି ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏଭଳି ପରିଚୟ କୌଣସି କାମକୁ ନୁହେଁ, ବରଂ ତାହା କେବେ କେବେ ବିପଜ୍ଜନକ ହୋଇପଡ଼େ । ତା ଛଡ଼ା ମୁଁ ପୁଲିସ୍‌ରେ କାହାକୁ ଚିହ୍ନେ ନାହିଁ । ଏହି କଥା ଜଳମଣିଙ୍କୁ କହିଦେଲି ।

“ତୁମେ ପୋଲିସ୍‌ ବିଭାଗରେ କାମ କରୁଛ ନା ? ତଥାପି କାହା ସହୃଦ ପରିଚୟ ନାହିଁ ?” ସେ ମୋ ଉପରେ ଶୁଣିଗଲେ ।

“ମୁଁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଅଫିସ୍‌ରେ ମ୍ୟାନେଜର ।”

“ତେବେ କ’ଣ ହେଲା ?”

“ମୁଁ ନୂଆ ନୂଆ ଆସିଛି, ଏଥିପାଇଁ କାହାକୁ ଜାଣିନାହିଁ ।”

“ତୁମର ପରିଚୟ ହେବା ଉଚିତ । ଏଥିରେ ତ ତୁମେ ମନାକରି ପାରିବ ନାହିଁ ।”

“ଜଣେଅଧେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିଛି ।”

“ସେ ହତଭାଗୀମାନେ କିପରି ?”

“ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ?”

“ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ, ଫିସ୍ ନେବେ ନା ନାହିଁ ?”

“ଜଣାନାହିଁ, ମୁଁ କିପରି କହିପାରିବି ?”

ଶେଷରେ ବୁଲେଇ ବଙ୍କେଇ ଓକିଲଙ୍କଠାରୁ ପରାମର୍ଶ ନେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଜଳମଣି ମୋ

ଉପରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେଲେ । ମୁଁ ଟାଳିପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଓକଲ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ କଥା ଯେ, ମାନମଣିଙ୍କର ଗଛର ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ପଡ଼ୋଶୀର ଜମିକୁ ଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯଦି ସେମାନେ ତାକୁ ପତ୍ର ସହୃଦ କାଟି ମାନମଣି ଘରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ତେବେ କେହି କିଛି କହିପାରୁନାହାନ୍ତି ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ଦୁହେଁ ଡରିଗଲୁ । କାନେ ସେମାନେ ତାଳ କାଟି ପକାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ମାନମଣି କିଛି ସମୟ ଚିନ୍ତା କରି କହିଲେ, “ହାଣିବେ ନାହିଁ ।”

“କାହିଁକି ହାଣିବେ ନାହିଁ ?”

“ହାଣି ଦେବେ ତ ଆମ୍ଭ କେଉଁଠାରୁ ଆସିବ ?”

“ନ ଆସିଲେ ଭଲ ।”

“ରୂମେ ଦୁନିଆର ହାଲ ଗୁଲ୍ ଜାଣନାହିଁ । ଆମ୍ଭ ତୋଳିବା ପାଇଁ ତ ସେମାନଙ୍କର ଏତେ ଫିକର । ତାଙ୍କର ସେ ଫିକରକୁ, ଆମର ମାନମଣି ଅନବଚନମ୍ଭେ ପଣ୍ଡ କରି ଦେଇପାରନ୍ତି ।”

“ଗୁକରଣୀ କହୁଥିଲା ଯେ କାଲି ସେମାନେ ଆହୁରି ଗୋଲମାଲ କରିବେ ।” ମାନମଣିର ହିଅ କହିଲା ।

ମୋତେ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ, ଏହା ଧୀରେ ଧୀରେ ଡୋଫାନର ରୂପ ଧାରଣ କରିବ ।

ଏବଂ ଏହା ମଧ୍ୟ ହେଲା ।

ମୁଁ ତା ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଯେତେବେଳେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି, ସେତେବେଳେ ମାନମଣି ଘରେ ନଥିଲା । ପ୍ରଭାତେ କବାଟ ପାଖରେ ଚଉକି ଉପରେ ବସିରହି ଏହି ପାପପୁଣ୍ୟ ସଂସାର ଆଡ଼କୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଦେଖିବା ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ସେ ସିଟ୍ରେ ସେ ନଥିଲେ । ଘରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପାଟିଭୁଣ୍ଡ ଶୁଭୁ ନଥିଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି କିଛି ଘଟଣା ଘଟିଯାଇଛି ବୋଧହୁଏ । ଏବଂ ଧୀରେ ଧୀରେ କବାଟ ଖୋଲି ନିଜ କୋଠରୀରେ ପ୍ରବେଶ କଲି । କବାଟ ଖୋଲିବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଘରୁ ବାହାର ଆସିଲେ ।

ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ମାନମଣି ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ?”

“କ’ଣ କହିବି ମୁଁ, ମୋ ରୁଣ୍ଡ ଖୋଲୁନାହିଁ ।”

“କାହିଁକି, କ’ଣ ହେଲା ?”

“ଖୁନ୍ ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତେ ।” ସେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

“ଖରାବେଳେ ଗୋଟାଏ ବାଜିଛି—ସେ ଘଣ୍ଟା ସଜାଡ଼ୁ ଥିଲେ । ବାହାରେ ପାଟିଭୁଣ୍ଡ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ମାଙ୍କଡ଼ ପଲ ଭଳି ଛୋଟ ଛୋଟ ସିଲ୍ ପଡ଼ୋଶୀ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଆସିଲେ, ‘ବା’ ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଦୋଳି ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସିଏ ଯେତେବେଳେ କହିଲେ

ଓହ୍ଲାଇ ଆସ ସେମାନେ ଗାଳି ଗୁଳଜ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଏପରି ଗାଳି ସେ, ଆମେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତି ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମଧ୍ୟ କେବେ ଶୁଣିନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ମୋ ହିଅର ସେ ‘ବିଲେଇ’ଟି—ରୂମେ ତାକୁ ଦେଖିଥିବ ବୋଧହୁଏ—ମୁଖକୁ ମଧ୍ୟ ମାରେ ନାହିଁ । ‘ଗାହି’ ଭଳି ଶାନ୍ତ ସରଳ ସେହି ବିଲେଇଟି ଭୁଲବଣିତ ତାଙ୍କ ମଝିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସେ ଯେପରି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛି—ସେହି ହତଭାଗା ପକ୍ଷୀପାତ ଗୋରରେ ମରିଯିବ—ଯେପରି ପହଞ୍ଚିଲା, ସମସ୍ତେ ତାର ଲାଞ୍ଜ ଧରି ଆମ ଜାଗାକୁ କାହିଁକି ଆସିବ ? କିପରି ଆସିବ ? କହୁ ତାକୁ ଧରି ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ପକେଇ ଦେଲେ । ସେମାନେ କ’ଣ ମଣିଷ ପିଲା ? କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ବଡ଼ ମଣିଷ ପିଲା ପଛରେ ରହୁ ଏପରି କାମ କରୁଛନ୍ତି ତେବେ ଏହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଲାଙ୍କ ଭୁଲ କ’ଣ ? ଶେଷରେ ବିଲେଇର ଗୋଡ଼ ଖର୍ଚି ଗଲା । ତାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଖି ଆମେ ସହ ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ରୂମେ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ପାରିବ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ତାକୁ ଆନାକୁ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।”

ମୁଁ ପଚାରିଲି “ଆନାକୁ କାହିଁକି ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ?”

“କ’ଣ କହୁଛୁ ସୁଅ, ଆମ ବିଲେଇ ଗୋଡ଼ ଖର୍ଚି ଦେଲେ, ଆମକୁ ଦୁନିଆଯାକର ଗାଳି ଗୁଳଜ କଲେ, ଆମ ଗଛକୁ ନଷ୍ଟକ୍ରିଷ୍ଣ କଲେ । ସେହି ସବୁ ସେଇମାନେ କରିଛନ୍ତି ନା ? ଏତେ କରି ପୁଣି ସେମାନେ ପୁଲିସ୍‌ରେ ରିପୋର୍ଟ କରିଦେଲେ ଯେ ଆମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରିବୁ । ବିଲେଇ ଛୁଆ ଯେତେବେଳେ ଚିତ୍କାର କଲା ତାର ଖରାପ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ମୋ ହିଅ ଠିଆ ଠିଆ ପଡ଼ିଯାଇ ବେହୋସ ହୋଇଗଲା । ଏପରି ହିଅ କାଠ ଡାଳିଆରେ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କିପରି ମାରିପାରିବୁ ? ସେମାନେ ରିପୋର୍ଟ କରିଦେଲେ ଯେ ମୋ ହିଅ ତାଙ୍କ ହିଅମାନଙ୍କୁ ମାରିବୁ । ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି କିପରି ନଷ୍ଟ ହୋଇ-ଗଲାଣି ? ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ମଧ୍ୟ ରିପୋର୍ଟ କରିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ।”

ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଯେ ଏହି ମାମଲା କୌଣସିପ୍ରକାରରେ ହେଉ ଆମ ଅଦାଲତରେ ପେଶ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଆଗ୍ରମରେ ଶୋଇଗଲି । ଅଧରାତିକୁ କିଏ ମୋ କବାଟରେ ଆଘାତ ଦେଲା । କବାଟ ଖୋଲି ଦେଖିଲି ଯେ ମୋତେ ଶୀଘ୍ର ଘରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଘରୁ ତାର ଆସିବ । କୌଣସି ଘରୋଇ କଥା ନେଇ ।

ସକାଳୁ ସକାଳୁ ମୁଁ ଚାଲିଗଲି । ଗାଁରେ ଚିନିଦାନ ରହୁବାକୁ ହେଲା । ମାମଲା ତ ଛିର ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ସକାଳୁ ମୋତେ ସହରକୁ ଫେରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ମୁଁ ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତତା ଭିତରେ ଆମ୍ଭଗଛ ସମସ୍ୟା ବିଷୟ ପୁରାପୁରା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ଗାଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ରିକ୍ସାରେ ବସି, ନାଲମଣି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ରିକ୍ସାବାଲକୁ ପଇସା ଦେଇ ଦେଇ ହାତରେ ବ୍ୟାଗ ଧରି ଆଗକୁ ଚାଲିଲି ମୋତେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା ସେ ଆଉ କାହାଘର ନୁହେଁ ତ ? ମୁଁ ଭୁଲିରେ ଅନ୍ୟ କାହା ଘରକୁ ଆସିଯାଇଛି କି ? କିନ୍ତୁ ନାଁ,

ଏହା ତ ମାଳମଣିର ଘର । ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ି କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲି ।

ପରେ ଭିତରେ ମାଳମଣିକୁ ଡାକି ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ସେ ସବୁ କ’ଣ ହେଲା, ମାଳମଣି ବାବୁ ? ଇଏ ଅପଣ କ’ଣ କଲେ ?”

ମୋ କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି ମାଳମଣି ବାବୁଙ୍କର ଚେହେରା ପାଣ୍ଡୁର ହୋଇଗଲା । ସେ ଚିତ୍କାର କରି ମୋତେ ମାରିବେ କି ଗାଳିଦେବେ ସେହୁପରି ମୁହଁଟାକୁ କରିଦେଲେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଯେଉଁ କଥା ବାହାରିଥିଲା, ସେଥିରେ ଭଲ କଥା କମ୍ ଓ ଖରାପ କଥା ବେଶି ଥିଲା; ଏହୁପରି ଲାଗୁଥିଲା ଯେ, ତାଙ୍କ କହୁବାରେ ବାଟୁଳି ବାଜୁନାହିଁ ।

ତାଙ୍କ କହୁବାର ସାରା କଥା ହେଲା—“ମୁଁ ମୋ ଇଚ୍ଛାରେ କରିବି । ଯାହା ଚାହୁଁବି କରିବି । ପଚାରିବାକୁ ତମେ କିଏ ? ସେ କିଏ ? ଏବଂ ଆଉ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କିଏ ? ଅନ୍ୟ କଥା ଗୁଡ଼ିକ, ତମେ ମନେ ପଚାରିବାକୁ କିଏ ? ଯଦି ସାହସ ଅଛି ଏବଂ ପଚାରିବାକୁ ଚାହୁଁଛ ତେବେ ଯାଇ ସେହି ହତଭାଗୀମାନଙ୍କୁ ପଚାରି ଚାହୁଁ । ମୁଁ ସତ ସତ ଶିଫାର୍ଟ ଦେଇଛି । ମାନନ୍ତୁ କି ନାହିଁ, କିଏ ଏହାକୁ ଅସୀକାର କରିବ ? ସେମାନେ ମୋ ଶିର ଦେଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମିଛ ସତ ଶିଫାର୍ଟ ଦେଇ ମୋ ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଶେଷରେ ମୋତେ ବୋକା ବନେଇ ଦେଲେ । ମୋ ପାଖରେ ସେ ଛାଇ ମଧ୍ୟ ରହୁନା ନାହିଁ । ଆମ୍ବ ଫଳିବ ତ କ’ଣ ଗୁମେ ଶୁଭୁଛ ଯେ ମୋତେ ସେମାନେ ଖୁଆଇ ଦେବେ ? ଏହି କଥାରୁ ଗୁମେ ଅନୁମାନ କରି ପାରୁଥିବ, ଲେଖିକରି ମୋତେ ଦେଇ ପାରିବ ? ସେ ହତଭାଗୀମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦକରି ପାରିବ ? ମୋ ଆଡ଼କୁ ଆସିବେ ନାହିଁ ? ସଡ଼କରେ ଯାଉଥିବା ସବୁ ଗାଡ଼ି ସବୁ ତୋଳି ନେଇଯିବେ । ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଗୁମେ କ’ଣ ପଦ୍ଧତି ଦେଇ ପାରିବ ? ମୋ ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ମୋତେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଯାହା ମୋତେ ମିଳିବ ନାହିଁ ତାକୁ ମୁଁ ଅନ୍ୟକୁ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । କାହିଁକି ଦେବ ? ଯଦି ସେ ଗଛ ଗୁମର ହୋଇଥାଆନ୍ତା ତେବେ ଆଉ ପକ୍ଷରୁ ବି ବକଟେ ମୋତେ ମିଳନ୍ତା କି ? କ’ଣ ସେ ମୋତେ ଦେବେ ? ମୋ ଇଚ୍ଛା ଯାହା ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ମୋ ଜିନିଷ ଉପରେ କରିବି ।”

ବର୍ତ୍ତମାନ ମାଳମଣି ସହୁତ ଫୁଲୁ କରିବା ଉଚିତ ନଥିଲା । ତା ମୁଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ଗରମ ଥିଲା । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖାଲି ସ୍ଥାନ ଯେପରି ମଣାଣି ପରି ଦିଶୁଛି । ସବୁ ଡାଳଗୁଡ଼ିକ କଟା ହୋଇ ଛୁନୁଛନ୍ତି ହୋଇଯାଇଛି । ଗଛଟା ସାରା କଟା ଯିବାରୁ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ ହୋଇ-ପଡ଼ିଛି । ଗଛର ସବୁ ପତ୍ର ଶୁଖିଯାଇ ପବନରେ ଉଡ଼ିଯାଉଛି । ସାରା ଘରଟା ଯେପରି ଶ୍ରାନ୍ତନ, କଳାହୀନ—ମଣାଣି ପରି ଭୟାନକ ଜଣାଯାଉଛି । ମୋ କୋଠାଟି ଖରାବେ ଚାଲି ଚାଲି ହୋଇଯାଉଛି । ସଡ଼କରେ ବସିଥିବା ମଲ୍ଲି ବକାଳି ବୁଢ଼ାଟି ଖରାବେ ସିଝି ଯାଉଥିବ ।

ମୁଁ ତା ପରଦିନ ସେ ଘରକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲି । ଏହି ସମସ୍ତ ବିଷୟ ମୁଁ ବଡ଼

ବିସ୍ତାରରେ ଏଥିପାଇଁ ବୁଝାଇଲି କାହିଁକି କି—

ଏ ଘରର ମାଲିକ, ଏ ପଡ଼ୋଶୀମାନେ—ଏ ବୁଢ଼ ମଣିଷ, ଏ ଝିଅ, ଏ ଅଦାଲତ, ଏଠାକାର ଜଜ୍, ଓକିଲ, ମାଗବାଦୀ, ଥାନାବାଲୀ, ଡେଲ୍‌ଖାନା, ଏ ଲୁହା ଶିକୁଳି, ନିଶ୍ଚୟ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧୁଥିବା ଲୁହା ଶିକୁଳି—ଏହି ସବୁକୁ ଦେଖିବା ପରେ ମୋତେ ଲଗୁଛି ଯେ ମଣିଷ ନାମକ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବଦଳିବେ ନାହିଁ । ଏହି ସଂସାର ଘୋର ନରକ । ଏଠାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋତେ ଜୀବନ ଅସହ୍ୟ ଜଣାପଡ଼ିଲା—

କିନ୍ତୁ ଏହା ସହିତ ମଧ୍ୟ—

ତକମକ୍ ହେଉଥିବା ଖରା, ମା' ଭଳି କରୁଣା ବିଗଳିତ କଳା କଳା ବାଦଲ, ବଉଳିଥିବା ଆମ୍ବର ଗଛ, ଖରାରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୁଲୁଥିବା ଗ୍ରୀଷ୍ମବର୍ଷାର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଏ ସବୁ କି ମନେ ପଡ଼ୁଛି । ବର୍ଷାରେ ସେଠାର ଲୋକ ମନେପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଖସିରେ ମନ ପୁରାଇ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ପରିଶ୍ରମ କରୁଥିବା ଜନତାର ଦୃଶ୍ୟ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠୁଛି । ଗଛର ଛାଇ ପାଇଁ ଛଟ୍‌ଛଟ୍ ହେଉଥିବା ସେହି ବୁଢ଼ୀଟି ମୋ ସ୍ମୃତିପଟରେ ସବୁବେଳେ ଆଜ୍ଞା ହୋଇ ରହିବ । ସେ ସମୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ନାଁ, ନରାଣ ହେବାଟି କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଏହି ନରକକୁ ଥମେ ଦୂର କରି ପାରିବୁ, ପରିଶ୍ରମର ଆନନ୍ଦକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିପାରିବୁ । ପୁଣି ମୋ ମନରେ ଆଶାର ଶୀତ ରେଖା ଉଦ୍ଭିତ ହେଉଛି ।

ଆଶା-ଆଲୋକ

ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୀ ବୁଲିବୁଲି ଗୋଟାଏ ବାଜିବା ପରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ତାକୁ କେଉଁଠି ହେଲେ ଚାଲି ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସେ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲି ମିଳିବ ନାହିଁ । ସେ କେଉଁଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ଆସିବା ଅବସ୍ଥାରେ ନଥିଲା । ପୁଣି ମଧ୍ୟ ପାଗଳ ପରି ବେକାରରେ ବୁଲିବାକୁ ଗଲା । ଯୁଧା, ନୈରାଶ୍ୟ ଏବଂ ଶୀତ ଦିନର ଦ୍ୱିପ୍ରହର — ଏ ଦିନହେଁ ମିଶି ତାକୁ ବୋକା କରିଦେଲେ । ଶେଷରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଚାଲି ଦୋକାନରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ପଚ୍ଚିଲା—“ଚାଲି ଦର କେତେ ?” ଦୋକାନଟି କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ରୂପକୁ ସନ୍ଦେହ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ କହିଲା, “ମହଙ୍ଗ ଅଣ୍ଟିକା ।”

“ଆଜ୍ଞା ।” କହି ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୀ ପଛକୁ ଫେରିଲା । ଗ୍ରାହାରେ ଧର୍ମଶାଳାର ବାହାର ଚଉଦିଗ ଉପରେ ସେ କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସିଗଲା । ଭିକାରୀମାନେ ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ଖାଦ୍ୟ ଚିଆରି କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିକୁ ସେ ବଡ଼ ଆଶା ଏବଂ ଭରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲା । ତା ଆଖିରେ ଲୁହ ଆସିଗଲା । ତାର ମନେପଡ଼ିଲା ପିଲାଦିନେ ଯଦି ସେ କାନ୍ଦୁଥିଲା ତେବେ ତାର ମା’ ତାକୁ ପାଖକୁ ଡାକି ସାନ୍ଥୁନା ଦେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ଶାସନ କରୁଛି ଏବଂ ପିଲାମାନେ ହଇରାଣ ହୋଇ ତା ଆଖିକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ସେ ଭୋକଯୋଗୁ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦି ପାରୁନାହିଁ । ଚାଲି ନ ମିଳିବା ଯୋଗୁ ସେ କାନ୍ଦୁନାହିଁ, ସେ ତାର ଅକର୍ମଣ୍ୟତା ଯୋଗୁ କାନ୍ଦୁଛି । ତାର ଅସହାୟତା ହେତୁ କାନ୍ଦୁଛି । ତା କାନ୍ଦିବାରେ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ହୃଦୟ ଫଟେଇ ପାହାଡ଼ ଫଟେଇବା ଭଳି ଶବ୍ଦ ତା ମୁହଁରେ ନାହିଁ । କାବୁଅରେ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି, ବର୍ଷା ପାଣିରେ ଶୁଷ୍କ-ଯାଉଥିବା ପୋକ ଉପରେ ଯଦି କାହାର ପାଦ ପଡ଼ିଯାଏ ସେ ପୋକ ଯେମିତି ଅନୁଭବ କରିବ ସେମିତି ଅନୁଭବ କରି ସେ କାନ୍ଦୁଛି । ତାର ଦୁଃଖ ଇଣ୍ଡୋ ଅକର୍ମଣ୍ୟ-ନିର୍ମମ ଦୁଃଖ ଅଟେ ।

ସେ ଆଖି ମଲି କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଥାଡ଼େ ସେଥାଡ଼େ ବୁଲି ପୋଲ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ପୁଣି ନାଲି କୁଳେ କୁଳେ କିଛି ଦୂର ଯାଇ ପଛକୁ ଫେରିଲା । ପୁଣି ଆଗକୁ ଯାଇ ଶେଷରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଏହିସବୁ ଲୋକଙ୍କୁ କ’ଣ କୁହୁଯାଇପାରେ ? ଘରେ ସେ ସବୁ ମଣିଷ, ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପାଞ୍ଚୋଟି ପିଲା ଭୋକରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଯଦି ମରି ଯାଆନ୍ତୁ ତେବେ ହୁଏତ ସେ ଆଶ୍ୱାସରେ ନିଶ୍ଚୟ ନେଇ ପାରିବ । କେହି କହିବାକୁ ନଥିବେ ସେ ତୁମେ ଚାଲି ଆସିଲ ନାହିଁ । ତା ଆଖିକୁ ଦୟା ଏବଂ ଅସନ୍ତୋଷ ଭାବନା ନେଇ ଦେଖିବାକୁ କେହି ନଥିବେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ମଲେ ନାହିଁ । ଗ୍ରାହାରେ ଖାଲି ମାଟିରେ

କାନ୍ଧି ପାରି ସ୍ତ୍ରୀ ଶୋଇ ଯାଇଛି । ସ୍ବାମୀକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେ ଆଖି ଖୋଲି ଚାହିଁଲା । ପୁଣି ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତରେ ଫେରିଥିବା ଜାଣି ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ସେ—ସାର୍ବ ନିଶ୍ଚାସ ଗୁଡ଼ି ଘରେ ପାଦ ରଖିଲା । ଦେଖିଲା ବଡ଼ ଝିଅ ଜୟା । ଗୁଡ଼ି ପୁଅକୁ କୋଳରେ ଧରି, ସେଠାରେ କବାଟକୁ ଆଉଜି ବସିଛି । ଶୁଣିଲା ମୁହଁରେ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଛି । ବାକି ପିଲାମାନେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି କିଛି ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ଭେଙ୍କଟେଣୁକୁ ନିଜ ଝିଅ ଆଖିରୁ ଲୁଚି ଲୁଚି ପଛଟିକୁ ଚାଲିଗଲା । କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ି ହାତ ମୁହଁ ଧୋଇଲା ଏବଂ ବାଦାମ ଗଛ ତଳେ ବସିଲା ।

ତାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ, ସେ ହାଲିଆ ଘୋର ପଡ଼ୁଛି । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ କୂଅ, ଗଛ ଏବଂ ଗଛ ଉପରେ ବସିଥିବା କାଉ ସବୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଲାଗିଲେ । ସେହି ଶୁଣିଲା ପତ୍ର ଉପରେ ଶୋଇଗଲା । ସେ ଅନୁଭବ କଲା ଯେ, ତା ଦେହ ଅଗିବାକୁ ଲାଗୁଛି । ସେ ଯେପରି ମରିଯାଉଛି, ସେ ଡରିଗଲା । ସେପରି ତ ମରିଯିବା ଭାବନା ତା ମନରେ କେତେଥର ଉଠୁଛି; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପୂର୍ବ ସୂଚନା ନଥାଇ ମରିଯିବା ସେ ଅକର୍ମଣ୍ୟଭାବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲି ଭାବିଲା । ସେ ମନେ ମନେ କହିଲା, ମୁଁ ଗୋଟାଏ ମସ୍ତବଡ଼ କରମ-କୋଡ଼ି । ତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।

ଯଦି ସେ ଗୁଡ଼ିଲ ଦୋକାନର ମାଲିକ ପାଖରେ କାକୁଡ଼ା ମିନତି ହୋଇ କହି-ଥାଆନ୍ତା, ‘ବାବୁ, ମୁଁ ଗରିବ । ଦୁଇଦିନ ହୋଇଯିବ କିଛି ଖାଇ ନାହିଁ, କିଛି ଚାହିଁଲୁ । ଅପେକ୍ଷା ଦୟା ହେବ ।’ ତାହେଲେ ବୋଧହୁଏ ସେ କିଛି ଦେଇଥାଆନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଗୁଡ଼ି କାମ ସେ କାହିଁକି କରି ପାରୁନାହିଁ ? କାହିଁକି ନା ସେ ବେକାର ଅଟେ । ଭିକାର ବସ୍ତ୍ର ରହିଛନ୍ତି । କାଉ ଏବଂ ଗଧ ମଧ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ରହିଛନ୍ତି । ବସ୍ତ୍ରରହିବା ପାଇଁ କେବଳ ସେ ଅସମର୍ଥ ଅଟେ ।

ସେ ଭାବିଲା, ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକ୍ଷଣି ସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ଗାଲ ଦେବ, କିନ୍ତୁ ସେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ତାକୁ ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ବୋଧହୁଏ ଏମାନେ କେଉଁଠାରୁ ଗୁଡ଼ିଲ ଆଣି ରୋଷାଇ କରି ଖାଇସାରିଛନ୍ତି । ଯଦି ଏପରି କଥା ହୋଇଥାଆନ୍ତା ତେବେ ମୋତେ କ’ଣ ଖୁଆନ୍ତେ ନାହିଁ ? କେହି ତ ମତେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଡାକିଲେ ନାହିଁ । ତା ମନରେ ଆଶା ହେଲା । ଆସ୍ତେ ଉଠି ସେ ରୋଷେଇ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଭାତ କଂସାର ଡାକ୍ତାଣୀ କାଢ଼ି ଦେଖିଲା । ସେଥିରେ ଭାତ ଅଛି । ତା ପାଖରେ କିଛି ଚଟଣି ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସେ ଏପଟ ସେପଟକୁ ଡରି ଡରି ଚାହିଁ ଭାତ ଏବଂ ଚଟଣିକୁ ମିଶାଇ ଖାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲା । ସେହି ସମୟରେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଶୀଘ୍ର କବାଟ ଖୋଲି ଭିତରକୁ ପଶିଆସିଲା ଏବଂ ବାଡ଼ୁକୁ ଧରି ବାହାରକୁ ବାହାର କରିଦେଲା ।

“ସଖାକୁ ଗୁଡ଼ିଲ ଆଣିବା ପାଇଁ ଯାଇଥିଲୁ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସୁଛୁ । ମୋର ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କର କଥା ହେଉ ଅଛି ତ ତମର ? ବିଭାବି ବଡ଼ଝିଅ ଘର ଘର ବୁଲି କେଉଁଠାରୁ ଗୁଡ଼ିଲ ଅଧସେଇ ଆଣିଛି । ନହେଲେ ପିଲାମାନେ କାଲି ରାତିରୁ କିଛି

ଖାଇନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଆଜି ସଖାଳୁ ଉପାସରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମରି ଯାଆନ୍ତେଣି ତ ତୁମେ ଖୁସି ହୋଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ତମର କ'ଣ ଚିନ୍ତା ଅଛି ? କେଉଁଠୁ କ'ଣ ଖାଇଲେଥିବ । ବିଚର ଛୋଟ ପୁଅ କେଉଁଠୁ ଘୋଳ ଦେଉ ଆଣିବ । ପାଇଁ ଯାଇଛି — କିଛି ଖାଇନାହିଁ । ତା ପାଇଁ ରହିଥିବା ଭିତକୁ ତୁମେ ଚୋର ପରି ଛଡ଼େଇ ନେବାକୁ ବସିଛ ? ନିଜ ପୁଅ ପେଟରୁ କାଟି ଖେଣ୍ଟିବାକୁ ଚାହୁଁଛ ?”

ସେ ତାକୁ ଜୋରରେ ଗାଳି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ପରକ୍ଷରେ ସେ ବହୁତ ଉଦାସ ହୋଇଗଲା ଏବଂ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭେଙ୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର ଶିର ପ୍ରଣିତରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ତାକୁ ଲାଗିଲା ତା ମୁହଁରେ କିଛି ଅନ୍ଧାର ବସୁଅଛି । ସେ ନିଜକୁ ଘୁଣା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାକୁ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଦୟା ଆସିଲା । ଯେବେଠାରୁ ସେ ଶାଶୁଘରକୁ ଆସିଥିଲା ସେ ସମୟରେ ମେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତ ଏବଂ ମଧୁର ସ୍ୱରାବର ଥିଲା । ବଞ୍ଚିମାନ ସେ ଏପରି କାହିଁକି ବଦଳି ଯାଇଛି ତାର କାରଣ ତାକୁ ଜଣାଅଛି । ସେ ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା, ବୁଝାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା — କିନ୍ତୁ ସେ ପୁଣି ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ପୁଣି ସେ ଧର୍ମଶାଳା ପାଖକୁ ଯାଇ ସେଠାର ଗୋଟିଏ ଚଉତର କୋଷରେ ବସିଗଲା । କେତେକ ଭିକାରି ଚଉତର ଉପରେ ଶୋଇ ଶୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ଲୁଗା ଏବଂ ବାସନ ନିଜ ପାଖରେ ରଖିଛନ୍ତି । ଫଟା, ପୁରୁଣା, ମଇଳା ଚିକିଟା ଲୁଗା, ଫୁଲ୍ ଫୁଲ୍ ହୋଇ ଉଡ଼ୁଥିବା ବାଲ, ଅସଭ୍ୟକ୍ତ ପରି ବେଶଭୂଷା । ଧୂସର ଶରୀରର ଆକାର ପ୍ରକାଶ, ଠିକ୍ ପରି ନାଳରେ ହୋଇଥିବା ପୋକପୋକଙ୍କ ପରି ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ସେଠାରେ ମଳା ବାନ୍ତିଲା ପରି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଭେଙ୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର ଥରେ ନିଜକୁ ଏବଂ ନିଜ ଲୁଗାକୁ ଚାହିଁଲା । ତାକୁ ତାର ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷ କିଛି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଜଣାପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ବସ୍ତ୍ର ରହିଛନ୍ତି । କୌଣସିପ୍ରକାରେ ବସ୍ତ୍ର ରହିଛନ୍ତି । ଏତେ ଘନ ଅବସ୍ଥାରେ କାହିଁକି ବସ୍ତ୍ର ରହିବ ? ଜୀବନ ଛାଡ଼ି ଏହି ମୋହ ମମତା କାହିଁକି ?

ଅଳ୍ପ ଓ ଛୋଟା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଧୂଳିରେ ଘୁଷୁରି ଘୁଷୁରି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ଏହି ଦୟାଳୟ ଅବସ୍ଥା ଦେଖାଇ, ଶ୍ରଦ୍ଧାଲ ସେମାନଙ୍କ ଦୟା ଉପରେ ବସ୍ତ୍ର ରହିବାର ଲଳିତା କାହିଁକି ? ବସ୍ତ୍ର ରହିବା ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣ ଅଛି ତୁଠାରୁ ତାକୁ ଲାଗିଲା ତାକୁ ଏହାର ରହସ୍ୟ ଜଣାଗଲାଣି । ସେ ସବୁ ଧୋକା ଅଟେ । ମାଛଙ୍କ ପରି କଣ୍ଠରେ ଧରିନେଇ କେତେବେଳେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଏବଂ କେତେବେଳେ ଆଶା ଦେଖାଇ କେହି ଏ ସବୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ମାରୁଛି, କନ୍ଦାଉଛି ଏବଂ ଖିନ୍ନଭୁକ୍ତ କରୁଛି ।

ଭେଙ୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର ଶର୍ଦ୍ଦୂଳାସ ଗୁଡ଼ିଲା । ସେ ମରିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥର କରିନେଲା । ସେ ଭାବିଲା, ବସ୍ତ୍ର ରହିବା ପାଇଁ କଷ୍ଟ ଛଡ଼ା ଏ ସଂସାରରେ ଆଉ କୌଣସି ଦୁଃଖ

ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଉ ବହୁପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ନିଜ ପରିବାରକୁ ବଞ୍ଚେଇବା ପ୍ରୟାସ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଅନ୍ୟତମ ଅଟେ । ଏପରି ହତଭାଗୀଙ୍କୁ, ଅପଦାର୍ଥକୁ ଭଗବାନ କାହିଁକି ଜନ୍ମ ଦିଅନ୍ତି ? ଧର୍ମଶାଳାର କାନ୍ଥକୁ ଆଉଁଟି, ବସି ବସି ସେ ନିଜର ଜୀବନକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ତା ଜୀବନରେ ଏହି ଦୁଃଖର ପରମ୍ପରା ସେହି ଦିନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସେହିଦିନ ତାକୁ ଗୁଳିଗିରୁ ବାହାରକରି ଦିଆଗଲା । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲର ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିବାରର ପାଳନ ପୋଷଣ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ଚାଲୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ବୋକା, ପାଗଲ ଅଟେ, ନଚେତ୍ ସ୍କୁଲ “ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର”ଙ୍କ କାନି ଧରି କାହିଁକି ସେ ଟାଣିଆଥାନ୍ତା ? ସେ କହୁଛି ତାର କୌଣସି ଖରାପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କିଏ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ? ତାହାର ଶ୍ରେଣୀ ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ସମୟରେ ସେ ଏପରି ଦୃଢ଼ବାକୁ କାହିଁକି ଲାଗିଥିଲା ? ପରିଦର୍ଶନର ଦୁଇଦିନ ସେ ତା ସହୃଦ ଦ୍ରବ୍ୟମକାର କଥାବାଣୀ କାହିଁକି କରୁଥିଲା ? ସେ କୌଣସି ନା କୌଣସି କାମ ବାହାନାରେ ତାକୁ ନିଜ ଘରକୁ ବାରମ୍ବାର କାହିଁକି ଡାକୁଥିଲା ? ସେ ଭାବିଲା ଯେ ମେମ୍‌ସାହେବଙ୍କର ତା ପ୍ରତି ବେଶ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧାଦୃଷ୍ଟି ଅଛି । ଶେଷଦିନ ସେତେବେଳେ ସେ ତା କ୍ଳାସକୁ ପଶିଗଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ଶୋଇଥିଲା । ବାସ୍ତବରେ ସେଇକ୍ଷଣି ଆଖି ବନ୍ଦ ହୋଇଆସିଥିଲା । ସେ ବରକ୍ର ହୋଇ ତାକୁ ଗାଳି ଦେଇଥିଲେ । ପିଲାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲା ତ ସମସ୍ତେ ବୋକାଙ୍କ ଭଳି କିଛି କହୁନପାରି ଠିଆହୋଇଗଲେ । ସେ ଦୁର୍ଗାରୂପ ଧାରଣ କଲେ । ସବୁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସାମନାରେ, “ସେ କୌଣସି ମର୍ଦ୍ଦେ ଚରାକରା କାମ ନୁହେଁ; ଭେଙ୍ଗିଦେଖିଲୁ; ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ରିପୋର୍ଟ ଦେଉଛି; କହୁ ସେ ଚାଲିଗଲେ । ସେ ଡରିଗଲା, ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗୁମ୍ରା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଗଲା ମ୍ୟାଡ୍ରାମ୍ ମ୍ୟାଡ୍ରାମ୍ କହୁ । ସେତେବେଳେ ମ୍ୟାଡ୍ରାମ୍ ତାଆଡ଼େ ଧାନ ନ ଦେଇ ଚାଲିଯାଉଥିଲେ ସେତେବେଳେ ସେ କିରୁତହୋଇ ତାଙ୍କ ପଣ୍ଡକାନା ଧରି ମ୍ୟାଡ୍ରାମ୍ କହୁ ଟାଣିଦେଲା । ତାଙ୍କର ପଣ୍ଡକାନା କାନ୍ଧରୁ ଖସିପଡ଼ିଲା । ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲେ । ଅଭଦ୍ର ଅଖିଶ୍ଟ କହୁ ନିଆଁକାଣ ହୋଇ ସେ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ବାସ୍, ତାର ଗୁଳିଗିରୁ ଚାଲିଗଲା—ତାର ଅଞ୍ଚଳଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ପ୍ରକଟ ଏବଂ ଅଧିକ ସ୍ୱାସୀ ଭାବରେ ।

ସେହିପରି କାନି ଧରି ଟାଣିବା ଭୁଲ ଥିଲା । ସେ କଥା ସେ ଭଲଭାବେ ଜାଣିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ବିକ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ତାକୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ଯେ ସେ କ’ଣ କରୁଛି । ତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବିମୁଗ୍ଧ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାର ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ । ଏଇଥି ପାଇଁ ଶେଷରେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଅପଦାର୍ଥ ଭାବେ ।

ତାପରେ କିଛି ଟିକ୍‌ସକ ଧରିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କାମ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଜଣାନାହିଁ ତା ମଧ୍ୟରେ କ'ଣ ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଜଣ ଜଣ କରି ତା ପାଖକୁ ଯିବା ଛାଡ଼ିଦେଲେ । କେତେ ଜାଗା ଚାଲି ପାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠାରେ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ମିଳିଲା ତାହା ଚାଲି ନାହିଁ । ଅଭିମାନ ମାରି ସିନେମା ଘରେ ଟିକେଟ ବକିବା କାମ କଲା । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଘର ଘର ଚାଲି ପାଖକୁ ଏବଂ ସମ୍ପର୍କ ପାଖକୁ ବନ୍ଦି କରିବା କାମ ମଧ୍ୟ କଲା; କିନ୍ତୁ କେହି ତାକୁ କିଣିଲେ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ବନ୍ଦି କରିବାର କୌଶଳ ନାହିଁ । ଶେଷରେ କିଂ ଶ୍ରୀବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ଘରେ ରାନ୍ଧୁଣୀଆ କାମ କରି ସିଲିକର ଭରଣପୋଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସମସ୍ତେ ତାର ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲୋକେ କହୁଥିଲେ— ଭୁକ ମାଗ ଅଥବା ଚୋରିକର କିନ୍ତୁ ଘରର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବାହାରକୁ କାହିଁକି ପଠାଉଛ ? କେତେକ ଗାଁକୁ ଯାଇ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ପଇସା ମାଗିଲା କିନ୍ତୁ ତାର ମାଗିବାର ଭଙ୍ଗ ଦେଖି ଲୋକମାନେ ତାକୁ ସମେତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଲେ । କେଉଁ କେଉଁଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଖାଲି ହାତରେ ଫେରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାପରେ ଚୋରି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା । ପ୍ରଥମେ ରେଲ ଷ୍ଟେସନରେ ଆରମ୍ଭକଲା—ତାକୁ ଜଣାନଥିଲା ଚୋରି କିପରି କରାଯାଏ । ଦିନେ ସାହସ କରି ରେଲରେ ଚଢ଼ୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ପଶିଯାଇ କାହାର ପକେଟରେ ହାତ ପଶୁଥିଲା । ସେ ପକେଟଟାଳି ତାକୁ ଧରି ପକାଇଲା ଏବଂ ଲୋକମାନେ ତାକୁ ମାଡ଼ ମାରୁଥିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ପକେଟ ଗ୍ରାସୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଗଲା ମ୍ୟାଡ୍ରାମ୍ ମ୍ୟାଡ୍ରାମ୍ କହି । ସେତେବେଳେ ମ୍ୟାଡ୍ରାମ୍ ତାହାଡ଼େ ଧାନ ନ ଦେଇ ଚାଲିଯାଉଥିଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ବନ୍ଦିତହୋଇ ତାଙ୍କ ପଣତକାନ୍ଦି ଧରି ମ୍ୟାଡ୍ରାମ୍ କହି ଟାଣିଦେଲା । ତାଙ୍କର ପଣତକାନ୍ଦି କାନ୍ଦୁ ଶୁଣିପଡ଼ିଲା । ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲେ । ଅଭଦ୍ର ଅଶିଷ୍ଟ କହି ନିଆଁବାଣ ହୋଇ ସେ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ବାସ୍ତବ ତାର ଚାଲି ଚାଲିଗଲା—ତାର ଅନ୍ଧାରଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ପ୍ରକଟ ଏବଂ ଅଧିକ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ।

ସେହିପରି କାନ୍ଦି ଧରି ଟାଣିବା ଭୁଲ ଥିଲା । ସେ କଥା ସେ ଭଲଭାବେ ଜାଣିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ବନ୍ଦି ଅବସ୍ଥାରେ ତାକୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ସେ ସେ କ'ଣ କରୁଛି । ତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବିମତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାର ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ । ଏଇଥି ପାଇଁ ଶେଷରେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଅପଦାର୍ଥ ଭାବେ ।

ତାପରେ କିଛି ଚିତ୍ତସନ୍ଧ ଧରିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କାମ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ । ଜଣାନାହିଁ ତା ମଧ୍ୟରେ କ'ଣ ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଜଣ ଜଣ କରି ତା ପାଖକୁ ଯିବା ଛାଡ଼ିଦେଲେ । କେତେ ଜାଗା ଚାଲି ପାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠାରେ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁଠାରେ ମଧ୍ୟ ଚାଲି ମିଳିଲା ତାହା

ତହିଁଲ ନାହିଁ । ଅଭିମାନ ମାରି ସିନେମା ଘରେ ଟିକେଟ ବକିବା କାମ କଲ । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ତହିଁ ପାରିଲ ନାହିଁ । ଘର ଘର ବୁଲି ପାମ୍ପଡ଼ ଏବଂ ସମୁଦ୍ର ପାଉଁଶର ବକି କରିବା କାମ ମଧ୍ୟ କଲ; କିନ୍ତୁ କେହି ତାକୁ କିଣିଲେ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ବକି କରିବାର କୌଶଳ ନାହିଁ । ଶେଷରେ କିଂବଦନ୍ତୀବନ୍ଧୁ ଓ ବବଣ ହୋଇ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ଘରେ ଗୁଳୁଣିଆ କାମ କରି ପିଲଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲ । ସମସ୍ତେ ତାର ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଲୋକେ କହୁଥିଲେ— ଭୁକ ମାଗ ଅଥବା ଚୋରକର କିନ୍ତୁ ଘରର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବାହାରକୁ କାହିଁକି ପଠାଉଛ ? କେତେକ ଗାଁକୁ ଯାଇ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ପଇସା ମାଗିଲ କିନ୍ତୁ ତାର ମାଗିବାର ଭଙ୍ଗ ଦେଖି ଲୋକମାନେ ତାକୁ ସମେତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଲେ । କେଉଁ କେଉଁଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଖାଲି ହାତରେ ଫେରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାପରେ ଚୋରି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲ । ପ୍ରଥମେ ରେଲ ଷ୍ଟେସନରେ ଆରମ୍ଭକଲ—ତାକୁ ଜଣାନଥିଲ ଚୋରି କିପରି କରାଯାଏ । ଦିନେ ସାହସ କରି ରେଲରେ ଚଢ଼ୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ପଶିଯାଇ କାହାରି ପକେଟରେ ହାତ ଧୁରୁଇଲା । ସେ ପକେଟବାଳ ତାକୁ ଧରି ପକାଇଲା ଏବଂ ଲୋକମାନେ ତାକୁ ମାଡ଼ ମାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଜଣାଶୁଣା ଶୋଇଗଲା । ବାଦାମଗଛ ଡାଳ ମଝିରେ ଦୁଇଟି ତାର ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ପାଖ ଘର କୋଠାରୁ କେହି ଗୀତ ଗାଇବାର ଶୁଣାଯାଉଛି । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅନ୍ଧକାର ଭଳି ଅନ୍ଧାର ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଆସୁଥିଲା ଏବଂ ସେହି ଗୀତ ସହିତ ମିଶିକରି ଦୁଃଖ, ତା ଶରୀରର ଶିରସିଶିର ଭେଦ ଯାଉଛି । ସେ ନିରାଶାରେ ବେହୋସ ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ଯେତେବେଳେ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ଉଠାଇବାକୁ ଲାଗିଲା, ତାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା, ସେ ଉଠି ବସିଲା ଏବଂ ପଚାରିଲା “କଥା କ’ଣ ?”

“ନଅଟା ବାଜିଛି । ଜୟା ଏବଂ ତାର ଗ୍ରେଟ ପୁଅ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାହାରକୁ କେଉଁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘରକୁ ଫେରି ନାହାନ୍ତି ।”

“ଭଲ—ମତେ ଏ କଥା କାହିଁକି କହୁଛ ?”

“ଭଲ କହୁବା ଦ୍ଵାରା କୌଣସି କାମ ହୋଇ ପାରିବ ? ଜଣାନାହିଁ ଭାଙ୍ଗର କ’ଣ ହେଲା ? କୌଣସି ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ପରି ଭଲ କହୁଛ ?”

ପୁଣି ଗାଲି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଜୀବନସାରା ଗାଲି ହିଁ ଗାଲି । ବାପୁ, କେବେ ଛଣକ ପାଇଁ ଅଥବା ତାଠାରୁ ଆଉଁଶ କମ୍ ସମୟ ପାଇଁ ସେ ମୈତ୍ରରେ କଥା କହୁଛି । ପୁଣି ସେହି ଗାଲି, ଗୁଲୁ ଓ ଶାସନ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଉଛି । ଏଥିରେ ତାର ଦୋଷ ବା କ’ଣ ? ଘରେ ପିଲାମାନେ ଶେକରେ ରହିବାଦ୍ଵାରା ତାର ଦୁଃଖ ଫାଟି ଯାଉଛି । ମା’ର ଦୁଃଖ ଦୁଃଖରେ ଦୃଶ୍ୟହୀନ ହୋଇଯାଉଛି । ନିକଟ୍ତା ସ୍ଵର୍ଗ ଉପରେ, ତାର ପଥର ଦୁଃଖ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ପିଟି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗୁଛି ।

କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା --

“ସତର ବର୍ଷ ପୁରୁଣଲଣି, ସେ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ହସ ଖସି ଦେଖିନାହିଁ । ଆଜି ପାଖ ପଡ଼ୋଶୀ ଘରକୁ ଯାଇ, ଆମର ଏଠାରେ ଏହା ନାହିଁ, ତା ନାହିଁ କହି, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ମାଗି, ସବୁ ଜିନିଷ ଆଣି ଆମକୁ ଦିଏ । ଗୁଲୁକ୍ ରିଅ । ବାହାଘରର ନାଁ ଧରୁନାହିଁ, ପେଟକୁ ମୁଠାଏ ପୁଣିକରି ଖାଇନାହିଁ । ଛୋଟ ଛୋଟ ସାନଭଉଣୀ ଭାଇକୁ ଦେଖି ତା ମନ କଷ୍ଟ ହେଉଛି । ସେ ମୋତେ କହୁଛି, ବାପା ଘରଲ ମଣିଷ, ତାଙ୍କୁ କିଛି କହିବୁ ନାହିଁ । ବିଚାର ସେ ମଧ୍ୟ କ’ଣ କରିବେ ? ପିଲାଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦିଏତ ସେ ନିଜେ ସେମାନଙ୍କୁ କବିରାଜଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇଯାଏ । ଘରେ ସର୍ବଦା ଦୁଃଖ ହିଁ ଦୁଃଖ । ସେ ସବୁବେଳେ ଦେଖେ ମତେ ଏବଂ ଶୁଣାନପରି ଏ ଘରକୁ ଦେଖି ସେ ବହୁତ ମନଦୁଃଖ କରେ । ଏଥୁପାଇଁ ସେ ଆଜୁ ସାଜୁ ଗୁଲିବାଲି ଆସେ । କ’ଣ କରିବି କୁହ । ମୋତେ କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ରୁହୁଣିଆ କାମ ମଧ୍ୟ ମିଳିଲାନାହିଁ ।”

ସେ କହି କହି ହୋଇ କାନ୍ଦୁଛି । ତାକୁ ଲାଗୁଛି ସେ କିଏ ଯେପରି ଧୀରେ ଧୀରେ କୌଶଳରେ ତା ପେଟକୁ ଦାଡ଼ିଥିବା ଚୁରିରେ ଚିରୁଛି । ସେ ମରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିଥିଲା, ତାକୁ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗରେ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ପୁନଃବାର ଭାଗ୍ୟ ଯଦି ସେ କହିଦେବ ତେବେ ସବୁ ବରିଡ଼ାଯିବ ଏବଂ ମରିବା ସମୟରେ ସେ ଶାନ୍ତିରେ ମରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ସେ ଚଟେଇରେ ଶୋଇଛି । ଦୁଇଟିଯାକ ରିଅ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେଣି । ସେ କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦ କରି ଘର ଭିତରକୁ ଗୁଲିଗଲଣି । ସେ ଅନ୍ଧାରରେ ବସି କିନ୍ତୁ କରୁଛି, ସତକଥା ଜୟାର ବାହାଘର ହୋଇ ଯିବ ତ ସେ ଆଗମରେ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ବାହା ହେବ କିଏ ? ବାହାଘର କିପରି ହେବ ? ଜୟା ବେଶି ପୁରୁଷ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅପୁରୁଷ ତ ନୁହେଁ ; ଏତେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟରେ ମଧ୍ୟ ତାର ଯୌବନ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭାବେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଛି । ଲମ୍ବାଯୋଗୁ ଦେଖିବାରେ ଆକର୍ଷଣ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଗରିବ ରିଅକୁ କିଏ ବାହା ହେବ ? ଦ୍ଵି ଖାୟୁପକ୍ଷ କି ତୃତୀୟପକ୍ଷ ହେଲେ କିଛି ଆପଣା ନାହିଁ । ... ମୁଠାଏ ଗୁଲୁକ କମାଇବାପାଇଁ ତ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ—ମୁଁ ନିଜ ରିଅପାଇଁ ବରପାତ୍ର କେଉଁଠାରୁ ଆଣିବି । ମୋର କୌଣସି ମାନ୍ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅଥବା ଆଦର-ସମ୍ମାନ ଆଆନ୍ତା କି ତେବେ ଅବା କୌଣସି ବୃଦ୍ଧଲୋକ ଏଠାରେ ପାଦ ରଖିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅନ୍ତା ।

ସେ ଜାଣେ ଯେ ମୃତ୍ୟୁ ତା କଡ଼ପଟେ ଯାଉଛି । ବାସ ସେ ଶୋଇଗଲା ।

— 2 —

ଦୁଇ ଦିନ ହେବ ଭେଙ୍ଗଟେଣୁ ଘରକୁ ଯିବା ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଛି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ତାର ସାନପୁଅ ବେମାର ପଡ଼ିଗଲା । ଶ୍ଵାସଣ ରୋଗରେ ପଡ଼ିଗଲା । ବାନ୍ତି ଏବଂ

ଝାଡ଼ା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବୁଲୁଥିବା କଣି ଯେତେବେଳେ ସେ ଘରକୁ ଗଲା ତାକୁ ଏକଥା ଜଣା ନଥିଲା । ପୁଅର ହାତଗୋଡ଼ ଅଣ୍ଟା ହୋଇଗଲା ତ କହୁ । ତାକୁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ଘରେ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ବୋଧହୁଏ କାନ୍ଦୁଛି । କିନ୍ତୁ ଭେଙ୍କଟେଣ୍ଟିଲୁ ସେଥଡ଼କୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଇନାହିଁ । ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା-ମାତ୍ରେ ସେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପଚାରିଲା, “ଭେଙ୍କ ହେଉଛି, କେଉଁଠାରୁ ଚାଲି ମିଳିଛି ତ କିଛି ଖାଇବାକୁ ଦେ ।”

କିଛି ଦିନ ହେବ ସେ ଖାଇବାକୁ ମାଗି ନଥିଲା । କେହି ଖାଇବାକୁ ଡାକି ନିଏ ତ ଯାଇ ଖାଇ ନେଉଥିଲା । ନଚେତ ଏହା ଭାବି ସେ ପଡ଼ିରହେ ଯେ ଘରେ ଆଜି କାହାକୁ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଆଜି ଜଣାନ୍ତାହିଁ କ’ଣ ହେଲା ! ଜୀବନ ମରଣ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ପୁଅର ଚିନ୍ତାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖକୁ ଯାଇ ସେ କହିଲା, “ଖାଇବାକୁ ଦେବୁ ?”

ସେ ଏକଦମ୍ ବିରକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ମୁକୁଳା ବାଲି ଏବଂ ଜନ୍ମୁଥିବା ଆଖି ଏହି ବିକଟାଳ ରୂପରେ ସେ ଶିଙ୍ଗାରି ଉଠିଲା । “ତୁ ଜଙ୍ଗଲି କେଉଁଠିକାର ।” କହୁ କହୁ ତା ନିଜ ପାଖରେ ଥିବା ଲେଟାକୁ କୋରରେ ତା ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଭୂଷ୍ମ ହୋଇ ସେହି ଲେଟା ପାଖରେ ଥିବା ଫାଟକରେ ବାଜିଲା ଏବଂ ବଡ଼ କୋରରେ ଶବ୍ଦ ହେଲା, ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ମାଟି ଉପରେ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ‘ପୁଅରେ’ କହି କାନ୍ଦୁଛି । କ’ଣ ମରିଯାଇଛି ? ସେ ଡରିଗଲା । ତାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ଘରର ସମସ୍ତ ଲୋକେ ତାକୁ ଘେରିଯାଇ କହୁଛନ୍ତି “ତୁମେ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଅଟ” ଏବଂ ପୁଲିସ୍‌ବାଲ ଆସି ଯେପରି ତାକୁ ଟାଣି ଟାଣି ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲା ।

ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଖରୁ ବହୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଚାହୁଁଲା । ଗୁଡ଼ ସାଗ ସେ ଗୁଡ଼ାରେ ବୁଲୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କେବେକେବେ ଏଠାରେ ସେଠାରେ ବସି ସମୟ କଟାଉଥିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା; କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯିବ ? ହଠାତ୍ ବିଲୁଲି ପରି ତା ମୁଣ୍ଡରେ ବୁଦ୍ଧି ଖେଳିଗଲା — ନିଜଠାରେ, ନିଜ ଜୀବନଠାରେ ଆଉ କିଛି ବାଟ ନାହିଁ । ସେ ଧର୍ମଶାଳାର ଚଉତରା ଉପରେ ଶୋଇଗଲା । କିପରି ମରିବୁ କେବେ ମରିବ, ସେ ସବୁ କଥା ଠିକ୍ କରିନେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଉ ବଞ୍ଚିପାରୁ ନାହିଁ । ତାର ପରିବାର ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ । ବଞ୍ଚିବାର କୌଣସି ଗୁଡ଼ା ମଧ୍ୟ ହଜିନାହିଁ । ଏହା ସୁଦ୍ଧା ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଇଛି ଯେ ସେ କିଛି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅକର୍ମୀଙ୍କ ପରି ବଞ୍ଚିବା ଦ୍ଵାରା କାହାକୁ କିଛି ଫାଇଦା ନାହିଁ । ଆସନ୍ତା କାଲି ଚେଲଗାଡ଼ି ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଘଷିବା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଉପାୟ । ମରିବାର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରି କରି ସେ ଶୋଇ ଗଲା ।

ଯେତେବେଳେ ଖରା ପଡ଼ିଲା ଭେଙ୍କଟେଣ୍ଟିଲୁର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ଭିକାରୀମାନେ ଚାଲି ଗଲେଣି । ତାଙ୍କର ମାଟିପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଖରାରେ ଚକଚକ ହେଉଛି । ସେ ଥରେ

ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ନିଜ ପଡ଼ାର ଛକ ପାଖରେ ସେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଆଗକୁ ବଢ଼ିବାକୁ ତାର ସାହସ ହେଲନାହିଁ । ମୁହଁ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ଭିତରକୁ ଯିବାକୁ ନଦିଏ ? ପୁଣି ଏପରି ମମତା କାହିଁକି ? ଆଗରେ ପଡ଼ୋଶୀର ପିଲା ଯାଉଥିଲା । ତାକୁ ଅଟକାଇ ପଚାରିଲା “କ’ଣ ପୁଅ, ଆମର ଗ୍ରେଟପୁଅ ବେମାର ଅଛି । କ’ଣ ତୁ ଜାଣିଛୁ କି ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଞ୍ଚୁଛି କି ମରିଛି ?”

“ବଞ୍ଚିଗଲା । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ତାଙ୍କରଖାନାରୁ ଫେରି ଆସିଲା ।” କହି ସେ ଚାଲିଗଲା ।

‘ଛୁଡ଼ ।’ କହି ସେ ଫେରିଗଲା, ପୁଣି ଧର୍ମଶାଳାର ଚଉତିରା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ତାକୁ ତାର ପିଲାଦିନ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ତାକୁ ଟିକେ ଆଦାତ ଲାଗୁଥିଲା ତ, ତାର ମା’ ବହୁତ ସ୍ନେହ ଓ ଧ୍ୟାନ ସହୃଦ ଏବଂ ସାବଧାନତା ସହୃଦ ତାର ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କିଏ ଦେଖୁଛି ? ‘ପୁଅ ! ତୋର ଅବସ୍ଥା ଏପରି କାହିଁକି ହୋଇଛି ? କ’ଣ ହୋଇଛି ପୁଅ ? ନେ ସେ ଦୁଃଖ ପିଇ ଦେ ।’ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁବାବାଲା କେହି ନାହିଁ । ସେ କାନ୍ଦି ପକାଇଲା । ମରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉ ହେଉ ଭେଙ୍ଗଟେଣ୍ଟୁଲୁଁର ନିଜ ଜୀବନ ଉପରେ ଥରେ ଦୟା ଆସିଲା । ବହୁତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କାନ୍ଦିଲା । ମଧ୍ୟାହ୍ନବେଳକୁ ଧର୍ମଶାଳାର ମାଲିକ ବାହାରକୁ ଯିବା ସମୟରେ ତାକୁ ଦୁଇଟି କଦଳୀ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଦୁଇଟି କଦଳୀ ଖାଇ ସେ ପାଣି ପିଇନେଲା ଏବଂ ସେ କାନ୍ଦୁ ପାଖରେ ବସି ରହିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଉ ହେଉ ତାକୁ ଡର ଲାଗିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତା ମରିବା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ସେ ସିଜାନ୍ତରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ନାହିଁ । ଜନ୍ମ ତା ଭିତରେ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ରଣା, କିନ୍ତୁ ମମତା ତାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରୁଛି । ସେ ତାର ଦାନ୍ତ ଏବଂ ଆଖିକୁ ବନ୍ଦକରି ବସିଗଲା । ପିଲା ଦିନ, ପରିବାର, ପିଲାଏ, ସ୍କୁଲ, ମେମ୍‌ସାହେବ.....ସବୁ କଥା ତା ମନରେ ଶିଲ୍ ପରି ଘରୁବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗ୍ରସ୍ତାରେ କେତେକ ଲୋକ କୌଣସି ମୁରଦାରକୁ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେ ଦୃଶ୍ୟକୁ ସେ ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ମୁହଁକୁ ଫେରେଇ ନେଲା । ତାକୁ ପୁଣି ଶ୍ରେକ କଲା ।

ଶ୍ରେକ ଏବଂ ଦୁଃଖତା ଯୋଗୁ ସାରା ଦେହଟା ଥରିବାକୁ ଲାଗିଛି । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଦୃଢ଼ତାର ସହୃଦ ଠିକ୍ କରିନେଲା ଯେ ମରିଯିବା ଦ୍ଵାରା ତାର ମଙ୍ଗଳ ।

ଅନ୍ଧାର ଘୋଟି ଯାଉ ଯାଉ ସେ ଉଠି ଠିଆହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ରେଳଗାଡ଼ି ଆସିବାରେ ଏବଂ ତା ମରିବାରେ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ମାତ୍ର ବାକି ଅଛି । ସେ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୋଲ ପାରିହୋଇ ସାରିଛି, କଥାଟି ମଝି ଦେଇ ସେ ଚାଲିଲା, ସେଠାରେ ରେଳ ଲାଇନ୍ ପାଖରେ ଲୋକ ଯିବାଆସିବା ମୋଟେ ନଥାଏ । ସେ ଜାଗାଟା ଷ୍ଟେସନ୍ ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ମାଇଲିଏ ଦୁରରେ ଥିଲା । ଦୁଇ କଡ଼ରେ ଗହଳିଆ ଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ଅଛି । ରେଳଗାଡ଼ି ସେଠାରେ ମୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗେ, ସେଠାରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖାଯିବ

ତ ରେଳଗାଡ଼ି ଆସିବାର ସ୍ୱରନା ମଧ୍ୟ ମିଳିବ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ରେଳଗାଡ଼ି ମୋଡ଼ି ତା ଉପର ଦେଇ ଚାଲିଯିବ ଏବଂ ତାକୁ ଲଣା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୁ ହୃଦୟକୁ କଠିନ କରି କ୍ଷେତ୍ର ମଝିରେ ଯାଉଛି ।

ଗୋଧୁଳିର ନାଲି ରଙ୍ଗରୁ, ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନ୍ଧକାରରେ ପରିଣତ ହେଉଥିବା ବାଦଲୁ, ଝଙ୍କାଳିଆ ବହୁର ଗଛ, ସୁଲୁସୁଲୁଆ ପବନ, ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଧ୍ୱନି, ସେ ସମସ୍ତେ ଯେମିତି ତାକୁ ‘ମରାଯା, ମରାଯା’ କହି ତାକୁ ଚେତେଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ସାରା ଶୁଦ୍ଧ ତାର ମରଣ ଚାହିଁଛି ଏବଂ ତାକୁ ମରାବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛନ୍ତି, ଏଭଳି ସେ ଅନୁଭବ କଲ ।

‘ଆରେ ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୁ । ତମକୁ ତାକୁଛୁ—ଟିକେ ରୁହନା ।’ ପଛରୁ କିଏ ଡାକିଲା ।

ପଛକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ସାଇକେଲରେ ଯାଉଛି । ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୁ ଅଟକିଗଲା । ସେ ଜାଣେ ଯେ ସ୍କୁଲ ଛୁଟି ହୋଇଗଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ, ପ୍ରତିଦିନ ସେହି ପାଣିବାଟି, କିଆରି ମଝି ଦେଇ ତାର ଶତ୍ରୁର ଘରକୁ ଯାଏ ।

‘ଏଥାଡ଼େ କେଉଁଠାକୁ ଯାଉଛୁ ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୁ ।’ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାରାୟଣ ପଚାରିଲା । ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ସେହି ପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ । ଯେଉଁଠାରେ ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୁ ପ୍ରଥମେ କାମ କରୁଥିଲା ।

‘ତମର କ’ଣ ଟିକେ ଭୁଲି ଅଛି ? ରୁମେ ମଣିଷ ଟି ?’ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା ।

ହଠାତ୍ ହୋଇ ଭେଙ୍କଟେଶ୍ୱରୁ ଅନାଇ ରହିଲା । ତାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ପ୍ରତି କୋଧ ଆସିଲା ନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ ସେ କିଛି ଭୁଲି ପାରୁନାହିଁ ।

‘ନଜ ଜାଣି ଏବଂ ନଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ରୁମେ ଟିକେହେଲେ ଖିଆଲ୍ କରୁନାହିଁ ? ରୁମଯୋଗୁ ଆମର ‘ଇକ୍କତ୍’ ମଧ୍ୟ ଯାଉଛି । ମୁଣ୍ଡଟେକିବାହାରେ ଚାଲିବାର ଅଧିକାର ମଧ୍ୟ ଆଉ ନାହିଁ । ଛୁ—ଲଜ୍ଜା ଆସିବା ଦରକାର ! ନଜ ହିଅକୁ ରାସ୍ତାରେ ଛୁଡ଼ି ଦେଉଛ ? କୁକୁର ପରି ସେ ଘର ଘର ବୁଲୁଛି । ଅଜି ସୂର୍ଯ୍ୟା ଲଜରୁ ସେ ବାହାରିବା ସମୟରେ ତାକୁ ଦେଖି ମୁଁ ଅବାହ ହୋଇଗଲି । ସେ ଯେଉଁ ଦଳଲ୍ ବେକେୟା ? ତାକୁ ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲା, ପନ୍ଦର ଟଙ୍କାରେ ଏକେଣ୍ଟ ସହଜ ତାର ଠିକ୍ ହୋଇ ଯାଇଛି । ମୋର ମୁହଁରେ କଲା ବୋଲି ହୋଇଗଲା । ଯଦି ମୋ ହିଅ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ତାକୁ ସେ ? ରାସ୍ତା ଉପରେ ଟିକି ଟିକି କରି ଦେଇ ଥାଆନ୍ତା । ଏ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ରୁ ନଜ ପିଲାଙ୍କୁ ନଜ ଅଧୀନରେ ରଖି ପାରୁ ନାହିଁ ତ କ’ଣ ଫାଇଦା ଅଛି ? ଏହାଠାରୁ ମରାବା ଭଲ । ନଜକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଯୋଗ୍ୟ ଭାବି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚୁଛି । ଯଦି ମୁଁ ତୋ ସ୍ଥାନରେ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ରେଳଗାଡ଼ି ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ମରା ଯାଆନ୍ତା । ହୁଏ, ନିର୍ଲଜ୍ଜ, ଏପରି ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ କ’ଣ ବଞ୍ଚିବା କୁହାଯାଏ ?’ ଏପରି କହି

ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ଛେପ ପକାଇ ସାଇକେଲ୍‌ରେ ଚଢ଼ି ଚାଲିଗଲା ।

ଭେଙ୍କଟେଣ୍ଟଲୁ ଗ୍ରମାଞ୍ଚୁତ ହୋଇ କୋଡ଼ିଏ ପଡ଼ିଣ ମିନଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ଆଡ଼କୁ ପାଗଳ ପରି ଚାହିଁରହିଲା । ପୁନଃ ଧୀରେ ଧୀରେ ତା ଚେହେରାରେ ଆନନ୍ଦର କିରଣ ଖେଳିଗଲା । ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିନ ସ୍ଥାନରେ ବଳ ମଝିରେ ଠିଆହୋଇ ସେ ଏକବାର ଜୋରରେ ହସି ଉଠିଲା । ସେ ଭାବିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ମରବାରେ କିଛି ଆପଣି ନାହିଁ । ସମୁଦ୍ର ମଝିରେ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିବାବେଳେ କୌଣସି ନୌକା ମିଳିଗଲା ପରି ତାକୁ ଲାଗୁଥିଲା । ପାଗଳ ଭଳି ସେ ମନେ ମନେ ଖୁସି ହେଉଥିଲା । ସେ କାହାକୁ ନିଜ ହୃଦୟରେ ଲଗାଇ ନିଜ ଭାଗ୍ୟର କାହାଣୀ ଶୁଣାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ଏତେଦୂର ପରେ ତାର ଜୀବନ ଗୋଟେ ରାସ୍ତା ଖୋଜି ପାଇଛି, ବନ୍ଧୁବାର ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମରବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

ଭେଙ୍କଟେଣ୍ଟଲୁ ପଛକୁ ଫେରି ଖୁସିରେ ଚାଲିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେହରେ ଦୁର୍ବଳତା ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାରରେ କଥାଟି ମଝିରେ ଚାଲି ଏକାଟିଆ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ରାସ୍ତାରେ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଘର ଭିତରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲା ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପିଲାମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ‘ଆରେ, ସେ ସମସ୍ତେ କ’ଣ ମୋତେ ଖୋଜୁ ନାହାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ? କ’ଣ ମୋତେ ଏବଂ ମୋର ଅସ୍ତିତ୍ବକୁ ଭୁଲିଗଲେ ?’ ତାକୁ ରାଗ ଲାଗିଲା । ପଛପଟ ଚଉତରା ଉପରେ ଯାଇ ବସିଲା । ବାଦାମଗଛ ଜାଲରେ ଅନ୍ଧାର ଘୋଟି ଯାଇଛି । ଜାଲର ଫାଙ୍କରେ ଦୁଇଟି ତାରା ଚକ୍ ଚକ୍ ହେଉଛନ୍ତି ।

‘ବାପା, ଚାଲି, ଖାଇବା ।’ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଭେଙ୍କଟେଣ୍ଟଲୁ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ଦେଖିଲା, ତାର ବାରବର୍ଷର ଗ୍ରେଟ ରିଅ । ସେ ଉଠି ତା ପଛେ ପଛେ ରୋଷେଇ ଘରକୁ ଗଲା । ଥାଲରେ ଭାତ ବଡ଼ା ହୋଇଛି—ତରକାରୀ, ଚଟଣି ଏବଂ ରସମ୍ । ବା ! କେତେ ସୁଆଦିଆ ଖାଦ୍ୟ । ପେଟଭରି ଖାଇ ଭେଙ୍କଟେଣ୍ଟଲୁ ଆରାମରେ ହାକୁଟି ମାଗଲା ।

ପକ୍କା ଉପରେ ଶୋଇ ଭେଙ୍କଟେଣ୍ଟଲୁର ନିଦ ଅଧରାଉଛି ଦୌଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଗଲା । ସେ ଏକ ଅଭିଭୂତ ସୁଖ ଓ ସନ୍ତୋଷ ଅନୁଭବକଲ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉଠାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହୃଦ ଖୁସିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ପିଲାଦିନେ ଶିଖିଥିବା ଜୟଦେବଙ୍କ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ଦୌଡ଼ ତାକୁ ଲାଗିଲା ସେ ବୋଧହୁଏ କିଛି ଭୁଲ କରିଛି, ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ସୁଖସନ୍ତୋଷର ସୂକ୍ଷ୍ମଧାରଣୀ ବଢ଼ିଅଛି ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇ ନାହିଁ । ତା ପାଖକୁ ଯାଇ କହିବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା, ‘ରିଅ, ମୁଁ ତୋ ଉପରେ ବହୁତ ଖସି ଅଛି ।’

ସେ ଏପରି କୁତୂହଳ କିପରି ହୋଇପାରେ ? ସେ ଘରେ ଯାଇ ଦେଖିଲା—ଜୟା ସେଠାରେ ନାହିଁ । ପଛପଟ କବାଟ ଖୋଲି ଦେଖିଲା—ପଛପଟ ବାଦାମଗଛ ତଳେ ଜୟା ବସିଛି । ଚତୁର୍ଥୀ ଗୁନ୍ଦର ଧୀର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ତାର ଚେହେରା ଶୁଖିଲା ଦେଖାଯାଉଛି । ସେ ଆଖି ମଝିରେ ମୁହଁ ତାଙ୍କ ବସିଛି । ଭେଙ୍କଟେଣ୍ଟଲୁ

ଦୁଇପାଦ ତାଆଡ଼କୁ ଆଗେଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କାନ୍ଦୁଥିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିପାରିଲା । ସେ କିନ୍ତୁ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ତା ଆଡ଼କୁ ଗୁଞ୍ଜି ପୁଣି ପାଦ ଚପି ଚପି ପଛକୁ ଫେରିଆସିଲା ଏବଂ ଘର ମଝିରେ ତଳେ ଶୋଇଗଲା --- । “ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ, ଆଉ କେତେବେଳେ ନିଜର କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବି ।”

ଏଇଆ ଛିର କରି ସେ ଆଖି ବୁଜିଦେଲା ।

ବେହେଲ

ରାଜ୍ୟମ୍ ଏକେବାରେ ବେହୋସ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଏ ଦୁନିଆରେ କଣ ହେଉଛି ନ ହେଉଛି କିଛି ଜାଣିପାରୁନାହିଁ । ଭେଙ୍ଗଟପସ୍ପାଠ ଜୀବନ ହାହାକାରମୟ ଲଗୁଛି । ସେ ତା ଥି ପାଖକୁ ଯାଇ ଧ୍ୟାନପୂର୍ବକ ଦେଖିଲା ।

ରାଜ୍ୟମ୍ ଓଠ ଥରୁଛି । ସେ କିଛି କହୁଛି । କଥା ତ କିଛି ଶୁଭ ନାହିଁ ତେବେ ମନେ ମନେ ସେ କିଛି କହୁଛି ।

“ରାଜ୍ୟମ୍ !” ବିବ୍ରତ ହୋଇ ସେ ଡାକିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କିଛି କହୁଲା ନାହିଁ । ସେ ଆଉ ଏ ଦୁନିଆରେ ନାହିଁ । ମନଭୁଲଣିଆ ତୋଡ଼ି ରାଗିଣୀକୁ ନିଜର ସାଥୀ କରି ସେ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ବିଚାରିବା କରୁଛି ।

ଅଗଣାରେ ପିଲମାନେ ପାଟିଭୁଣ୍ଡ କରୁଛନ୍ତି ।

“ଆରେ ଅପଦାର୍ଥକୁଡ଼ା ! କାହିଁକି ଏତେ ଗୋଲମାଲ କରୁଛ ?” ଭେଙ୍ଗଟପସ୍ପାଠ ପିଲମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଇ କହୁଲା । ସେମାନେ ଯଦି ତା ହାତ ପାଖରେ ଥାନ୍ତେ ତ ତାଙ୍କୁ ଶୁପୁଡ଼ା ମଧ୍ୟ ବସେଇ ଦେଇଥାନ୍ତା ସେ ।

“ବାପଲେ, ମୁଁ କାବା ଖୋଲଗଲି । ପିଲମାନଙ୍କ ଉପରେ ଏମିତି ଚଢ଼ଚଢ଼ି ମାରିଲା ପରି କାହିଁକି ଗର୍ଜନ କରୁଛ ?” ରାଜ୍ୟମ୍ ହୋସ୍ରେ ଆସି କହୁଲା ଏବଂ ତ କୁଟି କରି ନିଜ ସ୍ବାମୀ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା ।

“ଆଗ କହୁଲ, ତୁମର ଦେହ କିପରି ଅଛି ?” ଦଡ଼ ବ୍ୟାକୁଲ ହୋଇ ସେ ପଚାରିଲା ।

“ପିଲମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଗାଳିଦେଲ ତମେ ?”

“ଗାଳି ଦେଲ ତ କଣ ହେଲା ? ଆଗ ତମ ଦେହ କଥା କୁହ ।”

“ଦେହ ତ ଏକଦମ୍ ଭଲ ଅଛି । ପ୍ରକୃତରେ କେତେବେଳେ ଖରାପ ହୋଇଥିଲା କି ?”

“କେତେଥର ଡାକିଲି, ତମେ ଜବାବ ଦେଲ ନାହିଁ ।”

“ତମେ ଡାକୁଥିଲ ?”

“ଡାକି ନାହିଁ ଆଉ କଣ ?”

“ଆଜ୍ଞା” କହୁ ରାଜ୍ୟମ୍ ହସି ପକାଇଲା । ତାର ହସ ଦେଖି ତର ମାଡ଼ୁଛି । ସେଣୁ ଆଖି ପରି ବାଜାରପଡ଼ିଥିବା ଉମା ଉମା ଆଖି ଏବଂ ଆଗକୁ ବାହାରିପଡ଼ିଥିବା ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ତାର ଚେହେରାକୁ ଆନ୍ତରି ବିକଟାଇ କରି ଦେଉଛି ।

“ତମର ହୋସ୍ ନଥିଲା ।” ରାଜ୍ୟମ୍ ପୁଣି ହସି ଦେଲା ।

“ବାପ୍, ଏତଳ !” କହୁ ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ଶୁଣି ନିଶ୍ଚାସ ମାରିଲା । ରାଜ୍ୟମ୍ ବହୁତ ଦିନ ‘ଟାଇଫଏଡ୍’ ଜ୍ୱର ଭେଟି ଏବେ ଚଳୁଥିଲା କଣିକା ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ଠିକ୍‌ଭାବେ ଖାଇବା ପିଇବା କଣିକାର ସପ୍ତାହେଁ ବି ହୋଇଛି କି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟାର ମନ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଙ୍କାକୁଳ । ସେହି ଦୁରୁଦ୍ଧ ଟାଇଫଏଡ୍ ଜ୍ୱର ଦିନ ସପ୍ତାହ ପରେ ଉଦ୍ଧୃତ ହୋଇଥିଲା କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଗି ତା ପରିଦିନ ଓଲଟିଲା । ଆହୁରି ଦିନ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ପ୍ରକୋପ ଦେଖାଇ ବ୍ୟାଧିବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଇଲା । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଘରକୁ ନେଇଆସି ଖାଇବା ପିଇବା ଆରମ୍ଭ କଲା ପରେ ମଧ୍ୟ ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ମନରୁ ସେ ତର ଛାଡ଼ିନାହିଁ ।

“ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ମୋ ଦେହ ପୁରୁଷର ଭଳି ହୋଇଗଲାଣି । ଯାହା ଖାଉଛି ତାହା ହୁଏତ ହୋଇଯାଉଛି । ଗର୍ଭରେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ନିଦ ହେଉଛି । ଏତେଦିନଯାଏ ବେମାର ପଡ଼ି ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ଆଉ କେମିତି ଠିକ୍ ହେଇଯାଆନ୍ତୁ ?” ରାଜ୍ୟମ୍ କହିଲା ।

ରାଜ୍ୟମ୍‌କୁ ଦେଖିଲେ ଆହୁର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି ତାର ପ୍ରାଣ କିପରି ରହୁଛି । ମାଂସପେଶୀ-ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଖି ଯାଇଛି ଏବଂ ହାଡ଼ ଉପରେ ଖାଲି ଚମଡ଼ା ଢାଙ୍କି ହୋଇ ରହୁଛି ।

“ଯେତେବେଳେ ଭୂମେ ବେହୋସ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲା ମୁଁ ଘାବରେଇଗଲି ।” ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ଯେତେବେଳେ ତାର ଧୂଳି ଶୋଇଥିବାର ଦେଖେ ତ ତାର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ଯେ ସେ ଜିଇଁଛି ନା ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚାସରେ ତାର ପେଟ ଉପରକୁ ଭଲକୁ ହଉଥିବା ଦେଖିଲେ ସେ ଜୀବନ୍ତ ଅଛି ଭାବି ନେଇ ଆଶ୍ୱାସନା ନେବାରେ ତାର ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଗଲାଣି ।

“ମୁଁ ଟିକେ ଅଳ୍ପ ଯାଇଛି । ଦେହ ମୋର ଏକଦମ୍ ଭଲ ଅଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଆମେ ଯେବେଠୁଁ ଏ ଘରକୁ ଆସିଲୁଣି ସେବେଠୁଁ ମତେ କିଛି ମିଳୁଛି ।” ରାଜ୍ୟମ୍ କହିଲା ।

“ମତେ କି ଏ ଘରକୁ ଆସିଲା ଦିନୁ ଆରାମ ମିଳୁଛି । ମୁଁ ମନେ ମନେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଛି । କେବଳ କଥା ଏତକ ଯେ ଉଡ଼ାଟା କିଛି ବଢ଼ି ଯାଇଛି ।”

“ହଁ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇଥିା ଗୁରୁଛି । ଉଡ଼ାଟା ଟିକେ ଅଧିକ ହୋଇଯାଉଛି ।”

“ଯେତେବେଳେ ଜୀବନ ଯାଉଛି ସେତେବେଳେ ଉଡ଼ା ଗୋଟାଏ କଣ ଏମିତି ଜିନିଷ ଯେ । ଭୂମେ କିଛି ଚିନ୍ତା କରନାହିଁ ।”

ଏଥୁ ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଗଳ୍ପରେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା ଧଉରା କୋଠରେ କମ୍ ଉଡ଼ା ଦେଇ ରହୁଥିଲେ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠି ଥିଲେ ଘରେ କେହି ନା କେହି ବେମାର ପଡ଼ୁଥିଲା । ଶେଷରେ ରାଜ୍ୟମ୍‌ର ପାଳି ପଡ଼ିଲା । ଘରେ କେହି ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ନାହାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପଡ଼ୁଥିଲା, ତାକୁ ବହୁତ ହଇସା ହବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ତେ ଏବଂ ପିଲାମାନଙ୍କ ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ସେ ବଞ୍ଚିଗଲା ଓ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଜୀବନଯାପନ କରିପାରିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇ ନୂଆ ପର୍କ୍‌ ଘରେ ସେମାନେ ଦୁଇଟି ଛୋଟ ଛୋଟ ବଖରା ଓ ଗୋଟିଏ ଅଗଣା ଉଡ଼ା ନେଇଛନ୍ତି ।

ଘର ପାଖରେ ଖାଲି ଖୋଲି ଜାଗା ମଧ୍ୟ ଅଛି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରେ ବରିଷ୍ଠ ଅଛି ।
“ଆମେ ବେକାର ପଇସା ହସାବ ଯୋଡ଼ୁଛୁ । ତୁମେ ବଞ୍ଚୁନା ସେଇ ଯଥେଷ୍ଟ ।”
ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା କହିଲା ।

“ଏପରି କୁହ ନାହିଁ । ମୋର ବେମାଣ ଯୋଗୁ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା । ସେ ପଇସା କୋଉଠୁ ମିଳିଲା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କଥା ତମେ ମତେ କହିଲ ନାହିଁ । ସେଇଟା ବି ଚିନ୍ତା ଦିଅ ।”

“ମୁଁ ତ କହୁଛି, ସେ କଥା ଜମା ଭାବ ନାହିଁ । ଆଗ ତୁମ ଦେହ ପ୍ରତି ଯତ୍ନେନା କଥା । କୌଣସି କଥାରେ କୃପଣତା କରିବ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଗୁହଁ ‘ଓହଲଟିନ’ ପିଅ, ଯେତେ ଫଳ ଆଣୁଛି, ସବୁ ଖାଇବ । ପିଲାଙ୍କୁ ବି ଦିବ ନାହିଁ ।”

“ଖାଉଛି ତ । ଆଉ କଣ କରୁଛି ? ଗୋଡ଼ ହାତ ଲମ୍ବାଇ ବସି ତମକୁ ଖଟାଉଛି । ତୁମକୁ ରାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି, ମୁଁ ବସି ବସି ଖାଉଛି । ଯାହା କୁହ ପଛେ, କରକ ତ କରକ; ଆମର ତ ଆଉ କିଛି ରୋଜଗାରର ଉପାୟ ନାହିଁ ।” ଏସବୁ ଚିନ୍ତା ମେ ମୋଟେ କରନାହିଁ । ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ପଇସା କଥା ପଡ଼ିଲେ କିନ୍ତୁ ହୋଇପଡ଼େ । ଦୁଇ ମାସର ଦରମା ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି ଶେଷେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇ ଯାଇଛି । ତାଙ୍କରଟି ଦେବତା ଭଳି — ଗୋଟିଏ ପଇସା ନେଲା ନାହିଁ । ତେବେ ମଧ୍ୟ ଔଷଧପତ୍ରରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯାଇଛି । ଦାତିବ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଳୟରେ ଚିକିତ୍ସା କରାଇ ମଧ୍ୟ ଖରଚ ବହୁତ ହୋଇଛି ।

“ଠିକ୍ ଅଛି, ମୁଁ ଆଉ ଚିନ୍ତା କରୁନାହିଁ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଭୁଲି ଦିବା । ହସାବ ଯୋଡ଼ିବାକୁ କେତେ ସମୟ ଲାଗିବ ଯେ । ସେଇଟା ତ ମୋ ହାତର କଥା ।”

“ଭଲ କଥା । ପରେ ଦେଖା ଯିବ ।” କହୁ ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ବାରି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଗଲା । ସେ ଏହି ଯୁକ୍ତିକୁ ଆଗକୁ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ହାତ ମୁହଁ ଧୋଇ ଫେରିଲା । ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇ, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ବାହାରକୁ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ।

ରାଜ୍ୟମ୍ ପୁଣି ବେହୋଶ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଅନ୍ଧକାର କୋଠାସ୍ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକ ସୁନେଲି କିରଣ ଝରକା ବାଟ ଦେଇ ରାଜ୍ୟମ୍ ଉପରେ ପଡ଼ି ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ାଉଛି ।

ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ରାଜ୍ୟମ୍‌ର ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ବଡ଼ ଧ୍ୟାନପୂର୍ବକ ଚାହିଁ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା । ଏଥରକ ତାକୁ ଡର ମାଡ଼ୁ ନ ଥିଲା । ଭାବିଲା ଯେ ପିଲାଦିନର କୌଣସି ମଧୁର ପ୍ରସଙ୍ଗ ସ୍ମରଣ କରି ସେ ଆସୁରିଗୋର ହୋଇଅଛି । ତାର ଚେହେରାରେ ପ୍ରସନ୍ନତାର ଶୋଭା ଖେଳିଯାଉଛି ।

କହୁ ଦିନ ଧରି ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ରାଜ୍ୟମ୍‌କୁ ଏପରି ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଦ୍ରାରେ ଦେଖି ନ ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ସେ ଶାଢ଼ୀ ଘରକୁ ଆସିଥିଲା ନୂଆ ନୂଆ ବେଳେ ସେ ବହୁତ ଧୂସି ଆଇ ଆଠ ପ୍ରହର ଆନନ୍ଦ ଲହରୀରେ ନାଚି-କୁଦି ଚାଲୁଥିଲା । ବର୍ଷଟିଏ ଭିତରେ ସେ ମା

ହୋଇଗଲା । ଜୀବନ ତାକୁ ସଂସାରରୁପୀ ସାଗରରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଛଅ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଘନୋଟି ସନ୍ତାନର ମା ହୋଇ ଏକ ସଂସାରରୁପୀ ସାଗରରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ହଠାତ୍ ରାଜ୍ୟମ୍ ମୁହଁ ଖୋଲିଲା । ମୁଣ୍ଡ ଏପଟ-ସେପଟ କରି କଣ କହୁଛି । ତାର ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟାକୁ ହସ ମାଡ଼ିଲା । ହସି ହସି କାଣି ପକାଇଲା ଏବଂ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଣ ଶ୍ରେଣୀ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସେହି ହସ-ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ରାଜ୍ୟମ୍‌କୁ ଧରତଳକୁ ନେଇ ଆସିଲା ।

“କାହିଁକି ଏପରି ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସୁଛୁ ।” ସେ ତାର ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପଚାରିଲା ।

“ଟିକେ ପୁଣି ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଦେଲେ ମଜା ଆସିବ”—ସେ କହିଲା ।

“ଆଉ —ଏଇ କଥା । ସାମନା ଘରେ ତାଙ୍କ ଝିଅ ଗୀତ ଗାଉଛି, ଶୁଣ ।” ରାଜ୍ୟମ୍ କହିବାରୁ ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟାକୁ ଗୋବର ହେଲ ସେ ସାମନା ଘରେ କିଛି ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣା ଯାଉଛି ବୋଲି । କାନରେ କିଛି ଶୁଣିବା ତ ବାକିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସିଆଡ଼କୁ ଧ୍ୟାନ ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଏତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ପ୍ରର୍ଗତ ହୋଇ ନ ଥିଲା ।

“ଆଜ୍ଞା । ଏଠି ସଙ୍ଗୀତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଚାଲୁଛି । ଏହିକଥା; ଆଉ ବୁଝିଗଲା । ପିଲାଦିନେ ତୁମେ ବେହେଲା ବଜାଇବାରେ ନିପୁଣ ଥିଲ ନା ? ମୁଁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି ।”

“କାମବର୍ଦ୍ଧନ” ଗୁଣିଣୀରେ ଉଡ଼ୁଥିଲା ହୋଇ, ଫୁଲର ସୁଗନ୍ଧରେ ମହକ ଉଠି, ଫୁଲୁଫୁଲୁଆ ପବନ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି ।

“ଆରେ ପିଲାଏ, ଏଠି ସଙ୍ଗୀତ ସବୁ ଦେଉଛି, ଆସିକରି ଶୁଣ”—ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ଘୋଷଣା କରି କହିଲା । ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ପିଲା ଗୁପ୍ତା ଉପରେ ବୁଡ଼ା ହୋଇ ବଡ଼ ଧ୍ୟାନରେ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣୁଥିଲେ ।

ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା କହିଲା “ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ନୂଆଘରେ ଆଶ୍ୱାସରେ ରହିପାରିବି । କିନ୍ତୁ ଏଠି ଏ ଅଧାଭଙ୍ଗା ବୋତଲ ଠାରୁ ଯାହା ପାଇବାର, ଉପାୟ ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ ।”

“ସେ ପୁଣି ନିଜ ପାଖରେ ରଖ”—ରାଜ୍ୟମର ମନରେ ବଡ଼ ଆଗାଧ ଲାଗିଥିଲା । ସେପରିକି ପୁଣି—ମଳାମ ଲଗାଇ ତାର ସାରା ଦେହ ଜଳିପୋଡ଼ି ଯାଉଛି ।

“ଅଜ୍ଞାତ ହେଇ ଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବାହାରକୁ କାହିଁକି ଯାଉଛ ? ଜଳିବ ଖାଇ ନଥା ନା” ରାଜ୍ୟମ୍ କହିଲା ।

“ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ଭାବୁଛି, ପୁଣି ଡେଇଁ ହେଇ ଯାଉଛି । ଗୀତ ଯାଇ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସ୍ୱରୂପ କିଛି ଭଲ କାମ କରିବା ଦରକାର ।”

“କଣ ପାପ କାମ ବି କରୁଛ ?”

“ପାପ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବିନା ଜୀବନ ଚଳନ୍ତା ନାହିଁ ।”

ପିଲା ଦୁଇଟି ଧ୍ୟାନଦେଇ ସଂଗୀତ ଶୁଣୁଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ସେମାନଙ୍କ କାନକୁ ସେ ଶବ୍ଦ ଭଲ ଲାଗୁଛି । ପିଲାଙ୍କ ଦୁଇର୍ଥ ସ୍ୱଭାବତଃ ନିର୍ମଳ । ସେଥିପାଇଁ ସଂଗୀତ ତାଙ୍କୁ ତା

ଆଜକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରେ । ପିଲାଦିନୁ ଯଦି ରାଗ ଓ ତାଳର ସାଧାରଣ ତାଲିମ ଦିଆଯାଏ ତେବେ ଜୀବନରେ ସଂଗୀତ ଆନନ୍ଦର ଅନ୍ଧସ୍ୱ ସ୍ରୋତ ହୋଇଯାଆନ୍ତା ।

“ବାଃ ରେ ବାଃ, ତମେ ଦୁହେଁ ତ ମା’ର ଜପସ୍ତ୍ରୀ ସନ୍ତାନ । ସା-ରେ-ଗା-ମା ର ସ୍ୱର, ଗନ୍ଧ, ତମକୁ ଲାଗିଲଣି ଜଣା ଯାଉଛି”—କହି କହି ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ବାହାର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲା ।

ରାଜ୍ୟମ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ଚିତ ଜଳାଇଲା । ଚିତ୍କୁଳବନ୍ଧ ନୂଆ ଘରେ ଯେପରି ଦିଶେ, ସେପରି ପୁରୁଣା ବଡ଼ ଘରେ ଦିଶେ ନାହିଁ । କାନ୍ଥରେ ପୁରୁଣା ‘ବଲ୍-ବ’ ପରି ରାଜ୍ୟମର ସଂଗୀତ ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ତରଙ୍ଗାୟିତ ହୋଇ ପୁଣି ଫିଙ୍ଗିଲ ହୋଇଗଲା । ଡାର ବେହେଲ କୋଉ କୋଣରେ ଅଳିଆ ଗଦାରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ଏହିପରି ସଂଗୀତ ତାର ଜୀବନରୁ ଦୂରେଇ ଗଲା । ତେବେ ବି ସାମନା ଘରେ ସେ ଝିଅଟିର ଗୀତ ଶୁଣି ରାଜ୍ୟମ୍ ଫେନେ ସେଇ ଅନ୍ଧତାର ସଂଗୀତ ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲା ।

ରାଜ୍ୟମର ଜୀବନରେ ସବୁ ଜିନିଷ ନିୟମିତ ରୂପରେ ଚାଲୁଛି । କୋଉଠି କିଛି ବ୍ୟାପାତ ନାହିଁ ।

ଛଅ ବର୍ଷ ତଳେ ରାଜ୍ୟମକୁ ଦେଖିବାକୁ ବର ପକ୍ଷ ଆସିଥିଲେ । ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଝିଅକୁ ଗୀତ ଗାଇବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ରାଜ୍ୟମର ପିତା ତାକୁ ଚାରିବର୍ଷ ହେଲେ ସଂଗୀତ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଉଥିଲେ । ଗାୟନ ଜଳାରେ ନିଜର କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର ଶୁଭ ଅବସର ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳିଲା ।

ସଙ୍କୋଚ ସହୃଦ ତୋଡ଼ି ରାଗରେ ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ବେସ୍ୱର ହେଲା । ତାଳ ଦବାରେ ଭୁଲ ହୋଇଗଲା । ରାଜ୍ୟମ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଗୀତ ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ । ଗୀତ ଶେଷନକ୍ତି ରାଜ୍ୟମକୁ ବହୁତ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଆଗରୁକ ଭଦ୍ରଲେକମାନେ ତାର ଗୀତକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିଚରା କୁମାରୀ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ନିଶ କଣ ଅଛି ଯେ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଝିଅକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିବା ଭଦ୍ରଲେକମାନଙ୍କର ସଂଗୀତରେ ରୁଚି ବା ପସନ୍ଦା କରିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ ।

“ଆପଣଙ୍କ ଜୁଆଁଙ୍କୁ ଆଉ ଚାକିରି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ” କେହି ମହାଶୟ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କହିଲେ । ଏମାନଙ୍କର ଅନଭିଜ୍ଞତା ଦେଖି ରାଜ୍ୟମକୁ ହସ ମାଡ଼ିଲା ।

ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ନିଜର ଅନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛାରେ ରାଜ୍ୟମକୁ ବିବାହ କରିଥିଲା । ନାଁ ତାର ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା, କିନ୍ତୁ ସେ ଏମିତି ସେମିତି ପିଲା ନୁହେଁ । ବାହାଘର ପରେ ଶୀଘ୍ର ହିଁ ରାଜ୍ୟମ୍ ତାର ନିଜ ଭଗ୍ୟ ଉପରେ ଯତ୍ନସ୍ଥ ହୋଇଗଲା । ବିବାହବେଳେ ଭେଙ୍କଟପ୍ପୟା ଆଜ୍ଞା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୃତ ପ୍ରାଥମିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଥିଲା ।

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗାନ୍ଧୀ ସରକାରର ବାଆନ୍ତ୍ରସ ଟଙ୍କା ବେତନଭେଗୀ ମହନ୍ତୁଣ୍ଡି ଲେଅବ-
ଡ଼ିଭିଜନ କରାନ୍ତା ଥିଲା ।

ବିବାହ ପରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଗାନ୍ଧୀ ଯେତେବେଳେ ଗାଁର ପାଠକ ବ୍ୟକ୍ତି-
ମାନଙ୍କ ଘରକୁ କୌଣସି ସାମାଜିକ ମିଳନ ପାଇଁ ଯାଆନ୍ତା ତ ଲୋକମାନେ ତାକୁ
ଗୀତ ଗାଇବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ, ଘରେ ତାର ସ୍ବାମୀ ମହାଶୟ
କେବେହେଲେ ତାର ଗୀତ ଶୁଣିବାର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରି ନାନାନ୍ତ ଏବଂ ମୋ ମଧ୍ୟ
ନିଜେ ନିଜେ ଗାଇନାହିଁ ।

ନିର୍ଲଜ ହୋଇ ଶାଶୁ ଘରେ ନିଜେ ନିଜେ ଗାଇବାର ସୁଯୋଗ ଆସିବା ପୁରୁଷ
ତା ଜୀବନରେ ମା' ହବାର ଶୁଭ ଅବସର ଆସିଥିଲା ଏବଂ ମା' ହ ପାଇଁ ସେ ତାର
ବାପ ଘରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ଏହିପରି ତାର ନାଶକଲ୍ଲ ସଫଳ ହେଲା ।

ବାରଣ୍ଡାରେ ପିଲାମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଘୋ ଘା ହବାକୁ ଲାଗିଲେ । “କାହିଁକି
କଜିଆ କରୁଛ ପିଲାଏ, ଏଠି ଆସି ବସ” — କହୁ କହୁ ଧରଣର ମଧ୍ୟରେ କଥା
କରୁଥିବା ତାର ଦୁଇଟି ପୁଅ ଆସି ମା ପାଖରେ ବସିଲେ । ଲାଖେ ସେଥିରୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ
ବୟସର, ଆରଟିକୁ ଗୁଣିବର୍ଷ ।

“ଗ୍ରେଟ ପୁଅ ଶୋଇଛ ନା ?” ସେ ପଚାରିଲା ।

ବଡ଼ପୁଅ କହିଲା, “ଘୁଆଁ ଡ଼ି ମାରୁଛ ।”

“ତମେମାନେ ପାଟିଗୋଲ କଲେ ସେ ଉଠି ପଡ଼ିବ ନା ?” ମା'ର କଥା ଶୁଣି ବଡ଼
ପୁଅ ଗେହେଲ ହୋଇ ହସିଲା । ଦୁଇଜଣଯାକ ନିଜ ଭୁଲି ବୁଝିପାରି ଅନାଥକି
ହେଲେ ।

“ସାମନା ଘର ଝିଅ ମଧୁର ସ୍ବରରେ ଗୀତ ଗାଉଛୁ, ବସି କରି ଶୁଣ ।” ମା କଥା
ଶୁଣି ଭଲ ପିଲା ପରି ଦୁହେଁ ବସିଗଲେ । ପିଲାଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳିବା, ମିଠା ମିଠା କଥା କହି
ତାଙ୍କୁ ଭଲ ବାଟରେ ନବା ଏବଂ ଧୂଆଁରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ନ ହୋଇ ଚାଲି ଧରାଇବା—
ଏ ସବୁ କାମ ଗାନ୍ଧୀମ୍ ଅନାୟାସରେ ଶିଖି ଯାଇଛୁ ।

ସାମନା ଘର ଝିଅ ସ୍ବର ସାଧନା ଆରମ୍ଭ କଲା । ତାର କଣ୍ଠରୁ ସ୍ବର ଝରଣା ପରି
ଝରଝର ହୋଇ ମଝିଝେ-ମଝିଝେ ଜଳପ୍ରପାତ ପରି ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡରିତ
ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାର କଣ୍ଠ ଉପରକୁ ଉଠି ଗାନ୍ଧୀର ଶ୍ରୁତି ହୋଇ ସ୍ବର ସାଧନା
କରୁଛୁ ।

ଗାନ୍ଧୀମର ଦେହରେ ବଳ ଆସିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା । ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ସାଧ୍ୟ
ଏବଂ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ପାଇଁ ସଂଗୀତ ଆବଶ୍ୟକ । ନିଜେ ଗାଇବାରେ ସମର୍ଥ ନ ହେଲେ
ମଧ୍ୟ ଶୁଣିକରି ରସ ଆସ୍ବାଦନ କରିବାରେ ଲାଭ ଅଛି ।

ଏହି ରସାସ୍ବାଦନରେ ବ୍ୟାଘାତ ଘଟାଇ, ସରବତରେ ମାଛ ପଡ଼ିଗଲା ପରି, ସାମନା
ଘର ଝିଅ ପାଖରେ ତାର ଗ୍ରେଟ ଭାଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ଗାମା ପାଧାନ...ସାରେ ସାନ ପାଧାନ - କହୁ ସେ କଣ ଫଟେଇ ବେସୁର ସ୍ବର ବାହାର କଲ । ଝିଅ ବରକ୍ର ହୋଇ ଗୀତ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।

“ଆରେ, ଅପଦାର୍ଥ । ଗୀତ ଶିଖାଇବାକୁ ଡାକିଲେ ଆସୁ ନାହିଁ । ଗୋଳମାଳ କଲ ବେଳକୁ ସବୁଠୁ ଆଗ ।”

“କଣ ମୋର ସ୍ବର ଠିକ୍ ହେଉ ନାହିଁ ?”

“ବାପା ଆସନ୍ତୁ, ସବୁ କହୁଛି ।”

“ଦାନ, ପାନ ସାରେ ସାନ ଦାନ ପାଧାନ...” ସେ ଫିଲା ଆନ୍ତର ଗୋଟିଏ ସ୍ବର ବାହାର କରିବାରେ ଲାଗିଗଲା । ଏଇ ନଗଲମି ମଧ୍ୟରେ ବି ସେ ଝିଅଟି ସ୍ବର ସାଧନା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କରି ନଉଥିଲା । ଯଦି ବାତାବରଣ ଭିତରେ ସଙ୍ଗୀତର ବିନ୍ଦୁ ମାତ୍ର ଅଛି ତ କାଠ ପଥର ବି ଗୀତ ଗାଇ ପାରିବେ । ଏଥିରେ କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାକୁ ନାହିଁ ।

“ବାପା ଆସନ୍ତୁ, ଫାଲିଲ୍” କହୁ ସେ ଝିଅ ଏକଦମ୍ ଗାଇବା ବନ୍ଦ କରି ଦେଲା । ରାଜ୍ୟମ୍ବୁ ବହୁତ ରାଗ ମାଡ଼ିଲା । ସେ ଝିଅଟି ଯେଉଁ ଗୀତ ଗାଉଥିଲା ତାର ରାଗ-ରାଗିଣୀ ସବୁ ରାଜ୍ୟମ୍ବୁର ପରିଚିତ ।

“ଅଲ୍ଲ ସମୟ ପାଇଁ ହଉ ପଛେ—ମନଟା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଆଉ କଣ ଗୀତ ଗାଇବ ?” ରାଜ୍ୟମ୍ବୁ କହିଲା ।

“ଆଉ କାହିଁକି ସେ ଗାଉନାହିଁ ?” ବଡ଼ ପୁଅ କହିଲା ।

“ଦେଖୁ ନୁ ! ତୋ ପରି ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାଟିଏ ଆସି ମଝିରେ ସବୁ ଗୋଳମାଳ କରିବାରୁ ସେ ବରକ୍ର ହୋଇ ଗୀତ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।”

“ସେ କେମିତି ଗୀତ ପାରିଛି ?”

“ଶିଖି କରି ଗାଉଛି ।”

“ତୁ ଗାଇବୁ ?”

“ହଁ ବେଶ୍ ଗାଇ ପାରିବି, ତତେ ଶିଖାଇ ଦେବି ?”

“ହଁ, ପୁଅ ପିଲାମାନେ ଗାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।”

“ପୁରୁଷମାନେ ବି ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି, ପୁଅ, ତତେ ଶିଖାଇ ଦେବି ?”

“ଶିଖାଇ ଦେ ।”

“ପରେ ଶିଖାଇଦେବି ।” କହୁ ରାଜ୍ୟମ୍ବୁ ଗୋଡ଼ ହାତ ଲମ୍ବାଇ ଶୋଇଗଲା ।

“ଝିଟକ ଗୋଡ଼ ଘସିଦେଲୁ ।”

ସେ ପୁଅ ତା ମା ର ଗୋଡ଼ ଚପି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା

“ମୁଁ ତୋ ହାତ ଘସି ଦେବି, ମା ?”—କହୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଅ ହାତ ଘସିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ରାଜ୍ୟମ୍ବୁ ଗଡ଼ ଗଡ଼ୁ ‘କଲ୍ୟାଣ’ ରାଗରେ କୋଉ ଗୀତ ଗାଉଛି । ସେ ତ ବହୁତ କିଛି ଭୁଲି ଚଲଣି । ମୁହଁ ନା ଏବଂ ପ୍ରସାର ଅଡ଼ୁଆ କେଶ ଭଳି ଛନ୍ଦରେଇ ହୋଇ

ଯାଉଛି ।

“ସେ ଦିଅ ତୋଠାରୁ ବେଶୀ ଭଲ ଗାଉଛି ମା” —ବଡ଼ ପୁଅ କହିଲା ।

“ମୁଁ ତ ଭୁଲି ଗଲିଣି ପୁଅ ।”

ପଛ ପାଖ କୋଠସାରେ ଗୋଟିଏ କିଛି ଡାକ୍ତାଣି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦରେ ସାରା ଘର କମ୍ପି ଗଲା ।

“ବୋଧହୁଏ କୁକୁର ପଶିଛି, ତଡ଼ିଦେଲୁ ତାକୁ । ସେଠି ଭାତ ହାଣ୍ଡି ଅଛି”
ରାଜ୍ୟମ୍ କହିବାରୁ ଦୁଇ ପୁଅ ଦୌଡ଼ି ଗଲେ ।

“କୁକୁର ନୁହେଁ...ମା, ବିଲେଇ । ଭାତ ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ଘୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା
ଥାଲିଆ ପକାଇ ଦେଇଛି” —ବଡ଼ ପୁଅ କହିଲା ।

“ଘାଃ ଭଲ ଦେଲା, ନଚେତ୍ ପୁଣି ରାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ଆଳିକାଲି କୁକୁର
ଅଇଁଠା ଖାଇବା ଉନ ବି ଆସିଗଲା । କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ବାଲିଣି ଲଗାଇ ଦବାର
ଥିଲା” —ରାଜ୍ୟମ୍ କହିଲା ।

“ଭୁଇଁ ତ କହିଲୁ, ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ଆସ” —ବଡ଼ ପୁଅ କହିଲା ।

ହଁ ରେ ପୁଅ, ମୁଁ ଡାକିଥିଲି । ନିଜୁ କବାଟ ବନ୍ଦକରି ଆସିବା ଉଚିତ, ବୁଝିଲି”
ରାଜ୍ୟମ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଝାଇଦେଲା ।

ଭେଙ୍ଗଟପ୍ପୟା ପେଟି ଆସିଲା ।

“ପଛ ପଟେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଏବଂ ସୁରକ୍ଷରେ ମନ ମୁରୁକ୍ତ ହୋଇଯାଉଛି ।”
ଭେଙ୍ଗଟପ୍ପୟା କହିଲା ।

ରାଜ୍ୟମ୍ ପଚାରିଲା “ଆଜେ, ଏତେ ଶୀଘ୍ର କିପରି ଆସିଲି ?”

“ଜାମ ପରିଗଲା ।”

“ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋଇଗଲା ?”

“ହଁ କିଛି କିଛି ତ ହେଲା ।”

“ଏଥୁ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିବ ନିଶ୍ଚୟ ?”

“ରାମ, ରାମ ।”

“ତୁମ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଓ କଥା କହିବା ଢଙ୍ଗରୁ ସେପରି ମନେ ହଉଛି ।”

“ହଁ, ହଁ ।”

“ଏପରି କଥା ମୁଁ କେମିତି କହିବି ?”

ଭେଙ୍ଗଟପ୍ପୟା କାଖରେ ଡୋଲିଆ ଭିତରେ କିଛି ଜନିଷ ଅଛି । ଗୋଲକାର
କାଗଜରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଛି ।

“ସେଇଟା କଅଣ” —ରାଜ୍ୟମ୍ ପଚାରିଲା ।

“ଖୋଲି କରି ଦେଖାଇବି, ନିଶ୍ଚୟ ।”

“ସେ ପୁଅଟିରେ ଗୁଡ଼ା ଆଙ୍କୁଳିଆ କରି ଧଡ଼ି ଥିବା ଶାଢ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଅଛି ଏବଂ ତା

ସହୃଦ ମନେଇ କଣ କ୍ଲାନ୍ତେ ସିଧୁ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମହାରାଣୀ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସାମାନ୍ୟ
ଗାଧାବଣ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ମନକୁ ଗଲପର ଶାନ୍ତିଟିଏ ।”

“କଣିଲ ତମେ ?”

“କଣି ପକାଇଲି, ସବୁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯିବା ପୁରୁଷ କଣି ପକାଇଲି ।”

“ପଇସା କେଉଁଠି ମିଳିଲା ?”

“ଯଦି ମୁଁ ସତ କଥା କହି ଦିଏ, ତେବେ ତମେ ବୋଧହୁଏ ମତେ କ୍ଷମା କରି
ପାରିବ ନାହିଁ ।”

“କଣ କରୁଛ ତମେ ? କୁହ ନା ।”

“ମତେ ଆଗ କଥା ଦିଅ ଯେ ତମେ ଖରାପ ଭାବିବ ନାହିଁ,” କହି ସେ ନିଜ ହାତ
ବଢ଼ାଇଲା । ତାର ହାତ ଅରୁଥିଲା । ଗୁଲ୍ୟମ ତା ହାତରେ ନିଜ ହାତଟି ବସିଦେଲା ।

“ଏପରି କାହିଁକି ଅରୁଛ ତମେ ? କଣ କରୁଛ ତମେ ? ଘୋର ତ କରିନାହିଁ ?”

“ତା ଠାରୁ ବଳି ଖରାପ କାମ କରୁଛି । ଯେତେବେଳେ ଟାଇଫଏଡ଼ ଜ୍ୱର ତମକୁ
ନେଉଛିନି । ମୁଁ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମୋର ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ଘରକୁ ଆସି ତାକୁ
ଦେଖି ବନ୍ଦ କରି ଦବାର ପରାମର୍ଶ ଦେଲା । ସାହସ ବାନ୍ଧି ମୁଁ ତାକୁ ଦେଇଦେଲି ।”

“କଣ ଦେଇ ଦେଇଛ ?”

“ତମେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଣି ନାହିଁ । ସେଇ ନେଇ ଯାଇଛି । ଅତେଜଣାତୁ ଟଙ୍କାରେ
କାହାକୁ ବିକି କରି ଦେଇଛି । ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ବି ଭାବି ନ ଥିଲି ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା
ମିଳିବ ବୋଲି । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି, ପୁରୁଣା ଜିନିଷ ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଲୋକ କହୁଛନ୍ତି
ସେ ପୁରୁଣା ଜିନିଷ ବୋଲି ତାର ମୂଲ୍ୟ ବେଶି ।”

ଏବେ ଗୁଲ୍ୟମ ବୁଝିଗଲା । ଗୁରୁଆଡ଼େ ଅନାଇ ଦେଖିଲା ।

“ଆଉ ଦେଖି କଣ ଲାଭ ?”

“ଗୁଲି ଗଲା” କହି ସାର୍ବସ୍ୱାସ ଗ୍ରହଣ ।

“ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ଯେ ତୁମ ମନରେ ଦୁଃଖ ହେବ ବୋଲି । ମୁଁ ଭୁଲ କାମ କରୁଛି ।”
ଦୋଷୀପଣ ସେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା । ଗୁଲ୍ୟମ ବୁଝି ପାରିଲା ଯେ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ମନରେ
କଷ୍ଟ ହେଉଛି ବୋଲି, ସେଥିପାଇଁ ସେ ତାର ଅନ୍ତରର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲାନାହିଁ ।

“ତୁମେ କିନ୍ତୁ ଭୁଲ କାମ କରନା । ଯେକୌଣସି ଗୃହସ୍ଥ ଏହିପରି କରି ଆଆନ୍ତା ।
ହତାଶ ହୋଇ ତମେ ସେପରି କରିଛ । ତମେ ତ ସେ ପଇସା ଖାଇଯାଇ ନାହିଁ ।”

“ମୁଁ ଭାବିଲି ଆମର ତ ଚିନ୍ତାଟି ସୁଅ । ଝୁଅ ତ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ସାହସ
କଲି ।”

“ଯାଉ । ମୋ ମୁହଁ ତ ବହୁତ ଆଗରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏବେ ମତେ
ସେ ବେହେଲାରୁ କଣ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିଥାନ୍ତା ? ମା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ମତେ ଏତିକି
ବରଦାନ ମିଳୁଛି । ମା ଗୁଲିଗଲେ—ଯାଉ ଯାଉ ତାଙ୍କ ମାହୁଡ଼ର ପରିଚୟ

ଦେଇଗଲେ । ମତେ ପ୍ରାଣଦାନ ଦେଇ ଗଲେ । ମତେ ଶାନ୍ତି ଓ ଲାଭ ଦେଇଗଲେ । କହୁ କହୁ ରାଜ୍ୟରେ ଅଗିରେ ଲୁହ ଭରିଗଲା । ସାମନାରେ ରଖା ହୋଇଥିବା ଶାନ୍ତି ସେ ଖୋଲିକରି ବ ଦେଖିଲା ନାହିଁ ।

“ଗୁଣ ସୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବ, ଏହା ଭାବ ମୁଁ ଏହି ଶାନ୍ତି କିଛି ନେଲି”—କହି ଭେଙ୍କଟେସ୍ୱୟା ଶାନ୍ତି ଅଧା ଖୋଲି ରାଜ୍ୟରେ କାନ୍ଦି ଉପରେ ପକାଇ ଦେଲା ।

ରାଜ୍ୟ କହିଲା “ପ୍ଳୁତ ତ ରହିବ”—

ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି

“କେତେ ଥର କହୁଛି ଯେ ଏହା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ? ତୁମେ ତ ମୋ ପଛରେ ଶନିଗ୍ରହ ପରି ଲାଗି ରହୁଛ । ମୁଁ ତ ତୁମକୁ କହୁଛି ସାଇକେଲ ଛାଡ଼ିଦିଅ...ମୋର ଡେରି ହୋଇଯାଉଛି ।” ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ି ହୋଇ କହୁଲା ।

ମୁଁ କାବା ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲି ଏବଂ ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ଚଟକରି ସାଇକେଲରେ ଚଢ଼ି ଚାଲିଗଲା ।

ଖରା ଗୁରୁ ଗୁରୁ ମାରୁଥିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହେଉ ହେଉ ନିଆଁ ଭଳି ଖରା ଗୁରୁଆଡ଼େ ବିଛେଇ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଜଣାନାହିଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପବନ କୋଉଠି ଲୁଚିଯାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବ ବି ହଲେ ନାହିଁ ।

ସବୁଦିନ ପରି ଯାଇ ମନ୍ଦିରର ଚଉତରା ଉପରେ ଗାମୁଛା ବିଛାଇ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲି । ଉପରୁ ଟିକେ ଟିକେ ଗୁଲ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଗୁରୁପାଞ୍ଚଟି ଗୁଣ୍ଡୁଡ଼ିମୁଖା ଚିଁ ଚିଁ କରି ଏପାଖ-ସେପାଖ ଦୋଡ଼ା ଦୋଡ଼ି କରୁଛନ୍ତି । ମନ୍ଦିର ପ୍ରାମନାରେ ଥିବା ପାନଦୋକାନରେ ଦଶବର୍ଷର ବାଳକଟିଏ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଯୋଡ଼ା ପିଉଛି । ଦଶଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଏ ବିଚରର ବାପା, ଯିଏ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରା ଭଲ ଗୁରୁଆଡ଼େ ବୁଲୁଥିଲା କରୁଥିଲା, ହଠାତ୍ ମରିଗଲା । ପୁଅଟି ସାଧ, ସେଥିପାଇଁ ତାର ଅନ୍ତମର୍ଦ୍ଦିୟା ସେ କରିପାରିନଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ମୋର ଦ୍ଵାରା ସବୁ କାମ କରାଇଥିଲା । ସେହି ବାବଦରେ ମତେ ପଚାରି ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ ମିଳୁଥିଲା ।

ଛୁଡ଼ି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଜି ଦିନଟା ଜପର ଚଳିବ । କାଲି ଦ୍ଵି ପ୍ରହରୁ କିଛି ଖାଇନାହିଁ... ସେ କେହି ‘ଲେବର ଅଫିସର’, ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଦିନ ହେବ ଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି କରାଇଥିଲେ । କାଲି ସେ ପୂଜାର ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ଥିଲା । ବୋଧହୁଏ ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଏ ପୂଜା କରିବା ପାଇଁ କହୁଥିବେ । ତାଙ୍କର ଗ୍ରହ ଭଲ ନାହିଁ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଶାନ୍ତି କରାଇବା ଦରକାର କହୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ନୂଆ ଧାନ ଏବଂ ନଗଦ ପଇସା ଦାନ କରାଇଲା । କାଲି ଏଗାରଟାବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲି । ସବୁ କାମ ସରିଲାବେଳକୁ ଦିନ ଦୁଇଟା ବାଜି ଯାଇଥିଲା । ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀର ବିଶେଷତ୍ଵ ଏଇଥି-ର ଯେ ସେ ଋତୁସବୁ କାମରେ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ କରାଇ ଯଜ୍ଞମାନ ମନରେ ବିଶ୍ଵାସ ଜନ୍ମାଇଦେଏ, ସବୁ କର୍ମକାଣ୍ଡ ବିଧିମୁତାବକ ହୋଇଛି ବୋଲି । ରାସରେ ! ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ କିଛି ଏମିତିସେମିତି ଲୋକ ନୁହନ୍ତି ...ହାତମୁଠାରେ ଅଣ୍ଟା ରଖି ଚଢ଼େଇ ବାହାର କଲବାଲା ସେ ।

ଗଡ଼କାଲର ଘଟଣା ମନେପକାଇ ମତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ହସ ମାଡ଼ୁଛି । ନବଧାନ୍ୟ

ଦାନ କଲବେଳେ ଗହମ ଦାନ ନେଇ ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା । ଗହମ ବଜାରରେ ମିଳୁନାହିଁ ନା ? ଏଥିନେଇ ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ନରସିଂହମୁକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ମୋର ଭୂପ୍ ରହବା ଉଚିତ ଥିଲା । କେବେହେଲେ ମୁଁ ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି କହେ ନାହିଁ । କେଜାଣି ମୋର କାଲି କଣ ହେଇଥିଲା, ମୁଁ ସେ ମାମଲାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ସ୍ୱାତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ପାଦ୍ଧି ବଳିବାକୁ ଲାଗିଲି । ସେତେବେଳେ ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀର ଚେହେରା ଦେଖିଲା ଭଲ... ଡିମା ଡିମା ଆଖି କରି ମୋ ଆଡ଼େ କହି ମହି କରି ଅନାଇ ମୋ ଉପରେ ପାଟି କରି ଉଠିଲା, “ତୁ ମରିବେ କାହିଁକି ବକ୍ ବକ୍ ହଉଛି. ରୂପ୍ ଗୁପ୍ ବସି ପାରୁନୁ ? ସମସ୍ତେ କଥା କହିଲବାଲା ହେଲେଣି ! ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ର ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ ?”

ମତେ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଭର ମାଡ଼ିଲା । ତା ପରେ ମୋର ପାଲି ଆସିଲା । ମୋର ଶନିଦାନ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଥିଲା । ଏଥିରେ ମୋର ନେତୃ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ନଥିଲେ । ଆଜି ନୁହେଁ, ସାତ ଆଠ ବର୍ଷ ହେଲଣି ଏ ଗାଁରେ ଏହି ଦାନ ଗ୍ରହଣ କଲବାଲା ମୋ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନଥିଲେ । ଯେମିତି ମୋ ପାଲି ଆସିଲା ଗାମୁଛା ଝାଡ଼ି, କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଯାଇ ଆସନରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ସେହି ଦମ୍ପତି ମୋର ପାଦ ଧୋଇ ପ୍ରଥମେ ମତେ ଶନିଗ୍ରହର ଦାନ ଦେଲେ । ଅଳ୍ପ କିଛି ଗୁଞ୍ଜଳ, ଡଲ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା ନଗଦ... ପତ୍ତ ଉପରେ ରଖିକରି ଦେଇଦେଲେ । ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲବେଳେ ମୁଁ ସଂକଳ୍ପ କରି କହିଲି, “ବାବୁ, ଆପଣ ପିଲପିଲି ସହ ପୁଖରେ ରହନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କୁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥାଉ । ଶନିଚର ଆପଣଙ୍କ ପଥର ପ୍ରତିବଳିକ ନ ହେଉ । ଶନିଗ୍ରହର ବନ୍ଦୁକ୍ଷ୍ମ ସମ୍ବଳିତ ଯଦି କୌଣସି ଖରାପ ଦଶା ଥାଏ ତାହା ଏହି ଦାନର ମାଧ୍ୟମରେ ମତେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉ... ତାହା ମୁଁ ମୁଣ୍ଡପାତି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଛି ।”

ତା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମତେ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ଦାନ ମଧ୍ୟ ମିଳିଲା— ଗୁଞ୍ଜଳ କିଛି, କିଛି କପା, ତେଲରେ ବୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଲୁହା କଣ୍ଟା, ନଗଦ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା... ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରୁ କରୁ ମୁଁ ପୁଣି ସଂକଳ୍ପ କରି, “ବାବୁ, ଆସିବାକୁ ଉଅ ! ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ପରିବାରରେ କାହାର କପାଳରେ ଅପମୃତ୍ୟୁ ଲେଖା ଅଛି, ତେବେ ଏହି ଦାନ ମାଧ୍ୟମରେ ତା ମତେ ଭୋଗ ହେଉ । ଆପଣମାନେ ପୁଖରେ ରହନ୍ତୁ ।” ତା ପରେ ବାରିଶ୍ୱାରେ କିଛିକ୍ଷଣ ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଣରେ ବସି ରହିଲି । ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ବରାବର ମୋ ଆଡ଼େ କୋଧଭରା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଉ ଥାଏ । ବୋଧହୁଏ ମୋ କଥା ନେଇ ରାଗ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛି । ନ ହେଲେ ଏପରି ଚିଡ଼ି ଚିଡ଼ି ହବାର କାରଣ କଣ ? ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ମୋ ମନ୍ତ୍ରିଷ୍ଟରେ ଶନି ମହାରାଜ ବିରାଜମାନ କରି ମତେ ଏ କଥା କୁହାଇଲେ । ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀର ଶତ୍ରୁ ହୋଇ ଉନ କଟାଇବା କଷ୍ଟକର ହୋଇଯିବ ।

କଡ଼ ନେଉଟାଇ ମୁଁ ଶୋଇଲି । ମନ୍ଦିର ସାମାନ୍ୟ ଦେଇ ସିନେମାର ପ୍ରଭୁର କରକର

ଗାଡ଼ଟିଏ ଯାଉଛି । ପାଟି, ଗୋଲମାଲ, ବାଜା...ଫେର କିଛି ସମୟ ପରେ ସବୁ ଗୋଲମାଲ ବନ୍ଦ...ଆଗ ପରି ଗୁଣ୍ଡୁଡ଼ୁଆ ଶବ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି । ସମନାରେ ଔଷଧ ଦୋକାନରୁ କେହି ମହିଳା ଜଣେ ଔଷଧ କଣ୍ଠୁଛନ୍ତି । ପଛରୁ ଦେଖି ମୁଁ ମନେକଲି ବୋଧହୁଏ ସେ ଗର୍ଜା । ପରେ ଜାଣିଲି ସେ ଗର୍ଜା ନୁହେଁ । ଫେରେ ମୁଁ ଚିତ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇ ଛୁଟି ଉପରେ ହାତ ରଖିନେଲି । ଗର୍ଜା'ର ରଙ୍ଗଡ଼ଙ୍ଗ ସବୁ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ରଙ୍ଗ ତ ପୁରାପୁରା କଳା । ତେବେ ବି ତାର ଶରୀରର ଗଠଣ, ଗୁଲିବାର ଠାଣି, ଖୁସିବାସିଆ କଥା କହିବାର ଢଙ୍ଗ...ସବୁ ନେଇ ସେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅଟେ । ଦେଖିଲି-ବାଲର ମନ ମୁରୁଧକାଶ ଛଇଲି ଛବନ - ଛଟକି ସେ । ନହେଲେ ଦୋକାନ ଆଗରେ ମିଠା ଦିବର ବୋର୍ଡ଼ ଲଗାଇ, ଭିତରେ ମଦ ବିକିବାର ସାହସ କୋଉଠୁ ଆସନ୍ତା । କାଲି ରାତିରେ ଅନ୍ଧାର ହେଲପରେ ଗୁଡ଼ିଲ ପୃଡ଼ା ଓ ଦୁଇଟି ଟଙ୍କା ମୁଁ ତା ହାତକୁ ଦେଇଦେଲି । ହସି ଦେଇ ସେ କହିଲା “ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ, ତୁମେ କାହିଁକି ତୁମର ଝାଲୁହା ରୋଜଗାର ମତେ ଦେଇ ଯାଉଛ ! ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରତିଦାନରେ କଣ ଦେଇ ପାରିବି ? ତୁମେ ତ ଯେ କୌଣସି କାମ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ଗିଲସେ ପିଇବାକୁ କହିଲେ ତ ତୁମେ ଚିନ୍ତାରେ ପଡ଼ିଯାଅ । ମୋ ହାତରନ୍ଧା ଖାଇବା କଥା ଶୁଣିଲେ ତ ତୁମେ ପଲେଇ ଯାଅ ।” ଏହି କଥା କହି କହି ସେ ଗୁଡ଼ିଲ ପୃଡ଼ାଟି ଉଠାଇ କରି ରଖି ନେଲା ଏବଂ ଦୁଇଟି ଟଙ୍କା ନାନରେ ବାନ୍ଧିନେଲା । ସେଇଠୁ ସେ ଅଲସ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଅଲସ ଭାଙ୍ଗିଲାବେଳେ ତାର ଲୁଗା ଖସିଗଲା । ମୋର ରକ୍ତ ଗରମ ହୋଇଗଲା । ପିଲାଦିନେ ମୁଁ ସ୍କୁଲରେ ‘ମନୁଚରିତ୍ର’ କାବ୍ୟ ପଢ଼ିଥିଲି । ସେଥିରେ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ନାୟିକା ବରୁଣୀଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମୋର ଗୋଟିଏ ପଦ ମନେଅଛି “ପ୍ରୀତିଦୁଷ୍ଟ ବାହୁମୂଳରୂପତୋ...” ଗର୍ଜା ଯେତେବେଳେ ଅଲସ ଭାଙ୍ଗିଲା ସେତେବେଳେ ହଠାତ୍ ମୋର ସେଇ ପଦଟି ମନେ ପଡ଼ିଲା । ପୁଣି ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ମୁଁ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲି ।

ଛାଡ଼ି, ସେ ସବୁ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର କଣ ହବ ? ଦିନ ତ ବହୁ ଚାଲିଛି । ମନେ ହୁଏ ଆଜି ଶେକରେ ରହୁବାକୁ ପଡ଼ିବ । କେହି ଯଜମାନ ମିଳିବାକୁ ନାହାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ବଡ଼ମାନେ କହନ୍ତି “କିଛି ସଞ୍ଜୟ କରି ରଖ ।” କିନ୍ତୁ ମୋର ରୋଜଗାର ଏପରି ନୁହେଁ ଯେ ସେଥିରୁ କିଛି ସଞ୍ଜୟ ହୋଇପାରିବ...ଏହି ସଂସାରରେ ଶନିଦାନ, ମୃତ୍ୟୁଦାନ ନେଇ, ଶବ ସଜ୍ଜାର କରାଇ କେହି ଗୋଟିଏ ପଇସା ବି ସଞ୍ଜୟ କରି ନ ଥିବ ।

ମୁଁ ବାଜି ମାରି କରି କହିପାରେ । ଉଦାହରଣ ଦେବାକୁ ବି ଏପରି ଗୋଟିଏ ଲୋକ ପିଲିବ ନାହିଁ । ଅସଲରେ ଏ ପଇସା ବି ସେମିତି ପଇସା । ଆଖି ଆଗକୁ ଆସୁ ଆସୁ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ିଯାଏ । ପୁଣି ମୋର ଧ୍ୟାନ ନିଜ ଚେହେରା ଉପରେ ପଡ଼ିଲା...ଦିନ ତଳେ ହାତ ଦେଇ ମୁଁ ସାମନା ଆଡ଼େ ଅନାଇ ଶୋଇ ରହିଲି । ସାତ ଆଠ ବର୍ଷ ତଳର

ମୋର ଚେହେରା ମନେ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି କେତେଥର । ସେତେବେଳେ ମୋର ରଙ୍ଗ ଶ୍ୟାମଳ ଥିଲା । ମୋର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ଅଛି । ଆଖିରେ ତେଜ ଥିଲା, ମନରେ ଉଲ୍ଲାସ ଥିଲା । ଆଜିପରି ସେତେବେଳେ ଆଖି ତଳେ ଏ କଳା ଦାଗ ନଥିଲା । ଆଖିର ଚମକ ତ, ଗୁଡ଼ି...ଏଇ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ବର୍ଷକ ଭିତରେ ସବୁ ବୁଲିଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ମୋର ଶରୀରର ରଙ୍ଗ କଳା ବି ନୁହେଁ, ତାଠାରୁ ଆହୁରି କିଛି ଅଭିଜ୍ଞ । ବେଳେବେଳେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଦେଖି ଚମକିପଡ଼େ । କଷ୍ଟା ସାଗୁଆ କାଠ ଜଳାଇଲେ ଯେପରି ରଙ୍ଗ ହୁଏ, ସେଇପରି ମୋ ଶରୀରର ରଙ୍ଗ.....

ଏ ପେଟଶାସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱରାବ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ଜଣାପଡ଼ୁଛି ସେ ମୋ ଉପରେ ବହୁତ ବିଚିତ୍ର ଯାଇଛି । ଏପରି ରାଗିକରି ମତେ କେବେ ହେଲେ ଗାଲି ଦେଇ ନାହିଁ । ତେବେ ବି ମୁଁ ଯାହା କରୁଥିଲି ଭୁଲ ଥିଲା...ବାସ୍ତବରେ ଗହମର ଦାନ ପେଟଶାସ୍ତ୍ରୀକୁ ମିଳିଲା ବା ନରସିଂହମକୁ ମିଳିଲା । ସେଥିରେ ମୋର କଣ ଯାଏଆସେ ? ମୋ ବୁଣ୍ଡରେ ଶନ ମହାରାଜ ବିରାଜମାନ ଥିଲେ । ସେଇଥିପାଇଁ ମୋ ପାଟିରୁ ଏପରି କଥା ବାହାରିଲା । ମୁଁ କେବେହେଲେ କାହାରି କଥାରେ ଦଖଲ ହୁଏ ନାହିଁ । ସେହିନ ଏପରି କାହିଁକି ହେଲା, ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ଅଗରୁ କେଜାଣି କେତେ ଅଦଭୁତ ଅଦଭୁତ କଥା ଦେଖିଛି, ଶୁଣିଛି । ମୁଁ କଣ ଜାଣିନାହିଁ ସେହିନ ଅନ୍ଧକାରର ପୁରୋଗ ନେଇ ସ୍ୱାମୀପୁତ୍ରୀ ପଗଡ଼ି ବାନ୍ଧି ତାହୁଁ ଦୋକାନରେ ଯାଇ ଲୁଚି-ଲୁଚି ମଦ ପିଉଥିଲା । କଣ ସେହିନ ବିଶ୍ୱନାଥମୁଁ ପଛପଟେ ଥିବା ସେ ଗଳିରେ ଗଙ୍ଗାଁର ହାତ ଧରି ଟାହୁ-ଟାପସ୍ କରୁଥିବାର ମୁଁ ଦେଖି ନ ଥିଲି !! ଏତିକି କାହିଁକି ? ମୁଁ ତ ଜାଣିଛି ପେଟଶାସ୍ତ୍ରୀ କେବେ କେବେ ସକାଳେ ଇଡ଼ିଲି ମଗାଇ ଖାଏ । ସେ ଭେଙ୍କଟଶ୍ୟାମକୁ ମୁଁ କେତେ ଥର ଦେଖିଛି ଲୁଚି ଲୁଚି ବିଡ଼ି ଟାଣିବାର ।.....କିନ୍ତୁ ଏସବୁ କଥାରେ ମୋର କଣ ଅଛି ? ପ୍ରକୃତରେ ଶନ ମହାରାଜ ମତେ ଏତେ ବାଗୁଳ କରିଦେଲେ । ମୋର ଏପରି କଥା କହିବା ଉଚିତ ହେଇନାହିଁ ।

ନା—ଯାହା ହବାର ଥିଲା ହୋଇଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଖାଇବା କଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ପଲ୍ଲକନ୍ୟା ଆଖିରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାଇ ଶୋଇ ରହିଛି । ବଡ଼ ଚଢ଼େଇଟି କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ି ଯାଇଛି ଓ ମୁଁଙ୍କରେ ଦାନା ଧରି ଫେରି ଆସୁଛି । ଛୋଟ ଚଢ଼େଇଗୁଡ଼ିକ ଅଳ୍ପ ଖୋଲି ମା ମୁହଁରୁ ଆହାର ନେଉଛନ୍ତି । କାନ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଝିଞ୍ଜିପିଟି ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛି । ଯେମିତି ତା ପାଖରେ ପୋକଟିଏ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛି ଚୋରକ ପରି ଥିବ ଥିବ ତା ଉପରେ ସାମି ପଡ଼ି ହସ୍ତପ କର ନେଉଛି ।

ଟାଣ ଖସି ମୋ ଗୋଡ଼ ଉପରେ ପଡ଼ୁଛି । ମୁଁ ଝଟ୍ କରି ଆଖି ବନ୍ଦ କରିନେଲି । ତଥାପି ମତେ ଶ୍ୱାସଣ ଗରମ ଲାଗୁଛି । ପାଖରେ କିଏ ଯାଉଥିବାର ଜାଣି ଆଖି ଖୋଲି ତାକୁ ସମସ୍ତ ପଶୁରିଲି । ଏଗାରଟା ବାଜି ସାରିଲଣି । ଦୁଃଖନତା ଯୋଗୁ ମୋ ଆଖି ମାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ନିଦ ମାଡ଼ୁଛି, ଅଗ୍ନି, ଏ ମଧ୍ୟ ଭଲ ହେଲା । କାଲି ସକାଳଯାଏ

ଯଦି ଏହିପରି ଗଣ୍ଡର ନିଦରେ ଶୋଇ ରହେ ତ କେଡ଼େ ଭଲ ହବ । କାଲି ଗୋଟିଏ ଅତିଥିରଙ୍କ ଘରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ଅଛି । ଅତି କମ୍ରେ ସେତେ ଖଣ୍ଡେ ବୁଝିଲ ଦୁଇଟଙ୍କା ନଗଦ ଏବଂ ଭୋଜନ... ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଧହୁଏ ଭୋଜନ ପେଟରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ମୋ ପାଇଁ ଏ କୋଉ ନୂଆ କଥା ? ଯା ଆଗରୁ କେତେ କେତେଥର ମତେ ଏହିପରି ଭୋଜରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ।

ନିଦ ଭଙ୍ଗିଲବେଳକୁ ଦୂର୍ଯ୍ୟୋଧ୍ନ ହେଉଥିଲା । ମୁଁ ଉଠି ବସି ପଡ଼ିଲି । ଫୁଟୁକି ବଜାଇ ହାଇ ମାରି ଗାମୁଛା ଝାଡ଼ୁଛୁଡ଼ୁ କାନ୍ଦି ଉପରେ ପକାଇଲି ଏବଂ ମନ୍ଦିରର ପାହାଚ ଦେଇ ଭଲ ଗସ୍ତା ଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇଗଲି ।

ଶୀତଳ ପବନ ବହୁଛି । ସମୁଦ୍ର ଉପର ଦେଇ ଆସୁଥିବା ସେ ପବନ ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଭଗବାନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କହିଲି “ଭଗବାନ, କାଲି ପୁଣି ଶୀଘ୍ର ଆସିଯିବ ।”

ତାପରେ ମୁଁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ନାଲ ଆଡ଼କୁ ଗଲି । ଦୁଇ ପାଦ ପାଣି ଭିତରକୁ ପକ୍ଷି-ଯାଇ ଆକାଶ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲି । ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣରେ ପାଣିର ଉପର ଭାଗ ନାଲି କାଗଜ-ପରି ଦିଶୁଛି । ନାଲ କୂଳରେ ଥିବା ଗଛରେ ପକ୍ଷୀମାନେ ଚିରି ଚିରି ଗୁରୁଛନ୍ତି । ମୋର ଗୁରୁ ପାଖର ପାଣିରେ ହଲଚଲ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାକୁ ମୁଁ ମୋର ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଦେଖିଲି । ଦାଡ଼ି ଖୁବ୍ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ବାସ, ତାଠାରୁ ଆଗକୁ ଆଉ ନିଜର ଚେହେରା ଦେଖିବାକୁ ମୋର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ପାଣିକୁ ଚଢ଼ାଇ ଆଉଟିକେ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଗଲି । ଥଣ୍ଡା ପାଣି ଦେହରେ ବାଜିବାରୁ କିଛି ଆରାମ ଲାଗଲା । ଅନ୍ଧାର ହେବାଯାଏ ମୁଁ ସେଇ ପାଣିରେ ଗାଧୋଇଲି ।

ତା ପରେ ଗାମୁଛାରେ ପୋଛିପାରି ହୋଇ ନାଲ କୁଳେ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସି ରହିଲି । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ସେଠାଠିବାକୁ ଲାଗିଲି ସେତେବେଳକୁ ବେଶ୍ ଗୁଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ବାହାରେ କିଛି ସୋର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ମଦ ହୋଳାନ ଆଗରେ ମୁଁ ହଠାତ୍ ଶେକିଗଲି । ସେପରିକି ମୋ ଗୋଡ଼ଟିଏ କିଏ ଶିକୁଳି ଲାଗାଇ ନେଇଛି । ଗଙ୍ଗା ଦ୍ଵାର ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି, ରହି ରହି କରି ଭିଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହଉଛି । ମୋ ଆଡ଼େ ଅନାଇ ସେ ମତେ ଚିତ୍କାରି ପାଖକୁ ଡାକିଲା । “ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ, ଘାଡ଼େଟିକେ ଆସ !” ମୁଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ତା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଲଣ୍ଡନର ଆଲୁଅରେ ମୁଁ ଗଙ୍ଗାକୁ ଦେଖିଲି । ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ପଡ଼ିଲା ଧଳା ଶାଢ଼ୀ ଏବଂ ଧଳା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଛି, ଲୁଗା ଉତ୍ତରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ବ୍ରେଷ୍ଟ-ଟାଇଟ୍ ମଧ୍ୟ ଫୁଟି କରି ଦିଶୁଛି । ସେ ହସିଲେ ତାର ଧଳା ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଝଟିକୁଛି ।

ସେ ହସି ହସି ପଚାରିଲା “କଣ ବାବୁ, ଗାଧୋଇ କରି ଘରକୁ ଯାଉଛ ? ଚେହେରାରୁ କଣପଡ଼ୁଛି ଆଜି ଖାଇନା । ମୋ ଘରେ ରନ୍ଧା ପରିଲକ୍ଷି-... ଖାଇବ ?”

ମୁଁ ଭିତରେ ଗୋଡ଼ ଗଣ୍ଡୁ ରଖୁ କହିଲି “ନା ! ମୁଁ ଖାଇବି ନାହିଁ । ତୁ ଖାଇନେ...”

ମୁଁ ‘ମମ’ (ମୋର) କହୁ ପଙ୍କଜ କରାଇ ନେବ ।”

“ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ, ମୁଁ ଭୂମ କଥା କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ...ତେବେ ବି ବସ ମ, କିଛି ସମୟ...ଗରୁଡ଼ମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସିବେ ନାହିଁ...ସେତେବେଳକୁ ବେଶ୍ ଶକ୍ତି ହୋଇଯିବ” କହି ଗଙ୍ଗା ଚିନା ମାଟିର ଆଲରେ ଖାଇବା ବାଡ଼ି ମୋ ଆଗରେ ବସି ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ରହି ରହି କରି ମୁଁ ତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଥାଏ ।

ହଠାତ୍ ଗଙ୍ଗା ହସି ପକାଇଲା । “ଏତେ ଥର ମତେ ଚାହିଁଲୁ ଆଣି ଦେଲଣି, ମୋ ଠାରୁ କିଛି ନେଇନା । ଗିଲିସ ହଇନା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଭୁଲରେ ସହ ମୋ ହାତ ଭୂମ ଦେହରେ ନେବେ ବାଜିଯାଏ ତ, ବିଚ୍ଛି ମାରିଲ ପର ଖଣ୍ଡେ ଦୂରକୁ ଦୌଡ଼ି ଯାଅ... ଆଜି ମୋ କଥା ଶୁଣ...ମୁଁ ଜାଣିଛି ଭୂମକୁ ଶ୍ରେକ କରୁଛି...ଏଠି ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି...ଗଣ୍ଡି ଏ ଖାଇ ନଅ...ମାଛ ତରକାରୀ ସହ ଖାଇବାକୁ ଚାହୁଁନା ତ ନ ଶା...ଖାଲି ରସୁଣ ଚଟଣି...ବଡ଼ ମଜା ଲାଗିବ ।”

ମୁଁ ତମକି ପଡ଼ିଲି ଏବଂ ସେଠୁ ଚାଲି ଗଲି । ପଛରୁ ଗଙ୍ଗା ଠୋ ଠୋ ହସ ବହୁତ ଦୂର ଯାଏ ମତେ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା ।

ତା ଘରଠାରୁ ମୁଁ ସେହି ଅନ୍ଧାର ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ସେ ବହୁତ ବଡ଼ କୋଠା । ବାରଣ୍ଡାରେ ଲୋକ ବୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି । ଭିତରେ ହୋମ ହେଉଛି । ସେଗଣାସ୍ତ୍ରୀ ଜୋର ଗଳାରେ ମନ୍ଥ ପାଠ କରୁଛି । ଯଜ୍ଞମାନ ବଡ଼ ଘିଅ ଘଡ଼ିଟିରୁ ଘିଅ ପତ୍ର ଦ୍ଵାରା ‘ସ୍ତ୍ରୀ’ ଉତ୍ତାରଣ କରିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ହୋମ କୁଣ୍ଡରେ ଡାଳୁଛନ୍ତି ।

ସେଠି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କେହି କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେନାହିଁ । ବାରଣ୍ଡାରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଣ୍ଠକୁ ଆଉଜି ମୁଁ ବସିଗଲି । ବିଶ୍ଵନାଥମ ପଇତାରେ ପିଠି କୁଣ୍ଡେଇ ହୋଇ ସାମନାରେ ବସିଛି । ନରସିଂହମ କବାଟ ପାଖରେ ବସି ପେଶିଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସ୍ଵରରେ ସ୍ଵର ମିଳେଇ ମନ୍ଥ ପଡ଼ୁଛି । ରାମସୂତ୍ରି ଆଉ ସବୁ ଏକାଠି ହୋଇ କାନ୍ଥ ପାଖରେ ଆରାମରେ ବସିଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ମୋର ଆଖି ପଡ଼ିଲା । ପରିଣି ବର୍ଷ ବୟସ ହବ, ଶ୍ୟାମଳ ବର୍ଣ୍ଣ, ଦାଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଇଛି, ପୁରୁଣା ପୋଶାକ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ବସିଛି । ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ସେ କିଛି ଭାବୁଛି ।

ମୋର ଟିକିଏ ସମେହ ହେଲା, ତେବେ ବି ମୁଁ ତା’ ବିଷୟରେ ବେଶୀ କିଛି ଭାବିଲି ନାହିଁ । ହାତ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ବସି ରହିଲି ।

କେତେ ସମୟ ବିତିଗଲା । ପୁଣିହେଉ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ଏବେ ପାଲି କରି ଦାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବିଶ୍ଵନାଥମ୍, ନରସିଂହମ୍, ରାମସୂତ୍ରି ଆଉ ସବୁ ପାଲି ପାଲି କରି ଭିତରକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରି ପୁଟୁଳି ବାନ୍ଧି ଆସି ବସି ଯାଉଛନ୍ତି ।

ମୋର ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ହେଲା । “ରାମେଶମ୍, ଜଳିଥା ଆ !” ପେଶିଶାସ୍ତ୍ରୀ ଡାକିଲା । ସେ ନୂଆ ଲୋକଟି ଶୀଘ୍ର ଉଠି ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ବି ଯାଇ କରି ଦେଖିଲି ସେ

ପିତୃ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ରଖି ବସିଛି । ପାଦ ଧୋଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଉଛି ।

“ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ, ଏ ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉଚିତ କଥା ହୁଏ ନାହିଁ । ପରଦିନ ତ ଆପଣ ମତେ କହିଥିଲେ ।” ମୁଁ ପାଟି କରି କହିଲି ।

ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ମୋ ଆଡ଼େ କଟମଟ କରି ଚାହିଁ କହିଲେ, “ଉଚିତ ଅନୁଚିତ କଣ ମୁଁ ତୋଠାରୁ ଶିଖିବି ?...କାଲିଠୁଁ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରି ପାରିବୁ...ବର୍ତ୍ତମାନ ବାହାରି ଯା ।”

ମୁଁ ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ ଅତିସରଳ କହିଲି, “ଦେଖନ୍ତୁ ବାବୁ, ମତେ ଏହି ଉଦ୍ରେକେ ପରଦିନଠାରୁ କହି ରଖିଛନ୍ତି, ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ନୂଆ ଲୋକଟିଏ ବସାଇ ଦାନ ଦିଆଉଛନ୍ତି । ଆପଣ ବିଚାର କରନ୍ତୁ ।”

ସେ ବିଚାର ହୋଇ ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ପଚାରିଲେ, “ଏ କଣ ଗୋଲମାଲ ।” ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । “ମା, ଜଳନ୍ତି କରନ୍ତୁ, ପାଦ ପ୍ରଖ୍ୟାଳନ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତୁ, ଡେରି ହୋଇଯାଉଛି” କହି ସେ ତରତର କଲେ । ଯଜମାନ କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ପାଣି ଡାକି ଦେଲେ । ସେ ସେଥିରେ ପାଦ ଧୋଇ ପଦୋଦକ ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ମାରିଲେ । ବିଧି ମୁତାବକ ଦାନ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ମୁଁ ହତାଶ ହୋଇ ଛୁଡ଼ା ଛୁଡ଼ା ସବୁ ଦେଖିଲି । ଚାଉଳ, ଗୁଣି...ନଗଦ ଟଙ୍କା ହୋଇଗଲା...ତାପରେ ମୁଖ୍ୟସ୍ତୟ ଦାନ ମଧ୍ୟ ତାକୁଇ ଦିଆଗଲା । ମୋର ପେଟ ଜଳି ଉଠିଲା । “ଏତେ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ; ମୁଁ କଣ ଉମର ଷଷ୍ଠ କରିଥିଲି ?” ମୁଁ ପାଟି କରି ଉଠିଲି । କିନ୍ତୁ କିଛି ଲାଭ ହେଲା ନାହିଁ । ଚାଉଳ, କପା, ଲୁହା, ନଗଦ ଟଙ୍କା, ମୁଖ୍ୟସ୍ତୟ ଦାନ ମଧ୍ୟ ବିଧିମତେ ସମାପ୍ତ ହେଲା ।

ଯାହା ହବାର ହୋଇଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତି କମ୍ରେ ଆଜି ପାଇଁ ଖାଇବା ମିଳିଗଲେ ବହୁତ ଖେଳ...ଏହି ଉତ୍ସାହରେ ଖୁଣ୍ଟାକୁ ଆଉଁଳି ବସି ରହିଲି । ସ୍ତ୍ରୀପରେ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଚାଉଳ ଖୁଟୁଳି ବାନ୍ଧୁଥିବା ସେଇ ଲୋକଟି ଉପରେ ରହିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ମୋ ଆଖିରେ ଲାଗି, ଦେଖି, ଗୁଣ ଦେଖି ପାରିଥିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ମୋ ଆଡ଼େ ଆଉ ଥରେ ବି ଆଖି ଉଠାଇ ଅନାଇଲା ନାହିଁ ।

ମୁଁ ମନେ ମନେ ଶୁଣୁଥିଲି, “ଏ ଅପଦାର୍ଥ କୋଉଠୁ ଆସି ମଲ, ସ୍ତ୍ରୀର କଣ ଯାଉଥିଲା, ଏଇ ଗ୍ରାହ ଦାନ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆସିଲା । ଦେଖିଲେ ପାଠୁଆ ମନେ ହେଉଛି ।” ଏହିକେବେଳେ ପେରିଶାସ୍ତ୍ରୀ ବାଉଁଶକୁ ଆସି ପାଟିକଲ “ଆରେ, ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇଠି ବସିଛୁ ? ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ ତ ମୁଁ ପରିଷ୍କାର କହି ଦେଇଥିଲି । କଣ ତୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଫଣିଲା ନାହିଁ । ଯା, ବାହାର ଯା ।”

ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ସ୍ଵରରେ “ଆଜିକାର ଖାଇବା ଗଣ୍ଡାକ ଅନୁଭବ” କହି କହି ସେ ଗୁଣି ନିଆଁ ବାଣ ହୋଇ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, “ନାହିଁ, ନାହିଁ ଏ ସବୁ କିଛି ଏଠି ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏଠୁ ବାହାରି ଯା ।”

“ମୁଁ ଏପରି କଣ ଅପରାଧ କରିଛି ?”

“ଆଉ କିଛି କଥା କହନା ! ଫେରେ ମୋ ଆଗକୁ କେବେ ଆସିବୁ ନାହିଁ, ବୁଝିଲୁ ?”

ମୁଁ ଅନ୍ଧାରରେ ଆସୁଥିବା ବଡ଼ କରୁଣଭାବ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲି । ପେଟଶାସ୍ତ୍ରୀ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବୁଝି ନେଲେ ଏବଂ କହିଲେ “ବାବୁ, ଆପଣ ମୋ କଥା ଶୁଣନ୍ତୁ । ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର କିଛି ଅନୁଭୂତି ନାହିଁ । ଏପରି ଲୋକଙ୍କୁ ଯଦି ଆପଣ ଟିକେ ଆଶ୍ୱସନା ଦେବେ ତ ସେମାନେ ମାଛ ପରି ଆପଣଙ୍କୁ ହଇରାଣ କରିବେ । ଆପଣଙ୍କ ଜୀବନ ଖାଇଯିବେ ।” ଏ କଥା ଶୁଣି ଅନ୍ଧାର ସାହେବ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଆଉ ମୁଁ ସମ୍ଭାଳିପାରିଲି ନାହିଁ । “ଠିକ୍ ଅଛି...ମୋର ଏ ନିରାଶା ଆଉ ବେକାର ଯିବ ନାହିଁ । ପେଟଶାସ୍ତ୍ରୀ, ତୁ ଭାବୁଛୁ ଗୋଟିଏ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣର ତଣ୍ଡୁଳ ଚିପି କରି ଆରାମରେ ରହିପାରିବୁ ? ନା, ଏ ପାପର ଫଳ ନିଶ୍ଚୟ ତୁ ପାଇବୁ । ତୋର ବି ପିଲାଟୁଆ ଅଛନ୍ତି । ଟିକେ ହସିଆର ହୋଇ ତଳକୁ ।” ଏହିପରି କିଛି କୋପଭାବ ଶବ୍ଦ କହି କହି ମୁଁ ପିଢ଼ି ଦେଇ ତଳକୁ ଯାଉଥିଲି, ପଛରୁ ମତେ ପେଟଶାସ୍ତ୍ରୀର କଥା ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । “ତୁ ଭାଗ୍ୟବାନ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଗତି ହୁଏ ହୁଏ ତାଡ଼ି ଦୋକାନରେ ଯାଇ ପଡ଼ିବୁ । ନିଜକୁ ଭାରି ବଡ଼ ମନେ କରିବୁ । ଯା—ଯା ।”

ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସତ୍ୟରେ ମୁଁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଗ୍ନି ବର୍ଷା କଲ ପରି ମନେ ହେଉଛି । ପବନ ମୋଟେ ନାହିଁ । ପେଟରେ ବି କଠୁରାଗି ହାତ ହାତ ଜଳୁଛି । ମୋଡ଼ ଉପରେ ପାଦରେ କଣ୍ଟା ଫୁଟିଲ ପରି ମନେ ହେଲା । ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ହାତରେ କାନ୍ତରେ ଭରି ଦେଇ ଆଉ ହାତରେ ପାଦରେ ଫୁଟି ଯାଇଥିବା ଜନଶକ୍ତିକୁ କାଢ଼ିଲି—ପୁରୁଣା କଣ୍ଟା, ଖୁବ୍ ଜଳ ଲାଗିଛି । କଣ୍ଟା କାଢ଼ି କାଢ଼ି ତା ସାଙ୍ଗରେ ରହୁ ବି ହେବୁ ବାହାରିଲା । କଣ୍ଟାଟି ହାତରେ ଧରି ଯେକୌଣସି ମତେ ଛୋଟେଇ ଛୋଟେଇ ଯାଇ ମଘରର ଚଉତିଆ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ବସିପଡ଼ି କଣ୍ଟାଟିକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଏତେ ଦୂର ଧରି ମୁଁ ଯିବୁ ଦାନଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁସବୁ ଲୁହା କଣ୍ଟା ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ସେ ସବୁ ଆସି ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟାର ଝାଲର ହୋଇ ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ଘୁରିଗଲେ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଲାଗୁ ଶରୀରରେ ବଡ଼ ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କଲି । ଉଠିକରି ଶିଢ଼ି ନେଇ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ରାସ୍ତା ଉପରେ କିଛିକ୍ଷଣ ପାଉଁ ଛୁଡ଼ାନ୍ତେ ରହିଲି । ମୋର ଉଷ୍ମ ହୃଦୟର ବୋଧହୁଏ ଜ୍ୱର ହୋଇଯିବ । ଏଥିଭିତରେ ମତେ କେବେ ଜ୍ୱର ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଏମିତି ତ ଜ୍ୱର ନାଁ ଶୁଣିଲେ ମତେ ଡର ମାଡ଼େ ।

କେବେ ମୁଁ ରେଳ ଷ୍ଟେସନ ପାଖ ଫାଟକ ପାଖରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ବୋର୍ଡ଼ ଦେଖିଥିଲି । ସେଥିରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବେମାର ଏବଂ ଔଷଧ ଲେଖା ଥିଲା ।

ଲମ୍ବା ଚୌଡ଼ା ଡାଲିକା କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ବୁଡ଼ା ଲୋକ ସେଠି ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସି ରହିଥାଏ ।

ମୁଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ସେଠି ପହଞ୍ଚିଗଲି । ଗସ୍ତରେ ମୁଁ ବାରମ୍ବାର ଭିଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୁଏଥିଲି । ମତେ କିପରି ଅଖାଡ଼ୁଆ ଅଖାଡ଼ୁଆ ଲାଗୁଥିଲା ।

ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ମୁଁ ଭିତରକୁ ଅନାଇଲି । ଟେବୁଲ୍ ସେ ପଟେ ଚୌକିରେ ସେ ବୁଡ଼ାଟି ଛବି ପରି ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସିଛି । ମତେ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ତାର କିଛି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହେଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଭିତରକୁ ଗଲି । ସେଠି ଆଉ କେହି ନ ଥିଲେ । ମତେ ସାମନାରେ ଦେଖି ତାର ଆଖି ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଇଗଲା । ସେ ମୋଟା ଚଷମାଟିଏ ସୂତା ଦେଇ କାନରେ ଲଟକାଇ ରଖିଥାଏ ।

ମୁଁ ନମସ୍କାର କରି ମୋର କଥା ଶୁଣାଇଲି, “ଭାନ୍ତର ବାବୁ, ଏଇ ଗୋଡ଼ରେ କଣ୍ଟା ଫୁଟି ଯାଇଛି, ଯଜ୍ଞ ଲାଗିଥିବା କଣ୍ଟା ।”

ସେ ଟିକେ ହଲତାଳ ହୋଇ ଆଖୁଣି ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, “ଆଜ୍ଞା ! କଣ୍ଟା ଫୁଟି ଯାଇଛି ? ଯଜ୍ଞ ଲାଗିଥିବା କଣ୍ଟା ?...ବଡ଼ ବିପଜ୍ଜନକ !” ସେ ବାରମ୍ବାର ଏହିପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକଟ କଲା । ତା ପରେ ଭିତର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି ଡାକିଲା, “ଝିଅ ! ଟିକେ ଗରମ ପାଣି ଆଣିଲୁ ।” ତା ପରେ ମୋ ଆଡ଼େ ଅନାଇ ଔଷଧର ଗୋଟିଏ ପୁଡ଼ିଆ ଖୋଲୁ ଖୋଲୁ କହିଲା, “ବାସ୍ତବେ ! ଯଜ୍ଞ ଲାଗିଥିବା କଣ୍ଟା ପାଦରେ ଫୁଟିଗଲା । ବଡ଼ ବିପଜ୍ଜନକ କଥା...ଆଉ ପାଦ ଫୁଲୁଥିବ, ତା ପରେ ଜ୍ୱର ହବ, ତା ପରେ ସେପଟିକ୍ ହୋଇଯିବ ଏବଂ କେବେ କେବେ ପାଦଟା କାଟିବାକୁ ହିଁ ଦରକାର ପଡ଼ିଯାଏ । ତେଣୁ କଲେ ଖବର ବି...ହୁସ...” କହି ସେ ଶୁଆ ଉଡ଼ିଗଲା ପରି ଅଛନ୍ତି କଲା ।

ଭିତରୁ ଝିଅଟିଏ ଗରମ ପାଣି ନେଇ ଆସିଲା । ସେ ପାଣି ଗିଲସଟି ହାତରେ ନେଇ, ପୁଡ଼ିଆରେ ଯେଉଁ ଔଷଧ ଥିଲା ତାକୁ ଖାଇ ଗରମ ପାଣି ଗିଲସକ ପିଇ ନେଲା । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି, ଏ ଔଷଧ ଏବଂ ଗରମ ପାଣି ମୋ ପାଇଁ ମରାଜଣ । ମୁଁ କାବା ହୋଇଗଲି । କିଛିଦିନ ପାଇଁ ସେ ଆଖି ବନ୍ଦ କରିନେଲା । ଫେରେ ମୋ ଆଡ଼େ ଅନାଇ କହିଲା, “ଆରେ, ଆପଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇଠି ଅଛନ୍ତି । ପୁରୁଣା କଣ୍ଟା ପାଦରେ ଫୁଟିଲେ ବଡ଼ ବିପଜ୍ଜନକ ହୁଏ । ମୁଁ ତ କହିଥିଲି ଯେ ପାଟି ଯିବାର ବି ଉପୁ ଅଛି । ପ୍ରଥମେ ଜୋରରେ ଜ୍ୱର ହବ, ତା ପରେ ଗୋଡ଼ ଫୁଲୁଥିବ ।” ସେ ଆହୁରି କିଛି କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ମଝିରେ ସେ ଝିଅଟି ଭିତରୁ ଆସି ତାକୁ ଆକଟ କରି କହିଲା “ତମେ ତ ଘରୁ ବାବା ! ତମକୁ ଏଠି କିଏ ବସାଇଲା ? ... ବାବୁ ! ମୋ ବାପା ଗାଁରେ ନାହାନ୍ତି । ପରେ ଆସନ୍ତି । ଏକ୍ସ ତ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ ।”

“ବଞ୍ଚେଇ ଦେଲୁ ଝିଅ ! ଆମ୍ଭୁଷ୍ଟା ହୁଅ” କହି ମୁଁ ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲି ।

ବହୁତ ସମୟ ଯାଏ ମୁଁ ମନ୍ଦିରର ଚଉକିର ଉପରେ ବସି ରହିଲି । ସଡ଼କରେ

ବେଶ ଭଡ଼ । ସେ ଭଡ଼ ଭିତରେ ବି ମୁଁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନି ପାରଲି । ଉଠିପଡ଼ି ଯାଇ ତା କାନ୍ଧରେ ହାତ ମାରିଲି । ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ମୁଁ ଆଖି ନ ପିପିଆଡ଼ି ତା ଆଡ଼େ କିଛିକ୍ଷଣ ଅନାଇ ରହୁଲି, ତା ପରେ ପଚାରିଲି, “ଆପଣଙ୍କ ନାମ କଣ ?”

“ରାମେଶ୍ୱର” — ସେ ଜବାବ ଦେଲା ।

ମୁଁ ତାର ଆଖିକୁ ଗଞ୍ଜଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୁହଁ କହୁଲି, “ଭାଇ, ତୁମେ ମୋ ଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ । ଏ ସବୁ ବିଷୟ ତୁମକୁ ମୋଟେ ଜଣା ନାହିଁ । ପେଟିଶାସ୍ତ୍ରୀ ତୁମକୁ ମିଛରେ ଏ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଭିତରକୁ ଟାଣି ଆଣିଛନ୍ତି । ସୁଖରେ ବସ୍ତ୍ର ରହନାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରବା ବ୍ୟକ୍ତି କେହି ଜାଣିଶୁଣି ଏ ଦାନ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ବୋଧହୁଏ ଏହାକୁ ମାମୁଲି ଜିନିଷ ବୋଲି ଭାବୁଛ । ମତେ ଗୁହଁ ଦେଖ । ମୋର କଣ ଦଶା ହୋଇଛି । ମୁଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ ଏ କେଡ଼େ ଖରାପ କାମ । ଏ ତ ଆମର ଜୀବନ ଶୋଷି ନେଉଛି । ଶନି ମହାରାଜ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ଦେବତା ଆମ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଲଦି ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ମନରେ ସବୁ ରକମର ସ୍ଥାନ ବିଚାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଜୁଆ-ଖୋରି, ନିଶାପାନ, ଖରାପ ଅଭ୍ୟାସ, --- ସବୁ ପ୍ରକାରର ଖୋଇ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ... ଆଖିର ଜ୍ୟୋତି ? ... ସେ ଟିକେ ବିକ୍ରମ ହୋଇ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଯିବାକୁ ଦେଲିନାହିଁ : ଆଖିର ତେଜ ଚାଲିଯାଏ । ଦୁଇଟିଯାକ ଆଖି କାଟଗୋଲି ପରି ହୋଇଯାଏ । ମଣିଷର ନିଜ ଉପରେ ଅଳ୍ପଆର ରହେନାହିଁ । ଶନି ଯେଉଁଆଡ଼େ ତାଙ୍କୁ ଚଳାଏ ସେ ସେମିତି ଚାଲେ । ତାକୁ ନିଜେ ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ ସେ କଣ କରେ ଏବଂ କଣ କହେ । ସବୁ ଆଡ଼ୁ ତାର ଖରାପ ଦଶା ହୁଏ । ତୁମକୁ ବୋଧହୁଏ ଜଣା ନାହିଁ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଦାନ ଗୁଡ଼ିକର କେତେ ଖରାପ ଫଳ ।”

“ମୁଁ ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପ କରେ” — ସେ ଆସ୍ତେ କହି କହୁଲା ।

ମୁଁ ସୁଣି ଜୋର ଦେଇ କହୁଲି, “ଶନି ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ଦେବତାଙ୍କୁ କଣ ତୁମେ ସାଧାରଣ ଶକ୍ତି ମନେ କରୁଛ ? ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଗାୟତ୍ରୀ ମୋଟେ କାଟୁ କରିବ ନାହିଁ । ତା ଇଡ଼ା ତୁମେ ଆଜି ମୋର ଭାଗ ଗଣ୍ଡାକ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଛ । ସେ ପାପରେ ତୁମର ବି ଭାଗ ଅଛି । ମୁଁ ଦୁଇ ଦିନ ହବ ଉପାସ ଅଛି ।”

କିଛି ସମୟ ପରେ ମୁଁ ସୁଣି ପଚାରିଲି, “କଣ ତୁମର କେହି ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ୱଜନ ଅଛନ୍ତି ?”

“ମୋର ଛୋଟ ଭାଇ ଅଛି, ପଡ଼ୁଛି । ତା ପାଇଁ ସବୁମାସରେ ଟଙ୍କା ପଠାଇବାକୁ ପଡ଼େ ।”

“ଏହି ପକ୍ଷୀ ପଠାଇବ ? ବାସ, ତା ହେଲେ ତ ତାର ପଡ଼ା ହେଇଗଲା ଜାଣ ! ଚାଲିଗଲି ପାର ସୁସ୍ଥ ରହୁଲେ ହେଲା ।”

ତାଙ୍କ ଆଖି ଲଲ୍ ହୋଇ ଉଠିଲା, ଓଠ କମିଗଲା । ସେ କହୁଲା, “ମୋ ଛୋଟ

ଦ୍ଵର ଗୁଡ଼ିଗଲରୁ ମୁଁ ଆଖି ମେଲି ଦେଖିଲି । ମନ୍ଦିରର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ

ଗ୍ରେଟ କୁଡ଼ିଆଟିରେ ମୁଁ ଅଛି ଏବଂ ତାଳପତ୍ରର ଚଟେଇ ଉପରେ ଶୋଇଛି । ମୁଣ୍ଡତଳେ ଢଳିଆ...ପାଖରେ ଔଷଧର ଦୁଇଟି ବୋତଲ ... ପାଦରେ ପଟି... ବାହାରେ କବାଟ ବାହାର ପାଖରେ ଛାଇ... ।

ମୁଁ ଧର୍ମସର୍ବ ହୋଇ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରୁଥିଲି । ଏତିକିବେଳେ ବାହାରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଆସି କହିଲା “କଣ ଦର୍ଜାର ଆପଣଙ୍କର ? ଆପଣ ଉଠନ୍ତୁ ନାହିଁ ।”

“ରମେଶମ୍ ?” ମୁଁ ପୁଣି ଆଖି ବନ୍ଦକରି ଗଢ଼ିପଡ଼ିଲି । ସେ ମୋ କରରେ ବସି ମୋ କପାଳରେ ହାତ ରଖି କହିଲା, “ବହୁତ ଭଲ ! ଆପଣଙ୍କ ଦେହରୁ ଝାଲ ବୋହୁବା ଦେଖି ମୁଁ ଖୁସି ହେଲି । ଏଥରକ ଲୁଗା କମିଲା ବୋଲି ଜାଣି । ଚିନିଦିନ ହେଲା ଆପଣଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ମୁଁ ଘାବରେଇ ଯାଇଥିଲି...ଡାକ୍ତର ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ ଦେଲାବେଳେ ବି ଆପଣ ଜାଣିପାରୁନଥିଲେ ।”

ମୋ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଢ଼ିଗଲା । ବନ୍ଦୁଥିବା ପଲକ ତଳୁ ଉଠିଲା ଉଠିଲା, କର ପାଣି ବୋହୁ ଯାଉଥାଏ । “ବନ୍ଧୁ, ସେଦିନ ରାତ୍ରା ଉପରେ ଛଡ଼ା କରାଇ ଯେଉଁ ଲୋକକୁ ମୁଁ ସ୍ବାତ୍ସ୍ବମ୍ବାଦୁ ଏତେ କଥା ଶୁଣାଇ ଦେଇଗଲି, କଣ ତମେ ସେହି ?”

ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖିଲି । ଗଲସରେ ଔଷଧ ଡାକ୍ତରୀର ସେ ଲୋକଟି । ମତେ କୌଣସି ସାଧୁସନ୍ଥ ପରି ମନେହେଲା । ଏ ଶେଷ ପାନ ଔଷଧ, ସ୍ବାକୁ ପିଇ ଆପଣ ଶୋଇ ଯାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ଡାକ୍ତର ପାଖକୁ ଯାଇନବି ଆସୁଛି । ଦର୍ଜାର ପଡ଼ିଲେ ଆଉ ଔଷଧ ନେଇ ଆସିବି “କହି ସେ ମୋ ପାଟିରେ ଔଷଧ ଡାଲିଦେଲା । ତାପରେ କହିଲା ଆଜି ଗ୍ରେଟରୁଇର ଚିଠି ଆସିଛି । ଲେଖିଛି ପଡ଼ାପଡ଼ି ଠିକ୍ ରକମ ଗୁଲିଛି । ତାର କୋର୍ସ ଆଉ ବର୍ଷେ ଲାଗିବ ...ତାପରେ ସେ ବଡ଼ ଅଫିସର ହୋଇଯିବ । ପରଦିନ ହିଁ ମୁଁ ତାକୁ ଚିରଶିଟିଙ୍ଗା ପଠାଇଛି । ହେଉ ଦେଖନ୍ତୁ, ରସିଦ୍ “ଉପରେ ତାର ସ୍ବାକ୍ଷର ଦେଖନ୍ତୁ ...ଇଂରାଜୀ ବି କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଲେଖିଛି...” ଏହିପରି କଥା କହି କହି ସେ ଗୁଲିଗଲା ।

ସଂସାର ଉପରେ ଅନ୍ଧାନ ପରି ଅନ୍ଧକାର ଘୋଟି ଯାଇଥିଲା । ମନ୍ଦିରର ଆଡୁଆଳରେ କେଉଁ କଡ଼େଇ କେଁ କଟର ଦଉଉଛି । ମୋ ହୃଦୟ, କେଜାଣି କାହିଁକି, ଶାନ୍ତସନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଆସ୍ତେ କର ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରି ଉଠି ଯାଇ ବାହାରେ ତଉଟର ଉପରେ ବସିଲି । ଫେରେ ହୃଦୟରେ ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନ... । ତଡ଼େଇଟାଏ କେଁକେଁ ହୋଇ ଉଡ଼ିଯାଉଛି ।

ବହୁତ ସମୟ ପରେ କିଛି ଲୋକ ଗହଳି ଦେଖାଦେଲା । ସେ ଲୋକମାନେ ଯେଉଁ ଖବର ଶୁଣାଇଲେ, ତାକୁ ଶୁଣି ମୁଁ ବରତ୍ରାପତ୍ର ପରି ଅଗଣି ଏବଂ ସେଠୁ ଉଠି ଗୁଲିଲି । ଛାଡ଼ି ଅଗିବାକୁ ଲାଗିଲି ।

“କେଉଁ ଜାଗାରେ ?”

“ମୁଖ୍ୟ ରାସ୍ତାରେ ।”

ଟଳି ଟଳି ମୁଁ ଦୌଡ଼ିଗଲି । ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଲିବେଳକୁ ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଯାଇଛି ।
ରାମେଶମ୍ ରଥା ମଝିରେ କୁଡ଼ୁ କୁଡ଼ୁ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଛି । ସେ ଲଗା ଚଳଇଲବାଲ
ଗୋଟାଏ ଗୁଣ୍ଠ । ଅଟକିଲା ବି ନାହିଁ । ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଲୁହଭରି ଆଖିରେ ତାକୁ ଦେଖିଲି । ତାର ଦୃଷ୍ଟି ତାର
ତାହାଣ ହାତର ମୁଠା ଉପରେ ଥିଲା ପରି ମନେହେଉଛି । ସେଥିରେ ତାର ଛେଟ
ଭାଇର ଚିଠି ଅଛି । ମୁଁ କାନ୍ଦି ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ତା ହାତରୁ ସେ ଚିଠିଟି ନେଲି ।
ବିକଲ ଆଲୁଅର ଝାପସା ଆଲୁଅରେ ଅନ୍ଧର ଦେଖାଗଲା—“ମୋର ପଢ଼ାପଢ଼ି ଠିକ୍
ରକମ ଚାଲିଛି, ମୁଁ ଆହୁରି ଭଲକରି ପଢ଼ିବି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ...ତାପରେ ମୁଁ
ଫୁଲରେ ଭୂମର ପୁଜା କରିବି; ପୁଜା ଭାଇ ମୋର ।”

ମୁଁ ଆଖି ବଦଳି ନେଲି, “ନିଶ୍ଚୟ ଭାଇ, ଭଲକରି ପଢ଼...ମୁଁ ତୋର ଅଛି ।”
ଆଖି ଖୋଲି କରି ଦେଖିଲି ସୁଲିସ କର୍ମଗୁଣ୍ଠମାନେ ଏକାଠି ହୋଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା
ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଠାକୁରଙ୍କ ପାଲିଙ୍କି

କାମରୂପଧାରୀ ଦେବତା ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମନ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲ ଭଳି କଳାରେ ନିୟୁତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଲ୍ପନା ରଚିତ କାଶୀ ମଙ୍ଗଳର^୧ କାହାଣୀକୁ ରୂପ ଦେଇ ଶାହାନାଲର ମଧୁର ଧ୍ବନି ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ମନକୁ କାହିଁ କେତେ ଦୂରକୁ ନେଇଯାଇଛି । କାହାଣୀ ଶେଷରେ ଉପପ୍ରକ୍ତ ଉପସଂହାର ପରି ତୋଳିରୁ ଶ୍ରୀରାମଧର ଶବ୍ଦ ବାହାରୁଛି । ଠାକୁରଙ୍କର ଶୋଭାଯାତ୍ରା ବାହାରୁଛି । ଓଡ଼ି ଘର ଆଗରେ ରହି ଗୁଡ଼ୁସ୍ଥମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତାଯାଇଥିବା ନଡ଼ିଆ, ଧୂପ, ଘାସ ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନର କର ଠାକୁରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ଏହି କୋଳାହଳ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ବାହାର ଚଉତିରାଯାଏ ଆସି ସେଠି ଠାକୁରଙ୍କୁ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କଲ ।

ସତ୍ତ୍ୱକ ମଝିରେ ପାଲିଙ୍କି ଛଡ଼ା ହୋଇଗଲା “ଆରେ ଜଗୁ ! ଆ, ଆସିଯା । ଏ ପାଲିଙ୍କି ତଳେ ଏପାଖରୁ ସେପାଖ, ସେପାଖରୁ ଏପାଖ ଦୌଡ଼ । ଶୁଣିଛୁ ଏହା କଲେ ପ୍ରଣାମ ହୁଏ” —କହି ଗୋଟିଏ ବାଳକ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ଘରୁ ତାର ନାତିକୁ ଜବରଦସ୍ତି ନେଇ ଆସିଲା । ସେ ଦୁହେଁ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଦୌଡ଼ିଲେ ।

ବାଳ ପିଲାମାନଙ୍କ ହାଙ୍ଗରେ ଏ ଦୁହେଁ ବି ଏପାଖରୁ ସେପାଖ - ସେପାଖରୁ ଏପାଖ ଦୌଡ଼ା ଦୌଡ଼ି ଲଗାଇ ଦେଲେ । ଭକ୍ତ ମାନେ କଣ, ଏ ପିଲା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପାଲିଙ୍କି ତଳେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ମଜା ଲାଗୁଛି ଏବଂ ଗୁଲୁଥିବା ପାଲିଙ୍କି ତଳେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ମଜା ଲାଗୁଛି ।

ଘରେ ଘରେ ଏବଂ ମନେ ମନେ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳୁଥିବା କାହାଣୀ ଯଦି ଏ ଟେକ ଜାଣିଥାନ୍ତେ ତେବେ ପାଲିଙ୍କିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ସେ ବି ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ହାଙ୍ଗରେ ଜିଦ୍‌କରି ଏହି ଖେଳରେ ମିଶି ଯାଆନ୍ତେ । ପୁରାଣ ମାନେ ପିଲାଙ୍କୁ ଗାଳିଦେଲେ । ଜଗୁର ମା ଯେତେବେଳେ ତା ପିଠିରେ ଚଟକଣାଟାଏ ମାରିଲା ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ଏ ଆନନ୍ଦ କେଡ଼େ କ୍ଷଣିକ । ଜଗନ୍ନାଥମ ତାକୁ ପାଖରେ ବସାଇ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଲା ।

କହନ୍ତି, ଯଶୋଦା ଥରେ ଅନ୍ଧାରେ କହିଥିଲେ—ଚୌଦ ଭୁବନକୁ ନିଜ ପେଟ ଭିତରେ ରଖି ବସିଛି...ଆଉ ଦେଖିଲ ବେଳକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଲାଟିଏ ; ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ କାହାଙ୍କର ପ୍ରଣୟା କରୁଛନ୍ତି...କେଜାଣି କେମିତି ବୋହୂଛି ଏତେ ଲୋକଙ୍କୁ !

^୧ କାଶୀ-ମଙ୍ଗଳର କାହାଣୀ—ଆରମ୍ଭ ଉପନ୍ୟାସ ଭଳି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । କାଶୀ ଯିବା ବାଟରେ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥଳରେ ଜାଗାଏ ଜାଗାଏ ଏ କାହାଣୀ କୁହାଯାଏ ।

କେଡ଼େ ମହାନ ସେ...ଏତେ ବଡ଼ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁଁ ସହଜ ଭାବରେ କୋଳରେ ଧରି ଖେଳୁଛି...କିନ୍ତୁ ମୋର ପ୍ରଶଂସା କେହି କରୁନାହାଁନ୍ତି ।—ସବୁ ନିଜ ନିଜ ଭାଗ୍ୟ ?”

କିନ୍ତୁ “ଯଶୋଦାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସୌଭାଗ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ପାଲଟି ବାହକମାନଙ୍କୁ ମିଳୁଛି ।”

“ପ୍ରତିଦିନ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯହିଁ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ହୁଏ ତେବେ ଠାକୁରଙ୍କ ଭାଗ୍ୟବାନ ପାଲଟି ବାହକମାନେ ଜଣାନ୍ତି କେଉଁ ସୁନାର ଫୁଲଦେଇ ଠାକୁରଙ୍କର ପୂଜା କରିଥିବେ...” ପୁଣି କେହି ଜଣେ କହିଥିଲେ ।

“ଜଣାନାହିଁ ସେହି କୋଳ ଏବଂ ସେହି ହାତ ସବୁ କେଉଁ ବ୍ରତ କରିଥିଲେ ।”

ଏହି ଶେଷ ପଦକ ଶୁଣି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପୁଲକିତ ହେଲେ । “ସେହି କୋଳ ଏବଂ ସେହି ହାତ, ଜଣାନାହିଁ, କେଉଁ ବ୍ରତ କରିଥିଲେ ।”

ଠାକୁରଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚାଲୁଥିବା ଲୋକଟିଏ ହାତରେ ଥିବା ମସାଲ ପରି ଆଜିଠାରୁ ଠିକ୍ ପରାଶର ବୃକ୍ଷେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଆସନ ଥରେ ଉଠିଲା ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଆଖି ବଶାଳ । କହୁନ୍ତି, ତାର ଆଖି ଏକବାରେ, ତା’ର ମା ପରି । ଖାଲି ଆଖି କାହିଁକି, ସେ ଆଖିରୁ ଝରୁଥିବା କରୁଣ ରସ ମଧ୍ୟ ତା ମୁଁ ସେ ପାଇଛି, ଏପରି କିଛି ଲୋକେ କହୁନ୍ତି । ପିଲାଦିନେ ତାର ପ୍ରତିପାଳନ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ହୋଇଛି । ସେ ଚିନି ବର୍ଷର ହବା ପୁଣି ତାର ବାପା ଶହେ ବର୍ଷ ପୂର୍ବକର ମଣିଗଲେ । ମାକୁ ସାନ୍ତୁନା ଦବାକୁ ଆସି ଆସିଥିଲେ ତ ସେ ସେଇଠି ରହିଗଲେ । ଆଜିକାଲି ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ଗୁଡ଼ିକ ଉଭୟ ସାନ ଆସି ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ରହିଗଲେ । କେତେବେଳେ କେତେବେଳେ ଜଗନ୍ନାଥ ଆସିବା କୋଳରେ ବସି ସାରି ଦୁନିଆର ନାନା ପ୍ରକାର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲା ।

ଗୁମ୍ଫା ଉପରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ତାକୁ ଅନୁମତି ମିଳି ନ ଥିଲା । ଥରେ ସ୍କୁଲରୁ ଫେରିବା ବେଳେ ସେ ସିଧା ଖୋଳ ପଡ଼ିଆକୁ ଯାଇ ଆଖିରେ ଆଦାତ ପାଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ତ ତାର ଆସନ ତାକୁ ଫୁଟିବଳ ଖୋଳର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ପରିଭ୍ରଷ୍ଟା ଶୁଣାଇଲେ ।

କୋଡ଼ିଏ-ବାଇଶି ଜଣ ଅଳପୁଆ ଅଳମୀ ଏକାଠି ହୋଇ ମଣାଣି ପରି ଖୋଳ ଜାଗାରେ, ବଡ଼ ନଡ଼ିଆ ଭଳି ଗୋଟିଏ ଜନସମୂହରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ରେ ତାକୁ ଧକ୍କା ମାରୁଥାନ୍ତି । ଖାଲି ଏଇସ୍ତା କୁହେଁ, ସ୍ଵାପାତ୍ର ବା ଅଧିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ସେ ଏହି ଅଦ୍ଭୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଏଥିରୁ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଜମା ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଲଜ ବା ମାଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ଏହିପରି ବାହାରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି ନ ଦେବାକୁ ସେ ଦୁନିଆର କଥା କଣ ଜାଣିବ ? ଏଥିପାଇଁ ସେ ଦିନେ—କେତେବେଳେ ତାକୁ ପିନ୍ଧାଇ ବର୍ଷ ବୟସ ହବା

ଏବଂ ନବମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା ପଢ଼ୁଥିଲା—ଜଗନ୍ନାଥ ମାଷ୍ଟର ତାକୁ ପଢ଼ିବା ଦେଇ ଡାକଦରକୁ ପଠାଇଲେ ମନଥଡ଼ିର କରିଦବା ପାଇଁ—ସେ ବୁଦ୍ଧି ପାରିଲା ନାହିଁ ମନଥଡ଼ିର କିପରି କରିବା କଥା, ଡାକଦରେ ପଢ଼ିବା କାହାକୁ ଦବାକଥା—ସେ ସ୍କୁଲ ହଜାରେ କନିଅର ଗଛ ମୂଳେ ଉଦାସ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲା ।

କୁସୁରୁ ସାର୍ଟ ଉତ୍ତରେ ଖାତା ରଖି ଲୁଚି ପଳାଉଥିବା ସୁନ୍ଦରମ୍ ତାର ଦଶା ଦେଖି—“ଘରକୁ ଯାଇ ମୁଁ ମୋ ଛୋଟ ଭାଇକୁ ପଠାଉଛି” କହି ହସି ପକାଇଲା । ହସିଲେ କଣ ହେଲା ? ସେ ତା ଛୋଟ ଭାଇକୁ ପଠାଇଲା । ଛୋଟ ହେଲେ କଣ ହବ, ଶେଷରେ ସେଇ ମନଥଡ଼ିର କରିଦେଇ ଆସିଲା ।

ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ସେ ଏଥିରେ ଜମା ଅପମାନ ବୋଧ କଲା ନାହିଁ ତାହା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ “ସେ ଚିନିହେଁ” ଏ ଅନୁଭବକୁ ପକ୍କା ହବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ । “ସେମାନେ ତ ଗରିବ ପିଲା...କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ ତାଙ୍କର, ସେଥିପାଇଁ ସେ ସବୁ କାମ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ନିଜେ କରନ୍ତି । ତୁ କ ରଜାର ପୁଅ, ବାହାରକୁ ଗୋଡ଼ ନ କାଢ଼ିଲେ ବି ତୋର କାମ ହୋଇଯିବ” ମା କହିଲା ।

“ଅବକା ତ ଛୁଡ଼... ଅଲଗା କଥା । ଶେଷ ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲାଣି ନା ? ସେଥିପାଇଁ ଦିନ ବଦଳି ଗଲାଣି । ପୁରୁଣା ଡଙ୍ଗାଡ଼ାଙ୍କ ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲାଣି । ସେ ସମୟର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲେ ଏଇ ଯଥେଷ୍ଟ ସେ ଆମେ ନିଜକୁ ମଣିଷ ମଣ୍ଡିତ । ମୋ ଶାଶୁ କହୁଥିଲେ ଯେ ତୋ ଅଜା ‘ଫାଇନାଲ୍’ ପରୀକ୍ଷା ଦବା ଯାଏ ତାଙ୍କୁ କାଖରେ ବୁଲାଇ ଖୁଆଇବା, ସ୍କୁଲକୁ କାଖେଇକରି ନବା...ଏବଂ ଘରକୁ ଆଣିବା ଲାଗି ଚାକର ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିଲେ” ଆଇଁମା କହିଲେ ।

“ଆହୁରି ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି ରାଜା । ତାଙ୍କର ପିଲା ଅଛନ୍ତି ନା...ସେମାନଙ୍କୁ ପେଟ ଭରା ଖାଇବାକୁ ନ ମିଳିବାରୁ ସେମାନେ ଧଡ଼ିଆ, ଦୁବଳ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେଥିଯୋଗୁ ଆମ ପୁଅର ବଳି ଦେଲପରି ଦେହ, ଗୋଲ ଗାଲ ଓ ଅଣ୍ଟାପରି ଗୁଲି ଦେଖି ସେମାନେ ହଠାତ୍ ଜଳି ଯାଉଛନ୍ତି । ଗୁଲି, ମୁଁ ଯାଉଛି ପୁଅ ଉପରୁ ଦୃଷ୍ଟି ଛଡ଼ାଇବି ।” ଆଇଁ ମା କହିଲା ।

“କୁଲ ଉଦାରକାଶ ଗଛ ସେ !” କହି ଚିନିକଣ ଯାକ ସେ ପୁଅକୁ ବଡ଼ ଆଦର-ଉତ୍ତରେ ଲଳନ-ପାଳନ କଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ‘ଗଛ’କୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ସେ ସେଇଁ କୁଟା ଗୁଞ୍ଜଳ, ସର, ଲହୁଣି ଖୁଆଇଲେ, ସେଇସବୁ ସଦାର୍ଥ ତା ପାଇଁ କ୍ଷତକାରକ ହେଲା । ଏଇଥିପାଇଁ ସେ ‘ଗଛ’କୁ ଜୀବରଦନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ବାନ୍ଧ ରଖିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଶୁଆ ପର୍ଯ୍ୟାପରି ଗୁରୁଆଡ଼ ଦୁରବାକୁ ଲାଗିଲା । ପାତଳ ପିକୁଲର ସାଦ ଗୁଣି କରି ବି ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲା ନାହିଁ । ତେଣାସାନ ଶୁଆକୁ ଉଡ଼ିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ । ବସା ନାହିଁ ତ ବସା ଚିଆରି କରିବା ଉଚିତ...ଏହି ସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଖୋଜି ଖୋଜି ତାର ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି ଆହୁରି ବଡ଼ ହୋଇଗଲା ।

“ଆରେ, ବାପ୍ରେ !... ଏ ଯୋଗଣୀ ନାଗସ୍ଥାର ତ ବେଶ୍ ଅକଲ ! ପିଲା କଣ ବୁଝିବ ? ଯେତେ ଗୁଣ୍ଡଳ ଦେଲ ସବୁ ଜଳ ଅଳରେ ଭଣ୍ଡନେଲ... ଆଜ୍ଞା ରହ... ପୁଲିସି ଡାକ ତତେ ପାଠ ପଢ଼ାଇ ଦେଇଛି ।” ଶେଷରେ ସେ ଭିଖାରୁଣୀ ଗୁଲି ଗଲ ଏବଂ ଆଇମା ବି ଅନ୍ୟ କାମରେ ଲାଗିଗଲା; କିନ୍ତୁ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ବାଳକ ଜଗନ୍ନାଥମର ଆଖିରେ ସବୁ ଦିନ ପାଇଁ ରହିଗଲା ।

ବିରାଟ, ... ଭିଖାରୁଣୀ, ବୁଢ଼ୀ, ବେମାରୀଆ ମଧ୍ୟ, ତାର କେହି ନାହାନ୍ତି... ଗୋଡ଼, ଆଖିର ବି ସାହାରୀ ନାହିଁ—ତାକୁ ଦୁଇ ମୁଠା ଗୁଣ୍ଡଳ ଦେଲେ କଣ ହେଲା ? କାଲି ପରଦିନ ତ ବସ୍ତ୍ର ଏ ଗୁଣ୍ଡଳ କୁଟା ହୋଇ ରଖା ହେଇଛି ।

ଦିନେ ସାନ ଆଇ-ମା କହିଲେ “ଦେଖ ଗୁଜମା ! ଏବେ ଆମେ ତୋ ପୁଅକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଆମେ ତ ବଡ଼ମାନଙ୍କ କଥା ଆଖି ବୁଜି ମାନି ନଈଥିଲୁ, ଶୁଦ୍ଧା-ଭକ୍ତରେ ଆମର ଜୀବନ କଟିଛି । ଘରେ କାମ କଲ ଗୁଜର ମାନକୁ ଘରେ ତିଆରି ହେଉଥିବା ଜନସଭା ଖବର ନ ମିଳୁ, ଏଇ ଧାରଣାରେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଜନସଭା ଖାଇବାକୁ ଦେଉନଥିଲୁ । ଏଥିପାଇଁ ନୁହେଁ ସେ ଆମର ଦବାର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା । ଗୁଜରଜୀର ନଜର ପଡ଼ିଲେ ଭଲ ନୁହେଁ । ନଜର ଲାଗିଲେ ତ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବିଛଣା ଧରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହିପରି ବହୁତ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖ, ତୋର ଯୋଗ୍ୟ ପୁଅମଣି କି ବାହାଦୁରୀ କରୁଛନ୍ତି ।”

ସେ ବାହାଦୁରୀ କାମ କେବଳ ଏଇଥିଲା ଥିଲା “ଆଇମା ଦରଫ ଚଟଣି ବାଟୁଥିଲେ । “ଆଇ ମା ; ଆଇ ମା ! ମତେ ଟିକେ ଦିଅ” କହି ସେ ହାତ ବଢ଼ାଇଲା । ସେ ସେଇ ଦରଫଟା ଚଟଣିକୁ ଟିକେ ତା ହାତରେ ଦେଲେ । ସେ ତାକୁ ଗୁଟୁ ଗୁଟୁ ଆଉ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳେ ଘର ପରିଷ୍କାର କରୁଥିବା ଗୁଜରାଣୀ ଚିତ୍କେମ୍ବାର କାନି ଧରି ଗୁଲୁଥିବା ଗୌରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଖି ହସି ପକାଇଲା । ତାର ହସ ଜଗନ୍ନାଥକୁ ଭଲ ଲାଗିଲା । ସେ ଟିକିଏ ଚଟଣି ଗୌରୀ ହାତରେ ଦେଇ କହିଲା “ଦେଖିଲୁ, ଚଟଣି କେମିତି ବଢ଼ିଆ ହେଇଛି; ଆଉ ଟିକେ ଆଣିବି ?” ଦୁଇ ଜଣଯାକ ସାଙ୍ଗହେଇ ଖାଇଲରୁ ତାକୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଲା ।

“ରହ ଗୁଣ୍ଡଳବାବୁ ! ମା’ କୋଉଠୁ ଦେଖିନବ କାଲେ ।” ଚିତ୍କେମ୍ବା କହିଲା । ସେତିକିବେଳେ ଯାହା ଭାବୁଥିଲା ସେୟା ହେଲା । ଆଇମାର ନଜର ସିଆଡ଼େ ପଡ଼ିଗଲା ।

“ଏ କଣ ? ଏଇଟା ଖରାପ କଥା ନା ?... ଖାଇବାବେଳେ ସେ ସେହି ମାନଙ୍କ ଆଳରେ ବେଣି ବେଣି କରି ଚଟଣି ପରାସିବା ଦେଖିଛି । ଟିକେ ଚଟଣି ସେ ହିଁ ହାତରେ ଦବା କଣ ଭୁଲ ହେଲା ?”

ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ତାର ଗୁଣ୍ଡାଣି ଲା । ମୁହଁ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନର କେଇ ଜବାବ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ସେ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଥିଲା, ସେତେବେଳର ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ସେ ଭୁଲି ପାରି ନାହିଁ ।

ତାକୁ ହଠାତ୍ ଜ୍ୱର ହୋଇଗଲା । ସେଥିନେଇ ସେ ଚିନିଜଣିଆ କିନ୍ତୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଉଠିଲେ ତାର କେହି କଲନା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । କୋଉ ଜନସଭା ଔଷଧ ଡିଆରି କରି ଦେଲେ, ମୁଣ୍ଡରେ ବିଭିନ୍ନ ଲଗାଇଲେ, ମନ୍ତ୍ର-ତନ୍ତ୍ର କରି ତାରିଜ ପିନ୍ଧାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ସବୁଠାରୁ ବଳିକରି ଯିଏ ମତେ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଥିଲା— ସେ ଥିଲା— ସାମନାରେ ରହୁଥିବା ସତ୍ୟମ୍, ଯିଏ କି ତା ସହିତ ସ୍କୁଲରେ ପଢୁଥିଲା । ସେ କିଛି କରେ ନାହିଁ, ଖାଲି କିଛି ସମୟ ତା ପାଖରେ ବସି ରହୁଥିଲା । ଦେହ କିପରି ଅଛି ? ଔଷଧ କିଏ ଦେଉଛି, କଣ କଣ ଖାଉଛି, ଏପରି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ସେ କରୁନଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସି ରହୁଥିଲା କେବଳ ଏଠା ସେଠାକାର ଖବର ଶୁଣାଉଥିଲା... ସ୍କୁଲରେ କିଏ ନୂଆ-ମାଷ୍ଟର ଆସିଅଛନ୍ତି । ସେଇଦିନ ଜଣେ ପିଲା ତା ସାଇକେଲ ଚକରୁ ପବନ ବାହାର କରି ଦେଇଥିଲା... ସ୍କୁଲରୁ ଫେରିବାବେଳେ ସେ ଦୁଇପଇସି ଗୋଟିଏ ପାଇଥିଲା... ତାର ବଡ଼ଭାଇର ତା କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇନଥିଲା ଏବଂ ସେ ଗୋଟିଏ ଚଟକଣା ମାରିଥିଲା... ପଡ଼ିଣା ଘର ରାଧା ଯେଉଁ ନୂଆ ରେଡ୍‌ଡି ଆଣିଥିଲା ସେ ଦିନକରେ ଖରାପ ହୋଇଗଲା... ତା ଘରେ କୁଆଡ଼ୁ ଗୋଟିଏ ଧୂସର ରଙ୍ଗର ବସଡ଼ି ଆସିଛି ଏବଂ ତାର ଚିନୋଟି ଛୁଆ ହୋଇଛି ଏହିପରି ବସବର ଖବର ଶୁଣାଉଥାଏ । ସେଥିରୁ କେତେ ମିଛ କେତେ ସତ ଜଣା ପଡ଼ୁନ ଥିଲା... କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଖବର ଶୁଣୁଥାଏ ଜଗ୍‌ରୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଜ୍ୱର ସବୁ ଭୁଲିଯାଏ । ଏଇ ଜ୍ୱର ଯୋଗୁଁ ଜଗ୍‌ରୁ ଏବଂ ସତ୍ୟମ୍‌ଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା ଡୁର୍ଦ୍ଦାୟ ହୋଇଗଲା । ଜଗ୍‌ରୁ ଜାଣି ପାରିଲା ସ୍ୱେଦ କେତେ ମଧୁର । ଯେତେବେଳେ ସେ ଭଲ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଶିଆପିଆକରି ଚାଲିଗଲା ପାରିଲା ସେତେବେଳେ ଦୁହେଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ସ୍କୁଲ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି ।

ଅରେ ଚିନିଦିନ ଧରି ସତ୍ୟମ୍‌ର ଦେଖା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସେ ଜୁଗାସୁ ଦିନ ବି ଆସିଲା ନାହିଁ ଜଗ୍‌ରୁ ତା ଖବର ଗୁଡ଼ିଏ ପାଇଁ ତା ଘରକୁ ଯିବ ବୋଲି ବାହାରିଲା । ସେତେବେଳେ ତାର ଆଇମା ତାର ହାତ ଧରି ଘରକୁ ନେଇ ଆସି କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲା ।

“ଆରେ ପୁଅ, ଆମେ ସବୁ ଏତେ ଲୋକ ଘରେ ଅଛି କାହିଁକି ? ଆମକୁ ନ କହ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଏପରି ବାହାରକୁ ଯିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ଛୋଟ ବଡ଼, ଭଲ-ମନ୍ଦ ସବୁ ଗୁଡ଼ି ବିଚାର ଚଳିବା ଉଚିତ । ତୋର ଯଦି କିଛି ହୋଇଯାଏ ତ ତୋ ଭରସାରେ ଆମେ ସବୁ ଯିଏ ବଞ୍ଚୁଛୁ ଆମର କଣ ଦଣା ହବ ? ନ ପଚାରି ମାଁ ଯୋଉ ଘରେ ବିଜେ କରିଛନ୍ତି ସେ ଘରକୁ ଯାଉଛି ?” ଜଗ୍‌ରୁ ମୋଟେ ଗୁଡ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ କଣ କଥା । ସେ ଯାଇ ତା ମାଙ୍କୁ ପଚାରିଲା ।

“ହଁ ତେ ପୁଅ, ସତ୍ୟନାରାୟଣଠେଇଁ ବଡ଼ ମା ବାହାରିଛନ୍ତି । ତାକୁଇ ବସନ୍ତ ଭୋଗ କୁହନ୍ତି । ଏ ବେମାର ବଡ଼ ଶୀଘ୍ର ବ୍ୟାପିଯାଏ । ଯୋଉଠି ଏପରି ସଂକ୍ରାମକ ବେମାର ହୋଇଥାଏ, ସେ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦୃଢ଼ ଅଟ୍ଟ ଉଠିଲା । ତା ଆଖିରେ ଲୁହ ଆସିଗଲା । “ତାହେଲେ କଣ ମୁଁ ଯାଇ ତାକୁ ଦେଖି ଆସି ପାରିବି ନାହିଁ, ମା ?”

“ଦେଖି କାହିଁକି ପାରିବୁ ନାହିଁ ? ସେ ଗାଧୋଇ ସାରିଲେ ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖି ପାରିବୁ । ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଆଡ଼େ ଯିବୁ ନାହିଁ । ଗୁଣିଲୁ ? ମୋ ଗୁଣ ! ଶୁଣୁଛୁ ତାଠି ବହୁତ ଜୋରରେ ବାହାରିଛନ୍ତି ।”

ତାପରେ ଆଠ-ଦଶ ଦିନ ଯାଏ ଜଗନ୍ନାଥମଠିକୁ ମୁଦାବକ ଖିଆ ପିଆ କଲାନାହିଁ । ଆଗମରେ ଶୋଇ ବି ପାରିଲ ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ସେ ସତ୍ୟମ୍ କଥା ହିଁ ଭାବୁଥିଲା । ଥରେ ମାମ ଝରକା ପାଖକୁ ଯାଇ ଦୁଇରେ ଛୁଡ଼ା ଡୋଇ ସେ ସତ୍ୟମ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲା । ତାକୁ ପଚାରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା, “କଣ ଭାଇ ସତ୍ୟମ୍, ମୁଁ ଜଗନ୍ନାଥମ୍, ମୋ ଆଡ଼େ ଗୁହଁ, କେମିତି ତୋ ଦେହଅଛି ? ତୁ କେବେ ଗାଧୋଇବୁ ? ଆମେ ଦୁହେଁ ହାତ ଧାସ୍ୟର ହୋଇପୁଲୁକୁ କେବେ ଯିବା ?”

ସେଥିପାଇଁ ମାତ୍ର ଦୁଇ ଦିନରେ ତାର ଶରୀର ହେବାକୁ ସେ ତାର ଶରୀର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପଚାରିଲା । “ଏକଦମ ଠିକ୍ କଥା, ଜଗନ୍ନାଥମ୍ । ବସନ୍ତ ବଡ଼ ଉଷ୍ମକର ବେମାର । ତୋ ମା’ର କଥା ତତେ ମାନିବାକୁଇ ହବ ସେଇଥିବେ ତୋର ମଙ୍ଗଳ ।”

ଆଉ ସେ ଆଶା ବି ରହିଲା ନାହିଁ । ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ତାଙ୍କ ଘରୁ ବାହାରିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେ ପଚାରିଥାଏ “କଣ, ଅମ ସତ୍ୟମ୍ ଅବସ୍ଥା କିପରି ? ମୁଁ କଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ଦେଖି ପାରିବି ?”

କିନ୍ତୁ ଜଗନ୍ନାଥମ୍‌କୁ ଅଧିକ ବେଶି ଦିନ ଏପରି ପଚାରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । “ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ମଣିଷ ଦିନେ ନା ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ମରେ” ଏହି ତଥ୍ୟକୁ ସତ୍ୟମ୍ ପିଲାଦିନୁ ହିଁ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ସେ ମନ୍ତ୍ରବଡ଼ ଭୁଲ କରିଛୁ । ଯେଉଁ ଭୁଲ ପାଇଁ ସେ କିଛି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ମଧ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ଭାବନାରେ ସେ ବହୁତ ଦିନ ଯାଏ ଝାଞ୍ଜିଲି ପଡ଼ିଲା ଯେ ମା ହଉ, ମାଷ୍ଟର ହୁଅନ୍ତୁ କିମ୍ବା ସ୍ୱୟଂ ବିଧାତା ବି ହୁଅନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, କାହାର ମନାରେ ସେ ଅଟକିବା ଉଚିତ ହୋଇନାହିଁ । ବେମାର ଅବସ୍ଥାରେ ସତ୍ୟମ୍ ନ ଦେଖିବାକୁ ଯିବା ତାର ବହୁତ ବଡ଼ ଅପରାଧ ହୋଇଛି । “ସତ୍ୟମ୍, ମତେ କ୍ଷମା କରି ପାରିବୁ ?” କହି ସେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁ ଯାଏ । ଦୁର୍ବଳ ମସ୍ତିଷ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏପରି ବିଚାର ବଡ଼ ବିପତ୍ତି କରି ପକାଏ । ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ଆଗରୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବିଶ୍ୱାସିତ ହୋଇଥିବା ଆଖି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇ ଅସହାୟ ଭାବନା ନେଇ ସଜ୍ଜିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପିଲାଦିନୁ ସେ ନିଜର ଦର୍ଦ୍ଦର ଜିନିଷ ମାଗି ଜାଣି

ନଥିଲା । କାହାର କଥା ଭାଙ୍ଗି ସିଧା ସିଧା ଜବାବ ଦେବା ମୋଟେ ଜାଣି ନଥିଲା । ଏଇ ସବୁ କଥା ତା ଭିତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ମୁଣ୍ଡିକଲ ଓ ତାର ମନ ବିଚଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସ୍କୁଲ ଫାଇନାଲ ପରୀକ୍ଷା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ୁଥିବା ପଢ଼ୁଥିବା ଶିକ୍ଷାପଥ ଏପରି ଛୋଟ ଛୋଟ କେତେକ କାମ କରିଥିଲା ଯାହା ତା ଘରେ କେହି ପଢ଼ିବା କରୁନଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଯାହା କରିବା ବିନା ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । ସ୍କୁଲରେ ଦରମା ଦବାପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ନେଇ ଗଲା ତାକୁ ଗୋପାଲମ୍ ନାମରେ ଗଣିବ ପିଲାଟିର ଦରମା ବାବଦକୁ ଜମା କରିଦେଲା । ବଜାର ପୌଢ଼ା କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଅଲଗା ଗୁକର ରଖା ହୋଇଥିଲା ତାକୁ ସେ ବାହାର କରିଦେଲା । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନିୟମିତଭାବେ ଖେଳିବାକୁ ଗଲା । ମା, ଆଇମା, ସାନ ଆଇମା ଏ ସବୁ ଦେଖି ମୁଣ୍ଡ ଗାଡ଼େଇଦେଲେ । ଜଗନ୍ନାଥମ୍ କୁ ମୁହଁରେ ଲଜ୍ଜା କହିବାର ସାହସ ସେମାନଙ୍କର ନଥିଲା । ସେ ନିରବତା ହିଁ ତା ପାଇଁ କବଚ ବନିଗଲା ।

ମିଛ ଅଭିମାନର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ବନ୍ଧନକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ବାହାରକୁ ବାହାରିବା ପରେ ସେ କେତେ ଅଶ୍ରୁଯୁକ୍ତ ଘଟଣା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲା । ସେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲା ଫସାର କେଡ଼େ ବିଶାଳ । ତାର ଆଖି ଆଡ଼େଇ ବିଶାଳ ହୋଇଗଲା । ତା ସ୍କୁଲରେ ସେତେବେଳେ ତାପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା ତାର ସହପାଠୀ କାମେଶମ୍ । ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବିଚିତ୍ର ଘଟଣା ନେଇ ଜଗନ୍ନାଥମ୍ କାମେଶମ୍ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା ।

ଅଗ୍ରେ କ୍ଲାସ୍‌ରେ କାମେଶମ୍ ତାର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ପାଟିକରି କେଉଁ ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦେଉଥିଲା । ଏତଦ୍‌ବେଳେ ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ସେ ତୁପ୍ ହୋଇଗଲା ।

“ଏ ଖବର ଅଠର ବର୍ଷର ଛୁଆକୁ ହିଁ ଖାଇବ ନାହିଁ, ଉପରେ ତାର ବେମାରି ହୋଇଯାଇ ପାରେ ।” କାମେଶମ୍ କହିବାରୁ ସମସ୍ତେ ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହସି ଉଠିଲେ । ଏହି ଅକାରଣ ଉପହାସରେ ତାକୁ ଦୁଃଖ ହେଲା । ପଚାରିବାର ସାହସ ହେଲନାହିଁ । ସେ ମନକଷ୍ଟ କରି ବୁସ୍‌ରହିଲା । ତାର ଦୁଃଖତା ବୁଝିପାରି ତାକୁ ଜଣେ ସବୁ କଥା କହିଦେଲା ।

ତା ଅଗଭିନ୍ନ ରାତିରେ କାମେଶମ୍‌ର ସାମନା ବାଲ ଘରେ ଚୋରି ହୋଇଥିଲା । କାମେଶମ୍‌ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯିବାରୁ ସେ ଚୋରକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଧରିଥିଲା । ଏ କଥା ଶୁଣି ତାର ମା ବହୁତ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡପିଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ “ଘୁଅ, ଆମଘର ନୁହଁ, ଆମ ଲୋକ ନୁହଁ...ତୁ ତ ଛୋଟପିଲାଟିଏ...ଚୋରମାନଙ୍କ ପାଖରେ ରୁଷ୍‌ଥାଏ, ତୁ କାହିଁକି ବାବା ଏପରି ବିପଦଜନକ କାମରେ ହାତ ଦଉଛୁ ।”

“ମୁଁ ମର୍ଦ୍ଦ, ସେଥିପାଇଁ”, କାମେଶମ୍ କହିଥିଲା ।

“କଣ କହୁଲୁ, ଫେର କହୁଲୁ”, ପଛରୁ ତାର ପିତା ଗୁମିକରି କହୁଲେ ।

“ଅରେ ନୁହେଁ, ଶହେ ଅର କହୁଛି, କାରଣ ମୁଁ ପୁରୁଷ ପିଲା ।”

ତା’ ବାପା ତାକୁ ଗୋଟାଏ ତଟକଣା ମାରି କହୁଲେ “ଫେରେ କହୁବୁ”, କିନ୍ତୁ କାମେଶମ୍ ସେକଥା ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ମାରି ମାରି କରି ତା ବାପା ଅକିରଲେ । ତାର ମା କହୁଲେ, “କେଡ଼େ ଜିଦିଆ ରୁ । ଏତେ ମାଡ଼ ଖାଇଲୁ, କିନ୍ତୁ ଅଖିରୁ ଟୋପାଏ ବି ପାଣି ବାହାରିଲା ନାହିଁ ।”

“କାହିଁକି ନା ମୁଁ ପୁରୁଷ”, କାମେଶମ୍ ଫେରେ କହୁଲା ।

“ଏକଦମ୍ ଠିକ କଥା ।” ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା । ବାପ-ଅଜାଙ୍କ ସ୍ନେହଗାର ଉପରେ ମୋଜା କରୁଥିବା, ହାତ ଗୋଡ଼ ଜାକି ଘରେବସି, ଅନାୟାସରେ ମିଳୁଥିବା ନିଜର ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ଉପଭୋଗ କରି, ଅନ୍ୟର ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକେ ବି ବଚଳିତ ନହୋଇ ନିଜର ଜୀବନଟାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସ୍ବସ୍ଥ ମାନିନେଇ, ଆଜି ବସ୍ତ୍ର କାଲି ମରିବା-ବାଲା ଅଲଙ୍ଗଣ ଅନ୍ତଃସ୍ବରବାସୀମାନେ କଣ ମଣିଷ ? ପ୍ରକୃତରେ ମର୍ଦ୍ଦ ପଣିଆ ଅଟେ ବୋଲି କାମେଶମ୍ ପଡ଼ିଶା ଘରର ପିଲାମାନେ ଭୋକରେ ରହୁଲେ ବ୍ୟସ୍ତହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ସାମନା ଘରେ ଚୋର ହବାର ଦେଖି ଦୌଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ।

କାମେଶମ୍‌ର ଶରୀରରେ ପ୍ରହାରର ଦାଗ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଚକିତ ହୋଇଗଲେ ।

“କଣ କାମେଶମ୍ ! ତୋର ବାପାଙ୍କର ଏତିକି ଭୁଲିବା ଶକ୍ତି ନାହିଁ ? ପୁଅକୁ ଏପରି ମାରନ୍ତି ?”

କାମେଶମ୍ ବଡ଼ ଜୋରରେ ଏବଂ ଗର୍ବରେ ହସି ଉଠିଲା । “ଅରେ, ମାଡ଼ ଖାଇଲେ କଣ ହେଲା ? ଆଜି ଦାଗ ପଡ଼ି ଯାଇଛି...କାଲି ଲିଭି ଯିବ...ସବୁଦିନ କଥା ରହିଲା ଭଲିଆ କାମ କରିବା ଉଚିତ, ଭଲ ! ...ସାମନା ବାଲା ଉପରେ ଅନ୍ୟାୟ ହଉଛି ଦେଖି-କରି ବି ଯଦି ଆମେ ଚୁପ୍ ରହି ଯାଉ ତ ଆମ ଭିତରେ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିଛି ବିଶେଷ ପ୍ରଭେଦ ରହେନାହିଁ --ଆମର ଏଭଳି କାମ କରିବା ଉଚିତ ଯାହାକି ଆମକୁ ମଣିଷ କରିବ...” ।

ଜଗନ୍ନାଥମ୍‌ର ଝଗର ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

“କାମେଶମ୍, ମତେ ବି ତୋର ଦଲଭୁକ୍ତ କରି ନେ ଜା ?” ଏହି କଥା ପଦକ କହିବା ପାଇଁ ସାହସ ବାନ୍ଧି ପାରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଜଗନ୍ନାଥମ୍‌ର ମନ ଦିନଯାକ ଆନନ୍ଦରେ ଭରି ଚାଲିଲା । ଏହି ଉତ୍ସାହକୁ ଦୁର୍ଭିକାର କଷଟି ପଥରରେ କଢ଼ିନବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ।

ଗାଁରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରେ ପାଣି ବୋହୁ ଯୋଗାଉଥିବା ସୁବବୟା ହଠାତ୍ ମରିଗଲା । ଯାହା ମିଳୁଥିଲା ସେଇଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ, ଗୁଡ଼ି, ଦିନ ଯେକୌଣସି ସମୟରେ, ଯେକୌଣସି ଜାଗାରେ, ଯେକୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ଦର୍ଦ୍ଦର ପଡ଼ିବାବେଳେ ଯେଉଁ ସୁବାୟା ସେଠି ସେହି ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପହଞ୍ଚୁଥିଲା, ଗୁମିକିନ ମାଟି ଜ୍ୱରରେ

ପଡ଼ି ଆସି ବୁଜିଦେଲା । ଏ ଦୁନିଆରୁ ଚାଲିଗଲା ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାରରେ ତାର ନିକଟତ୍ତ୍ୱ ଥିବାର କାରଣ ଥିଲା । ତାର ଜଣାଶୁଣା ପରିବାରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ କେହି, କୋଉଠି ବେମାର ହେଲା ତ ସେ ଦିନ ରାତି ଆଠ ପ୍ରହର ସେ ରୋଗୀର ସେବା ଶୁଣୁଷାରେ ଲାଗି ରହୁଥିଲା । ଯୋଉଠି ନିଜର ମା-ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ଡରୁଥିଲେ, ସେପରି ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗୀ ପାଖରେ ବି ସେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ସେବାକରି ଯାଉଥିଲା । ପାଣିବାଲା ସୁବ୍‌ବୟା କ୍ରମେ ପରୋପକାରୀ ସୁବ୍‌ବୟା ରୂପରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେଲା । ଶେଷକୁ ତାର ପରୋପକାର ରହିଗଲା, ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ସେହି ସୁବ୍‌ବୟା କାମେଶମ୍ ଘରେ ମଧ୍ୟ ପାଣି ଯୋଗାଉଥିଲା । ଦିନେ ସୁବ୍‌ବୟାର ମା ବେଙ୍ଗମ୍ମା ତାର ମା ପାଖକୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ପାଇଁ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । କାଲି ଦି ପହରରେ ତ ସେ ତା ପୁଅକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ନାଟରେ ସମର୍ପି ଦେଇ ଆସିଛି । ଏପରି ସମୟରେ ତ ଲୋକେ ତା ଘରକୁ ଯାଇ ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିବା କଥା । କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ମାକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ବେଙ୍ଗମ୍ମା କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ମା ତାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ କହିଲା “ସୈୟି ଧର ବେଙ୍ଗମ୍ମା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁ ବା କଣ କରି ପାରିବୁ । ଏ ବୟସରେ ତୋ କପାଳରେ ଏ ଦୁଃଖ ଲେଖା ଥିଲା...ଆମ ହାତରେ କଣ ଅଛି ?”

“ଏ କଥା କୁହେଁ, ଅନ୍ନପୁଣ୍ଡ୍ରୀ ମା, ଗାଁରେ ଯେକୌଣସି ଲୋକର ଯେକୌଣସି ଜାଗାରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଉଥିଲା ତ ସେ ଆଗଭର ହୋଇ କିୟା-କର୍ମର ସବୁ ଆୟୋଜନ କରି ଦଉଥିଲା । ସନ୍ତାନ-ସ୍ୱରା ମାତାପିତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଲାଙ୍କ ଶିବ କନାରେ ଗୁଡ଼ାଇ, ସେ ଶୃଣାନକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲା । ସେ ଦୃଶ୍ୟ ଆଜି ବି ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚୁଛି । କେଜାଣି କେତେ ଅନାଥଙ୍କର ସେ ଦାହ ସମ୍ଭାର କରିଛି । ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଏପରି ଯେ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ଆଉ ଥାଉ ସେ ଚାଲିଗଲା । ତାର ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଣ୍ଡ ବୋଲୁ ଥିଲା । ଅଜି ତାପାଇଁ ଚେହେରା ନାହିଁ । ତାର ଶିବ ଉଠାଇ ନେଇ ଯିବାପାଇଁ କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ବୁଢ଼ୀଲୋକ ଏକୃଷିଆ କଣ କରି ପାରିବି, ଭଉଣୀ ।” ବେଙ୍ଗମ୍ମା ଅନ୍ତର କରି କରି ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥିଲା । ମା ତାକୁ ଦୁଇଟି ଟଙ୍କା ଦେଲେ । ବେଙ୍ଗମ୍ମା ଯାଉଥିବାବେଳେ କାମେଶମ୍ ତାକୁ ବାହାରେ ଭେଟିଲା ।

“ମୋ ବାପା କଲମ ଜଣିବା ପାଇଁ ମତେ ଦୁଇଟଙ୍କା ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋର କଲମ କିଛି ଦକାଂର ନାହିଁ । କଲମ ନଥିଲେ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଲେଖିବି...ମାଷ୍ଟର ମାରିବେ... ମାନୁ...ଏକଜିରେ ମୁଁ ମରି ଯିବିନାହିଁ... । ଏଇ ନଥ ଆଇମା, ଏ ଦୁଇ ଟଙ୍କା ବି ରଖ କିଛି କାମରେ ଲାଗିଯିବ ।”

ବେଙ୍ଗମ୍ମାର ଆଖି ଲୋତକରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । “ନାହିଁ ପୁଅ ! ମା ଦେଲେ, ସେଥିପାଇଁ ସେତକ ନେଇନେଲି । ମୋର ଏଥିରେ କଣ ଲେଡ଼ା । କାଲି ଦୁଇଟା

ବେଳୁ ପ୍ରାଣ ବାହାରଗଲୁଣି...ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ନିଆଁ ଦେଲବାଲ କେହି ମିଳୁ ନାହାନ୍ତି...ଏ ଗାଁରେ ପୂର୍ବ ଦୁଇ ଶହ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିବାର ଅଛନ୍ତି...ଦୂରରୁ ଲୁହ ଗୁଡ଼ାଇ ସମସ୍ତେ ଗୁଲିଗଲେ, ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା କଥା କେହି ଭାବିଲେ ବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏକଲ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ, ବୃତ୍ତୀ...ମୋ ଦ୍ଵାରା କଣ ହବ ?”

କାମେଶମ୍ବର ମା କହୁଥିବା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା—

“ଆମ ହାତରେ କଣ ଅଛି ?”

କାମେଶମ୍ବର ତାର ଦୁଇ ହାତ ମେଲାଇ ଦେଖିଲା । କୁରୁତାର ହାତ ଉପରକୁ ଟେକି ତା ମାଂସପେଶୀକୁ ଦେଖିଲା । ତାର ରକ୍ତ ତାପିଉଠିଲା । “ଯଦି ଆମର ଲଜ୍ଜା ଆଏ ତେବେ ଆମ ହାତରେ ସବୁ କିଛି ଅଛି”—ତାର ଆଖି ଚମକି ଉଠିଲା ।

“ଆଉ ମା ! ମୁଖରୁ ଶବ୍ଦକୁ ନେଲପରି ଆପଣଙ୍କ ପୁଅର ଶବ୍ଦକୁ ମୁଁ ନିଷିଦ୍ଧାଳିଟି ଗାଡ଼ି ବୋହୂନେଇଯିବ । ଏପରି ଦୁର୍ନାମ ଏ ଗାଁକୁ ମିଳିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଗୁଲ, ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଉଛି ।”

ସେ ସମୟରେ କାମେଶମ୍ବର ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଏବଂ ଗୁଲର ଠାଣି ଦେଖି ସଫାରକୁ ନାନା ରୂପରେ ଦେଖିଥିବା, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଅନୁଭୂତିସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଚମତ୍କୃତ ନ ହୋଇ ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ଆଗେ ଆଗେ ବେଙ୍ଗରା ଏବଂ ପଛେ ପଛେ କାମେଶମ୍ବର ଦେଖି କାମେଶମ୍ବର ସାଥୀମାନେ ତା ପଛରେ ଗୁଲିଲେ । ଅଣ୍ଟା ପବନରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ କାନ ମୁଣ୍ଡରେ ‘ମଝଲର’ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ଝରକାବାଟେ ଅନାଇ ଦେଖୁଥିଲା ଜଗନ୍ନାଥମ୍ । କାମେଶମ୍ବରକୁ ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ‘ମଝଲର’ କାନ୍ଦି ପକାଇ ଦେଲା, କେବଳ ମଝଲର ନୁହେଁ ବରଂ ନିଜର ଅକର୍ମଣ୍ୟତା ଏବଂ ଶ୍ଵରୁତାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ମଣିଷଟି କେବଳ ମଣିଷ ନୁହେଁ, ମନୁଷୀ ହୋଇଗଲା । ହଁ, ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଘନଭୂତ ଜଡ଼ତାର ଘୋର ଅନ୍ଧକାରରେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିବା ପତଙ୍ଗ ନିଜ ଆବରଣକୁ ଫଟାଇ ରଙ୍ଗ-ବେରଙ୍ଗୀ ପ୍ରଜାପତି ହୋଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ସେହି ସମୟ—ହଁ, ସେହି ସମୟରେ...ଅମାବାସ୍ୟାର ଘୋର ଅନ୍ଧକାରରେ ଘାପାବଳୀ ଉଦ୍‌ଘସିତ ହୋଇଥିଲା । କାଳେ ସେ ପଛେଇଯିବ ଏହି ଭୟରେ ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ନିଜକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିଦେଲା ପରି ଉତ୍ସାହ ନେଇ ଦୌଡ଼ିଲା, ଆଉ ସେହି ଦଳରେ ସେ ଖାଲି ମିଶିଗଲା ନାହିଁ; ବରଂ ସିଧା ଯାଇ କାମେଶମ୍ବର ହାତ ଧରି ଛୁଡ଼ାହୋଇଗଲା ।

ସେତେବେଳେ ପିଲାମାନେ ଏ କଥାର ଖିଆଲ ବି କରି ନ ଥିଲେ; ବଡ଼ମାନେ କଣ କହୁବେ । ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ଯେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗାଳିଦେବା କଥା ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଖିଆଲରେ ବି ଆସିଲା ନାହିଁ । ଅତଳ କଥା ହେଲା—

“ଆମର ବାପ-ମା ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି...ଆମେ ମଣାଣିକୁ ଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।”

“କାଲି ପରଦିନ ମୋ ଜର ଗୁଡ଼ିଛି...ମତେ ତ ଜର ମାଡୁଛି ।”

“ଆମ ଘରେ ଅଶୌଚ ହୋଇଛି, ନ ହେଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଯାଇଥାନ୍ତି ।”

“ମୋ ଶ୍ରୀ ଅନ୍ତଃସ୍ତ୍ରୀ; ଲୋକେ କୁହନ୍ତି, ମୋର ଏ ସମୟରେ ଶୁଣାନକୁ ଯିବା କଥା ନୁହେଁ ।”

ଏହିଭଳି କିଛି ବାହାନା କରୁ ଯେଉଁ ମହାଶୟମାନେ ଟାଳିଦେଇଥିଲେ, ସେହି ଲୋକମାନେ ଆଗକୁ ବଢ଼ି “ମୁଁ ଉଠାଇବି,” “ମୁଁ ଉଠାଇବି” କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସୁବିବେକ୍ତା ଶବ-ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଠାକୁରଙ୍କର ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଭଳି ଧୂମ୍ ଧାମ୍ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ବାହାରିଲା ।

ଶବକୁ କାନ୍ଦେଇ କାମେଶମ୍ ଯେଉଁ କଥା କହୁଥିଲା ତାହା ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ସାରା ଜୀବନ ମନେ ରଖିବ ।

“ଭଲ ଭଲ କାମ କରିବାକୁ ତେଜୁରୁ ପିଟି ବୁଲୁ । ଯେତେବେଳେ ଦର୍ଜାର ପଡ଼େ ତ କୋଣେ ବାଟ ଫଟିଯାଉ... ସେଇ ଜୀବନ ଜୀବନ ନୁହେଁ, ମୃତ୍ୟୁ ଅଟେ । ଆମର ଶୁଭ ସମ୍ବଳର ଶୁଭରମ୍ଭ, ଆମ ନିଜ ସମ୍ବାରର ଶୁଭରମ୍ଭ ଏଇମୁଁ ହେଉ... ଆମେ ସବୁ ଭଲମାନେ ମିଶି ଏହି ଶବକୁ ଥରେ କାନ୍ଦରେ ରଖି ନବା” — ଏହା କହି ସେ ସମୟର କାନ୍ଦରେ ଶବ ରଖାଇଲା । ଯେଉଁ ପିଲା ଉଚ୍ଚତାରେ ଛେଟ ଥିଲେ, ସେ ଶବ ଭଲ-ଦେଇ ଏପାଖ ସେପାଖ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ଜରୁରକୁ ଆହୁରି ପାଖକୁ ଟାଣିନେଲା । ହାତ ଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର କଲା ।

“ଠାକୁରଙ୍କ ପାଲିଙ୍ଗ ରୁଲିଗଲା, ଜେଜେ !” ନାଟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲା ।

“ନା ନା” ଜେଜେ ଚାଣୁଚାଣୁ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାରା ବେହେରାକୁ ଆହୋରାତ୍ର ଥିଲା ସେ ଆଖି । ଆଉ ସେ ଆଖିରେ ଭରିଯାଇଥିଲା ଅପୂର୍ବ ଜ୍ୟୋତି । ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଖୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ହୁଏ ପାରୁ ନଥିଲା ।

ସେ ତା ଜେଜେ ଗଳାକୁ ଜୋରରେ ଉଠିଧରିଲା ।

ଯନ୍ତ୍ରକୀର୍ତ୍ତୀ

ସାଧାରଣ ଡାକ୍ତରଖାନାର ମଝୁଆଁସ ରୂମ୍‌ରେ ଏହାପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଲିଚ୍ଛ । ପାଥୋଲୋଜିର ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀଧର ଜୋରରେ ଶବ୍ଦକୁ ଉପେକ୍ଷ କରୁ କରୁ ଯେଉଁ କଥା ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆସୁଛି, ସେଠାରେ ଏକଦା ତ ହୋଇଥିବା ଛନ୍ଦମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହ ସହଜତାରେ ବୁଝାଉଛନ୍ତି । ସେହି ଉନ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ର ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ନୋଟ୍ ନେଇନେଉଛି ।

“ଦେଖନ୍ତୁ, ଏପରି ବହୁତ କମ ଘଟଣା ହୁଏ ଯେଉଁଠାରେ ଏଣ୍ଟିବାୟୋଟିକ୍ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସିଫିଲିସ୍ ଏଡେ ଟାଣ୍ଟ ଡେର ନମେଇ ଦେଇପାରେ । ଏହାପୁରୁଷରୁ ଏପରି କୌଣସି ଘଟଣା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିନଥିଲା । ଏଠାରେ କିଛି ନିଠାରେ ଦେଖନ୍ତୁ, କିପରି ପ୍ୟାସେଜ ଦିଆଗି ହୋଇଛି । ଆପଣମାନଙ୍କର ‘ଫିଲ୍’ କରିବା ଉଚିତ ଯେ ଏଠାରେ କନସିଷ୍ଟେନ୍ସି କେଡେ ‘ଫର୍ମ’ ଅନୁ...ଆଇ ସେ ଇଟ୍ ଇଜ୍ ରୁଡ୍ ହାଟ୍...ଏହି ଦେଖନ୍ତୁ ଲିଭର୍...ବେନ...ଇୟୁଟିଭ୍...ଇୟୁ ଫିଲ୍ ଦି ଲିଭ୍ ଗ୍ଲାଣ୍ଡସ୍ ହିୟର...ଟିପିକଲ୍ ସର୍ଟ ପିପ୍‌ରେନ୍ସ...ବଟ୍ ଏ ଓପ୍‌ଗ୍ରାଉଥ୍‌ଲୁ ଟେରିଫିୟର ଷ୍ଟେଜ ଇଟ୍ ଇଜ୍..... ।”

ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟାରେ ଅଟୋପିସ୍ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଶରୀରର ଯେଉଁ ଅଂଶ ବଡ଼ ସାବଧାନତା ସହଜତା ବାହାର କରାଯାଇଛି, ତାକୁ ବାକିପରେ ପୁରସ୍କିତଭାବେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲ୍ ରଖିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ପାଇଁ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟକୁ ଜଣାଇଦେଲେ ଏବଂ ଓପ୍‌ସ୍ ବେସିନ୍‌ରେ ହାତ ଧୋଇ ଶ୍ରୀଧର ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ମଝୁଆଁସ ବାହାରେ ବୋଧହୁଏ ସେହି ମୃତ ମହଲାର ଆତ୍ମୀୟମାନେ—ପାଞ୍ଚ ଛ କଣ ଲୋକ ଗଛତଳେ ବସିଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଶ୍ରୀଧର ଭାବିଲେ ବୋଧହୁଏ ମୃତ ଶରୀର ପାଇଁ ବସିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଶ୍ରେଣିବିଶ୍ରାନ୍ତ ଶରୀରକୁ ନେଇଯାଇ ମାଟିତଳେ ପୋତି ଦେବା ପରେ ଏହି ସାହାସିଧା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ମୃତ ନାଟର ଆତ୍ମାକୁ ସତେ କି ଶାନ୍ତି ମିଳିବ । କିପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲୋକ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଶରୀରର ସାର ସେ ତ ବାହାର କରି ନେଇଛି । ତାର ମୁଖ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ଏଠାରେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲ୍‌ରେ ପୁରସ୍କିତ ହେବ । ବେକାର ସାରସ୍ୱତ କଲେବରକୁ ହିଁ ଏମାନେ କି ସ୍ୱାକର୍ମ ପାଇଁ ନେଇଗିବେ ।

ଶ୍ରୀଧରଙ୍କର ଉତ୍ତରଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଅନ୍ତରାଶ୍ରମକୁ ପାଖରେ ପୁରାଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସୁରୁଣୀ ରକ୍ଷଣୀନୀତି ଏବଂ ଅର୍ଥସ୍ଥାନ ପରିପାତ୍ରୀ ଟିକେ ହେଲେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଏ ନାହିଁ । ସାହାକୁ ଆମେ “ଏଡାର୍‌ମେଣ୍ଟ” କହୁଛୁ, ସେସବୁଠାରୁ

ସେ ଦୂରରେ ।

ନିଜ କୋଠରୀକୁ ଯାଇ ହାତମୁହଁ ଧୋଇ ସେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଟିଫିନ୍ କ୍ୟାରିୟର ଖୋଲିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଥିବା ଟୋନ୍ ବାଜି-ଉଠିଲା; ଯାଇ ଶିସିଭର ଉଠାଇଲେ ।

ଡକ୍ଟର ରମାର ସ୍ଵର ଭାସିଥାଏ—“ଡକ୍ଟର, କଂଗ୍ରାଗୁଲେସନସ୍” ସେପଟରୁ ଶୁଣାଗଲା ।

“କଥା କ’ଣ ?”

“ମୁଁ ଶ୍ରୀଦେଶକୁ ଏକଜାମିନ୍ କରିଛି । ସି ଇଜ୍ ପ୍ରେସ୍‌ନାଣ୍ଡ । ପ୍ରାଇମ୍ ଅଟେ ନା ? ସେ ବହୁତ ଓଁକ୍ । ଭଲ ଖାଇବା ଦେଇ ତା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ଆପଣ ବୋଧେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ଶ୍ରୀଦେଶ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ହେବାରୁ ମୋ ପାଖକୁ ଏକଜାମିନ୍ କରିବା ପାଇଁ ଆସିଲେ... ତନିମାସ ହୋଇଛି ।”

ତାଙ୍କର କାନପାଖ ଯନ୍ତ୍ର ଶୁଣିବା କାମ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ସ୍ଵରକ ମଧ୍ୟରେ ହଜାର କଥା ତାଙ୍କୁ ଭୟଞ୍ଜିତ କରି ପକାଇଲା । ଶିସିଭର ହାତରେ ଅଛି ଏବଂ ହାତ ଥରୁଛି, ‘ମାର୍ଡ଼ ଗଡ୍’ ଭିତରେ ଭିତରେ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇ ସେ କହିଲେ ।

ପୋଟକରେ ଗାଡ଼ି ରଖି, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ସ୍ଵାଗତ କରିବା ପାଇଁ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଶ୍ରୀଦେଶ ଆଡ଼କୁ ନ ଦେଖି ସେ ସିଧା ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ସୋଫା ଉପରେ ବସିଗଲେ ।

ବୋଧେ ଶ୍ରୀଦେଶର ଅନୁମାନ ଥିଲା ଯେ ସେ ଏହି ପ୍ରକାର କରିବେ । ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍ ସେ ଚୁପ୍ ରହିଲା । ପୁଣି ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ସୋଫା ପଛପଟେ ଠିଆ ହେଲା ।

“ଏ ଖବର ଆପଣଙ୍କୁ ବିକ୍ରତ କରିଥିବ ?”

ସେ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନିରର୍ଥକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶ୍ରୀଦେଶଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ । କେବେ କେବେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏହିପରି ଥାଏ ।

“ବସ କହୁଛି”—ପ୍ରଥମେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ ।

“ଠକ୍ ଅଛି । କୁହ” ସେମିତି ଠିଆହୋଇ ଶ୍ରୀଦେଶ କହିଲା ।

“ଏପରି ନୁହେଁ, ବସିଯାଅ ।”

ଶ୍ରୀଦେଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୋଫାରେ ବସି ତାଙ୍କଆଡ଼କୁ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ ।

“ଦେଖ, ଶ୍ରୀଦେଶ !” ବୁଝାଇବା ସ୍ଵରରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଧର । “ମୋ କଥା ଶୁଣି ମନ ଦୁଃଖ କରିବ ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହେଲାଣି ଆମର ବିବାହ । ଏଥିରୁ ଦୁଇବର୍ଷ ମୁଁ ବିଲଭରେ ରହିଲି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଯାହା ବ୍ୟବସାୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶୀଘ୍ର ଏବଂ ଦାମ୍ଭିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଡେଇଁରେ ଶୋଭା ପାଇପାରିବ ଏବଂ ଦୁଇବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ମୋତେ ପୁଣି ଷ୍ଟେଟସ୍-ସିବାକୁ

ହେବ । ଏଥର ତୁମକୁ ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥିଲି । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ମନରେ ସନ୍ତାନ କାମନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ ଭୁଲିଲି ମଧ୍ୟ ଭାବୁନାହିଁ ଯେ ଆମ ଜୀବନକୁ ଆନନ୍ଦମୟ କରିବାକୁ ଅଥବା ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ କରିବା ପାଇଁ ପିଲାପିଲିର ଏତେଟା ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଏସବୁ ଝିଞ୍ଜଟି ମୋତେ ଭଲଲାଗେ ନାହିଁ । ଏହା ଯାହା ଖାଲି ଆମ ରାସ୍ତାରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରିବ । ଆମେ ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୃତ୍ତା ହୋଇଯାଇନାହିଁ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଛି । ତୁମେ କ'ଣ ଚାହୁଁଛ କି ‘ହାପିନେସ୍’ ଶେଷ ହୋଇଯାଉ ?”

ଶ୍ରୀଦେବୀ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ବାହାରୁଥିବା ନିଶ୍ୱାସକୁ ଚାପିଦେଲେ । ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବା ପରେ ଶ୍ରୀଦେବୀଙ୍କ ମନରେ ଦୁଇଟି କଥା ଉଠିଲା । ପ୍ରଥମ କଥା—“ହାପିନେସ୍ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?”

ଦ୍ୱିତୀୟ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସମସ୍ତ କଥା କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ? ଅବସ୍ଥା ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜ ଆୟତ୍ତରୁ ବାହାରିଯାଇଛି ।

“ସବୁ ଶୁଣିଲେ ନା ? ଏହି ପଶୁକୁ ସୁବେଳାଦେବୀ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ପ୍ରଫେସର ଶେଷରେ କହିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି କ'ଣ ଚାହୁଁଛ ?”

କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦୃଷ୍ଟି ସେ କହିଲେ, “ତୁମେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତଳର ଜଣାପଡ଼ୁଛ, ଏଥିରେ କହିବା ପାଇଁ କ'ଣ ଅଛି ?”

“କହିବା ପାଇଁ କିଛି ନାହିଁ ?” ସେ ନିରାଶ ହୋଇ କହିଲେ ।

“ନାହିଁ ।”

“ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭାବିନଥିଲି ଯେ, ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଏତେ ବଡ଼ ବିପଦ ଆସିବ ।” ହାତ ମିଳିମିଳି ସେ ନିଜେ ନିଜେ ଚାହିଁଚାହିଁ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏପରି ଅଦ୍ଭୁତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ହସକୁ ଚାପିନେଇ ସେ ଆସ୍ତେ ଉଠି ଶ୍ରୀଧରଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ବସିଲେ । ଟିକେ ବିନୟ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କ କାନି ଉପରେ ହାତ ରଖି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ଦେଖନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା !”

ଶ୍ରୀଧର ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଚାହିଁଲେ । ପୁଣି ସେହି ଭାବଶୂନ୍ୟ ଚାହାଣି ଏବଂ ନିଷ୍ପ୍ରୟ କଣ୍ଠସ୍ୱର—“ଶ୍ରୀଦେବୀ ! ଏହି ମମତା, ମୋତି, ପରିଶ୍ରମ, ତେଣୁ ଏସବୁ ମୋ ପ୍ରକୃତରେ ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ । ମୋତେ ନିଜ ପ୍ରକୃତରେ ଅନୁଭବ ଜୀବନ ଦରକାର । ମୁଁ ଯାହା କିଛି ଚାହୁଁଛି, ଯେପରି ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ମତେ ସେଥିରେ ସେହି ଜନିତ ମିଳିବା ଉଚିତ । ଆକସ୍ମିକ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ଏବଂ ଅବାସ୍ତବିକ ବନ୍ଧନ ମୋତେ ପସନ୍ଦ କରୁନାହାଁ । ତୁମେ ମୋତେ ଜାଣିଛ । ବିରହ-ମିଳନ, ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ପରେ ମର ମିଶିଯିବା ପ୍ରଣୟର ଆକସ୍ମିକ ବିସ୍ଫୋଟ, ଅଶ୍ରୁରେ ଅଶ୍ରୁ, ଚକ୍ରରେ ଚକ୍ର ଏବଂ ମାଂସ ଆଦି ଭାବନା ସହିତ ଦୁଃଖତାର ତେର ଜଟିଳ ବଢ଼ିଯିବା ଏବଂ ଜୀବନର ବିକାଶରେ

ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରିବା—ଏସବୁ କଥା ମୋର ପସନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ପୃଥ୍ବୀରେ ଏହା ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ଘଟଣା । ଏହା ଯନ୍ତ୍ରପ୍ରାୟ । ଜନ୍ମନ କାନ୍ତିକାଳ ରୂପ ଧାରଣ କରୁଛି । ମାନବର ଗୁଣ ରବର ପରି ନରମ ହେବା ଉଚିତ । ଦଉଡ଼ି ପରି ଛୁଣ୍ଟି ଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଶ୍ରୀଦେବୀ !”

ବହୁତ ସଂଯମ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜ ଲୁହ ଲୁହାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଗ-ପ୍ରଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାଯିବା ଯୋଗ୍ୟ ଅଶ୍ରୁକ୍ରଣା କଥାଲିଆ ଗଣ୍ଡଦେଶରେ ବହୁ ତାର ନିଷ୍ଠାନଙ୍କ ଗଣ୍ଡଦେଶକୁ କଳଙ୍କିତ କରୁଛି ।

“କାନ୍ଦିବା ଲୋକ ଦେଖିଲେ ମୋତେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗେ ।”

“ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ।” ବାଷ୍ପରୂପ ଗଣ୍ଡରେ ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲା । “ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ କହିଛି ।” କହି ସେ ଉଠି ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ଘରକୁ ଆସିବା ପରେ ସେ ଲୁଗା ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇ ନାହାନ୍ତି । ଅନ୍ୟାୟାନ୍ତ୍ରରେ କଢ଼ି ମଧ୍ୟ ପିଇଲେ ନାହିଁ । ଆନ୍ତେ ‘କରିଡ଼ୋର’ କୁ ଯାଇ ବାହାରଞ୍ଚଳକୁ ଗୁଡ଼ି ସିଗାରେଟ୍ ଲଗାଇଲେ ।

“ବୋଧେ ଏହି କଠୋରତା ମୋର ମଙ୍ଗଳ କରିଛି । ଏତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୟସରେ ପ୍ରଫେସର ହେବାରେ ହୁଏ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ପ୍ରେମର ଉନ୍ମାଦନାକୁ ଯଦି ମୁଁ ନିଷ୍ଠୁରତା ସହିତ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନ ଥାଆନ୍ତି ତେବେ ବୋଧେ ସାଧାରଣ ଛାତ୍ରପଢ଼ିବିଏ ହୋଇ ରହିଯାଇଥାନ୍ତି । ସତ କଥା ତୁମେ ଜାଣିଛ ।”

ସେ କୌଣସି ଜବାବ୍ ଦେଇ ନାହିଁ । ସେହି ଜରବ ବାତାବରଣରେ ତାର ଦମ୍ଭନ ମୁହଁ ଲୁହଡ଼ି ପରି ଶୁଣାଗଲା ।

ଶୀତଦିନ ଥିଲା । ଦକ୍ଷିଣରୁ ଧଉ ଉଠୁଥିଲା ପବନ ବହୁଥିଲା । ପୃଥ୍ବୀ ଏବଂ ଆକାଶ ବହୁତ ପୁଷ୍ପରୁ ଅଣ୍ଟା ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନ୍ଧକାରର ଛାୟା ପୃଥ୍ବୀ ଉପରେ ଘୋଡ଼ିଆସୁଥିଲା । ପ୍ରଫେସର ସାହାବ୍ଙ୍କ କୋଠା ସାମନା ବଗିଚାରେ ଗୋଲପ, ଲିଲି, ମାଲତୀ, କୁସୁମ ଏବଂ ମାଧବ ଲତାକୁଞ୍ଜ ନେଇ ପୁରାସିତ ପବନ ଗୁରୁଆଡ଼େ ପ୍ରବାହତ ହେଉଥିଲା । ଯେଉଁଠାରେ ସେ ଠିଆହୋଇଛନ୍ତି ସେଠାରୁ ଟିକେ ଦୂରରେ ଯୁକାଲିପଟସ୍ ଏବଂ କପୁର ଗଛ ମୃଦୁଳ ସୁଗନ୍ଧ ବିକିରଣ କରୁଛନ୍ତି । ହାଇଦ୍ରାବାଦରେ ମୋରେଡ଼ ପକ୍ଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗେଟିଏ ଏକାନ୍ତ ଜାଗାରେ ସେ ନିଜ ରୁଚି ଅନୁସାରେ ଏହି ପ୍ରାସାଦ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ଅନ୍ୟାନ୍ତ୍ର ମନୋହର ବଗିଚା ଏବଂ ଏହି ବଗିଚାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ରଙ୍ଗ-ବେରଙ୍ଗ ଫୁଲ—ଏସବୁ ଭବିଷ୍ୟତର ଆଶ୍ୱସ୍ତ୍ୟ ଶ୍ରୀଦେବୀର ନିରନ୍ତର ଚେଷ୍ଟାର ଫଳ । ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀଧର ଶବର ମାଂସଖଣ୍ଡ ସହିତ ଏବଂ ମାଲକୋସ୍ତୋସ୍ ସହିତ ଯେପରି ଆସୀୟତା ସହିତ କଥାବାଣୀ କରିପାରନ୍ତି—ସେତେ ଫୁଲ କିମ୍ବା ଗଛ ସହିତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାହାର ପୁଷ୍ପମା ଏବଂ ସୁଗନ୍ଧ ତାଙ୍କ ଆଖିରୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ ପ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଇଟା ଏବଂ ସିମେଣ୍ଟରେ

ଦିଆର ହୋଇଥିବା ଏବଂ ମୋକାଇକ୍ ଚଟାଣରେ ଝଲସି ଉଠୁଥିବା ପ୍ରାସାଦକୁ ସଙ୍ଗ-ସୁଗୁରୁ ଚାଖିବାରେ ସେ ବହୁତ ଜୁଣଳ ଅଟନ୍ତି ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସିଗାରେଟ୍ ପକାଇ ଦେଇ ପଛପଟକୁ ବୁଲି ନ ଚାହିଁ ସେ କହିଲେ, “ସାଧନା ମୋ ଜୀବନର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସେହି ଶିଖର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଅଛି । ଯଦି ମୋର ପରାମର୍ଶ ମାନିବ ତେବେ ଏହି ପ୍ରତିବନ୍ଧକରୁ ସହଜରେ ଉଦ୍ଧୂରଣ ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁ ଡେରି ହୋଇଗଲାଣି— ମାସେ ଦୁଇମାସର ଘଟଣା । ବାସ୍ ଏତିକି ହିଁ ହୋଇଛି ନାଁ ? ତୁମର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଏମିତିରେ ତ ଭଲ ରହୁନାହିଁ । ମୋତେ ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି ସେ ପିଲଟିକୁ ଜନ୍ମ କରିପାରିବ କି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବନ ପାଇଁ ନିଜ ଜୀବନକୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା ନିର୍ବୋଧତା .. ମୋ କଥା ମାନନୀୟ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ମୋତେ ଏହା ପସନ୍ଦ ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସମୟ ଅଛି । ମୁଁ ନିଜେ ଡାକ୍ତର । ଏହାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ମୋ ପକ୍ଷେ ଅସମ୍ଭବ କଥା ନୁହେଁ ।”

ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍...ନା ..କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ନିସ୍ତରାଧତା ଭୂମିକା ସୁଟରୁ, ନଚେତ୍ ସମୁଦ୍ର ସ୍ଥଳଭାଗକୁ ମାଡ଼ି ଆସିବା ପୁଙ୍ଗୁ, ଅଗ୍ନେୟଗିରିରେ ବିସ୍ଫୋରଣ ପୁଙ୍ଗୁ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଯେପରି ସେ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ହୋଇଯାଏ ସେହିପରି ଅଗ୍ନି ବରଷିବା ପରି ଜରବତା ଏବଂ ତାପରେ ଶୁଷ୍କ କୋଳାହଳ ।

ସେ ଚମକିପଡ଼ିଲେ । ପଛକୁ ବୁଲି ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀଦେବୀ ଚଟାଣ ଉପରେ ବେହୋସ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ରାତିର ଆଲୋକ ସାରା କୋଠରେ ଆଲୋକ ବିସ୍ତାର କରିଛି । କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା ଘଣ୍ଟାରୁ ଟିକ୍ ଟିକ୍ ଆବାଜ ଶୁଣାଯାଉଛି । ବାରଟା ବାଜିଯାଇଛି ।

ଶ୍ରୀଦେବୀକୁ ନିଦ ଆସୁନାହିଁ । ଗଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାତିର ଡାକ୍ତି ଶୋଇ ଶୋଇ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ସେ ଶୁଣୁଛି । ଯେତେବେଳେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଏହି ଘଟଣା ହୋଇଥିଲା, ସେହି ସମୟଠାରୁ ନିଜ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ମନେ ପକାଇ ତାର ହୃଦୟ ଅରୁଥିଲା । ତା ହୃଦୟର ପ୍ରତି ଅନ୍ଧକାରରେ ସେ ସ୍ବାମୀ ରୂପରେ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଜଣେ ପ୍ରଫେସର ରୂପରେ, ଯନ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ରୂପରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେଉଛନ୍ତି । ଆଜି ରାତିରେ ସେ ଶୋଇବ ନାହିଁ ।

ଲୁହରେ ସେ ନିଜ ଭକ୍ତିଆକୁ ଭିଜେଇ ଦେଇଛି । ଆଜି ରାତିରେ ସେ ଶ୍ରୀକ୍ଷିପିବ ନାହିଁ ।

ଅଧାଶୋଇ ଆଖିରେ ସେ ନିଜ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ପଲଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ସବୁଦିନ ପରି ସେ ସେଠାରେ କଡ଼ ଲଉଟାର ଶୋଇଛନ୍ତି; ବୋଧେ ଗାତ୍ରନିଦରେ ।

ସବୁବେଳେ ଏହିପରି ହୁଏ । ଏହା ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ । କେବେ କେବେ ଶ୍ରୀଦେବୀ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରନ୍ତି ବରଂ କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜା ହୁଏ ନାହିଁ । ତାକୁ ଲଗେ, ତଳକୁ ଖସିଯିବା ହିଁ ଶ୍ରେୟସ୍ବର ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ବୟସ ପଞ୍ଚଦଶବର୍ଷ, ଛଦଶ ବେଶ୍ ଓଡ଼ିଆ ବେହେରା । ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁରେ ସର୍ବାଦା ଶାନ୍ତ ବିରାଜମାନ ହୁଏ । ତାଙ୍କର ନିର୍ମଳ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ କେବେ-ହେଲେ ଦୁଃଖଭାର ଲକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର କେଶରାଶୀ ଚିକ୍‌କଣ, ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ଛୁଡ଼ିନାହିଁ । ଗୋଟେ ହେଲେ ପାଟ ଧଳା ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ବୟସରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଫେସର ହେବା କୌଣସି ସହଜ କାମ ନୁହେଁ ।

ଦୁଷ୍ଟ ଫେରାର ଆଣି ଶ୍ରୀଦେବୀ ଜୋରରେ ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ତାର ମା ଶାରଦାଙ୍କା ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ କହୁଥିଲେ : “ନିଜ ମନପସନ୍ଦ ଜନଷକୁ ସମ୍ଭାଳି କରି ରଖିବା ତାକୁ ଜଣାନାହିଁ । ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେ ଜାଣିପାରେ ନାହିଁ । ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଛି ସେ କାଳେ ଏକୁଟିଆ ହୋଇଯିବ । ମୋ ମା’ଟା ପରା, ତାକୁ ଯେମିତି ଏପରି ହେବାକୁ ନ ଦେଉ । ଦେଖ ଝିଅ, ତାର ପଥର ହୃଦୟ ପ୍ରତି ତୋର ପ୍ରେମ ତ ନାହିଁ ?”

ସେ ବୁଢ଼ୀମା’କୁ ଅଭୟ ଦେଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର କଥା ମାନିନେଲା ।

ପାପ ଏବଂ ପୁଣ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେତେବେଳେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଥିଲା ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଧର କହୁଥିଲେ : ପାପ ଏବଂ ପୁଣ୍ୟ - ଏହାକୁ ମୁଁ ସେପରି ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଏ ନାହିଁ । ଜନ୍ମ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ଜୀବନର ଉପକ୍ରମ ଏବଂ ଉପସଂହାର ନୁହେଁ । ମୋତେ ତ ଜୀବନ ଦରକାର । ଏହି ଜୀବନ କଂସାବାଦୀ ପରି । ଇଏ, କଣା କି ସଂଟା ନହେବା ଉଚିତ । ଯେବେଠାରୁ ମୁଁ କିଛି ଜାଣିବାର ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରି ସେବେଠାରୁ ମୁଁ ବସୁବାସୀ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଶୂନ୍ୟ ଅଥବା ଦାରୁଣ । ମୋର ମଧ୍ୟ କିଛି ରୁଚି, ଅରୁଚି, ଇଚ୍ଛା, ଅନିଚ୍ଛା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଅବଶ୍ୟାସ ନୁହେଁ । ଏମାନେ ମୋର ମାନସିକ ବିକାଶରେ ସହାୟକ ଅଟନ୍ତି ।

“ସେସବୁ ପୁଣି କ’ଣ ?” ଥକା କରି ଶ୍ରୀଦେବୀ କହିଲା ।

“ଶୁଣ, କ’ଣ—ତୁମକୁ ମୁଁ ଭଲପାଏ । ଏହି ଗର୍ଭକୁ ମୁଁ ଅସୀକାର କରୁନାହିଁ । ଶିଶୁବାକୁ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗେ - ବାସ୍ତବମିତି ।”

ସେ କିଛିଟା ବୁଝିପାରିଲା ଓ କିଛିଟା ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ସେ ଯେତିକିଟା ବୁଝିପାରିଛି ତାହା ତା ମନରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କିଛି ସହାନୁଭୂତି ସୃଷ୍ଟି କଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁଠାରେ ସେ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ, ସେହି କଥାପ୍ରତି ତା ମନରେ ରାଗ ମଧ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ତା ଜୀବନରେ କୌଣସି ଜନଷ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରେମ ନାହିଁ । ସେ ପ୍ରେମ ସ୍ନେହର ଗୁଣ ଗାନ କରେ ନାହିଁ । କଲ୍‌ନା-ରାଜ୍ୟରେ ବୁଝିଯାଏ ନାହିଁ । ସେ ସାହା-କିଛି ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ ତାପାଇଁ ଜୀବନ ଦେଇ ପରିଶ୍ରମ କରେ । ଆଳସ୍ୟର ଭାବନା ତା ମନରେ ନାହିଁ । ତାର ଅଶ୍ୱାସ ବସୁଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଆଦରରେ ଦେଖେ । କିନ୍ତୁ ସେ ‘ଅଭ’ ମାନବ ନୁହେଁ; କେବଳ ମଣିଷ । ସେ କେବେ ହୃତାଶ ହୁଏ ନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ଉତ୍ତଳ କରିବାବାଲା ଡେଇଁରେ କେବେହେଲେ ସେ ବୁଝିଯାଇ ନାହିଁ । କନ୍ୟା,

କଟା, କୁଆର ପରି ଲଙ୍ଘନ କରୁଥିବା ଭବିଷ୍ୟତ—ଏହି ତାକୁ ଉପହାସ ପରି ଲାଗେ । ସେ ଜୀବନକୁ ଖିନ୍ନଭାବେ କରୁଥାନ୍ତେ । ତାକୁ ଚିର ତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ । ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଅଲଗା ଉପାୟରେ ପାଇପାରେ । ମାଧୁର୍ଯ୍ୟର ବସାସ୍ବାଦନ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଏହାକୁ ଅନ୍ଧାର ଲେଉଟି ହି ମାନେ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀଦେବୀ କେବେହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରି ନଥିଲା । ଗମ୍ଭୀରତାଦ୍ୱାରା କାମ ଚଳାଇବା ତାକୁ ଜଣାଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ରାତି ସେ ବହୁତ ଦୁଃଖିତ ହେଉଛି; ନିଜର ବ୍ୟଥାକୁ ବାହାରେ ପ୍ରକାଶିତ କରୁଛି । ଏହା ପୁଣି ଦୁଇଜଣଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମସ୍ୟା ଅଟେ । ଏଥିରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଅଥବା ପ୍ରତିସ୍ପାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀଦେବୀର ଅନୁମାନ ଥିଲା ଯେପରି ଶ୍ରୀଧର ଶୋଇନାହାନ୍ତି, ସେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ବହୁତ ଡେରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତା କରି ଶେଷରେ ସେ ସ୍ଥିର କଲେ :

“ଠିକ୍ ଅଛି, ତାଙ୍କର ଯେପରି ଇଚ୍ଛା ।”

“ଆଜି ଆମ୍ଭ ସରି ଡକ୍ଟର । ଦିଅଁ କଲ୍ ଏ କେନ୍ଦ୍ର ଅଫ୍ ହାଇଡ୍ରୋସେଫାଲ୍—” ମିଡ୍ ଡ୍ରାଇଫ୍ଟ ପ୍ରଫେସର ରମାଦେବୀ ସାତ ମାସ ପରେ ସମସ୍ତ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପରେ କହିଲେ ।

ଶ୍ରୀଧର ସାମାନ୍ୟ ବିବ୍ରତ ହୋଇଗଲେ ।

“ଫାଇଣ୍ଡିଙ୍ଗ୍ ଡିଫିକଲ୍ ଅଛି । ଫିଟ୍‌ସ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଲେ ଅଛି । ସାଧାରଣ କେନ୍ଦ୍ର ଧରିନଥିବୁ । ଟ୍ରାୟଲ୍ ଲେବର ଡେଇଁ ଯଦି ଲଭି ନ ହେଲେ ତେବେ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାପନା କରିଦେବା । ଆପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ କ’ଣ ?”

ଶ୍ରୀଧର ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ଶବ୍ଦ ପୁଣି କହିଲେ, “ଟ୍ରାୟଲ୍ ଲେବରର ରିସ୍କ୍ କାହିଁକି ନେବା ତାଙ୍କର । ସିଧା କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାପନା କରିଦିଅ ତ . . .”

“ଜଣାନାହିଁ ମତେ କାହିଁକି ଡେଲିଭରି ସମ୍ଭବ ଜଣାଯାଉଛି । ଶ୍ରୀଦେବୀର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରୁହନ୍ତୁ ।” ରମାଦେବୀ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ କହିଲେ ।

କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାପନା କରି କୌଣସିମତେ ଫିଟ୍‌ସ୍‌କୁ ଡେଲିଭର କରିବା ପାଇଁ ସେ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ସେ ମାନସ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ “ଗୁଡ୍ ବାଇ” କହି ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ସିଗାରେଟ୍ ଗୋଟାଏ ପତେ ଗୋଟାଏ ଜଳିଗୁଲୁଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷଣ ବଡ଼ କଷ୍ଟର ସହିତ ଜଳିଯାଉଛି ।

ବହୁତ କଷ୍ଟର ସହିତ ସମୟକୁ କାଟିବା ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ସେ ପ୍ରଥମ ଥର ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଯାଉଛି ଶ୍ରୀଦେବୀର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ମେସିନ୍ କାହିଁକି ନୁହେଁ ।

ହାୟ, ହାୟ । ଆନନ୍ଦରେ ଦୁଃଖ ଭେଟିବା ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ ସେ ବାସ୍ତବରେ ଦୁଃଖୀ ଅଟେ ।

ଫୋନ୍ ବାଜିଉଠିଲା । ତରୁଣଶାନ୍ତ ସେ ଶିପିଉର ଉଠାଇଲେ ।

“ନମ୍ମିଲ୍ ଡେଲିଭରି, ମେଲ୍ ଗୁଇଲଡ଼, ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଭଲ ଅଛି ।” ରମା ଦେବୀ ସ୍ଥିରଚିତ୍ତରେ କହିଲେ । ସେ ଶ୍ରୀଧରଙ୍କୁ ନଧାର ଦେଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସ୍ତରରେ ଆନନ୍ଦର ଭବ ନାହିଁ । କାରଣ ତାଙ୍କୁ ଜଣା ।

“ଧନ୍ୟବାଦ୍ ତାକୁର ।” କହି ଆସ୍ତେ ସେ ଫୋନ୍ ରଖିଦେଲେ ।

ପିଲାଟି ଲଲ୍ ରଙ୍ଗର ହୋଇଛି । ହାତଗୋଡ଼ ବହୁତ ଦୁର୍ବଳ ଅଟେ; କାଠି ଯେପରି । ବିନା ପବନଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାଗପରି ଶରୀର ତାର ଖୁବ୍ ହାଲୁକା । ତାର ମୁଣ୍ଡ ତାଳ ପରି ବଡ଼ ଅଟେ, ଯେପରି ମୁଣ୍ଡ ସେହୁପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଟେ । ବେନଟ ନାକ ଏବଂ ମୁନୁ ।

ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଧର ସେହି ପିଲାଟିକୁ ଦେଖନ୍ତି ସେ ଭବନ୍ତି ସେ ତାଙ୍କ ପାଥୋଲୋଜି ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ ଏହିପରି ସେସିମେନ ନାହିଁ ।

ସେହି ପିଲାଟି ବଡ଼ ଡେବା ଶ୍ରୀଧର ପାଇଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ । ପ୍ରଥମତଃ ଏପରି ପିଲା ମା ପେଟରୁ ହିଁ ମଣିଷାଭାସନ୍ତି । ଫୋଟୋଗ୍ରାଫି ବାହାରକୁ କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ତାର ମୁଣ୍ଡକୁ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଜନ୍ମ ଦେବା ସମୟରେ ଏହି ପିଲାର ମୁଣ୍ଡ ଏତେ ବଡ଼ତା ନଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଏହାର ପ୍ରସବ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା । ସେ ଜନ୍ମ ହେଲା । ବଡ଼ୁଡ଼ ଏବଂ ହସୁଡ଼ ।

ଶ୍ରୀଧରଙ୍କୁ ଜଣାଅଛି ସେ ଏପରି ପିଲା ଯଦି ବଞ୍ଚିରହେ ତେବେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ହୋଇଯିବ ।

ସେ ସେହି ପିଲାଟିକୁ ଦୁଇ, ତିନି ଥର ଏସରିସବେ ଦେଖିଲେ ଯେପରି ସେ ଲବରେଟରୀରେ କୌଣସି ଲିଫ୍ଟକୁ ଜ୍ଞାନପୂର୍ବକ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ସେ କେବେହେଲେ ପିଲାଟିକୁ କୋଳରେ ନେଇ ଗଲେ କରନାହାନ୍ତି । କେବେହେଲେ ତା ପଡ଼ିତ କଥା କହି ନାହାନ୍ତି । ଶ୍ରୀମଦେବୀ ସହୃଦ ସେ କେବେହେଲେ ସେଇ ପିଲାଟିର ବାସ୍ତବିକ ସ୍ଥିତି କିମ୍ବା ସମ୍ଭାବନା ଶରୀରରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିନାହାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀମଦେବୀ ତାର ନାମ ରଖିଲା — କୁଣ୍ଡା ।

ସେହି ପିଲାଟି ବିଷୟରେ ସେ ଅଳ୍ପ ବହୁତ କିଛି ଜାଣିଛି । ତାକୁର ରମା ଦେବୀ ତାକୁ କହିଥିଲେ ସେ ଏହା ଏକସକାଳ ନନ୍-ଜେନିଟାଲ୍ ଆନୋମେଲି ଅଟେ । ବ୍ରେନରେ ପାଣି ଜମାହୋଇଥିବା ଏହି ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

ଶ୍ରୀ ଦେବୀର ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ପାପ, ପୁଣ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରାବନ୍ଧକୁ ସେ ମାନୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ “ନିଜ ପାପର ଫଳ” ହୁଏ ନିଜ ଦୁଃଖର ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ନିଜର ହୃଦୟରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଲା ।

କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେ ତାକୁ କୋଳରୁ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ବହୁତ ସ୍ନେହ କରେ । ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା କହି ଶୁଣାଏ । ତାହାର ଓଠରେ ଓଠ ଲଗାଇ ଦେଉଥିବା ରମ୍ୟରେ କେତେ ଯେ ଅଗ୍ରଜଣା ଜଣେଇଥିବ ତାକୁ ଅନ୍ୟ କେମିତି କୁହେ !

ସେ ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ସହୃଦ କ୍ଳେବେ ହେଲେ ସନ୍ତାନ ବିଷୟରେ କଥାବାଣୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ପିଲାକୁ କୋଳରେ ନେବା ପାଇଁ କେବେ ହେଲେ କୁହେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ସାମନାରେ କେବେହେଲେ ପୁଅକୁ ଫେର କରେ ନାହିଁ । ସେ କେବେହେଲେ ଗୁଡ଼ ନ ଥିଲା ସେ ନିଜ ପୁଅ ସହୃଦ ଖେଳୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତା ସ୍ୱାମୀ ସମ୍ମୁଖରେ ଧରା ପଡ଼ିଯାଉ । ସ୍ୱାମୀ ସହୃଦ ନିଜର ସମ୍ପର୍କ ଧୂସପନି ଗଣ୍ଡାର ନାହିଁ ତ ନିଜ କମ୍ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସେ କରୁଣ ପାଇଁ ଅନେକ ଖେଳଣା କରିଲା । ସେ ନିଜେ ଗ୍ରେଟ ପିଲ ହୋଇ ଖେଳନାରେ ଖେଳୁଥିଲା ।

ଘରକୁ ବନ୍ଦୁ ବାନ୍ଧିବା ଆସନ୍ତୁ ତ ସେମାନଙ୍କ ଆଗକୁ ପିଲାକୁ ଆଣେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ପିଲାଟିକୁ ନେଇ ଭିତରକୁ ଚାଲିଯାଏ । ଲୁଚାଇ ରଖୁଥିଲା । ଅଭିମାନର ଭାବନାରେ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଯଦି କେହି ସାମାନ୍ୟ ଦିଏ କିମ୍ବା କିଛି ବିଦ୍ରୁପ ଚିତ୍ରପଣୀ କରେ ତେବେ ସେ ଯେପରି ରାଗି ନଯାଏ ।

ଥରେ କରୁଣକୁ ଜୁର ହେଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ତର ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶ୍ରୀଦେବୀ ବିକ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ଶୀଘ୍ର ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

“ପୁଅକୁ ଜୁର ହୋଇଛି ! ଥରେ ତାକୁ ଦେଖିବ ?” ଥର ଥର ସେ କହିଲା ।

“ଗୁଲ” କହି ସେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ବିଛଣା ଉପରେ ବସି ତାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତା କରିବାପରେ ସେ କହିଲେ, “ଶ୍ରୀଦେବୀ, ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କୌଣସି କଥା ନାହିଁ । ମାଲକିଂ ବ୍ରୋଙ୍କାକଟିସ୍ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଔଷଧ ମଗାଇ ଦେଉଛି ।”

ସେହିନ ସେ ନିଜ ପୁଅକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଦେଖୁଥିଲେ ଯେପରି କୌଣସି ଜାକ୍ରର ସାଧାରଣ ରୋଗୀକୁ ଦେଖେ ।

ରାତିରେ କିଛି ଶବ୍ଦ ହେଲା ତ ସେ ଚାଲିପଡ଼ି ଚାଲିଲେ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକରେ ଶ୍ରୀଦେବୀ ନିଜ ପୁଅକୁ ବୋତଲରେ ଦୁଧ ପିଆଉଛି । ଶ୍ରୀଧର ଘଡ଼ିକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ—ବାରଟା ବାଜିଯାଉଛି ।

“ଶ୍ରୀଦେବୀ ! ଶୁଭୁଲ୍ କାମ କରୁଛି । ରାତି ଦଶଟାପରେ ପୁଣି ସକାଳ ଛଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ‘ଫିଙ୍ଗ୍’ ଦେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଛାଡ଼ି ଦେ ।”

ଶ୍ରୀଦେବୀ ଶୀଘ୍ର ଦୁଧ ପିଆଇବା ବନ୍ଦ କରି ପିଲାକୁ ପାଖରେ ଶୁଆଇଦେଲା ଏବଂ ଶୁଆଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । କିନ୍ତୁ ପିଲା କାନ୍ଦୁଛି; ରାହାଧରି କାନ୍ଦୁଛି । ଯେତେବେଳେ ସେ ପିଲାକୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରିବା ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ବଡ଼ ବିନୟ ହୋଇ କହିଲା, “ସେ ଚୁପ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଦୁଧ ପିଆଇଦେବ ।”

“ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଏପରି ହେଉଛି ?”

“ଯେତେବେଳେ କାନ୍ଦୁଛି ସେତେବେଳେ ଦୁଧ ପିଆଉଛି ।”

“ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇ ତୁମେ ବହୁତ ବୋକା ହୋଇ ଯାଉଛ ଶ୍ରୀଦେବ ।” ସେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ପିଲାଟି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ କଲା ନାହିଁ ତ ସେ ତାକୁ କରଡ଼ରୁ ଲେଇଗଲା ଏବଂ ଏପଟ ସେପଟ କରି ବୁଲାଇଲା । ସେପରି ସ୍ଥାନୀଙ୍କର ନିଦରେ ବ୍ୟାଘାତ ନ ହୁଏ ।

ଦୁଇ ଚନ୍ଦ୍ରଦିନ ପରେ ପିଲାଟିର ଜ୍ୱର କମିଲା ।

ଦିନେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଭିତର ଘରୁ ଆସୁଥିଲା ଶ୍ରୀଧର ବଡ଼ ଧ୍ୟାନର ସହୃଦ ପିଲାଟି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିଲେ । ସେ ବୁଝିପାରୁ ନଥିଲେ ଯେ ସେ ଧୈର୍ଯ୍ୟରେ କି ନିନାସ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ନିଜ ବିଷୟ ସହୃଦ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କୌଣସି ଷ୍ଟେସିମେନ୍ଟର ‘ବ୍ରସ୍ ଅପିୟୁରନ୍ସ’ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ତା ଶରୀରରେ ଶହ ଶହ ବିନ୍ଦୁ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପଛପଟୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସି ‘ବହୁତ ଥଣ୍ଡା ଲଗୁଛି’ କହି ପିଲାଟିର ପ୍ରାୟ ମୁଣ୍ଡ ଫର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୂଞ୍ଚି ଦେଖାଇ ଦେଲେ ।

ପ୍ରଫେସର ସାହାବୁଙ୍କ ସହୃଦ ଦେଖା କରିବା ପାଇଁ କେବେ କେବେ ସାଙ୍ଗମାନେ ଆସନ୍ତି । ସବୁଲୋକ ପଚାରୁଥିଲେ, “ହୁଟ୍ ଲକ୍ ଦସ. ଶ୍ରୀଧର । ତୁ ତୋର ପୁଅକୁ ଆମକୁ ଦେଖାଉ ନାହିଁ କାହିଁକି ?”

“ସେ ସୁସ୍ଥ ପିଲା ନୁହେଁ । ହାତଡ୍ରୋପିଫାଲସ୍ ନାମକ ଗୋଟିଏ ଡିଜିଟ୍ ଅଛି । ଆମେରିକାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଞ୍ଚଶହ ପିଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ପିଲା ଜନ୍ମହୁଏ । ଆପଣ କେବେ କେବେ ମିସୁଲିୟମରେ ଦେଖିଥିବେ । ନଡ଼ମୁଣ୍ଡ, ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି, ସରୁ ସରୁ ହାତଗୋଡ଼ ।” ଏହିପରି ଲୋକଚର ଦେଉଥିଲେ ।

“ଆସନ୍ତୁ, ଦେଖି ନେବେ” କହି ଥରେ ଭିତରକୁ ନେଇଯିବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି ।

“ରୁହନ୍ତୁ, କ’ଣ ଦେଖିବାର ଅଛି ।” କହି ସେହି ସାଙ୍ଗ ନିଜେ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଗଲେ ।

“ନୋ, —ନୋ, କିଛି କଥା ନାହିଁ, ଆସନ୍ତୁ” କହି ଶ୍ରୀଧର ତାଙ୍କୁ ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ ।

ଶ୍ରୀଦେବୀ ଏହା ଶୁଣୁଥିଲା । ସେ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଗଲା । ତାକୁ ଜଣାଗଲା ତା ପୁଅକୁ କିଏ କୋଢ଼ାଳରେ ମାରୁଛି । ସତ୍ୟତା କ’ଣ ଅଟେ ? କ’ଣ ନୁହେଁ ? ପିଲାକୁ ନେଇ ସେ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା ଏବଂ କବାଟ ଭିତରୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।

“ଶ୍ରୀଦେବୀ ! କବାଟ ଖୋଲ ! ମୋର ସାଙ୍ଗ ଆସିଛି—ପୁଅକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ।” କବାଟ ଖଟ୍ ଖଟ୍ କରୁ କରୁ ଶ୍ରୀଧର କହିଲେ ।

ଭିତରୁ ଜବାବ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

“ଆଉ ଆଉ କେବେ ଦେଖିନେବି ।” କହି ଯାଇଁ ସଂକୋଚ ପ୍ରକାଶ କଲେ । କୋଠରେ ପୁଅକୁ ଗୁରୁରରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଦୁଃଖରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ଶ୍ରୀଦେବୀଙ୍କ କାନରେ ଏହିକଥା ଶୁଣାଗଲା । “ସି ଇଜ୍ ଆଇ ଏଜୁକେଟେଡ୍ ଲେଡିଃ, ବଟ୍ ଏ ସେକ୍ସ ମେଣ୍ଟାଲ୍ ଫୁଲ୍ ।”

ପୁଅଟି କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ହୋଇଗଲା । ପେଟେଇଲା । ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ପେଟେଇଥିଲା ତ ସେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଧର କୌଣସି ଏଜୁକେସନାଲ୍ ପିଲାର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲା ଭଳି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖୁଥିଲେ ।

ତାରେ ପୁଅ ଖଟ ଉପରେ ପେଟେଇ ପେଟେଇ ଖସି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲା ଏବଂ ରକ୍ତ ବାହାରିଲା; ତଳେ ଯାନ୍ତ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲା । ଏସବୁ ଦେଖି ଶ୍ରୀଧର ଶ୍ରୀଦେବୀକୁ ସତର୍କ କରି କହିଲେ “ଶ୍ରୀଦେବୀ ! ମୋତେ ବାଚମ୍ଭାର ଭ୍ରମକୁ କହିବାକୁ ହେଉଛି । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ । ମମତାର ବନ୍ଧନକୁ ଏପରି ବଢ଼େଇ ନେବା ଭ୍ରମ ପାଇଁ କ୍ଷତି କାରକ ହୋଇପାରେ ।”

ମା, ପୁଅ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କକୁ ହାନି ଲାଗିବ ତତ୍ତ୍ୱକୁରେ ମପିକରି ଦେଖିବା ଶ୍ରୀଦେବୀ ଜାଣେ ନାହିଁ । ସେ କଥା ବଢ଼ାଇଲା ନାହିଁ । ସେ ନିରବ ରହିଗଲା ।

ଦିନେ ବିଚିତ୍ରା ଉପରେ ପଡ଼ି ଖେଳୁଥିବା ପୁଅକୁ ସଂକେତ କରି ସେ ଶ୍ରୀଦେବୀକୁ ପାଖକୁ ଡାକ କହିଲେ, “ଦେଖ, ଶ୍ରୀଦେବୀ, ତାର ମୁଣ୍ଡ, ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ନା ?”

ଶ୍ରୀଦେବୀ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ତା ଆଖିକୁ ଚାହିଁଲା । ସେଥିରେ ଲଲିଲଲିଚି ଦେଖାଗଲା । “ଦେଖ, ମୁଁ ଭ୍ରମକୁ ଗୋଟେ କଥା ପରୁଷତାକୁ ଗୁଡ଼ୁଥିଲି—ବହୁ ଦିନଠାରୁ ।”

ଶ୍ରୀଦେବୀର ଆବାଜ୍‌ରେ ଏତେ କର୍କଶତା ସେ କେବେ ହେଲେ ଶୁଣି ନ ଥିଲା । ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇ ସେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା ! “ଆପଣ କେବେ ଚାହିଁବେ ସେ ଆପଣ ଏହି ସନ୍ତାନର ବାପ ଅଟନ୍ତି ?”

ସେ ଡେଇଁଇଁ ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ କଲନାହିଁ । ଉଭୟ ଆବଶ୍ୟକ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ପିଲାକୁ ନେଇ ସେ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଅନୁଭୂତି-ଅନଭିଜ୍ଞ ଶ୍ରୀଧର ଚେତାଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ସେଠାରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ ।

ଶେଷରେ ଯାହା ହେବାର ଥିଲା ତାହା ହୋଇଗଲା । ଭାଗ୍ୟ ଶ୍ରୀଦେବୀକୁ ପୁଣି ଉପହାସ କଲା । ପିଲାଟି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଦୁର୍ବଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି କମିଗଲା । ଦରୋଟି ହସ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ପେଟରେ, ଗଳାରେ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଣାମାହିଁ କେତେ କମ୍ପ୍ରିକେସନ୍‌ସ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା... କୌଣସି ଅଶ୍ୱର ଶରୀରେ ମୁଣ୍ଡ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତଳଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଚାଲିଲା । ଶେଷରେ କୌଣସି ଖରାପ ସମୟରେ ଏହି ବିକୃତ ରୂପକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ସେ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଆକୃତିକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ତାର ମୁତ ଶରୀରକୁ କୋଳରେ ରଖି ଶ୍ରୀଦେବୀ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ବସିଛି । ସେ ମୁହଁ ଖୋଲି ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଶବ୍ଦ କହିଲା ନାହିଁ । କାନ୍ଦାର ନିନ୍ଦା ମଧ୍ୟ କଲ ନାହିଁ ।

ଅନେକ ସମୟରେ ଶ୍ରୀଧର ତା ପାଖରେ ବସି କହିଲେ; “କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି କାନ୍ଦୁଥିବ ଶ୍ରୀଦେବୀ । ମୁଁ ବଞ୍ଚିମାନ ଏହାକୁ ନେଇଯିବି ଏବଂ ଏହାର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କରିବି ।” ଶ୍ରୀଦେବୀ ଥରେ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ତାର ଚେହେରାକୁ ଦେଖିଲା ଏବଂ ପୁଣି ପୁଅର ଶବକୁ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରି କହିଲା “ନେଇ ଯାଅ ।”

ପୁଅର ଶବକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରିନେଲେ । କାର୍‌ର ପଛପଟ ସିଟ୍‌ରେ ଶବକୁ ରଖି ସେ ଷ୍ଟିୟରଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ବସିଗଲେ । କାର୍ ବାହାରିଗଲା, ସେହି କୋଠାକୁ ଛାଡ଼ି ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଦିନିକିନ ହେଲା ଶ୍ରୀଦେବୀର ଏହି ଦୁଃଖିଆରେ ମନ ନାହିଁ । ଖାଇବା ପିଇବା ଛାଡ଼ିଦେଲା । ଶୋଇବା ଭୁଲିଗଲା । ସେ କାହା ସହୃଦ କଥାବାଚୁ ମଧ୍ୟ କରୁ ନଥିଲା । ତା ଦୁହସ୍ତରେ କେତେ ଅକଥମୟ ବେଦନା ହେଉଥିଲା କେବଳ ସେ ଜାଣେ । ଯେପରି କୌଣସି ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରତି ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇଛି । ସେ ଦୁଃଖ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ନିଜ ପ୍ରକୃତିଗତ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀଧର ତା ପାଖରେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ବସି ତାକୁ ସାନ୍ଥୁନା ଦେଉଥିଲେ । ତା ମନକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଶେଷରେ ସେ କହିଲେ, “ଦୁଃଖ ଆମର ପରମ ଶତ୍ରୁ । ଏହି ଦୃଶ୍ୟକୁ ତୁମେ ଜାଣିନିଅ ।”

ଘରେ ସେ ଯେଉଁ କୋଣକୁ ଯାଉଛି ତାକୁ ସେହି ପୁଅର ଚେହେରା ଦେଖାଯାଉଛି । ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡ, ଛୋଟ ଛୋଟ ହାତଗୋଡ଼, ହସ୍ତରେ କହି ନ ପାରୁଥିବା ମୁହଁ ।

ସେହି ମୁହଁରେ ‘ମା, ମା’ର ଧୀର ସ୍ଵର ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଶୁଣାଯାଉଛି ।

“ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ, ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ ।” କହି ସେ ଶ୍ଵାସ କରୁଛି । ସେହି କଥା ଲିଖା ମୁହଁ କହୁଛି “ମା, ଏଥିରେ ମୋର କ’ଣ ଦୋଷ ଅଛି ? ପୁଣି ମୋତେ ଏହି ଦଣ୍ଡ କାହିଁକି ?”

“ବନ୍ଧୁ, ଏହି ଦଣ୍ଡ ତୋତେ ନୁହେଁ, ମୋତେ ମିଳୁଛି । ବାସ୍ତବରେ ଏହା ଦଣ୍ଡ ନୁହେଁ । ମୋର କର୍ମଫଳ, ମୋର ଭାଗ୍ୟ ।”

ସେ କହୁଛି, “ଛାଡ଼ି ମା । ମୋର ମରବା ହିଁ ଉଚିତ ଥିଲା । ଯଦି ବଞ୍ଚିଥାଆନ୍ତୁ ତେବେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବଡ଼ ଗୁହାଣି ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ି ମୋତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦିଅନ୍ତା ।”

“ତାଙ୍କ ଜାଳଦେବ, ଅଭିଶାପ ଦେବ ।”

ସେ କହୁଛି “ନାହିଁ ମା, ମୋ ପାଇଁ ତୁ ନିଜ ଜୀବନକୁ କାହିଁକି ନଷ୍ଟ କରୁଛୁ ।”

‘ବାପରେ ! ମୁଁ କେତେ ଚଣ୍ଡାଳଣୀ । ଯଦି ମୁଁ ନିଜେ ଏହିପରି ଜନ୍ମହୋଇ-

ଥାଆନ୍ତି ତେବେ ମୋ ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ?”

ଏହି ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାର ସଂଘର୍ଷଦ୍ୱାରା ଦାରୁଣ କଷ୍ଟର ଜ୍ୱାଳାରେ ଜଳିଜଳି ସେ ଝୁଲି ପରି ପଡ଼ିରହିଛି ।

“ମାରିଗଉଁ ! ଗୁରୁଜନ ଲୋକେ ନରକ କଥା କାହିଁକି କୁହନ୍ତି, ଏବେ ବୁଝିଛି । ଇଏ ନର୍କ ଅଟେ ।” ସିଗାରେଟ୍ ଜଳାଇ ଜଳାଇ ଶ୍ରୀଧର ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ପାଥୋଲୋଜି ମ୍ୟୁଜିୟମ୍‌ରେ ବାକି ସବୁ ଷ୍ଟେସିମେନ୍‌ରୁ ମିଶାଇ ପ୍ରଭବ ଏବଂ ଆକର୍ଷଣ ଏତେ ନଥିଲା ଯେତେ ଶ୍ରୀଧରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ ନୂଆ ଷ୍ଟେସିମେନ୍ ହାଇଡ୍ରୋସଫୋଲସ୍‌ରେ ମିଳୁଛି ।

“କଞ୍ଚିତର ଡାଇଲୋଗେଫୋଲସ୍—ସର୍ବମୋଟ ପରେ ଇଣ୍ଡର ମୁଟେରାଇଲ୍‌ଲାଇଫ୍ ସହୃଦ ହିଁ ଫିଟସ୍ ମରାଯାଏ । ହସ୍ ଇଲ୍ ଏ ରେସୁର୍ କଞ୍ଚିତର—ପାଞ୍ଚ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ବଞ୍ଚିରହିଲା ।” କହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରୀଧର ରୁଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ ସେହି ନମୁନା ଦେଖାଉଥିଲେ ।

ସେ ଭବିଷ୍ୟତବାଦୀ ବା ଅନ୍ତରାଶ୍ୱାସକୁ ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ତରାଶ୍ୱାସଠାରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ ରହନ୍ତି । ତଥାପି ସେହି ଷ୍ଟେସିମେନ୍ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ମନରେ ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟା ମ୍ୟୁଜିୟମ୍‌ରେ କଟାଉଥିଲେ ।

ବୁଲିବୁଲି ସେହି ଷ୍ଟେସିମେନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସି ସେଠାରେ ନିଜେ ନିଜେ ଅଟକି ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଠାରେ ଠିଆହୋଇ ଦେଖୁଥିଲେ । ସେ ଅପଲକ ନେତ୍ରେ ତାକୁ ଦେଖନ୍ତି । ଫାର୍ମିଲିନରେ ବୁଡ଼ିଥିବା ସେହି ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡବାଲି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶରୀର ଦିନକୁ ଦିନ ତାଙ୍କ ମନରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବେ ରହିଗଲା ।

ତା ପାଖରେ ଠିଆହେବାକ୍ଷଣି ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସ୍ପନ୍ଦନ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲା । ଶରୀର ଝାଲେଇ ଯାଉଥିଲା । ସେଠାରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ରଖାଯାଇଥିବା ଜିନିଷ, ବିଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରସାରିତ କରାଇବାବାଲା ସେହି ଉପଯୋଗୀ ପଦାର୍ଥ, ତାଙ୍କ ହାଡ଼-ମଂସର ଖଣ୍ଡ, ତାଙ୍କ ରକ୍ତର ଏକ କଣିକା, ତାଙ୍କ ଶରୀରର ଏକ ଅଂଶ ଅଟେ ।

ପଥମ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଗଲା ନାହିଁ ଯେ ଏହିପରି କୋମଳ ବିରୁଦ୍ଧ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି । ସେ ଭାବିଲେ, ସବୁ ଯନ୍ତ୍ରପତି ଗୁଲୁଲୁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ନେଉଥିବା ସ୍ପନ୍ଦନ, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛଣ ପ୍ରେରଣିତ କରୁଥିବା ଆଦେଶ—ଏହା ସବୁ ଦେଖି ସେ ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ ଶକ୍ତିର ଅଧୀନରେ ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ବିଳମ୍ବ ହାସଲ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ସେ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲେ । ଭାବିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ସେଠି ବେଶି ସମୟ ଅଟକିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସେ ସେଠାରୁ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଆଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତାଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ଗଲୁ ନ ଥିଲା । ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାକ୍ଷଣି ତାଙ୍କ ପାଦ ହଠାତ୍ ଅଟକିଯାଉଥିଲା । ଶୀଘ୍ର ଆସି ସେହି ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଯାଇ ଅପଲକ ଦୃଷ୍ଟିରେ

ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି । ଅଥବା ପୁଣି କେତେବେଳେ ଯଦୁପୁରକୁ ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲେ ତ କୌଣସି ନା କୌଣସି ବାହାନାରେ ସେହି ଗୋଡ଼ ତାଙ୍କୁ ସେହି ଜାଗାକୁ ଫେରାଇନିଏ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଥରେ ଠିକ୍ କରିନେଲେ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ମୁଁଜୟମ୍ରେ ପାଦ ଦେବେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ତେଣୁ ମଧ୍ୟ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧ କମ୍ରେ ଉନେ... ଗୋଟିଏ ଘନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜ ତେଣୁରେ ସଫଳ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ନିଜର ଧାନକୁ ସେଠାରୁ ଦୁରେଇବାକୁ ଯେତେ ତେଣୁ କରୁଥିଲେ, ମନ ତାଙ୍କୁ ସେଠିକି ଲବରଦସ୍ତି ସେଠାକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲା । ତାଙ୍କୁ ନିଦାପଡ଼ୁଥିଲା ଯେ ସେହି ମୁଁଜୟମ୍ରେ ହଲ୍ ତାଙ୍କ ଦୁଇୟକୁ ଲଗାମ-ଦ୍ଵାରା ଟାଣୁଛି । ଏହି ସଂଯମ, ଏବଂ ସେହି ଆକର୍ଷଣର ସଂଘର୍ଷରେ ଶେଷରେ ସେ ଦୁଃଖ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ଦୁଃଖିନୀ ଯୋଗୁ ସେ ଆଖିବୁଜି ‘ବାପରେ’ କୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସୁଚନା ନ ଦେଇ ତାଙ୍କର ଆଖି ଏବଂ ପଦ ନିଜ କାମ ନିଜେ କରିଦିଅନ୍ତି ।

ସେ ନିଜ ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମରୁ ଏଭଳି ଅନୁଭବ କରିନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଘମାଘୋର ପ୍ରକାରର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିଲା—ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ । ସେ ନିଜ ସହ ଲଢ଼ୁଛନ୍ତି । ନିଜ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ କରୁଛନ୍ତି, ନିଜକୁ ଅସ୍ତ୍ର ଦେଖାଉଛନ୍ତି ।

ବିଜ୍ଞାନ-ଲୀଳାରେ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପରେ ସଫର୍ଷ, ତାପରେ ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ପୁଣି ଆକର୍ଷଣ, ତା ପରେ ମମତା, ମୋହ ପୁଣି ଶେଷରେ ସମରସତା—ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାରର ଭାବ ତାଙ୍କ ମନ ଉପରେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଆକ୍ରମଣ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖ କରୁଛନ୍ତି; ଗୁଡ଼େଇ ଦେଉଛନ୍ତି ଏବଂ କନ୍ଦାଉଛନ୍ତି । ସେହି ଆକୃଷ୍ଟ କେବେ-କେବେ ଶୋଇବା ସମୟରେ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସ୍ଵପ୍ନରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ଵରରେ କିଛି କହିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଶ୍ରୀଦେବୀକୁ ନିଜ ବାତାବରଣରୁ ବାହାରି ତାଙ୍କଠାରେ ନୂଆ ନୂଆ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଲକ୍ଷଣକୁ ଗୁରୁବା ପାଇଁ କିଛିଦିନ ବା କେତେକ ସପ୍ତାହ ଲାଗିଗଲା ।

ଉନେ ସେ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ଶୋଇ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିଲେ । ପାଖରେ କିଛି ଶ୍ରଦ୍ଧାଗଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀଦେବୀ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ତାଙ୍କ ହାତକୁ ଆର୍ତ୍ତରେ ନାହିଁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଜଣାଗଲା ନାହିଁ ।

ସେ ତମକପଡ଼ି ଶ୍ରୀଦେବୀ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ତ ଶ୍ରୀଦେବୀ କହିଲେ, “କୁହ ।”

“କ’ଣ କହିବ ?”

“ତମଠାରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି । ତମେ କେଉଁ କାରଣରୁ ବିକ୍ରତ ହେଉଛ; ଦୁଃଖ ହୋଇଯାଇଛି । ଚେହେରାରେ ରୂମର ପୂର୍ବର ଚିତ୍କଣ୍ଡିତା ଚାଲି ଯାଇଛି । ସବୁବେଳେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ରହୁଛ । ସ୍ଵପ୍ନରେ କିଛି ବିଳବିଳଉଛି । ସେ ସବୁ

କାହିଁକି ହେଉଛି ?” ଶ୍ରୀଦେବୀ ନିଜ ହାତ ତାଙ୍କ ଗୁଡ଼ି ଉପରେ ରଖି ବଡ଼ ଆଦରରେ କହିଲେ ।

ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ, “ସତରେ ? ସତରେ ମୋ ଉତ୍ତରେ ଏତେ ପରବର୍ତ୍ତନ ଆସିଯାଇଛି ?”

“ବିଶ୍ୱର ଇତିହାସରେ ଏହା ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଦିନ । ତମଠାରେ ବହୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି, ମୋତେ ନିଜ ଆଖିକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଆସୁନାହିଁ ।”

“କାରଣ ତ ମୋତେ ଠିକ୍‌ଭାବେ କିଛି ଜଣାଯାଉନାହିଁ । ଶ୍ରୀଦେବୀ !”

“ସ୍ତ୍ରୀ, ମୋତେ କାରଣ କହିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତମେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ରୁହ । ମୋ ବିଶ୍ୱାସକୁ ବିଚଳିତ କରୁଥିବା ଦୁର୍ଘଟଣାକୁ ଆଗେଇବାକୁ ହିଁ ନାହିଁ ।”

ସେ ବହୁତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଡ଼କୁ ଦେଖୁଥିଲେ । ତାପରେ ପଚାରିଲେ “ଶ୍ରୀଦେବୀ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରିବାକୁ ଚାହେଁ ।”

“କହ ।”

“କ’ଣ ମୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲପରି ଜଣାଯାଉଛି ?”

ସେ ବିକ୍ରତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ତାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ତା ହାତ ହଠାତ୍ ରହିଗଲା ।

“କ’ଣ ଏମିତି କୌଣସି ବେଳ କେବେ ଆସିଥିଲା ଯେତେବେଳେ ତୁମ ମନରେ ମୋ ପ୍ରତି କୋପ କି ଦୃଷ୍ଟି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ?”

ସେ ହଠାତ୍ ଉଠି ଠିଆହୋଇଗଲା । “ସ୍ୱାମୀ ! ଏହା ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ । ଧନୁରୁ ବାହାରି ଥିବା ଖବର ।”

କିନ୍ତୁ ସେ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ବିନମ୍ର ସ୍ୱରରେ କହିଲା “ମୁଁ ଭାବିଲି, ତୁମେ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ ମୋତେ କେବେହେଲେ ପଚାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବିଲି, ଏପରି ସୁଯୋଗ ଆସିବ ନାହିଁ । ତୁମର ଆଚରଣ, ଅନୁଶାସନ ଏବଂ ସବୁକିଛି ମୁଁ ସହ୍ୟକରେ; କିନ୍ତୁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ମୁଁ ସହ୍ୟପାରିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ, ତୁମ୍ଭ ମରବା ପୂର୍ବରୁ ତୁମେ କେବେହେଲେ ମୋତେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବ ନାହିଁ, କ୍ଷମା କରିବ । ଯଦି ମନକଷ୍ଟ ହେଲା ।”

କହି ସେ ସେଠାରୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲା ।

ସେ ଦୀର୍ଘସମୟ ଗୁଡ଼ିଲେ । ଶ୍ରୀଦେବୀକୁ ଜଣାନାହିଁ ସେ କ’ଣ କରିଥିଲା । ଯଦି ଜଣାପଡ଼ିଲା ତ କ’ଣ ହେବ ? ଆଗ୍ନେୟଗିରି ଫାଟି ପଡ଼ିବ ।

ଗୋଟିଏ ମହାପ୍ରଳୟ ଘଟିବାର ଅଛି । ପୃଥିବୀ ସତେଜ ଫାଟିଯାଉଛି । ଆଗ୍ନେୟଗିରି ଅଗ୍ନିଶିଖା ଉଦ୍‌ଗୀରଣ କରୁଛି । ଭଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡମାନ ଡରିଲା ଉଡ଼ୁଛନ୍ତି । ସମୁଦ୍ର ସୀମାକୁ ଲଙ୍ଘନ କରି ପୃଥିବୀକୁ ଗ୍ରାସିବା ଦେଉଛି । ଝଡ଼ ଉଠିଛି ଜ୍ୱାଳାର ମାଳା, ଟାଣ ଖରା, ବଜ୍ର ବଜାଉଥିବା ମୂଷଳଧାର ବର୍ଷା । ପୃଥିବୀ ପାତାଳକୁ ଗମନ କଲି ଭଳି

ଭୁ-କମ୍ପନ—

“ହାୟ, ହାୟ” ସେ ଏକବାର ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା ।

ଝରକାଠାରୁ ଆକାଶର ଦୃଶ୍ୟକୁ ଦେଖୁଥିବା ଶ୍ରୀଦେବୀ ଦୌଡ଼ିଆସିଲା ।

“କ’ଣ ? କ’ଣ ହେଲା ?” ବଡ଼ ଆତୁରତା ସହୃଦ ପଚାରିଲା ।

ତାଙ୍କର ସାରା ଶରୀର ଝାଲରେ ବୁଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ସେ ଗୋଟିଏପକ୍ଷ ଅନୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀଦେବୀର ଆବାଜ୍ଜ୍ୱଳା ଅନ୍ୟ ଦୁନିଆରୁ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କ’ଣ ସେ ଆଖି ଖୋଲି ଚାହିଁଲେ ।

“କ’ଣ ବର୍ତ୍ତମାନ କିପରି ଲାଗୁଛି ?” ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ମୁହଁ ରଖି ଶ୍ରୀଦେବୀ ପଚାରିଥିଲା ।

“ହସ୍ତରେ ମୁଁ ଦେଖିଲି ସବୁନାଶ ହୋଇ ଯାଇଛି ।” ଶୀଘ୍ର ସ୍ମରରେ ସେ କହିଲେ ।

ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଶ୍ୟାମ ରଙ୍ଗର ବାଦଲରେ ଢାଙ୍କି ହୋଇଥିଲା ।

“ତୁମେ ଗୁଡ଼ାଏ କଣ ଭାବୁଛ । ବୋଧହୁଏ ସେଥିପାଇଁ...”

କିନ୍ତୁ ସମୟ ନୀରବତାରେ କଟିଗଲା ।

“ମୋ ଶିଆଳରେ ସପ୍ତାହେ ହେବ ମୁଁ ବେମାର ପଡ଼ୁଛି ।”

ସେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲା ।

“ବାସ୍ତବେ ! ଏତେଦିନ ହେବ ମୁଁ କେବେହେଲେ ବେମାର ପଡ଼ିନଥିଲି । ବୋଧହୁଏ ଏଥିପାଇଁ...”

“ପ୍ରାୟ ଏଥିପାଇଁ ଏସବୁ ବରୁର...”

“ତମେ ଏହିପରି ହତୋତ୍ସାହ ହେବା ଉଚିତ ନୁହଁ । ଆଉ ଦୁଇଦିନ ଧରି ତୁମେ ବିଶ୍ରାମ କର । ତାପରେ ସବୁ ସୁଖି ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ।”

“ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ?” ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ହସ ଖେଳିଗଲା ।

“ତୁମେ କାହିଁକି ହସୁଛ ?”

“ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ସେଥିପାଇଁ ।”

“କାହିଁକି ସନ୍ଦେହ ହେଲା ?”

ସେ କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ, “ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ଏହି କଥାରେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା ।”

ଶ୍ରୀଦେବୀ ଅନୁଭବ କଲା ଯେପରି ତା ପାଦତଳୁ ମାଟି ଖସିଯାଉଛି ।

“ଏପରି କଥା କୁହ ନାହିଁ ।” ବାସ୍ତବ କଣ୍ଠରେ ସେ କହିଲା ।

“ଶ୍ରୀଦେବୀ !” ସେ ଡାକିଲେ ।

“କଣ ?”

“ଏଠାରେ ବାହାରକୁ ଦେଖ ।”

‘ସେ ବୁଝିପାରିଲ ନାହିଁ ବାହାରେ ଦେଖିବାର କ’ଣ ଅଛି । କହିଲୁ, “ସେଠାରେ କ’ଣ ଅଛି ?”

“ବହୁତ କିଛି ଅଛି—ଅସୁଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଉଥିବା ବାଦଲ, ମୋତେ ଦେଖି ହସିଉଠୁଥିବା ପବନ ଏବଂ ମୋତେ ଉପହାସ କରୁଥିବା ଗଛ-ଗୁଡ଼ିକ ।”

ଶ୍ରୀଦେବୀ ଛାତ୍ରରେ ଯେପରି ପଥର ଲଦିହୋଇଗଲା । ତାର ହୃଦୟର ଦୁଃଖ ସ୍ରୋତପରି ଉଠୁଛି ବାହାରି ପଡୁଥିଲା ।

“ଆରେ । ଏପରି କଥା କୁହ ନାହିଁ । ତମ ଗୋଡ଼ ଧରୁଛି ।” ତାର କଣ୍ଠ ବାସ୍ତବ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ଘୋଟିଗଲା, ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ କରି ସଙ୍କୋଚ ସହୃଦ ଶ୍ରୀଦେବୀ କହିଲା ।

“ଆଜି ଶନିବାର ନା ? ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇ ଫେରିଆସିବି କି ?”

“ଯାଇ ଆସ, ସଙ୍କୋଚ କାହିଁକି ?”

“ତୁମେ ଘରେ ଏକା ରହିବ ନା ?”

“କିଛି ନାହିଁ, ଶ୍ରୀଦେବୀ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ ଅବସ୍ଥା ଭଲ ଅଛି ।”

“ଭଲ କଥା... କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଦୁଃଖ । ପଲଙ୍କ ଉପରୁ ଉଠିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସୁଛି ।” ବାରମ୍ବାର କହି ଶ୍ରୀଦେବୀ ଚାଲିଗଲା ।

ମିନିଟ୍ ପରେ ମିନିଟ୍ ବିତିଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରୀଧର ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଶୋଇବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ ।

ଧୀରେ ଉଠି ବସିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ସେ ସୁସ୍ଥ । ଠିଆହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତେବେ ମଧ୍ୟ ସେ ନିଜକୁ ସୁସ୍ଥ ବୋଲି ଭାବିଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ କରକ୍ଷର ପାଖ କାନ୍ଥ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ ।

ଆକାଶରେ ଗାଢ଼ ବାଦଲ ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପଶ୍ଚିମ ପଟେ ପାହାଡ଼ପାଖରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ବିଛେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ବର୍ଷା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ।

ଶ୍ରୀଦେବୀ ଚାଲିକରି ଯାଇଛି । ଫେରିବା ସମୟରେ ଯେପରି ଓଡ଼ାହୋଇ ନଯାଏ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଛଟପଟ ହେଲା ।

ସେହିଠାରେ, ଡିନର ସେହି ସମୟ, ସେହି ବାତାବରଣ ଭିତରେ ସେ ଶ୍ରୀଦେବୀକୁ କହିଥିଲେ ‘ମୁଁ ସନ୍ତାନକୁ ଜନ୍ମ ହେବାପାଇଁ ଦେବି ନାହିଁ ।’

ସେ ଜନ୍ମ ହେଲା, କିଛି ବଡ଼ ମଧ୍ୟ ହେଲା, ଏବଂ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।

“ନାଁ ସେ ମରିନାହିଁ...”, କାହାର କଠୋର ଧ୍ବନି ଶୁଣାଗଲା । ସେ ଚମକିପଡ଼ିଲେ । ହଁ ତା’ର ଶରୀର ନଷ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ । ନିଜର ବ୍ୟାବସାୟିକ ପ୍ରୟୋଜନ ପାଇଁ

ସେ ତାକୁ ନିଜ ଆଖି ଆଗରେ ରଖିନେଇଛି; କିନ୍ତୁ ଏ ବ୍ୟବସାୟର ପରିସ୍ଥିତି ଭିନ୍ନ ।
ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ଦୁଇୟର ବ୍ୟବସାୟ ନୁହେଁ ।

“ମୁଁ ମରିନାହିଁ, ବାପା ! ମୁଁ ମରିନାହିଁ । ମୋତେ ବାନ୍ଧ ଦିଆଯାଇଛି ।
ଲେଶନରେ ମୋତେ ବୁଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ବୋତଲରୁ ମୋତେ ସବୁଲୋକ
ଦେଖୁଛନ୍ତି । ମୋର ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଭରସ୍ତ
ହୋଇଛି ।”

“ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ ..ସାତଦିନ । ବାପ୍ରେ । ଏତେ ଦିନରୁ ଏହି ଜୀବନ ନିଜ
ଶରୀରକୁ ବାନ୍ଧିରଖିଛି । ଏତେ ଦିନ...ସେ କିପରି ଏହାକୁ ସହ୍ୟକରି ରହିଛି । କିପରି
ବଞ୍ଚୁଛି ?”

“ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ତ...” ତା ଆଖିରୁ ଇନ୍ଦ୍ରଚୋପା ପରି ପାଣିଚୋପା ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା ।

“ରୁ ପଥର ଚଟାଣ ।”

ମନ ଗୁଲିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଉଛି ।

“ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ, ଶକ୍ତି ନାହିଁ ।”

“ଏଥିପାଇଁ କହୁଲି, ରୁ ଚଟାଣ, ରୁ ପଥର ।”

“ଜର ଅଛି, ଶକ୍ତି ନାହିଁ ।”

“ମରିବୁ ନାହିଁ, ପଥର ମରେନାହିଁ ।”

“ହଁ ପଥର ମରେ ନାହିଁ ।”

ପାଦ ଆଖି ସହଜ ସହଯୋଗ କଲା ଏବଂ ମସ୍ତିଷ୍କ କାମ କରିବା ଗୁଡ଼ିଗେଲା । ଏତେ
ଅଣ୍ଟାରେ ମଧ୍ୟ ଝାଳ ବାହାରୁଥିଲା ।

“ଯିବି, ନିଶ୍ଚୟ ଯିବି ।”

..ଘରର ପୋଟିକିରୁ ଆତ୍ମାସାତ୍ତାର କାର୍ ବାହାରି ଚାଲିଲା ।

ମୁଖିଆମରେ ପାଦ ରଖି ସେ କାନୁରେ ଲାଗିଥିବା ସ୍ବଚ୍ ଡାକିଦେଲେ । ହଲ୍‌ରେ
ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଗୁଣିଆଡ଼େ ବିଛେଇ ହୋଇଗଲା ।

“ହେଇ ନିଅ...ସେ ତମ ନିଜର ।” ଦୁଇ ପାଦ ଆଗେଇଗଲା । ବିଜୁଳି
କଟିଗଲା । ସବୁ ଅନ୍ଧକାର, ଘନ ଅନ୍ଧକାର, କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ।

“ବିଜୁ ! କୋଉଠି ଅଛୁ ?” ମନେ ମନେ କହୁଲା ।

“ଏଠାରେ ଅଛି, ବାପା ! ଏଠାରେ । ମୋତେ ଏଠାରେ ବାନ୍ଧ ରଖିଛନ୍ତି ।
ନିଶ୍ଚୟ ଡେଇ ପାରୁନାହିଁ ।”

“ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍ । ମୁଁ ଆସୁଛି, ବିଜୁ !” ଭବପ୍ରବଣତାରେ ବୁଡ଼ିଥିବା ପ୍ରଫେସର
ଶାଧର ଛଟପଟ ହୋଇ ଆଗେଇଗଲେ ।

ସେହି ଘନ ଅନ୍ଧକାରରେ ଗୁଣିଆଡ଼େ ଅନେକ ରୋଗୀଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ସ୍ବଚ୍ ଚିତ୍କାର—
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର, ପିଲାମାନଙ୍କର, ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କର—ହୃଦୟକୁ ରୋଗୀଙ୍କର, କର୍କଟ ରୋଗର,

ରାଜକାଶର, ସିଂହାସନର, ପ୍ରାଚୀନମେଘର ସହସ୍ର ସହସ୍ର, ସ୍ମୃତିଚିହ୍ନ... ତାର ସହସ୍ର
...ମାନସିକ ସମ୍ପତ୍ତି—

“ବାପା, ବାପା ! ଏପଟେ ବାପା !”

ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଛି । ସବୁଆଡ଼ୁ ଶବ୍ଦ ଆସୁଛି । ଗୁରୁ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ।
କେତେବେଳେ ପଛକୁ ଯାଉଛି କେତେବେଳେ ଆଗକୁ ।

ଟକ୍—ଟକ୍—ଟକ୍ ପାଦର ଶବ୍ଦ—

“କିଏ ସେଠାରେ ?” ରହୁଯାଇ ସେ ଡାକିଲେ । ନିଜର ହିଁ ପାଦର ଶବ୍ଦ । ପ୍ରାୟ
ତାକୁ ଡରାଇଛନ୍ତି । ସାରା ବାତାବରଣରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା ପ୍ରଭାବ । ପୁଣି ଗୁରୁବାକୁ
ଲଗିଲେ ।

“ବାପା ! ବାପା !”

ସେହି ଡାକରେ କରୁଣତା ଥିଲା, ଘନତା ଥିଲା ।

ରକ୍ତ ବାହାରିବାର ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଥିଲା । କିଏ ହସ୍ତୁଛି ।

“କିଏ ?” ପୁଣି ଆବାଜ୍ ଆସିଲା ।

“ଏପଟେ ବାପା ! ଏପଟେ ବାପା !”

ପହଞ୍ଚିଗଲା । ହାତ ବଢାଇ ସେଠାରେ ରଖାଯାଇଥିବା ବୋତଲକୁ ଅଗ୍ରୀଳ ।
ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ଯେ ଏହା ସେହି ଜିନିଷ ।

“ତୁ ବିଛୁ ?”

“ହଁ, ବାପା !”

ତାର ଅଜାଣତରେ ତାର ହାତ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା । ସେ ବହୁତ ଭାରି ଲମ୍ବୁ ।
ତାକୁ ପାଖକୁ ନେଇ ତାକୁ ହୃଦୟରେ ଜାକିବା ପାଇଁ ସେ ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି । ହାତ
ଥରୁଥିଲା ।

ସେ ଆହୁରି ଅଧିକ ଭାରି ହୋଇଯାଉଥିଲା । ହାତ ଦୁଃଖ ହୋଇଯାଉଛି ।

ସେ ତାକୁ ନିଜ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲଗାଉଛନ୍ତି .. ହାତ ଉଠିବ ଦେଲା । ତାଙ୍କୁ ଶୋଷ
ହେବାକୁ ଲଗିଲା ।

ଦୁମ୍.. କିଛି ଶବ୍ଦ ହେଲା ଏବଂ ବିଛୁ କହି ସେ ପାଗଳ ପରି ଚିତ୍କାର କଲେ ।

ଆଲୁଅ ଆସିଗଲା । ଛଡ଼ା ହୋଇ ଅରୁଥିବା ଶ୍ରୀଧରଙ୍କ ସାମନାରେ ଥିଲା—ଖଣ୍ଡ
ବିଖଣ୍ଡ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା କାଚର ବୋତଲ । ଗୁରୁଆଡ଼େ ପହଞ୍ଚିଲା ଫାମିଲିନ୍ ।
ସେଥିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମରି ପଡ଼ିଥିବା ମାଂସପିଣ୍ଡ ।

ଶ୍ରୀଧର ନିର୍ଭୟ ନିଜ ଗୁରୁକୁ ନୋଲରେ ନେଇଗଲେ; ଗୋଟିଏଟି ଅପଲକ
ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାକୁ ଚାହିଁଲେ । “ମୁଁ ତୋ ପ୍ରତି ନ୍ୟାୟ ବିଚାର କରିବି ।” ସେ କୋହରେ
ଉଚ୍ଛ୍ୱଳି ଉଠିଲେ । ସେହିପରି ସିଲକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ସେ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱେପିମେନ୍ତକୁ ପାଗଳ ପରି କାରରେ ରଖୁଥିବା ପ୍ରଫେସରଙ୍କୁ

ବିବିଧ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ ଆଟେଣ୍ଡାଣ୍ଟ ଆଉ ଓ.ପ୍ୟାନ । କାର ଶୁଣାନ ଆଡ଼କୁ ଧାଉଁଲା ।

ଦୁଇଟି ଭାରି ନିଜର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର ବୋହୂକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇ ଦେଇ ଶ୍ରୀଧର ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡ ଚିପି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ପଚାରିବା କହିଛନ୍ତି । ସେ କାନ୍ଦିବାରେ କେତେ ଆନନ୍ଦ ! କେତେ ଶାନ୍ତି ! ଶ୍ରୀଦେବୀ ତାଙ୍କ ବାଳକୁ ସାଉଁଟୁ ସାଉଁଟୁ ନାରବ ରହି ଆଖିରୁ ଲୁହଧାର ଗଡ଼ାଉଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ନ ଲୁଚେଇ, ନ ଛପେଇ ସେ ଶ୍ରୀଦେବୀକୁ ସବୁକଥା କହିଦେଲେ ।

“ଶ୍ରୀଦେବୀ ! ମୁଁ ଯୋଗ୍ୟ ପିତା ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ମୁଁ ଯୋଗ୍ୟ ପିତା ହେବା ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ।”

ଯଦି ଆଜିର ଏହି ଘଟଣା-ଦମ ଏହି ପ୍ରକାର ନ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ଏବଂ ତାର କାନ୍ଦୁ କଳ୍ପ ନ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ତେବେ ବୋଧେ ତାର ଇଚ୍ଛା ସେ ଏମିତି ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତା ।

“ମୋର ଗର୍ଭ ନଷ୍ଟ କରାଇଥିଲୁ ।”

କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର । ନୂଆ କଳି ବାହାର ଆସୁଛି ।

“ତମ ଇଚ୍ଛା...ଆଉ ସାତମାସ ପରେ...” ଏହି କଥା ତାଙ୍କ କାନରେ ମଧୁର ମଞ୍ଜୁଳ ଶବ୍ଦରେ ବାଜିଉଠିଲା ।

କାଉ

ସ୍ବଳ୍ପମାଣ୍ଡର ଗୁଳିକ୍ଷ କର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାଁରେ ରହୁବା ଯୋଗୁ କୌଣସିପ୍ରକାର ଦିନ କଟାଇଥିବା ରାମନାଥ ହଠାତ୍ ମରିଗଲେ । ପରୀକ୍ଷାମ ଏହା ହେଲା ଯେ ତାଙ୍କ ପରିବାର ଅସହ୍ୟ ହୋଇ ପଦାକୁ ବାହାରିଲେ ।

ରାମନାଥର ଦୁଇଟି ପୁଅ ଓ ଦୁଇଟି ଝିଅ । ବଡ଼ପୁଅକୁ ଛାଡ଼ି ବାକି ତିନିଜଣ ନୟସରେ ତାଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୁଳିରେ ତାଠାରୁ ବଡ଼ ଭଲ ଜଣାପଡ଼ନ୍ତି । ଅବସ୍ଥାନୁସାରେ ତାଙ୍କଠାରେ ଗୁଳି ଅଛି; କିନ୍ତୁ ବଡ଼ପୁଅଠାରେ ଗୁଳିର ଅଭାବ । ଦିନ କଟି ଯାଉ ଯାଉ ତାର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ନିମଗ୍ନ ବିକଶିତ ହେଉଛି; କିନ୍ତୁ ତାର ବୌଦ୍ଧିକ ବିକାଶ ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି ହୋଇଗଲା । ସେ ଏକବାରେ ଅବୋଧ ଏବଂ ମୂଢ଼ ।

ବିଚର ରାମନାଥକୁ ଜୀବନସାରା ଏହି ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟା ବହୁତ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିଲା । ବଡ଼ପୁଅ ଶୀଘ୍ର ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଏବଂ ତାକୁ ବିଶ୍ରାମ ଦେବ ଏପରି କୌଣସି ବିଶ୍ବାସ ତାର ନ ଥିଲା । ଏହି ବିଶ୍ବାସକୁ ଜବରଦସ୍ତ ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା ତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ପିଣ୍ଡାତ ରୂପ ତା ଆଗରେ ନାଚି ଉଠୁଥିଲା । ତାର ନିଜର କହିଲା ଭଲ ଗୁରୁତ୍ବାତ ଜମି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଥିଲା । ତାପାଖରେ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଥିଲା, ସେ ଥିଲା ସ୍ତ୍ରୀ, ସନ୍ତାନ ଏବଂ ଚଢ଼େଇର ପକ୍ଷ ଭଳି ହଲୁଥିବା ଦୁଇହାତ । ଏହାକୁ ସେ ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ମାନ ନେଇଥିଲା ।

ଯଦି କେବେ ସେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା ଯେ ମୋ ପରେ ଏହି ପରିବାର ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ହେବ, ତେବେ ଏହି ଚିନ୍ତାରେ ସେ ବହୁତ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବାହାରୁ ବଡ଼ ଗର୍ମୀର ଦେଖାଯାଉଥିଲା । କାହାରି ସମ୍ମୁଖରେ ସେ ନିଜର ଦୁଃଖ କହି କାନ୍ଦୁନଥିଲା । ସେ କହୁଥିଲା, ମୋର କ'ଣ ଅଭାବ ଅଛି ? ମୋର ପିଲା ଅଛନ୍ତି, ସେହି ମୋର ସମ୍ପତ୍ତି । ଏହି ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଏହି ପରିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାନସର୍ଯ୍ୟାଦା ସହଜ ଗୁଲି ଆସୁଥିଲା ।

ହଠାତ୍ ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ସେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କହିଲେ, “କିପରି ଜ୍ୱର ଭଳି ଜଣାଯାଉଛି ।” ଘରୋଇ ଔଷଧ ଦ୍ବାରା ଚିକିତ୍ସା କରାଗଲା । ସାରିବାରିକ ଜୀବନର ବିଚିତ୍ର ପରିଣତରୁ ସେ ଘରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଅଥବା ବଜାରରୁ କିଣିକରି ଆଣିଥିବା ଔଷଧକୁ ହିଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲା । ଡାକ୍ତର ତକାଇ ଆଣିବା ଏବଂ ତାଙ୍କ ଦ୍ବାରା ଘରକୁ ଲୁହ କରାଗଲା ତାଙ୍କର ପସନ୍ଦ ନଥିଲା ।

ସାଧାରଣ ଜ୍ୱର ଭଳି ଶୀଘ୍ର ଓହ୍ଲେଇଯିବ, ଏହା ବିଶ୍ବାସ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କଥା

ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଗଲ ।

“କଉଳି ଅନ୍ତର୍ତ୍ତ ହୋଇଗଲା ।” ମମସ୍ତେ ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କଲେ । ମଧ୍ୟାହ୍ନର ଏଗାରଟାବେଳକୁ ପଡ଼ୁଥିବା ଶବକୁ ବହୁ ରାତିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାହ ସଂସ୍କାର ପାଇଁ ନେଇଯିବା ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର ବିପଦ ଏଥିଯୋଗୁଁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେ ବଡ଼ କରୁଣା-ଜନକ ମୁଦ୍ରାରେ ନିବେଦନ କଲା, “ବହୁ ବଳୁ କୁଟୁମ୍ବକୁ ତାର ପଠାଯାଇଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଆସୁଥିବେ । ରାତିର ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଆସନ୍ତା ଦିନ ସକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସେ ବହୁତ ଆଶ୍ରୟ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଗାଁର ବଡ଼ ବଡ଼ ମୁରବୀମାନେ ଆସି ଯାଇ କଲେ ।”

ଏହିପ୍ରକାର ଘଟଣାରେ ଗାଁର ଜନତା ମଧ୍ୟ ପରମ୍ପରା ଏବଂ ମାନ୍ୟତାଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ କଠୋର ଭାବରେ ପାଳନ କରନ୍ତି । ଯଦି କୌଣସି କୋଠାରେ ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ ଏପରି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଗଲା ତେବେ ସେହି କୋଠାର ଅନ୍ୟଗୁଣରେ ରହୁଥିବା ନଗରବାସୀ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ କବାଟ ବନ୍ଦକରି ଖାଇବା ଖାଇ ନଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଗାଁରେ ଏକଥା ତଳେ ନାହିଁ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶବ ଶୁଣାନକୁ ନ ଯାଇଛି ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପଡ଼ାରେ କୌଣସି ରନ୍ଧାବତ୍ତା କାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ, କାହାରି ଚୁଲି ମଧ୍ୟ ଜଳେ ନାହିଁ ।

ସେହି ରାତିକୁ ଶବ ଦାହ ସଂସ୍କାର ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଶୀତ ମଣିଷକୁ ଲେଗୁ କେନ୍ଦୁ କରି ପକାଇଥିଲା । ଉତ୍ତର ପବନ ଜୋରରେ ବହୁଥିଲା । ସେହି ରାତିରେ ବହୁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକେ ନିଜ ଘରର ଦୁଆରେ ବସି ରାମନାଥର ଗୁଣ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିଲେ ।

ବାହାର ଘରେ କାନ୍ଥକୁ ଆଉଳି ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ମନେ ମନେ କୋହ ଉଠାଇ କାନ୍ଦୁ ଥିଲା । ଅଧ ରାତିକୁ ଗୋଟାଏ ବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାର ଲୋକମାନଙ୍କର ନେରାଗୀ ନିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ରାମନାଥର ଗୁଣର ଆଲୋଚନା ସ୍ତବ୍ଧ ଭାବରେ ଏବଂ କିଛି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର କାନରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପୁଣି ଅଧଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ଗାଁଟା ସାରା ଶୋଇଗଲେ ଏବଂ ଗୁଣଆଡ଼େ ନିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରତା ଘୋଟିଯାଇଥିଲା ।

ଉପର ଆକରେ ରଖାହୋଇଥିବା ଘାସ ଦୁକୁଦୁକୁ ହୋଇ ଜଳୁଥିଲା । ପିଲାମାନେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଶୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ସେ ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ବିଷୟରେ ବହୁତ କଥା ମନେପକାଇ ଦୁଃଖରେ କୋହକୁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ଗୁପ୍ତି ଦେଖୁଥିଲା । “ହାୟରେ ଭଗବାନ ! ତାଙ୍କୁ ଜାଣିତ ରଖି ମୋତେ ନେଇଯାଇଥିଲେ ଠିକ୍ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ।” — କହି ସେ ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦୁଥିଲେ— ଯେପରି କି ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଲୋକମାନେ କହିଥାଆନ୍ତି ।

ମଝିଟେ ମଝିଟେ ଝାପସା ନିଦ ଆଣିବା ବନ୍ଦକରି ଦେଉଥିଲା । କେତେ ପ୍ରକାର ସ୍ୱପ୍ନ ଆଗରେ ଆସି ନିଦକୁ ଭଙ୍ଗି ଦେଇ ଥିଲା । କେତେକ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କ ମନକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା

ଦେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କୁ ସାରା ଜୀବନ ଗୋଟାଏ ଗଡ଼ଖାଇ ଭଳି ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲା । କାଲି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତର ଜଳନାର ସମ୍ଭାବନାକୁ ସେ ଡରୁଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସତ୍ୟରୂପରେ ସିଂହ ପରି ଆଗରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସମସ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।

ହଠାତ୍ ପବନ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରୁ ବହୁବାକୁ ଲାଗିଲା । ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ସେ ବଡ଼ କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲା । — ଅଣ୍ଟା ଯୋଗୁଁ ସେମାନେ କାକଡ଼ିକା ହୋଇ ଶୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ବାପର ମରିବାରେ ସମସ୍ତେ କାନ୍ଦୁଥିଲେ ତ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦୁ ଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ସେମାନେ ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ଏକ ପ୍ରକାର ଏହା ଭଲ ହେଲା, ଯେତେବେଳେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଛଳରେ ବାପାଙ୍କ କଥା ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଆସୁଥିଲା ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝେଇବା ଶୁଝେଇବା ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ସବୁକଥା ଭୁଲିଯାଉ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ତ ଆଜାବନ ଏହି ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ବହୁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵାମୀକଥା ମନେପକାଇ ମନେ ମନେ କୋହ ଉଠାଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗର୍ବର ଶେଷ ପ୍ରହରରେ ନିଜ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ଉଚ୍ଚ କପାଳ, ଧୋତି, କୁରୁତା, ଉପରେ ଗୁଦର, କପାଳରେ ଚନ୍ଦନ ଟିକା, ଗହଡ଼ା ଗହଡ଼ା ଆଖି, ପତଳା ଜୋତା, ଆଖିରେ ଚଷମା, ହାତରେ ଛତା, ଏହି ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିପଟରେ ରହିରହି ନାଚି ଉଠିଲା । ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଚାହିଁଲେ ଗଭୀର ସମୁଦ୍ରଭଳି ଜଣାଯାଉଥିଲା । ସତେ କି ତା କୂଳରେ ସେ ନିଜେ ଏକାକିଆ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଆଖି ଆଗରେ କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନଥିଲା ଏବଂ ମୁଣ୍ଡଉପରେ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଉ ନଥିଲା । ଗୁରୋଟି ପିଲା ଓ ସେ—ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କ ଯେତେ ପୋଷିବା—କିପରି ହେବ ? ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ଘିନ କଟିଯାଇଥିଲା । କୌଣସି ଜିନିଷ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ହାତ ପଡେଇବା ଅବସ୍ଥା ଆସିନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କ'ଣ କରାଯିବ ?

କ'ଣ କରାଯିବ, ସେ ଅନେକ ଥର ଅନେକ କଥା ଚିନ୍ତା କରିଛି । ସମ୍ମାନର ସହୃଦ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ଖୋଜାଯାଏ ତ ସେଥିପାଇଁ ପଇସା ଦରକାର । ସେ ଭଲଭାବେ ଜାଣେ ଯେ ପଇସା ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି କାମ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ସେ ଭବୁଛି ସମ୍ମାନ ସହୃଦ ବାଞ୍ଛବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ତାକୁ ଏକଥା କିପରି ବିଚିତ୍ରମାନା ଭଳି ଜଣାଗଲା ।

ଭଦ୍ରମାର କଥା ଦେଖ । ପଡ଼ିଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତାର ସ୍ଵାମୀ ମରିଗଲେ । ତିନୋଟି ପିଲା ଥିଲେ । ସେ କ'ଣ କଲା ? କ'ଣ...କଲା ? ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ତା ଦୁଃଖକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । କ'ଣ ସେହିଭଳି ଅବସ୍ଥା ତାର ମଧ୍ୟ ହେବ କି ? ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାନ-ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ଘିନ କଟାଇ ଯଦି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଅସହାୟ ହୋଇ ଲୋକଙ୍କ ଦୟା-ଉପରେ ବଞ୍ଚୁରହୁବ ତେବେ କେହି ତାର ଖିଆଲା ମଧ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ । କାହା ସହୃଦ

ତାର କୌଣସି ସଂପର୍କ ନାହିଁ । ଭଦ୍ରମ୍ମା ଭଳି ସବୁ ସେ ଘର ଘର ବୁଲି ଚାଲି, ତାଲି ଲତାଦି ସଫା କରିବ ନାହିଁ ତେବେ ତାର ବଞ୍ଚିରହିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ ? ସମୟ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଭଦ୍ରମ୍ମା ସମସ୍ତଙ୍କ ସହୃଦ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସମ୍ମାନ ସହୃଦ ରହୁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ? ଲୋକେ ତା ବିଷୟରେ ବହୁତ ଥିଲା ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ସବୁ କେବେ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଏ ତେବେ ସେ ଭଳି ନୁହେଁ, ଯେପରି ପ୍ରଥମେ କରୁଥିଲେ ।

ଏହା ମଧ୍ୟରେ ତାର ଚିନ୍ତାଧାରା ବହୁତ ଦୂର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଛି । କୌଣସି କାମ ମଧ୍ୟ ଭଲଭାବରେ ସଫାସୁରୁସ କରି କରିପାରୁନାହିଁ । ଦଶ-ବାର ଥର କହୁଲ ପରେ ସେ କୌଣସି କଥା ବୁଝିପାରୁଛି । କିନ୍ତୁ ବିରାଗ ଭିତ୍ତିରେ ବଡ଼ ଘରର ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଆତ୍ମମାନକୁ ତାର ପିଲାଙ୍କର ଖିଆଲରଖି ତା ପ୍ରତି ଦୟା ଦେଖାଇବା ଉଚିତ— ଅନେକେ ଏହିପରି ତା ବିଷୟରେ କୁହାକୁହୁ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରଥମର ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ସମ୍ମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ହରାଇ ଦେଇଛି । —କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ଦୁଇଟି ସୁଦୃଢ଼ ହାତ ସେହି ପରିବାରକୁ ନିଜ ହାତମୁଠାରେ ନେଇ ସମ୍ଭାଳି ନେଇଥିଲା । ସେହି ହାତ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବିଛେଇ ପଡ଼ିଥିବା ବରଫ ଭରିଲିଗଲା । ହାତମୁଠା ଖୋଲିଗଲା ।

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚିନ୍ତାକଲ ଯେ ଲୋକେ ମୋ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଭାବିବେ । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ମନରେ ଯେପରି ଏହି ଚିନ୍ତାହେଲ ଯେ, ସେ ଭଡ଼ାଘରେ ରହୁଛି ଏବଂ ଏତେବଡ଼ ଘରକୁ ଶୀଘ୍ର ଛାଡ଼ି ଖାଲି କରିଦେବାକୁ ହେବ, ତା ମନରେ ଓ ଆଖିଆଗରେ ଗହ୍ଫତଳର ଗରମ, ବର୍ଷା ସହ ଦୁର୍ବ୍ୟାସ ଭଳି ରହୁଥିବା ସେହି ନିଃସହାୟ ଘାଟ ଦରିଦ୍ରଙ୍କର ବିଭୀଷ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଗଲା । ଯାହାଙ୍କ ପେଟ ପିଠିରେ ଲାଗିଯାଇଛି । ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇଛି ଏବଂ ବାଳ ଫରଫର ଉଡ଼ୁଛି ।

କାନ୍ଥକୁ ଭାବଦେଇ ସେ ନିଜ ଦୁଃଖକୁ ଚାପିରଖି ଆଖି ବୁଜିଦେଲା ।

ତାର ଆଖିପତା ଲୁହରେ ଓଦାହୋଇ ପୋଷାଗରେ ପରିଣତ ହେଲା । ମନ ସମୁଦ୍ର ପରି ଗରଜି ଉଠୁଥିଲା । ଆଖି ଖୋଲିବାକ୍ଷଣି ତାର ଦୃଷ୍ଟି ବଡ଼ପୁଅ ଘିପରେ ପଡ଼ିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଲାଙ୍କ ପରି ପାଠମଝିରେ ହାତରଖି ଶୋଇଯାଇଥିଲା । ଶୋଇବା ସମୟରେ ତା ମୁହଁରୁ ଲାଳ ବୋହୁ ପଡ଼ିବାର ସେ କେତେଥର ଦେଖିଛି । ଛାଞ୍ଚ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଲାଙ୍କ ପରି ... ! ତା ଅଡ଼କୁ ଦେଖୁଦେଖୁ ତାର ହୃଦୟ ବହୁତ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବୟସ ତ ତାର ବରବର ବଢ଼ି ଚାଲିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପରିବାରକୁ ତା ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ହେଉନଥିଲା । ତାର ସ୍ଵାମୀ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହୁଥିଲେ, ଏହି କାରଣ ପାଇଁ ସେ ବହୁତ ଚିନ୍ତା ହେଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ଯେଉଁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଏହି ଘୁଅ ।

ନିଜର ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଦାୟିତ୍ବ ସେ ପୁଅ ଉପରେ ପକାଇ ଦେଇ ତାକୁ ଘୃଣା କରୁଥିବା ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ମନରେ ଅଧଃଶ୍ଵାସ ପରେ ତା ପ୍ରତି ବଡ଼ ଦୟା ଆସିଲା । “ତାକୁ ମୁଁ ଅଯଥା ଦୋଷ ଦେଉଛି । ଭଗବାନ ଯଦି ତାକୁ ଚାହିଁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ତେବେ ସେ କ’ଣ କରିପାରିବ ? ତାକୁ ଘୃଣା କରିବାରେ ନିଜର ହିଁ ଦୁର୍ଫଟି ହେଉଛି । ଏଥିରେ ତାର କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ । ସେହି ଛାନୋଟି ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କ ପରି ସେ ମଧ୍ୟ ଛୋଟ ।” ସେ ନିଜ ମନକୁ ସାନ୍ଥୁନା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ତାକୁ ପଛେ ପେଟଭରି ଖାଇବାକୁ ମିଳୁ ବା ନ ମିଳୁ ପିଲାଙ୍କ ପଡ଼ା ତ ବନ୍ଦ କରିଦେବ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଯାହାପଛେ କାମକରିବାକୁ ପଡୁ ପାଠ ନିଶ୍ଚୟ ପଢାଇବାକୁ ହେବ ।

ତାର ମନରେ ଗୋଟିଏ ବିଚାର ଆସିଲା । ସିଲେଇ ମେସିନ୍ କରି ସିଲାଇ କରିବା ଦ୍ଵାରା ନିଜର ବହୁ ରହିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରନ୍ତା । ମେସିନରେ ସିଲାଇ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ ତାର ଅଛି । ଏହି ବିଚାର ତାକୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଲା ; କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ବହୁତ ପଇସା ଆବଶ୍ୟକ । ଅତି କମ୍ରେ ଦୁଇଶହ, ତିନିଶହ ଟଙ୍କା ଧରକାର । ଏତେ ରୁଝାଏ ଟଙ୍କା କେଉଁଠାରୁ ମିଳିବ ? ତା ଦେହରେ ମଣାଏ ହେଲେ ସୁନାଗହଣା ନାହିଁ । କେତେ ଲୋକଙ୍କର କରଜ ମଧ୍ୟ ଅଛି ।

ଏତେବର୍ଷ ଧରି ଏହି ଗାଁରେ ରହିବା ଦ୍ଵାରା କେହି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି ।

ସକାଳ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଅଖି ଖୋଲିଗଲା । ପତଳା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ରେଖା ତା ଗୋଡ଼ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଦରୁ ଶୋଇକରି ଉଠିଛନ୍ତି ।

ସକାଳେ ବହୁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଶେଷ ବସ୍ତ୍ରରେ ସୁଜା ଯେତେବେଳେ କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ, ଅସ୍ଥି ସଞ୍ଚୟନ ପୁରା କରିବାକୁ କହି, ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏହି କାମ ପାଇଁ ଆସିଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆବଶ୍ୟକ ପଇସା ଦେଇଦେଲେ ।

ସଂସ୍କାର କାମ ଶେଷ ହେବାରେ ବହୁତ ତେରି ହେଲା ।

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଣ୍ଡିତକାର ବଚ୍ଛାଇ କୋଠର ତଳେ ଶୋଇଗଲା, ଏବଂ ଚିନ୍ତାକଲା । “ଯେତେବେଳେ ପରିବାରର ଦୁଃଖ ସମ୍ପଦରେ ଶସ୍ୟାମଳା ଥିଲା ସେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କର ଯିବା ଆସିବା କମ୍ ନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ । କାହିଁକି ? ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କଠାରେ ଏତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାହିଁକି ହେଲା ? ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଭାବୁଥିବେ ଯଦି ଏହି ଅନାଥ ହତଭାଗ୍ୟଙ୍କ ବୋଝ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼େ ।” ଏହାତ ହେବ, କୋଥାନ୍ତ ହୋଇ ସେ ଚିନ୍ତାକଲା । ଏମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ବରଷ ଭଳି ଜମିଯାଇଛି । ଠିକ ହୋଇଛି, ଏପରି ସ୍ଵାର୍ଥପର ଲୋକ ଆସିନାହାନ୍ତି ।”

“ମା” ଚିଠି ଆସିଛି,” କହି ବଡ଼ପୁଅ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶକଲା । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚିନ୍ତାରୁପକ ସମୁଦ୍ରରୁ ବାହାରି ଚିଠି ପଡ଼ିଲା ।

ସବୁ ଚିଠିର ବିଷୟବସ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ଏକାଦ୍ରୁତି । ଏହା ଶୁଣି ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହେଲା ଯେ ରାମନାଥ ବେମାର ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଭଗବାନ ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ସେ ଶୀଘ୍ର ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିବେ । ନିଜେ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି-ଆସିବାକୁ ବଡ଼ ଚେଷ୍ଟାକରି ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅନ୍ନଦାନ ପରିସ୍ଥିତି ଯୋଗୁ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଆତ୍ମେମାନେ ବହୁତ ଦୁଃଖିତ । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୋଧରେ ସମସ୍ତ ଚିଠି ଚିରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ଏହି ଦୁନିଆରେ ଏହିପରି ଅନେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଏମାନେ ମଧ୍ୟ । ମଧୁର କଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ସେ ଚାହୁଁ ନଥିଲେ । ଗୁଡ଼ିରେ ଯେଉଁ କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ ସେହି କଥା ପୁଣି ମନେପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି କଥା ନେଇ ବିଚାର ଓ ପରାମର୍ଶ କାହା ସହ କରାଯାଇପାରେ, ଏହା ସେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ବେଙ୍ଗଟୟା ବାବୁଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କଲେ କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଟଙ୍କା ତାଙ୍କର ଲବନ । ଯଦି ସେ ମନାକରିଦିଅନ୍ତି ତେବେ ସେ ବଡ଼ ଲଜିତ ହେବ । ଅଥବା ପୁଣି ଗୁଜୁରା ବାବୁଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ ଭଲହେବ କି ? ଏହି ବିଚାର କିଛି ମନକୁ ପାଇଲା ।

ବଡ଼ପୁଅକୁ ତାଙ୍କୁ ଡାକ ଦେବା ପାଇଁ ଗୁଜୁରାଙ୍କ ଘରକୁ ପଠାଇଲା । ସେ ଘରେ ଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଗୁରୁବା ପାଇଁ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ଫେରିଆସି ଏହି ଖବର ଶୁଣାଇଲା, ଯେ ସେ ସହରକୁ ଚାଲିଗଲେଣି ।

“କେବେ ଫେରିବେ ?” ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲା ।

ଗୁଜୁରା ମିଳିଲା “ପହରଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଆସିବେ ନାହିଁ ।”

କିଛି ସମୟ ଭାବି ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ କହିଲା ।

“ଯା, ରାମାୟାବାବୁଙ୍କୁ ମୋ ସହ ଥରେ ଦେଖା କରିବାକୁ କହିବୁ । କହିବୁ ଜିରୁଣ କାମ ଅଛି । ମା ବହୁତ ଅନୁରୋଧ କରିଛି ।”

ବଡ଼ପୁଅ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଖରା ପଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ଅଣ୍ଟାପବନ ବହୁବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାହାରେ କାହାର ପାଟିରୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଯାଉନଥିଲା ।

ପିଲାମାନେ ସବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ? “ବିଜୁ ବିଜୁ”, କିଛି ଉତ୍ତର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଦୁଇରୁ ସ୍କୁଲର ଘଣ୍ଟା ଶୁଣାଗଲା । ଗୁପ୍ତାରେ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଗହଳ କମିଗଲା । ଗୋଦାବରୀ ନଦୀରେ ନାଆ ଯିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ପଛ ବାଡ଼ିରେ କାଉଗୁଡ଼ିକ ଗଉ ଗଉ ଗୁରୁଥିଲେ । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର ମନ ବଡ଼ ବସୁତ ଥିଲା ଗୁରୁଥିଲା, “ରାମାୟାଙ୍କୁ ସେ ଏହି କଥା କିପରି କହିବ ? ଜଣାନାହିଁ ସେ କ’ଣ କହିବେ ।”

“ମା, ରାମାୟାବାବୁ ଆସିଗଲେ ।” ବଡ଼ପୁଅ ଖସିଯାଉଥିବା ପ୍ୟାଣ୍ଟକୁ ଉପରକୁ ଟାଣି ଟାଣି କହିଲା ।

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚିନ୍ତାସାଗରରେ ଭାସି ଉଠି ଏବଂ ଦୁଃଖ ଯୋଗୁ ମଳିନ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳକୁ

ପୋଛି ପକାଇ ଫାଟକ ନିକଟରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ । ମନର କଥା କହିବାରେ ସଂକୋଚ କରୁ କରୁ ଶେଷରେ ସେ କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ସହୃଦ ଗୋଟିଏ ଜରୁରୀ ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ କରିବାର ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେଲି । ଆମ ଅବସ୍ଥା ଆପଣ ତ ଜାଣିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ପରିବାରର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ବ ମୋ ଉପରେ ଏକା ପଡ଼ିଛି । ଏହି ଦାୟିତ୍ବକୁ ମୁଁ କିଭଳି ଏକା ସମ୍ଭାଳିବି; ଏହି କଥା ମୁଁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରୁନାହିଁ ।” ଏହା କହି କହି ସେ କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ରାଜୟା କରୁଣ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ, “ଏହା ତ ମୁଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି ଭଉଣୀ ! ମୋର ମଧ୍ୟ ପିଲାକୁଆ ନେଇ ପରିବାରରେ ବଡ଼ ଜଞ୍ଜାଳ । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାତ ଗୋଡ଼ ଚାଲୁଥିବ ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପେଟ ଅପୋଷା ରହିବ ନାହିଁ । ପୁଣି ମଧ୍ୟ ମୋ ଦ୍ଵାରା ଯାହା କିଛି ହୋଇପାରିବ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ କରିବି । ସେଥିରେ ମୁଁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ ହେବି ନାହିଁ ।”

“ଆପଣଙ୍କ ସ୍ଵର ମୁଁ ଜାଣେ, ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏଠାକୁ ଡକାଇ ପଠାଇ ଏତେ କଷ୍ଟ ଦେଲି । ଆପଣଙ୍କ ପରି ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଘରକୁ ଡକାଇ କଥା କହିବାର ଅଧିକାର ଏବଂ ସାହସ ଆମର ନାହିଁ । ତା ସହୃଦ ଆପଣଙ୍କ ସ୍ନେହ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଅଛି ଜାଣି ଆପଣଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେଲି । ଆପଣ ଭଲ ବୁଝିବେ ନାହିଁ ।” ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା ।

ରାମୟା ଅନୁନୟ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ, “କିଛି କଥା ନାହିଁ ଭଉଣୀ, ଆପଣ ନିଜ ମନର କଥା ନିଃସଂକୋଚରେ ମୋତେ କୁହନ୍ତୁ ।”

କନା ସିଲାଇ କରି ପରିବାରର ଭରଣ ପୋଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବିଷୟ କରିଛି । ସିଲାଇମେସିନ କରିବା କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଛି । ଅତି କମ୍ରେ ଦୁଇ ଡିନ ଶହ ଟଙ୍କା ଲାଗିବ । କେଉଁଠାରୁ ଏତେକ ଟଙ୍କା କରଜ ସ୍ଵରୂପ ମିଳିଯାଏ ତ... ।”

ରାମୟା ମୁଣ୍ଡରେ କହିଲେ, “ଏହା ତ ମୁଁ କହିବି ବୋଲି ରୁହୁଁ ଥିଲି । ଏତିକିରେ ଆପଣଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେହି କଥା ବାହାରିଲା ।”

“ଆପଣଙ୍କ ଉଦାରତା ଓ ଆତ୍ମୀୟତା ପାଇଁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ।”

“ରାମନାଥମ୍ ଏହି ଟାରେ ପ୍ରତିଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଚାକିରୀ କରିଥିଲ । ଗାଁରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଅଛି ଯେ ତାର ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପତ୍ନୀ ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ବିପଦ ସମୟରେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଅମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ ଅଟେ । ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ଯେ ଏହି କଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କରି ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ପଇସା ଏକତ୍ରିତ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉ । ମୋର ବିଶ୍ଵାସ ଯେ ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ମୋର ଲେଖା ସଫଳ ହେବ; କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନ ନେଇ ଏ କଥାରେ ଆରେଇବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଲଜ୍ଜା କରୁଥିଲି ।” ଏହି କଥା କହି ରାମୟା ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଡ଼କୁ ରୁହୁଁଲେ । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ

ଫାଟିପଡୁଥିବା ଦୁଃଖକୁ ଚାପିନେଇ ମାନ, ଅଭିମାନ ଭୁଲି କହିଲ “ଯେପରି ଆପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ।”

“ତେବେ ମୁଁ ଯାଉଛି” ବହୁ ରାମାୟା ଚାଲିଗଲେ ।

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର ମନକୁ କିଛି ଶାନ୍ତି ଆସିଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତାକଲ ଯେ ଏହି ଧର୍ମସ୍ବାକ୍ଷ ସହସ୍ରବାର ପ୍ରଣାମ କରୁଛି । ସେହି ରାତ୍ରେ ସେ ଶାନ୍ତିରେ ଶୋଇଗଲା । ସକାଳେ ଉଠେ ତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହୋଇ ଗଲେଣି । ସେ ପଛପଟକୁ ଗଲା । ପିଲାମାନେ ଶୋଇଥିଲେ । ଝାଡୁଦେଇ ଚାଲି ଲଗାଇଲା ଏବଂ ପୁଣି ବାହାର କୋଠରକୁ ଆସି ଦେଖିଲା ଯେ ରାତ୍ରେଟି ଯାକ ପିଲା ବାହାର ଚଉପାତ୍ରୀରେ ବସି ଦାନ୍ତ ଘଷୁଛନ୍ତି ।

କିଛି ସମୟପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସି ମା ପାଖରେ ଜମି ସ୍ବରରେ ପଚାରିଲା “ମା ଆମେ କ’ଣ ଆଉ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବୁ ନାହିଁ ?”

“ଠିକ୍ ଅଛି, ଦୁଇ ଦିନପରେ ପୁଣି ଯାଇପାର ।” ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚାହାଣ କହିଲା ।

ପିଲାମାନେ ଶୁଣିବାରେ ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦଶାହ ଦିନ ଅନେକ୍ ବିୟା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଜଣାଶୁଣା ସମସ୍ତେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଛପଟ କବାଟ ପାଖରେ ବସି ରହିଲା । କର୍ମକାଣ୍ଡର ଦୃଶ୍ୟ କିଛି କିଛି ଦେଖାଯାଉଛି । ହୋମ କୁଣ୍ଡରୁ ଉଠୁଥିବା ଧୁଆଁ କୁଣ୍ଡଳୀ ଆକାଶରେ ଉପରକୁ ଉଠି ଆକାଶରେ ମିଶି ଯାଉଛି । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର ଭାବନା କେଉଁ ଅଜଣା ଭାବନାରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଛି । ରହି ରହି ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କର କଥା ଏବଂ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ଧନ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ବରରେ ଶୁଣାଯାଉଛି ଯେପରି ଅନେକ ଦୂରରେ କିଛି ହେଉଛି ।

ଠିକ୍ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେଣି । ଶୀତ ଦିନର ଖରା ଟାଉଁ ଟାଉଁ ହୋଇ ପିଠିରେ ଗଲିଯାଉଛି । ଖାସିଆରକୁ ମାଟି ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ରଖି ସମସ୍ତେ ସେଠାରେ ପାଖ ପାଖ ଦୋର ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଦୁଇଟି କାଉ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ପୁଣି ଉଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି । ବହୁ ସମୟ-ଧରି ଏହି କାଉ ଆସୁଛନ୍ତି ଓ ଯାଉଛନ୍ତି । ବହୁତ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି କାମ ଚାଲୁ ରହିଲା । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଟାଉଁ ଟାଉଁ ଖରାପ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରାଉଛି ।

କୌଣସି ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି କିଛି ଦୂରରେ ଠିଆହୋଇ ଏହା କହୁଥିଲେ “ସେତାସା କୌଣସି କଥାରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲା ଭଳି ଜଣାଯାଉଛି । ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଏବଂ ଆକାଂକ୍ଷାର କିଛି ଭୁଟି ହୋଇ ଯାଇଛି । ଅଥବା ତାଙ୍କର କୌଣସି ବାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନଥିବ ।”

“ହଁ ଠିକ୍ କଥା ।” କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତିର କଥାକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ କାନକୁଟା ପରାମର୍ଶ ସମୟରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

ସୂଅକୁ କୁହାଗଲା ଯେ ମନରେ କୌଣସି ସକଳ କଣ ପ୍ରଣାମ କରିବାକୁ ।

ବଡ଼ଦୁଆ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା “ମୁଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପଡ଼ିବି ।”

“ନା କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।” ସମସ୍ତେ କହିଲେ ।

ଶେଷରେ ସେହି କଥା ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର କାନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିଲା । ଲୁହରେ ଓକା ହୋଇଯାଇଥିବା ଆଖିରେ ସେ କହିଲେ, “ଆମ ଚରଫରୁ କୌଣସି ଅପରାଧ ଏପରି ହୋଇନାହିଁ ।”

“ନା, କିଛି ଅପରାଧ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇଛି”, ଜଣେ ଡ଼କ୍ଟର ସ୍ଵରରେ କହିଲା ।

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର ରାମାୟା ସହଜ ପରାମର୍ଶ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସେହିକଥା କହି ଦେବାରେ ସେ ସଫଳତା କଲା । ‘କ’ଣ ଲୋକଙ୍କ ଦୟା-ଉପରେ ଜୀବନ କଟାଇବା ତା ସ୍ଵାର୍ଥୀଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ ନୁହେଁ ? ଏହିପରି ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭୋକ-ଉପାସରେ ଆମକୁ ମାରିବା କ’ଣ ତାଙ୍କର ଅଭିଳାଷ ? ଏହିକଥା ଯିବା କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଲୋକମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରୁ ନାହାନ୍ତି ତ ?’

“ଶୁଣୁଛୁ, ରାମାୟା କିଛି ଲୋକଙ୍କ ସହଜ ପରାମର୍ଶ କରି ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି ପଇସାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି ? କ’ଣ ଏକଥା ସତ ?” କେହି ଜଣେ କହିଲେ ।

“ସତ ଅଟେ ।” ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଉକ୍ତ ଏବଂ ନମ୍ର ସ୍ଵରରେ କହିଲେ ।

“ବାବୁ, ସେହିକଥା ପ୍ରଥମରୁ କାହିଁକି କହିଲା ନାହିଁ ?” ରାମନାଥମ୍ କେତେ ଭକ୍ତ-ଲୋକ ! କୌଣସି ଦିନ କାହା ଆଗରେ ହାତ ପଡ଼େଇବାକୁ ଅବସର ହେଉ ନଥିଲା । ଏହିପରି ଗୁଢ଼ା ଆଦାୟ କରିବା ତାଙ୍କ ପାଇଁ କେଡ଼େ ଅସମାନର କଥା ହେବ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଶୀଘ୍ର ଫେବୃଦ୍ରେ ନେଇ ଘଅ । ତେବେ ବୋଧେ ପ୍ରେତାତ୍ମା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିବ..... ।”

ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀର ହୃଦୟ ଏକବାରେ ବିଚାରରେ ଭରିଗଲା—“ଯଦି ସେ ଏହି ସଂକଳକୁ ଫେବୃଦ୍ରେ ନେବା କଥା କହିଥିବା ଏବଂ ସଂଯୋଗବଶତଃ କାଉ ଆସି ପିଣ୍ଡକୁ ହିଁ ଦିଏ ତେବେ ଏହି ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ହାତରୁ ପ୍ରାଣ ବସିଯିବ; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଏହି କଥା କାହିଁକି ପସନ୍ଦ ହେଲାନାହିଁ । ଏହି ପିଲାମାନଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ସେ କେତେ ଚିନ୍ତିତ ରହୁଥିଲେ ! ତେବେ ମୋ କହିବା ମାତ୍ରେ ସେହି କାଉ ଶୀଘ୍ର ଆସି ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ଘାମି ପଡ଼ିବେ—ଏହି କଥାର ଆଶଙ୍କା ମୋତେ ହେବ କାହିଁକି ? ମୋର ଏପରି କୌଣସି ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ ?” ତଥାପି ମଧ୍ୟ ତାର ହୃଦୟ ଥରି ଉଠୁଥିଲା ଯଦି ସେହି କାଉ ଶୀଘ୍ର ଆସିଯିବେ ତେବେ .. ? କ’ଣ ନେବ ?

ଶେଷରେ ଉକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେ ଫୁପୁର ଫାସର ଟିକା ଟିପିପଣୀ ଏବଂ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ କଥା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସେହି ଲୋକଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ସେ ଶେଷରେ କହିଲା, “ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଏହି ସଂକଳ ତ୍ୟାଗ କରୁଛି ।” ତାର ହୃଦୟ ବଡ଼ ଜୋରରେ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପାଞ୍ଚମିନିଟ କଟିଗଲା । ସମସ୍ତେ ସେଠାରୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ ଦୁଇରେ ବାଉଣ୍ଡା ଉପରେ ଠିଆହୋଲେ । ଯେତେବେଳେ ସବୁଲୋକ ଦୁଇକୁ ଚାଲିଗଲେ, ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତର ଯୋଗୁ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ସଂକୋଚ କରୁଥିବା କାଉ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଆସି ଗୋଟିଏ ମିନିଟରେ ସମସ୍ତ ଅନୁକୁ ଖାଇ ଉଡ଼ିଗଲା ।

ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଗର୍ଭରେ ଏହାକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କଲେ ।

“ମୁଁ କହିଥିଲି ନାଁ ? ରାମନାଥନ୍ କେଡ଼େ ସମ୍ପାଦିତ ଲୋକ ଥିଲେ ।...ଏପରି କଥା ତାଙ୍କୁ କପରି ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଥାଆନ୍ତା ?

କିଏ ଜଣେ କହିଲା ।

ପରକ୍ଷରେ ଏହିକଥା ଗାନ୍ଧୀବାସ ପ୍ରସ୍ତର ହୋଇଗଲା ।

ରାମାୟା ନିରାଶ ହୋଇ କବାଟ ପାଖରେ ବସିଗଲେ । ସେ ଭାବିଲେ ‘ଏ ବଡ଼ ଅଭାଗିନୀ ଅଟେ ।’ ସେ ତାଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ସେହି ସମୟ ଠାରୁ ଗ୍ରହଣକଲେ ।

ପଛପଟ କବାଟ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ କେତେବେଳେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ବେହୋସ ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ତାର ଚେତା ବୁଝି ଯାଇଥିଲା ।

ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଗୁରୋଟି ଯାକ ପିଲା ପରସ୍ପର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ବସିଥିବା ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ବେହୋସ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ମା ଗୁରପାଖରେ ବସିଗଲେ ।

ଉପହାର

ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପରେ ପରେ ବରଗଛ ଓହ୍ଲାଇ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନ୍ଧକାର ଧୀରେ ଧୀରେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ବିଲ-ବାଡ଼ି, ପୋଖରୀ, ନାଳ, ନଈ-ସମୁଦ୍ର ଏବଂ ଶେଷରେ ସାରା ପୃଥିବୀ ଉପରେ ଘୋଟିଗଲା । ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ମାଟି ଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ରାଧାଙ୍କ ଆଖିର କଳ୍ପଲ ଗାର ପରି, କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଶ୍ୟାମଳ ରଙ୍ଗ ପରି ଏବଂ ନନ୍ଦଲାଲଙ୍କ ଘରର ବସା ଦହ ପରି ଅନ୍ଧକାର ଘନଭୂତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସେଇ ଅନ୍ଧାରରେ ଗଛ ତଳେ ଜଳୁଥିବା କାଠର ଶିଖା ‘କାନ୍ଥା’ଙ୍କର ଲଲ ରେଶମୀ ଉତ୍ତରୀୟ ପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ, ଅନ୍ଧକାର ସଫଳ ପୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ଗୁଣ-ଗାନ କରୁଛି ଏବଂ ସେଇ ନିଆଁଧାସରେ ବାଉଁଶକୁ ଗରମ କରୁଥିବା ଗୋପନ୍ନାର ଚେହେରା ଉପରେ, ତାର ଆଖପାଖରେ ବିଛୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ନଇଁଶୀ ଗୁଚ୍ଚକ ଉପରେ ଏବଂ ଟିକେ ଦୂରରେ ଏକଦିଗ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ବାଉଁଶ ବିଡ଼ା ଉପରେ ସେ ଶିଖା ଛୁସୁ ଏବଂ ଆଲୋକର ଭାଷା ଦେଇ କାବ୍ୟ ପ୍ରସଂସ୍ତ କରୁଥିଲେ ।

ତୁମ୍ଭାୟ ପ୍ରହର ପରେ ସପ୍ତମୀ ଶେଷ ହେବ, କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ସେଦିନ ଆସୁଛି । ପଡ଼ିଣି ବର୍ଷ ହେଲା ଗୋପନ୍ନା ସେଇଁ ବଇଁଶୀ ଘିଆରି କରିବାରେ ଲାଗିଛି, ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘିଆରି ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାର କାଲି ଭିତରେ ତାକୁ ପୂରୁକରି ସମର୍ପଣ କରିବା ଦକ୍ଷ । ଯଦି କାଲି ଭିତରେ ଘିଆରି ନ ହୋଇ ପାରିଲା ତେବେ ଏ ଖବରରେ ଆଉ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ.....ସମୟ ହୋଇ ଗଲାଣି ।

“ବାବା ! ଖାଇ ନିଅନା” । ଛୋଟ ଗୋପନ୍ନାର ଡାକ ତା କାନରେ ବାଜିଲା ନାହିଁ ।

ତାର ଧ୍ୟାନ ବୃନ୍ଦାବନରେ ଥିଲା । କାନ୍ଥା ସେଠି ପହଞ୍ଚି ଯିବେ, ପହଞ୍ଚିବା ସମୟ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଗୋପୀ ମାନଙ୍କର ନୂପୁରର ଝଙ୍କାର ଶୁଣା ଯାଉଛି । ଚୁଡ଼ିର ଝୁଣ୍ଟି ଝୁଣ୍ଟି ଏବଂ ହସ-ତାମସାର କୋଳାହଳ ଧ୍ୱନି ଗୁଞ୍ଜରି ଉଠୁଛି । ଏହି ସବୁ ଶବ୍ଦ ସହଚର କିଛି କ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ମୋହନଙ୍କର ମୁରଲୀ ବାଜି ଉଠିବ ।

ଜଣା ନାହିଁ କେତେ ପ୍ରଗ୍ରସରି ଗୋପନ୍ନା ଏହି ତୋଟା ପଛରେ ବସି ଆସିଛି । ଗୋପନ୍ନାକୁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଜଣା ନାହିଁ । ପହରେ ପହ ହୋଇ, ଫୁଲରେ ଫୁଲ ହୋଇ ଫୁଟି, ସୈକନ୍ତ ତଟର ସିନ୍ଧୁ କଣା ହୋଇ, ଯମୁନାରେ ଜଳଗୁଣି ହୋଇ ସ୍ତବ୍ଧ ମୁଖ ମୁଦ୍ରାରେ ସେଇଠି ବସି ନିଜର କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମୁରଲୀ ଧ୍ୱନିରେ ଆପଣା ହୃଦୟକୁ ପ୍ଲାବିତ କରି ଦେଇଛି । ବିଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର ଲହରୀ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱର ମନରେ ଧାରଣ କରି ବିଶ୍ୱ ରୂପରେ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ପାଇଁ ଉପସ୍ୟା କଲା । ସେହି ରୂପକୁ ନିଜ ମନରେ

ସୁରକ୍ଷିତ କରି ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ କୁଟୀର ଭିତରକୁ ଆସିଗଲା । ନୂଆ ବାଉଁଶକୁ କାଟି ସେଥିରେ ବର୍ତ୍ତଣୀ କରି ସ୍ଵରର କଣା ଚିଆରି କରି ନିଜ ମନରେ ଧାରଣ କରିଥିବା ସେହି ସ୍ଵର ମାଧୁରୀକୁ ସେଥିରେ ମୁଖରୀତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଯଦି ସେହି ସ୍ଵର ଏଥିରୁ ମୁଖରୀତ ହୁଏ ତେବେ ସେ ସେଇ ବର୍ତ୍ତଣୀଟି କାନ୍ଥକୁ ଭେଟି ଦିବାକୁ ଗୁଡ଼ିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ଵର ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ସେହି ସ୍ଵରକୁ ମୁଖରୀତ କରିବା ପାଇଁ ସେ କେତେ ହଜାର ବର୍ତ୍ତଣୀ ଚିଆରି କରିଛି । ସେ ତାର ନିଶ୍ଵାସର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଵାସକ ସେହି ବର୍ତ୍ତଣୀର ସ୍ଵର କଲନାରେ ଲଗାଇଲା । ଜୀବନର ପରସ୍ପ କମ୍ ଅଟେ । ଗୋଟିଏ ଜୀବନରେ କୋଟି କୋଟି ନିଶ୍ଵାସ ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ଵାସ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନିରର୍ଥକ କରିବାର କଣ ପ୍ରୟୋଜନ ? ଯମୁନା-କୂଳରେ ତୋଟା ପଛରେ ଯେବେ କି ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ବେଶ୍ଵଗାନ ଶୁଣୁଥିଲା ସେ ନିଶ୍ଵାସ ରୋକି କରି ବର୍ଷ ଯାଉଥିଲା । ଏପରି କରିବା ଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ ନିଶ୍ଵାସର ଫଳସ୍ଵ ହେଉଥିଲା ସେ ତାକୁ ତାର ବର୍ତ୍ତଣୀରେ ଭରିବାରେ ଲାଗିଯାଏ । ନିଶ୍ଵାସ ଭରିବା ମାତ୍ରେ ବର୍ତ୍ତଣୀ ବେସ୍ଵର ହୋଇ ଯାଉଥିଲା, କୋଉଠି କିଛି ଫାଟପଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତଣୀ ଭିତରେ କାଳେ କଣ ମଲଲୀ ଜମି ଯାଇଥିବ ଭାବି ସେ ତାର ଭିତର ମଧ୍ୟ ପରୀକ୍ଷାର କରୁଥିଲା । ଯେମିତି ସେ ବର୍ତ୍ତଣୀଟି ଠିକ୍ କରି ଛଡ଼ା ହୁଏ ସେମିତି ବର୍ତ୍ତଣୀର ସ୍ଵର ବର୍ଗିତ ଯାଏ ।

ଗୋପନ୍ନା ଆଗରୁ ଅନେକ ବର୍ତ୍ତଣୀ ଚିଆରି କରିଛି, ତାକୁ ବଜାଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ତାର ମନରେ ଗୋଟିଏ ଭାବନା ଜାଗିଲା । ସେ ବର୍ତ୍ତଣୀ ତଳେ ଥୋଇ ସଙ୍ଗୀତର କଲନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । କଲିତ ସଙ୍ଗୀତକୁ ଭାବନାରେ ନେଇ ସେଇ ଭାବନାର ଅନୁଭୂତି ସହିତ ତାର ସାକ୍ଷାତକାର କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସହସା ତା ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟ ପ୍ରକଟ ହେଲା । ସଙ୍ଗୀତର ଅନୁଭୂତି ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ବାଦ୍ୟ-ସ୍ଵରର ଆଶ୍ରୟ ନବା ମୁର୍ଖତା । ଜଳ-ପ୍ରପାତକୁ ବାଉଁଶର ଏଇ ନଳୀରେ ବାଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ବୃଥା । ସାଗରକୁ ମାଠିଆ ଭିତରେ ସମାବିଷ୍ଟ କରିବା ମୁର୍ଖତା । ଗାଇବାରେ ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତର ଅନୁଭୂତି ସମ୍ଭବ ପର, ତାହା କଲନା ସଙ୍ଗୀତର ଶବ୍ଦକଡ଼ା ଏଇ ଭାଗ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

କଲନା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସ୍ଵର ଲହରୀ ମଧ୍ୟ ଦିଗନ୍ତର ଲେଖା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆକାଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସମସ୍ତ ଅନ୍ତଃକ୍ଷକୁ ଗୁଞ୍ଜରିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରଣବାକ୍ଷରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସ୍ଵର ସାଗର ଫେରେ ପ୍ରଣବର ରୂପ ଧାରଣ କରି ସାରା ସଂସାରକୁ ମୁଗ୍ଧ କଲିବାଲା ଭୟଙ୍କର କିନ୍ତୁ ଅଦ୍ଭୁତ ଆକୃତିରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶ୍ରାବ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ପରି ଏଥିରେ ଅପସ୍ଵର ନାହିଁ । ଅମେଲ ଧ୍ଵନି ନାହିଁ । ଯେପରି ସବୁ ଦର୍ଶନ ଏବଂ ସବୁ ସତ୍ୟ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ହୋଇ ଅଦ୍ଵୈତ ସତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତାହାର ହିଁ ଅଂଶ ହୋଇ ସମାବିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି ଏହି ସଙ୍ଗୀତରେ

ଅପସର ଏବଂ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵର ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵରମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗତରେ ତାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଆସ୍ତସାନ୍ତ କରି ରମଣୀୟ ରୂପ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧୂଳିକଣାରେ ଉତ୍ତରାନ୍ ଅଛନ୍ତି । ସ୍ଵର ସ୍ଵରରେ ସଙ୍ଗୀତ ଅଛି । ଏହି ସିଦ୍ଧ ବାକ୍ୟର ଅଭିପ୍ରାୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବୁଝିପାରିଲେ । ଗୋପନ୍ନାର ଲୟ ଶବ୍ଦରେ ଏହି ଭାବନା ମିଶିପାରିଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତର କଲ୍ପନା ସେ କରିଥିଲା ତାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାର କ୍ଷମତା ପଡ଼େଇ ନଥିଲା ।...ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ହୃଦୟ ଫାଟିଗଲା ପରି ମନେ ହୁଇଥିଲା । ସେ କେବେ କଲ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରି ନଥିଲା ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଆନନ୍ଦ ପାଖକୁ ଆସିବା ପରେ କେତେ ଅସହ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଏବେ ବୁଝି ତ ପାରୁଛି...କିନ୍ତୁ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ତାକୁ ସେହି ଦଗାରୁ ସାଂସାରିକ ଧରତଳକୁ ଆଣି ବଞ୍ଚାଇ ଦେଇଥିଲା... କୃଷ୍ଣଙ୍କର ମୁରଲୀ । ମୁରଲୀର ସ୍ଵର ଶୁଣି ଶୁଣି ସେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଗଲା... ଜାଗିଠି ସେ ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ମଗ୍ନ ହୋଇଗଲା । ନିଜର କଲ୍ପନାର କମ୍ପୁଠାରୁ ବି ମହାନ ଏବଂ ନିଜର ଅନୁଭୂତି ଯେଉଁଠି ପହଞ୍ଚିଥିଲା । ସେହି ଧ୍ବନି ତାକୁ ସେତିନ ଶୁଣାଗଲା । ତା ପରେ ସେ ପ୍ରତିଫଳନ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯାଇ ତାଙ୍କର ବେଶ୍ଟିଗାନ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଗେ ଆଗେ କେତେ ଦିନ ଗୋପବାଳାମାନେ ଟିକେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରେ ସେମାନେ ତାକୁ ଗାର କମ୍ପା ଗଛ ବୋଲି ଭାବିନେଲେ ।

ଗୋପନ୍ନା ଶବ୍ଦବାକୁ ଲାଗିଲା—ଏଡ଼େ ମନୋହର ସଙ୍ଗୀତକୁ କୃଷ୍ଣ କିପରି ନିଜର ସେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର୍ତ୍ତନୀଟିରେ ଭରି ନେଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଥରେ ସେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର ବର୍ତ୍ତନୀଟି ଶୁଣିକରି ଆଣିଲା । ଯମୁନା କୂଳରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଅଶ୍ଵି ଭିତରେ ଲୁଚାଇଥିବା ମୁରଲୀଟିକୁ ବଜାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯେମିତି ବାହାର କରିବାକୁ ହେଉଛି, ଦେଖେ ତ ସେଠି ସେ ନାହିଁ ।

‘ମାୟାବା କୃଷ୍ଣ...ବେରଙ୍ଗର ସମ୍ପାଟ । ମୋ ଘରେ ଏ ବେର କେଉଁଥି ପାଇଁ ? ଗୋପନ୍ନା ବୁଝିପାରିଲା ।

କିନ୍ତୁ ବେରଙ୍ଗର ଏହି ସମ୍ପାଟ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗୋପନ୍ନା ଘରକୁ ଆସି କହିଲେ “ଗୋପନ୍ନା, ତୁ ମୋର ମୁରଲୀ ନେଇଆସିଛୁ ନା ? ...ଗୁଡ଼, କିଛି କଥା ନାହିଁ । ମତେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ତିଆରି କରି ଦେଇ ଦେ ।”

କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଦେଖି ଗୋପନ୍ନାର ଲବନ ଗୁଡ଼ିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା ।

ତା ପରଦିନଠାରୁ ଗୋପନ୍ନା ବର୍ତ୍ତନୀ ତିଆରି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ଯେବେଠାରୁ ଏହି କାମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ତାଠେଇଁ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଉତ୍ସାହ ଏବଂ ନୂଆ ଚେତନା ଜାଗି ଉଠିଲା । ତା ହାତ ତିଆରି ବର୍ତ୍ତନୀ କାଳ-ପହରିଦିନ ଭିତରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର କର-କମଳକୁ ଅଳଂକୃତ କରିବ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ସେଥିରେ ସ୍ଵର ଫୁଲ୍ଲି କରି ତାକୁ ସମ୍ଭବ

କରିଦେବେ ଏଇ ଆଶା ଓ ଆନନ୍ଦ ନେଇ ସେ ମୂଲ୍ୟକୁ ରୂପ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଧର ବର୍ଦ୍ଧଣୀର ଯେଉଁ ଅଂଶକୁ ଚୁମ୍ବନ କରିବ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଆଙ୍ଗୁଳି ଯେଉଁ ପ୍ରଣ କରିବ ସେହି ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋପନା ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଚିକ୍ତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବର୍ଦ୍ଧଣୀ ତିଆରି ହୁଏ ହୁଏ ବଜାଇ କରି ଦେଖିଲା ହୃଦୟ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିଲା । ତା'ର ସ୍ୱର ଠକ୍ ବାହାରିଲା ନାହିଁ । କୋଉଠି ପୁଣି ହୃଦୟ ହୋଇଛି । ଏପରି ଲାଗିଲା ଯେପରି ଦୁଇ-ତନୋଟି ବର୍ଦ୍ଧଣୀ ଏକାଠି ବଜାଉଛନ୍ତି । କଣ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ହାତରେ ବାଜିବା କଲ୍ଲନାରେ ସେହି ବର୍ଦ୍ଧଣୀର ଦେହ ଶିଥିଳ ଉଠିଥିଲା ?...

ଗୋପନା ସେଇଟି ପକାଇ ଦେଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଲା । ସେ ବି ସେହିପରି ହେଲା ।

ପ'ରଦିନ ବହୁତଗୁଡ଼ିଏ ବାଉଁଶ ମଗାଇଲା । ଦଶ ବାରଟି ବର୍ଦ୍ଧଣୀ ତିଆରି କରି ପକାଇଲା । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବଜାଇ ଦେଖିଲା ଏବଂ ପୋପାଡ଼ି ଦେଲା...

“ଯେବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୋର ବର୍ଦ୍ଧଣୀ ନ ତିଆରି ହୋଇଛି ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ତୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁବି ନାହିଁ, କାହ୍ନୁ ।” ମନେ ମନେ ଗୋପନା ନିଶ୍ଚୟ କରି ନେଇଥିଲା । ସେବେଠୁଁ ଏହା ତାର ନିତିନିତ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହୋଇଲା—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବୃନ୍ଦାବନ ଯାଇ ବେଣୁଗାନ ଶୁଣିବା ଏବଂ ସକାଳୁ ସନ୍ଧ୍ୟାଯାଏ ବର୍ଦ୍ଧଣୀ ତିଆରି କରିବା ।

ଗାଁର ସବୁ ଲୋକ ଏହାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ତାର ପ୍ରଶଂସା ହୁଇଥିଲା । ପରେ ଏହା ହସ-ଧଟ୍ଟାର କଥା ହୋଇପଡ଼ିଲା ଯେ ଗୋପନାର ସଙ୍ଗୀତର ପୁରୁଣା ଲୟ ଗୁଡ଼ି ଗଲା ତ ଏବେ ସେ ବର୍ଦ୍ଧଣୀ ତିଆରି କରିବାର ନୂଆ ସ୍ୱର ଧରି ନେଇଛି ।

ଗୋପନା ଯେଉଁ ବର୍ଦ୍ଧଣୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ବେକାର ଭାବି ବାହାରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଉଥିଲା, ତାକୁ ଗୋପ ବାଳକମାନେ ଉଠାଇ ନେଇଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୋପନାର ଭୟ ହବାକୁ ଲାଗିଲା ଯେ କାଲେ ସେଥିରୁ କୋଉ ବର୍ଦ୍ଧଣୀଟି କାହ୍ନୁଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଯେତେ ବର୍ଦ୍ଧଣୀ ତିଆରି କରୁଥିଲା ସବୁ କୁଡ଼ିଆରେ ଉପର ଠଣାରେ ରଖି ଦେଉଥିଲା ।

ଯମୁନା କୂଳରେ ଗୋପନାର କୁଡ଼ିଆ । କୁଡ଼ିଆ ପାଖରେ ବାଉଁଶ ଗଡ଼ା ଏବଂ ଗଛ ତଳେ ଚୁଲି ଦେଖି ଲୋକେ ପରିହାସ କରି କହୁଥିଲେ, “କାଠର ଗୋଟିଏ ଟ୍ରେଟିଆ ଦୋକାନ ଖୋଲି ଦେ, ବେପାର ମଧ୍ୟ କରି ପାରିବୁ ।”

ଗୋପନା ପାଖରେ ହସ-ପରିହାସ ପାଇଁ ନା ତ ସମୟ ଥିଲା, ନା ଇଚ୍ଛା ଥିଲା, ନା ସୈର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ।

ପରଶି ବର୍ଷ ବିତଗଲା, କାହ୍ନୁ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଏବେ ସେ ବୃନ୍ଦାବନ ଯିବା ଗୁଡ଼ି ଦେଇଛି । ସେ ନଗରବାସୀ ହୋଇଯାଇଛି । ସେ ଶୁଦ୍ଧକାର୍ଯ୍ୟରେ ସମୟ

ଦେଉଥିଲା । ତେବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ପର ନବମୀ ଦିନ ଗୋପାଳା ନୂଆ ଉଷାହ ନେଇ ନୂଆ ବର୍ତ୍ତଣୀ ତିଆରି କରିବା ଆରମ୍ଭ କରୁ କରୁ ଭାବେ, “ଆସନ୍ତା ଜନ୍ମଦିନ ସୁଦ୍ଧା ଏହା ତିଆରି ହୋଇଯିବ । ଉଚିତ ।” ଜନ୍ମଦିନ ଆସେ, ପୁଣି ଗୁଲି ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁରଲୀ ତିଆରି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଜଣାନ୍ତାହିଁ କେମିତି ସେଥିରେ ଫାଟ ଦେଖାଦେବ । ଯେପରି କେହି ଉପହାସ କରୁଛି ବା କିଛି ଅଭିଶାପ ଲାଗି ରହିଛି...

“ବାବା, ଉଠ, ଖାଇନିଅ” ଛୋଟ ଗୋପନା ଡାକିଲା । ବାପା ତାଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା, ଦୟା ଆସିଲା । ମା ତ ନାହିଁ, କାଧ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା ପରି । ଏହି ବୟସରେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରନ୍ଧବାଠି ତାର ବାପାକୁ ଖୁଆଏ । ନିଜର ଅବଶ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ନିଜେ ପୂରଣ କରୁଛି ଏବଂ ନିଜ ମନକୁ ସେ ନିଜେ ଭୁଲୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ମଧ୍ୟ ଭଲ ।

କାଲି ଅଷ୍ଟମୀ ପରେ ନବମୀରେ ବାପର ବିଦ୍ୟୋଗ ତାକୁ ଅଧିକ ବାଧ୍ୟ ନାହିଁ । ନିଜ ନିଜ ପଥ ଓ ନିଜ ନିଜ ଭାଗ୍ୟ ।

“ଖାଇବା ତ ମୁଁ ଖାଇନେବି, କାଲି କାନ୍ଥରୁ ଜନ୍ମିଥିଲୁ...ତୁ ନନ୍ଦରାଜଙ୍କର ନଅରକୁ ଯାଇ ଏକାନ୍ତରେ କାନ୍ଥକୁ ଏହି ବର୍ତ୍ତଣୀ ଦେଇଦେଉ ଆଉ କହିବୁ ମୋ ବାବା ଦେଇଛି” ଗୋପନା କହିଲା ।

“ଅଛି, ଖାଇବା ତ ଖାଇନିଅ ନା” ପୁଅ ପୁଣି ଅନୁରୋଧ କଲା ।

ସେ ପୁଅକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ କାନାହିଁ କାହିଁକି ଗୋପନାର ମନରେ ବାଳକୃଷ୍ଣଙ୍କର ସ୍ମୃତି ଜାଗି ଉଠିଲା । ସ୍ବାଦେ ସିଆଡ଼େ ଅନାଇ ତାକୁ ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣି ଜାକି ଧରିଲା ଏବଂ ତାର ଚରୁନରେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଲା ।

ପିଲଟିକୁ ଏହା କିଛି ଆକର୍ଷଣ ଲାଗିଲା...ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସେ ଚୁମ୍ବନର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କଲା ଏବଂ ଗାଲକୁ ପୋଛିନେଲା । ପୁଣି କହିଲା, “ଖାଇନିଅ ।”

“ମୁରଲୀ ନେଇ ଯିବୁ ତ ?”

“ରୁମେ ତ ସେମିତି କହିଛ । ଫେରେ ସକାଳେ କହିବ, ଏଇଟା ଠିକ୍ ହୋଇନାହିଁ, ଥାଉ ।”

“ନାହିଁ, କହିବ ନାହିଁ । ଏଥରକ ମୁଁ ଯାହା କରିବି, ଠିକ୍ କରି କରିବି । ତେବେ ମୁଁ ତ ଦେଖି ପାରିବି ନାହିଁ ।” ନରସ ଶୁଷ୍କ ହସ ହସି ଗୋପନା କହିଲା ।

“ତାହେଲେ ଖାଇବା ଖାଇନିଅ” ଛୋଟ ଗୋପନା କହିଲା ।

ତା ପରଦିନ ସକାଳୁ ଉଠି ଗୋପନା ତା ପୁଅକୁ ତେଲ ହଳଦି ଦେଇ ଗାଧୋଇ ଦେଲା । ଝୁଣା ଧୁଆଁ ଦେଇ ତା ବାଳ ଶୁଖାଇଲା, କୁଣ୍ଡାଇ ଦେଲା ଏବଂ ଛୋଟ ଚୁଟିଟିଏ ବାନ୍ଧି ତାକୁ ଫୁଲରେ ସଜାଇଲା । ପାଁଛାନ୍ଦର ପିନ୍ଧାଇଲା । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୁଦର ତା ଅଣ୍ଟାରେ ବାନ୍ଧିଦେଲା । ଲାଲିଟରେ କସ୍ତୁରୀ ଦିଲକ ଲାଗାଇଲା । ଅଗିରେ କଳ୍ପନା ଧାର

ଏବଂ ଗାଲରେ ଡିଲ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଙ୍କି ଦେଲା । ମୟୂର ପକ୍ଷୀ ପଙ୍ଖାରୁ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଆଣି ତାର ଚୂଳ ସଜାଇ ଦେଲା ।

ଛୋଟ ଗୋପନାକୁ ଏହା ସବୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗୁ ନଥିଲା । ତାର ବାପା ଏପରି କିଛି କାମ କରିଛନ୍ତି, ଯାହା ସେ ଆଗରୁ କେତେ କରି ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ବଡ଼ ଅଣାଡ଼ୁଆ ଲାଗୁଥିଲା । ତା ଆଖିରେ ଲୁହ ଭରି ଆସିଲା । ସେ ତା ବାପାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲା । ନିଜ ପୁଅକୁ ସଜାଇ ସାରି ଗୋପନା ଥରେ ତାକୁ ମନ ପୁରାଇ ଦେଖିଲା ।

ସେ ତମକ ଉଠିଲ...ଏ କ'ଣ ? ଏ ତ ବାଲକୃଷ୍ଣ...ଗୋପାଳ କୃଷ୍ଣ...ଏଠି କିପରି ପହଞ୍ଚିଗଲା ? ବହୁ ଦିନ ପୁର୍ବେ ସେ ଯେଉଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଆଖିଥିଲା ତାକୁ ଇଫେରେ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ନା କଣ ?

ଗୋପନା ପୁଣି କରେଖି କରି ଦେଖିଲା । ନିଃସନ୍ଦେହ...ସେହି କୃଷ୍ଣ । ଅନାୟସରେ ସେ ହାତ ଯୋଡ଼ି ପ୍ରଣାମ କଲା । ଆଖିରୁ ଅଶ୍ରୁ ବୋହୁବାକୁ ଲାଗିଲା...ତାହା ଦୁଃଖରେ ନା ଅନନ୍ଦରେ, କିଛି ବୁଝି ହୁଏ ନଥିଲା ।

“କଣ ହେଲା ବାବା ?” କହି ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ବାପାକୁ ସେ ତାର କୁଣ୍ଡାଳ ପକାଇଲା । ବାପାକୁ ତା ଆଗରେ ପ୍ରଣାମ କରିବା ଦେଖି ସେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଗୋପନା ତମକ ଉଠିଲା ଏବଂ ଲୁହ ପୋଛି ପୋଛି କହିଲା “ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି ପୁଅ ।”

“କାହିଁରେ ପୁଅ, ମୋ ବର୍ତ୍ତମାନ କାହିଁ ?” କହି ସେ ଏଥାଡ଼େ ସେଥାଡ଼େ ଖୋଜିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

“ଉପରେ ମଞ୍ଚାରେ ରଖା ହୋଇଛି । ଶୁଣିଲେ ମୁଖାମାନଙ୍କ ଦାଢ଼ରୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ “ଡର ଡର ଛୋଟ ଗୋପାଳା କହିଲା ।

“ଏ ! ଅନର୍ଥ ହୋଇଗଲା । ତୁ ସବୁ ବିଚାଡ଼ି ଦେଲୁ ପୁଅ !” ଗୋପନା କହିଲା । ସେ ଗାଲି ଦବାକୁ ଚାହିଁଥିଲା ଯେ ସେ ମଞ୍ଚାରେ ମୁଖା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି ଜାଣି କାହିଁକି ସେଠି ବର୍ତ୍ତମାନ ରଖିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଏପରି କରି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ମଞ୍ଚା ଉପରେ ଚଢ଼ି କରି ଦେଖିଲା । ସେଠାରେ ବେକାର ମନେକରି ଫୋପଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଜମା ହୋଇ ରହିଛି । ଏଥିରୁ କୋଉଟି ନୂଆ ଏବଂ କେଉଁଗୁଡ଼ିକ ପୁରୁଣା ?

ଗୋପନା ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆଣିଲା । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବଜାଇ ଦେଖିଲା ।

“ଏଇଟା ନୁହେଁ”

“ଏଇଟା ବି ନୁହେଁ”

“ଏଇଟା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ”

ଗୋଟିଏ ପାଖର ଗଦା କମି କମି ଗଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପାଖର ବଢ଼ିବଢ଼ି ଗଲା । ସମୟ ବଢ଼ି ଯାଉଥିଲା ।

ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଭୋଜନର ସମୟ ହୋଇଗଲାଣି କିନ୍ତୁ ଗୋପନୀ ‘ଏଇଟା ନୁହେଁ’ ‘ଏଇଟା ନୁହେଁ’ କିମ୍ବା କିମ୍ବା ବର୍ତ୍ତମାନର ପସନ୍ଦ କରାବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ସ୍ତୋଟ ଗୋପନୀର ଏଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି କଥା କହିବାର ସାହସ ହେଲାଣି । ସେ ବି ସେଇଠି ବସି ରହିଲା । ଝାଲରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଡିଲକ ବୋହାଗଲା । କଞ୍ଚଳ ଗାର ନେସି ହୋଇଗଲା, ଫୁଲ ମଉଳି ଗଲା, ତାର ଆନନ୍ଦ ଏବଂ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଶେଷ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଉପାସରେ ତା ମୁହଁ ଶୁଖିଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ଗୋପନୀର ଧ୍ୟାନ ସେଆଡ଼େ ମୋଟେ ଯାଏନଥିଲା ।

“ଏଇଟା ନୁହେଁ ।”

“ଏଇଟା ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ”...

ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ବର୍ତ୍ତମାନର ଭିତରେ ସତରେ ନୂଆ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠି ଲୁଚିଯାଇଛି । କଣ ଏହା ପ୍ରକୃତ କଥା ?

ଜଣା ନାହିଁ.....ଗୋପନୀ ତ ଜାଣିନାହିଁ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ କରି ଦେଖି ବି ନାହିଁ— ସତ ହୋଇଥିବ, ହବା କଥା ।

“ତନ ଗଢ଼ିଗଲା, ଅଳ୍ପର ହୋଇ ଆସୁଛି, ଜନ୍ମିତର ଶେଷ ହୋଇଯିବ” ସଞ୍ଜୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ତୋଟ ଗୋପନୀ କହିଲା । ଗୋପନୀ ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିଲା । ଅବକା କେବଳ ଦୁଇଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଯାଇଛି, କେବଳ ଦୁଇଟି । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ବଜାଇ ଦେଖିଲା । “ଏଇଟା ବି ନୁହେଁ ।”

ଏବେ ଗୋଟିଏ ରହିଗଲା । କଣ ଏଇ ଗୋଟାକ ହବ...କେଜାଣି...ସକାଳୁ ସେ ଯେଉଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୋଜୁଛି ସେ ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ ତଥାର ହୋଇନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଏହି ଗଦା ଭିତରେ ମିଶିଯାଇଛି...ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁଟି ରହି ଯାଇଛି...ବୋଧହୁଏ ସେଇ ହବ ଯେଉଁଟା ସେ ଆଗରୁ ଖରାପ ଭାବ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଥିଲା ।

ଶେଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଜାଇ ପସନ୍ଦ କରାବାର ସାହସ ଗୋପନୀ ବାନ୍ଧିପାରିଲା ନାହିଁ । ସତ୍ୟତା ଜାଣିପାର ମଣିଷବାର ଶକ୍ତି ତା’ ଠାରେ ନାହିଁ । ପୁଣି ଆହୁରି ଥରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାର ଯେଉଁ ମଧ୍ୟ ତା’ଠେଇ ନାହିଁ । ତା ପାଇଁ ସମୟ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

“ଏହି ଗୋଟିକ” ଶୁଣାସ ସହଜ ସେ କହିଲା ।

“ମାଧବ !” ପୁଅ କହିଲା ।

“ନାହିଁ ରେ ପୁଅ...ଦୌଡ଼ିକରି ଚାଲି ଯା...କାହା ହାତରେ ଦେଇଦବୁ... ..ସେହି ଦେଖିକରି ବଜାଇ ଦେବେ—ଗୋପନୀ କହିଲା ।

ପୁଅ ଆଉ ଡେଇଁ କଲାନାହିଁ । ପୁଣି ବାପାଙ୍କର ମନ ବଦଳି ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ

ପଳାଇ ସିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ସେ ଦୌଡ଼ିଗଲା ।

ପଡ଼ିଣି ବର୍ଷର ଝିଅ ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲା ।

ଗୋପନ୍ନାର ଶରୀର ଦୁର୍ବଳ ଲାଗୁଥିଲା । ଏ ସେହୁପରି ଦୁର୍ବଳତା ଯାହା ସେ କାଳ୍ପନିକ ସଙ୍ଗୀତର ସଂସାରରେ ଢଳି ମାରିବା ପରେ ପରେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ଆଜି ସେହୁ ଅନୁଭୂତି ତାର ଫେରିଆସିଛି..... ।

କଣ ସେ ତାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରିବ ? ...ଭଗବାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର-ପ୍ରକୃ ବଝିଣୀ ଫେରାଇ ଦେଇଛି ?.....

ଏତେ ବର୍ଷ ଧରି ସାଧନା କରି ବହୁତ ଥର ପରୀକ୍ଷା କରି ଶେଷରେ ଯେଉଁ ବଝିଣୀଟି ସେ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଲା ସେଇଟି ନିଶ୍ଚୟ ମଧ୍ୟ କଲ୍ପନାହିଁ । ତାର ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର ବାହାରେ ଉପରେ ହିଁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ଯଦି ତାର ଧ୍ୱନି ଠିକ୍ ରୂପେ ନ ବାହାରିଲା ସେ ତାକୁ ନିଜେ ଠିକ୍ କରିନେବେ ।

ବାସ୍ତବରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ତାର ସ୍ୱର ଠିକ୍ ଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରିବାର କ୍ଷମତା ତା ଠାରେ କାହିଁ ? ସେ ଏହା କାହିଁକି ଭାବୁଥିଲା ସେ ତାକୁ ଠିକ୍ କରିବାର ଶକ୍ତି କାହାଣୀରେ ନଥିଲା ?

ଗୋପନ୍ନାକୁ ହସିମାଡ଼ିଲା ।

କେତେ ବଡ଼ ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି...ପଡ଼ିଣି ବର୍ଷର ଭୁଲ୍...ଗୋଟିଏ ସାଧୁ ଜୀବନର ଭୁଲ୍ ! କଣ ସେ ଅଭିମାନ କରିବ ? ନା ହସି ଦବ । “ଗୋପନ୍ନା କେତେ ପାଗଳା-ଟାଏ” ଏଇସ୍ଥା ଭାବି ସେ ତା ନିଜ ଅଧରରେ ଲଗାଇ ନବ । ସମସ୍ତ ସ୍ୱରକୁ ନିଜ ଭିତରେ ସମାବେଷ୍ଟ କରି ତାର ସେଟ ଭିତରୁ, ପ୍ରବେଶ ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର ତାର ନାଭିରୁ ବାହାରି ତାରି ମଙ୍ଗଳମୟ ମଧୁର ଓଷ୍ଠାଧରରୁ

ସେହୁ ଓଷ୍ଠାଧର ଯାହା ଦୁଧ-ଲହୁଣୀର ସ୍ୱାଦ ପାଇ ମଧୁର ହୋଇଛି ଏବଂ ଯାହା ରାଧାର ଅଧରକୁ ପବନ କରି ଦେଇଛି...ଅମୃତଧାରା ବାହାରି ସେହୁ ବଝିଣୀରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ।

ଗୋପନ୍ନା ପାଖରେ ଯେଉଁ ବଝିଣୀ ପଡ଼ୁଥିଲା ତାରି କଣ ଭିତରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ମଧୁର ଧ୍ୱନିଲହରୀ ମୁଣ୍ଡଗିତ ହୋଇଉଠିଲା । ଗୋପନ୍ନା ତାର କପାଳ ଉପରେ କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କଲା ।

ଏ କଣ ? ଏହୁ ବଝିଣୀକୁ ସେ ଅକାମୀ ଭାବି ପକାଇ ଦେଇଥିଲା ।

ପରକ୍ଷରେ ତାର ପାଖରେ ଥିବା ବଝିଣୀର ମଧୁର ତାନର ଶବ୍ଦରେ ତାର ପାଖ ବଝିଣୀଟି ବାଜି ଉଠିଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ସେ କୁଡ଼ିଆରେ ପଡ଼ୁଥିବା ହଜାର ହଜାର ବଝିଣୀରୁ ମନମୁଗ୍ଧକର ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରକଟ ହେଲା । ଗୋପନ୍ନା ଉଠିକରି ବସିଲା । ଶୀଘ୍ର ଭ୍ରମରକୁ ଦେଖିଲାପରି ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା । ସବୁ ବଝିଣୀ-ଗୁଡ଼ିକ ବାଜୁଥିଲା । ସବୁମଧ୍ୟରୁ ଚୂନ୍ନାବନରେ ଶ୍ୟାମଙ୍କର ସେହୁ ସେହିନର

ଭୁବନମୋହନ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ସବୁ ଧ୍ବନି ଗୁଡ଼ିକ ବିଶୁଦ୍ଧ । ଭଲ ସ୍ଵର ସେଥିରୁ କେଉଁଟିରୁ ବି ବାହାରୁ ନଥିଲା । ସେଥିରୁ କୌଣସି ବର୍ଦ୍ଧିଣୀ ଏପରି ନଥିଲା ଯାହା ଭଗବାନଙ୍କର କାମରେ ନ ଆସିପାରିବ... ..

ଗୋପନ୍ନା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଆନନ୍ଦରେ ପୁଲକିତ ତାର ଶରୀର ଶିଥିଳ ହୋଇ ଆସିଲା । ବର୍ଦ୍ଧିଣୀର ସ୍ଵର ସାଗରରେ...ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ଵୟଂ ଆସୁବିଶେଷ ହୋଇ ବିରାଜମାନ କରୁଛନ୍ତି ।

ମୁରଲୀର ତାନ ଶେଷ ହୁଏ । ପରେ କିଛିକ୍ଷଣରେ ମଧୁର ପଦଧ୍ବନି ଶୁଣାଗଲା । ଛୋଟ ଗୋପନ୍ନା ଫେରିଆସିଥିବା । ସେ କହିପାରିବ ଗୋପନ୍ନା ଯେଉଁ ବର୍ଦ୍ଧିଣୀ ପଠାଇଥିଲା ତାହା ଠିକ୍ ହେଲା କି ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସତ୍ୟତାର କିଛି ମହତ୍ତ୍ଵ ରହିଲା ନାହିଁ । ତାଠାରୁ ଅଧିକ ମହାନ ସତ୍ୟର ସାକ୍ଷାତ ଗୋପନ୍ନା ପାଇଛି ।

ଗୋପନ୍ନା ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଖି ମେଲି ଚାହିଁଲା—ଆଗରେ ଦ୍ଵାର ପାଖରେ ବାଲକୃଷ୍ଣ ପୀତାମ୍ବର, ଅଶ୍ଵାରେ ପଡ଼ି, ଲଲଟରେ କସ୍ତୁରୀର ଟୀକା, ଗାଲ ଉପରେ କଳା ଚଳଚିନ୍ତା, ଜଟାରେ ମୟୂର ଫୁଲ

“ଆସିଗଲା ତୁମେ ସ୍ଵୟଂ କାହ୍ନୁ” କହି ଗୋପନ୍ନା ଉଠି ହାତ ଯୋଡ଼ିନେଲା ।

“ବାବା, ବାବା, କାହ୍ନୁ ତୁମର ବର୍ଦ୍ଧିଣୀ ବଜାଇଲେ । ମତେ ଗାଇବାକୁ ଦେଲେ । ଏଇଠି ମତେ ତୁମ୍ଭେ କଲେ...ଆଉ ବାବା...କାହ୍ନୁ ତୁମର ବର୍ଦ୍ଧିଣୀ ବଜାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ...କିନ୍ତୁ...କିନ୍ତୁ ବହୁତ ତେଷ୍ଟା କଲେ । ସେ ଶୁଣା ଗଲା ନାହିଁ... ବାସ୍ତବରେ ସ୍ଵର ବାହାରିଲା ନାହିଁ...କିନ୍ତୁ କାହ୍ନୁ ବହୁତ ଭଲ...ମତେ ଏଠି ଶେଲ...”

ଗୋପନ୍ନା କୋଠର ଭିତରେ ବିଛୁଡ଼ିହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ବର୍ଦ୍ଧିଣୀଗୁଡ଼ିକୁ କଣେଇ ଚାହିଁଲା ।

ଏତେବେଳେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାଲ ଗାଲ ଅଳସଡ଼ିଥିବା ବର୍ଦ୍ଧିଣୀଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଗୋପାନ୍ନା ଅତି ଅନୁରକ୍ତ ଭାବରେ ଚାହିଁଲା ଏବଂ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ବର୍ଦ୍ଧିଣୀ ଉଠାଇ ନେଇ ତାକୁ ତୁମ୍ଭେ କଲ ।

ମଳୟ ପବନ

ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଶାହାନାଜର ସଙ୍ଗୀତ ସହ ବିନତା-ସୃଜନ ବାହନରେ ଚଢ଼ି କାଷ୍ଠର ବରଦାୟକ ବିଭୁ ବାହାରୁ ଥିଲେ ତ ଆରପାଖରେ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ରଖି ଲଗାମ୍ କଷି ଅଟକାଇ ଅଟକାଇ ଶେଷାଦି, କୁହ ନର ଚଢ଼ି ବସିଲା । ଏପରି ଅନୁଭୂତି ତାର ଆଗରୁ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଶେଷାଦି, କିଛି ଘାବରେଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ଏହା ତାର ବ୍ୟସ୍ତତା ଦେଖାଇବାର ଅବସର ନୁହଁ । ହଜାର ହଜାର ଆଖି ତାଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଦେଖୁଥିଲେ । ତାର ଶରୀରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗତିକୁ ଅଭୁତପୂର୍ବ ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲା । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେ ସାବଧାନ ସହ ସେ ରହେ ସେତେ ଭଲ ।

ଶେଷାଦି ହୁସିଆର ହୋଇ ବସିଗଲା । ଯେତେବେଳେ ତାର ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଗଲା ଯେ ସେ ଠିକ୍‌ଠାକୁ ଛୋଇ ଅଳ୍ପମୁର ସହକାରେ ବସିଛି ସେତେବେଳେ ସେ ଚାହିଁଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା । ଆଗରେ ବାଜା ବାଜୁଛି । ସେଥିରେ ପ୍ରଧାନ ଥିଲା ଡୋଲ । ସେ ଡୋଲ ବି କଣ ଚାଲି ! ସେ ଡୋଲ ନୁହେଁ — ସେ ତ ଶିବଙ୍କର ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟକୁ ଦେଖି ଆହୁରଣରେ ହୋଇଥିବା ନୃତ୍ୟାଙ୍ଗଙ୍କର ଗଳକମ୍ପନ ଥିଲା । ଗଳାରେ ସୁନାର ହାର ଚମକୁଥିଲା ତ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ କେତେବେଳେ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଉଥିଲା । କେତେବେଳେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ବାଣ୍ଟି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଆଉ କେବେ ଭ୍ରମର ଭଳି ନାନାପ୍ରକାରର ଘୃଣ୍ଣିତ ପରେ ପୁଣିମା ଦିନ ସମୁଦ୍ରରେ ଉଠୁଥିବା ଜୁଆର ପରି କଲୋଲିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଏଇ ମସ୍ତରେ ଡୋଲ ବଜାଇବାବାଲା କଳାକାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦାଦିଲତା ଯହୁ ନାଚି କୁହ କପାଳକୁ ଚମ୍ପୁନ କରି, ଓଠ ହଲାଇ, ଭୂରୁ ନଗ୍ନ ରକମ ରକମର ଚେହେରା କରି, ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଶେଷରେ ହାର ମାନ ‘ଦାସୋହମ’ କହିଲା ପରି ମୁଣ୍ଡ ଝୁଙ୍କାଇ ନିଜ ଡୋଲ ମାଧ୍ୟମରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନରେ ପ୍ରକାଶ ହେଉଥିବା ପତି-ପତ୍ନୀଙ୍କର ସହସ୍ର ଭାବଭଙ୍ଗୀକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିଲା । ବର ମହାଶୟନ ଆଡ଼େ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଥିବା ଦୃଷ୍ଟିକୁ ନିଜଆଡ଼େ ବରାବର ଟାଣିଥିବା ଡୋଲକିଆ ଉପରେ ଅସନ୍ନତ ହୋଇ ଶାହାନାଜବାଲା ଶାହାନାଜର ମୁନ ବର ଅଳ୍ପକୁ କରି ଜାଣ ଏଇଆ ପିଇ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ ଥିଲା ଯେ ଏହି ଶେଷାଦି, ଯାହାକୁ ଆଜି ବର କରାଯାଇଛି ସିଏ ହିଁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଉଚିତ । ବାଜାବାଲାଙ୍କ ପାଖାପାଖି ଛଡ଼ାହୋଇ ଅଗ୍ରହରେ ସଙ୍ଗୀତର ଆସ୍ୱଦ୍ୟ କଲବାଲା କଳାମର୍ମଜ୍ଞମାନେ ଗୁଡ଼ି ମାରି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ନିଜ ପାଖରେ ନଥିବା ଡୋଲ ଏବଂ ଶାହାନାଜର ଅଭାବ

ପୁରଣ କରୁଥିଲେ । ବର ପଛରେ ପାଟଶାଢ଼ି ପିନ୍ଧି ସୁଦ୍ଧାଗିନି ରମଣୀମାନେ ଏବଂ ଭାଗରା ଓ ଓଡ଼ିଶୀ ପକାଇ କୁମାରୀ କନ୍ୟାମାନେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାର ଶୋଭା ବଢ଼ାଇ ବୋଧହୁଏ ଏହା ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ ଏ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ସାରା ଧରଣୀର ଇତିହାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଏହି ଉଲ୍ଲାସମୟ ଭାବନା ସହ ସେ ତରୁଣୀମାନେ ମଦମତ୍ତ ହାତୀ ସହୃଦ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି ମନ୍ଦିରରେ ଚାଲୁଥିବା ହଂସକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିଦେଇ ଆଗକୁ ପାଦ ପକାଇ ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ଲୁଚେଇ ଚୋରେଇ ଶେଷାଦି, ଆଉଥରେ ନିଜକୁ ଦେଖିନେଲା । ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା ଯେ ସେ ବର ବେଶରେ କିଛି କମ୍ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁନାହିଁ । ଜମି ଉପରେ ଲେଟୁଥିବା ଧୋତି, ଚମକୁଥିବା ପାଟ କୁରୁତା, ବା କାନ୍ଥରୁ ଡାହାଣଅଡ଼େ ଝୁଲି ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ିଥିବା ପାଟ ଗୁଦର ଆଉ ବେକରେ ଫୁଲର ମାଳ । ଫେରେ ତାର ଅଭାବ କେଉଁଥିରେ ? ଥାଟ୍ରେ ବସିଛି । ଯଦି ସେହି ଜଙ୍ଗଲରେ ତାର ଫଟ ନିଆଯାଏ ତ ସେ ସହରର ବଜାରରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଚାଲୁଥିବା ଛୋଟ ଗଧ ପରି ଦିଶିବ ।

ଶେଷାଦି, ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଟେକିଦେଲା । ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଛଡ଼ା ହୋଇଥିବା ମାଟିର ମହଲମାନଙ୍କ ମଝିରେ ‘ପେଟ୍ରୋମାକସ’ ଅଲୁଅର ତରଳ ପ୍ରକାଶରେ ସାରା ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଫୁଲର ନୌକା ପରି ଆଗକୁ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଶେଷାଦିର ଓଠ ଉପରେ ମନ୍ଦହାସର ଗୋଟିଏ ରେଖା ବିଛୁଳି ଭରି ଚମକିଉଠି ପରକ୍ଷରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଏସବୁ ଆକର୍ଷକ ବୈଭବ ପରି ଲାଗୁଥିଲା ।

ତାକୁ ଦିନକିଆ ରାଜଗାଦି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ । ଗଣ୍ଡି ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ବନ୍ଧା ଯାଇଛି ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜ ଉପରୁ ଏହିପରି ଚାଲୁଥିବ । ଧୂପ, ଦୀପ ଆଦି ସୋହାଗ ଉପରୁ ଥିବ । ସେ ଯଦି ଗୁଣ୍ଡିକ ତ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବସିଥିବା ମାଙ୍କଡ଼ ଦୌଡ଼ିକରି ତଳକୁ ଆସିଯିବ । “ଭାଇ ଶେଷାଦି !” “ପୁଅ ଶେଷୁ !” “ଆରେ ଶେଷ ଭାଇ !” ଆଜି କେତେ ପ୍ରକାରର ସମ୍ବୋଧନ ଦ୍ଵାରା, ନିଜ ନିଜର ସମ୍ପର୍କୀୟ ଅର୍ଥାତ୍ଵତା ଅନୁସାରେ, ଲୋକେ ତାକୁ ବିବାହ ବେଦି ଉପରେ ବସେଇ ଏବଂ ଗାହ୍ମଣୀ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ କରି ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ବାଟରେ ଚାଲିଯିବେ ।

ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠିକ୍ ଅଛି କିନ୍ତୁ ତା ପଛେ ?

ଯଦି ସହକର୍ମୀ ସାଧୁ ଏବଂ ତାର ଧୂପ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ସ୍ଵର୍ଗ ସମାନ ସୁଖମୟ ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ବିପରୀତ ମଧ୍ୟ ଦେଖିପାରେ ।

ଏହାପାଇଁ କେହି ଅନୁରୋଧ ବିବାହକୁ ‘ଲଟେଟ୍’ କହିଥିଲେ । ଶେଷାଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ କଥା ଏକେବାରେ ସତ । ସେ ତାର ଭାବ ସମତତ୍ତ୍ଵକୁ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଥରଟିଏ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ମଧ୍ୟ ହରାଇଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲା ପୁଣିକିଏ ନାହାର ଚାକରକନ୍ୟାକୁ ଭିତରର ଜିନିଷ ଅନୁମାନ କରିବା ନିଗୁଡ଼ି ମୂର୍ଖତା । କେଣ ଏହି ବିଷୟରେ ଅଭିଜ୍ଞ ତାର ମା ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସ୍ଵୀକାର କରି ନେଇଥିବାରୁ ସେ ଝଟକି ଧକ୍କା କରି-

ଦେଇଥିଲା ଯେ ସେ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିବାର ଅବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ଏବଂ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ।

“କେଡ଼େ ଚାଲୁଛନ୍ତି ହୋଇଗଲୁଣି, ପୁଅ ! ଯଦି ମୋର ବିଷୟ ଉପରେ ସମସ୍ତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହୋଇଯାଏ ତେବେ ଆଗକୁ ଶାଶୁବୋହୂଙ୍କ ଭିତରେ କଳିଗୋଳ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିବ ନାହିଁ, ଏହି ତୋର ଯୋଜନା ଥିଲା ନା ?” ପାଟତଳା ଚକିତ ହୋଇ କହିଲା ।

“ସେଇତହେଲେ ମୁଁ କେମିତି ମାର ପୁଅ ମା !” ଶେଷାଦ୍ଦି ହସିଦେଇ କହିଲା ।

ଶାନ୍ତନାଥର ସ୍ଵରରେ ନିଜର ସ୍ଵପ୍ନକୁ ରୂପ ନେବା ଦେଖି ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମନରେ ସଫଳ ମନୋରଥ ଘୋର ବଡ଼ ସାବଧାନରେ ଶେଷାଦ୍ଦି ଘୋଡ଼ାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଦୁଇଗୁଣିପାଦ ଆଗେଇଛି କି ନାହିଁ ଦୂଠାରୁ ଗଛରୁ କିଏ “ଡାହାଣ ପାଦ, ଡାହାଣ ପାଦ” ପାଟିକରି ଉଠିଲା । ଶେଷାଦ୍ଦି ସେଇଠି ଅଟକିଗଲା ।

ଶେଷାଦ୍ଦି ଠିଆ ହୋଇଯାଇ ନିଜର ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ ଏପଟ ସେପଟ କରି ପକ୍ଷକ୍ଷା କରୁନେଲା ଯେ ସେ ଠିକ୍ ଅଛି କି ନାହିଁ ।

“ନାହିଁ ଶେଷାଦ୍ଦି, କଥା ଏଇଥିଲା ଯେ ଡାହାଣ ପାଦ ଆଗ ପକାଇବା କଥା” କହି କହି ବୁଢ଼ାଲୋକ ଜଣେ ଆଗେଇ ଆସିଲେ । “ଆଜ୍ଞା, ଏଇ କଥା । କିନ୍ତୁ ତମ ପାଟି ତ ମୋ ଉପରେ ବଳପାତ କରୁଥିଲେ, ଦାଦା”, ଶେଷାଦ୍ଦି କହିଲା ।

“ବିବାହର ଶୁଭ ଉପସର ବେଳେ ଏପରି ଅମଙ୍ଗଳ କଥା କହୁନା ନାହିଁ ପୁଅ । ଅମଙ୍ଗଳରୁ ବଞ୍ଚାଇ ଦେଇଛ ଦାଦା—ଏହିପରି କହୁନା” ଶେଷାଦ୍ଦିକୁ ଭାର ଦାଦା ବୁଝାଇ କହିଲେ ।

ଦୁଇ ତିନି ସେକେଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶେଷାଦ୍ଦି ଅନୁଭବ କଲା ଯେ ଦାଦାଙ୍କ କଥା ଠକ୍ ବୋଲି । ଠକ୍ ସମୟରେ ଦାଦା ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଏ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲା । ନହେଲେ ପାଦ ତ ଆଗକୁ ପକାଇବା କଥା ବାମ ପାଦ ବି ପକାଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ଯଦି ଏପରି ହୋଇଥାନ୍ତା ତ କଣ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନର କୌଣସି ସିଧା ସଳଖ ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ଅଧିକ ଶୁଣିଲେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବାକୁ ଯାଇ ଆହୁରି ଅଧିକ ସନ୍ଦେହ ମନରେ ଉଠିପାରେ ।

ଆଗରୁ-ବିଗୁରର ଅନ୍ଧବିଶ୍ଵାସରେ ଶେଷାଦ୍ଦି ବିଶ୍ଵାସ କରେ ନାହିଁ । ଧର୍ମାନ୍ତ ଉଠିବାଠାରୁ ରାତିରେ ପୁଣି ବିଛଣାରେ ଶୋଇବା ଯାଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଡ଼େ ପଡ଼େ ସାମନାରେ ହୁଡ଼ାହୋଇ ବାଧା ଦେଉଥିବା ଏଇ ଅନ୍ଧବିଶ୍ଵାସକୁ ସେ ଏ ଗୁପ୍ତର ଝବନରୁ ଉପାଡ଼ି ପକାଇଦେବାର ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲା । ଏହି ବିଷୟରେ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କରେ ସେ ଭାଷଣ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲା ।

ପ୍ରବାଦ ଅଛି, କଥା ସାଧୁସମୂହ ଧାରକଗଣଙ୍କ; କିନ୍ତୁ ପାଦ ଦୁଆର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗେଇପାରେ ନାହିଁ । ଏହା ଏକଦମ୍ ମିଥ୍ୟା; କାରଣ ଶେଷାଦ୍ଦିର ପାଦ ଦୁଆର-

ବନ୍ଧକୁ ଅତି ସହଜରେ ପାରକରିଦେଲା । ପାରକରିବାର ସେହି ପ୍ରତି ଯାରେ ଆପେ ଆପେ ହସ ବା ଜାଣିଶୁଣି ହସ ସେ ଭାର ଭାସାଣ ପାଦ ଦେଇ ଶକ୍ତିର ଘରକୁ ପବନ କରିଥିଲା !

କଅଁଳିଆ ନଡ଼ିଆପହର ସବୁଜ-ସୁଗନ୍ଧରେ ମହକୁମାବା ମଣ୍ଡପ ଦେଇ ଶେଷାଦ୍ର ଘର ଭିତରେ ପହଞ୍ଚି ତା ପାଇଁ ଖାସ୍‌କରି ବଛାହୋଇଥିବା ଆସନ ଉପରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼ିଲା । ନିଜ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଇ ଯେଉଁ ମହଲାମାନେ ଶେଷାଦ୍ରକୁ ଦେଖି-ପାରି ନ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଆସି ଶେଷାଦ୍ରକୁ ଘେରିଗଲେ । ବାହାରେ ବାଜୁଥିବା ବାଜାର ଶବ୍ଦ ମଣ୍ଡପଯାଏ ଶୁଣାଯିବାରୁ ସେଠି ସପ ଉପରେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିବା ଗ୍ରେଟ୍‌ ପୁଅ ତମକ କରି ଉଠିପଡ଼ିଲା ଏବଂ ସେହି ରାଗ ସହୃଦ ସ୍ଵର ମିଳାଇ ଗୁଣ୍ଠଗୁଣ୍ଠ ହବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯେଉଁଠି ଶେଷାଦ୍ର ବସିଥିଲା ସେଠିକି ସବନ ହେଉ ନ ଥିଲା । ଅନେକଟା ଅପରିଚିତ ଅଜଣା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହୁବା ହେଉ ଓ ଆଉ କିଛିଟା ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦ୍‌ ତା ଉପରେ ଥିବା ହେଉ ସେ ମନରେ କିଛି ଉଜ୍ଜ୍ଵଳା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ।

ସମୟ ବିତାଉଥିଲା । ଶେଷାଦ୍ର ଜାଣିପାରୁ ନଥିଲା ତାକୁ ସେଠି ଆଉ କେତେ ସମୟ ଏପରି ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସିରହିବାକୁ ହେବ । ସେ ଯେତେ ନିର୍ଲୁପ୍ତଭାବେ ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମୟ ଯେତକ ଯେତକ ପାଖେଇ ଆସୁଥିଲା ସେ ନିଶ୍ଚା-ଶେନ ଉପରେ ବସିଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କନ୍ୟା ତା ଆଗକୁ ନ ଆସିବ ତାର ବୋଧହୁଏ ଏହିପରି ଅବସ୍ଥା ହେବ । କିନ୍ତୁ ଭରତର ହୋଇ କଣ ଲାଭ ? ସମସ୍ତ ଗାନ୍ଧୀ, ବିଧିବିଧାନ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ସିଧା ଆରାଧ୍ୟ ଦେବ ପ୍ରକଟ ହେବେ ।

ଶେଷାଦ୍ର ଘଡ଼ିଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା—ଦଶଟା ବାଜିବା ଉପରେ । ସାତେ ଦଶଟା ଭିତରେ ଖାଇବା ବଡ଼ାବଡ଼ି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଶେଷ ପଙ୍ଗତ ଖାଇବା ସବୁ ସବୁ ଏଗାରଟା ବାଜିଗଲା ।

କ୍ଷେତ୍ରନ ପରେ ଶେଷାଦ୍ର ଟିକେ ସମୟ ବିଶ୍ରାମ ନ କରୁଣ୍ଡ ତାକୁ ମଙ୍ଗଳାବାକୁ ନେଇଗଲେ ।

ଗାଲରେ, ହାତରେ ଚନ୍ଦନ ଲଗାଇ ସାଗ୍ର ଦେହରେ ଗୋଲପଳଳ ଛୁସିଦେଲେ । ଅଧରାତିରେ, ଅଣ୍ଟା ପବନ ବହୁଛି; ଏପରି ସମୟରେ ଏ ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ ତାକୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗି ନ ଥିଲା । ତେବେ ସେ ମୁହଁରେ ଦରହାସ ଫୁଟାଇ ରଖି ସେଠି ତାର ଭୂମିକା ବିଧିମତେ ସମ୍ପନ୍ନ କଲା ।

ଶେଷରେ ମଙ୍ଗଳା-ସ୍ନାନ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ପୀତାମ୍ବର ପିନ୍ଧି, ଶୁଦ୍ଧରରେ ଅଣ୍ଟା ଭିଡ଼ି, ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ ବେଦରେ କଳଶ ସ୍ଥାପନା କରି ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ରାତିସାରା କଅଁଳ ରହି ଶେଷାଦ୍ରର ଆଖି ଲଲ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଯାଇ ବେଦରେ ପିତା ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । କୋଳାହଳ କରୁ-

ଥୁବା ପିଲାମାନେ ମନ୍ତ୍ର ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ; ସେଥିପାଇଁ ମଣ୍ଡପ ତଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନୀରବତା ଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ-କାବ୍ୟର ଶେଷ ସର୍ଗରେ ପଞ୍ଚସ୍ଥିତବା ଶେଷାଦ୍ରକୁ ବଢ଼ିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷଣ ତା'ର ସହସ୍ପୃହାର ପରୀକ୍ଷା ନେଇ ପ୍ରଗ-ପ୍ରଗ ପରି ଲାଗୁଥିଲା ।

ଶେଷାଦ୍ର ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ନୁଆଁଇ ବସିଥିଲା । ମଣ୍ଡପର କେଉଁ କୋଣରେ ଲୋକମାନେ ଉଠିବାର ଏବଂ ଉଠି କାହାକୁ ବାଟ ଛୁଡ଼ିଦେବାର କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ ଶେଷାଦ୍ର ଶ୍ରଣିପାରିଲା । ହଠାତ୍ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ଦେଖିଲା । କେତେକ ସୁଦୃଢ଼ିମା ସ୍ତ୍ରୀ ଗୁପ୍ତା ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ଆଗରେ କିଏ କୁମାରୀ କନ୍ୟା ହାତ ଧରି ପାଦ ବଢ଼ାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଦୁଇଜଣ ଧରି ଧରି କନ୍ୟାକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ବାହା ହେଉ ପାଖକୁ ଆଣୁଛନ୍ତି ।

ଏକ...ଦୁଇ...ତିନି... ସେହି ତିନି କ୍ଷଣ ଶେଷାଦ୍ରକୁ ଅସରନ୍ତି ମନେ ହେଲା ।

ସେ ବେଶି ଉଚ୍ଚା ନଥିଲା ଏବଂ ସେପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ମୋଟା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ଝିଙ୍କୁଥିବା ପାଟ ଶାଢ଼ି ପିନ୍ଧି ସେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିଥିବା କେଉଁ ଦେବାପ୍ରତିମା ପରି ଦିଶୁଥିଲା । ତାର ରଙ୍ଗ ଏକଦମ୍ ଗୋରୁ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୋଲପ ପାଖୁଡ଼ା ପରି କିଛି ଗୋରୁ, କିଛି ହଳଦିଆ ବା ଏ ଦୁଇଟିର ମିଶ୍ରଣ ପରି ଦିଶୁଥିଲା । କହ୍ନୁଲିଧାର ମଧ୍ୟରୁ ତାର ଆଖି ଅଧା ଖୋଲି ଜଳିପରି ଦୁଇପୁରୁଥିଲା । ଆଖି ଦୁଇଟି ଏପରି ତଳତଳ ସରଳ ଦିଶୁଥିଲା ଯେ ସେ ଯେପରି ଦୁନିଆଟାକୁ କେବେ ଦେଖି-ନାହାନ୍ତି । ଶେଷାଦ୍ର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଦୁନିଆର ଅନୁଭୂତିରେ ଅଭିଜ୍ଞ ତା'ର ମା ଏହି ଝିଅଠେଇଁ କଣ-ଦେଖି ଘରର ବୋହୂ କରନବାକୁ ମନ କଲା ।

ଶେଷାଦ୍ରର ନିଜ ଉପରେ ଦୟା ଆସିଲା । ଏ ଝିଅକୁ ସେ ଆଗରୁ ଦେଖିଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ସେ ଏ ବାହା ହେ ପାଇଁ ଗଳି ହୋଇ ନ ଥାଆନ୍ତା । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତା'ଠେଇଁ କିଛି ଅଭାବ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଜନସନ୍ତ କାର ଆଲମାଣରେ ରଖି ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ କଥା, ସେ ଜନସନ୍ତ ମାଟିରେ ଘୋଷାର ଆଣିବା ତାକୁ ଭଲ ଲାଗୁ ନଥିଲା । କଣ୍ଠେର ବାହାଘରରେ ମଧ୍ୟ ଲଜି କରୁଥିବା ଏହି ଶିଶୁ କନ୍ୟା କୋଉଠି ଏବଂ କଜିଆ-ଖୋରଣୀ କୋଉଠି ? ସେ ଗୁହ୍ୟ ନଥିଲା ଏହି ପିଲାଟି ପୁରୁର ଲବଣ୍ୟମୟୀ ଘର କାମ-ଦାମରେ ପେଷି ହୋଇଯାଉ । ତା ମା' ସହୃଦ ଯଦି ସେ ବ ନିଷ୍ପତ୍ତ କରିନେଇଥାନ୍ତା । ଯେ ଏହି ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ ବାହା କରବ ବୋଲି, ତେବେ ବ ସେ ବୋଧହୁଏ ଭରତର ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ନିଜେ ସେ ଝିଅକୁ ବୁଝାଇ ଦେଇଥାନ୍ତା କି ଆଉ ଗୁରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ରୋକିଯାଇ ତା'ର ଭିତରେ ଗାହ୍ନିଷ୍ଠ୍ୟ ଜଳନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଜ୍ଞାନ ଶୁଦ୍ଧା ସହୃଦ ପ୍ରାପ୍ତ କରିନେଇ ।

ପତ୍ର ମଝିରେ ସଜାହୋଇଥିବା ଗୁମ୍ଫାମୁଖରୁ ଭଲ କନ୍ୟା ପିତା ଉପରେ ଆସି ବସିଗଲା । ଶେଷାଦ୍ରର ଆଖିକୋଣରୁ ବାହାରିଥିବା ଦୃଷ୍ଟି ଯାହା ବାହାରେ ସେହି କୋମଳାଙ୍ଗୀ କନ୍ୟାର ମୁଖ-ମାଧୁର୍ୟ ଆହ୍ୱାନ କରିବାକୁ ଲାଲାଇତୁ ନେଉଥିଲେ । ଶେଷାଦ୍ରକୁ ମନେ ମନେ ହସ ମାଡ଼ିଲା । ଗୁରୁଜନମାନେ ବହୁତ କଥା କହୁଥିଲେ ।

କହନ୍ତି—ବାହାରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଭିତର ଗୁଣ ଅଧିକ ପ୍ରଧାନ; କିନ୍ତୁ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଆକୃତିର ଉପେକ୍ଷା କରିବା ମଣିଷର ପ୍ରକୃତିବିରୁଦ୍ଧ । ହସିବା, ଗାଇବା, କଥା କହିବା, ଶୁଣିବା, ଲଜ କରିବା, କେବେ କେବେ ମଧୁର କୃତ୍ରିମ ହୋଧ ଦେଖାଇବା ଆଦି ହଜାର ଅଙ୍କ ଅଛି ଏହି ରୂପର । ଏହି ବହୁରଙ୍ଗୀ ସୂତାରେ ଗୁଚ୍ଛାହୋଇଥିବା ଶୃଙ୍ଗାର ଝୁଲୁରେ ଝୁଲିବା ଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ—ମଣିଷର ରୂପ-ମାଧୁରୀ ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ସଂସାରରେ ସବୁ ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର କିନ୍ତୁ ଖାଇଲବେଳକୁ ବେକାର, ଏପରି କେତେ ଦାନ୍ତ ଥାଏ ? କେତେ ଫୁଲ ଏପରି ଅଛି ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର; କିନ୍ତୁ ଗନ୍ଧରେ ନାକ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ପତ୍ନୀ-ଆଗରେ କୁଇର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କଣ ? କିନ୍ତୁ କୁଇ ପୁରନ୍ଧର ଖଣି । ନାଲି ଟହଟହ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ମନ୍ଦାରକୁ କେହି ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋଷି ଚୁଲନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଜା-ପାଠରେ ବି ସେ ବିଶେଷ କାମରେ ଆସେ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର କେଶ ଏବଂ ନାସାୟୁଷଙ୍କ ଚରଣରେ ଆଡ଼ମ୍ବରସ୍ନାନ ମସ୍ତିକା ହିଁ ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ । ସେଥିପାଇଁ ଲୋକେ କହନ୍ତି, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଗୁଣର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ ।

ଶେଷାଦ୍ୱାର ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ବିଚାରଧାରା ଗୋଟିଏ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉପର ଦେଇ ଯାଇ ନୂଆ ମୋଡ଼ ନେଲା । ତାକୁ ବରଦେଶ କରି ବିଦାକଲବେଳେ ‘ତା ମା’ର ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ତାର ହୃଦୟପଟରେ ଅଙ୍କିତହୋଇଗଲା । ପୁଅର ବିବାହ ମା ପାଇଁ ଆନନ୍ଦର କଥା ହୁଏ ଉଚିତ । ତେବେ ଗୀତ ବେହରା ହୋଇଗଲେ ଯେମିତି ଖାପପଡ଼ା ଲାଗେ, ସେମିତି ଏଥରେ ଅଶ୍ରୁ କଣ ପାଇଁ ? ଗୋଟିଏ କଥା ହୋଇପାରେ—ପୁଅ ବାହାଢ଼ିବା ମାନେ ମା ତାର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦାୟିତ୍ୱ ବୋହୂକୁ ‘ସମର୍ପି’ ଦିଏ । ଏହି ଦାୟିତ୍ୱକୁ ବୋହୂ କେତେଦୂର ସମ୍ଭାଳି ପାରିବ ତାର ଜବାବ କେବଳ ଭବିଷ୍ୟତ ଦେଇ ପାରିବ । ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲୋକେ ବରାବର କହନ୍ତି ଯେ ସ୍ୱାମୀ କାମରୁ ଦରକୁ ଦେଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ତାର ଧର୍ମ ଡେଖେ ଆଉ ମା’ ପୁଅର ପେଟ ଦେଖେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଦୃଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱାମୀର ରୋଜଗାର ଉପରେ ଥାଏ; ଆଉ ମା ସବୁବେଳେ ପୁଅର ଆବଶ୍ୟକ ଜନିଷ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଇଥାଏ । ସେ ଗୁଡ଼ିଏ ଡାକ ସବୁନେଲେ ସୁଖରେ ଥାଉ । ସ୍ତ୍ରୀ ସବୁବେଳେ ଭାବୁଥାଏ ଯେ ତା ସ୍ୱାମୀଠାରୁ କେତେ ସୁଖ ପାଉଛି । ଭକ୍ତ ହରି ମଧ୍ୟ ସହସ୍ରାର୍ଗୁଣଶୀଳ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହୁଛନ୍ତି—“କାର୍ଯ୍ୟୋଷୁ ଦାସୀ, କରଣେଷୁ ମନ୍ତ୍ରୀ” । ଏହିଭଳି କଥାକୁ ମନେହେଉଛି ଯେ ଅନୁକୁଳ ଦାମ୍ପତ୍ୟଜୀବନ ଲକ୍ଷ୍ମରଙ୍ଗର କୃପାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବରଦାନ ।

ଶେଷାଦ୍ୱାର ଏହିପରି ଭାବନାସ୍ରୋତରେ ଭସିଯାଉଥିଲାବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ ସବୁ ବିଧି-ବିଧାନ ଶେଷ କରି ବାଜା ବଜାଇବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

ଅସଙ୍ଗତ କଥାବାଜ୍ଞୀ, ଅସ୍ତ୍ରାସଙ୍ଗକ ପଣ୍ଡିତାସ ଏବଂ ଅଯାଗତ ଆଦର-ସକ୍ତାରରେ

ଶେଷାଦ୍ୱାର ମନ ଛୁଡ଼ିଯାଇଥିଲା । ସେହି ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ଖୋଲପବନ ସେବନ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଗାଁଠାରୁ ଦୂରକୁ ବାହାରିଗଲା । ଦୌଡ଼ା-ଦୌଡ଼ି, କୋଳାହଳ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂସାର ଭିତରକୁ ଶେଷାଦ୍ୱାର ଯେତିକି ଦ୍ରବେଶ କରୁଥିଲା ତା ମନ ସେତିକି ଅଶାନ୍ତ ହୋଇଉଠୁଥିଲା । ତ୍ୟାଗରାଜ କହିଥିଲେ, ‘ଶାନ୍ତ ବନା ପୁଣ ମିଳେନାହିଁ ।’ ସଙ୍ଗୀତରେ ତାକୁ ଶାନ୍ତ ମିଳୁଥିଲା । ଶେଷାଦ୍ୱାର ବୋଧହୁଏ ଏକାନ୍ତ ରହୁବାରେ ଶାନ୍ତ ମିଳିପାରେ । ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ଶେଷାଦ୍ୱାର ମନ ପୁଣି ଭାବନାସ୍ରୋତରେ ଭସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜଣାନାହିଁ କାହିଁକି ଏହି ଲୌକିକ ଜଗତରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇବାର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟାରେ କ୍ଳେଶର ଛଟା ଗୋଲେଇ ହୋଇ ରହୁଛି । ସଂସାରରେ ସବୁଠୁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ବସ୍ତୁ ବିବାହ । ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରୁ କିମିକ ବିକାଶ ପାଇଥିବା ମାଳବ ସମସ୍ୟାର ପ୍ରଥମ ପାତ୍ରର ଅଟେ ବିବାହ । ତିନି ମାସ ପୁଅରୁ ତାର ବାହାଘର ଠିକ୍ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେହିଦିନୁ ବରଷାର ତଟକା ପାଣିରେ ଉବୁଟୁରୁ ହୋଇ ଭରୁଥିବା ପୋଖରୀ ପକ୍ଷ ତାର ହୃଦୟ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଆନନ୍ଦର ଭାବନାରେ ପ୍ଳାବିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେ କଲ୍ଲନା କରୁଥିଲା ଯେ ତାର ସ୍ୱପ୍ନର ସୁନ୍ଦରୀ ତାର ମାନସ-ଆକାଶରେ ଗଣକ ପାଇଁ ବିଜୁଳି ପରି ତମକି ଯାଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି । ସେହି କଲ୍ଲନା ବର୍ତ୍ତମାନ ସାକାର ହୋଇ ତାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ବସିଛି ତ ତା ହୃଦୟ-ସାଗରେ ଆନନ୍ଦମୟ ରାଗିଣୀ ବାଜୁଛି ଏବଂ ସେ ନିଜକୁ ଭୁଲିଯାଇଛି । ଏହିପରି ଆସୁବିଭେର ହଜି ହାଲେ ଯାଲେ ତା ମନରେ କେତେ କଥା ପ୍ରଶ୍ନଚିହ୍ନ, ହୋଇ ଆଗରେ ଭସିଯାଇଛି—ତାର ଜୀବନ-ସଂଜ୍ଞା ଏହି ହିଁଅଟି କେମିତିଆ ? କେମିତି ଲାଗିବ ? ମା କହୁଛି ସେ ମୋତି, ମାଣିକ, ପାପଣିଶା ପରି ତେଜୋମୟୀ । ତାର ବର୍ଣ୍ଣନାଦ୍ୱାରା ତା ଚେହେରା ତ ଆଗରେ ଦିଶି-ଯାଇନାହିଁ; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସଙ୍ଗ-ପଟାଣୀରେ ତିଆରି ହେଉଥିବା ସୁସ୍ୱଦୁ ଖାଦ୍ୟ ପରି ଜିଭରୁ ନାଲି ରୁମ୍ଭାଜିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି ସେଥିରେ ।

ବାସ୍ତବରେ ବୋଧହୁଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବାରେ ସୁଖ-ଦୁଃଖ ଦୁଧ ଓ ପାଣି ପରି ମିଶିକରି ଅଛି । ମିଳନର କଲ୍ଲନାରେ ସୁଖ ତ ଅଛି ଏବଂ ସେଥିରେ ବିଳମ୍ବ ଘଟୁଥିବାରୁ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ହେଉଛି ।

ସେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତିନି ମାସ ବିତିଗଲା; କିନ୍ତୁ ତାର ଗ୍ରହ ଏବେ ବି ବନ୍ଦ-ଗତିରେ ଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଅବସ୍ଥା ଏପରି ଯେ ଯଦି ସେ ହସୁଛି ତେବେ ସେ ହସରୁ ଖସି-ପଡୁଥିବା ମୋତିକୁ ସେ ସାଉଁଟି ପାରୁନାହିଁ । ତାର ଅଧରରୁ ଝରୁଥିବା ମଧୁ ସେ ଅସ୍ୱାଦନ କରି ପାରୁନାହିଁ । ସେ ଶୁଭ ଦିନ ପାଇଁ ତାକୁ ଆହୁରି ଗୁରୁଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଗୁରୁଜନମାନେ ଆଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ନରବକ୍ତ ଉପରେ ବସି ଶେଷାଦ୍ୱାର ସନ୍ଧ୍ୟାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲା । ଆକାଶରେ ଧାଦଲ, ଗଗନରେ ପକ୍ଷୀମାନେ ଏବଂ ପାଣିରେ ମାଛ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ

ଆନନ୍ଦରେ ଘୃଷ୍ଣିଲୁହନ୍ତି । ଶେଷାଦ୍ର ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ନର୍କକୁଳେ ଗଛର ସଦନ ଶାଖାରେ ବସି ଆମ୍ଭ ବଢ଼ିଲ ଖାଉ ଖାଉ କୋଇଲିଟିଏ ବସି ପଞ୍ଚମ ସ୍ତରରେ ତାର ନୂଆ କରି ପାଇଥିବା ସାଥୀ ପ୍ରିୟାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରୁଛି । ଶେଷାଦ୍ର ତାର କାନ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ।

ପରେ ଶେଷାଦ୍ର ଆଖି ଖୋଲି ଚାହିଁ ଦେଖିଲା ଯେ ପାହାଡ଼ ଚୂଡ଼ାରେ ଶ୍ୱଚରଣ କରୁଥିବା ମେଘଗଣ୍ଡ, ପରା ଚନ୍ଦ୍ରକରଣର ଶୋଭା ସନ୍ଧ୍ୟା ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ହିଲିମିଲି ହୋଇ ଉଠୁଛି ।

ଗାଁକୁ ଫେରିଲାବେଳେ ଶେଷାଦ୍ର ବାଟ ଭୁଲିଗଲା । ଗୁରୁମା ଗାଁର ଫିକା ଆଲୁଅରେ ବିଲର ହାଡ଼ ଓ ବାଙ୍କରୁ ସଙ୍କେତ ପାଇ ସେତେବେଳେ ସେ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ସେତେବେଳକୁ ଗାଁ ନଅଟା ବାଜିଯାଇଥିଲା । ବରଯାତ୍ରୀମାନେ ଖାଇଥାନ୍ତି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଠିକଣା ହୋଇଥିବା ବାସସ୍ଥାନକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ପାଞ୍ଚଟା ପରେ ବର ମହାଶୟକୁ ନ ପାଇ ହିଅ ତରଫର ଲୋକମାନେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଗାଁର କୋଣ କୋଣ ଖୋଜିରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବରକୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ପଶିଲା । ହିଅବାଲ ଭାବିଥିଲେ କାଳେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼ ଶିଖାଗୁରରେ କୌଣସି ନିଷିଦ୍ଧ ରହୁଥିଲା ବୋଲି ବର ଅସନ୍ନୁଷ୍ଠ ହୋଇ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ଶେଷାଦ୍ରକୁ ପାଇ ସେ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଏହି ନବକଲ୍ପିତ ଅନୁନୟ ବନୟର ବୋର୍ ଶେଷାଦ୍ରକୁ ହଇସା କରିଦେଇଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଠିକ୍‌ଭାବେ ଖାଇ ବି ପାରିଲା ନାହିଁ । ନୟମ ରକ୍ଷାକଲ ପରି ଆଲୁ ଟିକେ ଖାଇ ଉଠିଗଲା । ଜୁଆଁର ରୁଷିଯିବାର ଯେଉଁ ଚନ୍ଦ୍ରା ଘରବାଲକୁ ଆଉଜି ତ କଣ ରଖିଥିଲା ତାହା ତାର ଖାଇବା ତଳ ଦେଖି ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା ।

“ଶୋଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କୋଉଠି କରାଯିବ ?” ଶେଷାଦ୍ରକୁ ତାର ଶଳା ପଚାରିଲା ।

“ଯୋଉଠି ହଉ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତ ଅଛି । ପାଖରେ ଲୋକ କଥାବାତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ମୋର ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ । କୋଉଠି ପିଙ୍ଗୁ ଚାଲିଗଲେ ବି ମୋ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ଭଲ ପବନ ହଉଥିବ । ମୁଁ ଭାବୁଛି ବାଗଣ୍ଡାରେ ଠିକ୍ ହବ ।” ଶେଷାଦ୍ର କହିଲା ।

“ନାହିଁ ଆଜ୍ଞା, ଆମ ଗାଁରେ ଥଣ୍ଡା ଟିକେ ବେଶୀ ପଡ଼େ । ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ସହ୍ୟପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା...”

ନିଜ ଶଳା କଥା ମଝିରେ ଚିଡ଼ିଉଠି ଶେଷାଦ୍ର କହିଲା, “କିଛି ଚନ୍ଦ୍ରା ନାହିଁ ଭଲ ! ଭୁମେ ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେମିତି ହଉ ସମ୍ଭାଳି ନେବି ।”

ଦୁଇ ଦିନ ଧରି ହବ ସେ ଶୋଇପାରିନଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଭାରି, ଏବେ ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ନିଦ ଆସିଯିବ; କିନ୍ତୁ ତାର ଆଶା ନିରାଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା । ଶଳାର କଥା ସମର୍ପନ କଲ ପରି ଥଣ୍ଡା ପବନ ବୋହୁବାକୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

ତା ଛଡ଼ା ମଣିମାନଙ୍କର ଉପଦ୍ରବ ବଡ଼ ଜୋରରେ ଚାଲିଲା । ଶେଷାଦି ଗୁଡ଼ର ପାଇଁ ବଛଣା ଉପର, ତଳିଆ ତଳ ସବୁ ଦରଣ୍ଡ ଦେଖିଲା ଗୁଡ଼ର ନାହିଁ, ଖାଲି ଶେଜ ସରଘୋଇଛି ।

ସେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ଶେଷାଦିକୁ ଗୁଣ ଲାଗିଲା । ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଡ଼ମାଏ ଗୁଡ଼ର ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇବା ଅଭ୍ୟାସ ହେଲା; ନ ହେଲେ ତାକୁ ନିଦ ଆସେ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ସେ ଗୁଡ଼ରେ ଶୋଇବା ତା କପାଳରେ ଲେଖାନଥିଲା । ନ ହେଲେ ଏଡ଼େ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ସବୁ କଥା ଦେଖାଶୁଣା କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ଗୁଡ଼ର ଶିଷୟରେ ଉପେକ୍ଷା କାହିଁକି କରନ୍ତେ ?

ଗାମୁଛା ଖୋଲି ସେଇଥିରେ ଘୋଡ଼ିହେବାର ଚେଷ୍ଟା କଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଉନଥିଲା । ଗୋଡ଼ଆଡ଼ୁ ଟାଣିଲେ ମୁଣ୍ଡ ଫୁଲୁଲା ପଡ଼ୁଥିଲା । ମୁଣ୍ଡଆଡ଼ୁ ଘୋଡ଼େଇ ହେଲେ ନୋଡ଼ ଖାଲି ପଡ଼ୁଥିଲା ।

କୃତ୍ରିମାଳ ବାଧା ହୋଇ ଗୋଡ଼କୁ ପେଟରେ ଲଗାଇ, ହାତକୁ ଛୁଇଁ ଉପରେ ରଖି ମା' ଗର୍ଭରେ ଥିବା ଶିଶୁ ଭଳି ପଲଙ୍କ ଉପରେ ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇଗଲା ।

ସମୟ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଶେଷାଦିର ଆଖି ଟିକେ ଟିକେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

ଅଧା ନିଘରୁ ସେ ହଠାତ୍ ଚମକି ଉଠିପଡ଼ିଲା । ତାକୁ ଲାଗିଲା ଯେପରି ତା ଦେହରେ କିଛି ନରମ ଜନିଷ ଘୋଡ଼େଇ ଦିଆହେଉଛି । ଶେଷାଦି ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖିଲା ତ ଗାମୁଛାର 'ପରଦା' ପଛରୁ ପଲଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଆକୃତି ଛୁଡ଼ା-ହେଲା ପରି ଦିଶୁଛି । ନିଜ ଉପରୁ ଘୋଡ଼ାହୋଇଥିବା ଲୁଗାକୁ ହଟାଇବାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଞ୍ଚାଳନ ଶକ୍ତି ତାଠାରୁ ନଥିବାରୁ ସେ ଧୀରେ ହଟାଇ ହଟାଇ ସେ ସ୍ଥାନର ଆଶ୍ରୟ ପାଇ ନିଜ ହାତରେ ଥିବା ଖାଲକୁ ସେହିପରି ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ପକାଇ ଦେଇ ସେ ଆକୃତି ଅନ୍ତକାରରେ ଲୁଚିଯିବାକୁ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । ଶେଷାଦି ଝଟକରି ହାତ ବଢ଼ାଇ ଜବରଦସ୍ତି ସେ ଆକୃତିକୁ ନିଜଆଡ଼କୁ ଟାଣିନବାର ଚେଷ୍ଟାକଲା ।

କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ସେ ଆକୃତି ହାତରୁ ଖସିଗଲା । କେବଳ ତାର ବେଣୀ ଶେଷାଦି ହାତରେ ପଡ଼ିଗଲା — ତାହା ବି ଯଶ ଦୁଇକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଳି ମଝିରୁ ବାହାରିଗଲା । ବେଣୀରେ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ସେବଟା ଫୁଲୁରୁ ଗୁଣ୍ଡେଟି ଶେଷାଦି ହାତରେ ରହିଗଲା ।

ପାପୁଲିରେ ଶୋଭାପାଉଥିବା ସେହି ଫୁଲୁକୁ ଶେଷାଦି ଦେଖୁଥିଲା । ଏ ଫୁଲୁ ନୁହେଁ — ନୂତନ ଆନନ୍ଦମୟ ଜୀବନର ଚିହ୍ନ, ପବନ ପ୍ରେମର ପ୍ରମାଣ । ମନ ଦେଇ ମନ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ପାଇବା ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲା, ତାହା ଫଳସ୍ବରୂପ ଲବ ଶୁଣିରଙ୍କର ନରଦାନ ।

ସେବଟାଫୁଲର ମଧୁର ସୁଗନ୍ଧରେ ନିଜକୁ ଭୁଲି ଶାଲର ଉଣ୍ଟିତାରେ ଶେଷାଦି ଅଳସ ଘାଙ୍ଗିଲା ।

ସୁଖାନ୍ତ

ନିଦବଟିକା ଖାଇବାର ଘଣ୍ଟାକରୁ ବେଶି ହୋଇଗଲାଣି; କିନ୍ତୁ ତାର କିଛି ପ୍ରାନ୍ତକ ଜଣା ପଡୁନାହିଁ । ବାରଟା ବେଳଯାଏ ବଛାଣାରେ ଏକର ସେକର ହୋଇ ଶେଷରେ ବାଧା ହୋଇ ବଟିକା ଖାଇଥିଲା । ଅତି କମ୍ରେ କୁରା ତନି ଘଣ୍ଟା ଶୋଇ ନ ପଡ଼ିବ ତ ଖାଇବା ହଜମ ହୁଏ ନାହିଁ । ଖାଇବା ତ ଜଣ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ; ଫେରେ କାଲି ହଇରାଣ ହବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ତା ପାଇଁ ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏହିପରି ନିଦବଟିକା ଖାଇନେଲି ।

ଘରେ କେହି ନ ଥିବାରୁ ଭାରିଲି ଖୁବ୍ ଶୋଇପାରିବି । ଖରାବେଳେ ଆଖି ପଲକ ପକାଇଥିଲି କି ନାହିଁ ତାକବାଲର ତାକ କାନ ଫାଟି ହୃଦୟରେ ପଶିଗଲା । ଶେଷରେ ଚିଠି ଖୋଲି ଦେଖିଲେବେଳକୁ ମହୁଳା-ମଣ୍ଡଳର ଗୁମା ରସିଦ ବାହାରିଲା । ଗୁମା କରି ସେ କାଗଜ ଚରି ଅଳ୍ପଆଗଦାରେ ପକାଇ ଯାଇ ପୁଣି ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ହୃଦୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ଅରୁଣ୍ଡ । ପାଣି ପିଇବାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଘରେ ପାଣି ଦେଲବାଲା କିଏ ? ଆଳୟରେ ଖଟର ବାଡ଼ିରେ ମୁଣ୍ଡ ଦେଇ ଶୋଇରହିଲି । କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟ ପରେ ଛୁତିଧରା କମିଗଲା । ପାଖରେ ଥିବା ରେଡ଼ିଓ ଟେବୁଲ୍ ଉପରୁ ଖବରକାଗଜ ଉଠାଇ ପଡ଼ିଲା । “ଆସୋଲେ-ଏଗାର”ର ପୃଥ୍ବୀ ଉପରେ ନିରାପଦ ପହଞ୍ଚିବା ଖବର ଶୁଣିଲା ପରେ ମନଟା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ଯେବେଠୁଁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଆଡ଼େ ଏମାନଙ୍କ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ସେବେଠୁଁ କେତେ ଚନ୍ଦ୍ରା ମନକୁ ବ୍ୟାକୁଳ କରିପକାଉଥିଲା । ସେମାନେ ପୃଥ୍ବୀର ଆବରଣ ବାହାରେ ପହଞ୍ଚିଲେଣି କି ନାହିଁ, ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗୁଣପାଖେ ତାଙ୍କର ପରିକ୍ରମା ଆରମ୍ଭ ହେଲେଣି କି ନାହିଁ, ଏଲ. ଏମ୍.ର ସବୁ ବିଭାଗ ଠିକ୍‌ଠାକୁ ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏଲ. ଏମ୍. ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଓହ୍ଲାଇଲେଣି କି ନାହିଁ, ଏହି ଭାବନା ମନକୁ ସବୁକ୍ଷଣରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିପକାଉଥିଲା । ସକାଳୁ ଖବରକାଗଜ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଚେଡ଼ିଓ ସମାବୃତର ପ୍ରକାଶ—ସାରା ରାତି ସେହି ଚନ୍ଦ୍ରା—ଆଉ କୋଡ଼ିଏ ତାରିଖରେ ତ ଜାଣ, ରାଣ ପକାଇଲା ପରି ନିଦ ଆସିଲା ନାହିଁ । ଏଲ. ଏମ୍. ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଲା କି ନାହିଁ, ‘କୋଲମ୍ବିୟା’ ସହିତ ଯୋଗସୂତ୍ର ହେଲା କି ନାହିଁ, ଏହି ଚିନ୍ତା ଥିଲା । ଶେଷରେ ଅଧରାତିରେ ଅଧାର ହୋଇ ସମାବୃତପନ୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟକୁ ଫୋନ କରି ତ ଖବର ମିଳିଲା ଯେ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ‘କୋଲମ୍ବିୟା’ରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଯାଉଛି । ଏ ଖବର ଶୁଣି କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ।

ପୁଣି ଭାବନା ଜାଗିଉଠିଲା । ଫେରେ ଫେରିଆସି ଭ୍ରମଣର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବାର ଶକ୍ତି ତା’ଠାରେ ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏହି ଚିନ୍ତା ମନକୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରିପକାଇଲା । ଏହି ସବୁ

ବ୍ୟସ୍ତତା କାହିଁକି ? ଏ ସବୁ କଥାରେ ମୋର କଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ? ମନକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ତେଷ୍ଟା କଲି । କିନ୍ତୁ ଦୁନିଆର ସବୁ ସମସ୍ୟା ମୋର ନିଜ ସମସ୍ୟା ହୋଇଉଠିଲା । ଫଳ ଏଇଥିଲା ଯେ ନିଜ ଅସିଲ୍ଲାଜ ନାହିଁ । ‘ଆପୋଲୋ’ ନାଶ୍ଟ୍ର ଶେଷ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ, ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ସମସ୍ୟା ଜାଗିଉଠିଲା । ଶୁଦ୍ଧ ସାରା ମୁଁ ଭଲଭଲ ଗତି ଏବଂ ନିଜଲିଙ୍ଗପ୍ରାଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ଭାବୁଥିଲି ।

ଦିନଯାକ ପୁଅଠାରୁ ଚିଠିକୁ ଅନାଇ ଅନାଇ ସମୟ କଟିଯାଏ । ରୋଷେଇ ଘରେ କାମ କଲବେଳେ ଏବଂ ଆରାମତୋକିରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେଇମାନଙ୍କ କଥା ଭାବୁଥାଏ । ସେ ତ ସବୁବେଳେ ନିଜ ପରିବାରର ଚିନ୍ତାରେ ବୁଡ଼ିରହୁଥିବେ, ତାଙ୍କର ବାପା-ମା’ଙ୍କ କଥା ଭାବିବାକୁ ବେଳ କାହିଁ ? କେବେ କେବେ ଭାବୁଛି କି ଯାଇ ପୁଅ ପାଖରେ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ତାଙ୍କର ସମୟ ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥାନତାରେ ଆମେ ବାଧା ଦିବା ଅନୁଚିତ । ସେମାନଙ୍କର ଗୁଲି-ତଳନ ଅଲଗା, ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରା ଅଲଗା । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆମ ବିଚାରଧାରା ମେଲ ଖାଇବ ନାହିଁ । ଆମର ଏଇଠି ଚେତା ଭଲ—ଏହିପରି ସେ ଲମ୍ବା ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଦିବାକୁ ଲାଗିଯାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ସେ ତ ‘ଉଟାଏର’ ହୋଇସାରିଛନ୍ତି । ଘରଭଡ଼ା ମିଳେ । ପୁଅ କେବେ କେବେ ପଇସା ପଠାଏ । ମନ ହେଲେ କିଛି ଲେଖାଲେଖି କରିବାକୁ ବସିଯାଆନ୍ତି—ପତ୍ର-ପତ୍ର କାମାନଙ୍କରେ ଲେଖା କା କେଉଁ ସହ-ସମାବେଶ ପାଇଁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଯାଆନ୍ତି । ଦିନରେ କାହା ସହଜ ସାକ୍ଷାତ କରିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି । ନ ହେଲେ ଦସି-ବସି ବଡ଼ ମନଦେଇ କିଛି ଲେଖୁଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ହଇରାଣ ତ ମୁଁ ହଉଛି; କାହିଁକି ନା—ନା ମୁଁ ରୋଷେଇ ଘର କାମ ଏକାନ୍ତିଆ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁଛି ନା ଖାଲି ବସିବାକୁ ମନ ହଉଛି । ସେଥିପାଇଁ ବାଜେ ବାଜେ କଥାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ୁଛି ।

ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଆରାମରେ ଶୋଇପାରୁଥିଲି, ସେତେବେଳେ ମତେ ଘରେ କେନ୍ଦ୍ର ହୁଅଇ ଦେଲେନାହିଁ । ଦିନେ ବି ମୁଁ ଆରାମରେ ଶୋଇପାରିଲି ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଏକବାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲି ସେତେବେଳେ କଥା ତ ମୋର ମନେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେବେଠାରୁ ମୋର ହେତୁ ପାଇଲଣି ମୁଁ ଦେଖିଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ି ଲବେଳେ ମଧ୍ୟ ମତେ ଗଣ୍ଡର ନିଦରୁ ଉଠାଇ ମା’ କହିଥିଲେ “ଉଠ, ଉଠୁ, ସ୍କୁଲ ଯିବୁ ପରା, ଜଳିବୁ ତିଆର ହୋଇଯା ।” ମୋର ମା ବଡ଼ ଧର୍ମପରାୟଣା ଥିଲା, ଏଥିପାଇଁ ରୋଷେଇ କାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ଗାଧୁଆ ପାଧୁଆ, ସାଜ-ସଜ୍ଜା ସବୁ କାମ ଶେଷ କରିବାକୁ ଗୁଡ଼ୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ମତେ ଉଠାଉଥିଲା । ଖରାଦିନେ ରାତିରେ ନିଦ ଶୀଘ୍ର ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ସକାଳେ ଜଳିବୁ ଦିବ ବି ଭଲେ ନାହିଁ । ଜଣାନାହିଁ ଏତେ ତରତର କୋଉଥିପାଇଁ । ମା ମୋ ମୁହଁରେ ପାଣିଛୁଟିକା ମାରି ମତେ ଉଠାଇ ଦେଉଥିଲା । ରବିବାର ଦିନ ଘଷି-

ମାଜି ହୋଇ, ତେଲ ହଳଦି ଲଗାଇ ଗାଧୋଇବାର ଯେଉଁ କାଣ୍ଡ-କାରଖାନା
ଥାଏ, ସେଥିପାଇଁ ଅନୁଭବ ସେ ଘନ ବି ଭେରିଯାଏ ଶୋଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ଗରମ ବୃତ୍ତି
ଆଗରୁ ଯେତେବେଳେ ସକାଳୁ ସକାଳୁ ସ୍କୁଲ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ ସେତେବେଳେ ମନେ-
ହୁଏ ନିଦୁଆ ନିଦୁଆ ଆଖିରେ ଯାଇ ମୁଁ ସ୍କୁଲରେ ବସୁଛି । ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ସମୟରେ ବହୁ
ହାତରେ ନଈ ନଈ ମତେ ନିଦ ଆସିଯାଏ । କାନ୍ଦେ ପଡ଼ା ଗୁଡ଼ି ମୁଁ ଶୋଇପଡ଼ିବି
ଏହି ଭୟରେ କାପା ଗୋର ପାଖରେ ବସି ପଡ଼ାଉଥିଲେ । ଭିତରୁ ହାଇ
ଭସରେ ହାଇ ଉଠିଆସୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଭିତରେ ଭିତରେ ବୁଝି ରଖି ବାଧା ହୋଇ
ବସି ପଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଦୁଇି ସକାଳ ହେଉ ନ ହେଉଛି ମତେ ପଢ଼ିବାକୁ ଡ଼ୋଇ
ଦଉଥିଲେ । ବୃତ୍ତି ହେଲେ ଶୋଇବି, ଏହି ଆଶାରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଯେକୌଣସି
ପ୍ରକାରେ କଟାଇଦଉଥିଲି । କେଜାଣି କଣ ହେଉଥିଲା କି କାହାର ଅଭିଶାପ ପଡ଼ୁଥିଲା
ବୃତ୍ତିରେ ଲକ୍ଷ ତେଣୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ନିଦ ହେଉ ନ ଥିଲା । ପଶ୍ଚାତ୍ତାପରେ ବହୁ ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ
ନିଦ ଆସିଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବୃତ୍ତି ବେଳେ ପଢ଼ି କା ଏବଂ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ିବାରେ ଜଣ-
ପଡ଼ୁ ନ ଥିଲା ସମୟ କିପରି ଚାଲିଯାଉଛି । ମାତ୍ର ମତେ ବରବର ଗାଲି ଦଉଥିଲା
“କର୍ତ୍ତମାନ ଶୋଇପଡ଼ି ରିଅ, ଅଧରାତି ଯାଏ କଣ ପଡ଼ୁଛି ?” କଲେଜପଢ଼ାର ଶେଷ
ବର୍ଷରେ ମୁଁ ନିୟମ କଣ ଏହା ଠିକ୍ କରିଥିଲି ଯେ ଆଉ ଏ ଜନ୍ମରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ନା
ନେବାର ନାହିଁ ଏବଂ ମୁଁ ଆଗ୍ରମରେ ପ୍ରତିଦିନ ଯେତେ ଚାହେଁ ସେତେ ଶୋଇବି ।
ଘରେ ଭାଇ-ଭଉଜକୁ ମୁଁ ଦେଖେ ନଅଟା ବାଜୁ ନ ବାଜୁ ଶୁଣି କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଶୋଇ-
ଯାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ମୋ ପାଇଁ ଅପରିଚିତ ଡାକ୍ତର ଆନନ୍ଦର କଲ୍ଲନା ମାସକେ
ମୋ ମନରେ ଆଲୋଚନା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ମୁଁ ଠିକ୍ କରି ନେଇଥିଲି ଯେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ
ଏହି ସମୟରେ ଶିବାହ କରି ଯବୁ ଘନ ଆଗ୍ରମରେ ଶୋଇବି । ଏପରି ଉତ୍ସାହସମୟ
ଜୀବନ ପାଇବି ଯେଉଁଥିରେ ନା ଥିବ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ସଙ୍କଟ ନା ନିଦରେ କିଛି ବାଧା
ପଡ଼ିବ ।

ବିବାହ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ତ ସେମିତି ନ ଥିଲା ସେମିତି ମୁଁ ଭାବିଥିଲି । ସକାଳୁ
ପାହାନ୍ତାରୁ ଉଠିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଅଧରାତି ଯାଏ ପ୍ରେମର ଦୁନିଆରେ ବିଚରଣ
କରି ହାଲିଆ ଟୋଇ ଶୋଇ ଶୋଇ ସକାଳୁ ଦୁଧବାଲର ସ୍ତରରୁ ମତେ ଯମଗାଳଙ୍କର
ଆକାରର ଆଭାସ ଜଣାଯାଉଥିଲା । ଅନନ୍ତ ଆଖିରେ ହିଁ ଉଠିପଡ଼ିବା, ଦାନ୍ତଘଷା-
ଗାଧୁଆ ଆଦି ସାରି ମାଲି କଫିର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ କରିବା, ଚାଲିବାଣିର ଆସିବା
ଯିବା, ଖାଇବା ତିଆରି କରି ‘ଅଫିସ’କୁ ପଠାଇବା, ଶେଷାଇ ଘର କାମଦାମ ସାରି
ଆଗ୍ରମକୌଳରେ ବସୁ ବସୁ ଏଗାରଟା ବାଜିଯାଏ । ସକାଳୁ ମତେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
କରୁଥିବା ସମ୍ବାଦପତ୍ରଟି ଧରୁ ଧରୁ ଆଖି ମାଡ଼ିହୋଇ ଥାଏ । ଆଖି ବନ୍ଦ ହେଉ ନ ହେଉଛି
ପୋଷ୍ଟମ୍ୟାନର ଡାକ ବା ପରିବାବାଲର ଡାକ ବନ୍ଦ ଆଖି ପଡ଼ାକୁ ଶୋଲାଇ ଦେଉଥିଲା
ବା ପଡ଼ିଶାଘର ପିଲ ମଜାରେ ଆସି ଘଣ୍ଟି ବଜାଇ ଦିଅନ୍ତି । କିଏ ଆସୁଥିବ ଭାବି

କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଖେ ତ କେହି ଦଶନ୍ତ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦୂରରୁ ପିଲଙ୍କର ଖିଲି ଖିଲି ହସ ଶୁଣାଯାଏ ଯାହା ।

ସୁଖି ଦି'ପହରେ ସେ ଖାଇବାକୁ ଆସନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ବଦାକର ଫେରେ କେଉଁ ପନ୍ଦ କା ବା ଉପନ୍ୟାସ ହାତରେ ନଉ ନଉ ଗୁଡ଼ିଆଇଥିବା ନିଦ ବଡ଼ ଆଶାରେ ଫେରୁଥାଏ । ଏତିକିବେଳେ “ମା ସାଆନ୍ତାଣୀ” ଶୁକରଣୀର କର୍କଶ ମଇଁଷିଆ ରଡ଼ି ଶୁଣାଯାଏ; ଯେପରି ମୋର ଶୋଇଯିବାଟା ତାର ପସନ୍ଦ ନୁହେଁ । ଫେରେ ଉପରଓଳି ଜଳଖିଆର ପ୍ରବନ୍ଧ, ତା ପରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇ । ରାତିରେ ଫେରେ ସେହି ପ୍ରଣୟକାଣ୍ଡ ଏବଂ ଅଧା ନିଦ । ଯେମିତି ଆମର ପ୍ରେମର ଉଷ୍ମତା ଟିକେ ଶିଥିଳ ପଡ଼ିଯାଉଥିଲା ତ ବଢ଼ି ସେତିକିବେଳେ ସଞ୍ଜି ସୁ ହୋଇଉଠୁଥିଲା । ସେ ଦିନସାରା ଆରାମରେ ଶୁବ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳାଖେଳି କରି ରାତିରେ ଦୁଧ ପିଇ ପିଇ ଶୋଇଯାଏ । କୁକୁଡ଼ାଡ଼ାକରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହବା ପୁରୁ ତାର ନିଦ ଗୁରୁ ଯାଏ ଏବଂ ସେ ‘ଉଁ ଆଁ’ କରି ତାର ଅପୁର ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକଟ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ । ଯଦି ମୁଁ ତା ଆନନ୍ଦରେ ଭାଗ ନ ନିଏ ତ ଏକଦମ ଜୋରରେ କାନ୍ଦି ଚିତ୍କାର କରି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ତାରି ଯୋଗୁ ଗୁରୁଟା ବେଳୁ ଆଲୁଅ ଲଗାଇ ତାକୁ କଥା କହି, ‘ଧୋରେ ବାଉଆ ଧୋ’ ଗୀତ ବୋଲି ତାକୁ ବୁଝାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ହଉଥିଲା । ସକାଳେ ତାକୁ ଗାଧୋଇ ଦେଇ, ଦୁଧ ପିଆଇ, ସ୍ନୋ-ପାଉଡ଼ର ଲଗାଇ ସକାଳ ଦୋଳିରେ ଶୁଆଇ ଦେଉଥିଲି ତ ସେ ଆରାମରେ ଶୋଇପଡ଼ି ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଦଶଟା ବେଳକୁ ଉଠେ; ସେତେବେଳେ କି ମୁଁ ସରର କାମ-ଦାମ ସାରି ଟିକେ ସମୟ ଆରାମରେ ବସିବାର ଯୋଗାଡ଼ରେ ଥାଏ । ମୁଁ ତ ଗୁଡ଼ୁ ଥିଲି ତା ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବାକୁ ଏବଂ ତାକୁ ଶେହା ଆଦର କରି ତାର ମନ ଭୁଲାଇବାକୁ; କିନ୍ତୁ ନିଦ ମୋ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଦଉଥିଲା । ତାରି ପାଖରେ ଗଡ଼ିପଡ଼ି ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଶୋଇ-ଯିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରେ; କିନ୍ତୁ ସେ ମୋ ଲୁଗାକାନ୍ଦି ହଲାଇ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଟାଣେ, ବାଳକୁ ମୁଠାରେ ଟାଣିନିଏ, କାର ଟିକି ଟିକି ଗୋଡ଼ରେ ମୋ ପେଟ ଉପରେ ବାଡ଼ାଏ ଏବଂ ମୋର ନିଦ ଖରାପ କରିବାପାଇଁ ଯାହା କିଛି ହୋଇପାରିବ, ସବୁ କରେ । ସେ ଟିକେ ବଡ଼ ହୋଇଗଲରୁ ମଧ୍ୟ ଶୋଇବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲ ନାହିଁ; କାରଣ ତାର ପଡ଼ାପଡ଼ି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସକାଳୁ ଉଠାଇ ତାକୁ ସ୍କୁଲ ପଠାଇବା ପାଇଁ ମତେ ବି ସକାଳୁ ଉଠି ତାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସ୍କୁଲ ଛଡ଼ା ପେଟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କୁନ୍ତପିଲ ଚଲ-ପେଲ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା । ଏହିପରି ଘରେ ଦିନକୁ ଦିନ କାମ ବଢ଼ିଗଲିବାରୁ ଶୋଇବାର ଅବସର ମିଳିଲ ନାହିଁ ।

ଯେମିତି ଯେମିତି ପିଲା ବଡ଼ ହବାକୁ ଲାଗିଲେ, ତାଙ୍କର ଗୁଲିଚଳନ ଏବଂ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତା ଦେଖାଶୁଣା କରିବାର ଭାର ବି ବଢ଼ି ଗଲଲା; ଯାହା କି ମୋ ପାଇଁ ପିଲାଦିନେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତତାଠାରୁ ଅଧିକ ମନେହେଲା । ସବଦା ପିଲାଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଲାଗି-

ରହୁଥାଏ । କେଉଁ ଦିନ ତାଙ୍କର କଲେଜରୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ଡେରି ହୋଇଗଲେ ଚନ୍ଦ୍ରା, ତାଙ୍କର ଦେହ ଖରାପ ହୋଇଗଲେ ତ ବ୍ୟସ୍ତ । ପୁଅ ‘ଫାଷ୍ଟ ଡିଭିଜନ’ରେ ପାସ୍ କରୁ, ତିଅ କେଉଁ ଭଲ ଘରେ ବୋହୂ ହୁଅ, ପୁଅକୁ ଭଲ ଚାକିରି ମିଳୁ, ବିଭିନ୍ନ ପାଇଁ ପଇସା କୋଉଠୁ ଆସିବ, ତିଅ କେମିତି ଶାନ୍ତିଘରେ କାମ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବ କି ନାହିଁ—ଏହିପରି ସବୁବେଳେ କିଛି ନା କିଛି ଚିନ୍ତା ଲାଗିରହୁଥାଏ । ଏବେ ବାହାଘର ପରେ ମୋ ପୁଅ ଆଉ ଆଗଭଳି ନାହିଁ । ସେ ମୋଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଉଛି, ଏହା ଭାବ ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଉଠୁଛି । ଏହା ପରେ ପୁଣି ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗୁଛି ସେ ବୋହୂର ପିଲାପିଲି ହବାକୁ ନାହାନ୍ତି । ଯଦି ମୁଁ ବେମାର ପଡ଼ିଯାଏ ତ ମତେ ଦେଖାଶୁଣା କରିବାକୁ କିଏ ଅଛି ? ଏ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ସେ ମୋ ମୁଖଦୁଃଖ ବିଷୟରେ କିଛି ଭାବନ୍ତି ବା ନାହିଁ । ଏତେ ଚିନ୍ତା, ବ୍ୟସ୍ତତା ଭିତରେ ନିଦ କିପରି ଆସିବ ?

ସବୁ ପିଲା ବଡ଼ ହୋଇ ନିଜ ନିଜ ପରିବାର ନିଜେ ସମ୍ଭାଳୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପିଲା ହୁଅ ବା ନ ହୁଅ ତାଙ୍କ ନିଜ ବୋର୍ଡ଼ ସେ ନିଜେ ଉଠାଉଛନ୍ତି । ୧୦ ତ ଆମେ ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀ ହିଁ ଅଛୁ । ଚୁକେଲେ ସେ କହନ୍ତି, “ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ତ ଆଉ କିଛି ସମସ୍ୟା ନାହିଁ । ସମୟ ଅନୁସାରେ ଖିଆପିଆ କରି ଶୋଇପଡ଼ । ନାହିଁ ତ ରାମ ନାମ ସ୍ମରଣ କରି ମଜାରେ ରୁହ ।” ରାମନାମ ସ୍ମରଣ ମୁଁ କେତେବେଳେଯାଏ ବସି କରୁଥିବି ? ଯଦି ମୁଁ ରାମନାମ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଵରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଲାଗିବ ତ ଶୁଣିଲାବାଲା ମତେ ପାଗଲ ଭାବିବେ । ଯଦି ମୁଁ ମନେ ମନେ ମୌନବାଚନ କରେ ତେବେ ମୋର ତାକ ରାମଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବ କି ନାହିଁ ଏଥିରେ ବି ସନ୍ଦେହ ଅଛି । ଯଦି ତାଙ୍କ ଯାଏ ମୋର ତାକ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ ତ ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କୋଉଥି ପାଇଁ ? ସ୍ଵାଛଡ଼ା ସେ କାମରେ ଶୋଇବାର କିଛି ସୁରକ୍ଷା ମତେ ଜଣାଯାଉ ନ ଥିଲା, ଯାହା କି ମୋ ପାଇଁ ଅତି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଥିଲା । ରାମନାମ କରୁ କରୁ ମୋର ଆଖି ଭାରି ହୋଇ ଆସିଲା; କିନ୍ତୁ ପଲକ ଟିକେ ବି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

କେତେବେଳେ କେତେବେଳେ ବା ସମୟ କାଟିବା ପାଇଁ ସମ୍ଭାଦପତ୍ରରେ ଛପା ହୋଇଥିବା ଖବରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରେ । ଫେରେ ସେହି ‘ଆପୋଲୋ ଏଗାର’, ରାଷ୍ଟ୍ରପତି, ତେଲେଙ୍ଗାନା ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି; ଆଉ ନିଦ ଆସେ ନାହିଁ । କେତେବେଳେ ଭାବେ, ପିଲାମାନେ ବଡ଼ ହୋଇଗଲେଣି । ସମସ୍ତଙ୍କର ନିଜ ନିଜର ପରିବାର ମଧ୍ୟ ହୋଇଗଲେଣି, ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଯିବି । କିନ୍ତୁ ମମତା ଏବଂ ମାୟାର ଏ ବନ୍ଧନ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ମନକୁ ସର୍ବଦା ସେହିମାନଙ୍କ କଥା ସ୍ମରଣ ଆସେ, ସେଇମାନଙ୍କ କଥା ମୁଁ ଭାବିବାରେ ଲାଗିଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ ନିଦ ତ ଆସେ ନାହିଁ ।

କେଉଁ ଦିନ ମୁଁ ଆରାମରେ ମନସ୍ତୁର କରି ଶୋଇପାରିଛି, ଏପରି ତ ମୋର ମନେପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ଜୀବନସାରା ନିଦ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ରହିଲି । କଣ ଭଗବାନ

ମତେ ଜୀବନରେ ଥରେ ଆରମ୍ଭରେ ଶୋଇବ ପାଇଁ ବରଦାନ ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । ‘ମତେ ଧୂଆଁ ନାହିଁ’ ଲେଖା ‘ବୋଡ଼’ ଲଗାଇ ଶୋଇବାର ଚେଷ୍ଟା-କଲେ ବି ଫୋନ୍‌ର ଘଣ୍ଟି ବାଜିବ ବା ପଡ଼ିଶାଘର ପିଲା ଖବରକାଗଜ ନଦା ପାଇଁ ଆସିବ ବା ଫେରେ ପରିବାବାଲା ବା ଖବରକାଗଜବାଲା ଆସିବ । ଗୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଶାଘରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଲା ଧାନ୍‌ବାରେ ବା କୁକୁରଙ୍କର ବୋବାଲିରେ ନିଦ ଗୌପଟ ହୋଇଯିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ପରେ କୁକୁଡ଼ା ପ୍ରଭାତର ଘୋଷଣା କରିଦେବ । ଅତି କମ୍‌ରେ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ଶୋଇ ନ ପାରିଲି ତ ସାରା ଘର ଅଡ଼ୁଆ-ତଡ଼ୁଆ ହୋଇଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଟିକା ଖାଜନେବା ଭଲ । ଆଜିର ଚିନ୍ତା ମତେ ଏତେ ସଜାଗ କରି ଦେଇଛି ଯେ ଅତି କମ୍‌ରେ ଦୁଇଟି ବଟିକା ନ ହେଲେ କାମ କରିବ ନାହିଁ । ବିଛଣାରୁ ଉଠି ଅଳମାଣି ପାଖକୁ ଯାଇ ନିଦବଟିକାର ବୋତଲ ଏବଂ ପାଣି ଗିରିଧେ ନେଇ ଆସିଲି । ଥୁରିନରି ବସି ବୋତଲରୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଲି ବାହାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି ତ ହାତ ଥରବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ସବୁ ଗୋଲିତକ ବାଁ ହାତର ପାତୁଲରେ ପଡ଼ିଗଲା । ନିଦର ବଟିକା ଏ—ଏଥିରେ ନିଦ ଅଛି, ସେ ନିଦ ମୋର ଆବଶ୍ୟକ । ଥରେ ବୁଦ୍ଧି-ବଦେକ ହରାଇ ଖାଇଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । କୁକୁଡ଼ାପରି ଅଧମେଲ ଆଖିରେ ଥଧା ନିଦ ଶୋଇବାରେ ମୋର ମନ ପୁରୁବ ନାହିଁ । ମୋର ମନିଷର ନିଦ ଦରକାର । ଜନ୍ମ ହେଲା ଥିବୁ ଆଜିଯାଏ ମୁଁ ନିଦ କେବେ ପାଇନାହିଁ । ଆଜି ଯଦି ସେ ମୋତେ ମିଳିଗଲା ଗଲା ତ...

ଏଇ କଥାର ଜଳନାମାଟିଏ ମୋର ମନ ଭଣ୍ଡାହୁପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଉଠିଲା । ଏ ସଂସାରରେ ନିଦଠାରୁ ବଳି ଆଶ୍ୱମତାମୁକ ଜନସ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଆଜପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏ ଆଶ୍ୱମକୁ ହାତଲ କରି ପାରିନାହିଁ । ଥରେ ହସ୍ତ ନା କାହିଁକି ମନଭରି ଶୋଇଯିବା ଉଚିତ ।

ଫେରେ ମନରେ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଜାଗିଲା । ଉଠିକରି ପାଖ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖାହୋଇଥିବା କାଗଜ ନେଲି । କୋଲରେ ଗୋଟିଏ ବହୁ ଉପରେ କାଗଜ ରଖି ଥରୁଥିବା ହାତରେ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ସେ କାଗଜ ଉପରେ ଲେଖିବାକୁ ଲାଗିଲି —

“ତମେ ବ୍ୟସ୍ତ ହବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୋଇଛି, ଆଉ କିଛି କଥା ନାହିଁ । ତମେ ଏହା ଶୁଣିବ ନାହିଁ କି ମୁଁ ଆସୁହୁଟା କରିଛି ବୋଲି । ମୁଁ କେବଳ ଶୋଇବା ପାଇଁ ଶୋଇଛି ।”

ଖାଲି ବୋତଲ

ସେ କେ. ଜି. ଡାକ୍ତରଖାନା ବାରଣ୍ଡାରେ ଆଗକୁ ଯାଉଥିଲା—ବାହାର ଫାଟକ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ । ତାର ଚେହେରା ପୁରୁଣା ମାଟିଆ କାଗଜ ଭଳି । ଫିକା ନେଲିଆ ରଙ୍ଗର କୁର୍ତ୍ତା ତାର ନୁହେଁ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି । ତାର ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପାଉଁଜୀମା ପରି ଡିଲ, ଆଣ୍ଟୁ ପାଖରେ ବହୁତ ଓହ୍ଲିପଡ଼ିଛି ଏବଂ ପଛରୁ ଜାକ ହୋଇଯାଇଛି । ସେ ପୋଷାକରେ ତାର ପଡ଼ିଣି ବର୍ଷର ବୟସ ଦୁବଳ ଓ ହାଲିଆ ହୋଇ ଚାଲିଛି ବର୍ଷ ପରି ବୋଧହେଉଛି ।

ସେ ବଡ଼ ଉଦାସ ହୋଇ ବାହାରକୁ ବାହାରୁଥାଏ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ତାର ମା' ବେମାର ଅଛି । କଣ ବେମାର ହୋଇଛି ତାହା ନା ତାକୁ ଜଣା ନା ତାର ମା'କୁ । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ସେ ଫାଟକ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଛି । ପଛରୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ନିଶ୍ଚୟ ଶେରୀ ପରି ମାରସ ଦିଶୁଛି ।

ତାର ଡାହାଣ ହାତ 'ପକେଟ'ରେ ପକାଯା ଦଗଣ୍ଡୁଥିଲା । ତାର ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ ପଇସି ଗୋଟିଏ ପାଞ୍ଚ ପଇସି ସବୁ ମିଶି ଦୁଇଟି ହାତରେ ବାଜିଲା । ଏ ଦୁଇଟି ପଇସି ପକେଟରେ ଏପରି ଲୁଚିକରି ପଡ଼ିଥିଲେ ଯେପରି ଗୋଲିଆ ପରୁ ପାଣିରେ ବେଙ୍ଗରୁଆ ପଡ଼ିରହିଥାନ୍ତି ।

ମୁଁ ପତର ପଇସାର ଅଧିକାଂଶ । ଏହି ବିଶାଖାପଟନମ୍ରେ ଯେଉଁଠି ଦରଦାମ ଆକାଶ ଛୁଇଁବାକୁ ଚାଲିଛି, ମୋର ଭିତ୍ତି କେବଳ ପତର ପଇସା । ଏହି ପତର ପଇସାରେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଖାଲି ବୋତଲ ଜିଣିବା କଥା । କି ପାଖ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଲୁଣାଉ ଲୁଣାଉ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ କହିଲା “ବୋତଲ ଆଣିନୁ ? ନେଇଆ, ଔଷଧ ପୁରାଇଦେବ ।” “ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଥାଏ.....!” ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ହସିକରି କହିଲି ସେ ପାଟି କଲା ଓ କହିଲା, “କଣ, ମତେ ବୋତଲ ବିକି କଲାବାରୁ ଭବିଷ୍ୟ ?”

ଆରେ, ନଲି ପ୍ୟାଣ୍ଟବାଲ ଡାକ୍ତରର ପୁଅ ! ତୁମେ ଏଡ଼େ ସହଜରେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଡାକ୍ତର ହୋଇଗଲ ? ତୁମ ପାଖରେ ପଇସା ଅଛି, ମୋ ପାଖରେ ନାହିଁ । ତୁମକୁ ସୁବଧା, ମିଳିଲା ଏବଂ ମତେ ମିଳିଲା ବ୍ୟଥା । ମୁଁ ଗରିବ । ଯେବେଠୁ ମୋର ଗୁରୁତା ପରି ଜ୍ଞାନ ହେଲଣି ମୁଁ ଗରିବ; ଗତ ଦୋଢ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ଗରିବ । ମୋର ବାପା ବି ଗରିବ ଥିଲେ, ଅଜା ବି ଗରିବ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ଡାକ୍ତର ଅଜା ମଧ୍ୟ ।

ଆଲୋ, କୁକୁର ନେଇ କାର ଚଳାଇଯାଉଥିବା ଛଇ-ଛଟକି ବାଲା ! ତୁମର କୁକୁର ‘କାର’ ଭିତରୁ ଉଠି କର କେତେ ଥାଟରେ ଅନାର ଦେଖୁଛି ! ଯା, ଯା ! ତୁମର କୁକୁରକୁ ସତ୍ରାର କୁକୁର କୁକୁର ପରି ଦିଶନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସା, ଟୋକ, ଗୁଲି ସା !

ସାଇ ସେଇ ଲାଳା ସେଇ ଥିଏଟରରେ !

ଇଂରାଜି 'ଫିଲ୍ମ' ଦେଖ !

ମା, ଭବାନୀ ! ତୁମେ କିଏ ? କେଉଁ ସତ୍ରାରେ ତୁମର ନିବାସ ? କେଉଁ ପବର ଗାର କେଉଁ କୁଡ଼ିଆରେ ରହୁଛ ? ତୁମର ବାଳି କଣ୍ଟାବୁଡ଼ା ପରି ଏପରି ଅଲଗା ହୋଇଛୁ କାହିଁକି ? ଧୂଆଁରେ ଭରିଯାଇଥିବା ଏ ଆଖି କଣ ଦେଖୁଛି ? ମା, ତୁମ ଭିତରେ କଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଉଛି ? ପିଲିପିଲି ଜଞ୍ଜାଳ ଅଛି ନା ନାହିଁ ? ଏପରି ସାଥନା । ଅଧାରୁ ମାଠିଆ ପରି ସାଥ ନାହିଁ । ବେସୁରା ସଙ୍ଗୀତ ପରି କାନ ନାହିଁ ।

ଆରେ ଘୁଷୁରି ! ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଘୁରି ଘୁରି ଆସୁଛୁ ? କୋଉ କୋଉ କଣ୍ଠରେ ବୁଲି ଆସିଛୁ ? କୋଉଠିକା କୋଉଠିକା ଅଳିଆ ଚରି କରି ଆସିଛୁ ? ସେ ଅଳିଆର ବି କାହାଣୀ ଶୁଣା । ବଦହଜମି କାହାକୁ ହୋଇଛି ? ହଜଜା କାହାକୁ ହୋଇଛି ? ଝାଡ଼ା ଆଉ କାହା କାହାକୁ ହୋଇଛି ?

କହ ଘୁଷୁରି ଝିଅ ! କହ ନା ।

ତୋର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ କୌଣସି ପକ୍ତି କା ଗୁପ୍ତିବ ନାହିଁ ? ଆଲୋ, ଘୁଷୁରିହୁଆ କଲେଜ ଗାର୍ଲ ! ମାରେ ନା । ଶିର ପ୍ରଣିରକୁ ମୋଡ଼ି ଦେ ନାହିଁ । କାଲି ପଅରଦନ କିଏ ତୋର ପରି ଟୋକା, ସେଠି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଟକଲ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା ନେଇ ଗାଲ ଖଣ୍ଡିଆ କରି, ବେକ ମୋଡ଼ି, କହୁଥାଏ—ନିଶ୍ଚେତ ରେବଟାର ଠିକଣା ସବୁ ଶିକ୍ଷାବାଳାଙ୍କୁ ଜଣା ।

ହୁଏ, କଥା ଗଣି ! ବେମାରିର ଖଣି । ସେ ଦିନ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର କହୁଥିଲା, “ଇନ୍‌ଜେ-କସନ୍ ଡୁଇଁ ବାଜିଲେ ପାଟି କରୁଛି । ସେ ଦିନ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲା ତୋ ଅକଲ ! “ଆରେ ବେମାରିଭର ଗଳିରେ ଘୃଣୁଲୁଥୁବା ଲୋକ । କଣ କରିବି, ବେମାରି କଣି ନବାକୁ ନା ପଡ଼ୁଛି ।

ସେ ଡାକ୍ତରଖାନାର ଫାଟକ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥାଏ । ଫାଟକ ପାଖରେ କୋଡ଼ି ତମ ପରି ଆବଡ଼ା ଖାବଡ଼ା ଟେବୁଲଟିଏ ଅଛି ଯାହା ଉପରେ କି ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗ ବୋତଲଗୁଡ଼ିଏ ଥିଆ ହୋଇଛି—ବର୍ଦ୍ଧି ପାଇଁ । ଏହି ଟେବୁଲ ପାଖରେ ଛୋଟ ପକୋଡ଼ି, ବାସି ଇଡ଼ଲି, ଶୁଖିଲି ଫୁମମ୍ମି ଏବଂ ଏସବୁ ସହଜ ସଫର୍କ ସ୍ଥାପନ କରୁଥିବା ଏସବୁ ଜନସଂଘର ବଳିକରି -- ମାଛ ।

ଏହି ଟେବୁଲଗୁଡ଼ିକ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଡାକ୍ତରଖାନାର ପାଖକୁ ଲାଗି କରେ କରେ ବୋହୁ-ଯାଉଥିବା ପରୁ ନର୍ଦ୍ଦମା ଅଛି । ସେଥିରେ ସଡ଼କ ଉପରୁ ଗଜେଖଣ୍ଡେ ତଳେ ସାହୁ ପରି କଳା ପରୁ ପାଣି ବୋହୁ—ଅଳିଆଭର ଗର ପାଣି । ଗର ନର୍ଦ୍ଦମା ପାଖରେ ବସି ସାତ-ଆଠ ବର୍ଷର ଦୁଇଟି ଝିଅ ଆଉ ଦଶ ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଘୁଅ ଆରମ୍ଭରେ ଝାଡ଼ା ଫେରୁଛନ୍ତି । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କିଏ କେତେ ଲମ୍ବା ପରିସ୍ରା କଲ ସେ ବିଷୟ ନେଇ କଳିଆ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ବୁଡ଼ାକୁକୁର ଏବଂ ଗୁଣ୍ଡେଟି

ଦୁଷ୍ଟରୁଆ ଘୁଅ, ଆବର୍ଜନା ଘାଣ୍ଟି ଖାଉଛନ୍ତି ।

ଡାକ୍ତରଖାନାର ଫାଟକ ସାମନାର ଆଉ ପାଖରେ ହୋଟଲ, ବେକସ, ଡୋକାନ, ସଡ଼କ ଉପରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିବା ମଟର ଗାଡ଼ି, ସାଇକେଲ, ସ୍କୁଟର, ସିଟି-ବସ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖାଯାଉଛି । ଆସିବା ଯିବା ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଲୋକ ବଡ଼ ଆଟରେ ନଗେକି ଚାଲିଯାଉଛନ୍ତି; ଆଉ କେତେକ ଭରି ଭରି ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ପକାଉଛନ୍ତି ।

ଖାଲି ବୋତଲ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ସବୁ କଷ୍ଟ ଦେଖାଗଲା ।

“ସଡ଼କ ଉପରେ ଆବର୍ଜନା ଖେଳାଅ ନାହିଁ, ଆବର୍ଜନା ହିଁ ସବୁ ବେମାରର ମୂଳ ।” ଏ କଥା କିଏ କହିଥିଲା ? ଗାନ୍ଧୀ ? ନେହରୁ ? ନା ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ନେହରୁ ? କିଏ କହିଥିଲା ?

ଆବର୍ଜନାକୁ ସଡ଼କ କର ନାହିଁ, ସଡ଼କ ହିଁ ବେମାରର ମୂଳ ।

ବା ଏହା ନୁହେଁ

ବେମାର ହିଁ ସଡ଼କର ମୂଳ

ଏଥିପାଇଁ—ସଡ଼କରୁ ଆବର୍ଜନା ଚିଆରି କର ଆଉ

ଆବର୍ଜନାରୁ ସଡ଼କ ଚିଆରି କର ।

କହୁ ଶୁଭ କହୁ ନା !

“କଣ ବାବୁ, ବୋତଲ ଦର୍ଜାର ? ଆସନ୍ତୁ ବାବୁ ଆସନ୍ତୁ ।

ମୋଟେ ଛଅ ଅଣା ।”

ଫାଟକର ବାଆଁପଡ଼େ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେହରେ ଜାମା ନାହିଁ, ଖାଲି ଦେହରେ ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ଡରିଣି ବର୍ଷର ପ୍ରବଣ—ଲୋକଙ୍କୁ ସ୍ନେହର ଆମନ୍ତ୍ରଣ କଲା ଭଳି ଛୁଡ଼ା-ହୋଇଛି ।

ଆଉ ସେ—

ପ୍ରକୃତ ଧଳରେ ଦୁଇ ବର୍ଷର ବୈଧବ୍ୟ ଭିତରେ ଦଶ ପନ୍ଦର ବା ତା’ଠାରୁ ବି ଅଧିକ ଲୋକଙ୍କର କୋଡ଼ିଏ ବାଇଶି ହାତର ଶହେ ଦେଡ଼ଶହ ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମରାଯାଇ ହୋଇ, ଯୋଗ ସହିତ, ଆଶ୍ଵମରେ ଦବାଯାଇଥିବା—ଆର୍ତ୍ତସା ହୋଇଥିବା, ଚାଟା ଯାଇଥିବା, ମଳା ଯାଇଥିବା ଆଉ ଜଣା ନାହିଁ କଣ କଣ କରାଯାଇଥିବା ବନ୍ଧ, ଟିକେ ଭିଲ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରର ଓ ପୁରୋଲ ଦିଶୁଥିବା ସେହି ସ୍ଥାନକୁ—

ଗୁହାଣିଦ୍ଵାରା ଆର୍ତ୍ତସି ଦେଇ, ଗାଧୋଇଦେଇ ସେହି ମହଲା ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି ।

“ରାମଙ୍କର ଜୟ ହେଉ !” ସକାଳୁ ବସିଛି, କେହି ସଉଦା କରିବାକୁ ଆସୁନାହାନ୍ତି । ଛଅ ଅଣା କହିଲେ ଅତି କମ୍ରେ ଚାରି ଅଣାରେ ଏହି ବାବୁ କୌଣସି-ନା-କୌଣସି ବୋତଲ ନେଇଯିବେ । ଗୁଣିଅଣାରେ ଗ୍ରେଟ୍ ଭଉଣୀକୁ ‘କଟ’ କରିଦେବ । ଅଳପେଇସା ରଙ୍ଗନ୍ନା ରାତିସାରା ଛୁତିକୁ ଦଳି କୁକୁର ପରି ଚାଟି ଚାଟି କେବଳ ଦୁଇ

ଟଙ୍କା ଦେଇଗଲା । ଫେରେ ଅଧଘଣ୍ଟାରେ ଆସି କହିଲା, “ପୁଲିସିବାଲ ଆସିଗଲେ । ସେ ଦୁଇଟଙ୍କା ଦେଇ ଦେ, ଫେରେ ପରେ ଦେଖିନବା ।” ବାସ୍ତୁ ପଇସା ନେଇ ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ଶୁକଳି, ଦୁଇ ଟଙ୍କାରେ ମୋ ଭଉଁରୀ ପାଇଁ ଜାମା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ନକରିନେବ । ସେ ବି ଦେଖିବାକୁ କେତେ ସୁନ୍ଦର ! ସେ ବଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିବ .. ଛୁଃ ଛୁଃ...ଏ ବି କଣ ଜିଇବା...ସେ ଶୁଣି ପରା ଦୃଷ୍ଟି । ଫିଲିମହାରକୁ ବାହା ହୋଇ ଯମୁନା ପରି ଜିଇବ । ସେ ତ ମୋଟେ ଏଗାର ବର୍ଷର । କିନ୍ତୁ କେବେ କେବେ ପଛରେ “ସେ ରଙ୍ଗା ଯେପରି ଲୋକ ଶୁଦ୍ଧରେ କାହିଁକି ଆସନ୍ତି, ଅପା ?” ତାକୁ କଣ ଜଣା, ମୁଁ ତାର ଭଲ ପାଇଁ, ଦୁଃଖୀର କୁକୁର ଏବଂ ସୁଖୀମାନଙ୍କଠାରୁ ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଏହି ମରଣ ମରୁଛି । ଅତି କମ୍ରେ ମଦ ଦୋକାନ ଖୋଲିବାକୁ ଚାହୁଁଲେ ଆମ ପଇସା ଦର୍ଦ୍ଦର । ଦୋକାନ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ବି ଦର୍ଦ୍ଦର । ପୁଲିସିବାଲମାନେ ତ କୁକୁରଙ୍କ ଭଳି ପହଞ୍ଚି ଦେଉଛନ୍ତି । ବିପଦରୁ ବଞ୍ଚିବାର ହେଲେ ପଇସା ଫୋପାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ ନରକର ଜଞ୍ଜାଳଠାରୁ ଏ ଦେହ ବିକି ଜିଇବାରେ ଆଗ୍ରମ ଅଛି । ...କେହି ନା କେହି ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିଯିବେ...କେତେଦୈନେ ସୁଯୋଗ ଦେଖି କୋଉ ପଇସାବାଲକୁ ଫାନ୍ଦରେ ପକାଇବାକୁ ହବ । ଶରୀରର ବଳ ଚାଲିଗଲେ କେହି ପାଖ ପଶିବେ ନାହିଁ ।

“ଆସନ୍ତୁ ବାବୁ, ଆସନ୍ତୁ । ଏହି ବୋତଲ ଯଥେଷ୍ଟ ହବ ? ନା, ଘାଠାରୁ ବି ବଡ଼ ଦର୍ଦ୍ଦର ? ଆସି ଦେଖି ନିଅନ୍ତୁ ।”

“ଛଅ ଅଣା...ଏହି ଖାଲି ବୋତଲ...ଆଲୋ...ବିନା ‘କୁଇଲ’ବାଲୁ... ଛଅ ଅଣା ସେଇଟା ! ଦେଖିବାକୁ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପାଖକୁ ଆସିଗଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଛଅ ଅଣା ମାଗୁଛି । ମୋ ପାଖରେ ପତର ପଇସା ଅଛି...ମୁଁ ପତର ପଇସାର ‘ବାଦସାହା’...ପତର...ପତର ପଇସାରେ ଦରୁ ? ଏତେ ବଡ଼ ଦର୍ଦ୍ଦର ନାହିଁ । ଏହାଠାରୁ ଛୋଟ ହେଲେ ଚଳିବ ।”

“ସୁଖ ଅଣା ଲାଗିବ, ବାବୁ ! ଗୋଟିଏ ପଇସା କମ୍ ନୁହେଁ ।”

“ବାବୁଲା, ଏଠିକି ଆସନ୍ତୁ, ମୋ ପାଖରେ ଅଛି, ଦୁଇ ଅଣାରେ ମିଳିବ । ବଡ଼ ବୋତଲ ଅଛି, ନିଅନ୍ତୁ ।” ଫାଟକର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମହଲାର ଡାକ । ସୁରୁଣା ଛୁଣା ଶାଢ଼ୀ—ବିନା ବୁଝା—କଳା—ପାତଳୀ ମାଉଜିନିଆ—

ଦୋଅଣି, ମୋର ଦୋଅଣି ଦର୍ଦ୍ଦର । ସକାଳୁ ଗୁଆ ପିଇ ନାହିଁ । ଘରେ କେବଳ ବାରିଆ ପଇସା ଥିଲା ତ ତାକୁ ଶୁଦ୍ଧରେ ସେ ନେଇଗଲା । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣାନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । କେଜାଣି କୋଉଠି ନିଶାରେ ଭୁଲି କର ପଡ଼ିଥିବ । ମରକର ପଡ଼ିଥିଲେ ବି ଖବର ମିଳିବ ନାହିଁ । ଟୋକା-ଟୋକା ଦୁଇଟା ଯାକ କୋଉଠି ‘ବସୁଷ୍ଟାଣ୍ଡ’ରେ ଭିକ ମାଗି ଖାଉଥିବେ । ଟୋକା ଗାଈ ଗାଈ, ଆଉ ସେ ବାଜା ବଜାଏ । ହସି ଖେଳି କଟାଇବା ବସୁଷ୍ଟରେ ସେମାନେ ଭିକ ମାଗି ଖାଉଛନ୍ତି, ବାବୁ ! ଏଇ ଛୋଟ ଛଅ ଗୋଡ଼ ପଥର ଉପରେ ମାଟିରେ ପଡ଼ିରହିଛି । ତା ଆଡ଼େ ଦେଖନ୍ତୁ, ସେ ଆକାଶକୁ

କିନ୍ତୁ ମାଗିଲି ପରି ହାତଗୋଡ଼ ଦେଖାଇ ପଡ଼ିଛି । ଆକାଶ ଫାଟି ପଡ଼ୁଛି ଖରାପ ।
ସେ ଛଟପଟ ହୋଇଯାଇଛି । ବାବୁ ! ଏ ପିଲକୁ ଦୁଧ ପିଆଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ
ମୋ ପାଖରେ ପଇସା ନାହିଁ, ଦୁଧ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଛୁଇଁ ତ ଏକେବାରେ ଶୁଖିଗଲାଣି;
ରବର ପରି ଏହି ଗୁଡ଼ିକୁ ଶୋଷି ନଈ । ଏ ଗୁଡ଼ିରୁ ଆଉ ଏବେ କଣ ବାହାରିବ—
ମା'ର ବ୍ୟାକୁଳତା ବାହାରିବ ! ...ମୋର ଗୋଟିଏ ଦୋଅଣି ଯଥେଷ୍ଟ... ଚାହା ପିଇବା
ପାଇଁ... ସେଥିରୁ ଟିକେ ଦମ୍ଭ ଆସିଯିବ... ବାବୁ ! ବଞ୍ଚିରହିବା ତ ନଡ଼ି କଷ୍ଟକର ।
କୌଣସି ଘରେ କାମ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି; କିନ୍ତୁ ମତେ କେହି କାମରେ ଲଗାଇ
ନାହାନ୍ତି । ବହୁତ ଘନ ଆଗରୁ ମୋ ଅକଲ ଘାସ ଖାଇଥିଲା । ଜୀବନ ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଭଲ ଲାଗେ, ବାବୁ ! ଜିଇବା ପାଇଁ ମଣିଷ ସବୁ କିଛି କରିପାରେ । ସେପାଖରେ
ପୈତୃକ ଦେଖାନ୍ତୁ, ସେ ଦେହ ବିକି ଜିଇଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ ପାଖରେ ତାହା ମଧ୍ୟ
ନାହିଁ । ସେ ଠାଣି, ସେ ଚେହେରା ମୋ ପାଖରେ ନାହିଁ । ଆଉ କୋଉ ଚାହୁଁ ବି ନାହିଁ ।
ଏଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ବୋତଲ ବିକିଛି । ସେ ଅଛି ନା .. ? ମୋର ମଉଦ... ଶିଏ
ମାରେ, ଶିକିଆରୁ ତାକୁ କେତେ ମିଳେ ସେ ଜାଣେ ବା ରାମ ଜାଣନ୍ତି; ନହେଲେ
ସେ ମଦବାନ ଜାଣେ । ପିଲା ଅଛନ୍ତି ବାବୁ, ଭୋକରେ କଲକଲ ହୁଉଛନ୍ତି ।

ନୁକାଲିଆ ଏହିପରି ଭାବନାଧାରରେ ବୋହୁଯାଇଛି ।

ଦୁଇଅଣା କହୁଛି । ବାକି ଚିନି ପଇସା କଣ ବଞ୍ଚାଇବ । ପତର ପଇସା ଦେଇ
କିଣିନେବ ।

“ଆଜ୍ଞା, ତେବେ ବୋତଲ ଦେଖା” କହି ସେ ଫାଟକର ବାଁ ଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ।

“ଏଇଠି ଅଛି, ସାହେବ, ଏଇଠି ଅଛି ।”

“ବାବୁ କିଣିନେଲେଣି ପତର ପଇସା ଦେଇକରି । ଚିନି ପଇସା ଅଧିକା ବି
ଦେଇଦେଲେ ।”

ତ୍ରାସଧ ଆଖିବା ପାଇଁ ଏ ଖାଲି ବୋତଲ ଏବଂ ଦେହରେ ମଇଳା ଲୁଗା; ବାସ୍, ଏଇ
ମୋର ପରିଚୟ ।

କେଜାଣି, ମା ମୁସମୁ ଆଖିବାକୁ କହିବ ନା ଅଙ୍ଗୁର ପାଇଁ କହିବ ।

ନାହିଁ—ନାହିଁ, କହିବ ନାହିଁ ।

ମା ଜାଣିଛି ଏସବୁ କିଣିବା ପାଇଁ ମୋ ପାଖରେ ପଇସା ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ
ସେମିତିଆ କିଛି ଜିନିଷ ମାଗିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଏଥିପାଇଁ ମରିବାକୁ ପଡ଼େ ସେ ମରି-
ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବ ।

ମା, ମରି ଶୁ ଯା ।

ସମୁଦି ଶାଳୀ ଭାରତବର୍ଷରେ ମରିକରି କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଗ ବା ନରକରେ ପହଞ୍ଚି ମୃତ
କଣ୍ଠରେ ଗା—

ଯ ଏ ପଛେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଦେଶ

ବଢ଼ାଇବି ଜନମା ଯଶ ।

ଗାଆ ମା, ଗାଆ ।

ଡାକ୍ତରଖାନାର ଅଗଣା ତାକୁ କୌଣସି ରକ୍ତସର ମୁହଁ ଭଲ ଦିଶିଲା । ନର୍ସ, ରୋଗୀ,
ଡାକ୍ତର—ଏ ସମସ୍ତେ ପୋକ ପତ୍ତ ଦିଶିଲେ ।

ତା ପଛରେ—ଫାଟକ ପାଖରେ —

ପୈଡ଼ୀ—ନୁକଲମ୍ବା, ତୁ ଏ କଣ କଲୁ, ରାଣୀ କୋଉଠିକାର ! ବୋତଲ ମୋର
ବନ୍ଦି ହୋଇନାହିଁ; ଆଉ ତୁ ଆସିଲୁ ଭାରି ବନ୍ଦି କଲବାଲା । ଦୋଅଣିରେ ଦେଲୁ ।
ଓଃ, ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧପୁଣ୍ୟ ! ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲା । ଦୋଅଣିର ଲେଉ ଦେଖାଇ
କୋତଲ ବିକ ଦେଲୁ ! ବେତଙ୍ଗୀ କୋଉଠିକାର ।

ନୁକଲମ୍ବା—କଣ ବକର ବକର ହେଉଛି, ପୈଡ଼ୀ ! ଫେରେ କହୁଛୁ ତ ଗାଲରେ
ଚଟକଣା ବସେଇ ଦେବ । ଦାନ୍ତୁଣ୍ଡାଡ଼ିଦେବ...ତୁ ବି ଶୁଭ କମ୍ କରୁଥିଲେ ଜମିଦାର
ମଧ୍ୟ ତୋ ପାଖକୁ ଯିବ । ରାଣୀ, ମତେ କହୁଛୁ —ଦୁନିଆଯାକ ଚତେ ରାଣୀ କହୁଛୁ ।

ପୈଡ଼ୀ—କଣ କହୁଲୁ ? ମୁଁ ରାଣୀ ? ତୁ ରାଣୀ ହୋଇଥିବୁ । ତୋ ମା ରାଣୀ,
ତାର ମା ବି ରାଣୀ, ଆଉ ତୋ ଝିଅ ବି ରାଣୀ ବାହାରବ ।

(ପୈଡ଼ୀ ଶୁଣିବା ପାପ ପରି ଫ ଫ ହେଉଥିଲା, ସେ ନୁକଲମ୍ବା ପାଖକୁ ଯାଇ ତା
ଗାଲରେ ଚଟକଣା ବସେଇଦେଲା ।)

ନୁକଲମ୍ବା — ଆଲୋ ଡାହାଣୀ ! ଶାଢ଼ି ଟାଣୁଛୁ । ଆଲୋ ଛୁଡ଼ି ଦେ, ରହ ରହ ପୈଡ଼ୀ,
ପୈଡ଼ୀ, ତତେ ଲଜ ନାହିଁ ? ଶାଢ଼ି କାଡ଼େ ନା । ହାୟରେ ହାୟ ! ବାବୁମାନେ
ସବୁ ଭୁଲୁଛନ୍ତି ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଦେଖ ବାବୁ ! ଶାଢ଼ି ଟାଣିନିଛୁ.....
ଶାଢ଼ି ।

(ନୁକଲମ୍ବା ତଳେ ପଡ଼ିଯାଇଛି ଆଉ ହାତରେ ଶାଢ଼ି ଧରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିନତି
କରୁଛି)

ବାବୁ ! ବାବୁ !

(ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଶାଢ଼ି ଛୁଡ଼ି ଦୁଇ ହାତ ସାହାଯ୍ୟରେ ଛୁଡ଼ା ହବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି,
ଏତିକିବେଳେ ପୈଡ଼ୀତାକୁ ଧକ୍କାସ୍ କରି ତଳେ ଗଡ଼େଇଦେଲା ଆଉ ଫେରେ ଶାଢ଼ି
ଟାଣିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା...ଫର୍ ଫର୍ ଫର୍...)

ଆରେ, ସେ ମୋ ଶାଢ଼ିକୁ ନଳାରେ ପକାଇ ଦଉଛି । ପୈଡ଼ୀ ହାତ
ଯୋଡ଼ୁଛି ।

(ହାୟ, ମୋ ଶାଢ଼ିକୁ ନଳାରେ ପକାଇଦେଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଶାଢ଼ି ନାହିଁ ।
ହାୟ, ଏତେ ଲୋକ—ମର୍ତ୍ତ ବି ଅଛନ୍ତି, ମାଇକନା ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି—ସମସ୍ତେ ମୋର
ନଳା ଦେହକୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି ।)

ରଣୀ, ଦେଖେ ଏବେ ତତେ କଣ କରୁଛୁ ।

(ନୁକଲମ୍ବା ପୈତୃର ହାତ କାମୁଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଆ କରିଦେଲା)

ପୈତୃ— ଆଲୋ ତାହାଣୀ, କେମିତି କଦର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ଵରେ କାମୁଡ଼ିଛୁ ।

ନୁକଲମ୍ବା—ତୁ ମୋ ଶାଢ଼ି ଛଡ଼ାଇ ନେଇଛୁ ନା ।

(ନୁକଲମ୍ବା ପୈତୃର ବାଲ ବାଁ ହାତରେ ଧରି ତାହାଣୀ ହାତରେ ତା ପେଟରେ ହାତ ପୁରାଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବେ ଶାଢ଼ି ଉପରକୁ ଟାଣିଦେଲା, ଫେରେ ଟାଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶାଢ଼ି ପୁରୁ ନ ଟାଣିହେବାରୁ ପୈତୃ ଉପରେ ଝାମ୍ପି ପଡ଼ି କାଳି ଧରି ଟାଣିଲା ଆଉ ବାହୁକୁ କାମୁଡ଼ି ପକାଇଲା, ଶାଢ଼ି ଟାଣି ଆଣି ପକାଇ ଦେଲା—ସେମିତି ଦହରୁ ଲହୁଣି ବାହାର କରନ୍ତି ।)

“ଏବେ କହ, କେମିତି ଲଗୁଛି ପୈତୃ ?”

ପୈତୃ—ବାପ ଲୋ, ପାପଳା କୁକୁର ପରି କେମିତି କାମୁଡ଼ିଛୁ ! କେତେ ରକ୍ତ ବାହାରୁଛି ।

ପୈତୃର ଶାଢ଼ି ନୁକଲମ୍ବା ନଳାରେ ପକାଇଦେଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ସେଠି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ—ପାଖରେ ଘୁଷୁରି ଘୁଆରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଲା ।

ପୈତୃ ସେମିତି ଲଙ୍ଗଳା ଦେହରେ ନୁକଲମ୍ବା ଉପରେ ଝାମ୍ପି ପଡ଼ିଲା ।

ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଟଣା-ଓଟର, ଧକ୍କା-ଧକ୍କା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ମଝିରେ ଟିକେ ଉଠିପଡ଼ି ପୁଣି ଗଡ଼ାଗଡ଼ି ହୋଇ ଉପର ତଳ, ତଳ ଉପର... ଉପର-ତଳ ଗଡ଼ାଗଡ଼ି ହେଲେ ।

ନୁକଲମ୍ବା ଉଠିପଡ଼ି, ହାତ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପଳାଇଗଲା ।

ପୈତୃର ଶାଢ଼ି, ଯିଏ ନଳାରେ ପଡ଼ିନଥିଲା । ତାକୁ ଏମିତି ଉଠାଇନେଲେ ସେମିତି କାନ୍ଦି ଯାଉନ ଉପରେ ଝାମ୍ପି ନେଇଯିବ ।

“ମରାଯା, ତୁ, ପୈତୃ ମରାଯା ! ମୋ ଶାଢ଼ି ତୁ ନଳାରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଛୁ ନା ! ଏବେ ଦେଖେ ମୁଁ ତୋ ଶାଢ଼ି ନେଇଯାଉଛି । ଖାଲି ଦେହରେ ତୁ ଏଇଠି ମରାଯା ! ରଣୀ !

ନୁକଲମ୍ବା ଦୌଡ଼ିଲା । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଶାଢ଼ି ଜାକି ଦୌଡ଼ିଲା ।

ଏ ସମୟ ଘଟଣା ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଗଲା । ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା ପୈତୃ ଉଠିକରି ବସିପଡ଼ିଲା । ତା ଶାଢ଼ି ନେଇ ପଳାଇଥିବା ନୁକଲମ୍ବାକୁ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ବଜୁଲି ପରି ଖସି ପଳାଇଲା ।

ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ—

ହେଉପରି ଲଙ୍ଗଳା ଦେହରେ ସେଠି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିବା ପୈତୃ ପାର୍ଶ୍ଵ ଉପକୂଳର ଜଣାପଡ଼ିଲା । ତା ମନରେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ହେଲା । ଆଖିରୁ ଅଶ୍ରୁସ୍ରାବୁ ଉଠିଲା ପଡ଼ିଲା । ସେମିତି ପଡ଼ିରହିଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ଉଠିକରି ସେ ଶୁଣିଲା ଯେ

ବଡ଼ ଭଲ ହୋଇଯାଇଛି; ସେମିତି ଖାଲି ଭୂଇଁ ଉପରେ ପଡ଼ିରହିଥାନ୍ତା। ଯଦି ବୋଧହୁଏ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା । ସେ ତା ହାତ ନେଇ ଗୁଡ଼ିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ନେଲା, ସେମିତି କୁକୁଡ଼ା ତାର ଡେଣାରେ ତା କୁଆମାନଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ରଖେ । ଫେରେ ସେହି ହାତ ଦୁଇଟିକୁ ଗୁଡ଼ି ଉପରୁ କାଢ଼ି ଜଙ୍ଗ ଉପରେ, ଫେରେ ଜଙ୍ଗ ମଝିରେ ରଖି ଗୁଡ଼ିକୁ ପବନରେ ଝୁଲିବା ପାଇଁ ଗୁଡ଼ିଦେଲା । ଫେରେ ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଗୁଡ଼ି ଏବଂ ଆଉଟିରେ ଜଙ୍ଗ ମଝିରେ ଲୁଚାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଏପାଖ ସେପାଖ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତେବେ...

ମଣିଷ, ମଣିଷ, ମଣିଷ; ମଣିଷ ହିଁ ଦେଖାଗଲେ—ପୁଆଡ଼େ ଗୁଡ଼ି ପିଆଡ଼େ ମଣିଷ ।

ଆଉ ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ଖାଲି ମୁଣ୍ଡ

ମୁଣ୍ଡର ସମୁଦ୍ର ମୁଣ୍ଡର ସମୁଦ୍ର,

ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଲଳସାର କଣ୍ଟା

ଫାଟିଯାଉଥିବା କଣ୍ଟା,

ନୁକୁଲମ୍ବାର ଶାଢ଼ି, ଯାହାକୁ ସେ ନଳାରେ ପକାଇଦେଇଥିଲା, ସେ ଅବକା ନଳାର ଲଜ୍ଜା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତା ଉପରେ ବିଛେଇ ହୋଇଯାଇଛି, କାଳୀ, ଧୀର ଓ କଦର୍ଯ୍ୟ ମୁରୁଜ ହସ ସହ—

ଯଦି ସେ ଶାଢ଼ିକୁ ବାହାରକୁ କାଢ଼ିବ ତ ଅନେକ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ନଳାକୁ, ଗଜେନ୍ଦ୍ର ତଳକୁ ତା ଉପରେ ଅନେକ ଆଖି—ଦୟା ବରଷାଉଥିବା, ପ୍ରେମ-ସଙ୍କେତ ଦେଇବାଲା, ଝିଅ ଲଗାଇଲପରି, ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିଲା ପରି, କଣିକା ଭଳି, ଚିରସ୍ଥାର କଲ ପରି, ସଜାଇବା ବାଲି, ଚୁମ୍ବନ ଦେଲା ଭଳି, ଏତେ ଆଖି ଏହିପରି ଆଖି ଏବଂ ଜଣାନ୍ତାହିଁ ଆହୁରି କେତେ ରକମର ଆଖି ।

ମତେ—

ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ—

ହୁଲି ଦୋହଲି ଶୁଲିଲ ବାଲୁକୁ, ତମକାଇଦେଲାବାଲୁକୁ ଦେଖିବେ । କଳିଆ-ଗୋଲରେ ମାଡ଼ିଯାଇ ମୁଁ ଏକଦମ୍ ଏ କଥା ଭୁଲିଗଲି ସେ ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—ଯଦି ଏ ଗୁଡ଼ି ସେତେବେଳେ ପଶିଥାନ୍ତା—ବା ଏ ଲୋକମାନେ ମୋ ଲଙ୍ଗଳା ଦେହକୁ ଗୋଟାଏ ବାଡ଼ି ନେଇ ପିଟନ୍ତେ...

ହାୟରେ ହାୟ, ବାପରେ ! ବାଧୁ ! ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ, ମୋ ଦେହରେ ଲୁଗା ନାହିଁ, ବର୍ଷାରେ ଗାଈ ପରି ଏ ପଡ଼କ ମଝିରେ ଛୁଡ଼ାଘୋଇଛି । ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଲୋକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରକମ ରକମର ବଦଳିଯାଉଛି, ହେ ଭଗବାନ ! ତୁ କଣ ମରଯାଇଛି, ନା କୋଉ ଶୁଣାନରେ ଘୁରୁଛୁଛି, ଆକାଶକୁ ଚଉକରି ଆସିଯା ଏବଂ ମୋର ଲଜ୍ଜା ରକ୍ଷାକର । ତୋର କୃପା ପାଇବା ପାଇଁ କଣ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ହବାକୁ ପଡ଼ିବ ?

ହେ ଭଗବାନ, ମୋର ଏଇ ଛୁଆଁ ଉପରେ ଛୁଇଁ ଯା । ଏ ଲୋକମାନେ ସବୁ ମର୍ଦ୍ଦ,
ମୋର କୁହୁକବା ଦେଖି ଜଣାନାହିଁ କଣ କଣ ବକିଯାଉଛନ୍ତି । ନାହିଁ ତଳେ,
ଜଙ୍ଗ ମଝିରେ ଜଣାନାହିଁ କେତେ ଆଖି କେତେ ଅର କାଦୁଅରେ ଗୋଡ଼ ଦଣିଲ ପରି
ଚକଟି ଗଲେଣି । ଆରେ ଟୋକା ! ଯଦି ତୋର ଭଉଣୀ ଏହିପରି ଲଙ୍ଗା ହୋଇ
ଛୁଡ଼ାହୋଇଥାନ୍ତା ତ ତୁ କଣ ଏମିତି ଗୁହଁରହୁଥାନ୍ତୁ ? ତୋ ମା ଛଟପଟ ହୁଅଥିଲେ
ତୁ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହୁପାରିବୁ ? ଓ ମା, ତୁ ଏଭଳି ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ମଝିରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ
ପାରିବୁ ? ଗୁରଣି ପାଇଁ, କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୁରଣି ପାଇଁ ମୁଁ ଏବଂ ଦୋଅଣି ପାଇଁ
ନୁକଲିମ୍ବା ଆମେ ଦୁଇଜଣ ନିଜ ନିଜ ଶାନ୍ତି ହରାଇଲୁ । ବାବୁ, ଆମେ ଏ କଥା
ଭୁଲିଗଲୁ ଯେ ଆମେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ । ଚକଚକଆ ବାବୁ ! ବଢ଼ିଆ ଯୋଡ଼ା ପିନ୍ଧୁଥିବା
ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ରେଶମ, ନାଇଲନର ଶାଢ଼ିରେ ଛପିରହୁଥାନ୍ତୁ । ଦୋଅଣି,
ଗୁଣିଆଣି ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ, ହଜାଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ହସି ଦିଅନ୍ତୁ, ହସରେ ଛୁଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।
ବାବୁ ! ମା ! ଆରେ ଆରେ, ଏ ତ ଗୁଲିସବାଲ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ପଇସା ପାଇଁ
ମରିଲବାଲ ଭାବ ଆମକୁ ଦେଖୁଥାଇ ବି ଏମାନେ ପୋଲ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ
ଆଗମରେ ବିଡ଼ି ଟାଣୁଛନ୍ତି । ଖରାପ କାମ ଶ୍ରେକିବା ଏବଂ ଭଲ କାମ କରାଇବା
ତମର କାମ ନା ? ନ୍ୟାୟକୁ ବଜାଏ ରଖିଲବାଲ ତମେମାନେ ? ଏହା ସବୁ
ଦେଖିକରି କେମିତି ତପୁହୋଇ ବସିଛ ତମେମାନେ ? ତମେମାନେ ? ବାବୁ ! ମୁଁ
ଅବଶ୍ୟ ରଣ୍ଡୀ, ଶରୀର ବିକିକରି ଜିଇଁଲବାଲ ମୁଁ, ଭଡ଼ା ଲଗୁଥିବା ସାଇକଲ ମୁଁ,
ଅନ୍ଧାରର ଆଡ଼ୁଆଲରେ ଲଜ-ସରମ, ଶାଢ଼ି ଫାଡ଼ି କାଟିଦବା ଗଣି ମୁଁ, ସବୁ
ବେମାରର ଖଣି ମାଇକିନିଆ ମୁଁ ବାବୁ !

ତେବେ ବି ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ।

ବାବୁ, ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ।

ଆପଣ ସମସ୍ତେ ମୋର ଦେହକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଆଖିକୁ ମଦ ମାଠିଆ
କରି, ଆପଣମାନେ ମୋର ଲଜ୍ଜା ଆଉ ଇଚ୍ଛାକୁ ଆଖିଦେଇ ପିଇଯାଇଛନ୍ତି ।
ମୋର ଆଉ ଜୀବିବାର କଣ ସ୍ମୃତି ଅଛି ? ହଁ, ଜୀବିବାରେ କଣ ସରାଗ ?

ପୈତ୍ରୀ ଏ ସମସ୍ତ କଥା ଖୋଲିକରି କହିବାକୁ ଗୁହଁଥିଲ । ଉପରୁ ଆକାଶ
ଛୁଟି ପଡ଼ୁ ଆଉ ତଳୁ ଧରଣୀ ଫାଟିଯାଉ ଏହିପରି ସେ ପାଟି କରିବାକୁ ଗୁହଁଥିଲ ।
କିନ୍ତୁ ତାର ଗଳାକୁ ଲଜ୍ଜା ଏବଂ ଇଚ୍ଛା ଏପରିଭାବରେ ତାଙ୍କିଦେଲେ ଯେପରି
ବୋତଲକୁ ଠିପି ବନ୍ଦ କରିଦିଏ । ପୈତ୍ରୀ ପାଟି କରିପାରିଲ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ —

ତାକୁରଖାନା ପାଖରେ ଥିବା ଗଡ଼ାଣିଆ ସଡ଼କ ଦେଇ ସିଟି ବସ୍ ଗଡ଼ିଆସୁଥିଲ—

କୁଳରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ଯାଏ ବାଡ଼େଇ-ପିଟି ହୋଇ, ଛଟପଟ ହୋଇ, ଶେଷରେ
ହଠାତ୍ ପାଣିକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲ ମାଛ ପରି—

ବସ୍ ଥିବା ଆଗ ତଳ ମଝିକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲ, ପୈତ୍ରୀ ଡେଇଁପଡ଼ିଲ । ସେତେବେଳେ—

ଭୟ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ହାହାକାର ହେଉ ସଜ୍ଜକର ଦୁଇପାଖରେ ଝଡ଼ ଉଠିଲା —

ପାଣିଭରା ଗିଲ୍‌ସ୍ ଗାଙ୍ଗିଗଲେ ପାଣି ଯେପରି ବୋହୁଯାଏ, ସେହୁପରି ପୈତ୍ରୀର ଶରୀରରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଜ୍ଜକ ଓ ସଙ୍ଗଠିତ ରୂପରେ ବୋହୁଥିବା ରକ୍ତ ବିନା କିଛି କାରଣରେ କିମ୍ବା ବିନା କିଛି ପ୍ରୟୋଜନରେ ସଜ୍ଜକ ଉପରେ ବସୁଥି ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

ସେତେବେଳେ ସେ ରକ୍ତ ଧରଣୀକୁ କେଉଁ କରୁଣ କାହାଣୀ ଶୁଣାଇଛି, ମୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିପଡ଼ୁଥିବା ଖସୁର ମାଟିରେ ଗଡ଼ି କଣ କଣ ଝରିଥିବ । ବାହାରକୁ ବାହାରି-ପଡ଼ୁଥିବା କହୁଣି ହାଡ଼ ବସ୍ତ୍ର ଆଗଡ଼କୁ କେଉଁ କେଉଁ ଦିଗକୁ ଦେଖାଇଛି ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ନୟନ କାହାକୁ କାହାକୁ ମୁଖ-ଅଭିଶାପ ଦେଇଛି -

ଆଗମରେ ବୋହୁଥିବା ପବନକୁ, ପତଳା ଧୂଳିକଣାକୁ, ସବୁଜ ସବୁଜ ଗଛକୁ, ଗରମ ଗରମ ଖରାକୁ, ଅତି ଦୂରରେ ଗରଜୁଥିବା ସାଗରକୁ ଏବଂ ଗଛ ଉପରେ ବସୁଥିବା ଆକାଶରୁପୀ ସମାଧିକୁ ଏହା ସବୁ ଜଣାଯାଇଥିବ; ବା ହୋଇପାରେ ଜଣା ଦି ନଯାଇପାରେ ।

ଗୋଟାଏ ବାଜିବାକୁ ଯାଉଛି —

ବାହାରେ ଖରା ଦଡ଼ି କଷ୍ଟ ହେଉଛି ଆଉ ଯେଉଁ ଅଫିସରେ ଚକ୍ରପାଣି କାମ କରୁଛି,
ତା ଭିତରେ ଗରମରେ ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତ ଲୁଲୁଛି ।

ଆଉ ଚକ୍ରପାଣି ପେଟରେ—ଅଧଘଣ୍ଟା ହେଲା—ମୁଣ୍ଡ ଦୋଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

ମଧ୍ୟାହ୍ନ-ଭୋଜନର ବେଳ । ସମସ୍ତେ ଅଫିସରେ, ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ବିଭିନ୍ନ
ପ୍ରକାର ବାକ୍ସ, ଘୁଡ଼ିଆ ଆଉ ରଙ୍ଗ-ବେରଙ୍ଗ ‘ପ୍ଲାସ୍ଟ’ରେ ଖାଇବା-ପିଇବା ଜନିତ
ଘରୁ ଆଣିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଜିନିଷ ଖୋଲି ଜଳଦି ଜଳଦି ଖାଉଛନ୍ତି ।
ମଝିରେ ମଝିରେ ବାହାର ଖରାକଥା ମନେ ପଡ଼ିଲାରୁ କ୍ଲାନ୍ତିର ଚିନ୍ତାକୁ ଘାର୍ଦ୍ଦ ନିଶ୍ଚାସ
ଛାଡ଼ି ସ୍ୱୀକାର ମଧ୍ୟ କରିନେଉଛନ୍ତି ।

ସାମନାରେ ସେ ଦୁର୍ଗ୍ୟ ଦେଖି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ଚାକିରି ଆଉ ଚାକିରିବର୍ଷର ବୟସବାଳ
ଚକ୍ରପାଣି ଦୁଇଦିନ ମିନିଟ୍‌ରୁ ବେଶୀ ନିଜ ଚୌକିରେ ବସିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

“ବସିଲେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ବ.ହାରକୁ ଯାଇ ପେଟରେ କିଛି ନା କିଛି
ପକାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।” କହିକରି ସେଠୁ ଉଠି ଚାଲିଗଲା ।

ଅଫିସ ଭିତରର ଗରମରୁ ବାହାର ଚକ୍ରପାଣି ବାହାରର ଖରାରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।
ପଡ଼ିକର ସେପାଖରେ କଫି ଦୋକାନ ଅଛି ଆଉ ତାରି ପାଖରେ ଲଗିକରି ‘ନାଗାୟା
ଏଣ୍ଡ ସନ୍‌ସ’ଙ୍କର ପାନ ଦୋକାନ ଅଛି ।

ଖରାରେ ଜଳଦି ଜଳଦି ପାଦ ପକାଇ ଚକ୍ରପାଣି ସେପାଖ ଫୁଟୁପାଥରେ ପହଞ୍ଚି-
ଗଲା ।

‘କଫିହାଉସ୍’ ଏକଦମ୍ ନୂଆ ରକମର । କାଚର କାନ୍ଥ ଏବଂ ଦୁଆର ପାଖରେ
ଗରମ ଗରମ ଖାଇବା ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ଡାଲିକା ‘ବୋର୍ଡ୍’ରେ ଲେଖାଅଛି ।

‘ନାଗାୟା ଏଣ୍ଡ ସନ୍‌ସ’ ବାଲା ପାନ ଦୋକାନରେ ‘ଟବ୍’ର ଗରମ ପାଣିରେ
‘କୁଲ୍ ଡ୍ରିଙ୍କସ୍’ ରଖାହୋଇଛି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ‘ସକେଟ’ ସେ ସବୁ ସେବନ
କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣରେ ‘ଗରମ’ ଅଛି ସେମାନେ ଗରମ ଜାଣିକରି ମଧ୍ୟ
ସେବନ କରୁଛନ୍ତି ।

ବାହାରେ ଖରା ଯେତେ ତେଜ୍ ଅଛି - ଚକ୍ରପାଣିର ପେଟରେ ଭୋକର ଦାଉ
ସେତିକି ଜଣାପଡ଼ୁଛି ।

ଗରମ ଗରମ ଜନିତର ଉପରେ କଲା ବୋର୍ଡ୍ ଉପରେ ଧଳା ଅକ୍ଷର—‘ଭଡ଼ିଲି’

ପରି ଅନ୍ଧର—“କଂକୀଟ” କରୁହୋଇଥିବା ଗୁଆ ଉପରେ ଖରା ପରି ଝଲକ୍ଷୁଛି ।

‘ଇଡ଼ଲି’—ଗୁରୁଅଣା ।

(ଲମ୍ଫମଣିତ ଚଟଣି ବି ଦଉନାହିଁ ଆଉ ସୌଦାଗର ପାଇଁ ଦଶପଇସା ଅଲଗା ମାଗୁଛି । ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ଏହି ଭାବନା ଉଦାସ କରିଦେଲା ।)

କଫି ମଧ୍ୟ—ଗୁରୁଅଣା

ସାଧା ଦୋସା—ସେ ବି ଗୁରୁଅଣା

ସିଙ୍ଗଲ ବରା—ପଦର ପଇସା

ବାକ ଜନିଷ—ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ମନେହେଲା ।

ନାଗାୟା ଝାଲନାଲ ହୋଇ କାମ କରୁଛି । କୌଣସି ଧର୍ମ-ଭୋଜିରେ ବିଚ୍ଛା-ଯାଇଥିବା ପହ ପରି ପାନପତ୍ର ଅଲଗା ଅଲଗା ରଖି ତା ଉପରେ ରଙ୍ଗିନ୍ ବୋତଲ ଗୁଡ଼ିକରୁ କଣ ଜନିଷ ହୁଏନାହିଁ ।

ତୌଥୁର ବାବୁ, ସିଗାରେଟ୍ ଦେଲା—ନାଗାୟା ମାଗିଲା, ପାନ—ନାଗାୟାବାବୁ, ପାନ—କେତେ ଲୋକ ସାଙ୍ଗି କରୁଛନ୍ତି—ନାଗାୟା ଆରମ୍ଭରେ ସମସ୍ତଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଛି ଏବଂ ବଡ଼ ସାବଧାନରେ ହସ୍ତାବ କରି ପଇସା ଅମୁଲ କରୁଛି ।

“ମିଠା ପାନ ଦଶ ପଇସା ।”

“ସିଗାରେଟ୍ ପଇସା ପଇସା... ଆଉ—”

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ଆମେରିକାନ୍ ଟେରିଲିନ୍ ସାଙ୍ଗରେ ଦୁଇଟି ପକେଟ ଅଛି ଏବଂ ଧଳା ‘ଡ୍ରାଲ୍’ ପାଖରେ ଘିନେଟି ।

ଟେରିଲିନ୍ ସାଙ୍ଗର ‘କଲର’ ଝାଲରେ ମଇଲା ହୋଇ କାଲେ ଶୀଘ୍ର ଚରିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ସାଙ୍ଗର କଲର ଏବଂ ନିଜ ବେକ ଭିତରେ ଯେଉଁ ରୁମାଲ ଲଗାଇଥିଲା, ସେ ଝାଲରେ ଓଦା ହୋଇଗଲାଣି ।

ସବୁ ପକେଟରେ ଯେଉଁ ପଇସା ଥିଲା—ସବୁ ଏକାଠି କରି—ହସ୍ତାବ କରି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଦେଖିନେଲା କି ସେ ସବୁ ମିଶି ତେପନ ପଇସା ହେଉଛି ।

ଆଉ ଅରେ ମିଶାଇ ଦେଖିଲା—ହଁ, ସେଇ ତେପନ ହିଁ ହେଉଛି ।

ଇଡ଼ଲି, କଫି, ପାନ ଓ ସିଗାରେଟ୍—ସ୍ଥାନ ବି ହସ୍ତାବ କଲା ।

ଯେତେ ରକମର ହସ୍ତାବ ଲଗାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପଇସାର ତଥାତ୍ ହରନାହିଁ ଦେଖି, ସେତେବେଳେ ‘ଏକାଉଟାଣ୍ଟ’ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ହସ୍ତାବ ଯୋଡ଼ିବା ବନ୍ଦ କରିବା ଛାଡ଼ି, ପଇସା କାଢ଼ି ବା ଅରମ୍ଭ କରିଦେଲା ।

ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ନାଗାୟା କାମରେ ବହୁତ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ଦେଖି କହିଲା, “କଣ ବାବୁ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଫି ସିଇନାହିଁ ?”

“କା, ଆଜି ସେଟି ଟିକେ ଭଲ ନାହିଁ ଜଣାଯାଉଛି”, ହସ୍ତାବ କରିବା ଓ ପଇସା ବାହାର କରିବାର ଗଣ୍ଟଗୋଳରେ ଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି କହିଲା ।

ନାଗାୟା ଏଣୁ ସନ୍ତସ୍ତ ସାନ ଦୋକାନରେ ତୋରଣ ପରି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ିରେ ଲଟକିଥିବା ସିନେମା-ସ୍କାରମାନେ—ପାଖିଡ଼ି ପରି ଶୁଖିଲା ଦଣ୍ଡଛନ୍ତି । ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ସେହି ଛବିଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼େ ଦୟାର୍ଦ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ନଜର ତାଲିକାରୁ ବଡ଼ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ ଇଡ଼ିଲିକୁ କାଟିଦେଲା ।

କଫି ପିଇବା ତ ଅତି ଆବଶ୍ୟକ, ତା ବିନା କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପରେ ‘ବସ୍’ଙ୍କ ସହୃଦ ଦେଖାହେବ ତ ସବୁ ଅକ୍ଷର ଭୁଲ ଲେଖା ହୋଇଯିବ; ଆଉ $3 + 2 = 4$ ହୋଇଯିବ ।

ସୁଖି ସିଗାରେଟ୍ ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ପୟ ଆବଶ୍ୟକ । ବ୍ରହ୍ମା କା ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ୱୟଂ ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଏ ତାଲିକାରୁ କାଟିପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ ମିଠା ପାନ ?

ନାଗାୟା ବଡ଼ ସମ୍ମାନ ସହୃଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲା । ଯଦି ପାନ ନ ନିଏ ତା ମନ ଦୁଃଖ ହୁଏ । ଭାବିବ ମୁଁ କୃପଣତା କରୁଛି । ଏଥିଯୋଗୁଁ ସିଗାରେଟ୍ ଓ ପାନ ତ ନିଷ୍ପୟ ନବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଠିକ୍ କରିନେଲା ।

ବେକରୁ ଓଡ଼ା ରୁମାଲ କାଢ଼ି ସେଥିରେ ମୁହଁରୁ ଝାଳ ପୋଛିନେଲା ।

ତେପନ ପଇସାରେ ଷେକ, ଶୋଷ, ଅଭ୍ୟାସ, ଅଭିମାନ, ଆଉ ଅଧିକାର କିଣିବାର ନିଷ୍ପୟ କରି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଓଠରେ ଗରମ ଦାଜିବାଯାଏ ସିଗାରେଟ୍‌କୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟାଣିପାରି ବାହାରେ ପକାଇଦେଲା ଏବଂ କଫି ‘କ୍ଲବ୍’ରେ ପଶିଗଲା ।

ପାଞ୍ଚଟାଯାକ ପକେଟରେ ଥିବା ପଇସା ଏକାଠି କରିନେଲା ।

ଆଉ ଏପରି ହେଲେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ବେତେ ଦିନ ଏପରି ଚଳିପାରିବ । କିଛି ନା କିଛି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଚାକିରି ଛାଡ଼ି ‘ପ୍ରଭାତେଶ୍ୱର ଫଣ୍ଡ’ର ପଇସାରେ ତେନ୍ତୁଳି, ଲଙ୍କା ଦୋକାନ ଖୋଲିବା ଉଚିତ ।

କିଏ ଚାରି ଜଣ—ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ—ଏଇ ଅଲଭିନ ହେଲା ଅନ୍ୟ ବିଭାଗରେ ‘କ୍ଲବ୍’ ହୋଇ ଉଠି ହୋଇଛନ୍ତି ଭଲ ଲାଗୁଛି—ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦରଖିଆ ଦୋଷା ମୁହଁରୁ କାଢ଼ି ତାକୁ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇଲେ । ପରସିଲିବାଲା ରଙ୍ଗୟା ବଡ଼ ବିନମ୍ର ହୋଇ ପଚାରିଲେ—“ସାହେବ ଗରମ ଗରମ ଇଞ୍ଜିଲି ନେଇ ଆସିବ ?”

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଆଟରେ ହସିଦେଲା । ରଙ୍ଗୟା ବୟସରେ ଛୋଟ ଏବଂ ଗଣ୍ଡବ ପିଲା । ବୟସ ଏବଂ ‘ସ୍ବାଟସ୍’ରେ ଯଥେଷ୍ଟ ନର ସ୍ତର—ଏଇୟା ଥିଲା ଏ ହସର ଭାବାର୍ଥ । ଜିଭ-ଲଳିଆ ରଙ୍ଗୟା ପରି କିଶୋରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଠିକ୍ ଅଛି । ନୂଆ ନୂଆ ‘ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍’ ପଢ଼ି କୁହାଯାଉଥିବା ଜୀବନ-ସହଚରୀମାନଙ୍କୁ ଯିଏ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇନାହାନ୍ତି—ସେହି ନୂଆ କିରାଣୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ମନ୍ଦିରରେ ସର୍ବିୟ ଭାଗ ନେଇବାଲା ମୋ ପରି ଅନୁଭବ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଅସମ୍ଭବ; ସମ୍ମାନ-ସୂଚକ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହା ଥିଲା ସେ ହସର ସାର୍ବଣ ।

“ନାହିଁ ରଙ୍ଗୟା ! ଆଜି ଘରେ ପ୍ରୟୋଜନରୁ ଅଧିକ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା—

ରକମ ରକମର ଖାଦ୍ୟ ଉଆଣ ହୋଇଥିଲା ନା ? ତୁ ଯାଇ ଗରମ ଗରମ କଡ଼ା କଫି ନେଇ ଆ, ଚନ୍ଦ୍ର ଟିକେ କମ୍ ଦଉ’—ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି କହିଲା ।

‘ଅଲ ରାଇଟ୍’ କହି ରଙ୍ଗୟା ଶୁଣିଗଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମନରେ କିଛି ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ତେଲୁକି ଇତ୍ୟାଦିର ଦୋକାନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଟିଆଲ୍ ଉଠିଥିଲା ସେ କଥା ଭାବି ତାକୁ ଲଜ ମାଡ଼ିଲା । ଏକାଉଟାଣ୍ଟର ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ—ଯାହା ଅତି କମ୍ରେ ଦଶ ପନ୍ଦର ବର୍ଷଯାଏ ଟେକ ରଖିବ ଇଡ଼୍ଡଲି ଖାଇବା ଲେଉଟରେ କଣ ସେ ହସାଇ ବସିବ ?

ଚପ୍ପାସି, ଟାଇପିଷ୍ଟ, ନିମ୍ନ ସ୍ତରର କର୍ମଚାରୀମାନେ ନେଇ ମାନେଜର ରମାକାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ବଡ଼ ‘ରେଷେକ୍ଟ’ କରନ୍ତି ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ଦେଖିଲା । ସାମନାରେ ହୋଟେଲ ମାଲିକ ‘ପକୋଡ଼ି ରାଓ’ ନିଜ ଜାଗାରେ ଜାକିଡ଼ିକ ହୋଇ ବସି ହଲଦିଆ ହଲଦିଆ ଦାନ୍ତ ବାହାର କରି ହସୁଛି । ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହା ଯେ ସେ ଆଗରେ ବସିଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ସ୍ଥଗିତ କରୁଛି ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷର ରୂପରେ ବଡ଼ ଥାଟ୍ ସହ ହସିଦେଲା । ପକୋଡ଼ି ରାଓ ତାକୁ ଏତେ ଖାତିର କାହିଁକି କରେ ? ସେ ଭାବିଲା, ଏବେ ନିଜ ମନରେ ବି ସେ ନିଜକୁ ପକୋଡ଼ି ରାଓ ରୂପରେ ଦେଖିବା କଥା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ପକୋଡ଼ି ରାଓର ଆଗରୁ ‘କୁବେରନ୍’ ନାମ ଥିଲା, ସେ କଥା କାହାର ମନେ ନାହିଁ ।

ରଙ୍ଗୟା କହି ନେଇ ଆସିଲା । ପାଖରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗିଲ୍ଲସରେ କିଛି ଡ୍ରାକାନ୍ସନ୍ ମଧ୍ୟ ରଖିଦେଲା । ଏହା ଥିଲା—ପକେଟରେ ତେପନ ପଇସା, ପେଟରେ ଖୋହଲଟା ଇଡ଼୍ଡଲି ଖାଇବାପରି ଷେକ, ଘରେ ଚୁରୁଟି ପିଲ ଥିବାବାଲ ଏକାଉଟାଣ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ‘ସ୍ବାଟସ୍’ ।

ଆଜି ପକୋଡ଼ି ରାଓ ପାଖରେ ଦଶଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି । କାଚର କବାଟ ଲାଗିଥିବା ଡିନ ଡିନଟା ହୋଟେଲ୍ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଛକରେ ଦିନେ ଏହି ‘କୁବେରନ୍’ ଗୁମ୍ଫା-କରରେ ବସି ଲଙ୍କା ପକୋଡ଼ି ବିକ୍ରିଥିଲା । ବହୁତ କମ୍ ଲୋକ ସେ ପଡ଼ାର ଏ କଥା ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତେ ଶୁଣିଛନ୍ତି, ଜାଣିଛନ୍ତି ।

ଗ୍ଲେଟ୍ ଚୁଲ୍ଟିଏ, ଗୋଟିଏ କରେଇ, ଆଲୁମିନୟମ ପାତ୍ରଟିରେ ଅଟା, ତାଟିଆରେ ଲଙ୍କାମରିଚ—ତଳେ ଲୁଙ୍ଗି ଏବଂ ଉପରେ ହାତବୁଣା ଗେଞ୍ଜିରେ ଗଡ଼ାହୋଇଥିବା କାଳୀ ପ୍ରତିମାପରି ବସି କୁବେରନ୍ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରତିଦିନ ସେରେ ଖଣ୍ଡେ ଲଙ୍କାର ପକୋଡ଼ି ଛୁଣି କରି ବିକ୍ରିଥିଲା । ସେହି, ମାସକୁ ବସ୍ତାଏ ଲଙ୍କାର ପକୋଡ଼ି କଲ୍ ବାଲ, ବଡ଼ ବେପାରୀ ହୋଇଗଲା ।

ଧିରେ ଧିରେ କୁବେରନ୍ ଜନତା ପାଇଁ ନିଜେ ଲଙ୍କାର ପକୋଡ଼ି ହୋଇଗଲା । ପ୍ରଥମେ ଅଣାକୁ ଛଅଟା ପକୋଡ଼ି ଦେଉଥିଲା । ପରେ ଡିନଟାରୁ ବେଶି ଦବାକୁ ନାହିଁ

କଲ । କିଏ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ମାଗିଲେ ମଧ୍ୟ, ବହୁକା ମାଗୁ, ମାହାଲିଆ ମାଗୁ
କା ଉଧାର ମାଗୁ—କୁବେରନ ମୁହଁରୁ ସିଧା ଜବାବ ଏଇୟା ବାହାରୁଥିଲା—ମିଳିବ
ନାହିଁ ବାବୁ, ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏହି ବ୍ୟବହାରରେ ଚିଡ଼ିଯାଇ ଲୋକମାନେ ତା କାଁ
ପକୋଡ଼ି ଶୁଣି ରଖିଲେ ।

ଏହିପରି କୁବେରନ୍ ଉଦ୍‌ଭେଦମୁରୁ ଆସି ଏହି ସହରରେ ପକୋଡ଼ି ଶୁଣି ରୁପରେ
ରହିଗଲା; ଆଉ ସେ ଆଜି ପ୍ରକୃତରେ ‘କୁବେର’ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ...

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ପିଆଲରୁ କଫି ସରିଗଲା ଏବଂ ତାର ବିରୁଦ୍ଧାସ
ମଧ୍ୟ ହୁଣି ଗଲା ।

କାଲି ସହ ମୁଁ ତେନ୍ତୁଳି ଲଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦିର ତେଜସ୍ବିତ ଦୋକାନ ଖୋଲେ ତ
ଲୋକେ କଣ କହିବେ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ବାରବାର ତାର ହୃଦୟକୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରି
ସକାରିଲା ।

‘ତେନ୍ତୁଳି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି’ କହିବେ । ତାର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତେ ‘ଧନମ
ଏଣ୍ଡ ସନ୍‌ସ’ର ଏକାଡ଼ିଟାଣ୍ଡର ପିଲା ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ?

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ସେଠାରୁ ଚାଲିଗଲା ।

ନାରାୟାଠାରୁ ସେବାଲ୍ ପାନ କରାଇଲେ । ପାନ ଖାଇ ଖାଇ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି
ଭାରିଲା, “ବାହାରେ ଖରା ଯେମିତି ପ୍ରଖର ହୋଇଯାଇଛି, ବଜାରରେ ଭାରି
ମଧ୍ୟ ସେମିତି ପ୍ରଖର ହୋଇ ହୋଇ ଚାଲିଛି ।”

ଦେହରୁ ଝାଳ ବୋହୁଯାଉଛି । ଟେବଲିନ୍‌ ଫାଟି ବଡ଼ ହଇରାଣ କରୁଛି । ଉଦାସ
ଭାବରେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଉପରେ ଟଙ୍ଗାହୋଇଥିବା ‘ଶ୍ରୀମିଳାଟାଗୋର’ର ଛବିକୁ ଦେଖିଛି —
ବୈରେଇ ବୈରେଇ ଗୁଣ୍ଡି (ସ୍ବାଟସ୍‌ରେ ବଡ଼ ଜାଁ) ।

“ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଆପଣଙ୍କୁ ଏହିପରି ଟାଣ ଖରାରେ ଅଟେସ୍‌ ଯିବାରେ ହଇରାଣ
ହବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।”

ପଛରୁ ଶ୍ରୀମାୟାଉଥିବା କଥା ଶୁଣି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଚମକି ଉଠିଲା । ଫେରେ ଭାରିଲା ଯେ
ତାକୁ କୁହାଯାଉନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ସେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଅୟାଗୁଡ଼ି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ହିଁ କହୁଥିଲା ।

“ଗୋଟାଏ ମସଲୁଦିଆ ପାନ ବନାଇଲୁ, ନାରାୟାବାବୁ ! ଆଜି ଏ ମହାଶୟର
ଭାଗ୍ୟକୁ କଗାଇବାକୁ ହବ । ଝଣ-ଝଣ ଶବ୍ଦରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଆଗମନ ହବା ଇତିତ,”
ଆୟା ଶୁଣି କହିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ଅୟାଗୁଡ଼ି ଏଠି ଆସିଯିବା ସହ ଗୁଣ୍ଡିଲା ଯେପରି ସେ ତାର
କେତେ ଦିନର ପୁରୁଣା ମିତ୍ର । ଖରାରେ—ନିଆଁ ବରଷାଇଲା ପରି ସେ ଖରାରେ
—ପେଟର ଜ୍ବାଳା ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ କଫି ପିଇକରି—ସେଠି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା
ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ଦେଖି—ଅୟାଗୁଡ଼ି ଆଦରପୂର୍ଣ୍ଣ ହସ ହସିଦେଲା ।

“ନମସ୍ତେ, ସାର । ଆପଣଙ୍କର କଣ ଦକାର ପଡ଼ିଛି, ଏତେ ବଡ଼ ଟାଣ ଖରାରେ ଗୁଲିକରି ଆସି ଏତେ ଦାମିକିଆ ଟେଉଲିନ୍-ସାଟ୍‌କୁ ଓଢ଼ା କରିବାର ? ଗୋଟିଏ ମାସ ଯେଉଁ ଧରି କଟାଇ ଦେଇ ତା ପରେ ଦେଖନ୍ତୁ । ଆପଣ ପ୍ଲିମଥ୍ ଗାଡ଼ରେ ଏଠିକି ଚଢ଼ି ଆସିବେ, ଯେଁ। ଯେଁ। ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଶୁଣି ନାଗାୟା ବଢ଼ିଆ ପାନ ଭାଙ୍ଗି କରି ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇବ । ଆପଣ କାରରେ ବସି ବସି ପାନ ଖାଇବେ । ଫେରେ ଝଟ୍ କରି ଗୁଲିଯିବେ ।” ଅୟାଗୁଣ୍ଡ ପକେଟରୁ ଚେକ୍‌ବହି ପରି କେତେ ଗୁଡ଼ଏ ବହି କାନ୍ଥୁ କାନ୍ଥୁ କହିଲଗିଲା ।

କାର୍, ଖୁବ୍ ଜୋର ଗତିରେ ଗୁଲିଲା ପରି ଗଡ଼୍ ଗଡ଼୍ କରି ଲୋକତରଂ ଝାଡ଼ୁଥିବା ଅୟାଗୁଣ୍ଡ ଆଡ଼କୁ ଚଢ଼ିପାଣି ବଡ଼ ଧାନରେ ଅନାଇଲା—

କୋଉଠି ଦେଖିଲା ପରି ମନେ ହଉଛି ଚେହେରା ।

ଗଲା ମଧ୍ୟ ଜଣାଶୁଣା ମନେହଉଛି ।

ଅୟାଗୁଣ୍ଡକୁ, ତା ନାମ ନ ଜାଣିଥିବା, ଚଢ଼ିପାଣି ବହୁତ ଧାନଗୁଡ଼ିକ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ନାଗାୟା ପାନ ଭାଙ୍ଗି ଚଢ଼ିପାଣି ହାତରେ ଦଉ ଦଉ କହିଲା, “ଏ ଅୟାଗୁଣ୍ଡ କଥାରେ ଖଣ୍ଡାସ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏ ପୁରାପୁର ଠକ । ଗତ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ନଈ । ଥରେ ହେଲେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଝିଣ୍ଟ-ଝିଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଲନାହିଁ ।”

ଚଢ଼ିପାଣି ବୁଝିନେଲା ।

ଅୟାଗୁଣ୍ଡ କିଏ, ଏ କଥା ସେ ଭଲଭାବରେ ବୁଝିଗଲା ।

ଅୟାଗୁଣ୍ଡ ବଡ଼ ଦାମୀ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧିଛି । ତାଗଣ ଏବଂ ଦିନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଥିବା ବଡ଼ ଦଣ୍ଡାଟିଏ ହାତରେ ବାନ୍ଧିଛି । ସବୁ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ମୁଦ । ସେହି ମୁଦ ପିନ୍ଧିଥିବା ଆଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକ ମଝିରେ ଚେକ୍‌ବହି ପରି ହୁଣ୍ଡୁଥିବା ଲଟେଣ୍ଟ ଟିକଟ ବହି ଗୁଡ଼ଏ ଧରିଛି । ଏହିପରି ଅୟାଗୁଣ୍ଡ ସେହି ଜଳକୁ ତାର ଆଉଁଡ଼ା ଜାଗା କରି ମାସକ ଯାକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଝିଣ୍ଟ-ଝିଣ୍ଟ ଶବ୍ଦରେ ଆସୁଥିବା ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର କଥା ଶୁଣାଇ ଶୁଣାଇ—ପିଲାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୁଢ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜର ମିଠା ଗଲାରେ, କମମୟ କରିତାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ କରୁଛି ।

ଚଢ଼ିପାଣି ଭାରିଲା, ଭଦ୍ରଲୋକ ପରି ହସିଦେଇ ସ୍ୱାଠାରୁ ଖସିଯିବା ଦକାର ।

ସେ ଅୟାଗୁଣ୍ଡକୁ ଗୋଟିଏ ଗୁହାଣିଦ୍ୱାରା ଏହା ବୁଝାଇଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ଯେ ସେ ସେହି ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ିବା ପରି ଲୋକ ନୁହଁ, କେତେକ ସାଧାରଣ ଲୋକ ହିଁ ଏହା ପଛରେ ଜୋକ ପରି ଲୁଚିରହିଥାନ୍ତି ।

ଅୟାଗୁଣ୍ଡ ନିରାଶ ହେଲାନାହିଁ; ବରଂ ତାର ଆସ୍ତବ୍ୟାସ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ବଢ଼ି ଗଲା ।

କେଟ ମାଗିବାକୁ ଆସୁଥିବା ଭୂତପୁଷ୍ଟ ଏମ୍. ଏଲ୍. ଏ.ଙ୍କ ପରି ମୁରୁକ ହସ ମାରି

ଅସ୍ତ୍ରା ଗୁଡ଼ କହିଲୁ, “ଏପରି ସଫା ସଫା କହୁଛୁ ନାହିଁ, ସାର୍ ! ଆପଣଙ୍କ ପରି ଲୋକଙ୍କ ଭାଷାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଅନୁକମ୍ପା ଲାଗୁ ଅଛି । ନ ହେଲେ ଆପଣ ହିଁ କହୁଛୁ । ଏତେ ବଡ଼ ଟାଣ ଖରାରେ ମୁଁ ଏତେବେଳେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ କାହିଁକି ଚାଲି କରି ଆସିବି ? ମୋର ଅନୁବାଣୀ ମା କନକଦୁର୍ଗାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କହୁଛି..... ଏଥରକ ମଧ୍ୟ ମୋର ହାତରେ ବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଟିକଟ ଉପରେ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଝୁଣ୍ଟୁଣ୍ଟୁ (ଝୁଣ୍ଟୁଣ୍ଟୁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରେ ତାକୁ ସେ ପଡ଼ାରେ କେହି ଟପି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଲୋକେ କହନ୍ତି କି ସେ ଯେତେବେଳେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ ପ୍ରକୃତରେ ପଇସା ଝୁଣ୍ଟୁଣ୍ଟୁ ହେଲାପରି ଶୁଣାଯାଏ, ଶବ୍ଦ ସହ ନିଶ୍ଚୟ ପଡ଼ୁଥିବି ।)”.....

କଲମରୁ ‘କ୍ୟାପ’ ଖୋଲି ତାକୁ ପଛରେ ଲଗାଇ ଅସ୍ତ୍ରାଗୁଡ଼ କହିଲୁ, “କହୁଛୁ ସାହେବ । ଆପଣ ଯାହା ନାମ କହୁବେ, ତାର ନାଁ ଲେଖିଦେବି—ଆପଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ଆପଣଙ୍କ ପୁଅମାନେ, ଝୁଅମାନେ, ଶଳା, ଛୁଆମାନେ ଯାହାର ହେଲେ ନାଁ ଲେଖା ଯାଇପାରେ ।”

‘ଆମ କୁକୁରର ନାମ ମଧ୍ୟ ଲେଖା ଯାଇ ପାରିବ ?’ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମନେ ମନେ କହିଲୁ, ମୁହଁରେ କିଛି କହିଲୁ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ ତା ଘରେ ନା ଅଛି ଏପରି ପାଳିତ କୁକୁର, ନା ତା ପକେଟରେ ଫାଳିରୁ ପଇସା ।

“ଛୁଡ଼” କହି ଟାଳିଦବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ କହିଲୁ, “ଆହୁ, ତା ହେଲେ କହୁଛୁ, ଆପଣ ଏତେ ଜୋର ସହିତ କହୁଛନ୍ତି କି ମତେ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ମିଳିବ । ସେଥିରେ ଆପଣଙ୍କର କଣ ଲାଭ ହେବ ? କେବଳ ଦଶପଇସା କମିଯିବ ?” କହି ସେ ହସିଦେଲା ।

“ଅପମାନ” ଅସ୍ତ୍ରାଗୁଡ଼ ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସି କରି କହିଲୁ, “ସାର୍, ଆପଣଙ୍କୁ ଦଶ ଲକ୍ଷ ମିଳିବ ତ ଦଶ ହଜାର ଏଇ ଶ୍ରୀମାନ୍ଙ୍କୁ ମିଳିବ ।” ଶ୍ରୀମାନ କହିଲୁବେଳେ ସେ ନିଜ ଛୁଡ଼ ଆଡ଼କୁ କଲମ୍‌ଦ୍ୱାରା ସଙ୍କେତ କରୁଥିଲା । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ “ଏଇ ନିଅନ୍ତୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ନମ୍ବର ଆପଣଙ୍କର ହୋଇଗଲାଣି । ବଡ଼ ପୁଲିକ୍ସ ନମ୍ବର ‘ଏକ୍’ ସାର ! ‘ପ୍ରାଇଭ୍’ ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିବ ।”—ଏତକ କହି ସେ ନାଗାୟାକୁ ପଚାରିଲା “ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାଶୟଙ୍କର ପୁର ନାମ କଣ ? କହ, ଗୁରୁ ।”

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଶେଷ ଡେଣ୍ଟା କରି କହିଲା, “ସେ ଭାଷ୍ୟବାନ୍ ନମ୍ବରଟା ଆପଣ ନିଜେ କେଇ ନିଅନ୍ତୁ ନା ।”

“ନାଁ ଯେ ସାର୍ । ମୋର ଲକ୍ଷ ପାଇଁ ଲେଉଟ ନାହିଁ; ଦଶ ହଜାର ମୋ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ !” ଅସ୍ତ୍ରାଗୁଡ଼ ଅଭୁତ ଭାବରେ ହସି ଦେଲା ।

ନାଗାୟାର ଏଥର ବ୍ୟାସ ହୋଇଗଲା ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଆଉ ଅସ୍ତ୍ରାଗୁଡ଼ ହାତରୁ ଖସିପାରିବ ନାହିଁ ।

“ନିଅନ୍ତୁ ସାର୍ । ପକୋଡ଼ାଗୁଡ଼ି ପରି ଆପଣ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମିନିଟ୍ରେ କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ କମ୍ପାନୀ ଖୋଲିପାରିବେ ।” ନାଗାୟା କହିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମନରେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଆଶା ଧୀରେ ଧୀରେ ପଲ୍ଲବିତ ହୋଇ ‘ସାବୁକରର ଆମ୍ବପରି’ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛର ଆକାର ଧାରଣ କରିପାରିଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ପକେଟରେ ପଇସା ନାହିଁ । ଯଦି ତାହା ଆଆନ୍ତା ତ ଚାରି ଚାରିଟା ଇଡ଼ଲି ଆନନ୍ଦରେ ଖାଇ ଦେଇଥାଆନ୍ତା ।

“ଆଜି ଆଉ, କାଲି ନେଇଯିବି । ଆଜି ସାଙ୍ଗରେ ପଇସା ଅଣିନାହିଁ ।” କହି ଟାଳି ଦେଲା ।

ଅସ୍ପାଶ୍ୱର୍ତ୍ତ ମୁହଁ ଛୁଣିଗଲା । ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ପରି ବ୍ୟକ୍ତି ମୁହଁରୁ ଏପରି ଦୀନ ଭାବରେ କଥା ସେ ଛୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲା, ଏହାହିଁ ତାର ମୁଖଭଙ୍ଗର ଅର୍ଥ ଥିଲା ।

“ବିଳମ୍ବ କଲେ ହୁଅଥିବା କଥା ବିଚିତ୍ରଯାଏ । କାଲି ପୁଣି ଏହି ନମ୍ବର, ଏହି ସମୟ, ଏହି ଯାଣ, ଏହି ଭାଗ୍ୟ... କିପରି ମିଳିବ ? ନୋ ଇଉଜ୍ ସାର୍ !... ଆଜି... ଏହି ବେଳାରେ... ଝୁଣ୍ଟୁଣ୍ଟୁ ଶବ୍ଦରେ... ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଅନୁକମ୍ପା... ଆପଣଙ୍କୁ ମିଳିବା ଉଚିତ... ଆପଣଙ୍କର କାର୍ରେ ଅଫିସ୍ ଯିବା ଉଚିତ ।”

“ବାସ୍, ଏବେ ବନ୍ଦ କର ତମର ଝୁଣ୍ଟୁଣ୍ଟୁ... ଲେଖିଦିଅ ଏ ନାଁରେ ଗୋଟାଏ ଟିକଟ... ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ପାଇଁ କଣ ଏତେ ଭାବନା... କାଲି ମୁଁ ଏହାଙ୍କୁ ନେଇ ଫେରି... ହେଉ ନିଅ । କହି ଉଦାର ହୃଦୟ ନାଗାୟା ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା କାଡ଼ି ଦେଇ ଦେଲା ।—

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ, କେଜାଣି କାହିଁକି, ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଖରାଦାତରେ ବି କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ପବନଟା ଅଣ୍ଟା ଜଣାଗଲା । ହସି ହସି ସେ କହିଲା, “ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କାରେ ଲକ୍ଷେ; ଏତେ ଲୋଭ ମୋର ନାହିଁ ।”

ଅସ୍ପାଶ୍ୱର୍ତ୍ତ ନାଗାୟା ହାତରୁ ଟଙ୍କା ନେଇନେଲା, ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ନାମ ପଚାରି ଲେଖିଦେଲା । ଇଷ୍ଟଦେବଙ୍କ ନାଁ ନ ପଚାରି “ବେଗଲବଲୀ” ଲେଖିଦେଲା ଏବଂ ଟିକଟ ଫର୍ କର କାଟିଦେଲା ।

ଟିକଟ ନାଗାୟା ହାତକୁ ଦେଇ କହିଲା, “ଆପଣ ଆପଣଙ୍କ ହାତରେ ସେ ଶ୍ରୀମନ୍ତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ପୌରାଣ୍ୟ—ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବାଟ ଖୋଜିକରି ଆସି-ଯିବ... ଏବେ ଜାଣ ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିଙ୍କ ହାତରେ ସୁଦର୍ଶନ ତବ ହୋଇ ରହିବ... ଲକ୍ଷ ସୁନ୍ଦର । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ, ବାଃ ବାଃ ।”

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ହସିପକାଇଲା ।

“କଥା ଏପରି କହୁଛନ୍ତି ସତେକ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଣିଦେବ ।”

“ଆପଣ ଯଦି ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ହୋଇଥିବେ ଏକଟି ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ହୋଇଯିବ । ଆପଣଙ୍କର ଲକ୍ଷେ ସମୟ ସମାଧାନ କଲିବାକୁ ଏକ ଲକ୍ଷ । ଆପଣଙ୍କର ମଧୁର କାମନା—

ଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି କଲିବାଲ କଲବୁଷ । ଉଦ୍ୟାନରେ ଥାଆନ୍ତୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଥାଆନ୍ତୁ — ଆପଣଙ୍କୁ ଖୋଜିକରି ଦର୍ଶନଦେଲାବାଲା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଏହି ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାରେ ଅଛି । ଆଜ୍ଞା, ନାଗାୟାବାବୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କର କଣ ବିଚାର ? ଆପଣଙ୍କ ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡେ ଟିକଟ ଦେଇଦେବ ?” ଅସ୍ମାରୁତ କହିଯାଇଥିଲା ।

“ଘା ହୋ । ତାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଦିଅଇବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି କରିସାରିଛ । ଫେରେ ମତେ କୋଉଠୁ ଆଣିବ ? ତମେ ବି ବଡ଼...” ନାଗାୟା ପାଟିକରି କହିଲା ।

ଚକ୍ରପାଣି ଟିକଟ ନେଇନେଲା । ଟଙ୍କା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନ ଫେରାଇ ପାରିବାର ଅସମର୍ଥତାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା ପରି ହସି ଦେଇ ସେ ବାହାରର ସେହି ମୁଣ୍ଡଫଟା ଖରାବୁ ଅଫିସର ଗରମ ବାତାବରଣ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ଲଟେରୀ ଟିକଟ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ପକେଟ୍‌ରେ ରଖିଦେଲା ।

‘ହୁଁ... ସୁଦର୍ଶନ ଚକ । ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା । ଏହି କାଗଜ ଖଣ୍ଡକରେ ? କଣ ଗେରେଣ୍ଟି ଅଛି ସେ ମତେ ହିଁ ମିଳିଯିବ । ଏହିପରି ଭରୁ ଭରୁ ସେ ଯାଇ ତା ଚୌକିରେ ବସିଲା । ଅସ୍ମାରୁତ ବଡ଼ ଚଉର । ଯାହା ବି ହଉ, ମୋଠାରୁ ସେ ଭଲ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି, କେତେ ବଢ଼ିଥା—

ଚକ୍ରପାଣି କାମ କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମନରେ ଶାନ୍ତି ନଥିଲା । ସେ ପକେଟ୍‌ରୁ ଲଟେରୀ ଟିକେଟ କାଢ଼ି ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା ।

କ୍ୟାସିୟର ନିଜ ଜାଗାରେ ବସି ନାସ ଶୁଙ୍ଘୁ ଶୁଙ୍ଘୁ କରୁଥାଏ— “କଣ ସାହେବ, ଆଜି ତ ବଡ଼ ଖୁସି ଅଛ ଜଣାଯାଉଛି ? କଣ କିଛି ଖାସ୍ କଥା ଅଛି ?”

ଚକ୍ରପାଣିକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ସେ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ ତାର ଲଟେରୀ ଟିକଟ କଣିକା କଥା ଏମାନଙ୍କୁ କିପରି ଜଣାଗଲା ।

“ନାହିଁ ତ, ସେମିତି ଖାସ୍ କଥା ତ କିଛି ନାହିଁ” ଛଟପଟ ହୋଇ କହିଲା ‘ହେଁସ୍’ କ୍ୟାସିୟର ଭଙ୍ଗମତି ଛୁଙ୍କ ମାରି କହିଲା, “ଆଜି ମୋ ପତ୍ନୀ ମାସିକଧର୍ମରେ ଅଛି ! ମୁଁ ନିଜେ ରାନ୍ଧିକରି କଣ ଟିକେ ଖାଇଦେଇଛି । ଲକ୍ଷ୍-ଫସ୍ କିଛି ଆଣିନାହିଁ । ବାହାରେ ଖରା ଓ ଭିତରେ ଭୋକରେ ହଇରାଣ ହୋଇଗଲାଣି” ଭଙ୍ଗମତି ତାର ନିଜର ଦୁଃଖ ଶୁଣାଇ କହିଲା ।

“ବଡ଼ ଅବଶୋଷ, ଭାଇ !” ସହାନୁଭୂତିପୂର୍ବକ ଚକ୍ରପାଣି କହିଲା । ‘ମୋର ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସେହି ଦଶା । ମୋର ପତ୍ନୀ ତ ଘରେ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏକଲ ଖାଇଲେ କଣ ହବ ? ଉପମା କଲେ ତ ଚାରିପାଖକୁ ଟିକେ ଟିକେ ଖୁଆଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଏତେ କୋଉଠୁ ଚିଆରି ହୋଇପାରିବ ?’ ମନେ ମନେ ଚକ୍ରପାଣି କହିଲା । କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ଏତିକି କହିଲା, “ଏ ପଙ୍ଖା ବି କେଡ଼େ ବେକାର, ଗରମ ପବନ ଆସୁଛି । ଛୁଃ ଛୁଃ, କେଡ଼େ ଶ୍ୱାସ ଗରମ ହଉଛି ।”

ଏତିକିରେ ସୁଦର୍ଶନ-ଚକ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମିଳିଲେ

କଣ ଏ ଲୋକ ସତରେ ଦେବେ ? କାହିଁକି ଦେବେ ନାହିଁ ? ପିଲାଦିନ ତେଲବାଲ ପୁଲୟା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି କଥା ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି । ସେହି ପଇସାରେ ସେ ‘ବମ୍ମିଶେଲ’ କମ୍ପାନି ଖୋଲିଥିଲା । ଯଦି ମତେ ମିଳିଯାଏ ତ ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏୟାର କଣ୍ଡି ପଲ୍ଲଡ଼ କୋଠରୀ କରିବି; କିନ୍ତୁ ମୋ ପରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା...ନାହିଁ ନାହିଁ ମିଳିବ ନାହିଁ...ମିଳିବ ନାହିଁ...’

‘କାହିଁକି, ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ କୋଉ ହସାବରେ କମ୍ କି ? ତା ଛଡ଼ା ମୁଁ ଗଞ୍ଜେଇଖୋରଙ୍କ ପରି ଟିକଟର ପୋକ ହୋଇ ଗୁଣିଆଡ଼େ ଖୋଜି ବୁଲୁ ନଥିଲି ତ । ସେଇ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ଯେପରି ଅୟାଗୁଡ଼ି କହୁଲା, ଝଣ୍ଟ ଝଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ ସହୁତ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସ୍ୱୟଂ ଆସିପାରନ୍ତି । ପିଲାଦିନେ ମୁଁ କେଉଁ ପୋଥିରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ି ଥିଲି—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆସନ୍ତି ତ ନଡ଼ିଆ ପାଣି ପରି ହଠାତ୍ ବୋହୁଆସନ୍ତି ।’

‘ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ମିଳିଯିବ ତ କଣ କରାଯିବ’ ଚକପାଣି ଆଗରେ ଏହି ସମସ୍ୟା ଆସିଗଲା ।

ଆଗ ଯେଉଁ ଗାରେଜ୍‌ରେ ସେ ଅଛୁ ତାକୁ ଘରର ମାଲିକ ରାମପ୍ରସାଦର ମୁହଁକୁ ଫୋପାଡ଼ିଲ । ଅତେଜ ବଖରାବ ପୁରୁଷା ଘର...ସେଥିରେ ନା ପାଇପ ଅଛୁ, ନା ପାଇଖାନା ! ବୁଡ଼ିଆଣୀ ଜାଲ, ପୁଷା, ଅସରପା...ସବୁ ଅସନା - ଆବର୍ଜନା...

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଡିଗ୍ରୀ ହଜାରରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଡିଆ ଘର କିଣିବା—କିପରି ଘର କିଣିବା କଥା, ତାହା ଚକପାଣି ସେତେବେଳେ ଠିକ୍ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଏବେ ଅଲ୍ଲଦନ୍ତୁଦ ଗୁଜାରାଣ୍ଡି କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଅଧାପେଟ କରି ଖାଇ ଗୋଟିଏ ଘର କରିଛୁ । ସେଇରେ ରହି ଜଳେ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ବଡ଼ିଆ ହୋଇଛୁ ଆଉ ଆଗମରେ ଦିନ କଟାଇଛୁ । ସେହିପରି ଘର କିଣିବା କଥା ଚକପାଣି ଠିକ୍ କରିନେଲା ।

ହସାବ ମିଳାଇଛୁ । ଶେଷ ମୋଟ ଦେଖି ‘ଟିକ୍’ ଚିତ୍କା ଦେଇଛୁ । ବଡ଼ପୁଅ ହସାବ କରିବାରେ ବଡ଼ ଖାସ୍ତା (ଯେପରି ସେ ନିଜେ) । ତାକୁ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ ପଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ...ଯଦି ମୋର ପରି ଇସ୍ତମାଶିରେ ପଶିଗଲା ତ ଦଶ ପନ୍ଦର ବର୍ଷରେ ଏକାଡ଼ିଟା ହେବ । ଏହିପରି ପୁଅର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଚକପାଣି ଚିନ୍ତା କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା ।

‘ବିରୁଗା ଶାରଦା । ସାମନାରେ ଆସି ମୁହଁ ଖୋଲିପାରେ ନାହିଁ...ବାହାଘରରେ ଯେଉଁ ରେଣୁମୀ ଶାଢ଼ୀ ଦେଇଦେଲା, ବାସ୍ତୁ ତା ପରେ କେବେ ଏ ଜନ୍ମରେ ଆଉ ରେଣୁମୀ ଶାଢ଼ି କିଣିପାରିଲା ନାହିଁ ।’ ପତ୍ନୀ ଉପରେ ଦୟା ଆସିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ନାଇଲନ୍ ଲୁଗା ଆସିଲା, ନାଇଲେକ୍ରସ୍ ଆସିଲା, ଟେବିଲିନ୍ ଆସିଲା, ଟେବିକଟ୍ ବାହାରିଲା ଏବଂ ଆହୁରି କେତେ ରକମର ବାହାରିଲା । ବଡ଼ପୁଅକୁ ଅଠର ବର୍ଷ ହବାକୁ ଯାଇଛୁ । ତାଠାରୁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ଷୋହଲ ବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବ । ତେବେ ବି ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ଉଜା ଖୋସା କରି ଏମ୍‌ବ୍‌ୟୁଡ଼ରିକସ୍ ଶାଢ଼ି ଯଦି ପିନ୍ଧିଦେବ ନା, ବିଜ୍ଞପନମାନଙ୍କର ଛପା

ହୁଅନ୍ତୁବା ହିଅମାନଙ୍କ ଛବିକୁ ଟିପି ମାଡ଼ କରିଦବ । ତେବେ ତା ପାଇଁ ଦୁଇଟା... ନାହିଁ ନାହିଁ ଏତେ କୃପଣତା କରିବା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଏତେ ପଇସା ମିଳୁଛି ତେବେ ଦୁଇହଜାର କରିପକାଇବ ।’ ଏହିପରି ଚକ୍ରପାଣି ଠିକ୍ କରିନେଲା ଯେମିତି ଫେରେ ସେଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ସବୁ ଲୋକ ଭାବୁଛନ୍ତି କି ମୁଁ ସତ୍ତା କରି ଟେରିନ୍ ପିନ୍ଧୁଛି, ଯେପରି କି ଏ ଭାରି ବଢ଼ିଆ ଜିନିଷଟାଏ । ଶୁଣିବେ ଧୋଇ ଶୁଖାଇଦେଲେ ସକାଳେ ମଇଲା, ଝାଙ୍କିଆ, ସାଟି ପିନ୍ଧିବା ଅପେକ୍ଷା ସଫା, ଧଳାସାଟି ପିନ୍ଧି ଯିବାରେ ସୁବିଧା ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ କରନ କରି କରି ଏଇଟା କରାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ବାହାରିବୁ ଜଣାନ୍ତି ।

ଚକ୍ରପାଣି ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନାଇଲା, କାଳେ କିଏ ତାର ବରୁରଗୁଡ଼ାକ ବୁଝିପାରିଥିବ ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ । କିନ୍ତୁ ଦୂରରେ ବସିଥିବା ନମ୍ମ ଶ୍ରେଣୀର କିଶୋର ‘ଫଲିମ୍-ଫେୟାର’ ପଢ଼ୁଥିଲା, ତାକୁ ଡରଡର ହୋଇ ଦରଜା ଭିତରକୁ ଡେଇଁନେଲା ।

ଚକ୍ରପାଣିକୁ ହସ ମାଡ଼ିଲା । ସେ ଶୁଣିଲା ‘ଅସ୍ପାର୍ଶ୍ୱ ଏକଦମ୍ ଠିକ୍ କଥା କହୁଛି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପିମ୍ପ ଅଧିକାରୀ ତ ବଡ଼ ଜିନିଷ ହୋଇଛି । ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତାର ସାଇକଲ ବେକାର ହୋଇପଡ଼ିଛି । ତାକୁ ମରାମତ କରିବାଠାରୁ ବରଂ ଗୋଟାଏ ମଟରସାଇକଲ ବା ଲାମ୍ପ୍-ବେଟା କରିନେଲେ କାମ ଚଳିଯାଇପାରେ ।’

ଏତିକିବେଳେ ଚପ୍ରାସି ଗଣେଶ ଆସି କହିଲା, ‘ସାହେବ ଡାକୁଛନ୍ତି’ । ଫେରେ ଚକ୍ରପାଣି ସ୍ମୃତିର ଉପରୁ ସିଧା ଯାଇ ‘ମ୍ୟାନେଜିଙ୍ଗ୍ ଡାଇରେକ୍ଟର’ଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ଚକ୍ରପାଣି ସେ ବଖରୁ ବାହାରିଲେବେଳକୁ ତିନିଟା ପନ୍ଦର ହୋଇଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚକ୍ରପାଣି ମ୍ୟାନେଜିଙ୍ଗ୍ ବଖରୁରେ ଥିଲା ତାର ଭିତରେ ତା ମୁହଁରୁ ତିନୋଟି ପଦ ବାହାରିଥିଲା—‘ଏସ୍ ସାର’, ‘ଠିକ୍ ଅଛି ସାହେବ’, ‘କିଛିବୁ କରିବ ସାହେବ୍ !’

ଚକ୍ରପାଣି ପକେଟରେ ହାତ ପୁରାଇ ନାଗାସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ନେଇ ଅସ୍ପାର୍ଶ୍ୱଠାରୁ ବାଧା ହୋଇ କରିଥିବା ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଲଟଗା ଟିକଟକୁ ଅରେ ହାତମାରି ଦେଖିନେଲା, କିନ୍ତୁ ତାକୁ ବାହାରକୁ କାଢ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ସେ ଶୁଣିଲା, ‘ଆଉ ଅଲ୍ଲ ହନରେ ଏ ‘ଏସ୍ ସାର’ ଧାରା ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ପାରିବ ।’

ସେ ଜାଲଦି ଘରକୁ ଯାଇ ଶାରଦାଙ୍କୁ ଏ ଖବର ଶୁଣାଇବାକୁ ଗୁଡ଼ି ଥିଲା । ତା ପୁଅ ପାର୍ଥସାରଥୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ମ୍ୟାନେଜିଙ୍ଗ୍ ଡାଇରେକ୍ଟରର ପୁଅ ହୋଇଯିବ । ସେତେବେଳେ ଆମେରିକା ଯିବାର ପୁରୋଗ ମଧ୍ୟ ଆସିଯିବ । କାହିଁକି ହବ ନାହିଁ ? ପଇସା ଥିଲେ ଏସବୁ ଆପେ ଆପେ ହୋଇଯିବ ।

କାନ୍ଦରେ ଲଟକା ହୋଇଥିବା ଘଡ଼ିଆଡ଼େ ଗୁଡ଼ିଲା । ହଂସ ପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୁଲୁଛି । ତିନିଟା ବାଜି ପଡ଼ିଛି ମିନିଟ୍ ମୋଟେ ହୋଇଛି । ତାର ସନ୍ଦେହ ହେଲା

ଶେଷରେ ଅସ୍ୱାସ୍ୱର୍ତ୍ତାଠାରୁ ନେଇଥିବା ଟିକଟଟି ଜାଲ୍ ନୁହେଁ ତ ।

କ୍ୟାସିୟର ନାସ ଶୁଙ୍ଘି ପୁଣି ଛୁଙ୍କିଲା ।

ଟଙ୍କି କଥା ନୋଟ୍ ବଡ଼ା କରି ବାନ୍ଧି ସେ ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଗଣିଯାଉଛି । ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଖବିଲା, ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ନୋଟ୍ କାଢ଼ି ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନାଗାୟାକୁ ଦେଇଦେଲେ କେତେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । କାହାରିଠାରୁ କିଛି ଜିନିଷ ଉଧାର ନବା—ଜୀବନ ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ—ସେ ତାର ମଣିଷରୁତ ମନେ କରୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ କଣ କରାଯାଏ । ଅସ୍ୱାସ୍ୱର୍ତ୍ତ ତାକୁ ଫାନ୍ଦରେ ପକାଇଦେଲା । ପ୍ରଲେଭନ ଦେଖାଇଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି କାମ କରିବାର ବାହାନା ମାସ କରୁଥିଲା । ତାର ବିଚାର ଏବଂ ସନ୍ଦେହ ତାକୁ କାମ କରାଇ ଦେଇ ନଥିଲେ ।

‘ଲକ୍ଷେ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କଲବାଲା ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଜଣ ତାକୁ ମିଳିବ ?’ ହସାବ ଯାଅ କରି ଯେଉଁଠି ‘ଟିକ୍’ ଚିହ୍ନ ଦେଇଥିଲା ସେଇଠି ପ୍ରଶ୍ନ ଚିହ୍ନ ଦେଇଦେଲା ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ।

କାହିଁକି ନ ମିଳିବ ?—ପକୋଡ଼ିରାଓ, ତେଲ୍ ସୁଜୟା, ଗୁଡ଼ିଆ ସୋମୟା, ପାମ୍ପଡ଼ି-ବାଲା ପାପୟା—ଏମାନେ କଣ ଜନ୍ମ ହେଉ ହେଉ ହାତରେ ସୁନାରୁପା ନେଇ ଆସିଥିଲେ ? ତେବେ ?

ଏହିପରି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତା ଉପରେ ଅନୁକମ୍ପା କରି ଆସିପାରନ୍ତି । ତେବେ ତା ପୁଅ ତାଙ୍କର, ଭଉଁ ନିୟୁରଙ୍କ ପରି ପଇସା ଅର୍ଜନ କଲା ପରି କାମ କରିପାରିବେ ।

ସେତେବେଳେ ଲୋକେ ତାକୁ ଦେଖି କଣ କହିବେ ? ଏକାଉଣ୍ଟାଟ୍—ନାହିଁ, ନା—ଲକ୍ଷପତି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି କହିବେ—କଣ ସତରେ କହିବେ ? —ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ଏବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଲକ୍ଷପତିକୁ ଲକ୍ଷପତି କହିବାର ସେ ଶୁଣିନାହିଁ । କୁବେରନାଥ କେହି ଲକ୍ଷପତି କହୁନାହାନ୍ତି । ଲୋକେ ତାକୁ ପକୋଡ଼ିରାଓ ହିଁ କହିଛନ୍ତି ।

ଫେର ତେଲବାଲା ସୁଜୟାକୁ ? ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ହୃଦୟର ସ୍ପନ୍ଦନ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ହାୟ ଉଗ୍ରବାନ୍ । କାଲିକି ମତେ କଣ କହିବେ, କାହିଁ ଲଟେଣ୍ଟ ଲକ୍ଷ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ତ କହିବେ ନାହିଁ ? ଲ-ଟେ-ଣ୍ଟ—ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ?

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଛାଲରେ ଓଢ଼ା ହୋଇଗଲା । ଗତ ପରଶି ବର୍ଷସରି ଶ୍ରେକରେ ରହି, ପିଲାଙ୍କର ସୁଖରେ ସହାୟ ନ ଦେଇ ପତ୍ନୀର ଆଶାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ପରଶ୍ରମ କରି ସେ ସେତେବେଳେ ଏକାଉଣ୍ଟାଣ୍ଟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଇଛି, ଏହା ସବୁ ଲଟେଣ୍ଟ ପ୍ରଭବରେ ଆସି ଉପୁ ହୋଇଯିବ ? ନୋ...ନୋ...

ତାର କୁଲର ବେଶ୍ ନାଁ ଅଛି । ଶ୍ରୀମୁଖେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ସବଦା ତାର ମିତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜର ନାଁ ଅପେକ୍ଷା ନିଜ କୁଲର ନାମ ଗର୍ବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଥିଲା । ଏବେ

କଣ ତା ଜାଗାରେ ଲଟେଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଯିବ ? ନାହିଁ—ଏପରି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମନକୁ ମନ ଗୁଣ୍ଡିଗୁଣ୍ଡି ହେଲା ।

କେଶିୟର ପୁଣି ନାସ ଶୁଣୁଛି—ଶୁଣୁଛି ମଝିରେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଆଜକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଶୁଣିକରି ନିଆଁବାଣ ହୋଇଗଲା । ଏହି ଅକାରଣ କୋଧକୁ ନ ଦେଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ଆବେଶ ହୋଇ କହିଲା, “କାଶିୟର ଯାହେବ ! ଏଠିକି ଟିକେ ଆସିବାର କଷ୍ଟ କରିବେ ? କ୍ୟାସ ତେବ୍ କରିନେବା ।”

“ହଉ ଆଜ୍ଞା” କହି କେଶିୟର ଭଙ୍ଗମତି ଦୁଇ ଗୁରୁଥର ଛୁଟି ନିଜ ଜାଗାରୁ ଉଠିଲା । ସେକୌଣସିମତେ ଏଇ ବ୍ୟସ୍ତତା ମଝିରେ କାମ ତ ଚଳାଇ ନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଶାନ୍ତି ମିଳୁନାହିଁ । ପକୋଡ଼ିଗୁଡ଼ି, ତେଲବାଲ ସୁଇୟା, ମଦବାଲ ରତ୍ନୟା ସେପରି ନାମ ଥି ତାର ମନେପଡ଼ୁଛି । ନାଗାୟା ଆଉ ଅୟାଗୁଡ଼ି ଉପରେ ବହୁତ ରାଗ ଆସୁଛି । ତାର ଭୟ ହଉଥିଲା କାଲେ ଲଟେଇରେ ଜିଉଯିବ । ଭୁଲ୍ରେ ଜିଉ ନଯାଏ ଏହି କଥା ତା ମନକୁ ମୋଡ଼ି ପକାଉଥାଏ ।

ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା କେଉଁ କାମକୁ ଆସିବ ? ମାନ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆଗରେ ଏହି କାଗଜ-ଗୁଡ଼ିକର ଦାମ ବା କଣ ? ଏହି ମନର କଥା ଲୁଚାଇବାରେ ଅସମର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ପ୍ରକଟ କରି କହି ବି ଦେଲା ।

“ଢଳ ହଜାର ନଅଶହ ଚୌଷଠି ଟଙ୍କା ଆଉ ତବଣି ପଇସା—ଗଟଣ” କହୁଥିବା ଭଙ୍ଗମତି ଏକଦମ୍ ତମକି ପଡ଼ି କହିଲା, “ଏ କଣ ମହାଶୟ ।” ଆଗକୁ କଥା ବଢ଼ାଇ କହିଲା, “ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାଠାରୁ ବଢ଼ିକରି ମାନ-ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଆଉ କଣ ହୋଇପାରିବ ?”

“ଆପଣଙ୍କ କଥା କହୁନାହିଁ । ଲେଟସ୍ ପ୍ରୋସିଡ଼” ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଯୁକ୍ତ ଏକାଉଣ୍ଟାଣ୍ଟ ହୁଆବରେ କହିଲା ।

ପାଞ୍ଚଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାମ କରି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଥକିଗଲା । ବହୁ ଖାତା ଦରଜରେ ରଖି ରଖି ଡାକିଲା ଏଥରକ ଦୋକାନ ବନ୍ଦ କରିବା ଉଚିତ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ ପାଖକୁ ଯିବା ଦରକାର । ସେ ପିତଣି ଟଙ୍କା ଉଧାର ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲା । କହିଥିଲା କୁବକୁ ଆସି ନେଇଯିବାକୁ । ଆଜି ନ ଗଲେ କାଲିକି ସେ କହିଦେବ ସେ ଟଙ୍କା ତାସଖେଳରେ ଲାଗିଗଲା, ବୁଦ୍ଧର ।

ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ କଲେକ୍ଟରର ଅଫିସ୍ରେ ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ତ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିଦିନ କୁବରେ ଖେଳବାର ସାମର୍ଯ୍ୟ କେଉଁଠୁ ମିଳୁଛି । ସେ କଥା ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିନାହିଁ ।

“ସାଉ ଏ କଥାଗୁଡ଼ା । ସେ ତ ମୋର ପାଠପଢ଼ା ସାଥୀ । ସାନନାଥ ପରି କେବେ କେବେ ଉଧାର ଦଉଛି ।”

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ନିଜ ମନକୁ ବୁଝାଇ ନେଲା । ବଞ୍ଚିମାନ ସେ ପକ୍ଷୀ ବନ୍ଦ କରି ବାହାରକୁ

ସିବା ପାଇଁ ଉଠିଲା—

ଏବେ ସାଞ୍ଜର ପକେଟରେ ଥିବା ଲଟେସ୍ ଟିକେଟ ତାକୁ ବୋଧପରି ଲାଗିଲା । ଅଫିସରୁ ବାହାର ଆଗରେ ଥିବା ରାସ୍ତା ଉପରେ, ଉପରଓଲର ଗନ୍ଧ ଖରାରେ ପାଦ ପକାଇଲା ।

ସାମନା ଫଳ ଦୋକାନ ଆଗରେ ଗୋଟିଏ କାର୍ ଆସି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ଖରାରେ କାଲିଆ ରଙ୍ଗର ଗାଡ଼ି ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଛି । ସେ ଗାଡ଼ି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ମହୁଳା ବଡ଼ ଥାଟରେ ଓହ୍ଲାଇଲା । ଦାମ୍ ନ ପଶୁଛି ସେଇ ଏବଂ କଦଳୀ କଣି ପୁଣି କାରରେ ବସି ଚାଲିଗଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଭାବିଲା, “ସହ ମୋର ମଧ୍ୟ ଏହୁପରି ଗାଡ଼ି ହୁଅନ୍ତା, ଶାରଦା ବି ଏହୁପରି କଲନ୍ତା ।”

ସେ ମହୁଳା କିଏ ? କିଏ ହୋଇଥିବ ? ତାର ପିଲା ନିଶ୍ଚୟ ଥିବେ । ନ ହେଲେ ତଳେନେ ସେଇ କଣ କରିବ ?

ଫଳ ଦୋକାନରେ ବେତେକ ଲୋକ କହୁଥାନ୍ତି । “ଏ ଚନ୍ଦ୍ରା ବୁଢ଼ୀର ଝିଅ । ସ୍ୱାର ସ୍ୱାମୀ ଫିଲିମ୍ ଡିଆର କରେ ।”

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ସେ ଲୋକଗୁଡ଼ିକ କଥା ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅସନ୍ନତା ହେଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବୁଝିପାରୁନା ସେ କାରବାଲା କିଏ । କାଠ ବେପାରୀ ନଳିନୀକାନ୍ତର ପତ୍ନୀ । ନଳିନୀକାନ୍ତର ମା’ କାଠ ଦୋକାନ ଖୋଲିଥିଲା । ତା ମୁଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ରା ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦୋକାନକୁ ଚନ୍ଦ୍ରାବାଲା ଦୋକାନ କହୁଥିଲେ । ପରେ ତା ପୁଅ ବଡ଼ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର କାଠ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳେଇଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସାରା ଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କାଠ ବେପାର ରୂପରେ ବିଖ୍ୟାତ । କିନ୍ତୁ ଲଭ କଣ ? ଲୋକେ ତ କହୁଛନ୍ତି ଯେ ସିଏ ଚନ୍ଦ୍ରାବାଲାର ପୁଅ; ଆଉ ଇଏ ତା ବୋହୂ । ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ମନ ଉଦାସ ହୋଇଗଲା ।

“ନମସ୍କାର, ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ବାବୁ !” ପଛରୁ ଶୁଭିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ତା କାନରେ ଅନ୍ୟ ରକମର ଶୁଣାଗଲା । ସେ ଶୁଣିଲା “ଲଟେସ୍ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ବାବୁ ।” ସେ ଶବ୍ଦ କେଉଁଠୁ ବାହାରୁ ଆସି ନ ଥିଲା, ତାରି ଭିତରୁ ଆସିଥିଲା ।

“ଏ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ନ ମିଳିଲେ ଭଲ ହୁଏ” ସେହିଠୁଁ ପୁଣି ଶୁଭିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ‘ବସନ୍ତପ’ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି । ଦେହରେ କଣ୍ଟା ଫୁଟିଗଲା ପରି ମନେ ହେଉଛି ଏ ଖରାରେ । ପକେଟ ଅଣ୍ଟାଲି ଦେଖିଲା—କବ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପଇସା ଅଛି । ପଇସା ସାଙ୍ଗରେ ଲଟେସ୍ ଟିକେଟ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଇଚ୍ଛା ହେଲା ବି ଥରେ ତାକୁ ବାହାର କରି ପଢ଼ିନବ । କିନ୍ତୁ ସଞ୍ଜବଳ—ଭଡ଼, ଖରା, ଗରମ ପବନ, ଧୂଳି, ଧୂଆଁ—ସେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇଗଲା । ଭାବିଲା ସେଠି ଲଟେସ୍ ଟିକେଟ କାଢ଼ିକରି

ପଡ଼ିବା ତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ ।

ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା । ଲକ୍ଷେ ଡଲାର ଦୁଇ କଲବାଲ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା । ଥରେ ସେ ଶୁଭ ନମୁନାଟି ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ।

ବସ୍ତ୍ର ଦେଖାନ୍ତୁ ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜ ପୁଅର ଆମେରିକାଯାତ୍ରା କଥା ଶୁଣୁ—

କଣ ବଡ଼ପୁଅ ପାଥଁ ସାରଥୀ ଆମେରିକା ଗଡ଼ଜାତ ଦେବା ପରେ ଏହିପରି ଖରାରେ ମୁଁ ବସ୍ ଆସେଣାରେ ଛୁଡ଼ା ହେବି ?

ସୁଧୀପ୍ରକାଶ ପାଖକୁ ଉଧାର ମାଗିବାକୁ ଯିବି ?

ଯିବ ନାହିଁ—ସେ ଠିକ୍ କରିନେଲା ।

କେହି ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ‘ନମସ୍ତେ’ କହୁଲା ।

କାଲି ତାର ବଡ଼ପୁଅ ପାଥଁସାରଥୀକୁ ଦେଖି ଏହିପରି ‘ନମସ୍ତେ’ କଲବାଲ ସହସ୍ର ଲୋକ ହେବେ । କଣ ହେବେ ନାହିଁ ?

ତେବେ ବି ତାର ସନ୍ଦେହ ହେଲା ।

ହେଉପାରେ; ପାଥଁସାରଥୀକୁ ଲୋକେ ଭୀଷଣ କରିବେ । ଲୋକେ ତାକୁ ଦେଖି କଣ କହୁବେ ? ବୋଧହୁଏ ସେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ କୁହାକୁହୁ ହେବେ — ଯଦି ତମକୁ ବି ସ୍ତ୍ରୀ ବାପ ପରି ଲଟଗର ପଇସା ମିଳିଯିବ ତ ତେବେ ଆମେରିକା କଣ ‘ମୁନ୍’ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ଚାଲି ଆସିବ ବୁଦ୍ଧର ।’ (ଛୁଃ ଛୁଃ, କେତେ ଖରାପ ଅବସ୍ଥା ଏ ଦେଶର)

‘ହଠାତ୍ ମଣିଷ ସମ୍ପର୍କଶାଳୀ ହୋଇଯାଏ ତ ଏହିପରି ଅଳ୍ପ ହୋଇଯାଏ’—

ପାଖରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ କିଏ ଜଣେ ଆଉ କାହାକୁ କହୁଛି ।

ଶୁଣିକରି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ତମକ ପଡ଼ିଲା ।

କେହି ହୁଏ ତା ପାଦ ଉପରେ କାର୍ ତଳଇ ନେଇ ଚାଲିଯାଉଥିଲା । ଏହି ଆଗାତରେ ସନ୍ତ ହୋଇ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହା କହୁଥିଲା । ସେ କାର୍ ତଳଇଲବାଲା ହୁଏ କିଏ ଥିଲା, ତାହା ଜାଣିବାର କୌତୂହଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇ ନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର, ଜାଣି-ବାର ଆବଶ୍ୟକତା ମନେ କଲା ନାହିଁ ।

କାହିଁକି ନା ଆଜିଠାରୁ ଦଶବର୍ଷ ପରେ (ଯଦି ସେ ଲଟଗା ଜିତିଯାଏ ତେବେ) ତାର ହୁଏ ମଧ୍ୟ କାର୍ ତଳଇପାରେ ।—

ଗୋଟିଏ ପଟେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଚିନ୍ତା କରୁଛି ତା ହୁଏକୁ ନିଶ୍ଚୟ ତାକୁଣ୍ଡ ପଡ଼ାଇବ ଆଉ ଅନ୍ୟ ପଟେ କାର୍ ତଳଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ବାଳେ-ବାଳେ ବଞ୍ଚିଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଚାରୁଛି ସେ ହୁଏ କିଏ ଥିଲା ?

“କେହି ବି ହୁଏ ଏହା ତ କଲିଫର୍ଣ୍ଣା । ଆଖିକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋପି ଚାଲୁଛନ୍ତି ଏ ନବ-ପ୍ରବନ୍ଧମାନେ । ଗୁମ୍ଫା ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଫକୀର ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ପିଲା ଥିଲି । ହଠାତ୍ କୌଣସି ଲଟଗାରେ ତାର ଶ୍ରେଣୀ ଖୋଲିଗଲା । ବାସ , ସେ ଗୁମ୍ଫା

ଗୁଡ଼ିଂ ନବାବ ବନ୍ଦଗଲା । ତାର ଦ୍ଵିତୀୟ ପତ୍ନୀର ପୁଅର ଝିଅ ଏହି ପ୍ରଜାପତିଟି । ତାଙ୍କୁ ପଢ଼ିବା ଆଳରେ ସେ ଦୁନିଆଁ ଯାକର ଅସାମାଜିକ କାମ କରୁଛି” ଏହା କହି ସେ ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦେଲା ।

—ଗୁଲୁଗୁ ! ଏ କାମ ଚକ୍ରପାଣିର ପରିଚିତ ପରି ମନେହେଲା ।

ପରିଚିତ କ’ଣ ତାଙ୍କ କମ୍ପାନୀରେ ଗୁଲୁଗୁର କାରବାର ଅଛି । ଏଇ ଅଲଗା ହବ ତାର ଶତପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ସେ ତ ଲକ୍ଷପତି । ସାର କମ୍ପାନୀର ଗୁଲୁଗୁ ଏହି ଅଟେ ।

ଚକ୍ରପାଣିର ବହୁତ ଦୁଃଖ ହେଲା । ପାଖରେ ଛଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବୁଢ଼ା ଉପରେ ତାର ରାଗ ହେଲା । ଏହି ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଅନ୍ୟର ଉନ୍ନତରେ ଇର୍ଷାରେ କଳିଯାଇଛି । ଭାବିଲା, ଯଦି ଇସ୍ତେ ସେ କାର ତଳେ ମରିଯାଇଥାନ୍ତା ତ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ଲଟେଣ୍ଡ ଟିକଟର ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି ସେହି ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଛି । ବୁଢ଼ା ଲୋକଟି କହିଲା, “କେବେ ଖରାପ ସମୟ ଆସିବ ? ସେ ଲଟେଣ୍ଡବାଲମାନେ ଦୁନିଆକୁ ଲୁଚି କରି ନଈଛନ୍ତି ।”

ଚକ୍ରପାଣିକୁ ଯେତେବେଳେ ଲଟେଣ୍ଡରୁ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ମିଳିବ, ତାପରେ ଶାରଦା ଏବଂ ପିଲାଙ୍କ ସହ ତାର ଜୀବନ କିଭଳି କରିବ ତାର ଆଶ୍ରୟ ମିଳିବ। ଏବେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ସେଇ ଲଟେଣ୍ଡ ଚକ୍ରପାଣି ଏବଂ ତାର ପରିବାରର ଟିକାଟିପୁଣି ଆଉ ଉପହାସଭାବ କଥା ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣାଯାଉଛି ।

ପକେଟରେ ହାତ ପୁରାଇ ଦେଖିଲା—ଲକ୍ଷେ ଆଶାକୁ ପୁରାଇବାଲା...୧୫.୧୫ ଶବ୍ଦରେ ଆଗମନ କଲାବାଲା ଲକ୍ଷ୍ମୀ...ଅୟାସ୍ତର କଥା ତା କାନରେ ପ୍ରତିଧ୍ଵନିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଚକ୍ରପାଣିକୁ ଲାଗୁଛି...ଲକ୍ଷେ ଆଶା ବଦଳରେ ଲକ୍ଷେ ସମସ୍ୟା ଆଣିଲାବାଲା ସେ ...

ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଉଠିଲା । ବିଚାରଧାରା ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ଲକ୍ଷ୍ୟବେଶିନୀ ମହାଶୟଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲିଖିତ ଇନ୍‌ଲେଟ୍ଟ ଚିଠି ଭିତରେ ହେପାଜତରେ ରଖା-ହୋଇଥିବା ଲଟେଣ୍ଡ ଟିକଟ ବାହାର କରି ଦୁଇପାଖିଆକ ଭଲଭାବରେ ଦେଖିଲା ।

ବସ୍ତ୍ର ତ ଦେଖାନାହିଁ । ଚିଠି ଭିତରେ ରଖିକରି ଲଟେଣ୍ଡ ଟିକଟକୁ ସେ ଧ୍ୟାନ ସହୁତ ଏକାନ୍ତରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଥମ ପୁରସ୍କାର, ଦୁଇଟି ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁରସ୍କାର ଚାରିଟି ତୃତୀୟ ପୁରସ୍କାର ଦଶ ହଜାରର । ତିନୋଟି ଚତୁର୍ଥ ପୁରସ୍କାର ଦଶ ହଜାରର । ଛୋଟ ଛୋଟ ଧାନ ପରି ଅକ୍ଷରରେ ଏହା ସବୁ ଲେଖା ହୋଇଛି । ନମ୍ବର...3245670

ଚକ୍ରପାଣି ଭାବିଲା, ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା କାହାର ଦର୍ଜାର ? ଦଶହଜାର ମିଳିଗଲେ ଯଥେଷ୍ଟ । କରଜ ଶୁଦ୍ଧି ଦେଇ ଆଗମରେ ରହୁଥିବ । ସେଥିରେ ଏ ଖବର ରାସ୍ତା ହବର ହଇସାଣରୁ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା ମିଳିଯିବ—କିନ୍ତୁ ନାଗୟା ବା ଅୟାସ୍ତ୍ର ଏହାର କଥା

ମୋଟେ କହି ନଥିଲେ ।

ଲକ୍ଷେ ! ଲକ୍ଷେ ! କହି ବ୍ୟବହାର କଲେ । ମତେ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କାର ଦେହାଦାର ମଧ୍ୟ କରାଇଲେ ।

ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ମିଳିଗଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତ ମିଳିବ; କିନ୍ତୁ ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା ମାଟିରେ ମିଶିଯିବ । ଜୀବନଯାକ ଅପମାନ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଟିକଟର ନମ୍ବର ସଂଖ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ଯୋଡ଼ି ଦେଖିଲ ସତେଇଶ ହଜୁର ଦୁଇ ଓ ଶାଢ଼ ମିଶାଇଲେ ନଅ ହଜୁର ।

ଛୁଟି ଅରିଉଠିଲା । ତାର ଭଗ୍ୟ ଯାଙ୍କରେ ନମ୍ବର ନଅର ଏକଦମ୍ ପଡ଼େନାହିଁ । ସେଥିରେ ଅପମାନ, ଅପରାଧ ଏବଂ ଅପକାର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାଷା ଅଟେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାକୁ ଏକେବାରେ ଡରିଗଲା ।

ଏଡ଼କିବେଳେ ଗୋଟାଏ ବସ୍ ଆସିଗଲା ।

ସେ ତାର କାମକୁ ପାଇବ ନାହିଁ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ ଛଅଟା ବାଜିବା ଆଗରୁ ଆସିବାକୁ କହିଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଘଡ଼ି ଦେଖିଲା । ପାଞ୍ଚଟା ବାଜି ପାଞ୍ଚ ମିନଟ ହୋଇଗଲାଣି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ସବୁ ଖବର ରଖିଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ଜଣା ଯେ ଛଅଟା ବାଜିବା ପରେ ସେ ତାସ୍ ଖେଳ ଗୁଡ଼ି ମୋଟେ ଆସିବ ନାହିଁ ।

ଯଦି ଲଟେସ ପଇସା ମିଳିଗଲା ତ କାଲିଠୁଁ ସେ ମଧ୍ୟ ତାସ୍ ଖେଳିବ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ । ବ୍ରିଜ୍ ଖେଳରେ ତ ସିଏ ମଇଦାନ ଜିତିନବୀନ ଖେଳୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସଂଯମ ରକ୍ଷାକରିଛନ୍ତି, (ପଇସା ଅଭାବରୁ) ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ ନଅ ନମ୍ବରର ଖରାପ ପ୍ରଭାବ ଏବେଠୁ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ।

ନିଜ କଥା ଗୁଡ଼ି—ଯଦି ସିଲ୍‌ସ ଏଇ ସବୁର ପ୍ରଲେଭନରେ ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି ତ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କଣ ହବ ? ତାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ଲଟେସ ଟିକଟକୁ ଲାଡ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତା ।

କିନ୍ତୁ ତାର ଅନୁରାଗ ମାନିଲା ନାହିଁ ।

ଲକ୍ଷେ ଦକ୍କାର ନାହିଁ, ଦଶହଜାର ଯଥେଷ୍ଟ ହବ । ମନକୁ ମନ ଗୁଣ୍ଡିଗୁଣ୍ଡି ହେଲା—ଏକ ହଜାରର ପୁରସ୍କାର ଥିଲେ ସେହି ଯଥେଷ୍ଟ ହବ—ଫେର ଗୁଣ୍ଡିଗୁଣ୍ଡି ହେଲା ।

ଆରେ, ବସ୍ ଆସିଗଲା । ଲେକେ ଧକା-ପେଲ କରୁଛନ୍ତି ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ବସ୍‌ରେ ଚଢ଼ିଗଲା । କୁବ ଆଗର ଷ୍ଟପ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟିକଟ ନେଇନେଲା ।

‘ଲଟେସ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମଧ୍ୟ ଏହିପରି କୁପଣତା ଦେଖାଇଲେ କିପରି କାମ ଚଳିବ ?’ କଣ୍ଠକଟର ଏହିପରି କହିଲା ପରି ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାକୁ ଗୁହଁଲା । ‘ଦଶଗଜ ଆଗରେ ଥିବା ଷ୍ଟପ୍ ପାଇଁ ପାଞ୍ଚ ପଇସା ବେଶି ମାଗୁଛନ୍ତି ।’ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମନେ ମନେ ଏହା କହି

କଣ୍ଠକଟରକୁ ଗାଳିଦେଲା ।

ବସ୍ତ୍ରରେ ବହୁତ ଭିଡ଼ । ଝାଲଗନ୍ଧରେ ନାକ ରୁନ୍ଧି ହୋଇଯାଇଛି । ବସ୍ତ୍ର କଣ୍ଠ, ଘେନି ତ ନରକ ଭଳି ।

ଭିଡ଼ରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଶୁଣିଲା, “ପୁରସ୍କାର ଟଙ୍କା ମିଳିଗଲେ ଦେଖାଯିବ ।”

ଅଖାରେ ଭୁଲ୍ଲା ଠେସିଲା ପରି କଣ୍ଠକଟର ବସ୍ତ୍ରରେ ଲେକ ପୁରୁଥିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ ପାଖକୁ ଯିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ତାହା ବିନା କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ ।

“କାଲି ନାଗୟାକୁ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଫେରାଇବାକୁ ହବ ।”

ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାର ପୁରସ୍କାର ନ ମିଳିଲେ ଭଲ ହବ । ଦଶ ହଜାରର ପୁରସ୍କାର ହିଁ ଭଲ । ବାରମ୍ବାର ସେ ଏହା ଶୁଣୁଛି ।

ତାହା ଖେଳିଲବାଲା ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶକୁ ଏହି ଟିକଟ ଦିଆଯାଏ ତ... ? ସେ ଖୁସି ହୋଇଯିବ । ଯଦି ଦର୍ଜାର ପଡ଼େ ତ ଏହି ଟିକଟ ବିଷୟରେ ମୋର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ, ଏହି କଥା ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶକୁ ଲିଖିତ ରୂପରେ ଦେଇପାରିବ । ଯିବ ତ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା ଯିବ । ଯାଉ, ତା ସହିତ ଲକ୍ଷେ ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଦୂର ହୋଇଯିବ । ମାନ୍ ବଞ୍ଚିବ, ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରହିବ ।

ଏତେ ଭିଡ଼ାଭିଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ବି ଦୁଇଜଣ ଲୋକଙ୍କ ମଝିରେ ଖାଲି ଜାଗାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ମହୁଳାମାନଙ୍କ ପିଛ ପାଖରେ ନାଇଲନ୍ ପୁରସ୍କାର ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ନଜରରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ନାଲି ଲିପ୍ସ୍ଟିକ ଲଗାହୋଇଥିବା ଓଠ, କଙ୍କୁଳ ଲଗାହୋଇଥିବା କଳା ଭ୍ରମର ଆଖି, ଶବନ ବନ୍ଧା ନ ହୋଇଥିବା ଲମ୍ବା ବେଣୀ ଉଲ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ଉପରେ ଦୋଳାୟମାନ । କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍କାହୋଇଥିବା ମାଲାପିୟାର ଛବିପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଅଛି । ଏତେ ଭିଡ଼ରେ ବି ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ମନରେ ଲଜସା ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା ।

ବସ୍ତ୍ର, ଫେରେ କଣ ? ବସ୍ତ୍ର ଷ୍ଟ୍ରପ୍ରେର କଣ୍ଠକଟରର ତାକ ଶୁଣାଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ଧ୍ୟାନ ଆଉ କୋଉଥିରେ ନ ଥିଲା (ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ସମେତ) ।

କାହାର କହୁଣୀ, କାହାର ଆଖି, ବାବାଜୀର ଛଡ଼ି, ମାଷ୍ଟରସାହେବଙ୍କ ଛତା, ସ୍କୁଲ ଯିବା ପିଲଙ୍କର ଲକ୍ଷ ବାକ୍ସ ଆଉ ଶେଷରେ ସେହି ମାଲ ପିୟା ଶାଢ଼ିର ଅଞ୍ଚଳ—ସମସ୍ତ ପାର ବର କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ବସ୍ତ୍ର ଓହ୍ଲାଇଗଲା ।

ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ଛଅଟା ବାଜିଯାଇଛି । ଦୌଡ଼ିକରି ଯାଇ କୁର୍ରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି କହିଲା, “ଉତ୍ତରାବଳୀ ଦର୍ଶନ ହେଲା ପରି ତୁମ ଦର୍ଶନ, ଭାଇ ।” ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଲଟକି ଟିକଟର ପଇସା ମିଳିଲା ପରି ଆନନ୍ଦ ଲାଗୁଥିଲା ।

ଭିତରେ ତାହାର ଯୋଗାଡ଼ ହେଉଥିବ, ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ ଭରତର ହୋଇ ବାହାରକୁ ଆସିଲା ।

“କ୍ଷମା କର, ପାଣି, ପତଣି ଜାଗାରେ କୋଡ଼ିଏ ମିଲିଟ୍ର—ସେଠି ଲେକେ ହଇରାସ କରନ୍ତେ—ମୁଁ ଯାଉଛି । ‘ବାଇ’... ‘ବାଇ’ ।”

ଦଶ-ଦଶର ଦୁଇଟି ଜାଗଜ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ଓଦା ହାତରେ ରଖି ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରକାଶ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା, ଯେପରି କେହି ତାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଛି ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିକୁ କୋଡ଼ିଏ ଜାଗାରେ ଉଣେଇଶି ହିଁ ଦେଖାଗଲା—ସେଥିରୁ ଯେ ଗୋଟାଏ ନାଗୟାକୁ ଦବାକୁ ହବ ।

“ଆରେ, ମୁଁ ଭୁଲିଗଲା । ଲଟେଟ ଟିକଟ ସ୍ବାକୁ ଦବା କଥା ଥିଲା ନା ?” ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ପକେଟରେ ହାତ ପୁରାଇ ପୁଣି ପ୍ରକାଶମୁଖ ଡାକିଲା. “ପ୍ରକାଶମ୍ ଗୋଟାଏ କଥା ଶୁଣିଯା ।”

ପ୍ରକାଶମ୍ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଛକୁ ଅନାଇଲା, ତାର ଆଖି ପଛରୁଛୁ “କାହିଁକି, ଆଉ କଣ କଥା ?”

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ବିଗୁର ପୁଣି ବଦଳିଗଲା । ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା । ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ନୁହେଁ । ସ୍ବାକୁ ଦେଇ କଣ ଲାଭ ? “ନାହିଁ, କିଛି ନାହିଁ । ଏମିତି ଖାଲି ଡାକ ଦେଲା ।” “ଆଜ୍ଞା ଗୁଡ଼୍ ନାଇଟ୍” କହି ସେ ଫେରିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପକେଟରୁ ହାତ କାଢ଼ିଲା, ତା ସହୃଦ ଖାଲି ପକେଟରୁ ରୁମାଲ ଶୁଦ୍ଧ ବାହାରିଲା । ଶଲା ମହାଶୟଙ୍କର ଓଦା ଚିଠି ନାହିଁ (ସେଥିରେ ରଖାହୋଇଥିବା ଲଟେଟ ଟିକଟ ମଧ୍ୟ) ।

ଆଉ ପକେଟରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲା ।

“ନାହିଁ, ସେଠି କି ନାହିଁ ? ନା ଚିଠି ଅଛି ନା ଟିକଟ” ଚନ୍ଦ୍ରପାଣିର ମନ ଦବିଗଲା ।

“ଆରେ ଟିକଟ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?” କହି ସେ ଆଲୁଅରେ ପକେଟ ଅଣ୍ଟାଳି ଦେଖିଲା ।

‘ହୁଃ, ହୁଃ, କେଡ଼େ ହତଭାଗା ଜୀବନ ଇଏ । ଭୁକ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଲେଖା ଅଛି । ଫକୀରର ଜୀବନ । ଜଣା ନାହିଁ ସେ କିଏ ଥିଲା, କାତପସ ଭଳି ଛୁଡ଼ାମୋଇଥିଲା । ତାକୁ ଦେଖି ମୋ ମନରେ ଲାଗିଯା ଉଠୁଛି ହେଲେ ଆଉ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାର ଟିକଟ ହଜିଗଲା । ହୁଃ ହୁଃ, ମୋ ଜୀବନରେ ଭଲ ଦିନ କେବେ ଆସିବ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାର ଭାଗ୍ୟ ମୋଠୁଁ ବହୁ ଦୂରରେ’ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଆଖିରେ ଲୁହ ତ ନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଯାଗର ପରି ଥିଲା ତାର ଦୁଃଖ । ଯେଉଁ କାଗଜ ଇନ୍‌ଲେଟ୍ ଲେଟର ପରି ଦିଶିଲା । ତାକୁ ଧୌର ନେଇ ବିକଳି ଆଲୁଅ ପାଖରେ ଦେଖିଲା ।

ନ ଦେଖି, ନ ପରଖି କାଲେ କୌଣସି କାଗଜ ପକାଇ ଦେଇଥିବ, ଏହିପରି ଖୋଜି ଖୋଜି ସେ ଫେରେ ଅଫିସ୍ ପାଖ ବସ୍‌ଷ୍ଟପ୍ରେରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ଘଡ଼ ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ହଜିଯାଇଥାନ୍ତା। ତେବେ ତାର ଏତେ ଚିନ୍ତା ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଖୋଜିକରି ଆସିଥିବା ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଟିକଟ ହଜିଗଲା, ଗଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଜୀବନରେ ଏତେ ନିରାଶା କେବେ ଆସି ନ ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଚିରଣି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ‘ପ୍ରମୋସନ୍’ ବନ୍ଦ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ବି ସେ ଏତେ ଦୁଃଖ କରି ନ ଥିଲା ।

କୌଣସି ଭଗ୍ୟବାନ୍ ହାତରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବ । ଯେ କୌଣସି କଥା ପାଇଁ ଭାଗ୍ୟ ଦର୍ଦ୍ଦାର ।

‘ନହେଲେ ଏ ଗରୀବ ଲୋକକୁ ଏ ପୁରସ୍କାର କୋଉଠୁ ମିଳିବ ।’ ବୋଧହୁଏ ସେ ବସ୍ତୁରେ ହଜିଯାଇଛି । ତାର ନମ୍ବର କେତେ ଥିଲା ? କଣ୍ଟକ୍ଟରକୁ ପଚାରିବ ? କଣ ପଚାରିବ ? (ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆସିବା ଉଚିତ) ବା କହୁବ କି ମୋର ଗୋଟିଏ ଚିଠି ହଜି ଯାଇଛି, ଖାମ୍ କରୁଣା ଚିଠି ।

କିନ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ସେ ବସ୍ତୁର ଖବର ପାଇଲା ନାହିଁ । ଗରୀବ ତ ନିଶ୍ଚୟ ହଉ ହଉ କୁଆପଥର ବରଷେ । ସେ ଭବିଳ, ବୋଧହୁଏ ସେ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟ କୋଉଠି ହଜିଗଲାଣି ।

‘ଘୁଲ, ବିପଦ କଟିଗଲା’ ବାରମ୍ବାର ଏଇୟା ଗୁରୁତ୍ୱ; କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁଶାସ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ି ଯାଇ ପାରୁନାହିଁ । ଆଠଟା ବାଜିଗଲା । ପୁରୁଣା ଘଡ଼ି କାନ ପାଖରେ ରଖି ଦେଖିଲା, ଘଡ଼ି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି । ଆଠଟାବେଳେ ସେ ବି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ବସ୍ତୁ, କେତେ ଆସିଲା ଆସି ଗଲା । ତାର ସେ ବସ୍ତୁ ଆସିଲା ନାହିଁ ।

‘ଜଣା ନାହିଁ କେତେଟା ବାଜିଲାଣି । ନଅଟା ବାଜିଯିବଣି । ଘଡ଼ି ବି ଅଗାଧ କାହିଁକି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ?’

ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି କୋଥରେ ଜଳିଯାଇଛି । ସଂସାର ପ୍ରତି ବୈରାଗ୍ୟ ଭାବନା ଆସିଗଲା ।

ଅୟାସ୍ୱର୍ଥ, ନାଗୟା, ଆଉ ସେ ମାଳା ସିନ୍ଦ୍ୱା ଭଲ ବାଳା—ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ, ନିଜ ଉପରେ ଏବଂ ଏ ସଂସାର ଉପରେ ସେ ବିରକ୍ତ ହଉଛି, ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ହଉଛି ।

ହସାବ ଦେଖିବାରେ କୋଉଏ ବର୍ଷ ହେଲା । ଅନୁଭୂତି ଥିବାରୁ ଟିକଟ ନମ୍ବର (ଆଶା ଖରାପ ଜିନିଷ ଅଟେ—ଏଥିରେ କ୍ଷତି ବା କଣ) 345670 ସ୍ମରଣ କରି କରି ଏକାକିଆଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି ଦୁଃଖ, ବୋଧ ଏବଂ କରୁଣା ସହ ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ଘର ଘାଟା ଧରିଲା ।

ନେତୃତ୍ବର କାହାଣୀ

ବୀଣାଧାରୀ ନଦୀ କୂଳରେ ମଣ୍ଡୟାମ୍ ନାମକ ଗାଁରେ ତାଙ୍କର ଅୟାବୃତ୍ତର ଘର । ନଦୀର ପୂର୍ବ-ତଟରେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ କୁନ୍ଦ ଅଛି । ସେହି କୁନ୍ଦ ଉପରେ ତାଙ୍କର ସାହେବଙ୍କର ଘର । ସେଠାରେ ଦୁଇଟି ଘର । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ପଲ୍ଲୀଘର ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ଗୁଳଘର । ପ୍ରତିବର୍ଷ ବଡ଼ ଭୟରେ ନଦୀକୂଳକୁ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ପାହାଡ଼ରୁ ପଥର ଆଣି ନଦୀ ବନ୍ଧାଯାଏ । ବନ୍ଧ ବନ୍ଧାଯିବା ପରେ ଦୁଇଥର ବଡ଼ ଆସିନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧର କୌଣସି କ୍ଷତି ହୋଇନାହିଁ ।

ସେହି ନଦୀକୂଳ ଗରମଝନରେ ନିଜର ପର ଅଣ୍ଟା ରଖେ । ଶୀତଦିନରେ ଗାଁଠାରୁ ଅଧିକ ଅଣ୍ଟା ଏଠାରେ ହୁଏ । ଅଗଣାରେ ଠିଆହୋଇ ଦକ୍ଷିଣ ପଟରୁ ବହୁ-ଆସୁଥିବା ନଦୀକୁ ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା ହୃଦୟକୁ ସୁଲଳିତ କରୁଥିବା ରମଣୀୟ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଦୂରରେ ଐତିହାସିକ ପବ୍ବତ ‘ସାଲିହୁଣ୍ଡାମ’ ମଧ୍ୟ ସେଠାରୁ ଦେଖାଯାଏ । ପାହାଡ଼ର ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଗଛ, କଦଳୀ ବଗିଚା ଏବଂ ବାଦଲକୁ ରଙ୍ଗ ଦେଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନୟନକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଧକାଏ । ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅନ୍ଧକାରରେ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ଆଲୋକିତ କରୁଥିବା ଶୁଦ୍ଧତାରୁ କେମିତି ଯେତେବେଳେ କଳକଳ ସ୍ବରରେ ବୁଝାଉଥିବା ନଦୀରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଛି ତାହା ଲୟ-ସମ୍ମତ ନାଟ୍ୟ ଭଳି ଆନନ୍ଦ ଦେଉଛି ।

ଏହି ନଦୀକୂଳ ପାଖ ଘରେ କେତେକ ପୁରୁଷା ସହୃଦ ଅନେକ ଅପୁରୁଷା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ବର୍ଷାଦିନେ ଯେତେବେଳେ ବଢ଼ି ଆସେ ସେତେବେଳେ ଅନେକ କାଠ, ଶବ୍ଦ ସବୁ ଭାସିଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଯାଏ ଏବଂ ତା ସହୃଦ ଅନେକ ଜୀବିତ ସର୍ପରାଜ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଦିଅନ୍ତି । ସେ ସାପ କେବେ କେବେ ଶୁଦ୍ଧରେ ଘରେ ପଶିଯାଆନ୍ତି । ଦିନେ ଘରେ ଯେତେବେଳେ ଘରର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଶୋଇଯାଇଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଉପରୁ ଗୋଟିଏ ସାପ ଖସିପଡ଼ିଲା । ଆଖୁବେଉଳ ଚିକିତ୍ସା ସହୃଦ ବିଲବାଡ଼ର କାମ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପାଦିଥିବା ଅୟାବୃତ୍ତକୁ ଖସିକରି ଫସଲ କାଟିବା ସମୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷୟର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ହଇସା ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ବହୁ ଯତ୍ନର ସହୃଦ ରଖାଯାଇଥିବା ଶ୍ୟାମ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଅତି କମ୍ରେ ନବେରଣ ମୁଷା ଖାଇଯାଆନ୍ତି । ଏହି ପଥର ମଝିରେ ରହୁଥିବା ମୁଷା ଶୁଦ୍ଧରେ ସୁନ୍ଦରରେ ବୁଲୁଛି ବରଂ । ଦିନବେଳା ମଧ୍ୟ, କୋଠରେ ଘେରୁ ପକାଇ ସେଠାରେ ରଖିଥିବା ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଲଙ୍କାର ଅଖାମୁଣାକୁ କାଟିପକାନ୍ତି । ଏହି ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଅୟାବୃତ୍ତ ମୁଷା ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ କଲେ; କିନ୍ତୁ ଧରିଥିବା ମୁଷାକୁ ମାରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ

ମନ ଚାହୁଁ ନଥିଲା; ଦୂରରେ ଛାଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ । ସେହି ମୁଷାମାନେ ରାତିକୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିଯାଉଥିଲେ । ଥରେ ମୁଷାମଣ୍ଡ ଔଷଧ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ । ମଣ୍ଡିଆଇଥିବା ମୁଷାମାନଙ୍କ ଗନ୍ଧରେ ନାକ ଫାଟିଯାଉଥିଲା । ସେହି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଯୋଗୁ ତାଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ବାହାରିଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ପରେ ସେତେବେଳେ ସେ ଖାଇବା ପାଇଁ ବସୁଥିଲେ ଉପରୁ ସେତେବେଳେ ମଣ୍ଡିଆବା ମୁଷା ଦେହରେ ହୋଇଯାଇଥିବା ଧଳା ପୋକ ସବୁ ଖସିପଡ଼ୁଥିଲେ । ଏଥିରେ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉତ୍ତରଣ ହେଲା । ବିଲେଇ ଗୋଟିଏ ପାଲଲେ ତ ସେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମୁଷାଙ୍କ ମଣ୍ଡନକୁ ଡରି ମାଲିକଆଣୀ ସହୃଦ କୋଠାଘରେ ଯାଇ ଶୋଇଯାଉଥିଲା; ସେ ଘରେ କେବେ ଶୋଇ ନଥିଲା ।

ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କର ଦୁଇଟି ପିଲା । ପୁଅ, ପ୍ରାୟ ହଜାର ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ସୈନ୍ୟ ବଙ୍ଗର ଅଫିସର । ଝିଅର ଶାଶୁଘର ସେଠାରୁ ଆଠ ମାଇଲ ଦୂରରେ । ସେତେବେଳେ ଡାକ୍ତର ମନ ବିରକ୍ତ ହୋଇଉଠେ ସେତେବେଳେ ସେ ଘରେ ତାଲା ଲଗାଇ ଦେଇ କିଛି ଦୂରରେ ଉଡ଼ିର ଦିଗରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବରଗଛ ତଳେ ଠିଆହୋଇ ଏଆଡ଼ୁ ସେଆଡ଼ୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଅନ୍ତି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଯେବେ କୌଣସି ବସ୍ ଆସିଯାଏ ତେବେ ସେହି ବସରେ ଚଢ଼ି ଝିଅର ଶାଶୁଘରେ ପହଞ୍ଚିଯାଆନ୍ତି । ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଦିନ ରହି ଫେରିଆସନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଡାକ୍ତର ଏହିପରି 'କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ' ଥାଏ ।

ଡାକ୍ତର କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ କେତେ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ମୁଷା ଏବଂ ସାପଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ନିଜେ ମୁକ୍ତ ହୋଇପାରୁ ନଥିଲେ ।

ଦିନେ ସକାଳେ ଗୋଟି କେଲା ଆସିଲା । ଗରବମାନଙ୍କ ଉପରେ ଦୟା ଦେଖାଉଥିବା ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନେଇଲିଭୁଆ ନେଇ ଆସିଥିଲା । ତାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବାନ୍ତି ହେଉଥିଲା; ତାକୁ ଡାକ୍ତର ଠିକ୍ କରିଦେଇଥିଲେ । ତାହାର ଏହା ପ୍ରତିଦାନ ।

“ଏହାକୁ ନେଇ ମୁଁ କ’ଣ କରିବି ?” ଡାକ୍ତର କହିଲେ ।

“ଆପଣଙ୍କ ଘରେ ସାପ ଏବଂ ମୁଷା ଅଧିକ ହେଉଛନ୍ତି ବାବୁ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଏହା ଟିକିପିଟି ପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଛଅ ମାସ ଭିତରେ ଏହା ବହୁତ ବଡ଼ ହୋଇଯିବ । ତେବେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଏ ଆପଣମାନଙ୍କୁ କେତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।”

“ଏହାକୁ କ’ଣ ଘରେ ପୋଷାଯାଇପାରିବ !”

“ଏହା ତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ବାବୁ ! ପଦର ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ କୌଣସି ପିଞ୍ଜରରେ ବା ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି କରି ରଖନ୍ତୁ । କୌଣସି ବିଲେଇ ଏବଂ ଗୁଲୁରକୁ ପାଖକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଦୁଧ, ଭାତ ଖାଇବ, ମାଛ ଖାଇବ, ମିଠା ଜିନିଷ ମଧ୍ୟ ଖାଇବ । ତାପରେ ବେଳରେ ଘୁଙ୍ଗୁର ବାନ୍ଧିଦେବେ ।”

“ଘୁଙ୍ଗୁର ବାନ୍ଧିଲେ, ମୁଷାକୁ କିମ୍ବା ସାପକୁ କିପରି ଧରିବ ? ବିଲେଇ

ବେକରେ ଘଣ୍ଟି ବାଜିବା ଯେପରି ଅଟେ ।”

“ଏପରି ନୁହେଁ ବାବୁ ! ଘୁଙ୍ଗୁର ବାଜିବାଦ୍ୱାରା ତାହାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଏହାର ସାଥୀ ନେତ୍ରଲ ଏହାକୁ ପାଖରେ ପୂରୁଇ ଦେବେ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ବିବଶ ହୋଇ ଏଠାରେ ପଡ଼ିରହିବ ।”

ନେତ୍ରଲକୁ ଅଳ୍ପ ହାତରେ ଧରିବା ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡର ଲଗୁଥିଲା । କେଳା ତା ବେକରେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧିଦେଲା । ତାହାର ବୁଲିବା ପାଇଁ ସେହି ସମୟରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଲା । ଦୁଧ ମିଶାଇ ଗୁଡ଼ ରଖିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଖାଇଲା ନାହିଁ । କଟ କଟ୍ କରୁଛି ।

“ଆରେ ଏ କି ବିରକ୍ତ ହେଉଛି । ଏହା ଏଠାରେ କିପରି ରହିବ ?”

“ମାଆକୁ ଗୁଡ଼ି ଆସିବ ନି; ଦୁଇ ଦିନ ମା ପାଇଁ କାନ୍ଦବ ।”

“ଏହା ତୁମକୁ କେଉଁଠାକୁ ମିଳିଲା ?”

“ହେଉ ଦେଖନ୍ତୁ ବାବୁ ! ସେହି ରାସ୍ତାପାଖ ବରଗଛ ଉପରେ ।”

“ଗୁଲ ।” କହି ଡାକ୍ତର ସେଠାରୁ ଉଠିଗଲେ । ଯେତେବେଳେ ସେ ଦୁଇଟି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ସେ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତ୍ରଲ ଗଛ ଉପର କୋରଡ଼ିରୁ ତଳକୁ ଏବଂ ଗଛ ଉପରକୁ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଖିଙ୍କାରି ହେଉଛନ୍ତି ।

“ବିରାଗ ନିଜ ପିଲାକୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏ ଭୁଲ କାମ କରିବି ନାହିଁ । ତାକୁ ଆଣି ଏଠାରେ ଗୁଡ଼ିଦିଅ ।”

“ନା ବାବୁ ! ନା, ଏମାନଙ୍କର ଅନ୍ଧ ଛୁଆ ହୋଇଯିବ । ଯଦି ଆପଣ ଖରାପ ଗୁଡ଼ି ଦେବେ ନାହିଁ ତେବେ ମୁଁ ସତକଥା କହୁଛି - ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପରାଧର ଆଉ ସମ୍ଭାବନା ତ ହେବନାହିଁ । ଏହି ଛୁଆ ବଡ଼ ହୋଇ ଆପଣଙ୍କୁ ବହୁତ ସାହା ହେବ । ସେ ତ କୋଳକୁ ଯାଇପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅପରାଧମାନେ ତାର ମା’ ବାପ ଅଟନ୍ତି ।”

ଡାକ୍ତର ଏକୃଷ୍ଟିଆ ଫେରିଆସିଲେ । ଡାକ୍ତରଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା ଚିନି ସହିତ ରୁଟି ଖୁଆଇ ତାକୁ ଚୁପ୍ କରାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ଦୁଇ ଦିନ ଦିନ ପରେ ମଝିରେ ମଝିରେ କେଳା ଏଡ଼ିଲା ଆସି ନେତ୍ରଲକୁ ପାଳିବା ବିଷୟରେ ପରାମର୍ଶ, ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲା ।

ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା ରୋଷେଇ କାମ ଶେଷ କରି ନେତ୍ରଲ ପାଖରେ ରହୁଥିଲେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସେ ବଡ଼ ହୋଇଗଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦିନ ପରେ ତାକୁ ବାଉଁଶର ରଖିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଗଳାରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଯୁଆଡ଼େ ନେଇଯାଆ ସେ ସେଆଡ଼ରୁ ବୁଲି ଆସୁଥିଲା । ଗ୍ରେଟ ମୁହଁ, ଗ୍ରେଟ ମୁହଁ ସାମନାରେ ହାଲକା ଲାଲି ଏବଂ ବାଇଗଣି ରଙ୍ଗର ଦେହ, ଶହେଲିଆ ଲଞ୍ଜ, ଗ୍ରେଟ ଗ୍ରେଟ ଆଖି, ଗ୍ରେଟ ନାକ, ଖେଳିବା ବୁଲିବା ସମୟରେ ଘୁଙ୍ଗୁରର ଟକ ଟକ ଶବ୍ଦ । ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା ନାଁ ତାର ଦେଇଥିଲା “ବୟୁକ୍ତା... ବୟୁକ୍ତା ।”

ଗୋଟିଏ ମାସପରେ ଦଉଡ଼ିର ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଲା ନାହିଁ । ନା ଧରି ଡାକ

ଦେଲେ ସେ ଦଉଡ଼ି ଆସେ । ଖାଇବା ଖାଇ ଦିନକୁ ଦିନ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ଚନ୍ଦ୍ରମା ପରି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଉ ଘରେ ରହୁନାହିଁ । ନୟାଦୁନରେ ଚଟାଣ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗାଡ଼ କରି ଯେଠାରେ ରହୁଛି । ସକାଳୁ କର୍ମ ପିଇବା ସମୟ ହେବାକ୍ଷଣି ଗାଡ଼କୁ ବାହାର ଆସେ । କୋଠା ଉପରଦେଇ କାନ୍ଥ କଡ଼େ କଡ଼େ ରୁଣୁରୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରି ସେ ଡଳକୁ ଚାଲିଆସେ । ତାର ରୁଣୁରୁଣୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲେ ଯଦି ଅନ୍ଧାୟମ୍ମା ତାକୁ “ବୟନା ଆ...ଆ...” କହି ଡାକନ୍ତି । ତା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା କାଠବାକସ କାନ୍ଥ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଆସିବାକ୍ଷଣି ତା ଉପରେ ବସି ପ୍ରଥମେ ଆଗ ପାଦ ଦୁଇଟିକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଏ । ଇଡ଼ିଲିରେ ଯଦି ଚନ୍ଦ୍ର ନ ଦିଆ ହୋଇଛି ତେବେ ସେ ଚାରିପାଏ । ଚନ୍ଦ୍ର ପକାଇବାକ୍ଷଣି ସବୁ ଇଡ଼ିଲିକୁ ପାଞ୍ଚ ମିନଟରେ ଖାଇଦିଏ । ପୁଣି ଫେରିବା ବାଟରେ କୋଠା ଉପରଦେଇ ଘରର ଗୁରୁଆଡ଼େ ପହଞ୍ଚି ଦେଇ ପୁଣି ନିଜ ଗାଡ଼କୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ମଝିରେ କେବେ ଅନ୍ଧାୟମ୍ମା ନୟାଦୁନକୁ ଯାଇ ‘ବୟନା’ କହି ଡାକ ଗୁଡ଼ିବାକ୍ଷଣି ଗୋଟିଏ ଡାକରେ ରୁଣୁରୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରି ସେ ବାହାରକୁ ଚାଲିଆସେ । ଅନ୍ଧାୟମ୍ମା ହାତରେ ମାଛ ଦେଖିନିଏ । ଯଦି ମାଛ ନ ଦିଏ ତେବେ ତା ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆହୋଇ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଅନ୍ଧାୟମ୍ମା ତାକୁ କାନ୍ଥ ଉପରକୁ ଉଠାଇ “ତୋ ପାଇଁ ଆଣିଛି” କହି ମାଛକୁ ତଳେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ପୁଣି ସେ ଅନ୍ଧାୟମ୍ମା ହାତରୁ ଛଡ଼ାଇ ମାଛ ନେଇ ତା ଗାଡ଼କୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ନ ବୟନା ଘରର ଗେହ୍ଲା ପୁଅ ଅଟେ । ପେଟଭରି ଖାଇବାକୁ ଯଦି ନ ମିଳେ ତେବେ ସେ ପାଟିଭୁଣ୍ଡ କରେ । ଅନ୍ଧାୟମ୍ମାର ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼େ । କୌଣସି କାମ କରିବାକୁ ଗୁଡ଼ିକିଏ ନାହିଁ । ତା ଉପରେ ଚଢ଼ି କାନରେ କିଛି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ । ଛୋଟ ଛୋଟ ପାଦରେ ମୁହଁରେ ସେ ଗେହ୍ଲା ପୁଅ ମା’ ଭିତରେ ଶୁଦ୍ଧଗୁଡ଼ି ସୁନ୍ଦରରେ ।

ତା ଦୃଷ୍ଟିରେ ବୟନା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇ ମାସର ପୁଅ । କିନ୍ତୁ ସେ ଘରର ମାଲିକ ହୋଇ ବସିଯାଇଛି ! ଯେଉଁ କାମ ଘରର ମାଲିକଦ୍ୱାରା ହୋଇ ନ ପାରି, ସେ ସବୁକୁ ଏହି ସ୍ତନକ ପୁଅ କରି ଦେଖାଇ ଦେଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରେ ମୂଷା ନାହାନ୍ତି । ଜଣାନାହିଁ, କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ସାପର ଛୁଆ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଉ ନାହାନ୍ତି । ନୟାଦୁନରେ ସାପର କାନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ ।

ଏ ବର୍ଷ ଘରେ ଯେଉଁଠାରେ ଯେଉଁ ଜନିଷ ରଖାହୋଇଛି ଠିକ୍ ସେହୁଠାରେ ଅଛି । ପରିବା ଟୋକେଇ ପେଟି ଉପରେ ରହୁଛି । ଶ୍ୟାମ୍ କେବେ କେବେ ମାଟି ଉପରେ ତା କେବେ କେବେ ଟୋକେଇରେ ପଡ଼ିରହୁଛି । ପାଣି ଉପରଦେଇ ବହୁଯାଉଥିବା ଅଣ୍ଟାପବନରୁ ମିଳୁଥିବା ଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାତଳେ ନୌକାଫଳି ଯାଉଥିବା ଲହଡ଼ିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେ ଦୁହେଁ

ଆନନ୍ଦରେ ଜୀବନ ବିତାଇ ଦେଉଛନ୍ତି । କେବେ କେବେ ସେମାନଙ୍କ ଯୌବନର ଦିନରୁଡ଼ିକ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ପ୍ରଥମ ପରି ପାଠ ଉପରେ କୌଣସି ସାପ ଚଢ଼ି ଯିବାର ଭୟ ବଞ୍ଚିମାନ ନାହିଁ ।

ରାଜବେଳା ନେବେ “ବୟସ ଆ...ଆ...” କହି ଘରର କୌଣସି ଛୁଆକୁ ଡାକିଲା ଭଳି ଆବାଳ ଦେଲକ୍ଷଣୀ ରୁଣ୍ଡିଝୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ । ସେ ପାଖକୁ ଆସି ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ପରିଦର୍ଶନ କରି ନମସ୍କାର କରିବା ତଳରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଏ । ପୁଣି ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖେ ଏବଂ ତା କୋଳରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼େ । ସେ ବୟସ୍କାକୁ ହାତରେ ନେଇ ଯେବେ କାନ୍ଧରେ ବସାଇଦିଏ ସେ ନିଜ ମୁହଁରେ ତାର ଗାଳକୁ ଖେଳି କରିଦିଏ । “ଗୁଲିଆ...ନିଜ ଗାତକୁ” କହିବାକ୍ଷଣି ସେ ରୁଣ୍ଡିଝୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ କରି ପୁଣି ଫେରିଯାଏ ।

ଦିନେ ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କ ଘର ସାମନାରେ ହାତରେ ବାଡ଼ି ଧରି ଭୋରବୟା ଆସି ଠିଆହୋଇଗଲା । ସେ ଡାକ୍ତର ଦୁଇ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବନ୍ଧୁରାଜିବ ଅଟେ । ଏହି ଲୋକମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ନିଜଠାରୁ ଭଲ ଦେଖି ସେ ମନେ ମନେ ଶୁଣି-ଯାଉଛି । ସବୁବେଳେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ବ.ହାନା କରି ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିପଦ ପକାଇବାର ସୁଯୋଗ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହୁଛି । ଶୁଣିବେ ସେ ବହୁତ ଭୟଙ୍କର ଦେଖାଯାଏ । ନିଜର ବଙ୍କା ନିଶି ଉପରେ ବଡ଼ ବାହାଦୁରୀରେ ହାତ ମାରୁଥାଏ । ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ବାଳକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପଛପଟକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇଛି ।

କବାଟ ପାଖରେ ମରିଯାଇଥିବା ପାଞ୍ଚଟି କୁକୁଡ଼ାକୁ ଫୋପାଡ଼ି କରି କର୍କଶ ଗଳାରେ ଡାକିଲା ।

“କ’ଣ ହେଲା ?” ଡାକ୍ତର ପଚାରିଲେ ।

“ମୋର କହିବାର କ’ଣ ଅଛି ? ରାତିରେ ବୟସ୍କା ଏହି କୁକୁଡ଼ାଙ୍କ ଗଳା କାଟି ଦେଇଛି ।”

“କିଏ ଦେଖିଛି ?”

“ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ଦରକାର ?”

“ଆଖିଗୁଡ଼ିକୁ ଲଲି କଲେ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଆମ ବୟସ୍କା ଉପରେ ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ ଏପରି କରି ନାହିଁ । ସେ ଏପରି ଭୁଲି କାମ କରେ ନାହିଁ । ତାକୁ ଡାକି ଯାହା ଖୁଆଇ ଦେବ, ବାସ, ତାକୁ ସେ ଖାଏ ।”

“ଯଦି ତୁମକୁ ପ୍ରମାଣ ଦରକାର ତେବେ ଆଣିଛୁ ।”

ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କୁ ଡାକିକରି ଭୋରବୟା ହାତୀ ଦେଇ ସେ ବୟସ୍କା ହିଁ କୁକୁଡ଼ା-ମାନଙ୍କୁ ମାରିଛି । ଡାକ୍ତର ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ, “ହାତୀ ପ୍ରମାଣ ଭୁଲ୍, ମିଥ୍ୟା ।”

“ଏମାନଙ୍କର ସୂଚ୍ୟ ଦଶଟଙ୍କା ଦେଇଦିଅ ।”

“ବିନା କାରଣରେ ଦେବ ନାହିଁ । ଆମର ବୟସ୍କା ଗଳା କାଟିଲବାର ପାରୀ ନୁହେଁ ।

ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପଇସା ମଧ୍ୟ ଦେବି ନାହିଁ...ଦେବି ନାହିଁ।”

“କାହିଁକି, ବଡ଼ଘର ଲୋକ, ସେଥିପାଇଁ ଆକାଶରୁ କଥାବାଉଁ କରୁଛ । କ୍ଷତ ତ ମୋର ହୋଇଛି; ତୁମର ନୁହେଁ । ଛୁଡ଼, ମୁଁ ବୁଝିନେବି ସେ ଏହି କୁକୁଡ଼ାମାନେ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ନାହାନ୍ତି ।” କହୁ କହୁ ସେ ସେହି କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ନଦୀରେ ପକାଇ ଦେଲା । ଉଡୁଥିବା ଗଲଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କୁ ମଝିରୁ ଝାମି ନେଲେ; ଘୁଣି ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସହ କଲଗୋଳ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ରାଗରେ ଗରଗର ହୋଇ ଡାକ୍ରର ଯେତେବେଳେ ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ, “ସେ ତ ବଦମାସ ମଣିଷ । ତା ସହିତ ଝଗଡ଼ା କାହିଁକି କରୁଛ ? ଅଧା ଦାମ୍ ଦେଇ ବୁଝାଇଦେବା ।”

ଡାକ୍ରର ଆହୁରି ବରଜ ହୋଇ କହିଲେ, “ହତଭାଗା, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୟସ୍କା ବିରୁଦ୍ଧରେ କଥା କହୁଛ । ସେଥିରେ ଆମେ ତୁମ୍ଭ ହୋଇ କିପରି ରହିବା ?” ଯଦି ସେ ସେଠାକୁ ଯାଇଆନ୍ତା ତେବେ ରୁଣ୍ଡିଝୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ କ’ଣ ହୋଇ ନ ଥାଆନ୍ତା ? କୁକୁଡ଼ାଙ୍କର ଆବାଜ୍ କ’ଣ ଶୁଣାଯାଇ ନ ଥାଆନ୍ତା ? ଏହି ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଠି ପଡ଼ି ନ ଥାଆନ୍ତେ ?”

ଭୈରବୟା ଘରକୁ ଯାଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲା, “କଥା ବିଚିତ୍ରିଗଲା । ଆମେ ସବୁ ମିଛୁଆ; ଆଉ ସେ ସତ୍ୟଆ ! ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ତ ଆମର ହୁପାଜତ୍ ନିଜେ କରିବାକୁ ହେବ, ବାକି କୁକୁଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ସମ୍ଭାଳିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କୁ ଘରେ ରଖିବା, ଆମେ ବାହାରେ ଶୋଇବା ।

ଦଶଦିନ କଟିଗଲା । ଭୈରବୟା ଡାକ୍ରର ପାଖକୁ ଔଷଧ ପାଇଁ ଆସିଲା । ଗୋଟିଏ ପଇସା ସୁଦ୍ଧା ନ ନେଇ ଡାକ୍ରର ଔଷଧ ଦେଇଦେଲେ । କୁକୁଡ଼ା କଥା ସେ ଏକବାରେ ଭୁଲିଗଲା ।

ସହରରେ ନିଜ ଝିଅକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଡାକ୍ରର ଏବଂ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଘର ତାଲା ପକାଇସାରିବା ପରେ ପଛପଟେ ଦୁଧଭାତ ତାଟିଆରେ ରଖି ଅମ୍ଳାସୁମ୍ଳା କହିଲା, “ବୟସ୍କା, ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଖାଇନେକୁ ! ସହରକୁ ଯାଇ ଆମେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଫେରିଆସିବୁ । ଘରେ ହୁସିଆର ହୋଇ ରହିଥିବୁ ।” ଏହାକହି ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ ।

ବହୁତ କହିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ବୟସ୍କା ସେମାନଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଗଲା । ଦୁଇଜଣ ବୟସ୍କ ଗ୍ରହଣରେ ବରଗଛ ତଳେ ବସି ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ପଛରୁ ନେଉଳର ଗର୍ଜନ ଶୁଣାଗଲା । ପଛକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ନେଉଳ ଗୋଟେ ନୁହେଁ, ବୟସ୍କା ବ୍ୟତୀତ ଅଉ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ନେଉଳ । ଦୁଇଟି ଯାକ କାନ ଠିଆକରି ଗର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ବୟସ୍କାକୁ ଆଗକୁ ଯିବା ପାଇଁ ବନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି । ବୟସ୍କା ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛୁ ।

“ଦେଖ, ଏମାନେ ବୟସ୍କାଙ୍କ ବାପ, ମା ଅଟନ୍ତି ।” ଡାକ୍ତର କହିଲେ । ଦୁହେଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଦେଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ବୟସ୍କା ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ବୟସ୍କା ଜାତିର ବାହାରିଥିବା କଥା ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି ।

“ସେମାନେ ମାରି ମଧ୍ୟ ପାରନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ହଟାଇ ଦିଅନା ।” ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା କହିଲେ ।

“ଆସି ଯା ବୟସ୍କା” କହି ବଡ଼ ନେତ୍ରଲବ୍ଧି ହଟାଇ ଦେବା ପରେ ବୟସ୍କା ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା ପାଖକୁ ଆସିଲା ଏବଂ ତାର ପାଦତଳେ ଗଡ଼ିଗଲା । ସେ ତାକୁ ହାତରେ ଉଠାଇ ନେଲେ ତ ସେ ମୁହଁରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ କିଛି ଶବ୍ଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“କୋର ମା, ବାପା ତୋତେ ଅଟକାଉଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତୁ କାନ୍ଦୁଛୁ ? ମୋ ଆଡ଼କୁ ଦେଖ ! ମୁଁ କୋର ମା, ସେ କୋର ବାପା...ଯା ଘରକୁ ଯା । ଯଦି ତୁ ଘରେ ରହିବୁ ନାହିଁ ତେବେ ଶବ୍ଦ ପୁଣି ଆକ୍ରମଣ ଆରମ୍ଭ କରିଦେବେ । ଯା, ଘର ଯା ।” ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା ତା ମୁହଁକୁ ଗୋଳ କରି କିଛି ଦୂରକୁ ଫେରିଯାଇ ତାକୁ ଗୁଡ଼ିଆସିଲା । ଏହାରି ମଧ୍ୟରେ ବସ୍ ଆସିଗଲା । ଡାକ୍ତରବାବୁ ଡାକ ପକାଇଲେ ଏବଂ ସେ ଗୁଲି-ଆସିଲେ । ଏପଟେ ଫେରିଆସି ବୟସ୍କା ଘର ଗୁଣ୍ଠିପଟ ଥରେ ଚାଲିଆସି ପୁଣି ଗାତରେ ଯାଇ ବସିଲା ।

ଦଶଟା ବାଜିଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଧଭାତ ଖାଇବାର ସମୟ ହୋଇନାହିଁ । ଠିକ୍ ସମୟରେ ବୟସ୍କା ବାହାରି ଆସିବ—ଯେପରି ଘଣ୍ଟା ବାଜିଯିବ । “ବୟସ୍କା, ଆସି ଯା ।” ବାହାରୁ ଆବାଜ୍ ଆସିଲା । ବୟସ୍କା ବାହାରକୁ ଆସି ଦେଖିଲା । ପୁଣି ଆବାଜ୍ ଆସିଲା । ଭୈରବୟା କୁଳରେ ଠିଆହୋଇଛନ୍ତି । ବାହାରେ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ନଦୀର ଆଖପାଖରେ ମଧ୍ୟ କେହି ନାହାନ୍ତି ।

“ଆ...ଆ...ବୟସ୍କା...ସେ ନେ ମାଛ...ଆ ଆ...ଆ ଆସି ଯା ।”

ରୁଣ୍ଡିଝୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ ହେଲା । ଚଟ୍ ଚଟ୍ ଚଟ୍ ସେ ଉପର ତଳ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭୈରବୟା ହାତରେ ମାଛ ଦେଖାଗଲା । ଭୈରବୟା କିଛି ଆଗକୁ ଆସି କହିଲା, “ତୋ ପାଇଁ ମୁଁ ମାଛ ଆଣିଛି...ବୟସ୍କା . ଆ...ଆ... ।”

ଟିକିଏ ପଛକୁ ହଟିଯାଇ ..ଆଗକୁ ଯାଇ.. ପୁଣି କୋଣରେ ଲୁଚି ଲୁଚି କରି... ପୁଣି ବାହାର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କିଛି ସମୟ ମନ୍ଦିର ଗଛ ପରିଧେରି ଲୁଚି କରି ଶେଷରେ ତାର ଆବାଜରେ ବୟସ୍କା ମାଛ ଆଡ଼େ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।

ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ରୁଣ୍ଡିଝୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ କରି ସେ ଆଗକୁ ଆଗେଇଲା । ଆଗରେ ହାତରେ କଣ୍ଟାବାଡ଼ିଆ ବାଡ଼ି ଧରି ଚାଲି ଯାଉଛି ଭୈରବୟା ଠିଆହୋଇଥିଲା । ସେ ହଠାତ୍ ବାଡ଼ି ଉଠାଇ ବୟସ୍କା ଦେହକୁ ପ୍ରହାର କଲା । ବୟସ୍କା ଏକବାର ଗର୍ଜନ କରି କରି ମୁହଁ ଉପର କରି ଠିଆହୋଇଥିଲା । ଯେପରି ସେ କହୁଥିଲା କି “ମାରି ନାହିଁ, ମାରି ନାହିଁ, ମୋର କୌଣସି ଭୁଲ ନାହିଁ ।” ଆଗ ଦୁଇ ଗୋଟି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ସତେ ଯେପରି ସେ କହୁବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା, “ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି; ମୋ

ପରି ନିରପରାଧ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନ୍ମକୁ ମାର ନାହିଁ ।” ସୁଣି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରହାରରେ ବୟାନ୍ନା ଛଟପଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଉ ଦୁଇ ଦିନୋଟି ପ୍ରହାରରେ ବୟାନ୍ନା ନିର୍ଜୀବ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା ।

ଭୈରବୟା ଲୁଞ୍ଜ ଧରି ତାକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇଲା । ମୁହଁରୁ ରକ୍ତ ବାହାରୁଥିଲା । ପାଟି ଭିତରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଏ ସେହି ଦାନ୍ତ ଯେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରବାରେ ସମର୍ଥ ବିଷୟର ସର୍ପକୁ କାଟି କାଟି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଦେଇପାରେ । ସାପକୁ ଦେଖିବାକ୍ଷଣି ଗାର ସୈନ୍ଦବ ଭଳି ଉଠାଉଥିବା ଆକମଣ କରିବା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିର୍ଜୀବ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ବହୁତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ତଥାପି ମୁଷା ଓ ଚଢ଼େଇକୁ ଧମକାଇବାରେ ସମର୍ଥ ଅଟେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଆଖି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି । ଯେଉଁ କାନ ବୟାନ୍ନା...ଆ... ଯା... ଶବ୍ଦକୁ ତା’ପରି ଜାଣି ପ୍ରତି ମାନବଜାତିର ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରେମ ଏବଂ ବାସ୍ତବର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ଧରିନେଇଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କାନ ସବୁ ବନ୍ଦ ପାଇ ବସି ଶୋଇଗଲା ।

ଭୈରବୟା ବଡ଼ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ତାର ଲୁଞ୍ଜ ଧରି ଜୋରରେ ବହୁଯାଉଥିବା ନଦୀରେ ଶବକୁ ପକାଇ ଦେଲା ଯେପରି ସେ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ । ନଦୀ ପାଖକୁ ଯାଇ ହାତ ଗୋଡ଼ ଧୋଇନେଲା ।

ବୟାନ୍ନାର ଶବ ନଦୀରେ ଭସିଗଲା । ସେ ସଢ଼ିଗଲା ନାହିଁ । କୌଣସି ଜଳରେ ପଡ଼ିଥିଲା । କୌଣସି ଭେକିଲା ଶାଗୁଣାର ଖାଦ୍ୟ ହେଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୁଷ୍ପରୁ ପଶ୍ଚିମାମ୍ବୁଜ ସହିତ ବଳକୁ ଯାଇଥିବା ଚାକର ଫେରି ଆସିଲା । ସହରରୁ ଡାକର ଏବଂ ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା ଫେରିଆସିଲେ । ବୟାନ୍ନାକୁ ମିଠାଇ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗେ । ଶୁଖିଆ ପାଇଁ ସେ ଜୀବନ ଦିଏ । ଏହି ବିଗୁରରେ ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା ଏହି ସବୁ ଜିନିଷ କରିକରି ଆଣିଛନ୍ତି । ଘରେ ପହଞ୍ଚିବାକ୍ଷଣି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରୁ ବୟାନ୍ନା ପାଇଁ ରଖାଯାଇଥିବା ଦୁଧଭିତ ସେ ଖାଇଲା କି ନାହିଁ, ଏହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ସେ ପଛପଟକୁ ଗଲେ । ଦୁଧଭିତ ସେହିପରି ରଖାହୋଇଥିଲା ।

“ଦେଖ ତ ଆମ ବୟାନ୍ନା କେତେ ଅଭିମାନୀ ଅଟେ । ଆମେ ବୁଝେଇ ଶୁଝେଇ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଖାଇଲା ନାହିଁ ।”

“ତୁମେ ପାଖରେ ବସି ଖୁଆଇବ ତ ସେ ଖାଇବ ।”

ବ୍ୟାଗରୁ ମିଠାଇ, ଶୁଖିଆ ବାହାର କରି ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତା ନଦୀ କୂଳରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ।

“ବୟାନ୍ନା ଆ...ଯା...ତୋର ମନମୁତାବକ ଜିନିଷ ଆଣିଛି । ...ଆ... ..ଯା...ସୁଅ...ଆ...”

ଅରେ ନୁହେଁ ଅନେକ ଥର ଡାକିଲେ । ଶୁଭ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଗିଚାରେ ଅଗଣାରେ ଘରକ’ଣରେ ଯାଇ ଏପରି ଡାକିଲେ ।

ଜଣାନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ବାହାରିଯାଇଛି । ଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଣି ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ, ସେହି ଭଲ ହେଲା । ଗୁମ୍ଫାରେ ହିଁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇଥିଲା । ସେହି ଅପଦାର୍ଥ ବସୁ ସେହି ସମୟରେ ଆସିଗଲା । ଏ-ତ ଡେରି ହୋଇଥିଲା ତ, ଅଭି ଟିକିଏ ଡେରି ହୋଇ ଯାଇ-
ଥାଆନ୍ତା । ଗୁମ୍ଫାରେ ଜଣାନାହିଁ କୌଣସି କୁକୁର ମାରି ପକାଇଥିବ ଅଥବା କୌଣସି
ବିଲେଇ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବ ଅଥବା ସେହି ଦୁଇଟି ନେତ୍ରଲ ତା ଉପରେ
ଆକ୍ରମଣ କରିଥିବେ ।

ରାତିରେ ଡାକ୍ତରବାବୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ସହୃଦ ଡାକ ଡାକ ବରଗଛ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥିଲେ ।
କେତେ ଥର ଡାକିଲେ, ଫେରିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ପ୍ରକାରରେ ଡାକିଲେ ।

ଘରକୁ ଫେରିଲେ କିନ୍ତୁ ସ୍ୱେଷେଇ କରିବାର ନାଁ ଧରିଲେ ନାହିଁ, ପାଣି ଟୋପାଏ
ପିଇଲେ ନାହିଁ । ରାତି ସାରା ଅନିଦ୍ରା ରହିଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ନ୍ୟାକୂଳକୁ ଯାଇ
ଡାକ ଛାଡ଼ିଲେ, “ସୁଅ ବୟା ! ତୋର ମନ ମୁତାବକ ଭଲ ଭଲ ମିଠାଇ ଆଣିଛି...
ଭଲ ଭଲ ମାଛ ଆଣିଛି । ଆ ଯା...ସୁଅ ! ଆ...ଯା...”

ସକାଳ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ରୁଣ୍ଡିଝୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଶୁଣାଗଲା ନାହିଁ । ସକାଳେ
ଗାଧୋଇ ସାରିବା ପରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ହାତ ଯୋଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି
ବର ମାଗିଲା, “ମୋ ବୟାକୁ ମୋତେ ଫେରାଇ ଦିଅ ।” ପାଞ୍ଚ ଜଣଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ
ଫିଟାଗଲା । ଭଗବାନଙ୍କୁ ମାନସିକ ହେଲା ଯେ ଯଦି ସେ ମିଳିଯାଏ, ତେବେ ପୂଜାପାଠ
କରିବେ ।

ଦୁଇଟି ରାତି କଟିଗଲା । ବୟାଦାର ଖବର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଭୃଗୁସୁ ଦିନ ରାତିରେ
ଉପରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ଅନ୍ଧାୟୁକ୍ତ ବଡ଼ ଆଶାରେ ଉଠିଗଲା । ସେ ରୁଣ୍ଡିଝୁଣ୍ଡି ଶବ୍ଦ
ନୁହେଁ; ପହ୍-ପହ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଉଛି । ଘାପ ଉଠାଇ ଦେଖିଲା ଯେ ପ୍ରଥମ ଭଲ ସୁଷା
ଖୋଲୁ ଶଯ୍ୟା ଭକ୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ହରୁଡ଼େଇବା ପାଇଁ ମନ ହେଲା
ନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେ ଯଦି ମାଛ କିଣୁଛନ୍ତି ତେବେ ସେଥିରୁ ବୟାକୁ ପାଇଁ ଅଲଗା
ରଖୁଛନ୍ତି । କାଗଜରେ ବୟାଦାର ରେଖାକ୍ଷୟ ଟାଣି ତାକୁ ଅଲଗା କାଟିନେଇଛି ଏବଂ
ତାର ଗଳାର ଘୁଙ୍ଗୁର ବାନ୍ଧି କରି ପିଞ୍ଜରରେ ରଖିଦେଇଛି । ସବନରେ ଯଦି ସେ
ହଲିଯାଉଛି ତେବେ ବଡ଼ ଆଶାରେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ଦେଖୁଛି । ଦୁଧିଗୋଲାଇ ଭାତ
ସେଠାରେ ରଖିଦେଇଛି । ଯଦି କୌଣସି ବିଲେଇ ଆସି ଦୁଧ ପିଇଯାଏ ତେବେ ସେ
ଭାବେ ଯେ ବୟା ଆସି ଖାଇଦେଇଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଆନ୍ଧାୟୁକ୍ତ ଆଶା ନେଇ ବସିଛି, ବୟାକୁ ତାର ବଞ୍ଚିଛି ଏବଂ ତାକୁ
କିଏ ଲୁହା ପିଞ୍ଜରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଛି ଏବଂ ସେ ଜଞ୍ଜିରକୁ କାଟି କାଟି ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ଏବଂ
କୌଣସି ଦିନ ସେ ଫେରିଆସିବ ।

ଦିନେ ସକାଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଉପରକୁ ଉଠିଛନ୍ତି ତ ଭୈରବସୁ। କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ-

ଗୁଡ଼ିକୁ ଘରୁ ବାହାର କରିଦେଲା । ବଡ଼ କୁକୁଡ଼ା ସହୃଦ ତାର ପିଲା ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଯାଇ ନିର୍ଦ୍ଦାୟକରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ତାଙ୍କୁରଙ୍କ ଘର ଆଗରେ ସଡ଼କ ଅଛି ।

ଢେରୁଲି ଗଛ ଧଳେ ନିର୍ଦ୍ଦାୟକରେ ପଡ଼ିଥିବା ଶସ୍ୟଦାନୀଗୁଡ଼ିକୁ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆ ଖୁଣ୍ଟି ଖୁଣ୍ଟି ଖାଇଛନ୍ତି । ଭୈରବୟା ଶ୍ରବଣ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଷ୍ଟ ବୟସ୍କାର ଅତ୍ୟାଚାର ଶେଷ ହୋଇଛି ଏଥିପାଇଁ କୁକୁଡ଼ାଛୁଆକୁ ବାହାର ଚଉତର ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ରଙ୍ଗ ବେରଙ୍ଗର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖି ସେ ଖୁସି ହୋଇଯାଇଛି । ସେଥିରେ ପ୍ରଭାବିତ ଅଣ୍ଟା ଦେବାବାଲା କୁକୁଡ଼ା ଅଛନ୍ତି । କୁକୁଡ଼ା ଖେଳରେ ସହଜଭାବେ ଜିତିଲାବାଲା ଗଣ୍ଡା ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ସେ ମନେ ମନେ ଖୁସି ହେଉଛି ।

ଆଗରେ ସେ ବସିଥିଲା ଏବଂ ତା ନିଜ ଆଖିକୁ ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ହେଉ ନଥିଲା ଯେ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ନେଉଳ ବୟସ୍କାଠାରୁ ବଡ଼, ଦେଖିବାକୁ ଭୟଙ୍କର ଏବଂ ଶ୍ୟାମଳ ବର୍ଣ୍ଣ—କେଉଁଠାରୁ ଆସି କୁକୁଡ଼ାଛୁଆମାନଙ୍କ ଉପରେ ଝାମ୍ପି ମାରିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଧରିନେଲା । ଭୈରବୟା ନେଉଳକୁ ଗୋଡ଼ାଇଗଲା । ଜଣାନାହିଁ, ସେହୁ ଚଟାଣରେ ଯାଇ ସେ କେଉଁଠାରେ ଲୁଚିଗଲା । ବହୁତ ଖୋଜିଲା; କିନ୍ତୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ସେ ନିରାଶ ହୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ବାକି କୁକୁଡ଼ାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣି ଘର ଆଡ଼କୁ ଆସିଲା । ଘରକୁ ଯାଇ ପତ୍ନୀକୁ କହିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କୁକୁଡ଼ାକୁ ପୁଣି ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।

ଭୈରବୟା ବେମାର ପଡ଼ିଲା । ଯେତେବେଳେ ସେ ବାଡ଼ିରେ ମାରୁଥିଲା ସେତେବେଳେ ସରଳ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନେଉଳ ଜୀବ ବୟସ୍କାର ମୁହଁ ଉଠାଇ ହାତ ଯୋଡ଼ିବା ଏବଂ ମଣିଷ ପରି “ମୋର ଲିଜ୍ଜା ହୋଷ ନାହିଁ । ମୋତେ ମାର ନାହିଁ --ମାର ନାହିଁ” ବିନୀତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା, ପ୍ରାଣର ମୋହରେ ତାର ବିକଳତା ଇତ୍ୟାଦି ବାରମ୍ବାର ମନେପକାଇ ସେ ଦିନକୁ ଦିନ ଉଦାସ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେଥିରୁ ଆଉ ଉଠିବା ତା ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଥମାଙ୍କସ୍ ପର ଦ ପା. ଏମ୍.

ସେହି ଧାଡ଼ିର ଘରଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ସିମେଣ୍ଟର କେକ୍ । ତା ସାମନାରେ ବଡ଼ ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ବଙ୍କେଇ ଯାଇଥିବା ଗୁମ୍ଫା ସେହି ଘରମାନଙ୍କରେ ରହୁବା ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଜୀବନରୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଟଣାଯାଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ-ରେଖା ଭଳି । ସେହି ଗୁମ୍ଫା ଆଗରେ ଥିବା ସମୁଦ୍ରତଟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ପାହାଡ଼ ପରି । ସମୁଦ୍ର ଉପରେ ବିଛୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲା ଚନ୍ଦ୍ରର ସତେ କି ରୂପେଲି ଧୂଆଁ । ସେହି ଲାଜର କୋଠା ମଧ୍ୟରୁ ତେର ନମ୍ବର ଘର ପ୍ରାୟ ଛ'ଏକର ଜମି ଉପରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିଲା ।

ଶୀତଋତୁରେ ଘର ଆଗରେ ଗତିସ୍ଥାନ ବୃକ୍ଷ ପଥରର ଗଛ ପରି ଠିଆହୋଇଛନ୍ତି ।

ଘରର ଫାଟକ ପାଖରେ ନୂଆ ଗ୍ୟାରେଜ୍ ସତେକ ସାବୁନ । ପୋଟିକୋରେ ରଖାହୋଇଥିବା ଦିନୋଟି କାର୍ ପକ୍ଷକୁ ଜାକଜୁକି ଲୁହାର ଚଢ଼େଇ ପରି ଅଛନ୍ତି ।

ଘର ସାମନାରେ ଥିବା ଫୁଲ ବଗିଚାରେ ଦୁଇଟି ଚଲାପଥ ଦୁଇଟି ଶରୀର ଝିଅର ବେଶୀ ପରି । ସେହି ଚଲାପଥ କଡ଼ରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଲାଲ୍ ଲାଲ୍ କୁଣ୍ଡିଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପିଲମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳି ସଦୃଶ । ସେଥିରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଗଛ ଫୁଲସରରେ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଥିବା ସଫଳ ମନୋରଥ ପରି ।

ଘର ଆଗରେ ଥିବା ମୋଡ଼ାଇକ୍ ଶିଡ଼ିଗୁଡ଼ିକ ଜମା ହୋଇଥିବା ଦୁଧଖଣ୍ଡ ପରି ।

ଉପର ଶିଡ଼ିରେ ବିଛୁଯାଇଥିବା ଗାଲିଗୁ ଷ୍ଟ୍ରାଉ କେକ୍ ପରି ।

ବାରଣ୍ଡାରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଗୋଲ୍ ଟେବୁଲ୍ ଯେପରି କୌଣସି ବଡ଼ଫୁଲର କେଶର ପରି ଏବଂ ତା ଗୁଣ୍ଡପଟେ ପଡ଼ିଥିବା ଚୌକି ସେହି ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ପରି । ତା ଉପରେ ସଜା ହୋଇ ରଖାହୋଇଥିବା କଳା କାଚର କୁଣ୍ଡ ବହୁତ ଖାଇପିଇ ମୋଟା ହୋଇଥିବା ଉର୍ଥର ଭଳି ।

ସେହି ବାରଣ୍ଡାର କୋଣରେ ଶୋଇଥିବା ଚପଗୁଣି ଘରର ଗୋଲମ ଭଳି ।

ବାରଣ୍ଡା ପଛପଟ ଦୁଇଟି ଛୁଇ ମଝିରେ ସବୁଜରଙ୍ଗର ବିଲୁଲିବନ୍ଦ ବାଘ-ଆଖି ଭଳି ।

ଚଟାଣ ଉପରେ ବିଛୁଯାଇଥିବା ଲାଲ୍ ରଙ୍ଗର ଗାଲିଗୁ ଯେପରି ରକ୍ତର ଗାଢ଼ ରଙ୍ଗ ଭଳି ଦିଶୁଛି ।

ସେହି ଘରର ସାମନାରେ ଗୋଟିଏ କଳା ରଙ୍ଗର କାର୍ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନ କରି ରୁପ୍‌ରୁପ୍ ଆସି ଠିଆହୋଇଗଲା । ସେଥିରୁ ଜଣେ ଲମ୍ବା ନବପ୍ରବକ ଓହ୍ଲାଇଲା । ସେ

କଳା ରଙ୍ଗର ସୁତ୍ ଏବଂ ଫେଲଟ ହ୍ୟାଟ୍ ପିନ୍ଧିଥିଲା । ତାର ଯୋଡାତଳେ ରବର ସୋଲିଅଛି । ତା ହାତରେ କଳା ବ୍ୟାଗ୍ ଅଛି ଏବଂ ଆଖିରେ ମୋଟା ଚଷମା । ସ୍କୁଲକୁ ପାଠକ ମହାଶୟ, ଆମେ ଏହି ଆଗନ୍ତୁକର ପଛେ ପଛେ ଯିବା ।

ଫାଟକ ଧୀରେ ଧୀରେ ଖୋଲି ସେ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲ । ଧୀରପାଦରେ ବାରଣ୍ଡାରେ ପହଞ୍ଚି ଟର୍ଚ୍ ଆଲୁଅରେ ଚପଟିକୁ ଶୋଇଥିବାର ଦେଖି ଖୁସି ହୋଇଗଲା । ସେ ତାର କୋଟର କଲର ଉପରକୁ ଉଠାଇଦେଲା ଏବଂ ହ୍ୟାଟ୍‌ର ଆଗ ଅଂଶକୁ ଆଖି ଉପର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟାଣିଦେଲା । ତା'ପରେ କଳା ସୁତ୍ ପିନ୍ଧିଥିବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଧୀରେ କବାଟକୁ ଭିତର ଆଡ଼କୁ ଠେଲିଦେଲା ।

କବାଟ ଭିତରୁ ବନ୍ଦ ନ ଥିଲା ।

ସେ ହଲ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇ ଶିଢ଼ିରେ ଜଳୁଥିବା ବିଜୁଳି ଆଲୁଅକୁ ଲିଭାଇଦେଲା । ସେହି ଘରର ଭଲ ଅଂଶରେ କୌଣସି ସ୍ବର-ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ।

ସେ ହ୍ୟାଣ୍ଡ ବ୍ୟାଗ ଖୋଲି ଦେଖିଲା ଏବଂ ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍ ଶିଢ଼ି ଉପରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଶିଢ଼ିର ମୋଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରବଳ ତାକୁ ଜୋରରେ ଧରି ଚିତ୍କାର କଲା “ମେଥୁ ! ଗ୍ରେର ଆସିଛି ।”

ତାର ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ଉପର ହଲ୍‌ରୁ ପାଞ୍ଚଜଣ ପ୍ରବଳ ଆସି ତାକୁ ଘେରିଗଲେ ।

“ସର ବ୍ରଦର୍ସ, ତେର ହୋଇଗଲା ।” କଳା ସୁତ୍ ପିନ୍ଧିଥିବା ପ୍ରବଳ କହିଲା ।

“ଆରେ ଏବେ କହୁଡେ ରେଗର୍ଗା, ତୁମେ ଠିକ୍ ସମୟରେ କେବେ କୋଉ ପାଟିରେ ପହଞ୍ଚୁଥିଲ ?” ପ୍ରଶ୍ନର ସହିତ ତଳପରି ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

“ତୋ ପାର୍ଟି ବବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ ।” ସୁତ୍‌ରମ୍ କହିଲା ।

“ଠିକ୍ କଲେ ଆପଣମାନେ ।” ରେଗର୍ଗା ଖରାପ ଶବ୍ଦଲା ନାହିଁ ।

“ବର୍ତ୍ତମାନ ଦ୍ବିତୀୟ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଅଛି ।” ତାଙ୍କର ଜଗନ୍ନାଥମ୍ କହିଲେ ।

“ତୃତୀୟ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବହୋଇଯାଇ ତେବେ ଆମକୁ ଜଣାଯିବ କି ଏହା ପାଣି ନୁହେଁ; ଔଷଧ ଅଟେ ।” ସୁତ୍‌ରମ୍ ଘୋଷଣା କଲା ।

“ଭଲ କଥା, କିନ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର ଆଉ କାହାକୁ କୁହ ନାହିଁ ।” କହି ରେଗର୍ଗା ହସିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସବୁଲୋକ ଉପର ହଲ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ପରଦା ପଛପଟେ ଲୁଚିଯାଇଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରମା ପରି ହଲ୍‌ରେ କଂପିଲକ୍ସ୍ ଲାଲଟିଙ୍ଗ୍ ଅଛି ।

ହଲ୍‌ର ମଝିରେ ମେହଗନୀ ଡାଇନିଙ୍ଗ୍ ଟେବୁଲ୍ ପାହାଡ଼ର ହ୍ରଦ ପରି କଳା କଳା ହୋଇ ବିପ୍ରାସିତ ହୋଇଛି ।

ତା ଉପରେ ସଜାହୋଇଥିବା ପ୍ଲେଟ୍ ସେହି ହ୍ରଦରେ ଯେପରି ନୂଆ ନୂଆ ପୁଷ୍ପ ।

ପ୍ଲେଟ୍ ଖାଣରେ ରଖାଯାଇଥିବା ବୋତଲଗୁଡ଼ିକ ସ୍ବଲ୍ୟୁବାନ୍ ‘ଔଷଧର ବୋତଲ’

ଭଲ । ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ବୋତଲ ଗନ୍ତରଙ୍ଗ ଭଲ ।

ସେହି ହାଲୁକା କାନ୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ଭୋଲିଆ ଉନ୍ନତ ବନ୍ଧୁ-ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଝିଅର ଚନ୍ଦ୍ରପଟ । ସେହି ଝିଅର ନାମ ଉନ୍ନତ ଭଲବୋତାମ ଖୋଲ ହୋଇଛି । ଉନ୍ନତ ବୋତାମ ସେ ଖୋଲୁଥିବା ଅଥବା ଲଗାଉଛି ଏହା କହିବା କଠିନ ।

ପାଟି ତ ବହୁତ ଆଡ଼ମ୍ବରପଦ୍ମରେ କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ଶୁଣିଛି । ପାଟିରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଶାଇ ସାତଜଣ ସହଯୋଗ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ଜଣେ ମୈଥ୍ୟ (ମଧୁ), ରେଗରୀ (ରସ), ସୁନ୍ଦରମ୍, ଜଗନ୍ନାଥମ୍ ଏବଂ ଜଗନ୍ନାଥନ ଡାକ୍ତର ଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ କଣ୍ଠାକଟର ଚଳପଣ ଏବଂ ଓକିଲ ବେଙ୍ଗଟାବ ମଧ୍ୟ ସହଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଅନେକ ଲୋକ ଅନେକ କାରଣରୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ମିତ୍ର ହୋଇଯାଆନ୍ତି । କେତେକ ଲୋକ ମର୍ଯ୍ୟାଦାପଦ୍ମରେ ମିତ୍ର, କେତେକ ଲୋକ ମାଗଣାରେ ଚିକିତ୍ସା ପାଇବା ପାଇଁ ଏବଂ କେତେକ ଲୋକ ମାଗଣା ନମୁନା ଔଷଧ ପାଇଁ ମିତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ।

ବେଙ୍ଗଟାବ ଔଷଧ ପାଇଁ ମିତ୍ରତା କରୁଛି ।

ଚଳପଣ ‘ନର୍ସ’ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମିତ୍ରତା କରିଛି ।

ଚଳପଣ ଏହି ଔଷଧରେ କୌଣସି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ କୌଣସି ପାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ‘ମିତ୍ର’ କରୁନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ସୁଯୋଗରେ ତାର ଭେକ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ସୁଯୋଗରେ କାମବାସନା ଶେଷ ହୋଇଯାଏ । ତୃତୀୟ ସୁଯୋଗରେ ନିଦ ଆସିଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ତୃତୀୟ ସୁଯୋଗରେ ପଦାର୍ପଣ କରୁଛି । ଏଥିପାଇଁ ସେ ଆଲସ୍ୟ ନେଇ ପଚାରୁଛି “ଶେଷରେ ପାଟି କେଉଁଥିପାଇଁ ଉଆଡ଼େଇଛି ?”

“ଏଥିରେ ତୁମର କ’ଣ ଅଛି ? ମୈଥ୍ୟ ଦେଉଛି ଏବଂ ଆମେ ନେଉଛୁ ? ସେ ଯେ କୌଣସି ପାଇଁ ହେଉ ।” କେହି ଜଣେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ ।

“ମେମ୍ ସାହାବ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନରମ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ?” ଚଳପଣକୁ ସନ୍ଦେହ ହେଲା ।

“ତୁମକୁ ଏହି ଜାଆର ସନ୍ଦେହ ହେଉଛି ନାଁ ଲାଗି ?”

“ମାଗଣାରେ ମିଳିବ ତ ତଥ୍ୟ, କ’ଣ ନୁହେଁ ?

“ବୋଧହୁଏ ଦୁଇଜଣଯାକ ଏହିପରି ।”

“କୁଲୁ କାହିଁକି ।”

“ଅହା, ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଟରେ ଏଭଳି କାମ କରିବ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ ତୁମେ ପାଟିକୁ କାହିଁକି ଆସୁଛୁ ?”

“ତୁମେ ତ ନଜେ ପିଅନାହିଁ ଏବଂ ଅନୁମାନକୁ ପିଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଦେ ନାହିଁ ।”

“ମେଣ୍ଟାମାନଙ୍କ ସହଜ ଛେଳି ଯେପରି ।”

“ଅରେ ଲେପଡ଼ା, ପଛପଟ କମରରେ ବସିବା ବିସ୍ମୟାଚ୍ଛୁ ।”

“ତା ଉପରେ ସଫା ଗୁଦର ବରୁଣ୍ଡୋଇଛି ।”

“ଦୁଇଟି ତଳୁଆ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ମାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ରଖାଯାଇଛି ।”

“ଯାଇ ଶୋଇଯାଅ ।”

“ଆରେ ମୁଁ ପଚାରୁଛି ଏହି ପାଟି କେଉଁ ଉପଲକ୍ଷେ ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ତମେମାନେ କହୁଛ ଶୋଇଯାଅ ।”

“ପାଟି ତ...କୌଣସି ମଧ୍ୟ କାରଣ ପାଇଁ ହୋଇପାରିଥାଏ; ସେଥିରେ କ’ଣ ଅଛି ?” ମୈଥ୍ୟ କହିଲା ।

“ମୈଥ୍ୟ କାଲି ଅଣ୍ଟାମେଧ ଯଜ୍ଞ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି । ବୋଧହୁଏ ସେହି ଉପଲକ୍ଷେ ।”

“ଏଥିରେ ତୁମକୁ ଘୋଡ଼ା ହବାକୁ ହବ । ସକାଳୁ ବହୁତ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ଶୋଇଯାଅ ।”

“କିଏ ଦୌଡ଼ିବ ?”

“ବାବା, ତୁମକୁ । ଶୋଇଯାଅ ।”

“ପାଟି କାହିଁକି ଦିଆଯାଉଛି, ପ୍ରଥମେ କହିଦିଅ । ତେବେ ଯାଇ ମୁଁ ଶୋଇ-
ଯିବି ।”

“ପାଟି କଥା ପଚାରୁଛନ୍ତି ?...” ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣୁ ଟାଣୁ ମୈଥ୍ୟ କହିଲା, “ଗୋଟାଏ ତମସା ହେଲା ।”

“କେଉଁ ତମସା ?”

“କେବେ ।”

“କାଲି ରାତିରେ.....”

କାଲିର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାତି ଗୁଡ଼ର ପାଉଁଶର ଲଗାଇଲା ପରି ଥିଲା ।

ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଭିତରୁ ଉଷ୍ମତା ପୁଣି କରିପାରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାହାର ବହୁତ ଅଣ୍ଟା ଥିଲା ।

ଥୁଏଟରରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ ନିନ୍ଦରୁ ହୋଇଗଲା ।

ଏମର୍ଜେନ୍ସି ଓ୍ଵାଡ଼ରୁ ଦେଖିଲେ ଦୁଇରୁ ହସମିଟାଲ କାଚପ୍ରାୟାଦ ପରି ଦେଖାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏମର୍ଜେନ୍ସି ଓ୍ଵାଡ଼ ତ ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ଏବଂ ନରବ; କାରଣ୍ଡାରେ ସିଂହାଚଳନ୍ତ ଖୁବ୍ ପିଇଦେଇ ନିଶାରେ ଶୋଇଯାଇଛି ।

ଓ୍ଵାଡ଼ର କାନ୍ଥରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଘଣ୍ଟା ଲୁହାରେ ପିଟାଘଣ୍ଟା ପରି ସମୟ ଜଣାଇ ଦେଉଛି ।

ଘର ମଝିରେ ଟେବୁଲ୍ ପଡ଼ିଛି । ତା ଉପରେ ଖଦି କନାରେ ଟେବୁଲ୍-କୁଥ୍ ପଡ଼ିଛି । ଟେବୁଲ୍-କୁଥ୍ ଉପରେ ବହୁଟିଏ ରଖାଯାଇଛି । ସେହି ବହୁଟିକୁ ଦୁଇଟି ଆଖି ପଡ଼ୁଛି ।

ସେହି ବନ୍ଧୁ, ବିଦ୍ବାନ୍ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶେଷ ରୂପରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ।

ସେହି ଆଖି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ସରୋଜର । ସରୋଜର ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ସେହି ସମୟରେ ତା ମନରେ ଯାହା ଥିଲା ତାହା ଲୋକାନ୍ତର ତ କୌଣସି ଉଦ୍‌ଲୋକ ତାକୁ ପଢ଼ିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ତ ଷାଠିଏ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବା ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଅବଶ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ଇଚ୍ଛା ଅଟେ ।

ତାହାର ହାତଗୁଡ଼ିକରେ କୌଣସି ଅବିଚଳ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରତିର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବଢ଼ିଯିବାଦ୍ୱାରା ସାମନା କାନ୍ଥରେ ବାଡ଼େଇ ହେବା ପାଇଁ ତାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ।

ଆଗରେ ପଡ଼ିଥିବା ଟେବୁଲକୁ ଶଙ୍ଖ ପକାଇବା ପାଇଁ ତାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ।

ବିଶୁଦ୍ଧ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ସେ ଫ୍ଲାୟରୁ କର୍ତ୍ତ ବାହାର କରି ପିଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କର୍ତ୍ତ ପିଇବାରେ ତାକୁ ଜଣାଗଲା ଯେ ଯେପରି ଗରମ ପାଣି ପିଇଯାଉଛି । ନିଶ୍ଚୟ ଛୁଡ଼ିବା ସମୟରେ ତାର ଅନୁଭବ ହେଲା ଯେପରି ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ବାହାରକୁ ବାହାରୁଛି । ଏହି ଉତ୍ତପର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ ।

କପ୍ ତଳକୁ ପଡ଼ିଯିବା ଉପରେ ।

ଟେବୁଲକୁ କାନ୍ଥରେ ଉଠିଦେଉଛି ।

ନ ହେଲେ, ନିଦର ବଟିକା ।

କେତେକିନ ଗୁଲିବ ଏହି ନିଦ ବଟିକାରେ ।

ବିନା ବଟିକାରେ ଗୁଡ଼ି, ଔଷଧ ବ୍ୟାଘାତ ଗୁଡ଼ି, ଗୋଟି ବ୍ୟାଘାତ ଗୁଡ଼ି—ମନଭୁଲିକା, ପାଇଁ ତାକୁ ଛୁଡ଼ି ଗୁଡ଼ିରେ ରହିଯାଉଥିବା ଡ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କ ବ୍ୟାଘାତ କଟେଇବା ଗୁଡ଼ି—

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ମାସରେ ଆସିବ ନାହିଁ ।

ବାସ୍ତବରେ ଏକ ମାସ ! ଗୋଟାଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାସ ।

ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଡ଼ି !

ସେହି ଗୁଡ଼ିରେ—

କମଳା ତରୁଣରେ ବସିଛି । ଆଗରେ ଥିବା ଦର୍ପଣରେ ନିଜ ଚେହେରା ଦେଖି ସେ କୌଣସି ନୂତନ ଚେହେରା ଦେଖି ପକାଇବାପରି କମଳା ପଡ଼ିଲା ।

ଦର୍ପଣ ସାମନାରେ ବସି କମଳା ନବବଧୂ ପରି ସଜେଇ ହୋଇଛି ।

ଏହି ଘର ସବୁଜ ରଙ୍ଗର । ସବୁଜ ରଙ୍ଗର ଆଲୁଅର ଜ୍ୟୋତିରେ ସେହି ଘର ସୁନ୍ଦର ମଗରମାଛର ପୋଖରୀ ଭଳି ।

ସେହି ଘରର କବାଟ ଏବଂ ଝରକା ସବୁ ବନ୍ଦ ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ପବନରେ ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତାପ ଥିଲା ।

ଗରମ ପବନରେ କାମଲାର ଦେହ ମଧ୍ୟ ଗରମ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତାକୁ ଜ୍ୱର ପଣ୍ଡି ଜଣାପଡ଼ିଲା । ସେ ତାର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି କାମ କରୁଛି ଏବଂ ସେ କାମ ଭୁଲ । ସେ ଭୟସ୍ୱଭାବ ଏବଂ ବ୍ୟାକୁଳ ମଧ୍ୟ । ଭୟଯୋଗୁ ତାର ବିଶାଳ ନେତ୍ର ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ହୋଇ ନିଜର ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ହରାଇବାର୍ଯ୍ୟ ।

ତାର ରେଶମି ଶାଢ଼ିରେ ଉପାହୋଇଥିବା ଜରିର ଫୁଲ୍ ଏବଂ ତାର ଗହଣାରେ ପଡ଼ିଥିବା ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଗୁଚ୍ଛରେ ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ବିକର୍ଷଣ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ।

ତାର କାନିରେ ନାଲିନନ୍ଦ ଓଡ଼ିଶୀ ଚନ୍ଦ୍ରର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପରି । ତାର ବେଶୀର ଅଗ୍ରଭାଗ ଗୋଳାପ ଫୁଲରେ ସଜାହୋଇଥିବା ଅଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଏକ ଗଛ ଭଳି ।

ତାର ଗହଣାର ଭାବ ଛଅ-ସାତ ସେର ହେବ । ତାକୁ ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା ଜଣାଯାଉଛି ସେ ଏହି ଗହଣାକୁ ଘୃଣା କରୁଛି ।

ସେହି ଗହଣାରେ ଲଗିଥିବା ପଥର ତାକୁ ରଙ୍ଗ-ବେରଙ୍ଗ ପୋକ-ପରି ଜଣା-ଯାଉଛି ।

ତାର ପତଳା କଟିରେ ପିନ୍ଧିଥିବା କମରପତ୍ତି ସୁନାର ସାପ ପରି ଜଣାଯାଉଛି ।

ତାର ବେଶଭୂଷା ଏବଂ ଗହଣାର ଶୁକଳତା ଦେଖିଲେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ସେ ସଲାଲ ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ବଡ଼ଘରର ଝିଅ ପରି ଜନ୍ମ ବାହାରେ ବାଜୁଥିବା ବ୍ୟାଣ୍ଡ ବାଜାର ଗୀତ ଝୁଣିବା ପରେ ସେ ତାର ନିଜ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିବାହ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ; ବାଧ୍ୟ ନବବଧୂ ପରି ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ କେହି ଜଣେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘର ଭିତରକୁ ଆସି କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲା । ତାର ବୟସ ଦିରିଣ, ପଇଁଦିରିଣ ହେବ ।, ପଇଁଦିରିଣ ବର୍ଷରୁ ଖୁବ୍ କମରୁ କରୁଥିବା ତାର ଶରୀରର ଗଠନ ମଜବୁତ । ତାର ଭ୍ରୂଲତା ମୋଟା ପତଙ୍ଗ ପରି । ତାର ସକାଳ କୁଣ୍ଡାହୋଇଥିବା ବାଲି ମେଲଇଦେଲେ ତାର ଲମ୍ବ ୨-୩ ହାତ ହେବ । ତାର ଧାର ନିଶ ଯେପରି ଗ୍ଲେଟ ଗ୍ଲେଟ ଦୁଇଟି କଇଁଚି ଭଳି । ତାର ଟେରେଲିନ ସାର୍ଟ ସାପକାତି ପରି ଚକ୍ଚକ୍ । ତା କାନିରେ ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ୱାର୍ଥ ସାପ ଉପରର ଚମଡ଼ା ଭଳି ।

ତାର ଯୋଡ଼ା ବୋଧହୁଏ ଏଥିପାଇଁ ଖୁବ୍ ଚିକଣ କରାଯାଇଛି ଯେ ଯେତେବେଳେ ସେ ନଇଁପଡ଼ିବ ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିପାରିବ ।

ତାର ଡାହାଣ ପଟ ଗାଲରେ ଚିହ୍ନ ଭଳି ଲଗାହୋଇଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ କେଉଁଠି ଗୁଣ୍ଡାଳ ଉପରେ ଝାମ୍ପି ପଡ଼ିଥିବା ସମୟରେ ଲଗିଥିବା ଆଘାତର ଚିହ୍ନ ।

ତାର ଡାହାଣ କଣ୍ଠାରେ ଦଶଭଞ୍ଜ ଚମଡ଼ାର ପଟି ଲଗିଛି । ସେହି ପଟିର ମଝିରେ ମଝିରେ ପିତଳର କଣ୍ଟା ଲଗାହୋଇଛି । ଯଦି ସେହି ପଟିଦ୍ୱାରା କାହାକୁ ମାରିବାକୁ ହୁଏ, ତେବେ ଡିଜିସେର ରକ୍ତ ବହୁଥିବ ।

ତା ମୁହଁରୁ ବିଡ଼ି ଟାଣିବା ଶେଷ ହୋଇନାହିଁ । ସେହି ମଣିଷ କୌଣସି ହରାଇନୁ ।

ବିବାହ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଭଲେନ ପରି ଦିଶୁଛି । ତାକୁ ଦେଖି କମଳା ଉଠି ପଳାଇଲା । ବୋଧହୁଏ ତାକୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ତାର ହାତ ମେଲିଦେଲା । ତିନି ପାଦ ଯାଇ କମଳା ତାର ବାହୁ ଉପରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକୁ ସ୍ନେହରେ ଆଉଁସୁ ଆଉଁସୁ କରୁଥିଲା, “କେମିତି ଲାଗୁଛି ?”

“ତର ମାଡ଼ୁଛି

“ମଝିରେ ତରଲେ କିପରି କାମ କଲିବ ? ”

ଏଥିଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କବାଟକୁ ବାଡ଼େଇବାର ଆନ୍ଦ୍ରେ ଆନ୍ଦ୍ରେ ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଲ । କମଳା ଯାଇ ଚୌକିରେ ବସି ମୁଣ୍ଡବାଳ ସଜାଡ଼ିବାର ବାହାନା କଲା । ସ୍ବାର୍ଥକୁ ସଜାଡ଼ୁ ସଜାଡ଼ୁ ସେ ଯୁବକ ଯାଇ କବାଟ ଖୋଲିଲା ।

ଦୁଇଟି ଯୁବକ ହାତରେ ଫୁଲମାଳା ନେଇ ସେ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସେଥିରୁ ସାନ ଜଣକ ‘ଭଲ୍‌ଲିୟନ୍’ର ଗଳାରେ ମାଳା ପିନ୍ଧାଇଲା । ଆଉ ଜଣକ “କମଳାଗୁଣ୍ଡି, ମୁଁ ରୁଟିପାରୁନାହିଁ, ଆପଣଙ୍କୁ କିପରି ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇବି ?” କହି ଫୁଲମାଳା ତା ହାତରେ ଧରାଇଦେଲା ।

ମାଳା ହାତରେ ନେଇ କମଳା କହିଲା, “ମଢେ ତର ମାଡ଼ୁଛି ।”

“ପ୍ରଥମ ରାତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହିପରି ଲାଗେ; କିନ୍ତୁ ଆପଣ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ ।” ସାନ ଜଣକ ବ୍ୟଙ୍ଗ କଟାକ୍ଷ ଚାହିଁ ଗୁଣ୍ଡି କହିଲା ।

ବଡ଼ ଯୁବକଟି ଭଲେନ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ କହିଲା, “ସାବାୟା! ଆପଣ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଅଭିନୟ-କୌଶଳ ଅଦ୍ଭୁତ ଅଟେ । ଏଥିରେ ଆପଣ ସାରା ଆଜ୍ଞାରେ ବିଜୟ ପତାକା ଉଡ଼ାଇବେ । ପତେ-ପତ୍ନୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଦୁହେଁ ଭଲେନ ଓ ମୁଖ୍ୟ ନାୟିକାର ଭୂମିକା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣର ବିଷୟ ଅଟେ ।

“ଯଦି କେହି କହେ କି ଆପଣଙ୍କର ଆଗରୁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ଅନୁଭୂତି ନାହିଁ, ତେବେ କେହି ବିଶ୍ବାସ କରିବେ ନାହିଁ ।” ସାନ ଯୁବକ କହିଲା ।

“ଦ୍ଵିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି । ଏହି ଅଙ୍କ ଆପଣଙ୍କୁ ନେଇ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଆପଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଆନ୍ତୁ ।” ବଡ଼ ଯୁବକ କମଳାକୁ କହିଲା ।

କମଳା ଉତ୍ତର ଦିଆ ପୂର୍ବରୁ ବାହାରେ ଗୋଲମାଲ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଲେକେ ପାଟି କରୁଥିଲେ “ହଲ୍-ଘରେ ନିଆଁ ଲାଗିଯାଇଛି ।”

‘ହଲ୍’—ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଶୁଣି ଫୁଲମାଳାର ମୁଖ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଓ ତାର ସହକର୍ମୀ ସେ ଘରୁ ଚାହାରିବାକୁ ଚାଲିଗଲେ ଏବଂ ଘରର କବାଟ ପକନ ଧକ୍କାରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

କମଳା ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ିଲା, ଜଳିଥିବା ଜଳିଥିବା ଯାଇ କବାଟକୁ ଧକ୍କା ମାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା; କିନ୍ତୁ କବାଟ ଖୋଲିଲା ନାହିଁ । “ବାପ୍‌ରେ, କବାଟ ଖୋଲୁନାହିଁ ହୋ ।” କମଳା କମ୍ପି ତ ସ୍ତବ୍ଧରେ କହିଲା ।

“ମୁଁ ଖୋଲିଦେଉଛି ।” ସେ ଘୃବକ ତେଷା କରି ମଧ୍ୟ କବାଟ ଖୋଲି ପାରିଲ ନାହିଁ ।

ବାହାରେ ଜୁଲାଇମସ୍ ସର୍ପର ଫାଟିଯାଇଥିବା ଜିଭ ପରି ନିଆଁର ଶିଖା ତେଜି ଉଠୁଛି । ଲୋକମାନଙ୍କର ବ୍ୟାକୁଳ ହୃଦୟ ସହ ଜଳୁଥିବା କାଠର ଶବ୍ଦ ତାଳ ମିଳାଇଛି ।

“ବାବୁ, କବାଟ ଖୋଲି” କହି ବଡ଼ ବିଳଳ ହୋଇ ପାଟିକରି କମଳା କୋରରେ କବାଟ ବାଡ଼ିଉଛି । ତାର ନେଡ଼ି ଛୁଣି ରକ୍ତ ବହୁଯାଇଛି କବାଟ ଉପରଦେଇ ।

ସବୁଜ ରଙ୍ଗର ଆଲୁଅରେ ସେ ରକ୍ତ କଳ୍ପଲଗା ଆଖିରୁ ଲୁହ ପରି ଦୃଶ୍ୟ ।

“ଭୁମେ ଡର ନାହିଁ କମଳା !” ସେ ସାହସ ଦେଉଥିଲା ।

“କଣ କହୁଛ ମ ଭମେ ? ମୁଁ ଡରିବି ନାହିଁ ? ହାୟରେ ଭଗବାନ ! ଶୀଘ୍ର ଭବ, ଆମେ କଣ କରିବା ? ନ ହେଲେ ଆମେ ମରିଯିବା, ଜଳପୋଡ଼ି ମରିଯିବା... ସେ ଝରକା ଖୋଲିଦିଅ... ପଦ ଆମେ ମରିଯାଉ ତେବେ ବିଚୁ...” ସେ ଏକଦମ ଅଟକିଗଲା, ଯେପରି କୌଣସି ପିଣ୍ଡାକକୁ ଦେଖୁଛି ।

ସେଆଡ଼େ ସେ କଥା କହୁଥିଲା ଓ ଇଆଡ଼େ ସେ ଝରକା ଖୋଲିଦେଇ “ଭଗବାନ !” କହି ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେଲା ।

ଝରକା ଖୋଲିନାମାତ୍ରେ ନିଆଁର ଶିଖା ମେଘ ପରି ଘର ଭିତରକୁ ମାଡ଼ିଆସିଲା । ସେହି ଶିଖାରେ ତାର କୃତ୍ରିମ ବାଳ, ଭୂଲତା, ନିଶ ଓ ସ୍ୱାର୍ପରେ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା ।

“କମଳା” କହି ସେ କମଳା ଆଡ଼କୁ ଚାଲିପଡ଼ିଲା । ଦେହ-ମୁହଁରେ ଝାଲର ବିନ୍ଦୁ ନିଆଁର ଲାଲ ରଙ୍ଗରେ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ ପରି ଦୃଶ୍ୟ ।

ବସ୍ତ୍ରାବର ଆଶା ଏକବାରେ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ଶ୍ୱାସଣ ଚକ୍ରାର କଣ ସେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“ଆରେ ରୁହ ଟିକେ !” କହି ସେ ମଧ୍ୟ ତା ପଛରେ ଦୌଡ଼ିଗଲା ।

ସେ ଦୁହେଁ ବିଷାକ୍ତ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଦୌଡ଼ୁଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ହଜାର ହଜାର ଜହ୍ନା ମେଲଇ ନିଆଁର ଶିଖା ତାଙ୍କ ପଛେ ଦୌଡ଼ୁଛି ।

ଛୁଆ ପରି ଗୋଡ଼, ପାଦରେ ଫୁଟିଯାଉଥିବା ଜଣ୍ଟା—ବିଷାକ୍ତ ଅନ୍ଧକାର— ନିଆଁର ବର୍ଷା—ଜାଅନ୍ତା ଜଳିଯାଇଥିବା ଲୋକେ ଏବଂ ପଛରେ ଜୀବନ ଓ ମରଣ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତରାସ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବା ସେ ସ୍ତ୍ରୀ—

ସେ ଅକ୍ଷୟ, ଆଗକୁ ଦୌଡ଼ି ନ ପାରି ସେଇଠି ଅଟକିଗଲା ।

ତାକୁ ଜଣାଗଲା ସେ ଯେପରି କିନ୍ତୁ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି—ଯେପରି ସେ ମରିଯାଇଛି— ତାକୁ ପୋତି ଦିଆହୋଇଛି—ଏବଂ ମରିବା ପରେ ସେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି ।

ଏହା ତ ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ, ଫାଟିଯାଇଥିବା ପାଦରୁ ବାହାରୁଥିବା ରକ୍ତ ତ ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ ।

ସବୁ କିଛି ସତ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ସତ !

ଆଖି ବୁଜି ପଡ଼ିରହିଲୁ ଫେରେ ତାକୁ ମେଘ ପରି ‘ସରସର’ ଶବ ପାଖକୁ
ଶୃଣାଦିବାରୁ ସେ ପୁଣି ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ପାଦତଳେ କିଛି ନରମ ଜଳଷ—ଅନ୍ଧାରରେ ଗଛ ପଛରେ ସେ ସବୁଜ-ସବୁଜ
ଆଖି ଲାହାର ?

ଜଙ୍ଗଲରେ ଅନ୍ଧକାରରେ—ବିଷାକ୍ତ ସଂପ୍ରାପ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ସେ ପାଗଳ ବାଦଲ ପରି ତାଙ୍କ
ପଛରେ ଦୌଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

କମଳା ନିଶ୍ୱାସ ନେଇପାରୁନାହିଁ । “ମତେ ଜାଣିଦିଅ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଉ ଆଗକୁ
ଦୌଡ଼ିପାରିବି ନାହିଁ ।” କହୁ ସେ ଗୋଟିଏ ସରୁ ଚଟାଣ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା ।

ନିଦରେ ଦୌଡ଼ୁଥିବା କମଳା ପଲଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଧକ୍କା ଖାଇ ବନ୍ଧୁ ଉପରେ
ପଡ଼ିଗଲା । ଉଠିକରି ଆଖି ଖୋଲିଲୁ ପିଲା ଜାଗାରେ ତାକୁ କୌଣସି ପ୍ରେତ ପରି
ଦେଖାଗଲା । ପିଲାର ନିଶ୍ୱାସ ଶୁଣୁନାହିଁ । ଆଖି ତଳପଡ଼ିଛି ଓ ଦେଖିବା ଶକ୍ତି
କମିଯାଇଛି ।

ବନ୍ଧୁ, ମୋ ଗେହ୍ଲା ପୁଅ ! କଣ ହେଲା ରେ ପୁଅ ? କିଛି କହୁନୁ କାହିଁକି ?”
ହଲଉ ହଲଉ ସେ କହିଲା ।

ବନ୍ଧୁ ‘ଅମ୍ମା !’ କହୁ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଚେଷ୍ଟାକଲ । କିନ୍ତୁ ଖୋଲିଥିବା ଓଠ ପୁଣି ବନ୍ଦ
ହୋଇଗଲା; ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ‘ଅମ୍ମା’—ଆସ୍ତେ ଗଳାରେ କହିଥିଲା;
ସେ ତାକୁ ଶୃଣାଯାଇ ନ ଥିଲା । ଶୁଣିବାକୁ ବ୍ୟକୂଳ ତାର ଅନୁରାଗ ଅଗଭିର ।

ସେହିନ ଏବଂ ତାର ପୁରୁଷ ବନ୍ଧୁର ଦେହ ଖରାପ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏତିକିରେ
ବିଷ ବର୍ଷା ପରି ସେହି ଅନ୍ଧାର ରାତି ମାଡ଼ିଆସିବାରୁ ଜଣାନ୍ତା କେଉଁ କଳାସାପ
ତାକୁ ଦଂଶିଲା ? କୋଉ ମହାମାରୀ ଜିଭ ବିସ୍ତାର କଲା ?

“କଣ ହେଲା ବନ୍ଧୁ ? କହନା—କେମିତି ଅଛୁ, ପୁଅ !—ଥରେ କହ କି ମୁଁ
ଠିକ୍ ଅଛୁ, ଥରେ କହନା—କହ ପୁଅ ! ମୋ ପୁଅ ବନ୍ଧୁ ! ଥରେ କହ—ଜୀବନସାରା
ମୁଁ ଏଠି ରହିବି—ଆଉ ତତେ ପ୍ରକୃତ କୁଆଡ଼େ ଯିବି ନାହିଁ, ପୁଅ ! ତୁ ମୋ
ଗୋଡ଼ ଧରି ଅଳ କରୁଥିଲୁ କି ଆଜି ମୁଁ ତୋର ପାଖରେ ରହିବି । ତେବେ ବି ମୁଁ
ଭୁଲିଗଲି । ଦୋଷ ହୋଇଯାଇଛି, ପୁଅ ! ଦୋଷ ହୋଇଯାଇଛି...”

“କିନ୍ତୁ ତତେ ଜଣାନ୍ତାହିଁ ପୁଅ, ମୁଁ କାହିଁକି ଯାଇଥିଲି—ତୁ ତ ଗୋଟିଏ ଅଛୁ...
ତତେ ଜଣାନ୍ତାହିଁ—ମୁଁ ନିଜ ପାଇଁ ଯାଇନାହିଁ, ପୁଅ !—ମୁଁ ତ କେବେଠାରୁ
ମରୁଯାଉଛି ।

“ମୁଁ ତୋ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲି—ବାଧା ହୋଇ ଯାଇଥିଲି—ଆଉ ଯିବି ନାହିଁ, ପୁଅ !
ସବୁବେଳେ ତୋ ପାଖରେ ରହିବି—ପୁଅ ! ଥରେ କହ, ମୁଁ ଭଲ ଅଛି—ଏମିତି

ତୋ ହାତ ଧରି ରହୁଥିବି—ଏହିପରି ମରଯିବି—ଥରେ କହୁଲୁ ପୁଅ...” ପାଗଳ ପରି କମଳା ପାଟି କରୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁ ଅଖିରୁ ସେହି ବିକ୍ରତ ଗୁହାଣି ଯାଇନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ରକ୍ତସାରେ ଯାଉଛି —କୋଳରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ନିଶ୍ୱାସ ନେଉଥିବା ପିଲା ବାହାରକୁ ବାହାରିପଡ଼ିଥିବା ଅଳ୍ପବୁଢ଼ୁଳା ପରି ନିନ୍ଦେକ ହୋଇପଡ଼ିଛି ।

“ପ୍ରଭୁ ! ଏହି ଯାତ୍ରା କଣ ସେହି ଆଡ଼କୁ ?” ରକ୍ତସାର ଜଞ୍ଜିର ଛୁଡ଼ିଲା ପରି ଶବ୍ଦ ହେଲା ।

“ଗତ ବର୍ଷ ଏହିପରି ତାକୁ...” ରକ୍ତସାବାଳା ଚିତ୍କଣ କଲା ପିଠିରେ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ଝଲସୁଛି ।

ବସା ଭିତରେ ପାରା ଜାଳଜଳି ହୋଇ ବସିଲା ପରି ସେ ବସିଛି ।

“ଫେରେ ସେଠି ଔଷଧ ପାଇଁ...”

ବସା ପାଖରେ ପେଶୁ ଦେଖିଲା ପାରା ପରି ସେ ରକ୍ତସାରେ ଥର ଥର କମି ଉଠିଲା ।

“ପ୍ରଭୁ ! ଏହି ନିଆଁର ସମୁଦ୍ରରେ ମୁଁ ଆଗକୁ ପହଞ୍ଚି ପାରିବି ନାହିଁ । ଏଇ କୁଣ୍ଡ ପରି ଗାନ୍ଧୀ ଚଟାଣ ଉପରକୁ ମୁଁ ଆଉ ଚଢ଼ିପାରିବି ନାହିଁ । ତମେ ଗୁଦ୍ ଲ ମୋତେ ମାରିଦିଅ; ମାରିକରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିଦିଅ, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁ ନାଡ଼ି ଛଣ୍ଡାଇଦିଅ । ଗୁଦ୍ ସଦୃଶ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ମତେ ଖାଇନିଅ, ମତେ ମାରିଦିଅ । ମୋ ପାଇଁ ଏହି ଜୀବନ ହିଁ ଚିରନ୍ତନ ମୃତ୍ୟୁ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ହିଁ ଚିରନ୍ତନ ଆଶୀର୍ବାଦ...” ଏହିପରି ସେ ମରଣ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁ ତାର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିଲା ନାହିଁ ।

ରାତି ଦଶଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—

ନିର୍ବି ସବେଳା ଖୋଲିଛି ।

ତା ସାଙ୍ଗରେ ସିଂହାଚଳମ୍ ମଧ୍ୟ ଖୋଲିଛି ।

“ମା ସାନ୍ତାଣି ! ବାବୁ !”

ମା’ଙ୍କର କି ବାବୁଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ ।

“ମା !”

ମା ଉଠିଲେ ନାହିଁ ।

“ଭାଇ !”

ମା ଗୋଟିଏ ଆଖି ଖୋଲିଲେ ।

“ମା’ ସାନ୍ତାଣି !”

ଭାଇ ଅନ୍ୟ ଆଖି ଖୋଲିଲେ ।

“ମା ସାନ୍ତାଣି ! ଭାଇ !”

ଭାଇ ଓ ମା ଦୁହେଁ ଆଖି ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ ।

ତାଙ୍କୁ ଉଠିବାକୁ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଲାଗିଲା ଓ ଆଉ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଲାଗିଲା କମଳାକୁ କଥା ବୁଝାଇବାକୁ ।

“କେବେଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ?”

“ବେଶି ଦିନ ହୋଇନାହିଁ । କାଲିଠୁ ସେ ଟିକେ ଦୁଃଖ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ବାସ୍, ଆଜି ଦେହ ଟିକେ ଉଷ୍ମ ଜଣାଗଲା । ଗାଢ଼ରେ ସବୁ ଦିନ ପରି ଶୋଇପଡ଼ିଲା, ଏତିକରେ ସେ ସାଦୁକର ପରି ବେମାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

ନର୍ସ କମଳାଆଡ଼େ ବଡ଼ ଧ୍ୟାନପୂର୍ବକ ରୁହୁଁଲା, ତା ଦେହରେ ତ ରକ୍ତ ଏ ମାଂସ ନାହିଁ । ତାର ଚେହେରା ପ୍ରାୟ ପାଗଳ ହେଲା ପରି ହୋଇଛି । ଏପରି ଲାଗୁଛି ଯେପରି ଭଗବାନ ତାକୁ ଏ ଚେହେରା ହସିବାକୁ ନୁହେଁ, କାନ୍ଦିବାକୁ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଯଦି ତାଠାରୁ କୌଣସି ଭୂମିକାର ଅଭିନୟ କରାଯାଏ ତ କେବଳ ଦୀର୍ଘାବଳୀର ଭୂମିକା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଥିଲା ।

ତାର ଆକୃତି ବାସ୍ତବ ରୂପରେ ପରିଣତ ଦୃଷ୍ଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ପରି ଥିଲା ।

“ଆଉ କୋଉଠିକି ନେଇ ଯାଇଥାନ୍ତୁ ତ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।”

“ଆଉ କୋଉଠିକି ନେଇଥାନ୍ତୁ—ଶୁଣାନ ଛଡ଼ା ।” କମଳା କିଛି ନ କହି ଛୁଡ଼ା ହୋଇରହିଲା ।

“...ସିଂହାଚଳମ୍ ! ...” ଫିଲିମ୍‌ର ହିରୋଇନ୍ ପରି ନର୍ସ ଡାକିଲା । ସିଂହାଚଳମ୍‌ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ସେଇଠୁ ‘ଭଲିୟନ’ ପରି ସ୍ଵରରେ ଡାକିଲା; ତେବେ ବି ସେ ଉଠିଲା ନାହିଁ । ବାୟାର୍ଣୀ ପରି ଗଳିବାକୁ ସେ ଉଠିଲା ।

“ଡିଉଟି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଡାକିଆଣ ।”

ସିଂହାଚଳମ୍ ଚାଲିଗଲା ।

“ମା ! ଟିକେ ଜଳଦି...”

“ମୁଁ କଣ କରିପାରିବି ? ମୁଁ ତ ନର୍ସ । ଡାକ୍ତର...ଡାକ୍ତର ଆସିବା ଦିନାର ।” ଡାକ୍ତର ଆସିଲେ ନାହିଁ ।

“ଡିଉଟି ରୁମ୍‌ରେ ନାହାନ୍ତି ।” ସିଂହାଚଳମ୍ କହିଲା ।

“କାହିଁକି ନାହାନ୍ତି ? ଏ ଚିଠା ନେଇ ଯା ।” ଚିଠାରୁ ଡିଉଟି ରୁମ୍‌ରେ ଡାକ୍ତରର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ନାହିଁ ।

“ସିନେମା ଦେଖି ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି ।” ସିଂହାଚଳମ୍ ଫେରିଆସି କହିଲା ।

“ଭଉଣି ! ପିଲାଟାର କଣ ହେଉଛି ମନେ ହେଉଛି ।”

“ସେ ତ ସେହିପରି ହୁଏ—ଧର୍ମ ଧର—ନେରାୟା, ସିନେମା ଘରକୁ ଏ ଚିଠା ନେଇଯା—ତୁ ନୁହେଁ—ସିଂହାଚଳମ୍, ତୁ ।”

ଡାକ୍ତର ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ସେଠି ଫାଷ୍ଟ ଇସ୍‌ର ଗୋଟିଏ ସ୍ଵରୁଣା ଚଢ଼େଇ

ଯାଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେଲା । ତାକୁଳକୁ ଦେଖି ସେ ଚକ୍ରନ୍ତ ତାଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ବସିପଡ଼ିଲା ।

ଚଢ଼େଇଟିକୁ ନେଇ ତାକୁଳ ମଝିରୁ ଚାଲିଗଲା । ସେ କଥା କେବଳ ତାଙ୍କୁ ଭାବୁଥିଲା ।

ଦେହପଟ୍ଟା ପରେ ମିଥୁନଲମ୍ ଆସି ବର କହିଲା—“ସିନେମା ହଲରେ ବ ନାହାନ୍ତି ଓ ଘରେ ମଧ୍ୟ ନାହାନ୍ତି ।”

“କିଏ ଡିଉଟି ତାକୁଳ ଅଛୁ ?”

“ମୈଥୁନ ବାବୁ ଅଛନ୍ତି ।”

“ସବୁ କାମା ଖୋଜିବୁ, ଲବ୍‌ବେଶରେ ଥିବେ ତ ନେଇ ଆସିବୁ ।” ଲବ୍‌ବେଶରୁ ମୈଥୁନ ବାବୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ବେଳକୁ ରେଭର୍ଣ୍ଣ ବାବୁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।

ସେ ଶବ୍ଦକ ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଓ କୁର୍ତ୍ତା ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଚେହେରାରେ ଯୌଜନ୍ୟ, ଦୟା ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଅଳ୍ପ ଚୁକ୍ତିରୁହୁ । ନିଜ ବୟସଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ଅଧିକ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ନାକ କରତ ରେଖାଗୁଡ଼ିକ ଏକେଠାରୁ ଗହର ହୋଇଗଲାଣି ।

ତାଙ୍କର ଆଖି ଓ ନାକ ବାହାରପଡ଼ିଲ ପରି ହେଉଛି, ଓଁ ମଧ୍ୟ ସଫା, ଲମ୍ବା ଶରୀର, ବାଲ କଳା ଅଛି । ସେ ପୁରୀର ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଗଣାଯାଇ ପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଭାଙ୍ଗିଲେ କେପ୍ରକାରର ଗନ୍ଧମା ଅଛି ।

ତାଙ୍କର ଚେମା ହିଫେଣୀ ।

ସୋଡା ମଧ୍ୟ ଦାମିକା ।

ତେବେ ବ ତାଙ୍କ ଚେହେରାରେ ଭଲ ‘ମଣିଷବାଲା’ ବୋର୍ଡ଼ ଲେଖାହେଲା ପରି ଦିଶୁଛି । ତାଙ୍କୁ ଅଧିକାରରେ ଚୌକରେ ବସିବାର ଦେଖି ମଧ୍ୟ କେହି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ସଂଜ୍ଞାତ କରିନେ ନାହିଁ । ଯେ ଯେତେ ବଡ଼ କାରରେ ବସିଥାନ୍ତି ନା କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ସମୟ ପରୁଣିବାକୁ କେହି ଡରାବେ ନାହିଁ । ସେ ଶୁହେ କେତେବେଳେ ବ ରାସ୍ତାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ କୌଣସି ଭିକାରୀ ତାଙ୍କୁ ପଇସା ମାଗିବାକୁ ପଛେଇବ ନାହିଁ । ଯେକୋଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ, ମୋର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଭାବ ଥାଆନ୍ତା କି—ସ୍ତବକ ।

“ସ୍ବେ କେବେ ମିଛ କହିବେ ନାହିଁ । କେବେ କୌଣସି ଭଲ କାମ କରିବେ ନାହିଁ । କେହି ଯଦି ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ତ ସେ କେବେ ମନା କରିବେ ନାହିଁ ।” ତାଙ୍କର ଚେହେରା ଦେଖିଲବାଲାଙ୍କର ଏଭାଆ ମନେହୁଏ ।

ସେ ‘ଓଁ’ରେ ପହଞ୍ଚିବାମାତ୍ରେ କମଳା ବସିଥିବାର ଦେଖିଲେ ।

ପତର ମୁର୍ଦ୍ଦାର ନ ଦେଖିବାକୁ ଶୁଭୁଥିବା ବୋହୂ ପରି ହାତରେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ ବସିଛି ।

ଯଦି ତୁ ମଣିଯାଉ ତ ତୋ ସ୍ତ୍ରୀର ଅବସ୍ଥା ଦୋଷହୁଏ ଏହିପରି ହବ; ଏହିପରି ଅଶଙ୍କା ହୋଇଥିବା ଭଲ ଚେହେରା ଥିଲା ତାର ।

ତାର ବୟସ ଶେଷ ବର୍ଷ ଖଣ୍ଡେ ହେବ; କିନ୍ତୁ ତା ଚେହେରା ଶହେ ବର୍ଷ ପରି ଦିଶୁଛି । ସେ ଯେଉଁ ଭଡ଼ାରେ ନିଆ ହୋଇଥିବା ଶାଢ଼ି ପିନ୍ଧିଛି; ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଇଳା ହୋଇନାହିଁ ।

ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ବିନମ୍ରଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲା, ଯେପରି ସେ କୌଣସି ଅନୁରତ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ଏହିପରି ଲଜ୍ଜା ଅପେକ୍ଷା ଭୟ ଅଧିକ ପ୍ରକଟ କଲ ପରି ଛୁଡ଼ାହୋଇ ରହିଲା ।

ପିଲାଦିନର ପରିଚୟ ଯୋଗୁ କୌଣସି ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଘରକୁ ବାହାଘରରେ ଯାଇ ନିଜ ଭଲ ଉପରେ ପ୍ରସାଦଲ ପରି ଖେଦ-ସ୍ମୃତବଦ୍ଧ ନେଇ ସେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥାଏ । ବେଷ୍ଟ ଉପରେ ଲୁଗା ଢଳେ ରଖାହୋଇଥିବା ପିଲଟି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଳିଙ୍ଗ ପରି ପଡ଼ୁଛି ।

ତା ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା କମଳା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଳିଙ୍ଗ ପାଖରେ ବଡ଼ ଅଳିଙ୍ଗ ପରି ଦିଶୁଛି ।

ରୋଗୀର ନାଡ଼ି ଦେଖିବ ମାତ୍ରେ ଡାକ୍ତର ରେଭର୍ଣ୍ଣା ନର୍ସ ସରୋଜାକୁ ଗାଳିଦେଲେ ଯେ ସେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ‘ଥୁଏଟର’ କାହିଁକି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିନାହିଁ ! “ମଣିଷ ତ ସମସ୍ତେ ସମାନ, ଏହି କଥା ଜମେମାନେ କେବେ ବୁଝିବ ? ଯଦି ବର୍ତ୍ତମାନ କିଛି ଅଦୃଷ୍ଟ ଘଟିଲା ତ କିଏ ଦାୟୀ ହେବ ?” କହି ସେ ପାଟି କରି ଉଠିଲେ ।

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେ ରୋଗୀକୁ ନେଇ ‘ଥୁଏଟର’ର ପାଖବାଲ କୋଠରୀକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଯେପରି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିବା ଲଢ଼େଇ ଘୁଣି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଛି, ସାଙ୍ଗ ‘ଥୁଏଟର’ ଜାଗିଉଠିଲା । ‘ଥୁଏଟର’ରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନବଦ୍ଧ ବର୍ଷାରେ ଧୋଇହୋଇଥିବା ତାରା ପରି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଉଠିଲା ।

କମଳାର ଆଖିରେ ଆଶା ଓ ନିରାଶା ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

“ଗତ ବର୍ଷ—ଏହି ଡାକ୍ତରଖାନାରେ, ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ—ଏହିପରି ଡାକ୍ତର...”

ବଡ଼ ଘରେ କାନ୍ଦିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ, ଯେପରି ସେ ଏହି କଥା ଜାଣିଛି, ସେହିପରି ନିଷ୍ଠାପର ଭାବରେ ସେ ତାର ଅଣ୍ଟାକୁ ଆଖିରେ ଅଟକାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ନାକରେ ଚାପିରଖିଥିବା ତାର ନାଲି ଶାଢ଼ିର କାନ ଯେପରି ନାକରୁ ବହୁଥିବା ରକ୍ତକୁ ଅଟକାଇଲା ରୁମାଲ ଭଳି ଦିଶୁଛି । ଦଶ ମିନିଟ୍ ହୋଇଗଲା ।

କାଳ ଉପରେ ‘ଷ୍ଟେଥୋସ୍କୋପ୍, ହାତରେ ନୋଟ୍-ଖାତା ଓ ଆଖିରେ ବ୍ୟସ୍ତତାର ଭାବ ନେଇ ରେଭର୍ଣ୍ଣା କୋଠରୀ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ ।

କମଳା ପାଦେ ଆଗକୁ ବଢ଼ିଯାଇ “ବାରୁ, ଜପରି” କହି ଅଟକି ଗଲା; “ଅଛି” ତା ପାଟିରୁ ବାହାରି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

“ବିନ୍ଦ୍ରାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ ।” ରେଭର୍ଣ୍ଣା କହିଲେ । ସେ ଭାବିଲେ ବୋଧହୁଏ ସେ ସ୍ଥାନେକଟି ତାର ବ୍ୟସ୍ତତାକୁ ଭୁଲି ବୁଝିଲା...ଏବଂ ସେ କୌଣସି ଖରାପ ଖବର ଶୁଣାଇବାକୁ ଛଟପଟ ହେଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେକଲେ ।

“ଭଉଣୀ ! ଏହି ଔଷଧଗୁଡ଼ିକ ସାମନା ଦୋକାନରୁ...” ମରପଡ଼ିଥିବା ପିଲା

ପାଇଁ ‘ଟିକସ୍’ ମାରିବାବାରୁ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ତାଙ୍କ ଗଳାରେ କଠୋରତା ନଥିଲା ।

“ବାବୁ ! ମତେ ଜିଅନ୍ତା ଜଳେଇ ହୁଅ, ତେବେ ବି ମୋ ପାଖରେ ପଇସା ପାଇବେ ନାହିଁ ।” ଏହି ଥିଲା ସେହି “ବାବୁ !” କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

“କିଛି କଥା ନାହିଁ ଉତ୍ତରୀ । ଭୁଲ୍ ମୋର, ଆପଣଙ୍କୁ ପଚାରିବାର ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଭାରିଲି, ଶୁକରୁ ମଗାଇବାକୁ ଡେରି ହୁଏ ।” ତାକୁର ଏହି କଥା ଏପରି ଡକରେ କହିଲେ ଯେପରି ସେ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଶପଥ ନେଉଛନ୍ତି କି ଆଉ କେବେ ଏପରି ଅନୁଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତଲମ୍ ତାକୁରଙ୍କର କହିବା ଅନୁସାରେ ଔଷଧ ଆଣିବାକୁ ଦୌଡ଼ିଗଲା ।

ରେଗର୍ଗୀ କମଳାକୁ ଖାଣ୍ଟି ନଜରରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ତେବେ ବି କମଳା ଆଖିରେ କିଛି ଆପତ୍ତିଜନକ ଭାବ ନାହିଁ ।

“ଉତ୍ତରୀ ! ଯଦି ତମେ ଖରାପ ଭାବିବ ନାହିଁ...”

“କହନ୍ତୁ — ବାବୁ !” କହିଲା ପରି ସେ ଚାହିଁଲା ।

“ଆଜ୍ଞା...ଏହି...ଏହି ପୁଅର ବାପ...” ଆଉ କିଛି ସେ କହିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

“ଜଳିଯାଇଛି” ସେ ଭିତରେ ଭିତରେ ପସାଉଥିଲା ଯେ ‘ମରିଯାଇଛି’ କାହିଁକି କହିଲା ନାହିଁ ।

“ଆଜ୍ଞା, ଆଇ ପ୍ଲୁସ ସଗ ! ଏକ୍ସଟ୍ରା ମଲି ସଗ ଉତ୍ତରୀ !” ଫେରେ ସେ କାଲେ ଇଂରାଜୀ ଜାଣି ନଥିବ ଭାବ ପସାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଏହି କଥା ଖିଆଲ ରଖିବା ଉଚିତ ଭାବିଲେ ।

“ତେବେ ରୁମ... ରୁମ...”

“ରେକର୍ଡ ନାଟ...” କେବେ ନାଚୁଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ସେ ‘ନାଟ’ରୁର ଫୁଲ୍ ଅଟେ !

ମରଦର ମୁଁ ଭୁଲିଲି ପରି ରୁଲାର କଣ୍ଠେଇ ।

“I am sorry” ରେଗର୍ଗୀ କହିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଭାବିଲେ ଯେ ତାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା ଉଚିତ ହୋଇନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ କମଳା ତାର ପେଶା କଥା କହିଦେଲା, ତାର ମନ ହାଲୁକା ହୋଇଗଲା । ମନେ ହେଲା, ସେ ତା ଭାଇକୁ ତାର ହାତ କଣାଇଦେଇଛି ।

ତା ପରେ ସମୟ ହିଁକେ ଜଳିବ ବୋଲି, କମଳାର ମଧ୍ୟ ।

ସିଂହାରଲମ୍ ଔଷଧ ନେଇ ଆସିଲେ ।

“ପ୍ରଭୁ !”

ଥୁଏଟର ଫୁଟ ହୋଇଗଲା ।

“ଭଗବାନ !”

‘ଅପରେସନ୍’ର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ରେଗର୍ଗୀ ଅନୁସନ୍ଧାନୀ ପରି ସେ ଘରୁ

ବାହାରକୁ ଆସିଲେ ।

“ମୋ ପୁଅର ଜୀବନ ବଞ୍ଚେଇ ଦିଅ ବାବୁ” ମୌନ ପ୍ରାର୍ଥନା ଶ୍ରେତରରେ ପୁଅକୁ ଅପରେସନ୍ ଥିଏଟର ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ । “ମତେ ନେଇ ଯାଅ, ଭଗବାନ !”

ଅପରେସନ୍ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ନର୍ସ ପୁଅର ନାଡ଼ ଦେଖି ‘ଡାକ୍ତର’ କହୁ ତମକ ଛାନ୍ତି । — ଯେପରି ସେ ଫିଲ୍ଡ କାଗାରେ କୌଣସି ପ୍ରେତ ଦେଖୁଛି ।

“ଗୁପ୍” ଯଦି ତୁମେ କାମ କରି ଜାଣିନ ତ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯା ।” ରେଭର୍ଗୀ ଚିତ୍ତ କରି କହିଲେ ।

ଫାଷ୍ଟ୍ ଜନ୍ମଦିନ — ଜଳା ଉପରେ ପ୍ରଥମ ଛୁଣ — ଯେପରି ବହୁମାନଙ୍କରେ ଲେଖା ଅଛି — ଯେହୁପରି ହେଲା ।

ମଣିଷର ହୌଜନ୍ୟ ଉପରେ ଫେରୁ ନୁଆ ଆସ୍ତା ହେଲପରି, କିଛି ଦିନ ଯାଏ ସେହି ଅସ୍ଥାଠାରୁ ବୁରେଇଯିବା ପାଇଁ ପସ୍ତାଇଲ ପରି ବଡ଼ ସାହସ ଓ ଯୈର୍ଯ୍ୟ ସହ କମଲା ସେହି ଦେହ ଉପରେ ବସିରହିଲା ।

ଟ୍ରାଲିଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ, ଗ୍ରେଟ ଫିଲ୍ଡଙ୍କ ଗାଡ଼ି ପରି ତା ଆଖି ଆଗରେ ଦୁଇଟି ଅକ୍ସିଜେନ ସିଲିଣ୍ଡର ଥିଏଟରରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

“ମୋ ପତ୍ନୀ ନାତିବାବାଲା ଶସ୍ତ୍ରା ରକମର ... ସ୍ତ୍ରୀ ଲେକର ପିଲା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି ।”

ଦାମୀ ମଦବୋତଲ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ‘ବୁଡ଼ ପ୍ଲାଜ୍ମା’ର ବୋତଲଗୁଡ଼ିକ ନେଇ ଥିଏଟରରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନର୍ସ ।

ଏତେ ଲୋକ... ନର୍ସ... ଡାକ୍ତର... ଡିଷ୍ଟ... ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା କିଛି ହେଉ... ଭଗବାନ ! କାହିଁକି ଏପରି ଖରାପ ଭାବନା ମନରେ ଆସୁଛି ?... ଉଶ୍ମର ଅଛନ୍ତି ।

ଅପରେସନ୍ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ‘ଡାକ୍ତର ରେଗୀ ଅପରେସନ୍‌ର ପୋଷାକ ନ ବଦଳାଇ ବାହାରକୁ ବାହାରି ସିଧା କମଲା ପାଖକୁ ଯାଇ ବଡ଼ ଆତ୍ମୀୟତା ସହ ତା କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖିଲେ ।

“ତୁମର ହୌତବ୍ୟ ପୋଛି ହୋଇଯାଇଛି ।” ନିଜର ହାତକୁ ଏହି ଖବର ଟୁଟାଇବା ପାଇଁ ବାଧ । ବାପ ପରି ସେ ଭିତରେ ଭିତରେ ବିଦାରି ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି ।

“ଆଉ ହାତ ତନ୍ ମାଇ କେଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ କିଛି ଲଭ ହେଲା ନାହିଁ ।”

ତା ପରେ ରେଭର୍ଗୀ ନିଜେ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଓ ସିଂହାଚଳମକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଇ ମା’ ପୁଅକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଯଦି ସେ ବାବୁ ଏତେ ଦୟା ନ ଦେଖାଇଥାନ୍ତେ — ତେବେ ତା ପାଖରେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା ଥିଲା, ସେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା ।

ଏହି ସୁନାର କଢ଼ିକୁ

ଏହି ମାଣିକର ଖଣିକୁ

ଯେଉଁ ହାତରେ ସେ ଲଳନ-ପାଳନ କରିଥିଲା ସେହି ହାତରେ ତାକୁ ମାଟିରେ
ପୋତିବାକୁ ହବ । ଭଗବାନ୍ !

“ଆପଣଙ୍କ ପରି ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ପରି ଗୋଟିଏ ବି ଲୋକ
ଥାଏ ତେବେ ଆପଣଙ୍କ ପାଦପୁଷ୍ପରେ ମୁଁ ମୋର ଜୀବନ ଚିତାଇଦିଅନ୍ତି ।”
ମନେ ମନେ ତାକୁ ଲୋକର ଶୁଭ କାମନା କରି ସେ ପିଲାକୁ ହାତରେ ଧରି
ଛୁଡ଼ାହୋଇଗଲା ।

ମରିଯାଇଥିବା ‘ଲଣା’କୁ ହାତରେ ଧରି କାନ୍ଦୁଥିବା ‘ମେରି’ ପରି ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ !

“ଯାଉଛି, ବାବୁ” କୃତଜ୍ଞତାଭାବେ ହୃଦୟରେ ସେ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ ।

“ହେଇ ଦେଖ ଲଞ୍ଜ ତ ଏଇ ଆସିଲା, ବାବୁ କହିଥିବା ଏଇ ଦୋଷି-ରୁଣିଣିର
ସମ୍ପାଦକପଦବାଳ ଅଟନ୍ତି—ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ବାବୁ ଦେଖିବେ ତ କଣ ଚୁପ୍‌ହୋଇ
ବସିବେ ! ଯଦି ରେଭର୍‌ଗୀ ମତେ ବଞ୍ଚେଇ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତା, ତେବେ ଏମାନେ ଏତେ-
ବେଳକୁ ମତେ ଦାଣ୍ଡରେ ଛୁଡ଼ା କରି ଦେଇଥାନ୍ତେ !” ମୈଥସ୍ କହିଲା ।

“ସେଥିରେ କଣ ଅଛି ?” ନିଜ ‘ଟେରିଭଲ’ ପ୍ୟାଣ୍ଟରେ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ‘ଚପ୍‌ସ’କୁ
ବିା ହାତର ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ହଟାଇ ହଟାଇ ରେଭର୍‌ଗୀ କହିଲେ ।

“ତେବେ ଏ ପାଟି କେଉଁ ଉପଲକ୍ଷେ ?”

“ରେଭର୍‌ଗୀ ଉପଲକ୍ଷରେ — ଏ ମିଲିଆନ୍ ଆଙ୍କସ୍ ଫର ଦି ପି. ଏମ.”—ମୈଥସ୍
କୃତଜ୍ଞତା ସହ କହିଲା ।

“ମାନେ ?” କଣ୍ଠାକଟର କିଛି ବୁଝି ପାରୁ ନ ଥିଲା ।

“ପି. ଏମ୍.—ମାନେ ପୋଷ୍ଟ ମର୍ଟମ୍ !”

“ମାନେ ?” କଣ୍ଠାକଟର ଆହୁରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ।

“ମାନେ, ସେ ହତଭାଗ୍ୟ ପିଲା ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ହିଁ ଶେଷ ହୋଇଯାଉଥିଲା !”

ମରୀଚିକା

ପାହାଡ଼ର ମଝି ଚଟାଣ ଉପରୁ ପାଣି ଉଠୁଛି ଉଠୁଛି ତଳକୁ ବହୁଯାଉଛି । ସେ ପାହାଡ଼ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ଉଚ୍ଚ । ସେହି ଜଳଧାର ପାଖରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ଥରେ ଦେଖାଯାଏ ତ ସବୁଜ ବୃକ୍ଷଲତାରେ ଭରା ପାହାଡ଼ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ । ଏପରି ଲାଗେ ସେପରିକି ସେ ସାରା ଆକାଶକୁ ଘୋଡ଼ାଇ କରି ରହୁଛି । ତାର ଶିଖର କାହିଁ କେତେ ଦୂରରେ । ଲଗୁଛି, ସେଯାଏ କେହି ପହଞ୍ଚି ପାରବ କି ନାହିଁ ।

ପ୍ରତିଦିନ ମାଳା ସେହି ଜଳପ୍ରପାତ ପାଖରେ ବସେ—ପାଣିରେ ପାଦ ଚୁଡ଼ାଇ ହଲଉଥାଏ । ପାଣି ଛୁଟିବ ଆସି କେବେ କେବେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ସେହି ଶୀତଳ ଜଳର ସ୍ପର୍ଶରେ ମାଳାର ଶରୀରରେ ପୁଲକ ଜାଗିଉଠେ । ସେ ଆନନ୍ଦ-ବର୍ଷାବ ହୋଇପଡ଼େ ।

ପାଣିର ସେହି ଧାର କାହିଁ କୋଉ ପାହାଡ଼ ଶିଖରରୁ ବହୁଆସୁଛି । ସେଇ ଚଟାଣୋଏ ଛୋଟ ନାଲି ପରି ବହୁଯାଇ ସେଠି ଚଟାଣରେ ବାଜି ଉଠୁଛି କରି ତଳେ ପଡ଼ୁଛି । କେବେ କେବେ ଉପରର ସେହି ଚଟାଣ ପାଖରେ ଯାଇ ନଳାପରି ବହୁଥିବା ସେହି ଜଳଧାର ପାଖରେ ବସିଯାଏ, ସେଇଠି ଶୋଇପଡ଼େ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ସେ ବଡ଼ ଆଶାରେ ପାହାଡ଼ର ଶୂଙ୍ଗ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ । ସେ ଭାବେ, ଯଦି ମୁଁ ସେତେ ଦୂର ଚଢ଼ିପାରନ୍ତି ସେଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିପାରନ୍ତି ତ କେତେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏକଲ ଚଢ଼ିବାର ସାହସ କଣପାରେ ନାହିଁ । ଖାଲି ଏମିତି ଆଶା କରି ସେ ଦେଖୁଥାଏ । ତାର ଏପରି ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା ଯାହା କି କେବେ ପୂରଣ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । କହନ୍ତି, ସେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ କେହି ମହାସ୍ତ୍ରା ରହନ୍ତି । ମାଳା ତାଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ଦେଖିପାରନାହିଁ ନା ସେ ବି କେବେହେଲେ ତଳକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି । ଉପରଯାଏ କେହି ପହଞ୍ଚି ପାରନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଘାସ ଜଳିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଅନେକ ବେଳାଯାଏ ଧସ୍ ଧସ୍ ହୋଇ ଜଳୁଥାଏ । ଏଇଥିପାଇଁ ଲୋକେ କହନ୍ତି, ସେଠି କୌଣସି ଯୋଗୀ ରହନ୍ତି ।

ସେହି ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ମାଳାର କୁଟୀର । ସେଥିରେ ମାଳା ଏବଂ ତାର ଆଇମା' ବ୍ୟାଘତ କେହି ନ ଥାନ୍ତି । ପାହାଡ଼ ପଛରେ କିଛି ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗାଁ ଅଛି । ସେତେବେଳେ ମାଳାର ମା' ଜଗତ ଥିଲେ ମାଳାର ଆଇମା ସେଇଠି ରହୁଥିଲେ । ଆଇମା' କେବେ କେବେ କହନ୍ତି—“ହେଁ ! ସେତେବେଳେ ତୋ ମା' ତୋ ବଅଁସର ହୋଇଥିଲା ସେତେବେଳେ ଆମେ ସେଇଠି ରହୁଥିଲୁ । ତୋ ମା'

ପ୍ରତିଦିନ ଏହି ଜଳଧାରା ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲା; ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଚରାଇ ଚରାଇ ଦୂରକୁଲେ । ଦିନେ ଏଠି କାହା ସହୃଦ ତାର ଭେଟ ହୋଇଗଲା । ଡାଈ, ଚନ୍ନା, ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଲାଗି ରହିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଫେରେ ଆସିବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଆସିଲା ନାହିଁ । ତତେ ଜନ୍ମଦେଇ ତୋ ମା' ବେମାର ହୋଇ ମରିଗଲା । ସେହି ଆଗରେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମଗଛ ଦେଖୁଛୁ ସେଇଠି ତାର ଅନ୍ତେଷ୍ଟି ଚିହ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ତୋ ମା' ଚାହୁଁଥିଲା ଆମେ ସବୁ ଦିନ ପାଇଁ ସେ ଜଳଧାରା ପାଖରେ ରହୁ । ସେ ଆତ୍ମଗଛ ମୁଁ ହିଁ ଲାଗାଇଥିଲି । ତାକୁ ଦେଖିଲେ ମୋର ମନେ ହୁଏ ମୁଁ ତୋର ମା'କୁ ଦେଖୁଛି । ସେଥିରେ ବଢ଼ିଲା ଆସିଲେ ତୋ ମା'ର ହୃଦ ମୋର ମନେ ପଡ଼େ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଗାଁ ଗୁଡ଼ି ଏଠି ଆସି ରହିଲି ।” ମା'ର ସାରା ଜୀବନ ଛବି ପରି ତାକୁ ଦିଶିଗଲା । ସେହି ଆତ୍ମଗଛକୁ ଚାହିଁଲେ ତାକୁ ବି ଲାଗିଲା ତା ମା'କୁ ଦେଖିଲା ପରି ।

ଆଇମା' ପାଖରେ ଯୋଡ଼ାଏ ମଇଁଷି ଓ କେତୋଟା ଛେଳି ବ୍ୟଗତ ଆଉ କିଛି ସମ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିବା-ଶୁଣିବା ଭାର ତାଙ୍କର; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ପିଆଇବା କିଛି କଷ୍ଟକର କାମ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ନିଜେ ନିଜେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଚଢ଼ିଗୁଲନ୍ତି; ପୁଣି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଆପେ ଆପେ ଘରକୁ ଫେରିଆସନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଚନ୍ନା କରିବା କିଛି ଦକାର ପଡ଼େ ନାହିଁ । ସେ ନିଜେ ବଡ଼ ଆଗ୍ରସରେ କେତେବେଳେ ପାଣି ପାଖରେ କେତେବେଳେ ଗଛଗୁଡ଼ିରେ ଚୁଲୁଆଏ । ଯେଉଁଠି କେହି ସାଥୀ ମିଳନ୍ତି ନାହିଁ, ସେଠି ଗଛର ଫୁଲ, ପତ୍ରପତ୍ର ତାର ସାଥୀ ହୁଅନ୍ତି । ପଥର ମର୍ମରସ୍ପନ୍ନ, ପକ୍ଷୀଙ୍କର କାକଲି ସେ ଶୁଣୁଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ପକ୍ଷୀ-ଦଳ ଏକାଠି ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଜାଗାରୁ ଅନ୍ୟ ଜାଗାକୁ, ଗୋଟିଏ ଭାଗରୁ ଅନ୍ୟ ଭାଗକୁ, କେତେବେଳେ ଏକା, କେତେବେଳେ ଦଳ ହୋଇ ଉଡ଼ୁଥାଆନ୍ତି ସେ ନିଜେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦୁନିଆରେ ଥିଲା ପରି ତାର ମନେ ହୁଏ । ସବଦା କିଛି ନୂତନତା, କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟତା ସେ ଅନୁଭବ କରେ । ଗତି-ବିଧି କିଛି ଅଭବ ନାହିଁ । ଶୂନ୍ୟତା କେତେ ଅନୁଭବ କରେ ନାହିଁ ।

ପାହାଡ଼ କଡ଼ରେ କିଛି ଉଷା ଛାଗା ଅଛି, ସେଠି ଦୁଇଟି କୁଡ଼ିଆ ଅଛି । ଗୋଟିକରେ କୋକିଲା ଏବଂ ଗଣପତି ରହନ୍ତି । ଯେବେ କେହି ବିଦେଶୀ ପାହାଡ଼ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆସନ୍ତି ତ ସେଇଠି ଦିନେଖଣ୍ଡେ ରହୁଯାଆନ୍ତି । କୋକିଲା ସେମାନଙ୍କୁ ରାନ୍ଧିବା ଖୁଆଏ, ଗଣପତି ତାଙ୍କୁ ପାହାଡ଼ ଚୁଲଇ ଦେଖାଏ । କୋକିଲା ଆଇମା'କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଖରାବେଳେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଗପସପ କରନ୍ତି । ତଳ କୁଡ଼ିଆରୁ ଆଇମା' ଜୋରରେ ପାଟି କର କିଛି କହେ ଆଉ ଉପର କୁଡ଼ିଆରୁ କୋକିଲା ତାର ଉତ୍ତର ଦିଏ । ପ୍ରାୟ ପଶୁମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ବା ମେଘ ବିଷୟରେ ନହେଲେ ଝରୁଥିବା ପରଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଅନ୍ତି । କେବେ କେବେ ସେ ଦୁହେଁ ଏକାଠି ହୋଇ ପାଖରେ ଥିବା ଗାଁକୁ ଯାଆନ୍ତି । ସେଠି ଲୋକଙ୍କର ଭଲମନ୍ଦ ପଚାରି କିଛି ଜନଶିଖା-

କଣି କରି ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଘରକୁ ଫେରିଆସନ୍ତି ।

ପାହାଡ଼ କଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ କରକୁ ଚାହିଁଲେ ଗୋଟିଏ ଘାଟି ଦେଖାଯାଏ । ଦୁଇ ପାଖରେ ସବୁଜ ବୃକ୍ଷଲତାଭରା ଭୂତ ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼; ମଝିରେ ସରୁ ଗୁମ୍ଫା ଧଳା ସାପଟିଏ ବଙ୍କେଇ-ଡଙ୍କେଇ ଚାଲିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ । ସେ ଗୁମ୍ଫା ଭରାଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ଶେଷ ହୋଇଯାଏ । ଦୂରରୁ ଆସୁଥିବା ଗାଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ସେଇଠି ଆସି ଅଟକିଯାଆନ୍ତି । ତାଠାରୁ ଉପରକୁ ଚାଲି ଯିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ତାକୁ ଚାଲିନର ପାହାଡ଼ ଗୁମ୍ଫାଦେଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଦିନେ ଖରାବେଳେ ଜାଲା ଜଳପ୍ରପାତ ପାଖରେ ଘାସ ଉପରେ ଶୋଇଥିଲା । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଆସୁଛି । ସନ୍ଧ୍ୟାର ଅରୁଣିମା ପାଣିରେ ଖେଳି ଯାଇଥିଲା । ଗଛପତ୍ର ମଝିରେ ଟିକେ ଟିକେ ଖରା ଚମକୁଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ଜାଲା ଏପାଖ ସେପାଖ ଅନାଇ ଦେଖିଲା ପୋଖରୀ ସେପଟେ କିଏ ଜଣେ ବସିଛି, ଘାସ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ନେଇ ଖେଳୁଛି, ଜାଲା ଆଡ଼କୁ ଶୀଘ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲା । ଜାଲା ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ଜଣାନାହିଁ ସେ କିଏ, ନୂଆ ଚେହେରା ଦିଶୁଛି, ଆଗରୁ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ । କେଜାଣି କେତେବେଳେ ଆସିଛି । ହୋଇପାରେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେତିକି ବେଳେ ବସିଛି ! ଜଣାନାହିଁ କେତେବେଳେ ତା ଆଡ଼କୁ ଏହିପରି ଅନାଇ ରହିଛି ! ଲଜ୍ଜାରେ ସେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଚାହିଁଥିଲା ନିଜର ଶାଢ଼ି ଯାହା ପଡ଼ିଥିବା ତାର ଚେହେରାକୁ କୋଉଠି ଲୁଚାଇଦେବାକୁ । କାନ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ବଡ଼ ନୁହେଁ । ସେ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ବହୁତ ସୁନ୍ଦର ଦେଖିବାକୁ । ତାର ଲୁଗାପଟା ମଧ୍ୟ ମଙ୍ଗିଫୁଲ ପରି ସଜାସୁରୁର ଓ ଧଳା । ଜାଲାର ମୁହଁ ଶୁଖିଗଲା ।

ସେ ପାହାଡ଼ି ଭଲକାରେ ଏତେ ସଫା-ସୁରୁର ଲୋକ ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି ଧୂଆଁ ହୋଇଥିବା ଲୁଗା ମଧ୍ୟ କେହି ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ । ଜାଲାକୁ ସେ ଲୋକ କେଉଁ ଦେବଲୋକରୁ ଆସିଥିଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ତାର ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା । ପାଣି କୂଳେ କୂଳେ ଦୁଇଟି ଧଳା ଗୁଣ୍ଡୁ ଚମୁଷା ଏପାଖ ସେପାଖ ଦୋଳୁଛନ୍ତି । ଗଛତାଳ ଉପରୁ ଧଳା ଚଢ଼େଇଟିଏ ଫୁରୁକରି ଉଡ଼ିଗଲା । ଜାଲା ପ୍ରକୃତସ୍ଥ ହୋଇ ବାସ୍ତବତାକୁ ବୋଧକଲରୁ ପାହାଡ଼ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ନିଜ କୁଟୀର ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିଗଲା । ଆଇମା' ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି କହିଲା ସେ କେହି ନୂଆ ଲୋକ ଜଣେ ଆସିଛି । ଆଇମା' କହିଲେ—“ହଁ, ମୁଁ ଜାଣିଛି । ଖରାବେଳେ ଆସିଛି । ଉପରେ ଥିବା କୁଡ଼ିଆରେ ରହୁଛି ।” କୋକିଳା କହିଲା “ସେ କାଲିକି ଏଇଠି ରହୁବ ।” ଜାଲାର ମୁହଁ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହୋଇଉଠିଲା; କାଲି ସାରା ଦିନ ସେ ତା ସାଥରେ ରହୁବ । ଦିନସାରା ସେ ତାକୁ ଦେଖିପାରିବ; ତା ସହୁତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ପାରିବ । ସେ ପାହାଡ଼ରେ ଯେତେକ ତାର ମନ-ପସନ୍ଦ ଜାଗା ଅଛି ସେସବୁକୁ ସେ ତାକୁ ଦେଖାଇପାରିବ । ସେ ପାହାଡ଼ରେ ଯେତେକ ଗଛବୃକ୍ଷ ଅଛି ସେସବୁର ନା ଜାଣିଛି । ସେ କିନ୍ତୁ ଜାଣି ନଥିବ । ଜାଲା

ସବୁର ନାଁ ବତାଇଦେଲେ ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଯିବ । ଏହିସବୁ କଲ୍ୟାଣରେ ସେ ହଜିଗଲା । ସାଧାରଣତଃ ଗଛଲତା, ପକ୍ଷୀ ଝରଣା, ହ୍ରଦ ଏ ସବୁ ବ୍ୟଗତ ତାର ଆଉ ସାଥୀ କେହି ନ ଥିଲେ । ସେ ଦିନ ସେହି ପୁରୁଷର କଲ୍ୟାଣମନ୍ତ୍ର ସେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଉଠିଲା । ସେହି ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ତା ମନ ତା ପ୍ରତି ଏତେ ମଜ୍ଜିଗଲା ଯେ ତାର ମନେ ହେଲା ଯେ ତାର ତା ସଙ୍ଗେ ଜନ୍ମ-ଜନ୍ମାନ୍ତରର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । କାଲିର ପ୍ରଶନ୍ନାରେ ସେ ଆଜି ଗୋଇପଡ଼ିଲା ।

ସକାଳୁ ଉଠୁ ଉଠୁ ସେ ସେ ହ୍ରଦ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ିଗଲା । ପାଣିରେ ମୁହଁ ଧୋଇ-ନେଲା । ଓଁଦା ହାତରେ ବାଳ ସଜାଡ଼ି ଖୋଷା କରିନେଲା । ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ତାର ତା ନଜ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ନଇଁପଡ଼ି ପାଣିରେ ତାର ନଜର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖିଲା । ସେଥିରେ ନିରାଶା ହେଲା ତାର । ସେ ନଜରେ କିଛି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିପାରିଲା ନାହିଁ । ଦେହର ରଙ୍ଗ କଳା, ଆଖି ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇଛି । ବାଳକୁ ସଜାଡ଼ିବାକୁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଝାମ୍ପା ଗୁ ହୋଇ ରହିଛି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ତାର ରୂପବେଶ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ରୂପ ତାର ପ୍ରସନ୍ନ ଆସିଲା ନାହିଁ । ଦୌଡ଼ିକରି ସେ ଘରକୁ ଗଲା । ପେଟରୁ ସବୁଠୁ ତଳେ ରଖାହୋଇଥିବା ଖୋଳ ଶାଢ଼ି କାଢ଼ି ପିନ୍ଧିଲା । ତେବେ ଯାଇ ତା ମନରେ ଟିକେ ଆଶ୍ୱାସନା ଆସିଲା । କଳା ଶାଢ଼ିରେ ନାହିଁ ନାହିଁ ଛିଟ ତାକୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଲା ।

ଦିନ କେତେ ଗଡ଼ିଗଲା ପରେ ସେ ପୁରୁଷ ଜଳପ୍ରପାତ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ତାର ଦୁଇ ହାତରେ ଧଳା ଫୁଲର ଗୁଚ୍ଛ, ଜଣାପଡ଼ୁଛି । ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବୁଲିଲା-ବେଳେ ଏକାଠି କରିଛି । ମାଲା ତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହସିଦେଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ହସିଲା । ଆଜି ସେ ନଃ ଲୋକ ନୁହେଁ, କେତେ ଦିନର ପରିଚିତ ମନେ ହେଉଛି । ମାଲା ହିଁ ଆଜି କଥା କହିଲା—“କଣ ପାହାଡ଼ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ?” ସେ କହିଲା—“ହଁ” । ମାଲା ଉତ୍ତାହତ ହୋଇ ପୁଣି କହିଲା—“ମୋର ନାମ ମାଲା । ଆମେ ଏକାଠି ରହୁ । ମୁଁ ଏ ପାହାଡ଼ର ଅଧିକାରୀ ଜାଣିଛି । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ ଦେଖାଇ ଦେଇପାରିବି ।” ସେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲା ନାହିଁ । ବଡ଼ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ କହିଲା—“କାଲି ମୁଁ ବହୁତ କିଛି ଦେଖିଛି । ଗଣପତି ମୋ ସାଥରେ ଥିଲ ।” ପାଣି ପାଖରେ ଘାସ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ସେ ବସିପଡ଼ିଲା । ତା ହାତରେ ଯେଉଁ ଫୁଲ ଥିଲା ତାକୁ କେତେବେଳେ ଅଲଗା ଅଲଗା କରୁଥାଏ, କେତେବେଳେ ଯୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ି କରି ଧରି ଖେଳୁଥାଏ ।

ମାଲା ତା ପାଖରେ ହିଁ ବସିଛି । ତା ମୁଣ୍ଡରେ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି ଯାହା ସେ ତାକୁ ପଚାରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ପ୍ରଥମେ ତାର ନାଁ ପଚାରିଲା ।

“ମୈହେୟ” ସେ ଜବାବ ଦେଲା । ତାକୁ ସେ ନାଁ ଅଦଭୁତ ଲାଗିଲା । ମନେ ମନେ ‘ମୈହେୟ, ମୈହେୟ’ ବାରମ୍ବାର ଘୋଷିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତେବେ ଫେର-ସେଇ ନାଁ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗିଲା । ପୁଣି ତା ଗାଁ କୋଉଠି ପଚାରିଲା । ସେ କଣ ଗୋଟାଏ ନାଁ

କହିଲା; ତାକୁ ଜଣାନାହିଁ ସେ ଗାଁ କୋଉଠି । ସେଇ ପାହାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକ ସେ ବାହାରକୁ
ଯାଇନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲା ବୋଧହୁଏ ସେ ଗାଁ ବହୁତ ଦୂରରେ ହୋଇଥିବ । କର
ଆଡ଼କୁ ମୋଡ଼ି ଚାହିଁଲେ ଘାଟିପଟରେ ଅଙ୍କା-ବଙ୍କା ଧନା ଗୁମା ଦେଖାଗଲା, ସେ
ଭାବିଲା, ବୋଧହୁଏ ଏହି ଗୁମାଦେଇ ଗଲେ ତାର ଗାଁ ପହଞ୍ଚିବ । ଘାଟି ଆଡ଼େ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
କରି ସେ ପ୍ରବକକୁ ପଚାରିଲା—“ଆପଣ ଏହି ଗୁମାଦେଇ ଆସିଲେ ?” ସେ
କହିଲା—“ହଁ ।” ସେ ଫେର ପଚାରିଲା—“ଆପଣଙ୍କ ଗାଁ କଣ ଏଠୁ ବହୁତ
ଦୂରରେ ?” ସେ ହସି ଦେଇ କହିଲା—“ହଁ, ଦୂର ତ ।” ଏହା ପରେ କଣ
ପଚାରିବା ଦରକାର ତାକୁ ଜଣା ନଥିଲା । ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପାଣିରେ ହାତ ଲାଖି
ଖେଳିବାକୁ ଚାଲିଲା । ଯେଉଁ ଫୁଲ ହାତରେ ଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ସେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି
ପାଣିରେ ପକାଇଥାଏ । ମଲା ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ି ପାଣିରେ ହାତ ପୂରାଇ ପଡ଼ୁଥିବା ଫୁଲ
ଆଡ଼େ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଗୋଟିଏ ଗୁଳା ଧରିନେଲା । ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ହାତରେ ପାଇ ସେ
ଏତେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲା ଯେପରି କେଉଁ ଅସୁବୁ ବସୁ ତା ହାତରେ ପଡ଼ିଯାଇଛି ।
ସୁସି ହୋଇ ସିଏ ପ୍ରବକ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ପ୍ରବକ ଏ କଥାର ଖିଆଲ କଲ ନାହିଁ ।
ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଗୀତ ଗାଇ ସେ ହାତଗୋଡ଼ ପାଣିରେ ଫୁଲର ମନକୁ ମନ ପାଣିରେ
ଖେଳୁଥାଏ । ତାର ବଡ଼ କୌତୂହଳ ହେଲା । ଗୀତ ତାର ବହୁତ ପସନ୍ଦ ଥିଲା ।
ଆରମ୍ଭ ଯେଉଁ ଗୀତ ଫାଖାଇଥିଲା ସେ ସବୁବେଳେ ଏକା ଏକା ଗାଉଥାଏ । ତାକୁ ଆଉ
କୌଣସି ଗୀତ ଜଣାନାହିଁ । ସେ ପ୍ରବକକୁ ପଚାରିଲା—“ଆପଣ ଗୀତ ଗାଇପାରନ୍ତି ?”
ସେ ହସି କର କହିଲା—“ମୁଁ ଗୀତ ଗାଇ ଜାଣେନାହିଁ । ଗୀତ ଲେଖେ; ଗାଏ
ନାହିଁ ।” ଏ ଉତ୍ତରରୁ ସେ କିଛି ଗୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ପ୍ରବକର ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ
ମଲାର ବହୁତ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ସେ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ, ପ୍ରବକକୁ ବାରମ୍ବାର ଗୀତ
ଗାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲା । ସେ ତା କଥାରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଲା ନାହିଁ, ଜବାବ ମଧ୍ୟ
ଦେଲା ନାହିଁ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଗାଉଥିବା ଗୀତ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ମଲା ନିରାଶ
ହୋଇଗଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ପଚାରିଲା—“ପାହାଡ଼ର ସେ ଶୃଙ୍ଗ ଉପରକୁ
କେହି କେତେ ପହଞ୍ଚିଛି ?” ମଲାର ପୁଣି ଆହୁତ ଜନ୍ମିଲା । ସେ କୌତୂହଳପୂର୍ଣ୍ଣ
ସ୍ଵରରେ କହିଲା—“ନାହିଁ, ବହୁତ ଦିନ ହେଲା ମୁଁ ନିଜେ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଛି; କିନ୍ତୁ
ଏକଲ ଯିବାକୁ ଡର ମାଡ଼ୁଛି । ଲୋକେ କୁହନ୍ତି ଯେ ସେଠି କେହି ଯୋଗୀ ରହନ୍ତି
ବୋଲି; ବାସ୍ତବରେ ସେଠି ଯୋଗୀ ରହନ୍ତି କି ନାହିଁ, କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।”

ଏଥର ପ୍ରବକ କୌତୂହଳ ପ୍ରକଟ କଲା ।

“ଆଜି ମୁଁ ଉପର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବି” ଜୋର୍ ଦେଇ କହିଲା । ମଲା ବଡ଼ ଉତ୍ସାହରେ
କହିଲା—“ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବି ।” ସେ ଭାବିଲା, ଏଡ଼େ ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ
ଏହି ପ୍ରବକ ସାଙ୍ଗରେ କଥାବତ୍ତୀ ହୋଇ ଚଢ଼ିବାରେ ବହୁତ ଆନନ୍ଦ ଆସିବ । କିନ୍ତୁ
ସେ ଜବାବ ଦେଲା ନାହିଁ । ସେ ‘ହଁ’, କି ‘ନାଁ’ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଜଳଧାରର ପାଖେ

ପାଖେ ଦୁହେଁ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଛୁପୁ । ପରି, ଅଧୀର ହୋଇ, ସେ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଥାଏ; କିନ୍ତୁ ସିଏ ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁଲେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ସେ ଜଳଦ ଜଳଦ ଉପରକୁ ଚଢ଼ି ଯାଉଥାଏ; ନାଳା ଧୀରେ ଧୀରେ ପଛରେ ଚାଲିଥାଏ ।

ସେ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲିଯାଉଛି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପରେ ସେ ଆଖିଆଗକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ନାଳା ନିରାଶ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ତାର ନିଶ୍ୱାସ ରୁକି ହୋଇଗଲା । ସେ କାନ୍ଦିପକାଇଲା ଓ ସେଇଠି ବସିପଡ଼ିଲା । ବସି ବସି ସେ ଭାବିଲା—ସିଏ ସେ ପ୍ରବଳ ସହୃଦ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଛି; କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରବଳ ଚାହୁଁ ନାହିଁ ଯେ ତା ସାଥରେ ଥାଏ । ପାହାଡ଼ର ଶିଖର ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛା ଆଉ ଏବେ ତାର ପୁରୁ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାର ବହୁତ ମନଦୁଃଖ ହେଲା । ତାକୁ ସାରା ପାହାଡ଼ ଗୁନ୍ଧି ଲାଗିଲା । କୋଇଲି ତାର ଗୀତର ସ୍ୱର ଶୁଭ୍ର, ସେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ଖୁସିରେ ଆସୁଥିବା ହୋଇ-ପଡ଼ିଲା । ଗୀତର ସ୍ୱର ତାକୁ ଶୁଣାଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ଗୀତର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ହୁଏନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ସେ ସେହି ଗୀତ ଲେଖିଛି । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏହାର ମାନେ କଣ ହୋଇପାରେ । ମନ ତାର ଫେରେ ଉଦାସ ହୋଇଗଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଦ୍ୱି ପ୍ରହରରେ ପୁଣି ସିଏ ସେ ପ୍ରବଳକୁ ଦେଖିଲା । ଜଳଧାର ପାଖରେ ଯେ ପ୍ରବଳକୁ ଦେଖୁଥିଲେ ସିଏ ସବୁ ଦୁଃଖ ଭୁଲିଗଲା । ବଡ଼ ଉଷ୍ମ ହୋଇ ପଚାରିଲା—“କଣ ଆପଣ ଉପରଯାଏ ଯାଇ ଆସିଲେ ? ଯୋଗୀକୁ ଦେଖିପାରିଲେ ? ସେ ଆପଣଙ୍କୁ କଥା କହିଲେ ?” ସକାଳ ପରି ପ୍ରବଳ ନିମ୍ନେ ଭାବରେ ଜବାବ ଦେଲା—“ନାହିଁ, ମୁଁ ଉପରଯାଏ ଯାଇପାରିଲି ନାହିଁ, ଅଳ୍ପ ଦୂର ଯାଇ ଫେରିଆସିଲି ।” ସେ ପୁଣି ହତାଶ ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ହୋଇ ଦାଢ଼ି ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା । ତାର ମନ ଦବିଗଲା ସେ ରାସ୍ତା ଦେଖୁଥିବା । “ଆଜି ଚାଲିଯିବେ ?” ସେ ବଡ଼ କରୁଣ କଣ୍ଠରେ ପଚାରିଲା ।

“ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବାହାରିବି ।” ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତର ଦେଲା । ନାଳାର ଚେହେରା ଝାଉଳି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଅରେ ସେହି ଦାଢ଼ିରାସ୍ତାରେ ଯାଇଥିଲା । ସେ ରାସ୍ତାରେ ସେ ବହୁତ ଦୂର ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା । ଅଳ୍ପ ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀରେ ପାଣି ଚଳମକ ହେଉଛି ଦେଖି ସେ ପାଣି ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସାହସ ଦେଲା ନାହିଁ । ଭୟ ଏବଂ ସଙ୍କୋଚରେ ସେ ଗୋଟାଏ ପାଦ ବି ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ଏବଂ ସେଇଠୁ ଫେରିଆସିଲା । ହଠାତ୍ ତାର ସେହି ଘଟଣା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କହିଲା—“ସେ ରାସ୍ତାରେ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପୋଖରୀ ଅଛି ନା ? ସେଥିରେ ପାଣି ବହୁତ ଚମନ୍ତୁଥାଏ । ସେ ହସିପକାଇଲା ଓ କହିଲା—“ପୋଖରୀ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ନାହିଁ ।” ନାଳାର ଶିଶୁ ସ୍ୱର ହେଲା ନାହିଁ । ତାର ସହୃଦ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା—“ଅରେ ମୁଁ ସେହି ରାସ୍ତାରେ ଯାଇଥିଲି । ଦୂରରେ ଚମନ୍ତୁଥିବା

ପାଣି ଭରି ସୁନ୍ଦର ଦର୍ଶୁଥିଲା । ଏକଲ ଥିବାରୁ ମୁଁ ପାଖଯାଏ ଯାଇପାରିଲି ନାହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣି ସ୍ତବକ କହିଲା—“ଖରାରେ ଏହିପରି ହିଁ ଦେଖାଯାଏ । ଆମେ ଯେତକ ଯେତକ ପାଖକୁ ଯାଉ, ସେ ସେତକ ସେତକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଏ ।” ମାଳାର ମନ ଉଦାସ ହୋଇଗଲା—“ପାଣିରେ ଭରିଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ପାଣି ନଥାଏ” ଏ କଥା ତାକୁ କିଛି ଠିକ୍ ଜଣାଗଲା ନାହିଁ, ତାର ଏହି ଧାର୍ମିକ ପଡ଼ିଥିବା ଜୀବନ ପରି ଲାଗିଲା ।

କିଛି ସମୟପରେ ଗଣପତି ଆସିଗଲା । ତା ହାତରେ ବଡ଼ ଅଳିଙ୍ଗିଏ । ସ୍ତବକ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଗଣପତି କହିଲା, “ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ଏଠୁ ବାହାରିବା ଦରକାର । ଗୁଲିନ୍ତୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କିଛି ବାଟ ଆଗେଇଦେଇ ଆସୁଛି ।” ଏହା କହି ସେ କୁଦ ଉପରୁ ତଳକୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ସ୍ତବକ ଅଳସ ଶ୍ରୀ ଉଠି ଛୁଡ଼ାହେଲା । ମାଳା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଟିକେ ହସି ଦେଇ ଗଣପତି ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲା । ମାଳା ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ସେଇଠି ଛୁଡ଼ା ହୋଇପଡ଼ିଲା । ତାର ମନ ଖାଲି ଖାଲି ଲାଗୁଛି । ସେ ସ୍ତବକ ଯେତକ ଦୂରକୁ ଯାଉଥାଏ ତାର ମନ ସେତକ ଉଦାସ ହୋଇଯାଉଥାଏ । ସେ ଥରେ କି ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁଲା ନାହିଁ କି ଇସ୍ତେ ଥରେ ହେଲେ ତାର ହୃଦୟ ତା ଉପରୁ ହଟାଇଲା ନାହିଁ । କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ଆଉ ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ମାଳା ହତାଶ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ପୋତିଦେଲା । ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସେଇଠି ବସିରହିଲା । ଆଲୋକ ଅନ୍ଧକାରର ଏ ଅଭିନୟରେ ସାରା ପଞ୍ଚତ ଭୟାବହ ଲାଗୁଛି । ସକାଳେ ସ୍ତବକ, ଗାଇଥିବା ସେ ଗୀତ ତା କାନରେ ଗୁଞ୍ଜରି ଉଠୁଛି । ସେ ଗୀତର ଶବ୍ଦ, ସେ ଶବ୍ଦ-ଗୁଞ୍ଜର ମାନେ ସେ କିଛି ଚିତ୍ତପାରୁନାହିଁ । ବିନା ଶବ୍ଦରେ ଗୀତ, ବିନା ପାଣିରେ ପୋଷଣ, ବିନା ସ୍ନେହରେ ମନ—ଏସବୁ ତାକୁ ଉଦାସ କରିଦେଇଛି । ହେଉପାରେ ସେ ଫେର କେବେ ଫେରିଆସିବ ନାହିଁ । ମାଳା କିନ୍ତୁ ତାକୁ ତ କେବେ ହେଲେ ଭୁଲିପାରିବ ବାହିଁ । ଏହି ଯାତନା ବୋଧହୁଏ କେବେହେଲେ ଦୂର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଘଣ୍ଟରେ ଆସି ପରଞ୍ଚରେ ବିଦାହୋଇଯିବା ଲୋକପ୍ରତି ଏ ମମତା କିପରି ? ସେ ତାର ଏହି ବ୍ୟଥାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାରରେ ସେ ସେଠି ବସିରହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଆଇମା’ ଗପ ଜଳାଉଥିଲା । ମାଳା ତା ପାଖରେ ଯାଇ ବସିଲା । ସେ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ଆଇମା’ ଆଡ଼େ ଚାହିଁରହିଲା । ତା ମନରେ ଗୋଟିଏ ଭାବନା ଜାଗିଲା—କିଛି ଦିନ ପରେ ସେ କି ଆଇମା ପରି ହୋଇଯିବ, ବାଲି ଧନା ହୋଇଯିବ, ମୁହଁରେ ଶ୍ରୀ ପଡ଼ିଯିବ, ହାତ ଅଗିବାକୁ ଲାଗିବ । କଣ ସେତେବେଳେ ବି ସେ ସେହି ସ୍ତବକ-କଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିବ ? ତାର ସୁନ୍ଦର ଚେହେରା ତା ଆଖିରେ ନାରୁଥିବ ? ସେ ତରି ଗଲା, ଆଇମା’କୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପକେଇଲା । କଇଁକଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିପକାଇଲା । ବେଦନାର ବେଗ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦବାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ମନେହେଲା ଏହି ବ୍ୟଥା

କେତେ ଜନ୍ମଧରି ତାର ଆସ୍ତରେ ଲୁଚିରହିଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ବାହାର ପଡ଼ୁଛି । ଆଇମା' ସ୍ନେହରେ ତା ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁସୁ ଆଉଁସୁ କରୁଲେ—“କଣ ହିଅ, କଣ ହେଲା ?” ଆଇମା'ର ଆଙ୍ଗୁଳିପିଣ୍ଡରେ ତାର ମମତା ଉଠୁଳ ପଡ଼ୁଥିଲା ଓ ମାଳାର ମନକୁ ତାହା ପ୍ଲାବିତ କରୁଥିଲା । ଏହି ଆତ୍ମୀୟତାରେ ମାଳା ନିଜକୁ ଟିକେ ସମ୍ଭାଳି ନେଲା । ବଡ଼ ସ୍ନେହରେ ସେ ଆଇମାକୁ କହିଲା—“ଆଇମା' ରୁ ମା' ପାଇଁ ଆମ୍ଭଗଛ ଲଗାଇଥିଲୁ ନା ! ମୁଁ ଯିବା ପରେ ସେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଧଳା ଫୁଲର ଗଛ ଲଗାଇଦେବୁ । ସବୁଦେଲେ ସେଥିରେ ଧଳା ଫୁଲ ଫୁଟିବ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଲ ଫୁଟୁଥିବ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ରହିବି ।” ଆଇମା'ର ମନ ଥରିଉଠିଲା । ସେ ଭାବିଲା—“କଣ ମୁଁ ଏଇଠି ସବୁଦେଲେ ଏମିତି ବସିଥିବି ?” ତେବେ ସେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

ମାଳା ଲୁହ ପୋଛିନେଇ । ଆଇମା' ମାଳାକୁ ଖାଇବା ପାଇଁ କହିଲେ । ମାଳା କହିଲା—“ନାହିଁ” । ଆଇମା'ର ଦୁଇ ହାତକୁ ନେଇ ବଡ଼ ସ୍ନେହରେ ନିଜ ଗଳାରେ ପକାଇଦେଲା । ତା ଆଖିକୁ ନିଦ ମାଡ଼ୁଆସିଲା । ଘଣ୍ଟକରେ ସେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ସକାଳୁ ଉଠି ସେ ଆମ୍ଭଗଛ ପାଖରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼ିଲା । ଗଛଡ଼ାଳରୁ ଶୁଆ ଡାକୁଛି । ପ୍ରେମର ଭାବରେ ମାଳାର ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ପୋତିହୋଇଗଲା—ତାର ସେପରି କୌଣସି ଦୋଷ ହୋଇଯାଇଛି ।

ନୋ ରୁମ୍

ସୁନା, ଶୁଖାଇବା ପାଇଁ ବିଛାଯାଇଥିବା ସୁନା ପରି ନୁହେଁ । ସହର କିଛି ଅଦ୍ଭୁତ
ଜଙ୍ଗଲ—ଶଗୁରାବର ପରି ।

“ରୁମ୍ ଦର୍କାର ।”

“କଣିକିଆ ନା ଦୁଇକଣିଆ ?”

ଉଚିତ ସମୟରେ ଉତ୍ତର ନ ପାଇ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇ ଦେଖିଲା ଏକଆଖିଆ ମୁନ୍ଦରୀ ।

ତାର ଶାଫ୍ତା ନଜରରେ ନୁକରାକୁର ବେଶଭୂଷା ‘ହନୁମନ୍ତ’ରେ ଯାଉଥିବା ବର
ପରି ଦିଶିଲା ନାହିଁ; ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଗାଁର ହିଅ କୁମାରୀ କନ୍ୟା ପରି
ଲାଗିଲା । ଅର ଆଖିଟିରେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ମଧ୍ୟ କୋଉଠି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା
ପରି ବାକ୍ୟ, ବିଛଣା ଏପରିକି ଡ୍ରା-ବ୍ୟାଗ ଖଣ୍ଡେ ବି ଦିଶିଲା ନାହିଁ ।

ସେଥିପାଇଁ କହିଲା,

“ନାହିଁ ।”

“କଣ ନାହିଁ ?”

“ରୁମ୍ ନାହିଁ ।”

ଅନ୍ତଃସ୍ତର ତର ଘାବି ଛୋଟ ଘରର ବାହାଦୁର ପୁରୁଷକୁ ଭିତରକୁ ଯିବା ପାଇଁ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ରଜାଙ୍କର ଶିଳାକୁ ସ୍ତରଣ କରାଇଦେଇ—ଏହି ମୁନ୍ଦରୀ ।

ନୁକରାକୁ ଚାହିଁପାରୁନାହିଁ ସେ କେଉଁ ଗୁପ୍ତ କଥା ଖୋଲିଦେବାକୁ ଯାଉଛି । ଶରଣ
ପାଇଁ ସେ ଜାବା ହୋଇ ସେଇଠି ଛୁଡ଼ାହୋଇ ରହିଲା । ଟିକେ ସମୟ ପରେ “ମଝିରେ
ଇଏ ପାଷଣ କିଏ ଶେକିଲବାଲା ?” ଏହି ଖିଆଲ ଆସିବାମାତ୍ରେ ସେ ଗାରିଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ମୁନ୍ଦରୀର ଧ୍ୟାନ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ି ଅଙ୍କ ଯୋଡ଼ିବାରେ
କେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ନୁକରାକୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲା ସେ ତାର ଶୁଷ୍କ
ଆଖିରୁ ବାହାରୁଥିବା ଖରାବ ଦୃଷ୍ଟି ମୁନ୍ଦରୀର ଚେତନାକ୍ଷଣ ମୁଣ୍ଡ ଉପରଦେଇ ଖସି-
ଯାଉଛି ସେ ତା ପାଖରେ ବସିଥିବା ଦେଉଡ଼ି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲା ।

ଦେଉଡ଼ି ଆଖିରେ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୁ କାଟିଲି ପରି କୌଣସି ଖରାବ ଶବ୍ଦ ସେ ଦେଖିଲା
ନାହିଁ । ସେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଖାକି ପୋଷାକ ତାର ପରି ଛୁଣ୍ଡା-ପୁରୁଣା ଜଣାପଡ଼ୁଛି ।
ତାର କାନି ଗୁଞ୍ଜା ବଳଦ ପରି ଓହ୍ଲାଇ ଧଉଁସି ଯେପରି ଜୀବନଯାକ ହଳଦୁଆଲିର
ଚିତ୍ର ଲୁଗାବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ମୁନ୍ଦରୀ ଉପରେ ସେଇଁ ବୋଧ ଆସିଥିଲା, ତାହା
ଦେଉଡ଼ି ଉପରେ ବଦଳି ବଦଳି ଘୁଣାରେ ପରିଣତ ହେଲା ।

‘ଟକ୍ ଟକ୍ ଟକ୍’ କରି ପିଡ଼ି ଉପରେ ଯୋଡ଼ାଶବ୍ଦ ହେଲା ଓ ନୁକରାକୁ ବାହାର

ରାତ୍ରା ଧରିଲା । ତା ସଙ୍ଗେ ତାର ଅଳ୍ପତୁ ମଧ୍ୟ ତାର ଗୁଲ ପରି ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଗଲା ।

“ହେଉ, ଟୋକା ନୂଆ ଡଙ୍ଗା ଶିଖିଛି ।”

ମୁନ୍‌ସୀ କାହା ବରୁଦରେ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ସେ ଚାଲି ଯାଉଯାଉ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ । ଦେହୁଡୁକୁ ଡର ମାଡେ କାଳେ ସେ ଫେରିଆସି ମାରିବାକୁ ଦୌଡ଼ିବ ।

“ସେ ଟୋକା କିଏ ହୋଇଥିବ ?”

ଦେହୁଡୁକୁ ଜଣା ତ ନାହିଁ, ତେବେ ମୁନ୍‌ସୀ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ କିଛି ନା କିଛି ଉତ୍ତର ଦବାର ଅଭ୍ୟାସ ତାର ହୋଇଗଲାଣି ।

“ସେ ଟୋକା କିଏ, ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା ସହତ ଯେଉଁ ଝିଅ ଅଛି, ସେ ତ ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀ ।”

“ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଛ ?”

“ମୁଁ ବିଦ୍ଧି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେ ଝିଅ ବେଳରେ ମଙ୍ଗଳ-ସୂତ୍ର ଅଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ କହିଲି ।” ଟିକେ ଅଙ୍ଗେଇ ଅଙ୍ଗେଇ କହିଲା ।

“ମଙ୍ଗଳ-ସୂତ୍ର ତ ସବୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଗଳାରେ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତା ଗଳାରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ମଙ୍ଗଳ-ସୂତ୍ରରେ କିଏ ତାକୁ ବାନ୍ଧିଛି—ଏ କଥା କଣ ଲେଖା ହୋଇଛି ?”

“ରୁମେ ଯେଉଁ ମଙ୍ଗଳ-ସୂତ୍ର ପିନ୍ଧାଇଥିଲ, ସେଥିରେ କଣ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ?” ଦେହୁଡୁର ଅନ୍ତରଦେବତା ପଚାରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମୁହଁରେ କିଛି ନ କହି ସେ କାନ୍ଦି ଉପରେ ଡଉଲିଆ ପକାଇ ଚାଲିଗଲା ।

ଦେହୁଡୁ ଯେତେବେଳେ ସିଡ଼ିରେ ଓହ୍ଲାଇ ବାହାରକୁ ଖାଇବାକୁ ଗଲା ସେତେବେଳକୁ ସିନେମାର ପ୍ରଥମ ଖେଳ ଶେଷ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଖେଳ ଦେଖି ଫେରୁଥିବା ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଖେଳ ଦେଖିବାକୁ ଆସୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଚିତ୍କାର, ମଟରଗାଡ଼ି ଓ ବସରେ ରାତ୍ରା ବେଶ୍ ଗହଳ ଥିଲା । ସାମନାରେ ଥିବା ପାନଦୋକାନରେ ଲୋକ ପୋକ ପରି ଏକାଠି ହୋଇଛନ୍ତି । କଳା ଗୁଲ ପରି ଏକଦିଗ ଲୋକ ଏବଂ ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଠାରୁ ଆଡ଼ର ଧଳା ଚିକ୍କିଆଲୁଅ—ସେ ଟୋକା-ଟୋକା ମଧ୍ୟ ସେଇଠି ଅଛନ୍ତି । ସେଠି ଏକଦିଗ ହୋଇଥିବା ଉଡ଼ିକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଦେଖୁଛି—ଅଳ୍ପତୁ । ନୂକଗଳରୁ ଦୃଷ୍ଟି ଅବକା ମଧ୍ୟ ସେହି ‘ଲଳିଙ୍ଗ-ହାଉସ୍’ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି । ଦେହୁଡୁର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ଆସିଲା ।

ଦେହୁଡୁ ଯେତେବେଳେ ଷ୍ଟେଜିନ ସାରି, ତୁରୁଟ୍ ଲଗାଇ, କାଖରେ ଚାନ୍ଦର ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ଡଉଲିଆ ପକାଇ ନିଜ କୁଡ଼ିଆ ଆଡ଼କୁ ବାହାରିଲା, ତାର ଦେହଦଣ୍ଡା ଆଗରୁ ଜୋସ୍ତା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଦେହୁଡୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ ଅଦ୍ଵାକ କଲ କି ସାତେ ଦଶଟା ବାଜିଥିବ ।

ସେ ବର୍ଷସାରା ଭିନରେ ଭିନିଅର ଯେତେବେଳେ ବି ସେ ବାହାରକୁ ବାହାରେ ସେ

ସେତେବେଳେ ସମୟର ଅନ୍ଧାର ଲଗାଏ ଏବଂ ଯେଉଁଠି ଘଡ଼ି ଦେଖେ ସେଠି ନିଜ ଅନ୍ଧାରଟା ଠିକ୍ କି ନୁହେଁ ଦେଖିନିଏ । ପ୍ରାୟ ତାର ଅନୁମାନ ଠିକ୍ ହୁଏ ହୋଇଥାଏ ।

କୈରାଣୀ ପବିତ୍ର ତଳେ ଟେକିଥିବା ସହରକୁ ଥରେ ଦେଖି ତାର ଅନୁମାନକୁ ଆହୁରି ଥରେ ପକ୍କା କରିଦେଲା । ସେ ପବିତ୍ର ଗାଁର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଅଛି । ତା ଉପରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କୁଡ଼ିଆ ଆଗରେ କୋଠି ପରେ କୋଠି ଉଆରି ହୋଇଛି । ଆଗକୁ ଆଉ କିଛି ଜନବସତି ନାହିଁ । ସେପାଖରେ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ପ୍ରାୟ ମାଇଲିଏ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ବହୁତ ବଡ଼ କାରଖାନା ଏବଂ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବସତିଟିଏ । କାରଖାନାରୁ ସହର ଆଡ଼କୁ ଏବଂ ସେଠି ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ମଝିରେ ଥିବା ବେଳ ଜଙ୍ଗଲ ଆଡ଼େ ଯାଉଥିବା ଅଙ୍ଗାବଙ୍ଗା ସଡ଼କ ଉପରେ ଦୁଇଟି ଲାଗି—ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେସନ ଆଡ଼କୁ ଓ ଅନ୍ୟଟି ସହର ଆଡ଼କୁ—ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟଠାରୁ କେତେବେଳେ ଦୂରଛଡ଼ା ହୋଇ କେତେବେଳେ ପାଖାପାଖି ହୋଇ ପ୍ରତ୍ୟେକଦିନ କରି ଦୌଡ଼ୁଛନ୍ତି । ଘରମାନଙ୍କରେ କୋଉଠି ବଡ଼ ଘଣ୍ଟନାହିଁ । ସହର ଅନ୍ଧକାରମୟ ଟିକିଲି ଓ ପ୍ରକାଶର ଧଡ଼ି ପରି ଥିବୁଛି ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଦ ପକାଇ ଯେତେବେଳେ ଦେବୁଡ଼ୁ ‘ଲଜିଙ୍ଗ୍ ହାଉସ୍’ରେ ପହଞ୍ଚିବ ସେତେବେଳକୁ ଏଗାରଟା, ଏଗାରଟା ବାଜି ପନ୍ଦର ମିନଟ୍ ହୋଇଯାଇଥିବ ।

ଗୁଲିକରି ଯାଉ ଯାଉ ଦେବୁଡ଼ୁ ଆଗରେ ଆସୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ି ଦେଖାଗଲେ । ଦେବୁଡ଼ୁ ଅନୁମାନ କଲା ସେମାନେ ବୋଧହୁଏ ଦକ୍ଷିଣ ପଟେ ଥିବା ସିନେମା ହଲ ଆଡ଼ୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଛୁଆ ଓ ପୁରୁଷ କାନ୍ଧରେ ଡିନ ବର୍ଷର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘୁଅଟିଏ । ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ବାରମ୍ବାର ହାସ୍ୟ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ସ୍ମରଣ କରି ସେଗୁଡ଼ିକ ବହୁତ ଉତ୍ସାହ ସହଜ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଛି । ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ ଜଳଦି ଜଳଦି ଗୁଲିବାର କ୍ଲାନ୍ତ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼େ ଉଛୁଳି ଉଛୁଳି କରି କଥା କୁହାଉଥିବା ଉତ୍ସାହ—ଏ ଦୁଇଟି ମଝିରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ବହୁତ ହଇରାଣ ହୋଇଗଲା ପରି ମନେ ହୁଅଥିଲା ।

“ଜଣା ନାହିଁ, ସେ ଟୋକା ଓ ଟୋକା କୁଆଡ଼େ ଗୁଲିଗଲେ ?” ଦେବୁଡ଼ୁର ଚିନ୍ତା ହେଲା ।

ହୋଇପାରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲଜିଙ୍ଗ୍-ହାଉସ୍ରେ ଜାଗା ମିଳିଯାଇଥିବ । ନ ମିଳିଥିବ ତ, ଯଦି ସେମାନେ ଏହି ସହରର ଲୋକ ହୋଇଥିବେ ତ ଦ୍ଵିତୀୟ ‘ସୋ’ ଦେଖି ଶିକ୍ଷାରେ ବସିଯିବେ । ଯଦି ବାହାରୁ ଆସିଥିବେ ତ ବିଚାର ଦୁହେଁ କୌଣସି ଧର୍ମଶାଳାର ଚଉଦିଗ ଉପରେ ଯାଏ ଗୁଡ଼ି କାଟିନେଇଥିବେ ।

ଫେରେ ଦେବୁଡ଼ୁ ଭାବଲା, ‘ଆଜିକାଲିକା ଟୋକା, ଆମ ପରି ପୁରୁଣା-କାଳିଆ ଲୋକଙ୍କ ପରି ତ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ନୁହନ୍ତି ।’

ଦେବୁଡ଼ୁ ଆଜିକାଲିକା ସିଲିଙ୍ଗ ଠେଙ୍ଗି ଫୁଲ୍ଲିବାଜି ଓ ଜାରିବାରେ ଉତ୍ସାହ ଦେଖି ଖୁସି ହୋଇଯାଏ । ସପ୍ତାହଯାକ କୌଣସି ତେଲ ଲଞ୍ଜି ନରେ କାମ କରି ମଧ୍ୟ, କୋଉଠି

ସୁଲିଆ କାମ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ରବିବାରକୁ ସେମାନେ ମଇଳା ଲୁଗା ଉତାରି, ସଫା-ସୁତୁରା, ଧୂଆଁହୋଇ ଇସ୍ତୀ କରୁହୋଇଥିବା ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧିନିଅନ୍ତି । ସେଦିନ ସେମାନେ କୌଣସି ମାର୍ଗଦ୍ୱାରା ପିଲା ବା ରଜାପୁଅ ଭଳି ଲଗନ୍ତି । ଦିନସାକଳୁବ୍ରେ ଗପ-ସପ, ଖେଳାଖେଳ କରି ସନ୍ଧ୍ୟା ହୁଏତ ‘ଫେଲ୍‌ସ୍’ ଦୁନିଆଁରେ ମାତା-ଯାଆନ୍ତି । ଦୁଇଅଣିଆ, ଚାରିଅଣିଆ ଟିକଟ ନ ମିଳିଲେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କହିଦିଅନ୍ତି ‘ତା ଉପରବାଲ ଟିକଟ ଦେଇଦିଅ’ ଯେପରି କି କାଲି ପାଇଁ ତାର କୌଣସି ଚିନ୍ତା ହିଁ ନାହିଁ ।

ପୋତରକୁ କଥା ଏବେ ସେ ରୁହିଁପାରୁଛି । ସୁଲିଆ ପଇସା ଜମାଇ କୋଠା ତିଆରି କରିବ, ଏ କଥା ଚେବେ ହେଲୁପରି କଥା କୁହେଁ । କଥାରେ ଅଛି—ଭକ୍ତୀ ସହସ୍ର ଲୁଗା ଗୁଣେ, ତେବେ ବି ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଚିରାଲୁଗା ପିନ୍ଧି ରୁଲେ । କେଉଁଟି ଧରେ ମାଛ, ଖାଏ କଜଡ଼ା । ସେଥିପାଇଁ ଯାହା କିଛି ମିଳୁଛି ସେଥିରେ ଫୁର୍ତ୍ତି କରିବା ହିଁ ଭଲ । ଏହା ସବୁ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ତା’ପରି ଲୋକ ଏପରି କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୋତରକୁ ପରି ଟୋକାମାନେ ହିଁ କରିପାରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଛୁଇଁ ଦମ୍ଭ ଅଛି ।

ପୋତରକୁ ଅବକା ଦେବୁକୁ ଯୋଉଠି କାମ କରୁଛି, ସେହି ‘ଲଜିଙ୍ଗ-ହାଉସ୍’ ତିଆରିକଲବାଲ ମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ।

ଖାଲି ନାଆକୁ ସବୁଠୁଁ ବଡ଼ା ମିସ୍ତ୍ରୀକୁ ବଡ଼ ମିସ୍ତ୍ରୀ କୁହାଯାଏ; କିନ୍ତୁ କାମ ଠିକ୍‌ରୂପେ କରାବଦା ଆଉ ହୁକୁମ ଜାରି କରି ସବୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବାର ସମସ୍ତ ଭାର ପୋତରକୁ ସମ୍ଭାଳି ନିଏ ।

ପୂରା ଚିରଣି ବର୍ଷର ମଧ୍ୟ ହବ ନାହିଁ, ତେବେ ବି ସେ ନିଜେ କାମ କରିବାରେ ଯେତେକ ସୁଦକ୍ଷ, ଅନ୍ୟଠାରୁ କାମ କରାଇବାରେ ମଧ୍ୟ ସେତେକ ଧୂଳିକର । ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ସୁଲିଆମାନଙ୍କୁ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ପରଶ୍ରମରେ ଲଗାଇ ଦିଏ, ଆଉ ଦର୍ଜାର ପଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଗୁଆ ହୋଇ ତାଙ୍କର ସବୁ କଥା ସମର୍ଥନ କରେ । ବଡ଼ ମିସ୍ତ୍ରୀ କଣ, କନ୍‌ଟ୍ରାକ୍ଟର ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଭରୁଥିଲେ, ସେ କାହାରିକୁ ଡରେ ନାହିଁ । ଅସଲରେ ତାର ମତ ଥିଲା—ଏ ଟୋକାରୁଡ଼ାକୁ ଆମେ କାହିଁକି ଡରୁ ? ଟିକେ ଭାବିଲେ ଦେଖି, ଏମାନେ ଆମ ପେଟ ଭରୁଛନ୍ତି ନା ଆମେ ତାଙ୍କର ନିଦା ବଢ଼ାଇଛୁ ? ଏହି କୋଠିଟି ଦେଖ । ଆମେ, ତମେ ଏବଂ ଏହି କୁକୁର ଛଅ, କନ୍‌ଟ୍ରାକ୍ଟର—ସମସ୍ତେ ମିଶି ବନାଇଛୁ । ଯେତେବେଳେ କୋଠି ତିଆରି ହୋଇଯିବ ସେତେବେଳେ ଆମକୁ କଣ ମିଳିବ, ତମକୁ କଣ ମିଳିବ ? କନ୍‌ଟ୍ରାକ୍ଟରକୁ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ପଇସା ମିଳିବ ତ କହିଲ, କାହାର କାହାଠି ବେଶି ଦର୍ଜାର ?

ଆମ ରୂମ ପରି ମୂଲିଆ ଅଛନ୍ତି ତ କନ୍‌ଟ୍ରାକ୍ଟର ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଯଦି ସେମାନେ ନଥାନ୍ତେ ତେବେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ଗ୍ୟମାନଙ୍କର କାମ ଦର୍ଜାର ତାଙ୍କୁ ଆମରିପରି ଯେଉଁମାନେ କାମ ଜାଣନ୍ତି ଏବଂ ଝାଲବୁହା ପରଶ୍ରମ କରି କାମ କରିପାରିବେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ

ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ସେଇଥିପାଇଁ ସେ କୁକୁରକୁଆ ଆମକୁ ଡରାବ !

ଖାଲି ଏଇସ୍ତା ନୁହେଁ, ପୋତଗଛର ସବୁ କଥା ଏହିପରି ଡଙ୍ଗରେ ହୁଏ ।

କିନ୍ତୁ ତାର ମାଲିକ ତାଠାରୁ ବେଶୀ ଦୁନିଆଁକୁ ଚିହ୍ନିବ । ସେ ତାର ଖବର ରଖି ବର୍ତ୍ତମାନ ତା ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ରଖାଇଦେଇଛି । ଗୁହା ମାଗିଲେ ଗୁହା, ଜଳଖିଆ ମାଗିଲେ ଜଳଖିଆ, ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣିବାର ହେଲେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସିଗାରେଟ୍ ଆଣିଦିଏ । ଯେତେବେଳେ ସେ ନିଜେ ଆସେ, ଛୋଟ ବଡ଼ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାମନାରେ ତାର ଏବଂ ତାର କାରିଗରୀର ପ୍ରଶଂସା କରେ । ଥରେ କୋଠର ରୋଗୀର ଦାନର ଡ଼ାକାଇ ଦିଆର କରୁ କରୁ ସେ ଖାଇବା ପିଇବା ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲା । ପୋତଗଛର ଗୋଟିଏ ରସିତା ଅଛି, ସେ ବଡ଼ ଗୁଲୁଖି । ଥରେ ସେ କହିଲା—“ଆଜ୍ଞା ମିସ୍ତ୍ରୀ, ତୁମେ କହୁଲ ରୁମକୁ ଏ ଗୁହା, ଜଳଖିଆ, ସିଗାରେଟ୍—ଏ ସବୁ କିପରି ମିଳୁଛି ! କଣ ତୁମେ ଜାଣିଛ ?”

“ଏହି ଗୁହା, ଜଳଖିଆ ପାଇଁ କଣ ମୁଁ ଏ ସମସ୍ତ କାମ କରୁଛି ? ଏପରି ଭାବିବା ଲୋକମାନେ ଯେପରି ପାଗଳ, ତୁ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ଅସଦ୍‌ବର୍ତ୍ତୀ ଓ ବୋକା ରାଣୀ ଅଛୁ ।” କହୁ ସେ ସିଗାରେଟ୍ ଲଗାଇ ତା ଉପରକୁ ଧୂଆଁ ଗୁଡ଼ିଲା ।

ମିସ୍ତ୍ରୀର ସେ ମଜୁରି ଠିକଣା କରେ, ସେହି ମଜୁରି ଅନୁସାରେ ମୁଁ କାମ ଦେଖାଇ-ପାରେ । ମୁଁ ଗୁଡ଼ିଲେ ତାଠାରୁ ବି ବଡ଼ିଆ କାମ କରିପାରିବି । ବାସ୍ତବରେ ମୋ କାମର ଦର କରି ମୋତେ ପଇସା ଦେଇବାଲା ଗଧ କେହି ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ମୁଁ କଣ କରିବି—ନିଜ କାରିଗରୀକୁ ଲୁଚାଇ ବି ଦେଇପାରେ; କିନ୍ତୁ କାଲି ଯେଉଁ କୁକୁର ଏହି କୋଠାକୁ ଦେଖିବେ ସେମାନେ ତାର କୃପଣତା କଥା ଜାଣିବେ ନାହିଁ, ମୋର କାରିଗରୀ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଦେଖାଯିବ ।

କାମ କରିବା ଏବଂ କରାଇଲାଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରଭେଦ ।

ଏହି କୋଠା ଅଛି ନା । କାଲି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଲଜିଙ୍ଗ କରି ଭଡ଼ା ଦେବେ । ଯଦି ତୁମେ କୁହୁ ସେ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଆଠଅଣା ଅଧିକ ପଇସା ଦେବି ରାତିକ ପାଇଁ ଏଠି ଶୋଇବାକୁ ଦିଅ, ତ ନିଜର ଓଳନ ଯେତେ, ସେତେ ପଇସା ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ମଜୁରି ଲାଗିଛ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଭିତରେ ଗୋଡ଼ ରଖିବାକୁ ଦେବେ ନାହିଁ ।

ସେ ନିଜ ଜିନିଷ ତୁମଠାରୁ ଛପାଇ ରଖିପାରେ; କିନ୍ତୁ ତୁମେ ତାଠାରୁ ନିଜ ଜିନିଷ ଲୁଚାଇ ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । କାମ କଲବାଲାଙ୍କର ଏହି ଅସୁବିଧା ।

ଏହିପରି ରକ୍ତକୁ ଝାଳ କରି ପୋତଗଛକୁ କାମ ଜଳଦି ପୂର୍ବ କରିଦେଲା ।

କନ୍ଦିକାଟରକୁ ଘଉଡ଼ାଇ, ମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇଶୁଣାଇ ବାବୁମ୍ଭାର ତାଙ୍କ କାମର ପ୍ରଶଂସା କରି, ହନଗୁଡ଼ ତେଲ ଜଳାଇ ଘାଡ଼ିଉଣା ପରିଶ୍ରମ କଲା । ବସନ୍ତ ଭରି ବେଳକୁ ପୂର୍ବ ହୋଇପାରିବ ନା ନାହିଁ, ଯଦେହ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସାରା ଘର

ସଂକୀର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ତଥାବଳି କରିଦେଲା; ଖୋଲାଇ ମଧ୍ୟ ଦେଲା ।

ଏପରି ସେପରି କାମ ନୁହେଁ, ସହଯୋଗରେ ଏହି କୋଠାର ପ୍ରଶଂସା ଦେଲା ।

ମୋକାଇକ୍ ଦେଖିବ କଣ, ବାମିଣ ରଙ୍ଗକଣ କାନୁ କଣ, ଏନାମେଲ୍ କୋଟିଙ୍ଗ କଣ, ରଙ୍ଗୀନ କାନୁ କଣ, ଶଙ୍ଖମର୍ମର ମୂର୍ତ୍ତି କଣ, କୁଣ୍ଡରେ ନାନା ଫୁଲର ଗଛ, ଗଡ଼ରେକ୍ ଆସବାବ ବୈଦି ଟେବୁଲ୍ ଲତ୍ୟାଦି, ପୋରସେଲେନ୍ କୁଣ୍ଡ, ରଙ୍ଗ-ବେରଙ୍ଗ ଆଲୁଅ, ଛୁଇଁ ଉପରେ ବସିବୁ—ଏହି ଅଦ୍ଭୁତ ଜାକଜମକ ରହିଲା କିଛି ଦିନଯାଏ ।

ପରେ ସବୁ ପଡ଼ାରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖା ‘ଲଜଙ୍ଗ’ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେବ ମାଲିକ ମରିଯିବାରୁ ମୁନ୍ୟୀ ହାତରେ ସବୁ ଦେଖାଦେଖି କରିବା ଭାର ଓ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ଭାର ତା ଶରୀର ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ତେବେ ବି ସୁରୁଣୀ ମହକ କିପରି ଛୁଡ଼ିବ ? ବ୍ୟବସାୟ ଏକଦମ୍ ମାଜା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ଦେହୁଡ଼ୁର ଭବନ। ପୁଣି ସେହି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଗଲା । ବେପାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲୁଛି ନା, ସେଇଥି ପାଇଁ ମୁନ୍ୟୀ ଏତେ ତୋଡ଼ ଦେଖାଉଛି । ବିନା ସେ ଟୋକା, ଯେତେ ପାରିଥିଲା ସେତେ ସଳ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପେଣ୍ଡା, ତାଠାରୁ ଅଧିକ କଳା ରଙ୍ଗର ଯୋଡ଼ା, ଧଳା ଟେଣ୍ଟଲିନ୍ ସାର୍ଟ, ସାର୍ଟ ଉପରେ ଘଡ଼ି ବି ପିନ୍ଧିଛି । ମୁଣ୍ଡ ବି ବଡ଼ କାଲିଦାରେ କୁଣ୍ଡାକାଛି । ବେଶଭୂଷାରେ କିଛି ଅଭବ ନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଅଭବ କେଉଁଠି ଥିବ ଦୁଇଟାରୁ ଗୋଟିଏ ଆଖି ଠିକ୍ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ମୁନ୍ୟୀ ମିନିଟିକ ଭିତରେ ତାର ଖବର ଜାଣିଯାଇଥିଲା ।

ସାଙ୍ଗରେ ସେ ଝିଅ ବି ସତ୍ୟାପୁର ଝିଅ ମନେ ହେଉଛି । ବହୁତ ହେଲେ ତାର ବୟସ ଷୋହଳ କି ସତର ହବ । କିନ୍ତୁ ଶାଢ଼ି, କ୍ଲାଉଜ, ମୁଣ୍ଡର ବନ୍ଦ, ଗହଣା ସେଥିରୁ କିଛି ବି ଏ ପ୍ରଗତି ପରି ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ସେ ବୋଧହୁଏ କେବେହେଲେ ଏପରି ଢଙ୍ଗରଙ୍ଗର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ନ ଥିବ । ଦେହୁଡ଼ୁର ମନେ ପଡ଼ିଲା, ପେକର୍ମୀ ଓ ଅପ୍ପାୟୁମ୍ମା ବାହାଘରବେଳେ ଆଉ ଶାଶୁ-ଘରକୁ ଗଲବେଳେ ଏହୁପରି ସାଜୁଥିଲେ ।

ପେକର୍ମୀ ତ ଜଣା ନାହିଁ କାହା ଉପରେ ଏବେ ଶାସନ ଚଳୁଥିବ । ଅପ୍ପାୟୁମ୍ମା ତ ଏ ଦୁନିଆଁରେ ନାହିଁ ।

ଆଖିଆଗରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇଯାଇଥିବା ଏହି ଦୁଇଜଣଙ୍କ କଥା ଦେହୁଡ଼ୁର ମନେ ପଡ଼ିବାରୁ ତାର ମନ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା ଯେପରି ଦୁଇଆଡୁ କେହି ଲୁହାର ହାତରେ ତାକୁ ଦବାଉଥିବୁ ।

ଜଣାନାହିଁ, ଆମେ କେଉଁ ଘଡ଼ିରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲୁ, ନିଜ ଘର ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଆସିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଆମେ ତିନେ ହେଲେ ପୁଣି, ଆଶ୍ରମ ଦେବାରେ ଅସମର୍ଥ । ଅପଦାର୍ଥ ଆମେମାନେ । ଅପ୍ପାୟୁମ୍ମାକୁ ସେ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ କଷ୍ଟ ଦେଇଥିଲା ।

ପିଲାଦିନେ କିଛି ତ ଅଜାଣତରେ ଆଉ କିଛି ଗର୍ବରେ ସେ କଥା-କଥାକରେ ତାକୁ ମାରେ—‘ହଁ’ କହିଲେ ଗାଳି, ‘ନାହିଁ’ କହିଲେ ଗାଳି, ଛୁଡ଼ା ହେଲେ ବିରକ୍ତ । ବସିଲେ ତ ଆହୁରି ବିରକ୍ତ ହୋଇଯାଉଥିଲା !

କିଛି ବଡ଼ ହୋଇଯିବାରୁ ଘରେ ଖଇଁ ବଢ଼ିଗଲା । ଆମଦାନୀ କମ୍ । ଗୁଣି ପଇସା ଅର୍ଜନ କରି ପିଇବାରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲା । କେତେବେଳେ ଆସ୍ତାସ୍ତ-ସ୍ବଜନ, କୁଣିଆ କେତେବେଳେ ଗୁମ୍ଫାରେ ଝୁଗଡ଼ା, କେବେ ଆଉ କେଉଁ ବିପଦ, କେବେ ସେ ନିଜେ ବେମାର, କେବେ ଖୁସି, କେବେ ଦୁଃଖ, କେବେ ପୂଜା, କେବେ ପାଖଣ—ସବୁ ସହ୍ୟ କରୁଥିବା ସେ ବିରାଗକୁ ହାତରେ ଯାହା ପଡ଼ିଗଲା, ଉଠାଇ ମାରିବାକୁ ଚୋଡ଼ୁଥିଲା ।

ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀମାନେ ମଝିରେ ବାଧା ନ ଦେଉଥିଲେ ତ ସେ ତା ହାତରେ ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ କୋଉ ଦିନୁ ଶେଷ ହୋଇଯାଇ ସାରନ୍ତାଣି ।

ପରେ ବହୁତ ଦିନ ପରେ ସେ ବଦଳିଗଲା—କେବେ ତାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା, କାହିଁକି ହେଲା, ତାହା ସେ ଜାଣିନାହିଁ ।

ମା ବାପା ବର୍ଷକ ଅନ୍ତରରେ ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କର ମରବା ଆଗରୁ ସେ ଥରେ ବେମାର ପଡ଼ିଥିଲା । ତା ପର ବର୍ଷ ଲୋକେ କହିଲେ ପେଦମୀ କୂଅରେ ପଡ଼ି ମରିଗଲା । ଶାଶୁଘର ଲୋକ ଓ କେତେକ ଶତ୍ରୁ ପ୍ରଭୃତି କଲେ ସେ ତାକୁ ନେହିଁ ଶିଖାଇ କରି ନେଇଯାଇଛି । ତା ପରେ ଅପ୍ରାୟସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ବେମାର ପଡ଼ିଗଲା । ଏହା ସବୁ ଗୁଣି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଗଲା ।

ଏହି ଯତ୍ନ ଘଟଣା ପରେ ବେଶି ଚାଲିଗଲେ ସେ କେବେ ଗାଳି ନିଶ୍ଚୟ ଦିଏ; କିନ୍ତୁ ହାତ ଉଠାଏ ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ତାକୁ ପରୁଷତା ବର୍ଷ ହୋଇଗଲା ଓ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଗୁଳିଣି ପାଇହୋଇ ଯାଇଥିଲା ସେତେବେଳେ ଯାହା ଅଲ-ବହୁତ ଆଶ୍ରମ ମିଳିଥିଲା, ଜୀବନ ସାଗ୍ର ମିଳିଥିବା ଆଶ୍ରମ ତାର ବାସ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା ।

ସେ ମଧ୍ୟ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ବେମାର ପଡ଼ିବା ଓ ମରବା ଆଗରୁ ଥରେ ମାତ୍ର ସହକାସରେ ମିଳିଥିଲା । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଶେଷ ହେବାପରେ ଅପ୍ରାୟସ୍ଥା କହିଲା, “ମୋର ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା ଅଛି, ଯଦି ସେଇଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ ତ ମରିଗଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି କ୍ଷତି ନାହିଁ ।” ଏ କଥା ସେ ନିଜକୁ ନିଜେ ଥିର ଥିର କହିଲା । କୁଞ୍ଜିଆରେ ସେ ପାଖରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗପ ଦିନ-ଦିନ ହୋଇ ଜଳୁଥିଲା । ଏମିତି ତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗପଟିଏ । ସୁବିଧା ପାଇଁ ଅପ୍ରାୟସ୍ଥା ବଡ଼ ଆହୁରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିଦେଇଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଦେହୁଡ଼ୁ ତାର ମୁହଁ ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ଆଖି ତ ଝଟୁଥିଲା ।

“କଣ କି ଲୋ !” କହି ଦେହୁଡ଼ୁ କର ନେଉଟାଇଲା ତ ତଳେ ରଖାହୋଇଥିବା

ବାସନର ଶର ହେଲା ।

ଏପରି ସମୟରେ ଟିକକ ବି ଶବ୍ଦ ହେଲେ ଅପ୍ପାୟୁକ୍ତା ବହୁତ ଡରଯାଏ । ଝଟ୍ଟୁ କରି ଉଠିପଡ଼ି କନ୍ଥା ପରଦା କଣାବାଟେ ସେ ଧାର ପାଖକୁ ଚାଲି ଦେଖିଲା । ଭାଗ୍ୟକୁ କେହି କୁଆ ଉଠିନାହାନ୍ତି ।

“କାଲି କହୁବି !” କହି ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ବାଳ ଅଲଗା ହୋଇଯାଇଛି, କିନ୍ତୁ କୁଡ଼ା ଖୋଲିନାହିଁ । ଝାଳରେ ବୁଡ଼ିଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲଲଟର ସିନ୍ଦୂରଟୋପା ନେସି ହୋଇନାହିଁ । ମୁହଁ ପୋଛିବାରୁ କଳ୍ପଲଗାର ଅବଶ୍ୟ ନେସି ହୋଇଯାଇଛି ।

କାନ୍ଦିଲୁ ଓଠରେ ଧରି ସେ କାନ୍ଦିଲୁ ପିନ୍ଧୁଥିଲା ତ ଦେବୁକୁ ତାର ବାଁ ହାତ ଧରି ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିଆଣିଲା । “ଛୁଡ଼ ମ” କହି ସେ ଧଡ଼ାସ୍ କରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ମାନିଲା ତ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଅଣ୍ଟାରେ ନିଶ୍ଚୟ ଆଘାତ ହୋଇଥିଲା ।

ଆଉ କିଛି ସମୟ ବାବୁର ପରଦାକୁ “ବାହାରକୁ ଚାଲ, କହୁଛି” କହି ସେ ତା କୋଳରୁ ଉଠି ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ସେ ଦିନର ଚାନ୍ଦିନୀ ଆଜି ପରି ସୁନ୍ଦର ନ ଥିଲା । ଚାନ୍ଦିନୀ ଦୁନିଆଟା ନିକ୍ରାରେ ନିଶ୍ଚୟ ଥିଲା ।

କୁଡ଼ିଆରେ ଘାସର ବଡ଼ ତେଜ, କାମ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା ପରଦା ଫରଦା ହଟାଇ ଅପ୍ପାୟୁକ୍ତା ଦେବୁକୁ ପାଇଁ ବାହାରେ ଏବଂ ନିଜ ପାଇଁ ଭିତରେ ବିଛଣା ପାରିଦେଲା । ପିଲଙ୍କ ଉପରେ ଘୋଡ଼ାହୋଇଥିବା କନ୍ଥା ଓ ଚାନ୍ଦିନୀକୁ ସଜାଡ଼ି ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ, କବାଟ ପାଖରେ ଆରାମରେ ବସିଗଲା ।

ତାଙ୍କର ଘର କରବାର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ମା ବାପା ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଚାଲିଗଲେଣି । ବୁଢ଼ା ବାପ ଯେଉଁ କୋଣରେ ବିଛଣା ବିଛେଇ ଶୋଉଥିଲା, ଏବେ ସେ ଖାଲି ହୋଇଯାଇଛି । ସେ ସିଡ଼ି ପାଖ କୋଣ ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ପଲଙ୍କ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । କିନ୍ତୁ ବାପର ଖଟ ବାପ ସାଙ୍ଗରେ ହିଁ ଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେବୁକୁ ତଳେ ଶୁଏ ।

ତେବେ ବି ଅଣା ଝିଅ ଉପରେ ଏକଲ ଗୋଡ଼ହାତ ମେଲି ଶାଢ଼ିକୁ ଚାନ୍ଦିନୀ କର ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ଦେବୁକୁ ଆରାମରେ ଶୁଏ ତ ତା ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ କବାଟକୁ ଠେଁସା ଦେଇ ଅପ୍ପାୟୁକ୍ତା ବସି ଖବର ଶୁଣାଉଥାଏ । ଛୁଇ ଛୁଇ ମିଠାନ୍ଦର ଲହୁଣୀରେ ଦେବୁକୁ ମନ ଖୁସିରେ ଭରିଯାଉଥିଲା । ତାକୁ ଲଗୁଛି, ଜୀବନରେ ଆଉ କିଛି ଦକାର; କିନ୍ତୁ ଏବେ ଆରାମବାଲା ଦିନ ତା ଜୀବନରେ କେବେ କେବେ ହିଁ ଆସେ ।

ଅପ୍ପାୟୁକ୍ତା ଛୁଇପୋକଙ୍କ ଦାଉରେ ପିଠି କୁଣ୍ଡାଉ କୁଣ୍ଡାଉ ଦେବୁକୁ କହିଲା, “ଅବକା କହୁଦେ ।” ଆଉ ସେ ତା ଆଡ଼କୁ ନଇଁପଡ଼ିଲା ।

କିଛି ସମୟ ଛୁଇପୋକ ହଇରାଣ କରୁଥିବା ବାହାରେ ଦୁସି ଦୁସି ବାଆଁରେଇ

ହୋଇ ମନକୁ ଭୁଲାଇବା ପାଇଁ ବାହାନା ଗୁଡ଼ିକ ଶେଷରେ ସେ ଉଦାସ ହୋଇ କହିଲୁ—

“ଗୋଟିଏ ଗୁଡ଼ିକ ଶେଷ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ନ ହୋଇ ବିଛଣାରେ ଭ୍ରମ ପାଖରେ ଶୋଇବାକୁ ମନ ହୁଏନା ।”

ଅଧା କଥା ଦେହୁଡ଼ୁ ମନ ଦେଇ ଶୁଣିଥିଲା, ବାକି ଅଧକ ସେ ଆପେ ଆପେ ଭୁଲିପାରିଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଏ କଥା ହୁଏତ ତାର ସାରା ଶରୀରରେ ବିନୁଲି ପରି ଉଷ୍ମାତ୍ତ ଖେଳିଗଲା ଓ ତା ଆଖିଆଗରେ କେତେ ରଙ୍ଗୀନ ଛବି ନାଚିଉଠିଲା ।

ଯେବେଠୁ ଅପ୍ପାୟୁକ୍ତା ଦେହୁଡ଼ୁ ଘରକୁ ଆସିଛନ୍ତି ସେବେଠୁ ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ବଖରା ଥିବା କୁଡ଼ିଆଟିରେ ରହିଥିଲେ । ପ୍ରଥମ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ସେହି ନୂତନତା ପରେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଜଣା ବି ନଥିଲା ନିରୋଳାରେ ରହିବାଟା କଣ ।

ମୂଳରୁ ମୂଳରୁ ଭାବିଉଠିବା ସବୁ ମିଶାଇ ସେମାନେ ଦଶ ଜଣ ଏହି ଘରେ ରହିଥିଲେ । ତାପରେ ଏମାନଙ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କର ସିଲ୍ଲ ମିଶି ଆଉ ଦଶ ଜଣ ହୋଇଗଲେ ।

ସେ ଗୁଡ଼ିକ କୁଡ଼ିଆଟିରେ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ଯୋଡ଼ି ପାଲି କରି ଯେକୌଣସିମତେ କାମ ଚଳାଇ ନଥିଲେ । ଏପରି ବି ଦିନ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଲୋକ ଉପରେ ଲୋକ ଖଟର ତଳେ ଉପରେ ଓ ପାଖରେ ବିଛଣା ବିଛାଇ ଶୋଇଥିଲେ; କାରଣ ଘରେ ସବୁବେଳେ କାହାର ନା କାହାର ଜନ୍ମ, କାହାର ବେମାରି ଓ କିଛି ନ ହେଲେ ପିଲାଙ୍କର ଗୋଲମାଲ ବସବର ଲାଗିରହିଥିଲା ।

ଏପରି ବହୁତ ଦିନ ଓ ଗୁଡ଼ିକ ବିଦିଷ୍ଟ ଯେତେବେଳେ ଆଖପାଖରେ ଭୟଙ୍କର ବେମାରି ବ୍ୟାପିଥାଏ, ଘରେ ତଳେ ଉପରେ ସବୁ ଜାଗାରେ ପାଣି ଓ କାଦୁଅ, ଅଳିଆ ଜମା ହୋଇଯାଇଥାଏ, କୋଉଠି ଟିକେ ବସିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଜାଗା ନ ଥାଏ ଆଉ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଅନ୍ୟ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ବି ନଥାଏ ।

ଦେହରେ ଲୁଗାର ଖିଆଲ୍ ନ କରି ଶୁଅନ୍ତି ଏବଂ ମଝିରେ ଉଠି ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିଆଁଇ ରହି ପାପ ଲିଭାଇ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲେ ଏକଦମ୍ କାମଦାମ ସାରି—ତାଟି ପରଦା ପଛରେ, ପାଇଖାନା ଆଡ଼ୁଆଳରେ ଖଟ ପାଖରେ ଡଳ ଡଳ ଥିବି ଥିବି, କୌଣସି ଅପର ଲୋକ ସାଙ୍ଗେ ଖରାପ କାମ କଲା ପରି—ସମସ୍ତ ଘୁଣାକୁ ହଜମ କରି—ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଆନନ୍ଦ ଓ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶା ସାଙ୍ଗେ ଗୁରୁପୋକ ଓ ମଣାଙ୍କ ଦାଉ ସହ—ପିଲାଙ୍କର ଆବର୍ଜନା ଓ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଅଶାନ୍ତିକୁ ଖାଦିର ନ କରି—ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ଦିନ ତାଙ୍କର ଜୀବନ-ସାଥୀ ଗୁଲିଆସିଛି ।

ଦେହୁଡ଼ୁ କେବେ ଧ୍ୟାନ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନ ଥିଲା କି ଯେତେବେଳେ ଅପ୍ପାୟୁକ୍ତାଙ୍କ ବି ଗୋଟାଏ ମନ ଥାଇପାରେ, ଆଶା ଥାଇପାରେ ।

ଦିଆରି ହୁଏତବା କୋଠାଗୁଡ଼ିକ ଆଗରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ଅପ୍ପାୟୁକ୍ତା ଦେଖୁଥାଏ । ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠା ଦଶି ସେ ଭାବେ—ଦେଖ କେତେ ବଡ଼ ଘର ଏସବୁ । ଥରେ କୌଣସି ବଡ଼ କୋଠାର ସଫେଇତ କରାକୁ ଯାଇଥିଲା ତ ଦଶ ପଡ଼ର ଦିନଧରି

ସେହି କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିଲା । ସେ ଘରର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବଖରା, ସେଗୁଡ଼ିକର ସ୍ବାଜସନ୍ଧା, ନରମ ମଶମଲ ଗନ୍ଧ, ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟକର ସୋଫାସେଟ୍, ଏଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଯତୀ-ସୁନ୍ଦର ଲୋକମାନଙ୍କର ସେ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲା ।

ଆଉ କେତେବେଳେ କୌଣସି ବଡ଼ଘର ବିଷୟରେ କହୁ କହୁ କହୁଥିଲା, “ଏତେ ବଡ଼ ଘରଟାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ, ତାର ସ୍ବାମୀ ଓ ଦୁଇଟି ପିଲା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି !”

ଯେଉଁ କୋଠାଗୁଡ଼ିକରେ କେହି ରୁହନ୍ତି ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ତାଲା ପଡ଼ିଥାଏ, ସେ କୋଠାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ବୋଧହୁଏ କେବେ କିଛି କହୁନାହିଁ । ସେ ବୋଧହୁଏ ଭାବିଥିବ କେବେ ଦୁଇଟି ବଖରା ଥାଇ ଗୋଟିଏ ଘର କରିପାରିଲେ ବହୁତ ବଡ଼ କଥା ହବ । ସେ ଆଶା ସେ ଛାଡ଼ିଦେଇଥିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତା ମନରେ କେବଳ ଏହି ଆକାଂକ୍ଷା ଅଛି ।

ଦେହୁଡ଼ୁ ବଡ଼ ଦୟା ଓ ସମବେଦନା ସହ ତାର ଏ ଇଚ୍ଛା ପୁରଣ କରିବାର ଉପାୟ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲା; କିନ୍ତୁ ବହୁତ ଭାବିବନ୍ତି, ଖୋଜି ସେ କିଛି ଉପାୟ ପାଇଲା ନାହିଁ । କିଛି ଦିନଯାଏ ସେ ଏହି ଆଶାରେ ରହିଲା ଯେ କୌଣସି ଦିନ ଏହାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଯିବ । ଏତିକରେ ଦିନେ ହଠାତ୍ ଅପ୍ପାୟନ୍ନା ଶେଷ ନିଶ୍ଚୟ ନେଲା । ସେ ସବୁ ଇଚ୍ଛା, ଆଶାକୁ ଦୂର ହୋଇଗଲା ।

ଦେହୁଡ଼ୁର ଆଖି ଓଢ଼ା ହେଉ ବା ନ ହେଉ, ସେ ଅପ୍ପାୟନ୍ନାର ସ୍ମୃତିରେ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ବାସ ଛାଡ଼ିଥିଲା — “ଗରିବ ହବା ଭଲ ଖରାପ ଜନସ ଏ ଦୁନିଆରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ।” ଅପ୍ପାୟନ୍ନାକୁ ମନେ ପକାଇ ସେ ଭାବିଲା — “ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ପରି ଖରାପ ଜନସ ଏ ଦୁନିଆରେ ନାହିଁ ।” — ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ମନେ ପକାଇ ଭାବିଲା ।

ଗୁଲି ଗୁଲି ଦେହୁଡ଼ୁ ଏ ସମୟ ଭିତରେ ମେନ୍ ଟ୍ରେଡ଼ ଉପରେ ପହଞ୍ଚି-ଯାଇଥିଲା ।

ରାସ୍ତାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଥିବା ଘର ଖୁବ୍ ଖାଇପିଇ ଆସିପ କରୁଥିବା ଭୁତ ପରି ଦିଶୁଛନ୍ତି । ଜ୍ୟୋଷ୍ଠା ଶୁଖାଇବା ପାଇଁ ବସ୍ତ୍ର ହୋଇଥିବା ସୁଲ ପରି ଦିଶୁଛି । ନିର୍ମଳ ମଳ ଗଗନରେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦିଶୁଛି ।

ସବୁ ଦିନ ପରି ସହରର ଦେନୋଟି ଥିଏଟର ମଝରେ ଥିବା ଛକ ଉପରେ ଜଳଖିଆ ଦୋକାନରେ ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ ହେଉଛନ୍ତି । ଏହି ଦୋକାନଗୁଡ଼ିକରେ ଜଳୁଥିବା ପେଟ୍ରୋଲିୟମ୍ ଓ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅରେ ଚନ୍ଦ୍ରମାର ଜ୍ୟୋଷ୍ଠା ଫିକା ପଡ଼ିଯାଇଛି । ଏହି କୋଲାହଳ ମଧ୍ୟରେ ଲୋକେ ଗୁରୁ ପରି ଏପାଖ ସେପାଖ ଦୂରକୁଲୁଛନ୍ତି । ଥକି-ଯାଇଥିବା ଶିବ୍ବାନାମ୍ନାମାନେ ଇୟାଡ଼େ ପିଆଡ଼େ ଗୁଲି ଗୁଣି ଆସି ଧାଡ଼ି ଲଗାଇ ଛଡ଼ା ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ଭଡ଼ା ଲାଗିବା ପାଇଁ ।

ବହୁତ ସମୟ ଭେଷ୍ଟା କରି ଯେତେବେଳେ ନୁକରାକୁ କୋଉଠି କିଛି ଆଶା-
ଭରସା ମିଳିଲା ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ସେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଡ଼କୁ ଗଲା । ଗୁଲିବା ଆଗରୁ
କେଜାଣି କଣ ତା ମନରେ ଶବ୍ଦର ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବାହାରିବା ପରେ ତା ମନରେ ଏହି
ପ୍ରଥମ ଓ ମାନବଜଗତ ଉପରେ ଆକୋଶର ଭାବନା ଭରିଯାଇଥିଲା ।

ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଟି ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଏହିପରି ଅନୁଭବ କରିଥିଲା ।

ଥରେ ନେହେରୁଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ଅବସରରେ ଖେଳାଖେଳର ପ୍ରତିଯୋଗିତା
ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥିଲା । ତାଙ୍କୁ
ଚନ୍ଦ୍ରକା ଶିଖାଇବା ଶିକ୍ଷକ ବଡ଼ ଭଲ ସ୍ୱଭାବର ଥିଲେ । ନୁକରାକୁ ଓ ଆଉ ଦୁଇଟି
ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରକା ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ନେଇଯାଇଥିଲେ । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଅଂଶ
ନେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ଆସିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଅଫିସରମାନଙ୍କର
ପିଲା ଥିଲେ; ପଇସା ଥିବାବାଲାଙ୍କ ପିଲା । ନୁକରାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରକାରେ ପ୍ରଥମ ପୁରସ୍କାର
ମିଳିଥିଲା ।

ସମାବେଶ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୁର୍ବରୁ ପୁରସ୍କାର ପାଇବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସାମନା ଧାଡ଼ିରେ
ଛୁଡ଼ାକରାଯାଇଥିଲା । ଟେରିଲିନ୍ କାମିଜି ମଝିରେ, ନାଇଲନ୍ ମୋଜାରେ ଲଢ଼ୁଣି
ପରି ଚିକ୍କଣ ରବର କଣ୍ଢେଇମାନଙ୍କ ମଝିରେ ସେ ମଇଲା ଗେଞ୍ଜି, କଳା ‘ନିକର’
ଆଉ ଫିକା ରଙ୍ଗର ଡୋରିଆ ପୁରୁଣା କାମିଜି ପିନ୍ଧି ଛୁଡ଼ାହୋଇଗଲା । ତାକୁ ନିଜେ
ଲଗୁଥିଲା ଯେପରି ସେ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି-ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଦିଶୁଛି । ଲଇନ୍ ଗୁଡ଼ି ସେ ବାହାରକୁ
ଗୁଲିଯିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମାଷ୍ଟର ସାହେବ ତାକୁ ଯିବାକୁ ଦେଲେନାହିଁ ।

ପୁରସ୍କାର ଚିତରଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେ ନାହିଁ ସେ ଦିନ
ସକ୍ଷପତ କିଏ ଥିଲେ; ଏତିକି ମନେ ଅଛି ଯେ ସେ କୌଣସି ବଡ଼ ମଣିଷ ଥିଲେ ।

ସେ ପୁରସ୍କାର ନବାବୀ କେତେକ ପିଲାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଫଟ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଛୁଡ଼ା
ହୋଇଥିଲେ ଓ ପୁରସ୍କାର ଦେବା ଆଗରୁ ଓ ନବା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ସହୁତ ହାତ
ମିଳାଇଥିଲେ ।

ନୁକରାଙ୍କର ପାଲି ଆସିଲା । ସେ ମଞ୍ଚ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୁର୍ବରୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ
ମହୋଦୟଙ୍କୁ କେନ୍ଦ୍ର ଜଣେ କିଛି ପଚାରୁଥିଲେ ଓ ସେ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ ।
ପୁରସ୍କାର ହାତରେ ନେଇ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ମୁହଁରେ ସେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା, ତାଙ୍କର
ଚେହେରା ହଠାତ୍ କିପରି ଅଦ୍ଭୁତ ହୋଇଯାଇଛି । ନୁକରାଙ୍କୁ ଶେକ୍-ହ୍ୟାଣ୍ଡ
କରିବାକୁ ବଢ଼ାଇଥିବା ହାତକୁ ପଛକୁ ହଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲା, ଯେପରି ସେ କୌଣସି
ଭୁଲ୍ କାମ କରିଛି । ଫେରେ ସାହସ କରି ଆଗକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇଦେଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ
ତାର ବିକ୍ରତତାକୁ ବଡ଼ ସହାନୁଭୂତି ସହ ଚାହିଁପାରିଲା ଭଳି ଭଙ୍ଗୀରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ
ଆସିଲା । ନମସ୍କାର କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଲା ଭଳି ଫେରେ ପ୍ରତିବଦନରେ ମିଳିଥିବା
ନମସ୍କାରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଥିବା ଜବାବ୍ ଦେଇ ଆଗକୁ ଥିବା ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ହାତ

ବଢ଼ାଇଲେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର କୌଣସି ମିତ୍ର ଘରେ ଏହିପରି ଘଟଣା ହେଲା ।

ସେ ଦିନେ ତାଙ୍କର ଫୁଟବଲ ଟିମ୍‌ର ଗୋଲକପର ଥିଲା ଏବଂ କ୍ୟାପଟେନ୍ କେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲା ଥିଲା । ଦିନେ ଖେଳ ସରିବା ପରେ ସେ ମୁହେଁ ଗପସପ କରି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଘର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ବାହାର ଫାଟକ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ସେ କିଛି କହିଯାଇଥିଲା । ନୁକରାକୁ ବହୁତ ଶୋଷ କଲା । ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଭାର ସାନ ଭାଇକୁ ଡାକି ପିଇବା ପାଣି ଆଣିବାକୁ କହିଲା ।

କ୍ଷଣକ ପରେ ଘର ଭିତରୁ ତା ମା'ର ଗଲା ଶୁଣାଗଲା—“ପାଣି କାହା ପାଇଁ, ପୁଅ !” ପାଣି ନୁକରାକୁ ପାଇଁ ଦର୍ଜାର ଏ କଥା ଶୁଣିଲାମାତ୍ରେ ସେ ପାଟି କରି କହିଲେ, “ସେ ଗିଲସ ରଖିଦେଇ ଲେଟାରେ ନେଇ ଯା ।”

ଭାର ମିତ୍ର କଥା କହିଯାଇଥିଲା । “ଫେରେ ଦେଖାହୁଏ” କହି ସେ ସେଠା ଚାଲିଗଲା । ପଛରୁ ‘ପାଣି, ପାଣି’ ବୋଲି ବହୁତ ଡାକିବାରୁ ମଧ୍ୟ ନୁକରାକୁ ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁଲା ବି ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମ ଘଟଣା ଯାହା ଅତି କମ୍ ବୟସରେ ହୋଇଥିଲା; ତା ଉପରେ ଏତେ ଗଭୀର ଆଘାତ କରି ନଥିଲା । ଟିକେ ବଡ଼ ହେଲା ପରେ ଯେଉଁ ଦ୍ଵିତୀୟ ଘଟଣା ଘଟିଲା ତାର ବି ସେ ଏତେ ଖିଆଲା କରି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଘଟଣା ଘଟିଲା ତାକୁ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ୍ୟ ହଜମ କରିପାରୁ ନ ଥିଲା ।

କୁହୁଆରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖସ୍‌ପର ଘର ଓ କୋଠାରେ ରହୁଥିବାଲାଙ୍ଗ ସହ ନୁକରାକୁର ପରିଚୟ ଓ ସମ୍ପର୍କ ବରାବର ଥିଲା । ପାଠପଢ଼ା ମଝିରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ତେବେ ବି ସେ ଏହି ବର୍ଷ ନା ଏହାର ପରବର୍ଷ ମାଟ୍ରିକ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେବ । ତାର ମିତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁର୍‌ର ସଦସ୍ୟ ଏବଂ ସଭ୍ୟଙ୍କରୁ ସଜ୍ଜନ ବ୍ୟତୀତ ଭାଷା ଗୁଣ୍ଡା, ସ୍ଥାନୀୟ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ, ହୋଟେଲର ମାଲିକ ଓ ସିନେମା ମାଲିକଙ୍କ ସୁଅ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ସେ ନିଜେ କୌଣସି ଫ୍ୟାକ୍ଟରୀରେ ଛୋଟ କିନ୍ତୁ ଭଲ କାମରେ ଅଛି ।

ସେ ସ୍ଥାନିକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଆଦରପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ରଖେ । ଭାରତମାତାଙ୍କ ନାଁ ଶୁଣିଲାକ୍ଷଣି ତାର ଶରୀର ସୁଲକିତ ହୋଇଉଠେ । ଗାଳୀ ଓ ନେହରୁଙ୍କୁ ସେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ମନେକରେ । ଜବାହରଲାଲ ନେହରୁ, ଜର୍ଜ ବେନେଟ୍ ଏବଂ ନିକିତା କ୍ରିଶ୍ନାଙ୍କର ଛଅ ହାତକୁ ଡିନି ଯୋଡ଼ାରେ ଅଲଗା ଅଲଗା କରି ସମ୍ମାନନ କରିବା ଦୃଷ୍ଟି ସେ କେବେହେଲେ ଭୁଲିପାରୁ ନାହିଁ ।

ନୁକରାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧୁପ୍ରେମୀ ଅଟେ । ନିଜ ହାତ-ଖର୍ଚ୍ଚରୁ ସେ ଚିନିଭାଗ ସିନେମା ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ ।

ନୁକରାକୁର ଏହିପରି ସୁଭାବ ଦେଖି ପାଖପଡ଼ିଆ ଯେତେ ଖୁସି ହୁଏଥିଲେ ସେତିକି ତା

ମା'ର ଭୟ ହୁଏନି । ତାର ବାପା ଯେତେବେଳେ ତା'ର ବୟସର ହୋଇଥିଲେ ସେ ଖୁବ୍ ପିଇଥିଲେ । ପରାଶ ବର୍ଷ ବୟସରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଦେହାନ୍ତ ହେବା ଏହା ପ୍ରଧାନ କାରଣ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ନୁକରାଜୁର ପିଆଡ଼େ ମୋଟେ ଧାନ ନାହିଁ ଦେଖି ତା ମା'କୁ କିଛି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପରି ଲାଗୁଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ପାକିସ୍ତାନ ଭାରତକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲା । ନୁକରାଜୁ ପାଗଲ ପରି ହୋଇଗଲା । ଶ୍ରମଦାନ, ରକ୍ତଦାନ ଶେଷରେ ପ୍ରାଣଦାନ ଦେବାପାଇଁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା ।

ମା' ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଦୁଃଖର ଅଶ୍ରୁ ପୋତୁ ସେ ନିୟମ ଖାଇ କହିଲା ଆସୁହତ୍ୟା କରିନବ ବୋଲି । ଶେଷରେ ସେ 'ହୋମଗାର୍ଡରେ ଭର୍ତ୍ତି ହବା ପାଇଁ ମା'କୁ ରାଜି କରାଇଲା । ଏହା ପରେ ସେ ଭୃଷ୍ଟ ମାମୁକୁ ଖବରଦେଇ ତାଙ୍କ ଝିଅ ସନାଲା ସହ ତାର ବିବାହ ମଧ୍ୟ କରାଇଦେଲା ଏବଂ ଶାନ୍ତିରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲା ।

ନୁକରାଜୁ ପ୍ରଥମେ ଗାଁରେ ଝିଅକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ରାଜି ନଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଦେଖିବା ପରେ, ବିଶେଷ କରି ତାର ବିଶାଳ ନୟନକୁ ଦେଖି ସେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ବିବାହର ଛଅ ମାସ ପରେ ଝିଅ ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା; ତା ପରେ ଛଅ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁଆଣୀ ଘର ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ପାକିସ୍ତାନର ବିପଦ ଦୂର ହୋଇଗଲା । 'ଗୁହରଣୀ' ହବା ପରେ ଦେଶପ୍ରେମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାର ମତ ବଦଳିଗଲା । ଏବେ ତ କାମକୁ ଯିବା, ଘରକୁ ଫେରିବା ଆଉ ଫୁରୁସତ ସମୟତକ ପତ-ପତ୍ନିଙ୍କ ପଡ଼ିବା ଏହା ତାର ଧାର୍ଯ୍ୟବାହକ ହୋଇଗଲା । ଏବେ ଲୁଚି ଯିବା ବି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ରାତିବେଳା କେବେ 'ଟୁଣ୍ଡଟୋରସୁଲ' କଲେଜରେ ପଢ଼ିବାର ଯୋଜନା ତାର ପରିସା ଅସ୍ୱାବରୁ ଯୋଜନା-ରୂପରେ ହିଁ ରହିଗଲା ।

ତଳ ମାସ ହେଲା ତାର ପୁଆଣୀ ହୋଇଯାଇଛି । ସେହି ଦିନ ରାତିରୁ—ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ ତା ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ--କେତେ ଦିନ କେତେ ରାତି ସେ ଗୋଟିଏ ସୁଖ-କଲ୍ପନାରେ ବିତେଇ ଦେଇଛି, ଏବଂ ତାହା ଥିଲା—ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଟେଲର ଛଅମହଲା ଉପରେ ନ ହେଲେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ଲଳିତା ହାଉସରେ କଣିକା ଗୋଟିଏ ବସରରେ ହଉ ପକେ--ଅମ୍ଳଭୂ ସହୃଦ ଗୋଟିଏ ରାତି ।

ସେଥିପାଇଁ ତଳ ମାସ ହେଲା ଗ୍ରେଟ-ମୋଟ କେତେକ ଆବଶ୍ୟକ ଇଚ୍ଛାକୁ ମଧ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ସେ ପଇସା ଜମାଇଛି । ତଳ ଦିନ ଯାଇ ଅମ୍ଳଭୂକୁ ବୁଝାବୁଝା କରି ରାଜି କରାଇଛି । ଘରେ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ କେତେ ପ୍ରକାର ମିଛ କଥା କହି ଗୋଟିଏ ରାତି ପାଇଁ ସେ ଦୁହଁଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିକୁ ଶ୍ରମା କରିବା ପାଇଁ ମନେଇ ନେଲା । ଏତେ ସବୁ କଲା ପରେ ଫଳ ଏଭାଆ ହେଲା ।

ଗାଁର ଶେଷ ଥାନାରେ ବରଗଛର ଶ୍ରାବଣରେ ଥିବା ମୁନସିପାଲିଟି ଡାକ୍ତରଖାନା

ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ନୁହେଁ, ନୁହେଁ ଆସିଲା । ସେ ତମକ ପଡ଼ି ମିଳିଲା ଅନାଲନ । ଅନ୍ଧାର ଭାରି ପାଖରେ ଅଛି ।

ଏପରି ସମୟରେ ଓ ଏପରି ଜାଗାରେ ଶ୍ରୀ-ସୁରୁଷକୁ ଏକା ସାଙ୍ଗେ ଦେଖି ସେ କୌଣସି ଚିନ୍ତାବାନା ଦୃଷ୍ଟି ଦିନାଏ । ଆଗ ଦୃଷ୍ଟି ବଜାଜବାବାଲା ଉପରେ ଚିତ୍ତ ମାଡ଼ିଲା; କିନ୍ତୁ ପରେ ବୁଝିଗଲା ଯେ ତାର କିଛି ଭଲ ହୋଇନାହିଁ ଏବଂ ସେ ସେହି ଚିନ୍ତାରେ ବସିପଡ଼ିଲା ।

ଅନ୍ଧାର ପାଖରେ ଲାଗିକରି ବସିବାରୁ ତାର ପୁରା ହୋଇ ଆସିଗଲା । ପଛ ଆଡ଼କୁ ଆଉଟି କହିଲା, “ଭେଙ୍ଗଟେଣ୍ଡର ଟକିଲୁ ଚଲ ।”

ଭେଙ୍ଗଟେଣ୍ଡର ଟକିଲୁରେ ଖାଲି ନୁହେଁ, ଜନକଦୁର୍ଗା ପାଲେସ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ହାଉସ୍-ଫୁଲ୍ ଅଛି । ଶରଣ ପାଇଁ ନୁହେଁ, କୋଷ ସୀମା ଅନ୍ଧକମ କରିଗଲା । କିନ୍ତୁ କୋଷ କାହା ଉପରେ ? “ଭେକ କଲିଣି ?” ଅନ୍ଧାରକୁ ପଚାରିଲା ।

ତାର କଥା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ସାରା ଶରୀରରେ କାନ ଲାଗାଇ, ତାର ଦୃଷ୍ଟି ପାଇବା ପାଇଁ ଦୁଇ କାନ ଆଖି କରି ଦେଖୁଥିବା ଅନ୍ଧାର ଆଜ୍ଞା କହି ପୁଣି ବୁଝାଇଲା—“ତମେ ଯଦି ଚାହୁଁ ଖାଇନଥା ।”

ସେ ଝିଅ ଆଖିରେ ଯେଉଁ କରୁଣା ଥିଲା, ଆଉ ତା କଥାରେ ଓ ଆଖିରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ, ନୁହେଁ ହୃଦୟକୁ ବିଚଳିତ କରିପାରିଲା ।

“ଗୁଲ୍” କହି ଗାୟ ଆଲୁଅରେ ତମକୁଥିବା ‘ଓପନ-ଏୟାର’ ହୋଟେଲଗୁଡ଼ିକ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବିଳାସରେ, ହେଉପାରିଲା ଯଦି ଏୟାର-କଣ୍ଡ ସନ ସତେ, ପଡ଼ି-ପଡ଼ି ନିରୋଳରେ ବସି ଯାହା ଖାଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ତା ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାପରେ ବଦଳିଗଲା—‘ଜନକଦୁର୍ଗା ଟିଷ୍ଟାଲ୍’ରେ, ପରୁ ନନ୍‌ମା ପାଖରେ, ଟଲମଲ ହେଉଥିବା ‘ବେଷ୍ଟ’ ଉପରେ—ପାଣିରେ ଭଜିଥିବା, ଖରାରେ ଶୁଖିଥିବା, କଣା ହୋଇ-ଯାଇଥିବା, ଫଟା ପୁରୁଣା ଟେବୁଲ୍ ଯାହା ଉପରେ କି ପ୍ରଥମ ସୋ-ସେରନ୍ତାଙ୍କ ଭିଡ଼ ଯୋଗୁ ପାଣି ଓ କାଦୁଅ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗିନହୁଛି, ତାର ଉପରେ ବଙ୍କା-ତଙ୍କା ଫଟା ପୁରୁଣା ପ୍ଲେଟ୍‌ରେ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଳଖିଆ ଖାଇଛନ୍ତି ।

ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଉଡ଼ି କର୍ମ ଗୁହାକୁ ଛଅଟା କପରେ ତାଲି ପିଇଲାବାଲା ନିଲଠା ଲେକନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଠୋ-ଠୋ ହୋଇ ହସୁଛନ୍ତି । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଝଗଡ଼ା କରି ସେଥିରୁ ଦୁଇ ଡଲାରକୁ ଚଟକଣା ବସାଇବାକୁ ନୁହେଁ, ମନ ହୁଅଥିଲା ।

ପଇସା ଦେଇ ସାରି ସେମାନେ ବାହାରିଗଲେ । ଗଲବେଳେ ଜାଣିଛନ୍ତି ନୁହେଁ, ସେ ଲେକଗୁଡ଼ିକ ପାଖଦେଇ ଗଲା । “ଆସନ୍ତୁ ଦେଖି, ବେକାରଗୁଡ଼ିକ... ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଖତମ ହୋଇଯିବେ” ମନେ ମନେ ଭାବି ସେ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା ।

କେଜାଣି କାହିଁକି ସେ ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କ ସେ ଯୋଡ଼ଙ୍କ ଧଛରେ ଲାଗିଲେ ନାହିଁ ।

ଚନ୍ଦ୍ର ଲୋକାୟା ସିନ୍ଧୁ ଓ ରୁପେଲୀ ଥିଲା । ସତ୍ତକ ଦୁଇ ପାଖରେ ଘରେ ସବୁ ଶୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସତ୍ତକ ଉପରେ ନୁହେଁ ପଛେ ପଛେ ଅନ୍ଧାର ଗୁମ୍ଫା ପରି ଗୁଲୁଛି ।

ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ କୌଣସି ଚଉକର ଉପରେ ଲୋକ ଠେଁସି ହୋଇ ଶୋଇଛନ୍ତି । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ସେଇମେଣ୍ଟ ଉପରେ ଲୋକେ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଶୋଇଛନ୍ତି । ସାମନା କୋଠିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ମୋଡ଼ ପାଖରେ ଉକାସ ଉକାରୁଣୀ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ—ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହଁ ହୋଇଗଲେ ।

“ଏମାନଙ୍କର ନିଜ ଘରଦ୍ଵାର ନାହିଁ, କେଜାଣି କେମିତି ଲାଗିଛନ୍ତି !”

“ସେମିତି, କୁକୁରଙ୍କ ପରି !”

ନୁକରାକୁ ମନକୁ ମନ ଚମକି ପଡ଼ିଲା ।

ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଏହି ସହରରେ ଖଇଁଠାଛନ୍ତି—ଗଛ ତଳେ ସାରା ପରିବାର ନେଇ ରହୁଛନ୍ତି, କରକୁ ସେଇଠି ରେଷେଇ କରିଅଛନ୍ତି—ବର୍ଷା ହେଲେ ପାଖରେ ଥିବା ଚଉକର ଉପରକୁ ଗୁଲିଯାଆନ୍ତି, ହାଡ଼ଉଜା ଶୀତ ହେଉ, ପୁଷଳ ଧାରା ବର୍ଷା ହେଉ, ମୁଣ୍ଡଫଟା ଖରା ହେଉ ବନା ଗୁମ୍ଫାରେ ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ପ୍ରାଣୀ !...

“ଯା, ଯା, ଗୁଲିଯା ! ଯା ଉଡ଼ ! କହୁ ଲୋକେ କୁକୁର ପରି ଏମାନଙ୍କୁ ରଖେଇ ଦିଅନ୍ତି । କାଦୁଅରେ, ଅଜାରରେ, ଅସନରେ ଲାଞ୍ଜିବାବାଲା ପ୍ରାଣୀ ! ଘୋଡ଼େଇ ହବା ଗୁଦର ଆଉ ପଡ଼ିଶାଙ୍କର ଖସିବ ଦୃଷ୍ଟିର ଭାବ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାହାସ ନ ପାଇ ଅନ୍ଧକାରରେ ପାଲିହୁଅଥିବା ପରିବାର ।

ନୁକରାକୁ ନୟା ହେଲା ନାହିଁ, ବୋଧ ଆସିଲା । କୌଣସି ଫିଲିମ୍‌ରେ କେତେକ ଲୋକ ହଠାତ୍, ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଦୁର୍ନୀତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାର ସେ ଦେଖିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଜଣେ ସବୁଦିନ ଏହିପରି ପଡ଼ିରହିବ । ଘୁଷୁରି କାଦୁଅରୁ ଦୂରେଇଯିବ କିପରି ? ମନେ ମନେ ନୁକରାକୁ ଗୁଲୁଛି ।

ଘାଟ ଗଡ଼ରେ ସେ ରାସ୍ତାଦେଇ ଗୋଟିଏ ଲାଞ୍ଜ ଗୁଲିଗଲା । ଗୋଟିଏ ଆଧୁନିକ କାର ଧୀରଗଡ଼ରେ ମୋଡ଼ ଉପରେ ଯାଉଛି । ସେଥିରେ ଧଳା ଶାଢ଼ି ଓ ନାଲି ବୁଢ଼ାଉଥି ପିନ୍ଧି, ଗୋରୁ ଘୋଡ଼ା ସ୍ଥାନୋକଟିଏ କୋଳରେ ହାତ ରଖି ବସିଛି । ତାର କଲା କଲା କେଶରେ ଧଳା ମୋତିର ମାଲା ପିନ୍ଧିଛି । ନିଶ୍ଚୟ ସେ ‘ଲଜ୍’ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି; ନ ହେଲେ ସେଇଠୁ ଆସୁଛି ।

ଦୁଇରୁ ଦେଖିଲେ ଡିନୋଟି ସିନେମା ହଲ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଚାଲିର ଡିନୋଟି ଶୁଣା ପରି ହେବ । ନୁକରାକୁ ସେ ଜାଗାରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ମା ଆକାଶ ମଝିରେ ପହଞ୍ଚି ସେଠୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବରଷାଉଛି ।

ନୁକରାକୁ ଏହା ନିଜର ଗାଁ ନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିନେମା ଥିଏଟର ତା ପାଇଁ ନୂଆ ନୁହେଁ । ସେ ଡିନୋଟି ଥିଏଟରରେ ଲୋକଉଡ଼ ସବୁବେଳେ ଥାଏ । ନିଜର

ମଇଲା ଲୁଗା ଆଡ଼େ ଏମାନେ ମୋଟେ ନିଦା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜ ଦେହରୁ ବହୁଥିବା ଝାଲର ଧାର ତାଙ୍କୁ ଦିଶେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ କାମୁଡ଼ିଥିବା ଗୁରୁପୋକ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରେ ନାହିଁ । ନିଶ୍ୱାସ ନେଲାବେଳକୁ ତା ସାଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ତାଙ୍କ ଭିତରକୁ ଯାଏ ସେଥିରେ ସେମାନେ ବିକୃତ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସାମନା ପରଦା ଉପରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠା—ଯିଏ କି ସାମନାରେ ଦିଶୁଥିବା ଛବି ଭଲ ଯୋଗ । ସେହି କୋଠାମାନଙ୍କରେ ସୁନ୍ଦର ତନ୍ଦ୍ରାମାନଙ୍କର ହାବ-ଭାବ—ମେକ-ଅପ୍ ବ୍ୟଗ୍ରତ ଏଇ ତନ୍ଦ୍ରାମାନେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ ବା ଆଇମା ଭଳି ଦିଶନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଅଧରରେ ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ—ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ଗାଇଲାବାଲା ସେମାନେ ନୁହନ୍ତି, ତେବେ ବି ଭ୍ରମ ହୋଇଥାଏ । ଅବାସ୍ତବ କଥା ଓ କାହାଣୀ ଏବଂ ମିଛ ମମତା—ପରଦା ଉପରେ ଦେଖାଉଥିବା ଏସବୁ ଜନସାଧାରଣ ମିଛ । ମିଛ ଜନସାଧାରଣ ମିଛୁଆ ଲୋକମାନେ ଆହୁରି ଅଧିକ ମିଛ ଲଗାଇ ଦେଖାନ୍ତି ।

ଜନତା ପ୍ରକୃତ ଅନୁଭୂତିକୁ ପାଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପାଇବାର ଅଭିଳାଷ କଲ୍ଲନ-ରୂପେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବିପଦସୃଜକ ହୁଏ ।

ଏଇଥିପାଇଁ ଯେପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକମାନେ ମିଠା ମିଠା କଥାରେ ପିଲାଙ୍କ ମନ ଭୁଲାଇ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକମାନେ ଜନତାକୁ ମିଥ୍ୟା ବଚନ ଦେଇ ଠକାନ୍ତି ଏବଂ ଜନତା ଠକିଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ—ସେଥିପାଇଁ ଭୋଟ ମଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ କଳାବଳାର ଦରରେ । ତେବେ ଠକିବାଲାଙ୍କର ଦୋଷ କ'ଣ ?

ଲୋକଙ୍କର ହୃଦୟ ନାହିଁ । ଯଦି ଆଥାନ୍ତା ତ ଏହା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଯେ ମିଛ-ମିଛୁଆ ପତି-ପତ୍ନୀ ମିଛ-ମିଛୁଆ ମିଳନରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ମିଛ ଗୁଡ଼ାଣିରେ ଅନାଇ ରହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାବାଲା ଲୋକଙ୍କର ମନ କାହିଁକି ଲୋଭ୍ୟ ଆଉ ସିଟି କାହିଁକି ବଜାନ୍ତି ?

ନୁକରାକୁର କୋଧ ଯେତେବେଳେ ଏହିଭଳି ଫିଲମ୍ ଦେଖିବାବାଲାଙ୍କ ଉପରେ, କଲାବାଲାଙ୍କ ଉପରେ, କରେଇଲାବାଲାଙ୍କ ଉପରେ ଏବଂ ତାକୁ ଦେଖାଇଲାବାଲାଙ୍କ ଉପରେ ନିମନ୍ତ ବଦଳି ବଦଳି ବଢ଼ିଗୁଲୁଥିଲା, ଠିକ୍ ସେତେବେଳେ ସେ ଛକ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଦେବୁଡ଼ୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେତେବେଳେ ସେଇଠି ପଡ଼ୁଥିଲା !

“କଣ ରେ ହିଅ ? କୋଉଠୁ ଆସିଛୁ ?” ଦେବୁଡ଼ୁ ପଚାରିଲା । ନୁକରାକୁର ତେହେବ ଦେଖି ଦେବୁଡ଼ୁକୁ ସେ ହିଅଟି ବେଣି ମେଲାଇ ମନେ ହେଲା !

ଅସ୍ମତ୍ତ ଦେବୁଡ଼ୁକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

“କିଏ ?” ତମକଲ ଆଖିରେ ସେ ପଚାରିଲା ।

“ଉ...ଉ କେଉଁ ଗାଁର ?”

ନୁକରାକୁର ଆଡ଼କୁ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ୍ୟ ଦେବୁଡ଼ୁ ସେ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା

ନାହିଁ । “ଅମ ଗାଁ ଅନକାପଣ୍ଡା” କହି ସେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ପହଞ୍ଚିଲା “ଆପଣଙ୍କର ?”

ସେତେବେଳକୁ ନୁକରାକୁ ସେ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା । ସେ ହୋଇଥିବା ତ ଥିଲା, ତେବେ ବି ଦେବୁକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

“ତମେମାନେ ସେ ଲଜ୍ଜାକୁ ଆସିଥିଲ ନା ? ମୁଁ ସେଇଠି କାମ କରେ ।”

ତା ପରେ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଥିବା ନୁକରାକୁ ସେ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା — “ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଘର ମିଳି ନଥିବ ।” କିନ୍ତୁ ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ କହିଲା — “ସେ ଝିଅ ତୁମର କଣ ହୁଏ ?”

ନୁକରାକୁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନରେ ସ୍ପେଷ୍ଟର ସାଥୀ ଦିଶିଲା ନାହିଁ; ବରଂ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ଛପି ରହିଥିବା ପରି ଲାଗିଲା । ତା ପଛରେ ଏକଆଖିଆ ମୁନ୍ଦିର ମୁହଁରେ ନୁହେଁ, ଆଖିରେ ପକରାଯାଇଥିବା ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କୋଟି କୋଟି କଣ୍ଠରେ ମୁଖରତ ହେଲା ପରି ମନେ ହେଲା ।

“କଣ ରେ ଝିଅ...” ବାକ୍ୟ ପୁରା ବି ହୋଇ ନଥିଲା କି ଦେବୁକୁର ଗାଲରେ ଠପ୍, ଠପ୍ ଶବ୍ଦ ହେଲା ।

“ରାଣ୍ଡୀପୁଅ, ମୋ ସ୍ତ୍ରୀ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହିବାର ତୋର କଣ ଦର୍କାର ପଡ଼ିଛି ବେ ?” କହି କହି ତାର ରୋଷ ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା ।

“ଠପ୍ ଠପ୍, ଧପ୍ ଧପ୍”—ଦେବୁକୁର ଡାହାଣେ, ବାଏଁ କୋଉଁ ବାଜିବ ଏ କଥା କିଛି ନ ଭାବି ନୁକରାକୁ ନିଜ ଗୃହ ଯୋଡ଼ାରେ ଦେବୁକୁର କଦର୍ଯ୍ୟ ଭାବରେ ମାରିଲା । ଦୂରରେ ଯାଇ ଧଡ଼ାପୁ କରି ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ସେ ଲୋକ ଉପରେ କୁହ ପଡ଼ିଲା । କାମିନି ଧରି —

“ରାଣ୍ଡୀପୁଅ, କଣ ଭାବିଛ କି ତୁ, କଣ ଅଛି ତୋ ମୁଣ୍ଡରେ...” କହି ସେ ବେଦମ୍ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

କିଛି ସମୟ ତ ଦୋକାନୀ ଓ ଶବ୍ଦସାବାଳୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଚାହିଁରହିଲେ, ତାପରେ ସେମାନେ ଆସି ସେଠି ଏକାଠି ହୋଇଗଲେ ।

ସେ ଝିଅ ଭାଗ୍ୟାଳାରେ “ବାପ୍ରେ, ବାପ୍ରେ, ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମାରିଦବ, ବୁଢ଼ା ମରିଯିବ” କହି ଥର ଥର ହୋଇ ଅଗଣଲା ଓ କାନ୍ଦିପକାଇଲା ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ସେଠି ଆସିଯାଇଥିବା ଲୋକମାନେ ବୁଢ଼ା ଦେବୁକୁର ଯୁବକ ନୁକରାକୁ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିଦେଲେ ।

ନୁକରାକୁ ସଜଡ଼ା ବାଳ ଝାମ୍ପି ଗୁ ହୋଇଗଲା, କାମିନି ଚିରିଗଲା, ଘଡ଼ି ହାତରୁ ହୁଗୁଳି ପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ସମ୍ଭାଳି ପାଖି କରୁଥିଲା—

“ରାଣ୍ଡୀପୁଅ, ମୁଁ ତୋର ଚକ୍ର ପିଇଯିବି, ତୋର ଜୀବନ ନେଇନେବି । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଗୁମ୍ରାରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଛ ବୋଲି କଣ ରାଣ୍ଡୀ ହୋଇଯିବ ? ଯେଉଁମାନେ ତୋ ‘ଲଜ୍ଜା’କୁ ଯାଉଛନ୍ତି ସେଇମାନେ ସମସ୍ତେ ରାଣ୍ଡୀ ହୋଇଥିବେ । ବଡ଼ଘରର ଲୋକ

ରାଣୀକୁ ନିଜ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯାଏ ତ ତେବେ ବି ସେ ଶଳା ମଣିଷ; ଆଉ ନିଜ ସ୍ଥାନୀ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଉଥିଲେ ସେ ରାଣୀ ହୋଇଗଲା ? ତୋର ‘ଲଜ୍ଜା’ ରାଣୀମାନଙ୍କ ଲଜ୍ଜା — ତେବେ, ତୋର କଣ ମୁନସୀକୁ ଆଉ ତୋର ରାଣୀ ଲଜ୍ଜାଙ୍କର ମାଲିକକୁ ଏକାଥରେ ମୁଁ ଶେଷ କରିଦେବି ।”

ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ସେଠି ନୂକରାଜକୁ ଘେରି କରି ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି କାରଣରୁ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଯାଇଥିବ କି ନୂକରାଜର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ଓପ୍ରସନ୍ଦ ପରି ଅତି ଅତି ଅମ୍ଳଜୁହାରରୁ ପାଟି କରୁଥିଲା, “ସୁଲିଆସ, ମୋ କଥା ମାନ ଗୁଲିଆସ । ସେ ବୁଢ଼ାଟା ସାଙ୍ଗରେ କଣ ଲଜ୍ଜୁ । ଗୁଲି ଯିବା ଆମେ ଆମ ବାଟରେ !” ଅମ୍ଳଜୁର ଏ କଥା ଶୁଣି ଲୋକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଆହୁରି ଦୃଢ଼ ହୋଇଗଲା ।

ସେଠି ଦେବୁଡ଼ୁର ପରିଚିତ କେହି ନଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଛୁଡ଼ା ଦେବୁଡ଼ୁକୌଣସି କଥାର ଉତ୍ତର ଦେଉ ନଥିଲା । ଏହି ଦୁଇଟି କଥାରୁ ଲୋକେ ଏହା ଶୁଣିବାକୁ ବାଧା ହୋଇଥିବେ ସେ ଦୋଷ ଦେବୁଡ଼ୁର ହୋଇଥିବ ।

“ଯା, ଛୁଡ଼ି ଗଲା ! ଯାହା ହୋଇଗଲା ହୋଇଗଲା । ଏବେ ବୁଢ଼ାର ଅଧା ଜୀବନ ତ ତମେ ବାହାର କରିଦେଇଛ । ଏବେ ତମେ ତମ ବାଟରେ ଯାଅ ।” କେହି ଦରବୁଡ଼ା ଲୋକ କହିଲା ।

“ବୁଢ଼ା କିଏ ମ ? ସେ ତ ବେଶ୍ୟାଙ୍କ ପଛରେ ଲାଗିଥିବା ‘ଖଚଡ଼, ଅଣବାପୁଆ ପୁଅ’ କହି ନୂକରାଜ ଆହୁରି ଉଦ୍ଦେଜିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଏଥରକ ଅମ୍ଳଜୁ ସାହସ ବାନ୍ଧି ତାର ହାତ ଧରିପକାଇଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ‘ଲକ୍ଷ୍ମରଞ୍ଜନ’ର ଘଣ୍ଟ ବାଜିବାରୁ ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ଲୋକ ଛୁଟି ହୋଇଗଲେ । ଶେଷରେ ସେମାନେ ନିଜକୁ ବଡ଼ ଭାରି ଭିଡ଼ ଭିଡ଼ରେ ପାଇଲେ ।

ଦିନିଚାଯାକ ଥିଏଟରରେ ପାଞ୍ଚ-ଦଶ ମିନିଟ୍ ଅନ୍ତରରେ ଲକ୍ଷ୍ମରଞ୍ଜନର ଘଣ୍ଟ ପ୍ରାୟ ପାଖାପାଖି ଏକାସମୟରେ ବାଜେ । କେବେ କେବେ ଏତେ ବି ତପାହୁ ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଦିନିଚାଯାକ ସିନେମା ଘରୁ ଲୋକ ବାହାରି ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ଭରିଯାଆନ୍ତି । ଏପରି ସମୟରେ ସୋଡ଼ାବୋତଲ ଖୋଲିବାର ଶବ୍ଦ, ଗୁରୁବାଲର ଡାକ, ପୋକୋଡ଼ିବାଲର ପ୍ରସ୍ତର ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ପାଟିଭୁଣ୍ଡ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ଲୋକେ ଲଜ୍ଜା ଛୁଡ଼ି ଗସ୍ତା ଖରାପ କରିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଖାଇବା-ପିଇବାରେ ମାତ୍ର କେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବାକୁ ଆଡ଼କୁ କେତେବେଳେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଷେକିଲା ଆଖିରେ ଗୁରୁ ରହନ୍ତି ଓ ନିଜେ ନିଜକୁ ଦେଖି ଅସ୍ତେଜ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ।

ଏହିପରି ସମୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିଡ଼ ସେପଟେ ଗୋଟିଏ ଚଉତରା ଉପରେ ବସି ଦେବୁଡ଼ୁର ମୁଣ୍ଡ ବୁଲୁଥିଲା, ଶେଷରେ ରକ୍ତଗୁଳନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା

ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗରେ ଜଳାପୋଡ଼ା ହୁଏଥିଲା ।

ଯେତେବେଳେ ଉଡ଼ି କମ୍ପିଗଲା ତା କେହି ଜଣେ ସୋଡ଼ା ବୋତଲେ ଆଣିଦେଲା । ସେ ତାକୁ ପିଇନେଲା । ଆଉ କିଏ ଜଣେ ଗୁଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଥିବା ଲୁଗାପଟା ଆଣିଦେଲା ତ ସେ ପିଇନେଲା । ଏଇଥିପାଇଁ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ମନରେ ଉଠିଲା ଉଠୁଥିବା ଦୁଃଖକୁ ବଡ଼ କଣ୍ଠରେ ଗୁପ୍ତି ରଖି ପ୍ରହାର ଉପରେ ପ୍ରହାର ଓ ଦୁଃଖ ଉପରେ ଦୁଃଖ ସହୁଥିବା ଶୁଣିଲା-ଚୁଣିଲା କାଠ ପରି ଶବ୍ଦରକୁ ଘୋଷାର ଘୋଷାର ସେ ଲଜିକା ଆଡ଼କୁ ନେଇଗଲା ।

ଆରପାଖରେ ଉଡ଼ିଠାରୁ କିଛି ଦୂରରେ ଖାଲି ଚିକ୍‌ସା ଦେଖି ଯୁବକ-ଯୁବତୀ ଯାଇ ସେଥିରେ ବସିଲେ । ଅନ୍ଧାରୁ ମନରେ ଫୁଲି ଫୁଲି କରି ଦୁଃଖର ଲହରୀ ଉଠୁଛି । ନୂକିବାଳୁ ତାକୁ ସାନ୍ଥୁନା ଦେଉନାହିଁ । ଘୋଟିଏ ହାତରେ ତାକୁ ସମ୍ଭାଳି ଧରି ଆଉ ହାତରେ ରୁମାଲ ନେଇ ଫାଟିଥିବା ଜିନିଷ ଓଠରୁ ରକ୍ତ ଥାପୁଛି । ଜନ୍ମ ଆଲୁଅରେ ଚିକ୍‌ସା ଦୂରରୁ ଆହୁରି ଦୂର ହୋଇଯାଇଛି ।

ହାତବାଲ-ଗୌରୀ

“ଆଜ୍ଞା ସେ ।” କେହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲ ।

“ହଁ ସେହି ତ ।” ଅନ୍ୟ କେହି କହିଲ ।

“ହଁ ସେହି, ସେହି ତ ।” ଆଉ ଦୁଇଜଣ କହିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଁର ପୁରପଟେ ଥିବା ପୋଖରୀ କୂଳରେ ସୁରୁଣୀ ଓଷ୍ଠଗଛ ତଳେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିବା କାରୁରୁ ଅଧିକାଂଶ ଆଗ୍ରରେ ଅଳ୍ପକ୍ରୂତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମଣିଷ ବସ୍ତ୍ରରେ ଲେକେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛନ୍ତି । ସେଠି ଏକଦିନ ହୋଇଥିବା ଭିତ୍ତ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କେହି କହିଲେ—“ସେହି ହଉଛନ୍ତି ତେୟାରମ୍ୟାନ୍ ।” ଯେଉଁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ଦେଖିନଥିଲେ, ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବହୁତ ଦିନ ପରେ ଦେଖିଲେ ଯେପରି ହୋଇଥାଏ, ସେହିପରି ସହଜ ପ୍ରସନ୍ନତା, ଗୌରବ ଓ ବିନମ୍ରତା ସହ ତାଙ୍କ ବେସ୍ତ୍ରରେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

“ମଣିଷଟା ତ ବେଶ୍ ଭଲ ।” ତେୟାରମ୍ୟାନଙ୍କର ହୃଷ୍ଟ-ପୃଷ୍ଠ, ବଳିଷ୍ଠ ଦେହକୁ କେହି ଜଣେ ପ୍ରଶଂସା କଲ ।

ଯେଉଁ କାରୁରୁ ସେ ଓହ୍ଲାଇଲେ, ତା’ଠାରୁ ଅଧିକ ଧନୀ ପୋଷାକରେ ଟାଇଲଗାଲ ଓହ୍ଲାଇଲେ ପଞ୍ଚାୟତ ବୋର୍ଡର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ । ସେ ଗାଁର କେତେକ ନାମଜାଦା ଲୋକ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଥିବା ଗୁରୁବୀରଙ୍କର ସମସ୍ତେ ସକାଳୁ ସେହି କାରୁର ଅପେକ୍ଷାରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଛନ୍ତି । ଶେଷରେ ଯେତେବେଳେ ଦିପହରକୁ ସେ କାରୁ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ଖୁସିର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ ।

ତେୟାରମ୍ୟାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ କେତେକ କର୍ମିକର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ସେମାନେ କିଏ ଥିଲେ, ତାହା ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଜଣା ନ ଥିଲା । କେହି କହିଲେ—“କଲେକ୍ଟର ହୋଇଥିବେ ।” ଅନ୍ୟ କେହି କହିଲେ, “ଛାଃ, କଲେକ୍ଟର କିପରି ?” ତ ଆଉ ଜଣେ କହିଲେ, “ହୋଇଥିବେ ତହସିଲଦାର ।” ଏ କଥା ଖଣ୍ଡନ କରି କେହି କହିଲେ—“ନାହିଁ, ନାହିଁ, ସେ ତହସିଲଦାର ନୁହନ୍ତି । ତହସିଲଦାରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଦାଗ ଅଛି । ଗତଥର ଯେଉଁ ରେଭେନ୍ୟୁ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ଆସିଥିଲେ ସେ ସେଇ ନା !” ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜାହାକୁ କିଛି ଜଣାଯାଉ ନଥିଲା । ସବୁ ଲୋକ ନିଜ ନିଜର ଅନୁମାନ ଲଗାଇଲେ ।

ସେ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ମାସ ସ୍କୁଲର ଏକମାସ ଶିକ୍ଷକ ପ୍ରକାଶମ୍ କହିଲେ ଯେ ସେ ଦାଗବାଲ ଜାଗାରେ ଏହି ଶ୍ରୀନାଥ ଆସେହି ଦିନ ପ୍ରଥମ କରି ଆସିବୁ ଆଉ ସେ ଧନୀ ପୋଷାକବାସ୍ତ୍ର ବି. ଡି. ଓ., ଏବଂ ତୁମ୍ବାୟ ହଉଛି ସରପଞ୍ଚ ।

ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଭିତ୍ତ କମିଗଲା । ସବୁଠାରୁ ଆଗରେ ଧନୀ ଲୁଗାବାଲାମାନେ,

ତାଙ୍କ ପଛରେ ମଇଳା ଓ ରଙ୍ଗିନ ଲୁଗାପଟା ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୋକେ, ତାଙ୍କ ପଛରେ ଆଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୋକେ, ତାଙ୍କ ପରେ ମୁଣ୍ଡରେ ପଗଡ଼ି ଭିଡ଼ି ଯାଉଥିବା କେତେକ ଲୋକ—ଏହିପରି ସବୁ ପ୍ରକାରର ଲୋକ ଏ ଭିଡ଼ରେ ଯାଉଥିଲେ । ପିଲାମାନେ କୌତୂହଳ ଦେଖାଇ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଯାଉଥିଲେ । ଏ ବୟସ୍କ ଲୋକମାନେ ଏହି ଅଶାରେ ସେ ଅଧିକାଂଶମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଦେଖିଦେଖି ଯାଉଥାନ୍ତି କି ଏତେ ବଡ଼ ବସନ୍ତରୁ ଏହି ବାବୁମାନେ ଆମର ଉଦ୍ଧାର କିପରି ଭାବରେ କରିପାରିବେ ।

ହଜାରରୁ ଅଧିକ ଘର ଥିବା ଏହି ଗାଁରେ କାଲି ନିଆଁ ଲାଗି ଦୁର୍ଘଟଣା ହୋଇଥିଲା । ଅଧା ଘର ଜଳି ପାଉଁଶ ହୋଇଯାଇଛି । ଗାଁର ସଡ଼କ ଉପରେ ଅଧଜଳା କାନ୍ଥରୁ କଳା କଳା ପାଉଁଶର ପରସ୍ତ ସାଙ୍ଗରେ ଅଧାକଟା, ଅଧାଜଳା ବାଉଁଶ ଓ କାଠ ଏବଂ ନିଆଁ ଲାଗିଥିବା ଇଞ୍ଜିନଦ୍ୱାରା ଘୋଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଚୋପାବାଡ଼ି ବଡ଼ ବିକଟତା ଦେଖାଯାଉଛି ।

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ଭିଡ଼ରୁ କିଛି ଦୂରରେ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ମାଙ୍କରେ ଯିବା ପାଇଁ ତାର ମନ ହେଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ ତାକୁ ଭାବୁଛନ୍ତି କରପକାଇଥିଲା । ଅଗରେ ଯାଉଥିବା ଭିଡ଼ରେ ମିଶି ଚାଲୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଚୌକିର ଗୋଡ଼ ଉପରକୁ ଟେକା ହୋଇଥିଲା; ଆଉ କିଏ ସେ ଚୌକିକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଉଠାଇ ନେଇଯାଉଛି—କାଲେ ଚେୟାରମ୍ୟାନ୍ ସାହେବ ସେଥିରେ ବସିବାକୁ ଚାହୁଁବେ ! ଖାଲି କାନ୍ଥ ମଝିରେ ଶବମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାନ୍ଥ ଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ, ଅଗ୍ନି-ଜ୍ୱାଳାରେ ଲାଜ ହୋଇଯାଇଥିବା ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ଘନଦୁଃଖୀ ମାନଙ୍କୁ—ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ଚୌକିର ଗୋଡ଼ ଦେଖାଯାଉଛି । ବଳି ମଝିରେ ରଖା-ଯାଇଥିବା ନଜର ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଜ୍ଵଳିତ ଯେପରି ଲୋକଙ୍କ ଧାନ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରୁଥିବ, ସେହିପରି ଏହି ଚୌକି ଜିଲ୍ଲା ପରିଷଦର ଚେୟାରମ୍ୟାନ୍ ଏବଂ ରେଭେନ୍ୟୁ ଅଫିସର, ତହସିଲଦାରଙ୍କୁ ବି ଉପକ୍ଷା କରାଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଧାନ ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଉଛି ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ । ପୋଖରୀରେ ପାଣି ଶୁଖିଯାଇଛି । ପ୍ରକୃତ ତାର ଲେଲିହାନ ଜିହ୍ୱାକୁ ଚାରିଆଡ଼େ ମେଲଇ ଦେଇଛି । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ଘଟଣା ଘଟିଛି । ଏହି କାରଣରୁ ସାରା ଗାଁର ଲୋକେ ଶୁଖିଲା, ଘୋଡ଼ା, କାନ୍ଥସ୍ଥାନ ଦିଶୁଥିଲେ ।

ଯେଉଁ ଘରଗୁଡ଼ିକ ଜଳିଯାଇଥିଲା ସେ ଘରର ଲୋକ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରୁ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ କରି—ପାଉଁଶ କାଟିବାରେ ବା ହଳିଯାଇଥିବା ଜିନିଷ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ନିରାଶରେ ଓଡ଼ା ହୋଇଯାଇଥିବା ଲୁହ ଯୋଗୁ ଦୁନିଆଁକୁ ଦେଖି ନ ପାରିବା ଅଖିରେ ସେମାନେ ଏକେବାରେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ଏ ଆଘାତରେ ଆହତ ହୋଇ ସେ କିଛି କଥା ବି କହି ପାରୁନଥିଲେ ଓ ଭାବସ୍ଥ ନୟନରେ ନିରୁଦ୍ଦେଶୀ ଭାବରେ ଇସ୍ତାଫେ ପିଆଡ଼େ ଚାଲୁଥିଲେ ।

ରାମମୁଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗିଲା, ଯଦି ନିଆଁ ଲିପି କଲ ଆସିବାରେ ଆଉ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ବି ଡେରିକରି ଦେଇଥାନ୍ତା। ତେବେ ତାର ଘର ମଧ୍ୟ ପାଇଁ ଶେଷ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା । ସେ ଆସିବା ପରେ ବି ଶେଷେ ଖଣ୍ଡେ ଘର ଜଳିଯାଇଛି । ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ଶପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲା । ଯେତେବେଳେ ଅଗ୍ନିଶିଖା ଆଗକୁ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ନିଆଁ ଲିପିରାବାବାଲା ପାଣିରେ ପିତ୍ତକାର ମାରି ନିଆଁ ଲିପିରାବାବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ ହୃଦୟକୁ ଚିରିଦେଲା ପରି କମ୍ପନ ଆଉ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼େ ପୋଷାକରେ ପାଣି ଦେଖି ହୃଦୟବା ସାନ୍ତୁନ । ଏ ଦୁଇଟି ମଝିରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ମନରେ ରାମମୁଣ୍ଡି ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିଥିଲା । ଯେଉଁମାନେ ବଞ୍ଚିଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ସହ ରାମମୁଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ସ୍ବର୍ଗର ନିଶ୍ଚୟ ମାରି କହିଲା—“ଭଗବାନ ବଞ୍ଚାଇଦେଲେ ।”

ରାମମୁଣ୍ଡିର ମନ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ପାଞ୍ଚଶହ ଛଅଶହ ପରିବାର ଘଡ଼କରେ ଗୁହୁଣ୍ଡିତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଚଳପରି ନିଆଁ ଘରଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କଲା ଓ ଅବଶେଷରେ ହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ଗଦାକରି ଲିପିଗଲା ।

ଯେତେବେଳେ ରାମମୁଣ୍ଡି ଆଗରେ ଏହି ଟାଣ ଖରାରେ ପାଇଁ ଗୋଟାଉଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୟାଳୁ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ସେ ବୁଝି ପାରୁନଥିଲା କି ତା’ର ଘରଟା ରକ୍ଷା ପାଇଯିବାଟା ସୌଭାଗ୍ୟ ନା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ । ଦଶଜଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ନରକକୁ ଯିବାରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ବର୍ଗ ପରି ସୁଖ ମିଳେ, ଯେତେବେଳେ କି ଏକା ସ୍ବର୍ଗରେ ପହଞ୍ଚିବାରେ ନରକ-ଯାତନାଠାରୁ କମ୍ ପୀଡ଼ା ଅନୁଭବ ହୁଏନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ଖପରିଲି ଘରେ ତିନୋଟି ପିଲା—ଦୁଇଟି ପୁଅ ଓ ଗୋଟିଏ ଝିଅ—ଦଶ, ତେର ଓ ଚୋଦ ବର୍ଷର—ଶୁଭ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିଯାଇଛନ୍ତି । ଅଗ୍ନି-ଶିଖା ଖପର ଘରକୁ ଜଳାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଏହି ଭରସାରେ ସେ ପିଲାମାନେ ସେହି ଘର ଭିତରେ ଯାଇ ଲୁଚିରହିଥିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ନିଆଁ ଘେରିଗଲା । ସେମାନେ ସେଠୁ ବାହାର ପାରିଲେ ନାହିଁ ଆଉ କେହି ସେଠି ପହଞ୍ଚି ମଧ୍ୟ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଧୂଆଁରେ ଘେରି ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ସେ ପିଲାମାନେ ମରିଯାଇଥିବେ । ପରେ ଶୁଭରେ ନିଆଁ ଲାଗିଗଲା ଓ ତାହା ପଡ଼ିଗଲା । ସକାଳେ ହିଁ ସେ ପିଲାଙ୍କୁ ବାହାର କରାଯାଇ ପାରିଥିଲା । ଏହି ଘଟଣା ଅଗ୍ନି କାଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରୁଣ କାହାଣୀ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ସ ହେବୁକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାହେଉଥିଲା ।

ଏପଟେ ସେପଟେ ଉତୁଲି ଉତୁଲି କରି ଆସୁଥିବା ବେଦନାକୁ ପ୍ରକଟ କରୁଥିବା ବିନ୍ଦନ ଶ୍ରଦ୍ଧାଯାଉଛି । ସାଧାରଣତଃ କେତେକ ବାଙ୍କ ଯୋଗୁ ସେ ସଡ଼କ ପୁରାପୁରି ଦିଗ୍ଧ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖାଲି ସେହି ସଡ଼କ କେବଳ ନୁହେଁ, ଏପାଖ ସେପାଖର ସଡ଼କଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅଧଜଳା କାରୁ ସାଙ୍ଗରେ ପରିଷ୍କାର ଭାବେ ଦିଶୁଛି । ଆଗରୁ ରାମମୁଣ୍ଡି ଘରୁ ଅନାଇଲେ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ପଡ଼ିଟା ଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାଁ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଏବେ ସବୁ ଘର ସଡ଼କ ଉପରକୁ ଆସିଯାଇଛି, ଯେପରି ନିଲମ

କରାଯାଉଥିବା ଜନସମସ୍ତ ବାହାରକୁ କଡ଼ାଯାଏ । କେତେକ ଗଛ ଜଳିଯାଇଛି ଓ ଆଉ କେତେ ଆକାଶକୁ ଗୁଡ଼ି ନଜର ଅସୀମ ବେଦନାକୁ ଭିତରେ ଗୁପ୍ତିରଖି ହୁଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ।

“ବରଷ ପରେ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ରହିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲୋକେ ଶଯ୍ୟା ସବୁ ସଫା କରି ରଖିଦେଇ ଥିଲେ । ସେଠି ଦେଖନ୍ତୁ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ହୋଇଯାଇଥିବା ଗୁଞ୍ଜଳ ଉପରେ ପାଣି ପଡ଼ିଯାଇଥିବାରୁ ସିଙ୍ଗି ସିଙ୍ଗି କଣ ସେ କିପରି ହୋଇଯାଇଛି; ଏକଦମ ଉଚ୍ଛ୍ୱସ ହୋଇଯାଇଛି ।” ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଗୁଞ୍ଜାଉଥିଲେ ।

ସତ କଥା, ଗୁଞ୍ଜଳ ବେଶି ସିଙ୍ଗିବାକୁ ସେଥିରୁ ବାହାରିଥିବା କଟୁ ଗନ୍ଧ ଗୁରୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଯାଇଛି ।

ସେଠି ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଗୁଲୁଥିବା ଜଣେ ଇଂରାଜୀବାଲ ଭାବୁଥିଲା — ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦେଶ ସୁଧୁରିବାର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ନାହିଁ । ଏ ଘରଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ଲାଗି ଲାଗି ହୁବା କଣ ଦର୍ଦ୍ଦାର ? ଏସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଏପରି ଭାବରେ ଘରେ ପକାଇରଖିବା କଣ ଉଚିତ ? ପଡ଼ିଛି ହଜାର ଟଙ୍କାର ନୋଟ ଜଳିଯିବାରୁ କାହାର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନି ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଓ ସେ ମରିଗଲା । ଏପରି କଣ ହେବା ଦର୍ଦ୍ଦାର ? ବ୍ୟାଙ୍କ୍‌ରେ ଜମା କରି ଦେଇଥିଲେ କେତେ ଭଲ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ? ଏ ପଇସା ଲୋକେ କାମ ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ନିଜ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଶଯ୍ୟା ରଖି ବାକି ବସ୍ତି କରିଦେଇଥିଲେ କେତେ ସୁଖୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ? ବଳଦ ଭଲ ସୁନା ଜଞ୍ଜିର ଦେଇରେ ନ ପକାଇ ଏମାନେ ନଜର ଗୁଞ୍ଜା ଓ ଛନ-ବିଛନର ପ୍ରସାରଆଡ଼େ ଅଧିକ ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତେ ତ ଦେଶର କେତେ ବିକାଶ ହୁଅନ୍ତା ? ହୋଇପାରେ, ତାର ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ତାର ଅଜ୍ଞତାର ହିଁ ପରିସ୍ପର୍ଶକ । ବୋଧହୁଏ ଏହି ସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ସେ ନିଜେଇ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଗୀନଦୁଃଖୀମାନଙ୍କର ଦୟାଳୁତା ଏବଂ ମୁର୍ଖତା ଦେଖି ତାର ମନରେ ସେହି ଦୁଃଖ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା ତାହା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନରୂପରେ ତାର ଅନ୍ତରକୁ ବିଚଳିତ କରିପକାଉଥିଲା ।

ଆରମ୍ଭରେ କିଛି ମନଫୁଲୁଣିଆ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ମନ ଭଲଉଥିବା ଏହି ଫୁଲପରି କୋମଳ ହିଁଅମାନେ ଶେଷରେ ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ଆଖିରେ ଟୋକେଇ ଉଠାଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଭଙ୍ଗା ପୋଡ଼ା ଗୋଡ଼ି-ପଥର ଉଠାଇ ନେଇଯାଉଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ଗାଧୋଇ ନଥିବେ । ଖାଇବାକୁ ମନ ହେଉ ନଥିବ । ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନି ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ବଞ୍ଚିରହିଥିବା ଶୀତ ଆଶା ଓ ସାହାଯ୍ୟକୁ ଶେଷ କରିଦେଇଥିବ । ଗାଟାପାକ ପୁରୁଣା ମଇଳା ଛବି ପରି ଦିଶୁଛି ।

“ବ.ବୁ, ଏଠି ପଶୁମାନଙ୍କର ଗୁହାଳ ଥିଲା । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ବଳଦ ଥିଲେ; ଜଳି ଯାଇଛନ୍ତି । ଗୁରୁଣ୍ଡ ଟଙ୍କାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଗୁଲୁଥିଲା — କାଲି ପରଦିନ ! ଦେଲିନାହିଁ ମୁଁ । ବଳଦ ବି ବଢ଼ିଆ ବଳଦ ଥିଲେ ।”

ତେସ୍ୱାରମ୍ୟାନଙ୍କ ପାଖରେ ଜଣେ ଡ୍ରୋଟ ନେତା କହୁଥିଲେ —

“ସେ ଘରେ ଚଉଣି ବର୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀଲେକଟିଏ ଜଳଗଲା । ବିଗୁଣର ଦୁଇଟି ପିଲା ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ବାପା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।” ଆହୁରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପୁଣି କହିଲା— “ଘରେ ପଇସା ରଖିଥିଲା, ସେଇଥିପାଇଁ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା, ପଇସା ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଜଳାଇ ଦେଲା । ପ୍ରଥମେ ତ ଅଗ୍ନି ଶିଖା ଏତେ ତେଜ ନଥିଲା, ପବନ ହେବାରୁ ଜୋର ହୋଇଗଲା ଓ ତାକୁ ଘେରିଯାଇଥିବ ।”

କେତେ ଦୟାଳୟ ପରିସ୍ଥିତି ଥିଲା, ତାହା ସେଠାରେ ସମସ୍ତେ ବୁଝିପାରୁଥିଲେ । କାହାରିକୁ କିଛି କହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା । ଅଖିଆମନାରେ ପରିଷ୍କାର ଭାବେ କହିଥିବା ଦୁଶ୍ମୀ ଲୁହ ଗୁହାଳ ନିଜର କରୁଣ କାହାଣୀ ନିଜେ ଶୁଣାଇଦେଇଛି ।

ଗାଁରେ ନିଆଁ ତ କାଲି ଲାଗିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସହରରୁ ଅସିଫରମାନଙ୍କୁ ଆସିବାକୁ ବେଳ ଆଜି ମିଳିଲା । ଗଜଗଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବୈକୁଣ୍ଠରୁ ଚାଲିଆସିଥିବା ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଭଲ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ସାହେବ ବିନା କିଛି ପ୍ରସାଧନରେ ଯେମିତି ଥିଲେ ସେମିତି ଚାଲିଆସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆଗରେ ହିରୋୀନା, ନାଗାସାଲ ପରି ଏ ସଡ଼କ ଦେଖାଯାଉଛି ।

ରାମମୂର୍ତ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟି ସେହି ଚୌକି ଉପରେ ଅଛି । ଚେୟାରମ୍ୟାନ ସାହେବ କୋଉଠି ଶେକିଲେ ନାହିଁ । ଚୌକି ତଳକୁ ଆସିଲା ନାହିଁ; ଉପରେ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁହା ହୋଇ ଯାଉଛି ।

ଦୁଇ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଉନେ ଏମିତି ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ରାମମୂର୍ତ୍ତି ଘରକୁ ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ବସାଇବା ପାଇଁ ଆଉ କିଛି ନ ପାଇ ରାମମୂର୍ତ୍ତି ଚଟେଇ ବିପ୍ଳବ ଦେଇଥିଲା । ତା ଉପରେ ଗହ ପକାଇ ଦେଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ସାହେବଙ୍କର ପ୍ୟାଣ୍ଟର ଗ୍ରୀନ୍ ଖରାପ ହୋଇଯିବାର ଭୟ ଥିଲା; ସେଥିପାଇଁ ସେ ବସିଲେଇ ନାହିଁ । ସାମନା ଚଉତରା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଚୌକି ନେଖି ସେ ସେଇଠି ଯାଇ ବସିପଡ଼ିଲେ । ସେହି ଦିନ ରାମମୂର୍ତ୍ତି ଚୌକିର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୁଝିଥିଲା । ଗାଁକୁ ବହୁତ ଲୋକ ଆସନ୍ତି ଯାଆନ୍ତି; ତାଙ୍କର ଆଦର କରିବା ଦରକାର । ସେଥିପାଇଁ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଚୌକି ଥିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଘରର ମାନ ରଖିବାକୁ ଚୌକି ଆବଶ୍ୟକ । ସେ ତା ଝିଅ ପାଇଁ ଗହଣା କାଢ଼ିବା ଗଢ଼ାଉଛି ? ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ନିଜର ବଡ଼ପଣ ଦେଖାଇ ସମାଜରେ ସମ୍ମାନ ପାଇବା ପାଇଁ । ଆଜି ତା ଘରେ ଚୌକି ନାହିଁ, ସେଇଥିପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ସାହେବ ସାମନାବାଲା ପ୍ରକାଶମର ଚଉତରା ଉପରେ ହାତ ଥିବା ଚୌକିରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼ିଲେ । ରାମମୂର୍ତ୍ତିକୁ ସେଠିକି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା; ଯାଇ ହାତ ମଲିମଲି ଛୁଡ଼ା ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତା ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ନଜର ପଡ଼ିଲା । ଶତକରା ଗୁଣି ପୁଅ ଯୋଜନାରେ ତାର ଭାଗ ପାଞ୍ଚଶହ କୁହାହେଲା । ଅତି କମ୍ରେ ପାଞ୍ଚଶହ ତ ଦବାକୁ ପଡ଼ିବ, ନ ହେଲେ ପୁଅ ହସାବରେ କୋଉଏ ଟଙ୍କା ଦବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ ହସାବ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିଲା ନାହିଁ । ସରକାରୀ ଡକ୍ଟରମର ଦାହ

ଦିଆଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ପଇସା ଅସୁଲ କରାଗଲା । ରାମମୁଣ୍ଡିକୁ ମଧ୍ୟ ଦବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେଦିନ ଏ ଘଟଣା ହେଲା । ଯଦି ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ସାହେବ ତା ଘରେ ବସିଯାଇଥାନ୍ତେ, ସମସ୍ତେ ତା ଘରେ ଆସି ଚଉତିରା ଉପରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତେ ।

ପନ୍ଦର ଦିନ ଭିତରେ ସହରରୁ ଚୌକ ଅଣାଗଲା, ହାତଧୁବା ଚୌକ । ରାମମୁଣ୍ଡି ଏହି ପ୍ରଶାସନରେ ଥିଲା କି କେହି ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକ, ଅଧିକାରୀ ନେତା ଆସିଯାଆନ୍ତୁ । ଆସିଲେ ତ, କିନ୍ତୁ ରାମମୁଣ୍ଡି ଘରକୁ ନୁହେଁ । ଥରେ ସେ ଗାରେ ମଣ୍ଡଳବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ତରଫରୁ ଗ୍ରାମନାୟକଙ୍କର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିବିର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା । ସେଇ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଏ ଚୌକ ସେଠିକି ନେଇଗଲେ । ରାମମୁଣ୍ଡିକୁ ଚୌକ ମଗା ହୁଏ ହୁଏ ସେ ଖୁସିରେ ଦେଇଦେଲା; କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟ ପରେ ତା ମନରେ ଭାବନା ପଶିଗଲା କାନେ କେହି ଭର୍ତ୍ତାକରି ଯଦି ତାକୁ ଶୁଣିଦିଏ । ସେଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ସେ ଚୌକ ଭଲରେ ଭଲରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ତା ପରେ କେହି ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଯିବା-ଆସିବା ହୋଇନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ରାମମୁଣ୍ଡି ଦୁଇ ଦୁଆରମୁହଁ ମଝିରେ ଚୌକି ପକାଇ ନିଜେ ବସିବାକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରି ନେଇଛି । ଯେତେବେଳେ ସିଏ ଚୌକି ଉପରେ ବସିଥାଏ ନିଜକୁ ବଡ଼ ମନେକରେ । ଘରର ଗୁଳର-ଗୁଳଗୁଣୀ ଓ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଆଦେଶ ମଧ୍ୟ ଚଳାଇଥିଲା । ଚୌକିରେ ହିଁ ସେ ଏସବୁ ବଡ଼ପଣିଆ ଅନୁଭବ କରିଥିଲା । ଚୌକି ପାଇଁ ହିଁ କଲେକ୍ଟରର ଅଧିକାର ଗୁଲୁଅଛି, ଚୌକି ପାଇଁ ହିଁ ଲୋକେ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟଙ୍କ କଥା ମାନୁଛନ୍ତି ।

କେବେ କେବେ ଉତ୍ସାହରେ ସେ ନିଜ ପତ୍ନୀକୁ ଜବରଦସ୍ତି ଚୌକି ଉପରେ ବସାଉଥିଲା । ସେ ବହୁତ ଲଜ କରୁଥିଲା । ଏତେ ଲଜ ମାଡ଼ୁଥିଲା ତାକୁ ଯେ, ସେ ମଝିରେ ଉଠି ପଳାଉଥିଲା । “ଲକ୍ଷ୍ମୀ ! ଚୌକିରେ ବସିବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିବା ଦର୍ଜୀର” କହି ସେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଯୋଗ୍ୟତାର ଯେଉଁ ଟିପ୍ପଣୀ କରୁଥିଲା, ସେଥିରେ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ବଡ଼ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ଗର୍ବର ଭାବନାଠାରୁ ଅଧିକ ଆଉ କଣ ଯୋଗ୍ୟତା ହୋଇପାରେ ? ସେଥିପାଇଁ ସେ ଆହୁରି ଲଜ, କର କହୁଥିଲା—“ଚୌକି ଉପରେ ବସିବା ଓ ଗୁଳିଗି କରିବା ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଶୋଭା ପାଏ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ନୁହେଁ ।”

ଚୌକର ପ୍ରାୟ ଏହି ପ୍ରୟୋଜନ ଥିଲା । ରାମମୁଣ୍ଡି ଘରକୁ ଆଉ କେହି ଆସି ନ ଥିଲେ । ସେ ଚୌକିରେ କେହି ବସି ବି ନଥିଲେ ।

ବର୍ଷକ ଆଗରୁ ତାର ମା-ବାପା ମରିଗଲେ । କିଛି ସୁଧ ଓ ଜମାଖିବା ପଇସା ସହ କିଛି ସମ୍ପତ୍ତି ମିଳିଗଲା । କରଜ ବା ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ହଇରାଣ ହବାକୁ ନ ଥିଲା । ବିଲବାଡ଼ି କାମ ଦେଖିବା ଏବଂ ଫରୁସ୍ତାଦ୍‌ବେଳେ ଦୁଇବର୍ଷର ପୁରୁଣା, ତେବେ

କି ନୂଆ ପରି ଲାଗୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ସାଙ୍ଗେ ଆନନ୍ଦରେ କାଳ କଟାଇବା—ବାସ, ଏହି ଥିଲା ରାମମୂର୍ତ୍ତିର ରୁଚିତ୍ୱବାନ କାମ । ଛାତ୍ର ଶେଳିବା ବା ଇଆଡ଼େ ସିଆଡ଼େ ଯାଇ କଳିଆ-ଶୋଳ କରିବା ଆଦି କୌଣସି ଦୁର୍ଗୁଣ ତାଙ୍କର ନଥିଲା । ତାର ପତ୍ନୀ ଏ ବିଷୟରେ ବଡ଼ ଖୁସି ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ସେ ତା ବାପପରକୁ ଯାଏ, ତା ମା'କୁ ନିଶ୍ଚୟ ଏ ବିଷୟରେ କହେ ।

ସେ ଚୌକିର ଆଜି ପୁଣି ଦର୍ବାର ପଡ଼ିଲା ।

କଣାଯାଉଛି, ଚେୟାରମ୍ୟାନ ସାହେବ କୋଉଠି ଅଟକିଲେ ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଚୌକି ମଧ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ ନାହିଁ । ତାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହିଲବାଲର ହାତ କଣ ହୋଇଯାଉଥିବ, ଏପରି ବି କିଛି ଜଣାପଡ଼ୁ ନାହିଁ । ସେ ବରାବର ଭିତମରେ ପରିଷ୍କାରଭାବେ ହସ୍ତୁଛି । ସଡ଼କ ସବୁଗୁଡ଼ିକ ପରିଷ୍କାର ଭାବେ ଦେଖାଯାଉଛି । ଅଧା ଗାଁ ପ୍ରାୟ ଭାବେ ହସ୍ତୁଛି । ଦକ୍ଷିଣପରେ ସଡ଼କ କିଛି ଗଡ଼ାଣିଆ ଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ଛଡ଼ା ହୋଇଥିବା କାରୁ ଉପରୁ କଳା କଳା ମୁଣ୍ଡରେ ପରଜ୍ଞମାନଙ୍କର ରଙ୍ଗ ଟିକେ ଟିକେ ଦେଖାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ଚୌକି ତ ପେଟେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ପଶୁଟିଏ ପରି ପରିଷ୍କାରଭାବେ ଦେଖାଯାଉଛି ।

ରାମମୂର୍ତ୍ତିର ମନ ଚିଡ଼ିଗଲା । କେତେବେଳୁ ସେ ଅନାଇ ରହିଛି; କିନ୍ତୁ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ବସିବା ନାଁ-ଗଛ ଧରୁନାହାନ୍ତି । ସେ ଲୋକଟି ବରାବର କେତେବେଳୁ ଚୌକି ମୁଣ୍ଡାଇ ଜାଗା ଜାଗା ଘୁରିବୁଲୁଛି । ଯଦି ବସିବାର ନାହିଁ ତେବେ ଚୌକିଟା ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲିବା କଣ ଦର୍ବାର ? ‘ବର୍ତ୍ତମାନ ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ’—ବାସ, ଏତିକି କହିଦେଲେ ତ ହଇରାଣ ହବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା ନାହିଁ । ଛୁଃ, ପ୍ରକୃତରେ ଚୌକିଟା ମାଗୁ ମାଗୁ ସେ ଦେଇ ଭୁଲ କରିଛି । ସେ କୌଣସି ଜିନିଷ ବାରମ୍ବାର ମାଗିବା ପରେ ଦବାକଥା । ତେବେ ଯାଇ ସେ ଜିନିଷର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝାଯିବ ଓ ମାଗିନେବାବାଲା ବି ତାର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିପାରବ । ଦବାବାଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ମନ ଖୁସି ହେବ । ଦୁଇ ଗୁଣିଟା ମହୁମାଛର କାମୁଡ଼ା ନ ଖାଇଲେ ମହୁର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଦୁ ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରାମମୂର୍ତ୍ତି ଏପରି କଣ ନ ଥିଲା । ଚେୟାରମ୍ୟାନ ସାହେବ ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଚୌକି ମାଗୁମାଗୁ ଦେଇଦେଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଦଶ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ତାର ବେଇଛନ୍ତି ତ ହେଉଛି ।

ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିବାଲି ଅବଶେଷରେ ପୁଣି ପଟେ ଥିବା ପୋଖର ପାଖ ଗଡ଼ାଣି ହୋଇ ଲୋକମାନେ ଓହ୍ଲାଇ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଚୌକିବାଲା ଚୌକି ଓହ୍ଲାଇଲା । ବୋଧହୁଏ ସେ ଲମ୍ବା ନିଶ୍ୱାସ ନେଇଥିବ । ଏତିକିବେଳେ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, ନାୟକ, ପ୍ରକାଶମ୍ ଓ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଚେୟାରମ୍ୟାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ନେଇଗଲେ । ବହୁତ ଦିନ ପରେ ଆସିଥିବା ଚେୟାରମ୍ୟାନଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟ ଆଦର୍ଶ-ସକାର ନ କରି କିପରି ଗ୍ରହଣଦେବେ ? ସ୍ତ୍ରୀ ଛଡ଼ା ସମ୍ଭାବ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି

କାମ ତ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଏତେ ବଡ଼ ଅଧିକାରୀଙ୍କର ସମ୍ମାନ କରିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତ ଭାଡ଼ ସେହି ଓହ୍ଲଗଛ ସୁନେ ଅଟକିଗଲା । ଗାଁର ନେତାମାନେ ଓ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଖାଇବାକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

“ସାରା ଗାଁ ଜଳିକରି ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି, ଗାଁବାଲ ଲୋକ-ଶୋଷରେ ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି—ଏପରି ସମୟରେ ଏମାନଙ୍କର ଲୋକ କରିବାକୁ ମନ ହେଲା କିପରି ?” ରାମସୁଝି ମନେମନେ ଭାବିଲା । ସାରା ଜନତା ଗୁହଁବସିଛି କି ଅଧିକାରୀ ଲୋକମାନେ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ଲୋକେ କହୁଛି ଯେ ଚେୟାରମ୍ୟାନ ସାହେବ ନିର୍ଦ୍ଦାୟନରେ ଲାଗି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥିଲେ । ଏପରି ଲୋକ ଏହି ଗାଁରେ ପାଦ ପକାଇଛି ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଅବଶ୍ୟ ସୁଧୁରିଯିବ । ଏହାଛଡ଼ା ଏହି ଚେୟାରମ୍ୟାନ ସାହେବଙ୍କର ସଜ୍ଜନତା ଓ ଉଦାରତା ବିଷୟରେ ଲୋକମାନେ ବହୁତ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛନ୍ତି । ପଦପ୍ରାପ୍ତି କରିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଷେ ବି ପୁରୁ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଶାସନ ଚଳାଇବାର ରଙ୍ଗ-ଡଙ୍ଗ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହଜନକ ହୋଇଛି । ଏକଥାପାଇଁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ବଡ଼ ଆଶାରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି ରହୁଛନ୍ତି ଯେ ନିମନ୍ତ୍ରଣରୁ ଫେରିଲେ ସେ କଣ କହୁବେ, କଣ ଦେବେ ।

ରାମସୁଝି ଦେଖିଲା—

ଓହ୍ଲଗଛ ଗୁମ୍ଫାରେ ଚୌକ ଅଛି । କେହି ତା ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଇନାହାନ୍ତି । କାହାର ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଗଲି ଆଉ ସେଠି କେହି ମୋ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ—ଏହି ସେ ଚୌକର ଅବସ୍ଥା ଥିଲା ।

ଓହ୍ଲଗଛ ତଳେ ଠିଆହୋଇଥିବା କାରୁକୃପାର କରି ବସ୍ତା ଲଦା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ବଳଦ ଗାଡ଼ି ଆସି ଠିକ୍ ରାମସୁଝି ଘର ସାମନାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଗଲା ।

ରାମସୁଝି ଗାଡ଼ିବାଲକୁ ପଚାରିଲା, “କଣ ଇସ୍ତେ ?”

“ଠିକାଦାର ସାହେବ ଚାହିଁଲ ପଠାଇଛନ୍ତି । ବାବୁ କହିଲେ, ସେ ପଛରେ ସାଇକଲରେ ଆସୁଛନ୍ତି ।”

ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟଙ୍କର ଗଲା, କାହାର ହସ, କାହାର ହାକୁଟି ଆଉ କାହାର ଗଳାଖଙ୍କାଗଲା ପରି କାଣ, କାହାର ଯୋତାର ମରମର୍, ଆଉ କାହାର ଛୁଙ୍କ—ବାହାରେ ରାମସୁଝି ଶୁଣୁଥିଲା ।

“ଗାଡ଼ି ଖରାରେ କାହିଁକି ଛୁଡ଼ା କରିଛ ? ସେ ନିମ୍ତ୍ରଣ ଗୁମ୍ଫା ନେଇଯା ! ବଳଦ ବି ଶୁଣାମ ନେବେ ।” ରାମସୁଝି କହିଲା ।

ଚେୟାରମ୍ୟାନ ସାହେବ ନିଜ ଦଳସହ ସେପାଖରୁ ଆସୁଥିଲେ ଏବଂ ଏପାଖରୁ ବଳଦଗାଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ବଳଦଗାଡ଼ି ଦେଖି ଫେରେ ଲୋକମାନେ ପଚାରିଲେ । କଥା ଶୁଣି କେତେ ଲୋକ ଖୁସି ହେଲେ; ଆଉ କେତେ ଲୋକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ।

ଓହ୍ଲଗଛ ଗୁମ୍ଫାରେ—

ଗୋଟାଏ ପଟେ କାର୍—

ଆଉ ପଟେ ଚୌକ—

ବଦାହୋଇଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଶ୍ୱାସନାଭରା ବାକ୍ୟ—ଏତିକିବେଳେ ଟ୍ରେସିଡେଣ୍ଟଙ୍କର ଗ୍ରେଟ୍ ଭାଇ—ଯିଏ ଗୁଜର ଅନ୍ୟେକ୍ଷଣରେ ଅଛି—ଦ୍ରୁତ କରାଗଲା ପାଇଁ ଆସି ଛୁଡ଼ାହୋଇଗଲା । ଦ୍ରୁତ କରାଗଲା ପାଇଁ, ଆବେଦନପତ୍ର ତଳେ ରଖିବା ପାଇଁ ସେତିକି ଜିନିଷ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚୌକ ଉପରେ ଡାହାଣ ପାଦ ରଖି ଆଉ ଜଂଦ ଉପରେ ଆବେଦନପତ୍ର ରଖି ତେୟାରମ୍ୟାନ ସାହେବ ଯେଉଁଠି ଦର୍ଜାର ଥିଲା ସେଠି ଦ୍ରୁତ କରାଗଲେ । ତାପରେ ନିଜର ଏହି ଉପକାର ଉପରେ ସେ ନିଜେ ହିଁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ହସିଦେଲେ ଓ ପୁଅଟିର ମୁହଁରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରମୋଦାର ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖିକରି କାର୍‌ର ପଛପାଖ ସିଟ୍‌ରେ ଯାଇ ବସିପଡ଼ିଲେ ।

ବାକି ଲୋକ ବି ଯାଇ କାର୍‌ରେ ବସିଲେ ।

ଇଞ୍ଜିନ ଷ୍ଟାର୍ଟ ହେଲା, ହର୍ଣ୍ଣ ବାଜିଲା, ଗାଡ଼ି ଯାଉଛି; ବାୟୁ, ଗୁଲିଗଲା ।

“ତେବେ ପୁଣି କଣ ହେଲା ? ପଇସା ପଠାଇଦେବେ ?” କେହି ପଚାରିଲା ।

“ହଁ ଭାଇ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଦେଖି ତ ନେଲେ । ସେତିକି ଯାଇ ସବୁ କାମ ସୁରୁକରି ପଠାଇଦେବେ ।” ସବୁ କିଛି ଜାଣିଛୁ ବୋଲି ଦେଖାଇଲାଲେ କେହି କହିଲା ।

“ତେୟାରମ୍ୟାନ କିଛି ଦେବେ ନାହିଁ ?” କିଏ ଜଣେ ପଚାରିଲା ।

“ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବି ପଇସା ଅଛି ?”

“ନହେଲେ ସରକାରଙ୍କ ପଇସା ଦବା ପାଇଁ ସେ ଏତେ ବାଟ କାହିଁକି ଆସିବେ ? ଏ ତହଲେଦାର କଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ଦେଖିକଣ ଯିବା ପାଇଁ ?” ଅଉ ଜଣେ କେହି ପଚାରିଲା ।

“ନିବାଚନ ପାଇଁ ତ ଏମାନେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଉଡ଼ାଇଦେଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଦାନ-ଧର୍ମ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପଇସା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଆଶା କରିବା ନିରର୍ଥକ । ସବୁ ନିଜ ନିଜ ଭାଗ୍ୟ । ଯଦି ସେ ଦିଅନ୍ତି ତେବେ ବି କଣ ଆମ ପେଟ ପୁରୁବ ? ଦୁନିଆରେ ଦାନ-ଧର୍ମର ଭାବନା ଥିଲେ ଆଉ କଣ ଦର୍ଜାର ? ମାସକୁ ଗୁରୁ ଥର ବର୍ଷା ହୁଏ ! ଏଇଟା ତ କଲିସ୍ତର, ପୁଅ, କଲିସ୍ତର ! ସେଇଆ ସମସ୍ତେ ଭୁଲିଛନ୍ତି । ଏ କଥା ମନେ ରଖିବୁ । ସେହି ଜିନିଷ ଆମ ଆଗରେ ଅଛି, ସେହି ଆମର ହୃଦ ନାହିଁ । ନ ହେଲେ ଅଗ୍ନିଦେବତାଙ୍କର ଆମ ଉପରେ ଏତେ ରାଗ କାହିଁକି ଦେଲା ? ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଘର କାହିଁକି ଜାଳିଦେଲେ ? ଆଗରେ ଥିବା ଜିନିଷ ଭଗବାନ ଉଡ଼େଇ ନେଇ ଗଲେ । ଫେରେ କିଏ ଦବ, ଆଉ କୋଉଠୁ ଦବ । ନିରାଶାରେ ଭାଗୁଡ଼ି କଣ୍ଠରେ କେହି ବୁଢ଼ା ଲୋକ କହିଲା ।

ତେୟାରମ୍ୟାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅସହ୍ୟ ଗାଳି ଦେଇ କିଏ ଜଣେ କହିଲା—“ଏମାନେ

ଆମର ଜୀବନ ଖାଇଯାଉଛନ୍ତି, ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କ'ଣ କରିବେ ? ଆଜି କ'ଣ ଦେଖି, ଏହି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ମତେ ଛବିଶି ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଛି ।” ଏତେ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇ-
ଯାଇଥିବାରୁ ସେ ଦୁଃଖୀ ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲା ।

ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଖୁସୀମନ୍ଦ କରିବା ଆଉ ତାଙ୍କ ପଛରେ ଜନତାକୁ ଖୁସୀମନ୍ଦ କରିବାର କଳାରେ ବିଶାରଦ ହେଉଛନ୍ତି ସେ ପ୍ରେସ୍‌ଡେସ୍କ । ପ୍ରେସ୍‌ଡେସ୍କ କହିଲେ, “ଯଦି ସେ ଛବିଶି ଟଙ୍କା ଥାନ୍ତା ତ ଦଶ ଟଙ୍କା କାଠ ମିଳିଯାଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ଦଶଟା ଭଙ୍ଗାଘର ମରାମତ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ତ ଶିଖାଗୁର । ଯଦି ଏହା ନ କରିଥାନ୍ତୁ...” ଏହି ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ସେ ଜନତାକୁ ସମବେଦନା କରାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଘର ପୋଡ଼ିଯାଇ ନ ଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ସେ ଅତି କମ୍‌ରେ ଏତକ କହିବା ପାଇଁ ସାହସ ବାନ୍ଧିପାରିଲେ ।

ରାମମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଏ କଥା ଶୁଣାଯାଉ ନ ଥିଲା । ତା ଘରୁ ସେ ଓହ୍ଲେଇ କୋଡ଼ିଏ ପଇଶି ଗଲ ଦୁରରେ ଅଛି । ସମସ୍ତେ ସେଠୁ ଚାଲିଗଲେ; କିନ୍ତୁ, ସେ ଚୌକ ପରାଜିତ ଶଯ୍ୟା ଦେହ ପରି ସେଇଠି ଝପେସିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ସେ ଚୌକ ଯେତେବେଳେ ରାମମୂର୍ତ୍ତି ପାଖରେ ଥିଲା ସେସମୟରେ ସେ ଯେତେ ଆନନ୍ଦ, ଯେତେ ସନ୍ତୋଷ ଓ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଲୋଶମାସ ନାହିଁ । ଆଲୁଅରେ ଚକ୍ରମ୍ବକ ହଉଥିବା ରଙ୍ଗବୁଡ଼ିକ ଓ ପ୍ରକୃତର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରରେ ଯେପରି ଫିକା ପଡ଼ିଯାଏ, ସେହିପରି ଫିକା ହୋଇଥିଲା ରାମମୂର୍ତ୍ତିର ଚେତନାର ଆଲ୍ଲା । ବାହାରୁ ମାଡ଼ି ଖାଇ ଆସିଥିବା ଦୁଧକୁ ଘରେ ଆହୁରି ମାଡ଼ି ଦେଉଥିବା ବାପ ପରି ତାର ମନ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଅଭିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରେ ଅପମାନିତ ହୋଇଯାଏ ସେତେବେଳେ ସେ ତାଠାରୁ ମଉଯିବା ଅଧିକ ଭଲ ମନେ କରେ । ସେହିପରି ରାମମୂର୍ତ୍ତି ଭାବିଲା, ଏ ଚୌକ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି-ଜଳିଯାଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ! ଘର ପଛକେ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଜଳିଯାଇଥାନ୍ତା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଚୌକ କୋଉଠୁ ଆସିଥିବା ଗାଦି ପରି, ପରିଶ୍ରମ କରି ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥିବା ପଦକ୍ଷେପ ପରି, ଯଶସ୍ୱାସ୍ତ କଲ ପରି ବା ଆସ୍ବାର ଆସ୍ତ ପରି ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ସେ ନିଷ୍ଠୁର ଅଧିକାର, ଅନ୍ଧନହେଉ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥିବା ଅହଂକାର ଓ ହଂଶୁଣ୍ଡ ସ୍ୱାର୍ଥରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ମାଦକତା ଏବଂ ଲାଲ୍‌ସାର ମର୍ତ୍ତି ମନେ ହେଉଥିଲା ।

ସେ ଭାବିଲା, ଏ ଚୌକକୁ ଘରକୁ ନବାକଥା ନୁହେଁ । ଯଦି ଆପେ ଆପେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ତ ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଭାଙ୍ଗି ଚାଲିରେ ଜାଳିଦେବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିନେଇଥିଲା । ଏଥିରେ ତାର ବିଶ୍ୱାସୀ ସାଥୀକୁ କଠୋର ହୋଇଉଠିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆଉ ବାହାରେ ପ୍ରଡ଼ା ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସେ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଲା ତାକୁ ଦେଖି ତାର ପତ୍ନୀ ପଚାରିଲା—“ତମେ ଏତେ ଭୟାବ୍ୟ କାହିଁକି ହୋଇଛ ?” ସହଦା କର୍ମିନ, ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ସୁନ୍ଦର ଭଣ୍ଡୁଥିବା ଚେହେରା,

ତାର ଏକଦମ୍ ବଦଳିଯାଇଛି, ଏ କଥା ସେ ବୁଝିପାରୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଟିକେ ଡରିଗଲା ମଧ୍ୟ । କୌଣସି ଭୂତ, ପ୍ରେତ ବା ଅସୁରର ଆକ୍ରମଣ ପାଇଁ ପାଇଁ ବହୁତ ଲୋକଙ୍କ ଠେଇଁ ଭାରତୀୟ ଭାବନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଯାଏ । ସ୍ଥାନୀୟତାରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ସେ କିଛିଟା ଅଶ୍ବସ୍ଥ ହୋଇଗଲା ।

ରାମମୁଣ୍ଡି ତା ମନର ବ୍ୟଥାକୁ ଭାଷା ଦେଇପାରିଲା ନାହିଁ । ତା ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିନଥିଲା ।

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ କେନ୍ଦ୍ର ସେ ଚୌକିକୁ ଚଉତିରା ଉପରେ ରଖିଦେଇ କହିଲା—
“ହେଉ ନଅନୁ, ଆପଣଙ୍କ ଚୌକି ।” ବାହାର ଦୁନିଆ ଆଡ଼କୁ ମୋଟେ ଧ୍ୟାନ ନ ଦେଇ ସେ ଚୌକିକୁ ସେଇ ଚଉତିରା ଉପରେ ଫୋପାଡ଼ିଦେଲା । ଚୌକି ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟି ଦୁଇଗୁଣ ରାଗ, ଆବେଶ ଓ ଆକୋଶରେ ଉଦ୍ବେଜିତ ହୋଇ ସିଏ ଚୌକିକୁ ତଳେ କରୁଡ଼ି ଦେଲା । ତେବେ ବି ସେ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ସେ ଅପମାନରେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇଗଲା । ଭୃଷ୍ଟ ସ୍ବର୍ଗରେ ସେ ଆହୁରି ଜୋରରେ କରୁଡ଼ି ଦେଲା । ଏଥରକ ସେଥିରୁ ଖଣ୍ଡେ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ତାର ପାଦରେ ବାଜିଲା, ଭାଙ୍ଗି କାଟିଲା । ଫେରେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ରୋଷେଇ ଘରୁ ତାର ପତ୍ନୀ ଭାଙ୍ଗିଲା ଘରେ କୋଉଠି କଣ ହେଉଛି । ବାହାରକୁ ବାହାରି ସେ ଦେଖେ ସେ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ତାର ପତି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ପରି ଛୁଡ଼ାହୋଇଅଛି ଓ ଆଉପାଖରେ ଚୌକି ଭାଙ୍ଗିକରି ପଡ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ତାର ଆକୃତି ତ ଅଛି—ସେ ଆକୃତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମ ସନ୍ଧ୍ୟାର ଛାଇ ପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ବର୍ଦ୍ଧି ଅନ୍ଧକାରର ରୂପ ଧାରଣ କଲା ।

ସବୁ ଖଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ଏକାଠି କରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଚୁଲିରେ ପକାଇଦେଲା ।

ତାର ଏ ବିଚାରକୁ ଆମେ କେବଳ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ; ବରଂ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପର ବ୍ୟଥା କହିବା ଉଚିତ । ସେ ବ୍ୟଥାକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ସେ ଦିନ ତା ଉପରେ ଯାହା ଯାହା ବିଦିଯାଇଥିଲା ସେସବୁ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ତନ୍ମୁ ତନ୍ମୁ କରି ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଯେଉଁ ଆଘାତ ପାଇଛି, ତାହା ଧୀରେ ଧୀରେ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ । ସମୟର ଅଞ୍ଚଳ ସବୁ କିଛି ଠିକ୍ କରିଦେବ ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ରାମମୁଣ୍ଡି ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲା—“ସେ ଦିନ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଚୌକି ଭାଙ୍ଗି ବା ସହଜ କଣ ସମ୍ଭବ ଥିଲା ? ଯଦି ଅଧିକାଂଶମାନଙ୍କ ଉପରେ ତାର ରାଗ ହେଲା ତେବେ ବିଚାର ଚୌକି କଣ ଦୋଷ କରିଥିଲା ?” ଯେତେବେଳେ ଅଧିକାଂଶମାନଙ୍କୁ କିଛି କହିବାକୁ ସାହସ ହୁଏନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଛୋଟ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ନିଜର ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବା ଅତି ସାଧାରଣ କଥା । ସେତେବେଳେ ସେ ବୁଝିପାରିଲା ଯେ ବଡ଼ମଣିଷମାନଙ୍କର ଭୁଲର ପରିଣାମ ସାମାନ୍ୟତା କାହିଁକି ଭେରିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ନାଟକର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ନୂଆ ଅଭିନେତା ଭଳି ଚୌକର ମନ ବୋଲି କହୁ ନଥାଏ । ମଣିଷମାନଙ୍କର ଥାଏ; କିନ୍ତୁ ସେ ମନରେ ବିବେକ, ସହସ୍ପୃହା ବା ଈମା ପରି ଗୁଣ ନ ଥାଏ ।

ଚୌକ ନିର୍ଜୀବ ଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ନିର୍ଜୀବ ହିଁ ଭାବିଲା ।

କିନ୍ତୁ ସତେ କି ଚୌକ କାନ୍ଦୁଛି—ତାର ସେହପରି କହୁ ମନେ ହେଉଛି ।

ଗୁଳିର ସନ୍ତାନରେ

ସେ ଗୁଲିଗଲେ ।

ମୁଁ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ଵାସ ଗୁଡ଼ିଲି, ଦୁଃଖ ଗୁଲି ଦେଇ ଆସିଲି । ଅଖିରେ ଲୁହ ଉଗିଗଲା ।
ପଥର ପରି ଫାଟକ ପାଖରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲି । ଗଲବେଳେ ଯାହା ସେ
କହିଥିଲେ, ସେହି କଥା ମୋ କାନରେ ବାଜୁଛି ।

“ମା ତତେ ଡାକୁଛି ।” ବନ୍ଧୁ ଆସି କହିଲା ।

ମୁଁ ଲୁହ ପୋଛିଥିବା ଦେଖି ସେ ପଚାରିଲା—

“କଣ ତୁ କାନ୍ଦୁଛୁ ?”

ଜୀବନରେ ହୁଏ ମୁଁ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ । ମୁଁ ମୋର ପିତାଙ୍କୁ ଜାଣେ ନା । ମୁଁ
ମୋ ମା’ କୋଳରେ ମଧ୍ୟ କେବେ ଆରାମ ପାଇନାହିଁ । ସେମାନେ କେମିତିଆ ଥିଲେ
ତା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ ।

କେବେ କେବେ ମୁଁ ଭାବେ—ଯିଏ ଦେବା ପରି ମା’ର ମମତା ଲେଖିଥିବ ଓ
ଦେବତା ପରି ବାପର ଆଦର ପାଇଥିବ, ସେ ହିଁ ଜୀବନରେ କେବେ ହସିପାରେ ।
ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ତ ତାହା ଲେଖା ନାହିଁ ।

ବଡ଼ଭାଇ ଅଛନ୍ତି—ଜନ୍ମ ସେ କେବେ ମତେ ହସିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।
ଭଉଜ ଅଛନ୍ତି, ଜନ୍ମ ସେ ମା’ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ; ହୋଇ ମଧ୍ୟ ପାରିବେ ନାହିଁ ।
ଏହି ଦୁହିଁଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ପ୍ରତିପାଳିତ ହୋଇଛି ।

ମୋର ପ୍ରତିପାଳନ କଲବାଲା ଭାଇ, ମମାଜର ବହୁତ ଆଦରଣୀୟ ଥିଲେ ।
ଭଉଜକୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଲୋକ ସମ୍ମାନ ସହ ଦେଖୁଥିଲେ । ସେ ଦୁହେଁ ସଂସାରକୁ
ଠକିବାରେ ଚଢ଼ୁର । ଦୁଃଖରେ ସ୍ନେହର ଅଭାବ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ ସ୍ନେହ
ଦେଖାଇବାରେ ସେ ପଟୁ ଥିଲେ ।

ମୋର ଅନେକ କଥା ମନେ ଅଛି । ଭଲ ପାଖରେ ଭଉଜୀ ମଧ୍ୟ ରହୁଥିଲା, ବଡ଼
ଘନ-ଘନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହୁଥିଲା । ମୁଁ ତ ପୁରୁଷ ଲୋକ । ସହନଶୀଳ ଥିଲି,
ସେଥିପାଇଁ ଆଦରର ଅଭାବ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜାକରି ଆଗ୍ରାରେ ରହୁଥିଲି ।

ଭଉଜୀ ପରେ ଆମ ମା’ ଆଉ ଗୁରୁତ୍ତି ପିଲା ଜନ୍ମ ଦେଇଥିଲା । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ
ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ ଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟଲୋକରେ ଧନ୍ୟଗଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପରେ ମୁଁ
ଜନ୍ମ ହେଲି ଓ ଜନ୍ମ ହେଉ ହେଉ ମା’କୁ ଏବଂ ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ବାପକୁ ମୁହିଁ ଦୁନିଆଁରୁ
ବଦାକଲି । ସେଥିପାଇଁ ଭାଇ ସାହେବ୍ ମୋ ଉପରେ ଅସନ୍ନ ।

ଜନ୍ମ ଭଉଜୀକୁ ମଧ୍ୟ ସିଏ ଏପରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ କାହିଁକି ଦେଖୁଥିଲେ, ମୁଁ ବୁଝି

ପାରୁ ନ ଥିଲ ।

ଯେଉଁ ଲୋକକୁ ସେ ଭଲ ପାଉଥିଲା, ତାକୁର ବାହା ହବାର ଇଚ୍ଛା ନିଶ୍ଚୟ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ହିଁ ତାର ଦୋଷ ଥିଲା । ମୋର ଆଖିଆନରେ ଭଲ ସାହେବ ଭଉଣୀକୁ ଭର୍ତ୍ତିଆ ମାରି ବାହାର କରିଦେଲେ । ଓ କବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ମୁଁ ଅପୈକ୍ଷ ହେଉଥିଲି ବୋଲି ମୋ ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରାଇ ମତେ ଭିତରକୁ ଘୋଷାରି ନେଇଗଲେ ।

ମୋର ମୁହଁ ସବୁବେଳେ ବନ୍ଦ ରହୁଥିଲା । ମୋର ଆଶା-ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ସବୁଦିନ ଦଳି-ଦିଆଯାଉଥିଲା । ମୁଁ ଏକବାରେ ବେକାର ଓ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଅଟେ; ନ ହେଲେ ଭଉଣୀର ଏ ଘୋର ଅପମାନ ଦେଖି ମୁଁ ରୁପ୍ତହୋଇ ଚେମିତ ରହୁଥାନ୍ତି !

ଯେବେଠୁ ମୋ ଭଉଣୀ ଏହି ନର୍କରୁ ଯାହୁ ପାଇ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲା, ମୋର ଦାୟିତ୍ବର ବୋହୂ ଦୁଇଗୁଣ ହୋଇଗଲା । ଘରର ସମସ୍ତ କାମ ମତେ ଏକଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଭଉଜ ସବୁବେଳେ ବେମାର ଥିଲେ । ଭଲ ସାହେବ ଭଉଜକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ଯେଉଁ ଦିନ ଭଉଜଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ବନ୍ଧୁ ଥିଲା, ସେ ଦିନ ମତେ ନିଶ୍ଚୟ ମାରିବାକୁ ବି ସମୟ ମିଳୁ ନ ଥିଲା । ଔଷଧ ଅଣ୍ଟିବାକୁ ଯିବା, ଭଲ ସାହେବଙ୍କୁ ଅନ୍ତିମ ପଠାଇ ଏବଂ ତାର ଘଣ୍ଟାକ ପୁଷ୍ପରୁ ଆଉ କେତେକ କାମରେ ଲାଗିରହିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଭଲ ଓ ଭଉଜ ଦୁହେଁ ମତେ ହତଭାଗା ଭାବୁଥିଲେ ଏବଂ ମୋ ହାତର ରକ୍ତା ଖାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସେହୁପରି ଶୁଖିଲା ଲାଗୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମାସର କୋଡ଼ିଏ ଦିନ ମୋର ହାତର ଖାଦ୍ୟକୁ ତାଙ୍କୁ ଭରସା କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେ ଦିନକର ଖାଇବା ରନ୍ଧି ମୁଁ ନିଜେ ଅଳ୍ପ ଦିନ ଖାଇଦେଇ ସ୍କୁଲ ଚାଲିଯାଉଥିଲି । ସ୍କୁଲରୁ ଆସୁ ଆସୁ ପୁଣି ସେହି ଧମକା, ଆଦେଶ ଓ ଗାଳି ।

ମୋର ଆଶାଗୁଡ଼ିକର ହତ୍ୟା କଲାବାଲା ଏ ଦୁହେଁ ମୋର ଅଧମର ଜୀବନ ପାଇଁ ଦାୟୀ ।

ପତି-ଲେଖିକର ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ ସୁଧାରବା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ଥାଇ ମୁଁ ନିଜେ କପରି ନିଜକୁ ମାରିପାରିଥାନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରକୃତ କଥା ଯେ ପରସ୍ତି ଚିରୁଡ଼ିକ ସାଙ୍ଗରେ ନିଜକୁ ଖାପ ନ ଖୁଆଇପାରି ମୁଁ ପତାରେ ଆବଶ୍ୟକମତେ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ପାରୁନଥିଲି । ଏହି ପରସ୍ତି ଚିରୁଡ଼ିକର ଅସଲ କାରଣ କଣ ଥିଲା ? ବଡ଼ଭାଇ ଏ କଥା ଉପରେ ମୋଟେ ଧ୍ୟାନ ଦେଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ପରସ୍ତାରେ ସଫଳ ହୋଇପାରିଲି ନାହିଁ, ଏଇଥିା କହି ସେ ମୋର ପତାପତ୍ତି ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ହାଇସ୍କୁଲର ପଢ଼ା ବନ୍ଦ ହବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ସ୍ପଷ୍ଟ, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଆଶାରୁପୀ ମାନବ ମରିଗଲା ।

ପୁଣି ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି କହି ନାହିଁ । ଭଲ-ଭଉଜଙ୍କର ଆବେଶଭର କଥା ଶୁଣିଯାଉଥାଏ । ତାଙ୍କର ଗାର ପରି ଗନ୍ଧଣ ବାକ୍ୟ-

ଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ ମୋ ହୃଦୟରେ ଲୁଚାଇ ନେଲି; କିନ୍ତୁ ସ୍କୁଲ ଖୋଲିବାର ଦିନକ ଆଗରୁ ମୋର ଅଭିଳାଷ ତାହାରେ ଆସି ଅଟକିଗଲା । ମୁଁ ପଚାରିଲି—

“ଭାଇ, ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ।”

ଭାଇ ସାହେବ ରାଗିକରି ନିଆଁ ବାଣ ହୋଇଗଲେ ।

“ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷ ଫେଲ୍ ହେଉଥିବୁ ତ ତୋର ପାଳନ-ପୋଷଣ କରିବାକୁ ଆମ ପାଖରେ ସୁନାର ପଞ୍ଜୁରୀ ତ ନାହିଁ । ଏ ଘରର ହିଅ ତ ଆମକୁ ଯୋଉ ଭବାର କରିପକାଇଛି । ତୁ ତାଠାରୁ ବଳିପଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଛୁ ।” ଭଉଜ ଖଟ ଉପରେ ବସି କହିଉଠିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ବିରକ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲି । ଭାଇ ମଧ୍ୟ ମୋ ଉପରେ ଅଭିଯୋଗ ଲଗାଇଥିଲେ ଯେ ମୁଁ ବଡ଼ ବେଶାଡ଼ର ଭବରେ କଥାବାଣ୍ଟା କରୁଛି । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି କହିଥିଲି—

“ପରୀକ୍ଷାରେ ମୁଁ କାହିଁକି ଭୂଷାଣ ହୋଇଯାଉଛି ନାହିଁ ? ଏ ଘରର କାମ କରିବା ଯୋଗୁ ଏବଂ ତମମାନଙ୍କର ଚାକର ହବା ହେଉ ।”

ଭାଇ ମତେ ମାରିଲେ । ଭଉଜ କାନ୍ଦିପକାଇଲେ—ଏଥିପାଇଁ ନୁହେଁ ଯେ ଭାଇ ମତେ ଶିକ୍ଷୁଥିଲେ; ବରଂ ଯେଥିପାଇଁ ଯେ ମୁଁ ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି କଥା ଶୁଣାଇ ଦେଲି । ଉଛୁଳି ଉଠୁଥିବା ଦୁଃଖ, ଆକୋଶ ଓ ନିରାଶାକୁ ମୋ ମନରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଲି ।

ସେହିଦିନୁ ମୋର ଚଳିବା ଆହୁରି କଷ୍ଟକର ହୋଇଉଠିଲା । ମୋର ଅବସ୍ଥା ଆହୁରି ଦୟାହୀନ ହୋଇପଡ଼ିଲା । କଥା-କଥାକରେ ଉଦାସ ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ମୁଁ ଭାରି ଏହାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ମାରି ଖାଇବା ଭଲ; ରାତି ବେଳା ଚିନ୍ତା ଚଳାଇ, ଦିନରେ ପଢ଼ାଯାଇପାରେ । ବହୁତ ଏପରି ଭାରିଲି, କିନ୍ତୁ କରିପାରିଲି ନାହିଁ କିଛି ।

ଦିନେ ଭଉଜଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ଭାଇ ସାହେବ କହିଲେ—ଏହିପରି ଝିଲ୍ ମାରି ଘରେ କେତେ ଦିନ ବସିରହିବୁ ? କୋଉଠି କିଛି କାମ ଖୋଜୁ ନୁ ?”

କାମ ! ମତେ କି କାମ ମିଳିବ ? କିଏ ଦେବ ? ମୁଁ କଲେକ୍ଟର ହବାକୁ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲି, କି ପଣ୍ଡାଜୀବେ ବସି ଦଶ ଜଣଙ୍କ ଉପରେ ହୁକୁମ ଚଳାଇବାର ଆଶା ବ ରଖୁ ନ ଥିଲି—କୌଣସି ସାଧାରଣ ଚାକରି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି; ଭାଇଙ୍କ ପରି ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି ।

କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ସ୍ବପ୍ନ ହୋଇ ରହିଗଲା । ଭାଇ ସାହେବ ତ ଅତି ସହଜରେ କହିଦେଇଥିଲେ ଯେ କୋଉଠି କିଛି କାମ ଖୋଜୁ ନୁ ? କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଜଣା ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ମୁଁ ଚାକରି ଖୋଜିବା ଯୋଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲି ।

ସମସ୍ତେ ପରି ଭୟଙ୍କର ଦେଖାଯାଉଥିବା ସମୟ ମୋ ପାଇଁ ଅଟକି ରହିବ ନାହିଁ । ଅନେକ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପରେ ଭଗବାନ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିଲେ ।

ହାତୀବାଦରୁ ଚିଠି ଆସିଲା । ଏହି ଦିଗଦ୍ୱାରା, ହାତୀକୁ ପାହାଡ଼ ପରି ଭରସା ଦିଆଇ ମାମୁଙ୍କଠାରୁ ଆସିଥିବା ଏହି ଚିଠିଟି ମୋତେ ଶହ ଶହ ହାତୀର ବଳ ଆଣିଦେଲା ।

ସେ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ସେହି ସହରରେ ଯିଏ କୋଉଠି-ନା-କୋଉଠି ମତେ ଗୁଣିବ ଦିଆଇବା ଭାବ ନେଲେ ବୋଲି । ଭାଇସାହେବଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ସେ ଯେପରି ମତେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ସେ ସମୟରେ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନରୂପୀ ମଣିଷ, ଯିଏ ଆଗରୁ ମଗସାରିଥିଲା ଶରୀର ପାଇଁ ଲାଜି ଉଠିଲା । ଫେରେ କଣ ଥିଲା—ଅନନ୍ତ ଓ ବହୁରଙ୍ଗୀ ସ୍ୱପ୍ନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ମତେ ଗୁଣିବ ମିଳିଯାଇଛି, କାମ କରିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉକ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର କେତେ ସୁଯୋଗ ମିଳୁଛି ଓ ପଢ଼ି-ଲେଖିକରି ବଡ଼ ହୋଇ ମୁଁ ମୋ ନିଜ ଆଖି ଆଗରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଯାଇଛି ।

ଧଳା ସାର୍ଟ, ଧଳା ପ୍ୟାଞ୍ଜି, ବାଁ ହାତରେ ସୁନ୍ଦର ଘଡ଼ି, କଳା-କଳା କୁଣ୍ଡଳିଆ ବାଲର ଟେଗ, ବାଲରୁ ବାହାରୁଥିବା ଦାମୀ ତେଲର ସୁଗନ୍ଧକର ମହକ ମନକୁ ଆନନ୍ଦିତ କରିଦେଉଛି । ଗୁଆରେ ଭାଇ ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ବଳି ଆସିଲେ ଗୁଲୁଛି ଏବଂ ହାତରେ ମୋର ଅଫିସର ଫାଇଲ୍ ମତେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଲା ପରି ରହୁଛି । ଅସନା ଜାଗାରେ ମୁଁ ହଠାତ୍ ଅଟକିଯାଇଛି । କିଏ ? କିଏ ସେ ?

ଭଉଣୀ ?

ଭଉଣୀ କଥା ମନେ ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଗୁଣିବ ମିଳିବା ପରେ ଭଉଣୀକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରି ସେହି ତପସ୍ୱିନୀର ପାଦତଳେ କ୍ଷମା ମାଗିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ଜୀବିତ ଅଛି ଭଉଣୀ, ମୁଁ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଅଛି । ମୁଁ ପିଲାଦିନେ ଯେତେବେଳେ ଅଳ୍ପବୟସ ଓ ନିବୋଧ ଥିଲି ସେତେବେଳେ ମୋର ନିଜକମାପଣ ଯୋଗୁରୁ ତତେ ଘର ଗୁଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଥିଲା, ତତେ ତଡ଼ି ଦିଆହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସବୁ ଦିଗରୁ ବଡ଼ ହୋଇଗଲିଣି । ମାମୁଙ୍କ ଦୟାରୁ ମତେ ଗୁଣିବ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛୁଡ଼ାହୋଇଛି; ଖୁବ୍ ପାଠ ପଢ଼ି ଉକ୍ତ ଦେଶରେ ମୋର ପବିତ୍ର ପରି ତୋ ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଅଛି । କଣ ତୁ ମତେ ଚିହ୍ନିପାରିଲୁ ନାହିଁ ? ମୁଁ ତୋର ସାନ ଭାଇ ଚିଠି ଅଟେ ।

ହୃଦୟ ଫାଟିଯାଇଥିଲା । ମାମୁଙ୍କ ଚିଠିକୁ ମୁଁ ମୋ ପ୍ରତିରେ ଲଗାଇ ଜାଳି ଧରିଲି । ଏହି ଚିଠି ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ ଆଣି ଆସିଛି । ଏତକ-ଲେ ଭଲ ମାହେବ ଆସିଗଲେ—

“ଆରେ, କିପରି କେମିତିଆ ସୁଆଙ୍ଗ ଲଗାଇଛି, ଭଲ । ଦିନ ଦି’ ପଦରେ ସପନ ଦେଖୁଛି ? ଯଦି ଏଠି ହଇସା ଦେଖୁଛି ବୋଲି ଭାବୁଛି ତେବେ ସେଠିକାର ଅବସ୍ଥା ବିଚିତ୍ରେ ଦେଖିଆ ।” ଧମକାଇ କରି କହିଲେ !

ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ ମୋଠାରୁ ହାତ ପାଇ ଖୁସି ହୋଇଥିବେ । ଗୋଲମର

ବୋକାମୀକୁ ସମସ୍ତେ ସହଯାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନିଜର ଅଧିକାର, କଣ୍ଠିବ୍ୟ ଏବଂ ଆଇନ-କାନୁନ କଥା କହିଲବାଲା ଗୋଲମକୁ କୌଣସି ମାଲିକ ସହ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦୁହେଁ ଖୁସି ହୋଇଥିବେ । ରେକଗାଡ଼ିରେ ଚଢ଼ିବା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଭାଇ ଆଖିରେ ଆତ୍ମୀୟତାର ଝଲକ ଲେଖିମାଟ ଦେଖାଦେଇ ନ ଥିଲା ।

ମୁଁ ହାଇଦ୍ରାବାଦରେ ପହଞ୍ଚିଗଲି । ଅମରାବତୀ ଭଳି ସୁନ୍ଦର ଭବନରେ ପାଦ ପକାଇବାକୁ ମତେ ଭର ମାଡ଼ୁଥାଏ । ଏତେ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ଓ ବେଶ୍ ଖ୍ୟାତସମ୍ପନ୍ନ ମାମୁଙ୍କ ଅଗ୍ରସ୍ଥରେ ମୋର ଆଗୁର-ବ୍ୟବହାର କିପରି ଦବା ଉଚିତ, ଏହାହିଁ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି ।

ମାମୁ ଦେବତା ପରି ଲୋକ । ମତେ ଜରିଜରି ଅରହୁର ହଉଥିବା ଦେଖି ସେ ହସିଦେଇ କହିଲେ—“ଏ ଘର ତ ତୋର ।” ତାଙ୍କର ଘସରୁ ଏହି ଭାବ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଝଲସି ଉଠୁଥିଲା ଯେ ମୁଁ ସେହି ଘରର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ହୋଇଯାଇଛି ।

ମାହିଁ ମୋ ଯାଙ୍ଗରେ ବେଶି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବେଶ୍ ଭାଇ ଓ ପୁରୁଷମ୍ମା ମୋ ସାଥରେ ମିଳିମିଶି ରହୁଥିଲେ । ବେଶ୍‌ଭାଇ ଜାକ୍ରାସ ପଡ଼ିପାରିଥିଲେ ଏବଂ ପୁରୁଷମ୍ମା କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ।

ସେ ଦୁହେଁ ଦେଖିବାକୁ କଣ୍ଠେଇ ପରି ସୁନ୍ଦର । ତାଙ୍କର ଦେହ ବଡ଼ତ ନରମ ଓ ମନ ବଡ଼ ମୃଦୁବାନ ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲା । ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୋର ଅବସ୍ଥା କଣ ? ତେବେ ବି ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ଆଦର ମନେ ଏହା ସବୁ ଭୁଲାଇଦେଲା । ଏହି ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ କରାଉଥିବା ସେହି ଅଦୃଶ୍ୟ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱରୂପ କରି ହଜାର ଦେବତାଙ୍କୁ ମୁଁ ହାତଯୋଡ଼ି ପ୍ରଣାମ କରୁଥିଲି ।

ହାଇଦ୍ରାବାଦ ଆସିବାର ଦୁଇ ମାସ ବିତିଗଲା ।

ମାମୁ ଆଠ ପ୍ରହର କିଛି-ନା-କିଛି କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହନ୍ତି । ନିଜେ ନିଜେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଗୁଳିଆ ବିଷୟରେ କଥା ଉଠାଇବା ପାଇଁ ମୋର ସାହାସ ହଉ ନ ଥିଲା । ଦିନେ ବେଶ୍‌ଭାଇ କହିଲେ—

“ତୁ କଟି ବହୁତ ଭଲ ଡିଆରି କରୁଛୁ ।”

ମତେ ଲଜ ମାଟ୍ଟଲା ।

“ପ୍ରକୃତରେ . . . ରୋଷେଇ କାମ ଏତେ ଭଲଭାବରେ ଶିଖିବା ପାଇଁ କେତେ ସମୟ ଲାଗିଛି ? କିଏ ତତେ ଶିଖାଇଛି ? ପରଦିନ ତୁ ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ତର୍କାରି ରାନ୍ଧୁଥିଲୁ, ସେ ତ ଏକଦମ୍ ଲଭଲା ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ତତେ କହୁଛି ବୋଲି ବାରମ୍ବାର ଭାବୁଥିଲି, କି ଭୁଲିଯାଇଥିଲି । ପ୍ରକୃତରେ ମୋ ମା’ ମଧ୍ୟ ଏପରି ତର୍କାରି କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।” ମୋ ଆଖିକୁ ଗୁଣ୍ଠି ସେ କହିଲେ ।

“ଭାଇ ସାହେବଙ୍କ ଘରେ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ରାନ୍ଧୁଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସିଏ କେବେହେଲେ ମୋର ପ୍ରଶଂସା କରି ନ ଥିଲେ ।”

“ସ୍ବାଦ କି ଜନସ୍ତ ତାଙ୍କୁ କଣ ଜଣାଅଛି ?”

ବେଣ୍ଟ ଶ୍ରୀ ମତେ ସ୍ବର୍ଗକୁ ଟେକିଦେଉଛନ୍ତି; ସୁବିଧା ପାଇ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମୋ କଥା କହିଦେଲି ।

“ମାମୁ ମୋତେ ଏପରିକି, କୌଣସି ଗୁଳିରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ନାହିଁ, ଅତି କମ୍ରେ ତମେ ଯଦି ମୋ କଥା ଟିକେ ତାଙ୍କ କାନରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି, ତ ବଡ଼ ଉପକାର ହୁଅନ୍ତା । ମୁଁ ନିଜେ ତାଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି; କିନ୍ତୁ ତର ମାଡ଼ୁଛି ।”

ବେଣ୍ଟ ଶ୍ରୀ ଠୋ-ଠୋ ହୋଇ ହସିଲେ ।

“ଆରେ, ତର କଣ ପାଇଁ ? ସେ ତ କିଛି ବାପ, ସିଂହ ତ ନୁହେଁ, ସେ ତତେ ଖାଇଯିବେ ? ହଉ ଭଲ କଥା, ମୁଁ ଚାହେଁ ।”

ମୁଁ ଫେରିଲାବେଳେ ସୁଗୁଣ୍ଡା ଘରୁ ଚାଲିଯିବା ଦେଖି ଦେଖିଲି । ଖବର ମିଳିଲା ଯେ ସୁଗୁଣ୍ଡାର ଦୁଇଜଣ ସାଙ୍ଗ ତା ସହତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ । ମୁଁ ଆଗମରେ ଶେଷେଇ ଘରଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିଲି, ଏତିକିବେଳେ ସୁଗୁଣ୍ଡା ତାଳିଲା । ଏତେକ୍ଷ୍ମିଏ ଝିଅଙ୍କ ମଝିକୁ ସେ ଘରକୁ ଯିବାକୁ ମତେ ସଙ୍କୋଚ ଲାଗୁଥିଲା ।

“ଏହି ଅମର ରାଜା ନା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତମେ ଯେଉଁ କଫିର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲ, ତାକୁ ଏଇ ମହାଶୟ ନିଆରୀ କରିଥିଲେ । ଏ ଆମର ମାମୁମୁଅ ଶ୍ରୀ । ପଡ଼ାରେ ଓ ବୟସରେ ଛୋଟ । ନ ହେଲେ ତ ମୁଁ ଏହାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ହବାକୁ ତିଆରି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଆଉ ଦୁହେଁ ମୋର ସାଙ୍ଗ ।” ସୁଗୁଣ୍ଡା ମଜା କରି କହିଲା ।

ଦୁଇଜଣଯାକ ସାଙ୍ଗ ଖିଲି ଖିଲି ହୋଇ ହସିଉଠିଲେ । ମୁଁ ଘର ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲି । ସୁଗୁଣ୍ଡାର କଥା ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୋ କାନରେ ବାଜୁଛି—“ବୟସରେ ଓ ପଡ଼ାରେ” ମୁଁ ଛୋଟ । ବାପୁ, ଆଉ କୌଣସି କଥାରେ ନୁହେଁ । ବାପୁ, ଏହି ଯଥେଷ୍ଟ । ସୁଗୁଣ୍ଡା ମନରେ ମୋ ପ୍ରତି କୌଣସି ଘୃଣ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ମୋ ଭିତରେ ଜୀବନ ପୂରାଇଲା ପରି ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ।

ତାପରଦାନ ବେଣ୍ଟଶ୍ରୀଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ—ବଡ଼ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ପାଳନ କରାଗଲା । ସେଦିନ ସକାଳୁ ମୁଁ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଛି, ନିଶ୍ଚୟ ମାଗବାକୁ ବି ବେଳ ନଥିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ବେଣ୍ଟଶ୍ରୀଙ୍କର ସବୁ ସାଙ୍ଗମାନେ ଆସିଲେ, ସେଥିରୁ ଅଧାଅଧ ପ୍ରାୟ ଝିଅ ଥିଲେ । ମୁଁ ଯାହା ସବୁ ଖାଇବା ଜନସ୍ତ ତିଆରି କରିଥିଲି, ସେ ସବୁ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିଲି । ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନମତ ମଧ୍ୟରେ ଯିବା-ଆସିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ କେଜାଣି କାହିଁକି ଭିତରେ ଭିତରେ ମତେ ଶ୍ରୀ ଖୁସି ଲାଗୁଥିଲା । ସାତ ଘର ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥିଲା । ସେଠିକି ଆସିଥିବା ଲୋକଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ହସରେ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଉତ୍ସାହ ମୁଁ ପାଇଲି ।

ତତ୍ତ୍ୱମା ପିତ୍ତ କିଏ ଜଣେ ବେଣ୍ଟ ଶ୍ରୀଙ୍କୁ ମୋ ବସ୍ତ୍ରରେ କିଛି କହିଥିଲା—

“ଆହୁ, ବେଣ୍ଟ ! ତୁମର ନାୟର କୁଆଡ଼େ ଗଲା କି ? ଇସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଟୋକା ରଖିଛ ଜଣାପଡ଼ୁଛି ।”

“ସେ ତ ରୁଷିକର ନିଜ ଗାଁକୁ ଯାଇଛି । ସ୍ବାକୁ ଆମେ ଆମ ଗାଁରୁ ଡକାଇଛୁ” ବେଣ୍ଟଭାଇ ଜବାବ ଦେଲେ ।

“ଛଡ଼, କିଛି କଥା ନାହିଁ, ଇସ୍ତେ ତ ତା’ଠାରୁ ଭଲ ।”

ଚଷମାବାଳର ପ୍ରଶଂସାରେ ମୁଁ ସୁ ଓ ହେଲି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ବେଣ୍ଟଭାଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ମୋ ବିଷୟରେ ଏପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହବାରୁ ମୋର ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହେଲା । ତେବେ କଣ ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ଘରେ ଶେଷେଇ କାମ କରିବାକୁ ଆସିଛି ? ଚଟକର ସେଠୁ ଚାଲିଯାଇ ଗୋଟାଏ କଣରେ ଲୁହ ପୋଛିଲି । କାନ୍ଦୁ ଉପରେ କାନ୍ଦାର ହାତର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ମୁଁ ତମକି ପଡ଼ିଲି ।

ଭୟରମ୍ ମହାଶୟ ।

ଭୟରମ୍ ବେଣ୍ଟ ଭାଇଙ୍କର ସାଙ୍ଗ । ଦୁଇ ଜଣ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ଏଠାକୁ ଯିବା-ଆସିବା କରନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଆସନ୍ତି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ନିଶ୍ଚୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ମୋ ସହୃଦ ଖାଲି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଆସିନାହାନ୍ତି; ବରଂ ମତେ ଚୁକି ଶିଖାଇବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ଏ କଥା ସେ ନିଜେ ମତେ କହିଲେ ।

“ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି ତୋର ଏହିପରି ଦଶା ହବ । ବଡ଼ଘର ଲୋକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ତୁ ଖାଟ ହୋଇଯାଉଛ । ବାସ୍ତବରେ ତୁ ଏଠାକୁ ଆସି ଭୁଲ୍ କରୁଛ । ଆଜି ଏଠି ତୋର ଯେଉଁ ଅସମାନ କରାଗଲା, ସେଥିପାଇଁ ଖରାପ ଭାବରୁ ନାହିଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ସହ କାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଇଠି ରହ ନିଜର ଭଲ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥା । ଯଦି ତୋର କୌଣସି ପ୍ରକାରର ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର ତ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିବୁ, କୁଣ୍ଡା-ବୋଧ କରିବୁ ନାହିଁ ।”

ଏଇ କଥା ଦୁଇ ପଦ କହି ସେ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୋର ଦୁଃଖର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେହି ଦିନ ରାତିରେ ସାହସ କରି ମାମୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲି—“ମୋର ଚାକିରି ଦରକାର ।”

ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଶୁଣି କହିଲେ—“ଚାକିରି ନାହିଁ ବୋଲି ତୋର କଣ କିଛି ଅଭାବ ହେଉଛି, କହିଲୁ ?”

“ଅଭାବ କଥା ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ମୁଁ ଚାକିରି ବିଷୟରେ କହୁଥିଲି । ଚାକିରି ପାଇଁ ମୁଁ ଏଠିକି ଆସିଥିଲି ।”

“ଠିକ୍ ଅଛି, ପୁଅ ! ଲୋକମାନେ ଚାକିରି କାହିଁକି କରନ୍ତି ? ଯେତେ ପୋଷାକାଳୁ ତ ? ସତକଥା କି ନୁହେଁ ? ତେବେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛୁ କାହିଁକି ? ଏଇଠି ରହ ଆମ ସାଙ୍ଗରେ, ଆମେ ସବୁ ସାହା ଖାଉଛୁ, ଯେଉଁଠି ତୁ ବି ଖାଆ । ବାସ୍, ଆଜି କଣ

ଦର୍ଦ୍ଦର ?”

ମାମୁଙ୍କ କଥାରେ ସେହି ସଙ୍କେତ ଥିଲା ତାହା ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଲି । ମୁଁ ନାଗର ହୋଇପଡ଼ିଲି । ତାଙ୍କୁ ବଣ କହୁବ, ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନଥିଲି ।

“ଏତକ ଟିକେ କଥା ପାଇଁ ମୋର ଭାଇଙ୍କ ଘର ଛାଡ଼ି ଏଠିକି ଆସିବାର କଣ ଦର୍ଦ୍ଦର ଥିଲା ? ଯେତେ ତ ସେଠି ମଧ୍ୟ ମୋର ଭରସା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମାମୁ, ମୋର ଭବେଶ୍ୟ ଏହା ନ ଥିଲା ଯେ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କର ଗୋଲମି କରୁଥିବି । ମୋର ମଧ୍ୟ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ରହିଛି, ସେଇଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ମୁଁ ବଞ୍ଚିରହିଛି । ମତେ ଯିବାକୁ ଦିଅ ମାମୁ, ମତେ ଯିବାକୁ ଦିଅ ।”

ମାମୁଙ୍କର ରାଗ ଚାଲି ଗଲା ।

“ଛୋଟ-ବଡ଼ କିଛି ବିଚାର ନ କରି ତୁ କଣଗୁଡ଼ାଏ କରୁଛ ? ସେଦିନ ତୋ ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଭୁଲ କରି ମୁଣ୍ଡକୁ ବସିବ ଟାଣିନେଲା । ତାର ପତି ମରଣପନ୍ଥା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପିଇସା ଦରକାର, ଔଷଧ ଦରକାର, ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ଲକ୍ଷେ କଥା ଲେଖୁଛି । ସେଦିନ ମୁଁ ତା ଆଖିରେ ମୁଁ-ପରି ଦୃଶ୍ୟ ନଥିଲା; ତା ଭାଇ ମଧ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟନଥିଲା । ଆଜି ଆମର ସାହାଯ୍ୟ ଦର୍ଦ୍ଦର । ହେଉ ନେ, ଏଇ ଚିଠି ପଢ଼ି ଦେଖେ । ସେ କିପରି ଅବସ୍ଥା ଗେରୁଛି ବୁଝିପାରୁ ଓ ତୋର ଅକଲ ଆସିବ । ନହେଲେ ତୁ ମଧ୍ୟ ତାରି ବାଟରେ ଯାଇ ତୋର ଜୀବନ ଧ୍ୟୁସ କରିବୁ । ଯା...କାଲି ଏତକିବେଳକୁ କଣ ଠିକ୍ କଲୁ ମତେ ଜଣାଇଦରୁ ।”

ଛୁଲ, କପଟ, ଠକାମି, ଅନ୍ୟାୟ ।

ମୋର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏଥିଭିତରେ ମାମୁ ଜାଣିଯାଇଥିବେ ।

ଏଠି ମୋର ଭିତରେ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଲେ ହୃଦୟ ଫାଟିଯାଉଛି । ଖଟରେ ତାଙ୍କର ଦେହ ଲାଗିଯାଇଛି । ଦିନକୁ ଦିନ ତାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ଖରାପ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି ।

ନାନା ଆଖିରେ ଅବକା ଆଉ ସେହି ତେଜ ନାହିଁ, ତା କଥାରେ ଆଉ ସେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଉତ୍ସାହ ନାହିଁ । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣ ମୋର ଭିତରେ ଖଟିବାର ବେମାର । ଏଥିରେ ତିଳେମାଣ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଆଠ ପ୍ରହର ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଶୁଣା କରୁଥାଏ, ତା ସାଙ୍ଗରେ ଛୋଟର ପାଟିଗୋଲ ।

ଏହି ହୃଦୟ ମୋ ଭଉଣୀର ପରିବାର ।

ସେବେଠୁଁ ମୁଁ ଏ ଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେଲି, ମୁଁ ମାଗୁଛି, ମୋର ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଫୁଲୁଥିବି ନାହିଁ । ରୋଷେଇ କାମ, ପିଲାକୁ ସମ୍ଭାଳିବା, ଔଷଧ-ପତ୍ର ବଜାରରୁ ଆଣିବା ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ଭାର ମୋ ଉପରେ ।

ଗୋଟିଏ କଥା ସତ ଯେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଦୁଇଟି ଘରେ ଖଟିଛି । କିନ୍ତୁ ଅଭିମାନ ଛାଡ଼ିକରି, କିଛି ଡରକରି ଆଉ କିଛି ମୋର ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକାଂକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକୁ ପୂରଣ କରିବା ଲୋଭରେ । ସେ ଦୁଇଟି ଘରେ ମୁଁ ଗୁରୁର ହସାବରେ କାମ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଏଠିକାର

ଅବସ୍ଥା ଅଲଗା ।

ଏହା ତ ମୋର ପ୍ରାଣଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରିୟ ଭଉଣୀର ଘର । ମୋର ସେବାରେ ମୋର ଭଣୋଇ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲାଭ କରିବେ, ଏହି ଆଶାରେ ମୁଁ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ତ୍ୟାଗ କରିପାରେ । ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ ଉନ୍ନତ କରି ବଡ଼ ଗୁଡ଼ିର କରି ମୁଁ କାହାକୁ ଖୁସି କରିପାରିବି ? ମୁଁ ମୋ ନିଜ ଭଉଣୀ ପାଇଁ ଯେତେ ସେବା କଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ରକ୍ତ ଅଣ୍ଡା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ସେଥିରେ ମୋର ଅଭିମାନ ଉପରେ ଆଘାତ ଲାଗିବ ନାହିଁ; ବରଂ ସେଥିରେ ମୋର ମନରେ ଏକ ଅସୁଖ ସନ୍ତୋଷର ଭାବ ଜନ୍ମିବ । ମୋର ଦେଶ ପରି ଭଉଣୀର ଯେତେବେଳେ ମୋର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାର କିଛି କାମରେ ଆସିଥିଲି, ଏଇଥିରେ ଯେଉଁ ଖୁସି ସେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ରହିବ ।

କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ଏହି ସବୁ କଥା ଏତେ ସରଳଭାବେ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଗର୍ବର ବାସ୍ତବ୍ୟ-ସୈନ୍ଦବ୍ୟର ପରିଚୟ ତ ଦେଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ କଥା ମୋ ହୃଦୟରେ କିପରି ଖରାପ ପ୍ରସାର କରିଥିଲା, ସେକଥା ସେ କଲ୍ଲନା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଏହି ଗାଁରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହେଲା । ଭଣୋଇଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ବଜାରରୁ ଔଷଧ ଆଣିଥିବାବେଳେ ସେ ମତେ ଦେଖିନେଲେ; ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ —

“ତୁ ସେଠୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ମତେ ତ ଜଣାଇ ଦେଇଥାନ୍ତୁ ।”

ମୁଁ କୁପ୍ ହୋଇ ରହିଲି ।

“ଆଜ୍ଞା ! ଏଠି କି ଗୁଡ଼ିର ମିଳିଛି ? ଭଉଣୀର ଘରେ ଗୋଲମି ତ ?”

“ତାଙ୍କର ସାହେବ !”

ମୁଁ ପାଟିକରି ଉଠିଲି । ମୋ ଆଖିକୁ ଦେଖି ସେ ସମ୍ଭାଳିଗଲେ । ପରେ ମୁଁ ଲଜିତ ହେଲି ।

“କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ଆପଣ ଥରେ ମୋ ଭଣୋଇଙ୍କୁ ଦେଖିନିଅନ୍ତୁ । ଆମ ଘର ଏଭିଠି ପାଖରେ । ଆପଣ ମୋର ଭଉଣୀକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖନ୍ତୁ । ସବୁ ଦେଖିଯାଉ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କୁହନ୍ତୁ । ତେବେ ମୋର ଦୁଃଖ ହବ ନାହିଁ । ଆସନ୍ତୁ, ତାଙ୍କର ସାହେବ !”

ଆଉ କେହି ହୋଇଥିଲେ ମୁଁ ମୋର କଥା ଏପରି ବିସ୍ତାରିତଭାବେ କହି ପାରି ନ ଥାନ୍ତି ଓ କହିବାର ଦର୍ଜାର ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସେ ହୃଦୟବାଦ ସଜ୍ଜନ । ମୁଁ ବୁଝି ନ ଥିଲି କି ସେ ଭଲ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଭୁଲ୍ ବୁଝନ୍ତୁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଘରକୁ ନେଇଆସିଲି ଏବଂ ପାଖରେ ବସାଇ ସବୁ କଥା ବୁଝାଇଦେଲି ।

ଜଣାନାହିଁ ସେ କଣ ବୁଝିଲେ । ମତେ ତ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଭଣୋଇଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । ‘ଗ୍ରେଟ୍ ପିଲାର ଗାଲକୁ ସୈନ୍ଦବ୍ୟରେ ଟିକେ ଚୁମୁଟି ଦେଇ ଏବଂ ହାତ ହଲାଇ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲି ।

“ରୁ କେତେ ଥର କହୁଛୁ ଯେ ରୁ ଆଗକୁ ଆହୁରି ପଢ଼ିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ । ତୋ ଉପରେ ଦୟା ହୁଏତ ଅନେକ କାରଣ ଅଛି, ସେଥିରୁ ମୁଁ କହୁପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୋର ପଢ଼ିବାର ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାର ଠିକଣା କରିନେଇଛି । ଏହି କଥା ମୁଁ ତଳେ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲି, ଏତିକିବେଳେ ରୁ ଏଠିକୁ ଚାଲିଆସିଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ... ସେ ଆଉ କିଛି କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ମୁଁ ମଝିରେ ହିଁ କହିଦେଲି—

“ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ସାହେବ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ସେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ମୋର ଭଉଣୀକୁ ପୁଣି ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ମୋର ଭଉଣୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଆପଣ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଆପଣ ଯାହା କିଛି କରପାରିବେ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ମୋର ଭଉଣୀଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ବାପା, ସେହି ଯଥେଷ୍ଟ, ଆଉ କିଛି ଚାହୁଁ ନାହିଁ ।”

ମୋ ପିଠି ଆଗୁଡ଼େଇ ସେ ଚାଲୁ ଚାଲୁ କହିଲେ—“ଏହି ପୃଥିବୀରେ କେତେକ ଅଭାଗୀ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ପୁଣି କରିବା କାହାର ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।”

ତାଙ୍କର ଏ ଶେଷ କଥାପଦକ କାହାକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କହିଗଲେ ? ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ସଙ୍କେତ କରି ? ନା ଭଉଣୀଙ୍କର ଖରାପ ଅବସ୍ଥା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ?

ହେ ଭଗବାନ ! କହୁଥିଲୁ କି ତାଙ୍କର ସଙ୍କେତ ମୋର ଆଡ଼େ ଥିଲା । ମୁଁ ହତଭାଗ୍ୟ ଅଟେ । ମୁଁ...

କୋଠାଘର

“ଆସ୍ତେ ବରସାକୁ ମେଁ... ..”

“ଆରେ ହୃଦୟଗା—ତେଲୁଗୁ ଗୀତର ରେକର୍ଡ଼ ଲଗାଇ ଦେ’ରେ ଭାଇ !”

“ଆରେ, ରୁମେ ତୁମ୍ଭ ରୁହ ବାଲମ୍ମା...”

“ତୁମ୍ଭ ରହବ କିପରି ! ସବୁ ପଇସା ସେହି ନିକମ୍ମାକୁ ଦେଇଆସିବୁ । ତେଲୁଗୁ ଗୀତ ଲଗେଇଦିଅ ଭାଇ !”

ରାଜୟା ରେକର୍ଡ଼ ବଦଳାଇ ତେଲୁଗୁ ଗୀତ ଲଗେଇଲା—“ରାଦେ ତଲି ନିମ୍ମ ରାଦେ ତଲି” ଗୀତ ବାଜୁଥିଲା ।

ଏଠାକୁ ଆସିବାର ମୋର ଗୋଟିଏ ସପ୍ନା ହୋଇଛି । ସନ୍ଧ୍ୟା ୬ଟା ହେବାକ୍ଷଣି ଏହି ରେକର୍ଡ଼ ସଙ୍ଗୀତ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ । ଆମ ଘର ସାମନାରେ ଗୋଟିଏ ଛପର ଘର ସମ୍ମୁଖରେ ମାଟିର ଛୋଟ ଛୋଟ ଚଉକର । ଗୋବରରେ ଲିପିପୋଛି ସଫାସୁତୁର ଅଗଣାରେ ଫଟା ପୁରୁଣା କମ୍ବଳ ବସ୍ତ୍ରର ରାଜୟା ଛାମଫୋନ୍‌ର ରେକର୍ଡ଼ ବଜାଉଛି । ବାଲମ୍ମା ମାଟି ଚଉକର ଉପରେ ବସି ଚାଉଳରୁ ଗୋଡ଼ି, ଧାନ ବାଛୁବାରେ ଲାଗିଛି । ସକାଳୁ ବନ୍ଦନରେ ପଡ଼ୁଥିବା କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଛୁଡ଼ିଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ଆଗମରେ ଆଖପାଖରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସପ୍ନା ହେବ ମୁଁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଦେଖିଆସୁଛି । ମୋର ଅପା ତଳେ ରାଜୁଛି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଛୁଇଁଉପରକୁ ଯାଇ ଥଣ୍ଡା ପବନରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ବହୁର ଗୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇଛି କି ନାହିଁ ରାଜୟାର ବାରମ୍ବାର ଲଗାଯାଉଥିବା ରେକର୍ଡ଼ “ଆସ୍ତେ ବରସାକୁ” ବାଜୁଛି । ସେତେ ଭଲ ଗୀତ ହେଉ ପଛେ, ତାକୁ କେତେ ଥର ଶୁଣାଯାଇପାରେ ?

ଏହି ପ୍ରକାର ରାଜୟାର ଲଗାହୋଇଥିବା ରେକର୍ଡ଼, ସେହି ରେକର୍ଡ଼ ସହୁତ ତାଲ ଦେଉଥିବା କୁକୁଡ଼ାମାନଙ୍କ ସ୍ବର ଏବଂ ଏହି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ପାଟିରେ ଶୁଣାଯାଉଥିବା ବାଲମ୍ମାର ଗାଲିବୁଲି—ଏହି ସବୁ ଘଟଣା ନେଇ ମୋର ପଢ଼ାପଢ଼ି ବିଲୁଲୁ ହୋଇ ପାରୁନଥିଲା । କେତେବେଳେ ରାଜୟାକୁ ଏବଂ କେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଲହଡ଼େଇ ବାଲମ୍ମା ଗାଲି ଦେଉଥିଲା ।

କୋଠାର ଛତ ଉପରେ ଠିଆହେଲେ ଦୂର ବଜାରର ବଡ଼ ବଡ଼ କୋଠାମାନଙ୍କର ଘାପ ଆଲୁଅ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ଆମ କୋଠା ପାଖରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଚଟାଣ । ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ସହୁତ ଲାଗି ଲାଗି, ତଥାପି ମଧ୍ୟ ଦୂରଛଡ଼ା ଦେଖାଯାଉଥିଲେ । ସେହି ଚଟାଣକୁ

ଦେଖିକରି ମୁଁ ଡରିଯାଇଥିଲି । ସେଥିରୁ କୌଣସି ଚଟାଣ ଯଦି ଏପଟ ସେପଟ ହୋଇଯିବ ତେବେ ଆମ ଘର ଉପରେ ପଡ଼ିଯିବ । ଲୋକ କୁହନ୍ତି, ପରାଣ ବର୍ଷ ହେଲଣି ଏହି ଚଟାଣ ଯେପରି ଥିଲା ସେପରିଭାବେ ଏଇଠି ପଡ଼ିରହୁଛି । ଗୋଟିଏ ପଟେ ଏହି ଭୁଲ ଭଲ ଚଟାଣ ଏବଂ ଅନ୍ୟପଟେ କାନକୁ ଫଟେଇଲା ଭଳି “ଆସ୍ତେ ବରଷାକୁ ମୋ...” ଗୀତର ସ୍ଵର—ଏଥିରେ ସୁଣି ପଡ଼ିବା କିପରି ହେବ ? ସେହି ପାହାଡ଼ର ପଛପଟେ ଲୁଚିଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଠିକ୍‌ଭାବେ ଦେଖିପାରୁ ନାହିଁ—ଏହି ଗାଲି-ଗୁଲୁ ଏବଂ କୋଳାହଳ ମଧ୍ୟରେ ।

ସେଉଁଦିନଠାରୁ ଭିଣୋଇଙ୍କର ହାଇଦ୍ରାବାଦକୁ ବଦଳି ହେଲା ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେ ମୋତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଉପରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଠାଉଥିଲେ । ଛ’ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲେ ତ ଶେଷରେ ଗଲା ଉପେନ୍ଦ୍ରର ମାସରେ ମୁଁ ଆସିଲି । ତାଙ୍କ ଘର ହାଇଦ୍ରାବାଦର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗଳରେ । କୋଠାଘର ଏବଂ ସେହି ଗଳର ଶେଷ ଘର । ସେହି ସଙ୍ଗାଣ୍ଡି ଗଳରେ ଏହି ଘରଟି ଟିକିଏ ବଡ଼ । ଆଖିପାଖରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଗୁଳୁଘର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଆମର ଭଉଣୀଘର ଭିତର ପାଖରୁ ସୁବିଧାଜନକ ।

ଘରେ କୋଠରୀର ସଫା କରିବା କାମ, ବାସନ ମାଳିବା, ଓଳାଇବା କାମ ସବୁ ଆଜି ଘରେ ରହୁଥିବା ରାଜୟା ଏବଂ ବାଲମ୍ବା କରିଦେଉଥିଲେ । ବାଲମ୍ବା ଭୋର ଗୁରୁତାରୁ ଉଠି ବାହାରର ଅଗଣାକୁ ଗୋବରରେ ଲିପିପୋଛା ଦର୍ପଣ ଭଳି ସଫାସୁତୁରା କରିଦେଉଥିଲା ଏବଂ ଚଉକି ପକାଇ ସଜାଇ ଦେଉଥିଲା । ରାଜୟା ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳୁ ସବୁ ଘରକୁ ସଫା କରି ଧିରେ ଧିରେ ବଡ଼ ସାବଧାନତା ସହୃଦ ଝାଡ଼ୁ ଦେଉଥିଲା । ଏତେ ସ୍ନେହରେ ସେ ମାଟିକୁ ଝାଡ଼ୁଦ୍ଵାରା ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲା ଯେ ସେ ଝାଡ଼ୁ ଦେଲା ଭଳି ଜଣାଯାଉ ନଥିଲା । ଘରର ସଫେଇ କାମ କରି ମଧ୍ୟ ରାଜୟା ଏବଂ ବାଲମ୍ବା ମୋ ଭଉଣୀ ଏବଂ ଭିଣୋଇଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବଡ଼ ସମ୍ମାନପାତ୍ର ହେଉଥିଲେ । ଭଉଣୀ, ଭିଣୋଇ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟପ୍ରଭୁଥିଲେ; ଏହି କଥା ଦିନେ ମତେ ସକାଳ ଘଟଣାରୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ।

ସକାଳୁ କିଫି ପିଇସାରିବା ପରେ ମୁଁ କଣ୍ଟା ଏବଂ ହାତୁଡ଼ି ନେଇ ଗଡ଼ନାଲି ପ୍ରଦର୍ଶନରୁ ଆଣିଥିବା ରସାୟନର ଫଟୋ ଡ୍ରଇଂରୁମ୍‌ର କାନ୍ଥରେ ଲଗାଉଥିଲି ଏବଂ ଭିଣୋଇଙ୍କୁ କହୁଥିଲି ଯେ ଏହା ଆପଣଙ୍କ ଘରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ାଇବ । ଏହି ସମୟରେ କେବେଠି ଝଡ଼ ପରି ଆସି ରାଜୟା ଅଗଣାରେ ଠିଆହୋଇଗଲା ।

“ଆବାଜ କ’ଣ ହେଉଛି ଭଉଣୀ !” ମୋ ଆଡ଼କୁ ବୋଧାନ୍ତୁତ ହୋଇ ସେ ଦେଖି କହିଲା ।

“କିଛି ନାହିଁ ।” ତା ଆଡ଼କୁ ଧ୍ୟାନ ନ ଦେଇ ମୁଁ କହିଲି । ମୁଁ ଭାବିଲି, ଏ କିଏସେ ମତେ ପଚାରିଲାବଳ ।

“ଏ କ’ଣ କରୁଛ, ଛୁଡ଼ ଛୁଡ଼ କାନ୍ଥକୁ ଖସିପ କରୁଛ ।” ଆଦେଶ ଦେବା ସ୍ଵରରେ କହିଲା ।

“ରୁମର କ’ଣ ଅଛି ? ଗୁଲିଯାଅ ଏଠାରୁ ।” ମୁଁ ରାଗରେ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲି ଏହାର ମଧ୍ୟରେ ରୋଷେଇଘର ଗୁଡ଼ି ଭଉଣୀ ଏବଂ ‘ଗାଧୁଆ’ ଘର ଗୁଡ଼ି ଭଣୋଇ କୌଡ଼ିଆସିଲେ—କିଛି ବଜ୍ରାଟର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇ ।

“କ’ଣ ହେଲା ?” ଭଉଣୀ ମତେ ପଚାରିଲା ।

“କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ମୁଁ କାନ୍ଥରେ କଣ୍ଟା ପିଟୁଛି । ଏ କିଏମେ ମୋତେ ମନା କରିବାକୁ ?”

“ଦେଖନ୍ତୁ ଆଜ୍ଞା, ଭଉଣୀକୁ ମୁଁ କହୁଛି କି କଣ୍ଟା ବାଡ଼ାଅ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ମୋ କଥା ଶୁଣୁନାହାନ୍ତି । କୋଠା ଖରାପ ହୋଇଯିବ ବାବୁ !” ଭଣୋଇଙ୍କୁ ଶୁଣିବା କହିଲା ।

“ମୁଁ କହିଦେଉଛି । ତମେ ଯାଅ, ଶୁଣିବା !” କହି ଭଣୋଇ ମୋତେ ସେହିଦିନ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇବାକୁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ବହୁତ ଚିନ୍ତା କରି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ରୁହେଁସାରୁ ନ ଥିଲି ଯେ ଭଉଣୀ ଭଣୋଇ ଦୁଇଜଣିଆ ଶୁଣିବାର କଥାରେ ଏପରି ଗମ୍ଭୀରତା ସହିତ କାହିଁକି ଧ୍ୟାନ ଦେଉଛନ୍ତି । ଯଦି କାନ୍ଥରେ କଣ୍ଟା ପିଟିଯାଏ ତେବେ ଘରର ମାଲିକ ସହିତ ଝଗଡ଼ା ଲାଗିଯାଏ ଏବଂ ଭଡ଼ାଟିଆ ଡରିଯିବାର ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଶୁଣିବାକୁ ଏପରି ଡରିବା ମୁଁ କେଉଁଠାରେ ଦେଖିନାହିଁ ।

ଚତୁର୍ଥ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଁ ଗୁଡ଼ି ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲି । ଭଉଣୀ ରୋଷେଇ କାମରେ ଲାଗିଥିଲା । ଭଣୋଇ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତିସବୁ ଆସିନାହାନ୍ତି । ଆଗରେ ପ୍ରତିଦିନ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଛାମୋଫୋନ୍ ଆବାକ୍ ଶୁଣାଯାଉ ନ ଥିଲା । ଶୁଣିବା ଚାହୁଁ ନାହିଁ ତ ଭଉଣୀ ଉପରେ ବସିଥିଲା । ବାଲିସ୍ତା ଫାଟକ ପାଖରେ ବସି କାହାକୁ ଗାଲି ଦେଉ ଦେଉ ମଝିରେ ମଝିରେ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ।

ଦୁଇରୁ ଗଲିର ମୋଡ଼ରେ ଭଣୋଇଙ୍କର ଟୋପି ମୋତେ ଦେଖାଗଲା । ତାଙ୍କୁ ହାତ ହଲେଇ ମୁଁ ଗୁଡ଼ିର ବାଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କି କରି ଠିଆହେଲି । ଶୁଣିବା ପିକା ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ହାତଯୋଡ଼ି କରି ବଡ଼ ବିନମ୍ରତା ସହିତ ଠିଆହେଲା । ଶୁଣିବା ବହୁତ ଦୁର୍ବଳ ଅଟେ । କୌଣସି ବାଡ଼ି ଭଳି ସେ ପଚାରିବାର ଉପର ଭଳି ଜଣାଯାଏ । ଲୁଗା ସବୁବେଳେ ଆଣ୍ଟି ଉପରକୁ ରହେ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଧଡ଼ିବାଲା ପରିବର୍ତ୍ତନ ବାଡ଼ି, ମାଲରଙ୍ଗର କମିକ୍ ପିନ୍ ଠିଆହୋଇଛି—ଶୁଣିବା ।

ବାଲିସ୍ତାର ଆବାଜ ଭଳି ତାର ଆକାର ମଧ୍ୟ ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା । ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ମୋଟା-ସୋଟା ଗେଡ଼ି ସ୍ତାଲେକଟିଏ । ଦଶହାଣ୍ଡିଆ ଶାଢ଼ିକୁ ପଛରୁ କଣିକରି ପିନ୍ଧିଛି । ହାତରେ ଚକଚକିଆ ଚୁଡ଼ି ଏବଂ କପାଳରେ ଗୁଣ୍ଡେଣି ଆକାରର ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା । ବୟସ ଗୁଲିଶ ବର୍ଷରୁ ଉପରେ । ଶାଢ଼ିର କାନିକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପକାଇ ଚାଲି ଯିବାକୁ ଫାଟକ ଉପରେ ଗୁଡ଼ି ବାଲିସ୍ତା ଆସି ଠିଆହେଲା ।

ସେମିତି ଭଣୋଇ ଫାଟକ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ, ଶୁଣିବା ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲା—

“କାହୁଁ ପଇସା ତାଙ୍କର ଚାଲିଯାଇଲେ ?”

“ହଁ ରାଜୁ, ଦେଇଦେଲି ।”

“କେତେ ଦେଲେ ?” ରାଜୁ ପୁଣି ପଚାରିଲା ।

“ସବୁଦିନ ଭଲ ପୂର୍ବ ପଡ଼ୁଥିବା ଟଙ୍କା ଦେଲି ।” କହୁ କହୁ ଭଣୋଇ ସିଞ୍ଚି ଉପରକୁ ଆସିଗଲେ ।

ରାଜୁ ସିକା ଲଗାଇ କୋଠାଆଡ଼କୁ ଶାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପଛରୁ ବାଲିଆ ଆରମ୍ଭ କଲା — “ପଇସା ମଧ୍ୟ ତା ପାଖକୁ ଯାଉଛି, କୋଠା ମଧ୍ୟ ତାର ହୋଇଯାଇଛି — ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସି ମୁଁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲି — ମୋର ସୁନା ମଧ୍ୟ ମାଟିରେ ମିଶିଗଲା ।” କହୁ ବାଲିଆ ଜୋରରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜୁ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା ଏବଂ ପରେ ଦୁଇ ଚଟକଣା ଲଗାଇ ଦେଲା । ଏଥିରେ ବାଲିଆ ଆହୁରି ଜୋରରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଶାନ୍ତୀ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ଆମ କୋଠା ପାଖ ଚଟାଣରେ ଖସିଯିବା ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି ଚଉତିଆ ଉପରେ ଗୋବର ଘସି ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ସେହି ତରଳ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣରେ ଭଣୋଇ କୌଣସି ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ଗୁଡ଼ିଯାଇ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଗୁଡ଼ିଥିଲେ । ଭଉଣୀ ଆସନ୍ତା ଦିନର ସ୍ୱେଷେଇ ପାଇଁ ଶିମ୍ବରୁ ମଞ୍ଜି ବାହାର କରୁଥିଲା । ବାହାରେ କାନ୍ଦିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ଏବଂ ପୁଣି “ଆସ୍ତେ ବର୍ଷାକୁ ମୋଁ……”ର ରେକର୍ଡ଼ ବାଜୁଥିଲା । ସେହି ଗୀତକୁ ଶୁଣିବାକ୍ଷଣି ମୋ ମନ ବିରକ୍ତ ହୋଇଉଠୁଥିଲା । ମୁଁ କହିଲି —

“ମୋ କଥା ମାନ ରାଜୁକୁ ଆଉ ଦୁଇଟି ରେକର୍ଡ଼ ଜଣି ଦିଅନ୍ତୁ ତ, ଅତି କମ୍‌ରେ ଭେରୁଇଟି ହେବ ।”

ଭଣୋଇ ମନେ ମନେ ହସିଉଠିଲେ । କିନ୍ତୁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ।

ରାଜୁ ପଇସା କଥା କ’ଣ କହୁଥିଲା ? ଭଣୋଇଙ୍କ ସହୃଦ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ କଥା କହିବା ପାଇଁ ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

“ଆଜି ଦୁଇ ଭାଗ୍ୟ । ମୁଁ ତ ଭୁଲିଯାଇଛି । ଆଜିର ଭାଗ୍ୟ ମୋଠାରୁ ବେଶି ରାଜୁ ମନେରଖିବ ।” ଭଉଣୀ ଭଣୋଇଙ୍କୁ କହିଲା ।

“କେଉଁ ରହସ୍ୟ ଏଥିରେ ଅଛି କି ? କ’ଣ ମୋତେ କହିବ ନାହିଁ ? ଭଣୋଇଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଲି ।”

ରାଜୁ ଭଲ ରକ୍ତକୁ ପାଣି କରି କାମକଲବାଳକୁ ଦୁଇ ଭାଗ୍ୟ ମନେରହେ । ଆମ ଭଲ ବିଳାସରେ ବସି ଖାଇଲବାଳକୁ ଯେପରି ଦୁଇ ସେହିପରି କୋଡ଼ଏ । ଭଣୋଇ ଭଉଣୀକୁ କହିଲେ ।

“ରକ୍ତକୁ ପାଣିକରି ପଶ୍ଚେମ ତ କରୁଛି, କିନ୍ତୁ ହାତକୁ କ’ଣ ଆସୁଛି ? ସବୁ ମାଟିରେ ମିଶିଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଘର ବିଷୟରେ ଭାବିଲେ କ’ଣ ଲାଭ ଅଛି ?” ଶିମ୍ବମଞ୍ଜି

ତାଟିଆରେ ରଖୁ ରଖୁ ଉଠିଣୀ କହିଲା ।

“ଉପକାର ତ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରବଣ ଅଥ ଦଶବର୍ଷର ଯୁଅ କେଉଁଠାରେ ହଜି-
ଯାଇଛି ଏବଂ ତାର ଫେରିଆସିବାର କୌଣସି ଆଶା ନାହିଁ । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ମା’ ବାପା
ତା ପାଇଁ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବା ଗୁଡ଼ିକଦେବେ ? ମା’କୁ ତ ଦୁଃଖ ହିଁ ହେବ । ବିଭବ
ରାଜୟାର ଦୁଃଖ ଯେଉଁ । ଜୀବନଠାରୁ ବଳି ସୁଖର ଘର ଅନ୍ୟର ହୋଇଗଲା; ତେବେ
ଦୁଃଖ କିପରି ହେବ ନାହିଁ ? ମମତା ଏହିଭଳି । ପ୍ରତି ମାସରେ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କା ପାଉଥିବା
ରୂପ ପରି ଲୋକ ତାହାର ଯନ୍ତ୍ରଣା କିପରି ଅନୁଭବ କରିବ ?” ଭୃଷୋଇ ଭଉଣୀଆଡ଼କୁ
ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲେ ।

ଭଉଣୀକୁ ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ବାସ୍ତବରେ କଥା କ’ଣ ?”

“ତାଙ୍କୁ ପଚାରି ନେ, ସବୁ କଥା ବୁଝାଇଦେବେ ।” ଭୃଷୋଇ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

“ଏହି ଘସଡ଼ା ରେକର୍ଡ଼ ପଛରେ ପେଟିହୋଇ ଯାଉଥିବା ହୃଦୟ ଆମକୁ
ଦେଖାଯାଉନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ ଅନ୍ୟ କଥା ବୁଝିପାରିବାର ଯେଉଁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କଠାରେ
ନାହିଁ । ରାଜୟା ଯେପରି ଝାଡ଼ୁଦେଇ ଚାକିରି କରିଛ ଏବଂ ବାଲିଆ ସବୁବେଳେ
ଗାଳିଦେଉଛି । ଆମେ ଯେଉଁ କୋଠାରେ ରହୁଛେ ତାହାର ବୁଦ୍ଧିଯାଦରେ ସେହି
ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଜୀବନ ପେଟିହୋଇଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ଝାଲବିନ୍ଦୁରେ ଏହି କୋଠାକାନ୍ଥ
ଠିଆହୋଇଛି ।” ଭୃଷୋଇ ବଡ଼ ଭବପ୍ରବଣତା ସହିତ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ କହିଲେ—

“ତାଙ୍କମୁହଁ ଘିଆର ହେବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମଜୁରିଆମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲା ।
ସେହି କାମ ରାଜାମାନଙ୍କର ନ ଥିଲା । ଏହିପରି ଏହି ଘର ରୂପେ ଆମେ ଘିଆରି କରିନାହିଁ,
ରାଜୟା ପରି ମୂଲିଆ ଲୋକମାନେ ଝାଲ ବୁଝାଇ ଘିଆରି କରିଥିବେ ।
ଶେଷରେ ଏପରି କେଉଁ କୋଠା ହେବ ଯାହାର ବୁଦ୍ଧିଯାଦ ମୂଲିଆମାନଙ୍କ ଝାଲରେ
ଆର୍ଦ୍ର ନ ହୋଇଛି ?” ମୁଁ ମୋର ଡର୍କଗଳ୍ପକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ଏତିକି କହିଲି—

“ଯଦି ରାଜୟା ମଜୁରି ପାଇଁ ଏହି ଘର ଘିଆରି କରୁଥିବ ତେବେ କାହାକୁ ଏତେ
ଦୁଃଖ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ସେ ମଧ୍ୟ ମୋ ଖିଆଲରେ ଏତେ କାନ୍ଦୁନା ନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ
ଏହି କଥା ଯେ—ସେ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି ନିଜର କମେଇଥିବା ପଇସା ଏବଂ
ଝାଲରେ ଏହି କୋଠା ଘିଆରି କରିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଟା ସେ ନିଜ ହାତରେ
ଯୋଡ଼ିଛି । ରୂପେ ଶିଶୁାସ କର—ଦଶହଜାର ମୂଲ୍ୟବାନ ଏହି ଘର ଏକବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ
ରାଜୟାର ନିଜର ଥିଲା । ମାଲିଖା, ଆଦି ରାଜୟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଥିବା ଗୁଲିଘରେ ରହୁଛି ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇଟି ତାର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି ।” ଭୃଷୋଇ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଥିଲେ ।

ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା । ଝାଡ଼ୁଦେବାବାଲା ଚାକିର ରାଜୟା ଏତେବଡ଼
ଘର କିପରି ଘିଆରି କରିପାରିଲା ? ଯଦି ନିଜର ପରିଶ୍ରମରେ ଘିଆରି କରିଛି ତେବେ
ତାକୁ ହରାଇଦେଲା କିପରି ? ପୁଣି ରାଜୟା ଘରୁ ରେକର୍ଡ଼ର ଗୀତ—‘ରାଦେ ତେଲି
ନିମ୍ମ ରାଦେ ତେଲି’—ସେହି ତେଲୁଗୁ ଗୀତ ଶୁଣାଗଲା ।

ଭିତ୍ତିକ କହୁଥାଉଥିଲେ ।

“ରାଜସ୍ୱାର ନିଜର ପରିବାର ଥିଲା । ମିସ୍ତ୍ରୀ କାମ କରୁଥିଲା । ବାଲିମ୍ପାର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାମୀ ଥିଲା । ବାଲିମ୍ପା ଘରର ସାମନା ଗାନ୍ଧୀ ମସଜିଦ୍ କରିବା ସମୟରେ ରାଜସ୍ୱାର ସହୃଦ ବାଲିମ୍ପାର ପରିଚୟ ହୋଇଗଲା । ପରିଚୟ ସ୍ନେହରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଶେଷରେ ବାଲିମ୍ପା ପରିଶିଷ୍ଟର ସୁନା ସହୃଦ ରାଜସ୍ୱାର ପାଖକୁ ଚାଲିଆସିଲା । ଦୁଇଜଣ ଦୁଇବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିନି ଟଙ୍କା ମାସକୁ ଭଡ଼ାଦେଇ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ୍ ଷ୍ଟୁଲଘରେ ରହିଲେ । ବାଲିମ୍ପା ମଜୁରି ଖଟେ ଏବଂ ରାଜସ୍ୱାର ମିସ୍ତ୍ରୀକାମ କରୁଥିଲା । ଦୁଇଜଣଯାକ ନିଜ ଉପାର୍ଜନରୁ ଆଠଗହ ଟଙ୍କା ବଞ୍ଚାଇ ସଞ୍ଚୟ କରୁଥିଲେ । ସେହି ଟଙ୍କାରୁ ପାଞ୍ଚଶହ ଟଙ୍କାରେ ଏହି ଘରର ଜମି କିଣିନେଲେ । ବାଲିମ୍ପା ଗହଣା ବିକିବାରୁ ତିନିହଜାର ଟଙ୍କା ମିଳିଲା । ସେଥିରୁ ଦୁଆରବନ୍ଧ, କବାଟ, ଫାଟକ ଇତ୍ୟାଦି ପାଇଁ ଶୀଘ୍ର କାଠ, ଲୁହା, ଚୁନପଥର ଆଦି ନିକଟ ଆଣି ଘର ତିଆରି କରିବା ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ରାଜସ୍ୱାର ଏବଂ ବାଲିମ୍ପା ମୂଳଦୁଆ ପକାଇବା ପାଇଁ ଖୋଳିବା ଇତ୍ୟାଦି କାମ କରୁଥିଲେ । ଦିନସାରା କେଉଁଠାରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ରାଜସ୍ୱାର ପରୁଣ ଟଙ୍କା ମାସକୁ ମିଳିଥାଉଥିଲା ଏବଂ ବାଲିମ୍ପାକୁ ତିନିଶ ଟଙ୍କା । ଏଥିରୁ ସେମାନେ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କାରେ ଖାଇବା ପିଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳାଇ ବାକିଷାଠିଏ ଟଙ୍କା ଘର ତିଆରିରେ ଲଗାଉଥିଲେ ।

ବାଲି ବ୍ୟବସାୟୀ ସହୃଦ ବନ୍ଧୁତା କରି ରାଜସ୍ୱାର ନିଜେ ଠେଲଗାଡ଼ିରେ ବାଲି ବୋହୁଆଣ୍ଡୁଥିଲା ଏବଂ ଏହିପରି ବୋହୁବାର ଖର୍ଚ୍ଚ ପଇସା ବଞ୍ଚିଥାଉଥିଲା । ଆଠ-ଅଣା ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଅଧରାତି ସମୟରେ ରାଜସ୍ୱାର ଏବଂ ବାଲିମ୍ପା ଦୁଇଜଣଯାକ ଗଲିର ସେ ମୁଣ୍ଡରୁ ପଥର ବୋହୁଆଣ୍ଡୁଥିଲେ ।

ଏହିପରି ଅଧାଘର ତିଆରି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେତିକି ବେଳକୁ ତାର ପଇସା ଶେଷ ହୋଇଗଲା । କାନ୍ଥ ଅଧା ଠିଆହୋଇଗଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୁହା ଫାଟକ ଆଦି ଠିଆ-କରାଇବା କାମ ବାକି ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ସେଠିକ୍ ପାଖକୁ ଯାଇ କରଜ ଆଣିବାକୁ ହେଲା । ସରୁମାସରେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା ଘରେ ଲଗାଉଥିଲେ ଏବଂ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇପାରିବ ମଜୁରି ପଇସା ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚାଉଥିଲେ । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷରେ ୪ ହଜାର କରଜ ସହୃଦ ଘରକାମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ରୋଷେଇ ଘରେ ଗୋଟିଏ କଳା, ଗାଧୁଆ ଘରେ ଅନ୍ୟ କଳା, ପଛପଟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନଳା, ଖୋଳିବା ପାଇଁ ଅଲଗା ଘର, ଆଗରେ ହଲ୍, ଭଣ୍ଡାର ଘର, ସବୁଘରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଲମାଗି, ବିଜୁଳିର ବ୍ୟବସ୍ଥା—ସବୁ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ସହୃଦ ଘର ତିଆରି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ଦୁଇମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜସ୍ୱାର ଏବଂ ବାଲିମ୍ପା କୌଣସି ତୃଷ୍ଣାୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟ ନ ନେଇ ରାତିସାରା ପରିଶ୍ରମ କରି ଘରେ ଚୁନଦେଇ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ଏବଂ ସଜେଇବା କାମ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଲେ ।

ଯେତେବେଳେ ଘର ତିଆରି ସରିଲା ସେତେବେଳେ ତା ଉପରେ ଗୁରୁ ହଜାର ଟଙ୍କା କରଜ ଥିଲା । କରଜ ମଧ୍ୟ ଘର ବନ୍ଧାଦେଇ ମିଳିଥିଲା । ସେଠାରେ କରଜ ଶୁଦ୍ଧିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ପତ୍ନୀ ଦେଇଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ପଟେ ବଜାରର ଟଙ୍କାବାଲ ମାମୁଲି ସୁଧ ଥିଲା । ଏବଂ ଅନ୍ୟପଟେ କରଜ ଘର ବନ୍ଧାଦେଇ ସୁଧ ବହୁତ କମ୍ ଲଗାଯାଉଥିଲା । ଗୁରୁ-ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁ ହଜାର ଟଙ୍କାରେ ଆଠଶହ ଟଙ୍କା ସୁଧ ଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଳଧନର ପାଞ୍ଚ ଭାଗରୁ ଗୋଟିଏ ଭାଗ ।

ସବୁ ମିଶାଇ ଗୁରୁହଜାର ଆଠଶହ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଅଛି । ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହା ଥିଲା ଯେ 'ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛ' ମାସରେ ରାଜସ୍ୱକୁ ଛ ଶହ ଟଙ୍କା ହସାବରେ କରଜ ଶୁଦ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଥରେ ପରିଶୋଧ ନ କଲ ତ ବନ୍ଧକ ଜବତ ହୋଇଯିବ । ଦୁନିଆ ବିଷୟରେ କମ୍ ବୁଝି ବାବାଲ ରାଜସ୍ୱା,— କମ୍ ସୁଧ ପ୍ରସାଦକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲା । ସେ ଭାବିଲା ଯେତେବେଳେ ଏତେ ପରିଶ୍ରମରେ ଘର ତିଆରି କରିଛୁ ତେବେ ଛଅ ମସିହା ଭିତରେ ଛ ଶହ ଟଙ୍କା କ'ଣ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ରାଜସ୍ୱା ୭୫ ଟଙ୍କାର ମାସକୁ ଘରଭଡ଼ା ହସାବରେ ଘର ଭଡ଼ା ଦେଇଥିଲା । ଭଡ଼ାଟିଆ ଘରଭଡ଼ା ସେଠାରେ ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ତରେ ସିଧା ଜମା କରିଦେଉଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଉପରର ଦେହଶହ ଟଙ୍କା ବକ୍ସିସ୍ତ ପରିଶୋଧ ପାଇଁ ରାଜସ୍ୱା ଏବଂ ବାଲମ୍ପା ଶ୍ରେଣୀର ରହୁ ପଇସାଏ ପଇସାଏ ବଞ୍ଚେଇ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସେଠାରେ କରଜ ପରିଶୋଧ କରିବାରେ ରହୁଲେ । ଅତି ବମ୍ବରେ ଖାଇବା ଖର୍ଚ୍ଚ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବାଲମ୍ପା କୋଠାରେ ଝାଡ଼ୁ ଲଗାଇବା କାମ କରିବା ପାଇଁ ରାଜ ଫୋଇଗଲା ଏବଂ ରାଜସ୍ୱା ପାଖରେ ଥିବା ଗଲିର କୌଣସି ଘରେ ମାଲିକାମ କରୁଥିଲା । ଏହିପରି ପ୍ରତି ପଇସାର ହସାବ ଯୋଡ଼ି ଘରର କରଜ ପରିଶୋଧ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ରାଜ ଚନ୍ଦ୍ରଟା ବେଳୁ ଉଠି ଖାଇବା ତିଆରି କରି କୋଠାପାଖ ଘରେ ଝାଡ଼ୁଦେଇ, ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପାଇଁ ଖାଇବା ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଦୁଇଜଣଯାକ କାମ ଉପରକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଘରକୁ ଆସିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜସ୍ୱା ବଗିଚାକୁ ଯାଉଥିଲା ଏବଂ ବାଲମ୍ପା କୋଠାଘରେ କାମ କରିବାରେ ଲାଗିଯିଉଥିଲା । କେଉଁଠି ବୁନ ଗୁଡ଼ିଗଲା ତ ସୂତ୍ରୀ ବୁନ ଲଗାଇବା, କବାଟରେ ପିଲୁଏ ଜିନ୍ଦା ଲେଖିଦେଇଛନ୍ତି ତ ଓଡ଼ା କନାରେ ତାକୁ ପୋଛୁଦେବା, ପଛପଟର ଟ୍ରେଟ ବଗିଚାରେ ଗଛ ଲଗାଇବା—ଏଭଳି କାମରେ ରାଜ ନଅଟା ଅଥବା ଦଶଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇଜଣଯାକ ବ୍ୟସ୍ତ ରହୁଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ଦୁଇବର୍ଷ ସେଠାରେ କରଜ ପରିଶୋଧ କରିବାରେ କୌଣସି କଷ୍ଟ ହେଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ କିନ୍ତୁ ଛ' ଶହ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ପରିଶୋଧ କରିନେଲା । ଆଉ ତିନିକିନ୍ତୁ ପରିଶୋଧ କରିଦେଇଆଥାନ୍ତେ ତ ଘର ତାଙ୍କର ହୋଇଯାଇଆଥାନ୍ତା । ତା ପରେ ଆଗସରେ ଦିନ କଟିଯିବ । ଏହିପରି ସେମାନେ ମିଥ୍ୟା କଲ୍ଲନା ଦେଖିଲେ । ଦିନେ ସଡ଼କ ଖୋଳୁଥିବା କୌଣସି ମୂଲିଆ ପାଖରେ ରାଜସ୍ୱା ଠିଆହୋଇଥିଲା । ଭୁଲରେ

ଲୁହାର କୋଠା ନ ଗୁଜୁର ପାଦରେ ପଡ଼ିଗଲା ତ ଗୁଜୁର ପାଦ ଫୁଲିଗଲା । ବିଚାର ଦିନମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବେମାର ପଡ଼ିଲା । ଗୁଜୁର ଔଷଧ ଏବଂ ଚିକିତ୍ସା ସେବା-ଶୁଶ୍ରୂଷା ଆଦିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନରବା ପାଇଁ ବାଲିଆକୁ ମଧ୍ୟ କାମ ଗୁଡ଼ିକକୁ ହେଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଭଡ଼ାଟିଆ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ବଦଳି ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ । ଦୁଇମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘର ଖାଲି ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଲା । ଯାହା ହେଉ ପଛେ, ସବୁ ବିପଦ ଏକାଠାଠାରେ ଗୁଜୁର ଉପରେ ବଢ଼ିପାଣି ପରି ମାଡ଼ିଆସିଲା । ଷଷ୍ଠ କିନ୍ତୁ ସମୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଏହି ସୁଯୋଗ ଅପେକ୍ଷାରେ ବସିଥିବା ସେଠିକା ପକ୍ଷର ଦିନର ନୋଟିସ୍ ଦେଇ ଘରକୁ ଦଖଲ କରିନେଲା ଏବଂ ଗୁଜୁର ଉପରେ ଦୟା ଦେଖାଇ ବାରଣଶହ ଟଙ୍କା ତାକୁ ଦେଇଦେଲା ।

ଗୁଜୁର କାନ୍ଦୁପକାଇଲା । ବାଲିଆ ମୁଣ୍ଡ ପିଟି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା; ଗାଲିଗୁଲି କଲା । ଗୁଜୁର ଦ୍ଵାଦଶରେ ଲେଖାକୁ ସେଠିକା ଦଶକଣ୍ଠକୁ ଦେଖାଇ ପଡ଼ାଇଲେ । ସେହି ଲେଖାକୁ ପଢ଼ି ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଯେ ସେଠିକା ବଡ଼ ଦୟାଳୁ । ଏଥିପାଇଁ ବାର ଶହ ଟଙ୍କା ନିଜଆଡ଼ୁ ଦେଇଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଗୁଜୁର ଦୁଇଦିନ ଦୁଃଖକୁ କିଏ ଗୁଝୁଛି ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଥର ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଣ୍ଠାକୁ ସେ ବାହୁ ବାହୁ ସଜାଇଥିଲା । ଅଠର ଶହ ଟଙ୍କା କମ୍ ହେବା ଯୋଗୁ ନିଜ ଦ୍ଵାଦଶଅଞ୍ଚ ଏହି ଘର ତାହାର ଦ୍ଵାଦଶ ଗୁଲିଗଲା । କ'ଣ ଏହା ନ୍ୟାୟ ? ସେହି ବାରଣଶହ ଟଙ୍କାରେ ସେ ଏହି ଗୁଲିଘର—ଆମ କୋଠାର ଆଗର ଗୁଲିଘର କିଣିନେଲା । ଗୁଜୁର ଦୁଇ ମିଥୁା କାମ କଲ ନାହିଁ ! ଦୁଇକଣ ମଳ୍ଲର କାମ କରି ଡରିଣ୍ଡ ଡରିଣ୍ଡ ଟଙ୍କା କମାଉଛନ୍ତି । ଗୁଜୁର ଏହି କୋଠାକୁ—ଏହି ଲାଗାକୁ—ଗୁଡ଼ିକର ଯିବ ନାହିଁ । ତାକୁ ଜଣାଅଛି ଯେ ଏହି କୋଠା ତାର ନୁହେଁ । ଗୁଜୁର ଜାଣିଛି ଯେ ଏହି କୋଠାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ କାନ୍ଥରେ କଣ୍ଠାପିଟିବାରେ ମନା କରିବାର ଅଧିକାର ତାର ନାହିଁ । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ କାନ୍ଥରେ କଣ୍ଠା ପିଟାଯାଉଥିଲା ସେତେବେଳେ ସେ ସହୁପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ପ୍ରାଣ ବିକଳ ହୋଇଉଠିଲା । ଗୁଜୁର ଆହା ଏହି ଘର ଏବଂ ଏହାର ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ସମର୍ପିତ ହୋଇଛି ।

ଦଶଶହ ପଟ୍ଟରେ ଏହି କୋଠାକୁ ରୁନ ଲାଗେଇବାର ଥିଲା । ଗୁଜୁର ଏବଂ ବାଲିଆ ବାହାରୁ କାହାକୁ ଡାକିବାକୁ ଦେଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟଙ୍କଠାରୁ କମ୍ ପଇସା ନେଇ ଏହି ଘରର ସଫେଇତ ନିଜେ କଲେ । ତାଙ୍କର କହିବାର ଅର୍ଥ ଯେ ବାହାର-ବାଲାଠି କାମ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଏହି କାମ ନିଜେ କରିନେଲେ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୁଇ ତାରିଖକୁ ଗୁଜୁର ନିୟମିତ ଭାବେ ପଶୁରେ ଯେ ମୁଁ ଗଣ ପରିଶୋଧ କଲି କି ନାହିଁ । ନିଜର ଦରମା ସେମାନେ ମାଗନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଠିକାଙ୍କୁ ମିଳିବା ଭଡ଼ାର ସେମାନେ ବହୁତ ଧାନ ରଖିଥାଆନ୍ତି । କେବେ କେବେ ଏହି ଘରପ୍ରତି ତାଙ୍କର ମମତା ଦେଖି ମୋ ହୃଦୟ ଦୁଃଖରେ ଭରିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ ଏବଂ

ଦୟାମୟ ମୁଖ୍ୟତ୍ଵରେ ଯେତେବେଳେ ଗୁଲୁ ଘରୁରେ, ପଇସା ପରିଶୋଧ କରିଦେଉଛ ବାବୁ ? ସେତେବେଳେ ତା ଉପରେ ମୁଁ କିଭଳି ଅସନ୍ନତ୍ଵ ହୋଇଯିବ ?

ଯେଉଁ ଘର ତାଙ୍କର ଋକ୍ତ ଶୋଷଣ କରିଛି ତା ଉପରେ ତାଙ୍କ ମମତା ଦେଖି ମୋ ମନ ବହୁତ କଷ୍ଟ ହୁଏ । ବାହାରକୁ ଚାହିଁ, ବାଲିମ୍ମା ଅନାଗୁ, କିଭଳି ଭଲଭାବରେ ସଫା କରିଛି ।

ଏପରି ସଫା କରିଛି ଯେ ସେଠି ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ନିଜର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ମଧ୍ୟ ଦେଖିପାରିବ । ଜୀବନରେ ତାଙ୍କର ଆଉ କିଛି ଆଶା ନାହିଁ । ଏହି ଦୁନିଆଁରେ ସେହି ଛୋଟ କୁଡ଼ିଆକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ କିଛି ସମ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ କୋଠାର ସମନ ସେମାନେ ଦେଖୁଥିଲେ । ତାହା ତାଙ୍କ ହାତରୁ ଗୁଲିଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ବଚରା ଏହି କୋଠାର ଛାଇରେ ହିଁ ଜୀବନର ବାକିଦିନ ବିତେଇଦେବ ତ...ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବନ ଏକ ଲମ୍ବା କାହାଣୀ ।

ଯଦି ମୁଁ ଗୁଲୁଗୁଲୁ କହେ ଯେ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇଲୁ ତ ତୁମର କ'ଣ ଖରାପ ହେଲା ? ତୁମେ ତୁମର ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ନେଇ ଯାଅ—ତେବେ ସେ କେତେ ଦୁଃଖ କରିବ ! ଏହି କୋଠାର ଛାଇ ଏବଂ ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍‌ର ଶବ୍ଦ—ବାସ୍, ଏହି ଦୁଇଟି କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ।”

ଭଣ୍ଡୋଇ ଆଉ କିଛି କହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୋ ଆଖିରେ ଲୁହ ଭରିଗଲା । ଗୁଲୁ ଓ ବାଲିମ୍ମାର ଭାଗ୍ୟ କେତେ ଛୋଟ । ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ‘ବରଷା’ ନାହିଁ । ସେହି ‘ବରଷା’ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍‌ର ଶବ୍ଦ ।

କ’ଣ ଆପଣ ଏହାକୁ କାହାଣୀ ଭାବୁଛନ୍ତି ? ନା, ଏହା ସତ ଘଟଣା । ହାଇଦ୍ରାବାଦ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ଆକାଶବାଣୀ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଥିବା ଗୁମ୍ରାରେ ତୃତୀୟ ଗଳିକୁ ଗଲେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଆପଣ “ଆସ୍ତେ ବରଷାଟ୍ ମେ”ର ଗୀତ ଏବଂ ବାଲିମ୍ମାର ଗାଲିଗୁଲି ଶୁଣି ପାରିବେ । ଯଦି ଆପଣଙ୍କୁ ମୋ କଥା ଉପରେ ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ ତେବେ ଅରେ ଯାଇ କୋଠିବାଲୁ ଘର ଦେଖି ଆସନ୍ତୁ ।

ପୁଣି ଥରେ ବରଯାତ୍ରୀରେ

“ଉଠ ବାବୁ, ଉଠ...ଆମେ ପହଞ୍ଚି ପହଞ୍ଚି, ପାହାନ୍ତା, ବି ହୋଇଯିବ ।”
କାହାରି ଗଳା ଶୁଣାଗଲା । ମୋର ଛାଇନିଦ ପୁରାପୁର ଢାଳିଗଲା । ଯେଉଁ ଚଉତରା
ଉପରେ ଆମେ ଆମର ବିଛଣା ବିଛାଇ ଶୋଇଥିଲୁ ତାର ପାଖବାଲ ମଞ୍ଚ ଉପରେ
ଶୋଇଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ କର ନେଉଟାଉଛନ୍ତି । ଆରାଟୌକିରେ
ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉଠୁଛି । ସେ ଆଉ କେହି ନୁହେଁ; ସେହି ଶଙ୍କରମ୍ ! ସେ ଉଠି ଅଳସ
ଭାଙ୍ଗିଥିଲା । ପାଖରେ ଥିବା ଦାସ ଆଲୁଅରେ ତାର ଚେହେରା ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଦିଶୁଥିଲା,
ଅଳସ ଛଡ଼ାଇବାକୁ ସେ ଫୁଟୁକି ମାରୁଥିଲା । ମୋ ମନରେ କିଛି ଏପରି କଷ୍ଟ ହୁଅଥିଲା
ଯେ ମନେ ହୁଅଥିଲା ମତେ ଯେପରି କିଏ ହାତମୁଠାରେ ଜାବୁଡ଼ି ଧରିଛି ।

ସମସ୍ତେ ଉଠିଲେ । ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବାହାରିଲୁ
ଦୁଇଟି ଗାଡ଼ିରେ । ସୁମିତ୍ରାର ଅଜାଘରେ ସେହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗାଡ଼ିରେ ବାହାଘର ହବାର
ଅଛି । ସୁମିତ୍ରାର ଚିଠି ଓ ଶଙ୍କରମ୍‌ର ଗୁଣପଢ଼ିଆ ଚିଠି—ଏ ଦୁଇଟି ଏହି ବାହାଘରରେ
ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ମତେ ବାଧ୍ୟକରି ଦେଇଛି । ଗୁଡ଼ରଟି ନିଜ ଉପରକୁ ଟାଣିଆଣି ମୁଁ
ବାହାରଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲି । ଆଗ ଗାଡ଼ିରେ ଚଳିନି ଥିଲେ । ଶଙ୍କରମ୍ ସେହି ଗାଡ଼ିରେ
ଥିଲା ।

ଢିକା ଧୂସର ରଙ୍ଗର ଏହି ଗୁଡ଼ମାନ ବି କେତେ ଅଭୂତ ! ମୋ ମୁଣ୍ଡ ନିପରେ ସଜା
ହୋଇଥିବା ମଞ୍ଜୀଫୁଲ ଓ କରର ଟୋକେଇରେ ରଖାହୋଇଥିବା ସଜଫୁଟା ଫୁଲ—
ଏହି ଦୁଇଟି ରହି ରହି ମୋ ମନରେ ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ପୀଡ଼ା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । କେଉଁ
ପୀଡ଼ାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଥିବା କାଉର ସ୍ଵର ଦୁରରୁ ଶୁଣାଯାଉଛି । ଫସଲ ନ ଥାଇ ଜମି
ପଡ଼ିଆ ପରି ବସ୍ତ୍ରୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସଡ଼କଧାରରେ ପ୍ରସଂସନ ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ
ଆକୃତିରେ ରେଖାପରି ଶାଖା ସହଜ ଦେଖାଯାଉଛି । ଅନ୍ତରର ପୀଡ଼ା ଯୋଗୁ ମୁଁ ଆଖି
ବନ୍ଦ କରିଦେଲି ।

ଗୁଣବର୍ଷ ପୁଣେ—ଏହି ଗୁଡ଼ମାନ କପରି ସୁନ୍ଦର ଥିଲା ! ନିଜର ସିନ୍ଧୁର କମନାୟୁ
ଶୋଭାରେ ସାରା ସଂସାରକୁ ସ୍ଥାବିର କଲ ପରି ଗୁଡ଼ମାନ ଥିଲା ସିଏ ! ସେଦିନ ରାତିରେ
ସେ ଗୁମ୍ଫା, ସେ ଜାଗା, ସେ ନାଲି ମତେ ଝଟୁଥିବା ରେଶମ୍ ଜରିର ଝାଲର ପରି
ଦିଶୁଥିଲା । ଗୁଡ଼ମାନ ସାରା ରାତି ଆଗକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଓ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରୂପା ପରି ଚମକି-
ଥିଲା । ବୃକ୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଶାନ୍ତ ଓ ମୌନ ଦିଶୁଥିଲେ ।

ସେଦିନ ଆଗ ଗାଡ଼ିରୁ ଶଙ୍କରମ୍‌ର ଗୀତ ଶୁଣାଯାଉଥିଲା । ମୋର ଆଖି ବନ୍ଦ ହୋଇ
ଆସିଲା । ଗୁଲୁଥିବା ବଳଦଙ୍କର ଖୁରୁ ଖୁରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲି ମାଟି ଟେକାକୁ ମାଡ଼ି

କୁରୁ କୁରୁ କରି ଆଗକୁ ବଢ଼ୁଥିବା ବଳଦଗାଡ଼ି ଚକର ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଏସବୁକୁ ବଳି ବଳଦ ବେକରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ମୋଟା ଘୁଙ୍ଗୁରର ଝିଙ୍ ଝିଙ୍ ଶବ୍ଦ—ଏହି ସମସ୍ତ ଧ୍ବନି ସେହି ସୁକୋମଳ, ଶୀତଳ, ନୟନ-ମନୋହର ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ : ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଏହି ଧ୍ବନିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟଦେଇ ଶଙ୍ଖରମ୍ଭର ସ୍ବର ଶୁଣା-ଯାଉଥିଲା ।

ଭାର ମାସକ ପୂର୍ବରୁ କେଜାଣି କାହିଁକି ସେ ମତେ ସବୁକଥା କହିଦେଇଥିଲା । କଣ ସତରେ ସେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ? କଲେଜ ଛାଡ଼ିବା ପରେ ସେ ତାର ମନକଥା କହିବା ପାଇଁ ହୋଇପାରେ ମୋ ଛଡ଼ା ଆଉ କୌଣସି ମିତ୍ର ପାଇ ନ ଥିବ ! ଅଥବା ସେ ମନେ ମନେ ସୁଶୀଳାକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଠିକ୍ କରିନେଇଥିବ ଓ ଏହି କଥାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ ଔପଚାରିକ ରୂପରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ? ହୋଇପାରିଥାଏ; କାରଣ ବଳଦଙ୍କ ବେକରେ ଘଣ୍ଟି ଏହି କଥାକୁ ସମର୍ଥନ କଲ ପରି ବାଜୁଥିବା ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲା ।

ସେହିନ—ଶଙ୍ଖରମ୍ଭର ଗଳା ଟେଲିଫୋନରେ ମତେ ଶୁଣାଗଲା,—“ମୁଁ ଏଠିକି ଆଜି ଦ୍ବି ପ୍ରହରରେ ଆସିଛି, କାଲି ଇଣ୍ଡରଭିଉ ଅଛି ।” ମୁଁ ତାକୁ ହଷ୍ଟେଲ୍‌ରେ ଭେଟ ହେବାକୁ କହିଲି । “ଆଜି ତ ମୁଁ ଆସିପାରିବି ନାହିଁ । ଯେତେ ହେଲେ ପରାସ୍ତା ତ ଅଛି । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆସିବି, କୋରୁଁ ବାହାରକୁ ଗୁଲିଯିବା । ଅନୁମତି ନେଇ-ନେଇଥିବୁ ।”

“ହଉ ଭଲ କଥା ” କହି ମୁଁ ଫୋନ ରଖିଦେଲି । ପିଲାଦିନେ ସେମିତି ବିଶେଷ ପରିଚୟ ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବନାରସରୁ ଫେରିବା ପରେ ଆମର ପରିଚୟ ବଢ଼ି-ଯାଇଥିଲା । ଗତ ଖରବୁଟିରେ ମୁଁ ଆମ ନିଜ ଗାଁକୁ ଯାଇଥିଲି । ବାଟରେ ଶଙ୍ଖରମ୍ଭ ଘରେ ମତେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ ଦଶ ପନ୍ଦର ଦିନ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ସେହି କେତେ ଦିନରେ ଆମ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବନ୍ଧୁତା ସ୍ବେଦର ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା ।

“ପରାସ୍ତା ହୋଇଗଲା ?” ହସିଦେଇ ମୁଁ ପଚାରିଲି ତା’ପର ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ।

“ହୋଇଗଲା ପରାସ୍ତା । ବାହାରକୁ ଯିବା ? ଏହି ଗୁରୁକାନ୍ତ ଭିତରେ ମତେ ରୁକି ହୋଇଗଲା ପରି ମନେ ହଉଛି ।” ସେ କହିଲା ।

ପଦର ମିନିଟ୍ ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଯାଇ ସମୁଦ୍ରକୂଳେ ପହଞ୍ଚିଗଲୁ । ବାଲିରେ ସେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପାଦ ପକାଇଥାଏ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ସେ ପକେଟରୁ ମୋଲ କାଢ଼ି ସେଥିରେ ଚଷମା ପରିଷ୍କାର କରି ଲଗାଇନେଲା । ତାପରେ ରୁମାଲଟି ବେକରେ କଲିର ତଳେ ସଜାଡ଼ି କରି ଲଗାଇଦେଇ ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ କହିଲା, “ବସିବା, ନା ଚାଲୁ ଚାଲୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ?”

“ସେମିତି ତମର ଇଚ୍ଛା ।” ମୁଁ କହିଲି । ସେ ସେଇଠି ବସିପଡ଼ିଲା । ପିଲାମାନେ ଉଡ଼ୁଥିବା ବେଲୁନଗୁଡ଼ିକ ଧରିବା ପାଇଁ ଦୌଡ଼ୁଥାନ୍ତି ।

“ମୁଁ ତୁମକୁ କିଛି ବିଶେଷ କଥା ପଚାରିବି କି ରୁହୁଥିଲି ।” ତା କଥାରେ କିଛି ଗମ୍ଭୀରତା ଥିଲା । କେଜାଣି ନାହିଁ ମତେ ଏହା ସବୁ ଅଜୁରୁ ଲାଗୁଥିଲା । ସେବେଠୁ ମୁଁ ତାର ସ୍ଵର ଫୋନ୍‌ରେ କାଲି ଶୁଣିଲି, ସେତିକିନେତୁ ମତେ କିପରି ଅଜୁରୁ ଲାଗିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

“କଣ କୁହ ?” ମୁଁ କହିଲି । କିଛି ସମୟଯାଏ ସେ ମୋନ ରହିଲା, ତା ପରେ କହିଲା—“ବୋଧହୁଏ ତୁମେ ଜାଣିଥିବ, ମୋର ମା-ବାପା ମତେ ଅଣ୍ଟାଘାତ ଗୋଟିଏ ଗୁହୁଷ୍ଟ କରାଇବାକୁ ରୁହୁଛନ୍ତି ।”

ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ପୁଣି ତଳକୁ ମୁହଁ ଘୋଡ଼ା ମୋ ଆଙ୍ଗୁଳରେ ବାଲିରେ ଗାରେଇ ନାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ପୁଣି ଚପୁ ହୋଇଗଲା । ସେ ମତେ କଣ ପଚାରିବାକୁ ରୁହୁଥିଲା ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ମୋ ମନରେ ଆନ୍ତୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲା । ଉଭୟ ଶୁଣିବାର ସାହସ ମୁଁ ବାନ୍ଧି ପାରୁନଥିଲି ।

“ସୁଶୀଳା ବିଷୟରେ ତୁମର କଣ ଧାରଣା ?” ସେ ପଚାରିଲା ।

ଗୋଟିଏ କ୍ଷଣ ପାଇଁ ମୁଁ କୂଳରେ ଆସି ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଥିବା ଡେଇଁରୁପରେ ନିଜକୁ ପାଇଲି । ତା ପରେ ଫେରିଲି ଉଜ୍ଜ୍ଵାଳ ସହ ଖେଳେଇ ହୋଇଯାଉଥିବା ପାଣି ପରି ମୋର ବିଚାରଧାରା ମଧ୍ୟ ଖେଳେଇ ହୋଇଗଲା ।

“ଆଜିଠାରୁ ଠିକ୍ ସପ୍ତାହେ ଆଗରୁ ତୁମର ମାମୁ ହିଁ ମୋ ଆଗରେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଥିଲେ । ଲୋକେ କହିବାର ଶୁଣିଛି ଯେ ସୁଶୀଳା ଶାନ୍ତ-ଶିଷ୍ଟ ଅଟେ । ମୁଁ ଏହି କଥା ଭାବୁଛି ଯେ ମୋ ଧରି କଠୋର ବ୍ୟକ୍ତି ସାଙ୍ଗରେ ସେ କିପରି ଚଳି-ପାରିବ ।” କହିଲା ବେଳେ ସେ ଲୁହରୁ ଉପିଦେଲା । ନାଗୁର ହୋଇ ମୁଁ ହସି ପକାଇଲି । ମୁଁ କହିଲି—“କିଛି କଥା ନାହିଁ, ଯୋଡ଼ି ଠିକ୍ ପଡ଼ିବ ।”

ଅନ୍ଧାର ହୋଇଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ସେଇଠି ବସିରହିଲୁ । ସେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ କଥା କହିଲା, ତାର ମନ କିପରି କେତେ ଆଡ଼େ ଘୁରୁଛି, ସବୁ କହିଲା । ସେଥିରୁ ଉଭୟ ମୁଁ “ଆଜ୍ଞା” “ହଁ” କହି ସଂକ୍ଷେପରେ ଦେଇଥିଲି । ଏହା ସେ ଭିନର କଥା ।

ସେତେବେଳେ ସୁଶୀଳା ଓ ଶଙ୍କରମଙ୍ଗର ଚିବାହ ପାଇଁ ଆମେ ସବୁ ବରଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ଯାଇଥିଲୁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗଲି । ଶଙ୍କରମ୍ ଗୁହୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।

—ଗୁର ବର୍ଷ ସପ୍ତ ପରି ବିତିଗଲା । ଏହା ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଘଟଣା ଘଟିଗଲା । ପରେ ଦିନେ ସୁମିତ୍ରାର ସ୍ଵର ଟେଲିଫୋନରେ ଶୁଣାଗଲା—“ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଆମ ଘରକୁ ଆସିପାରିବୁ ? ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ଯିବା ।” ଏହା ତାର ପ୍ରସ୍ତାବ ଥିଲା । ମୁଁ “ଠିକ୍ ଅଛି” କହିଲି ।

ସିନେମା ହଲ୍‌ରେ ବସିବାର ଦଶ ମିନିଟ୍ ପରେ ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି କହିଲା, “ତେଜେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କଥା ପଚାରିବାର ଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏହି

କଥା ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଥିଲି ।”

“ଆଜ୍ଞା, ସିନେମାରେ ?”

“ହଁ, ଏହି ଅନ୍ଧାରରେ ମୁଁ ସହଜରେ କଥାବାଚି ହୋଇପାରିବି,” ସେ କହିଲା ।

ସମାଗର ଦର୍ଶନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ସେ ମୋ ହାତକୁ ତା ଆଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ଗୁପ୍ତି ଧରି କହିଲା, “ସୁଶୀଳାର ଭାଇ ଓ ଭଉଜ ଆମ ଘରକୁ ଆସିଥିଲେ । ସୁଶୀଳାର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପୁଅ ତାଙ୍କର ପାଖରେ ରହୁଛି ।” ତାର ଉପାଦାନୁସାରେ ଏହି ଆକସ୍ମିକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମନେହେଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ସେହି କଥା କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ସେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ଧାରରେ କୁଳୁକିଆ ପୋକ ପରି ଝଲମଲ କରୁଥିଲା । କେତେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି କଥାବାଚି ହେଲା ନାହିଁ । ପରଦା ଉପରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମୋ ପାଇଁ ଦୁର୍ବୋଧ ମନେ ହେଉଥିଲା । ଶଙ୍ଖରମ୍ କିଏ ଏବଂ ମୁଁ କିଏ ? ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମୁଁ କେମିତି ପଡ଼ିଥି-ଗଲି ?

“ଭାର ଭଉଜ ମତେ ପଚାରିଥିଲେ.....ତା ବିଷୟରେ ମୁଁ କହିଲି, ସୁଶୀଳାର ମୃତ୍ୟୁ ହବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଷେ ବି ପୁରିନାହିଁ, ଏତେ ତରତର କାହିଁକି ?” କହୁ କହୁ ସୁମିତ୍ରା ଅଟକିଗଲା, ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ହାତରେ ଆଖି ବନ୍ଦ କରିନେଲା ।

“କିନ୍ତୁ.....ଭବିବାକୁ ଗଲେ ତ ଏହି ଏକାଟିଆ ଜୀବନ ତାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଶି ବାଧୁଥିବ । ପ୍ରକୃତରେ.....ସେ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛି । ତା ବିଷୟରେ ତୋର ମତ କଣ ?” ସେ କହିଲା ।

ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲି ନାହିଁ, ତା ପରେ କହିଲି— “ତାକୁ ତ ତୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଛୁ ନା ? ମୁଁ କଣ କହିପାରିବି ।”

“ନାହିଁ, ନାହିଁ, ମୁଁ ତ ତାର ବେହେରା ଚିହ୍ନିଛି । ତୋର ସିଏ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ହବ ଓ ବନ୍ଧୁତା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ମୋ ମନ ତୁ ହିଁ ବୁଝିପାରିବୁ ।” ତାର ଗଳା ଥରୁଥିଲା ।

“ସେ ଭଲ ଲୋକ ସୁମିତ୍ରା, ତା ପାଖରେ ପ୍ରେମ କରିବାର ଯମତା ଅଛି” ମୁଁ କହିଲି । ମୋର ତାହା ହିଁ କହିବାର ଥିଲା ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ କହିଦେଲି ।

—ଅନୁତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ—ଶଙ୍ଖରମ୍ ଓ ସୁମିତ୍ରାଙ୍କର ବାହାଘର ପାଇଁ ଆମେ ପୁଣି ଆଉ ଥରେ ବରଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ସହଯୋଗ ଦେଉଛୁ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଧାରା ଗୁରୁଆଡ଼େ ବିଚ୍ଛିନ୍ନଥିବା ସିନ୍ଦୂର ରଜନୀ ନୂହେଁ ଏହା । ସମସ୍ତ ଶୋଭା ଦେଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଳଙ୍କାରରେ ଦୁଃଖଭରା ଗର୍ବନଶୂନ୍ୟ ଗୁଡ଼ୁଥିବା ନିଷ୍ଠୁର ଗୁଣ୍ଡମ ଏହା ।

.....ମୁଁ ଆଖି ବନ୍ଦ କରିନେଲି । ମୋ ପଛରୁ ଅଲ ଅଲ ଶ୍ୱଶାୟାଉଛି ପାହାଡ଼ ଏବଂ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟଦେଇ ପ୍ରଖର ଗନ୍ଧରେ ବହୁଥିବା ଝରଣାର ଶବ୍ଦ ।

ସେହି ଝରଣା ମୋ ପଛପଟୁ ଆସି ମୋର କର ଦେଇ ମତେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଓ ମୋ
 ଉପରକୁ ଜଳଛୁଟିକା ମାରି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଶ୍ରବେ ବହୁଥାଉଛି । ମୋ କରରେ,
 ମୋର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣିଆ ନାନ ନିଜର ସବୁ ଧାରରେ ମନ ମନ
 ଗତିରେ ବହି, ଆଗକୁ ବହୁଥାଉ—ଦୃଷ୍ଟିର ସୀମା ବାହାରକୁ ଯାଇ ସେହି
 ଝରଣାରେ ମିଶିଥାଉଛି ।

ଆଉ ମୁଁ—ମୁଁ ଏଇଠି ଧୂଷର ବୃନ୍ଦାରେ ଏକାକୀ ରହୁଥାଉଛି ।

ଫଟା ଗୁଦର

ଗାଆଁଟି ଅନ୍ଧକାରର ଯେଉଁ ଜାଣି ଗୁଦର ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ତା'ର ଛଦ୍ମ ଭିତର ଦେଇ ମିଟିମିଟି ହୋଇ ଜଳୁଥିବା ସାମଗ୍ରିକ ଦେଖାଯାଉଛି । ରାତି ନଅଟା ମଧ୍ୟ ବାଜି ନ ଥିବ । ଗାଆଁଟା ଯାକ ଶୂନ୍ୟ ଘୋଇଯାଇଛି । ଗୁରୁପାଞ୍ଚଟି ଲୋକ ଚନ୍ଦ୍ରଭରା ଉପରେ ବସି ପିକା ଟାଣୁ ଟାଣୁ ଗପସପ କରୁଛନ୍ତି । ପିକାର ନଆଁ ଉଡ଼ିବାରେ ଅସମର୍ଥ ପଡ଼ଙ୍ଗ ପରି ମିଟିମିଟି ହେଉଛି ।

କୁଡ଼ିଆର ଅଗଣାରେ ଚଉତିରା ଉପରେ ବସି ବୈରାଗୀ ରାମସ୍ଥମୀ ଏକତାରା ବଜାଇ ଭକ୍ତ ରାମଦାସଙ୍କର ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ । ବୈରାଗୀର ସ୍ଵର କର୍କଶ; କିନ୍ତୁ ଏହା ରାମଦାସଙ୍କର ଗୀତ ଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ପଡ଼ିଶାମାନଙ୍କର କିଛି ଆପଣ୍ଡି କରିବାର ନ ଥିଲା । ଗାଁବାଲା ରାତିରେ କୁକୁରର ‘ଭଉ’ ‘ଭଉ’ ସହ ଏ ଗୀତ ଶୁଣିବାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ଭଣଜା ସତ୍ୟମ୍ ଖାଇସାରି ହାକୁଟି ମାରୁ ମାରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଲା ।

“କଣ ମାମୁ, ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଚଟେଇ ବିଛେଇ ଦେଇ ଲାଲ୍ ଠଣ ରଖିଦେବ ?” କହି ସେ ବୈରାଗୀ ଗୀତରେ ବାଧା ପକାଇଲା । ବୈରାଗୀ ଏକତାରା ତଳେ ରଖି ଦେଇ ଚଢ଼ିକରି କହିଲା—

“ରଖି ତ ଦନ୍ତ, ସବୁଦିନ କଣ ପଚାରୁଛୁ ?”

“କଥା କଣ କି ମାମୁ, କଲେକଟରଙ୍କ ତପ୍ରାପି କହୁଥିଲା, ଦୁଇଦିନ ହେବ ପୁଲିସିର ପହରା ବହୁତ ବର୍ଦ୍ଧି ଯାଇଛି । ସେଇଥିପାଇଁ ପଚାରୁଥିଲି ମାମୁ !”

“ସେ ବି ହତଭାଗା ତତେ ତଳ ମିଳିଛି । ସିଏ ବି ନିଜକୁ କଲେକଟର ଭାବିଛି । ଆରେ ସତ୍ୟମ୍, ପୁଲିସିକଥା ମୋ ଆଗରେ କଣ କହୁଛି ! କଣ ମତେ ଜଣାନାହିଁ ? ଛଅଥର ଜେଲ୍ ଫାଉଁଟି ଖାଇ ଆସିଛି ମୁଁ । ଏମାନେ ସେହିପରି କଥା ରାସ୍ତାକରି ଲୋକଙ୍କୁ ଭରସୁଛନ୍ତି, ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ।”

ମାମୁଙ୍କର ସବୁ କଥାସତ୍ୟମ୍ ଜାଣିଛି । ସୁଯୋଗ ଆଉ ବା ନଥାଉ ବୈରାଗୀ ନିଜ ଜୀବନର କଥା ଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଗର୍ବର ସହିତ ଶୁଣାଏ । ବୈରାଗୀ ଲେଖି ଜାଣେ ନାହିଁ, ନ ହେଲେ ସେ ତାର ଆସ୍ତକାହାଣୀ ନିଶ୍ଚୟ ଲେଖିପକାନ୍ତା ।

ଅହ-ବିଶ୍ଵାସ ଆଉ ଗର୍ବ ଏ ଦୁଇଟି ରାମୁର ଜନ୍ମସିଦ୍ଧ ଗୁଣ । ସିଲ୍ଲଦିନେ ଖୁବ୍ କସରତ୍ କରୁଥିବାରୁ ତାର ଶରୀର ଯୌବନର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ହିଁ ଅଧିକ ଦୁଷ୍ପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ବଲିଲ ପରି ମାଂସପେଶୀଗୁଡ଼ିକ ସହ ସେ ଘୋଡ଼ା ପରି ଦଣେ । ସଙ୍ଗଦା ଶାଶ୍ଵତ ବିକାଶ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେଇଥିବାରୁ ସେ କେବେ ହେଲେ ପରିଣମ

କରି ଜୀବନ ବିତାଇବାର ନାଁ ବି ଧରିନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ଝିଅକୁ ସେ ବିବାହ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲା, ବାପ ସହୃଦ କଳିଆ-ଗୋଲ କରି ଶେଷରେ ତାକୁଇ ବାହା ହେଲା ଏବଂ ଶୁଣିବାରକୁ ତାର ସ୍ବାୟୀ ନିବାସ କରିନେଲା । ଶାଶୁ-ଶୁଶୁରଙ୍କର ପ୍ରେରଣାରେ ବାଧା ହୋଇ ତାକୁ ତାସ ଖେଳ ବା କାହାର ପକେଟମାରୁ କରି ଦୁଇଗୁଣି ପଇସା ଅର୍ଜନ କରି ଘରକୁ ଦବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଥରେ ସେ ଧରାପଡ଼ିଗଲା ଓ ଛଅ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜେଲରେ ରହିଲା । ସେ ଜେଲରୁ ମୁକୁଳିଲା ବେଳକୁ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଜନ୍ମ କରି ଏ ସଂସାରରୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ଝିଅର ପାଳନ-ପୋଷଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପଇସା ଚୋରିକରି ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହିପରି ଗାଁ ଗାଁ ଯାଇ ଜେଲ ଖଟି ସେ ପଞ୍ଚବର୍ଷ ଯାଏ ଘରୁ ବାହାରେ ରହିଲା । ପଞ୍ଚବର୍ଷ ପରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ସେତେବେଳକୁ ତାର ଶାଶୁ-ଶୁଶୁର ମଧ୍ୟ ଏ ଦୁନିଆରୁ ବିଦା ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଝିଅର ପରିପୋଷଣର ସମସ୍ତ ଦାୟିତ୍ବ ତା ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଝିଅ ଶୁଣିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା, ତାକୁ ଘରେ ଏକୃଷ୍ଟିଆ ଶୁଖି ବାହାରକୁ ଯିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ କୁଡ଼ିଆ କରି ସେଠାରେ ରହିଲା । ବୟସ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା ଓ ଦେହର ବଳ ମଧ୍ୟ କମିଯାଇଥିଲା । ବିଗତ ଜୀବନ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ଅସିବାରୁ ଏକଦମ୍ ନୂଆ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ବିଚାରି ସେ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ସନ୍ତାନୀ ହୋଇଗଲା । ଏକତାର ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ସାହାର ହେଲା । ସମ୍ଭ୍ରାମଣୀ ତ ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ଘର ଚଳିବ କିପରି ? ଘରେ ଯେଉଁ ଭଣଜା ଅଛି, ସେ ଏକବାରେ ଅଲଗୁଆ; ପଇସାଟିଏ କମେଇବାଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଘରେ ଅଗଣାରେ ତାସଖୋରମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଚଟେଇ ଓ ଗାଈର ବନ୍ଧୋବସ୍ତ୍ର କରେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଉଡ଼ା ନିଏ । ଚଟେଇ ବିଛେଇବା, ଆଲୁଅ ଲଗାଇବା ଓ ବାହାରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ପୁଲିସିବାଲ ଦେଖିଲମାନ୍ଦେ ଭିତରେ ଆସି ଖବର ଦବା—ଭଣଜାର ଏହା କାମ । ଖବର ପାଇବାମାନ୍ଦେ ବୈଶାଖୀ ଘାସ ଲୁଗାଇ ଦିଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ନିଜ ନିଜ ବାଟରେ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ।

ଭଣଜା ଏକଦମ୍ ମାମୁ ଗୁଞ୍ଜରେ ଗଢ଼ା । କୁନ୍ଦିଦେଲ ପରି ବଳିଷ୍ଠ ଦେହ ଓ କୁଞ୍ଜ-କୁଞ୍ଜିଆ ବାଳରେ ସେ ବହୁତ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ । ମାମୁଠାରୁ ସେ ଅଧିକ ଚତୁର ଓ କିଛି ପଡ଼ି-ଲେଖି ଜାଣିଛୁ ମଧ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ଅଶ୍ଳାଭୁତ ସେ କାମ କରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ବୈଶାଖୀ ତା ନିଜ ଭଣଜା ଉପରେ ଅସନ୍ନ ।

ବୈଶାଖୀର ଝିଅ ଗୋରମ୍ମା ଭିତରୁ ଚିଲମ ଓ ଉଆସିଲ ନେଇ ଆସିଲା । ବୈଶାଖୀ ଚିଲମଭରି ନିଆଁ ଲଗାଇ ଲଗାଇ କହିଲା, “ଝିଅ ! ଆଜି ତୋ ମାମୁ ପାଖରୁ ଚିଠି ଆସିଛି । ଲେଖିଛୁ ତାର ପୁଅ ମୁନ୍ସିଫ୍ କୋର୍ଟରେ ଚପ୍ରାସି ଗୁଜରି ପାଇଛି ।”

ଗୋରମ୍ମା ସତ୍ୟମ୍ ଅଡ଼େ ଚାହିଁ ହସିଦେଲା । ଗୋରମ୍ମାର ମୁରୁକିହସରେ ସତ୍ୟମ୍‌ର ଶରୀର ସୁଲକିତ ହୋଇଉଠିଲା । ଗୋରମ୍ମାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଗାପାଳ,

ପରି ସେକୌଣସି ମନରେ ଲାଲସା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ । ଗୌରମ୍ଭାର ହସର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସତ୍ୟମୁକୁ ଭଲଭାବରେ ଜଣା । ଏହା ଆଗରୁ ଗୌରମ୍ଭା ସେହି ଚିଠିଟି ଲୁଚାଇ ଚୋରାଇ ସତ୍ୟମୁଠାରୁ ପଢ଼ାଇ ନେଇଥିଲା । ମାମୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି ସେ ଗୌରମ୍ଭାର ବିବାହ ତାଙ୍କର ପୁଅ ସାଙ୍ଗରେ ହେଉ । ବୈରାଗୀର ମଧ୍ୟ ସେହି ଇଚ୍ଛା ।

“କିନ୍ତୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ଭଲ ଗୋଟାଏ କଥା ଅଛି । ଯଦି ତା ସହୃଦ ତୋର ବାହାଘର ହୋଇଯାଏ ତେବେ ମୁଁ ଏକଲ ରହିଯିବି; ନହେଲେ ମତେ ମଧ୍ୟ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ସେଠିକି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।” ବୈରାଗୀର ମନରେ ଏହି ଚିନ୍ତା । କଥାଟା ସତ । ବୈରାଗୀ ତା ଝିଅକୁ ଗୁଡ଼ି ଶେଷ ମଧ୍ୟ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ତା ଉପରେ ତାର ଭାବ ଶୁଦ୍ଧ ।

“ଠିକ୍ ଅଛି, ସେଇଆ କରିବା । ଏତେ ଭଲ ଘର ଆଉ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏଠୁ ସମ୍ପର୍କ ରୁଟାଇ ସେଇଠି ଯାଇ ରହିବା ।” ବୈରାଗୀ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ କରିନେଇଥିବା ପରି ଦୃଢ଼ସ୍ୱରରେ କହିଲା ।

“ଗୁଡ଼ ମ ବାପା ! କଣ ଏତେ ଭରତର ପଡ଼ିଛି ?” ଗୌରମ୍ଭା କହିଲା ।

“ଶୀଘ୍ର କାହିଁକି ନୁହେଁ ଝିଅ ?”

“ତା ଛଡ଼ା ମୁଁ ତା ସହୃଦ ବିବାହ କରିବି ନାହିଁ, ବାପା । ଏକଦମ୍ କଂସେଇର ହୃଦୟ ତାର । ନା ହୃଦୟ ଅଛି, ନା ଦୟା ଅଛି ।”

“ତୁ ଠିକ୍ କଥା କହୁଛ, ଝିଅ ! ସେଥିପାଇଁ ସେ ଶହେ ଟଙ୍କା ମାସକୁ ଅର୍ଜନ କରୁଛି । ଦରମା ଛଡ଼ା ଉତ୍ସୁର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ହୃଦୟବାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ପଇସା ବି ଅର୍ଜନ କରିପାରେ ନାହିଁ ପାଗଳ ! ହୃଦୟ ଥିବା ଦର୍ବାର ମୋ ପରି ବୈରାଗୀର, ଅର୍ଜନ କରିବାବାଲର ନୁହେଁ । ଯାହା ହୁଏ ନା କାହିଁକି, ଏ ସୁଯୋଗ ଗୁଡ଼ିକାର ନୁହେଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇସାରିଛି ।”

ଝିଅ ବଡ଼ ହୋଇଗଲାଣି, ତେବେ ବି ବୈରାଗୀ ଆଖିରେ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ଳେଷ ପିଲା । ସେ ଗୁଡ଼ୁ ତା କଥାରେ ଧ୍ୟାନ ଦବାର କିଛି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କୌଣସି ଭଲ ପରିବାରକୁ ଗଲେ ତାର ଜୀବନ ଆଶ୍ୱସ୍ତରେ କଟିବ ଓ ତା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପଇସା କମେଇବାର ଚିନ୍ତା ରହିବ ନାହିଁ । ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ନାମରେ ସେ ନିଶ୍ଚିତରେ ସମୟ କଟାଇପାରିବ । ଗୌରମ୍ଭା ତା ବାପାଙ୍କର ଭାବନା ବୁଝିପାରନ୍ତି । ସେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

ସତ୍ୟମ୍ ବୈରାଗୀକୁ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଡାକିଲା । ବାହାର ପିଣ୍ଡାରେ ଦଶ ଜଣ ଲୋକ ବସିଛନ୍ତି । ଜଣେ ଲୋକ ତାସଗୁଡ଼ିକ ସଜାଡ଼ୁଛି । ବୈରାଗୀ ଗୋଟିଏ କଣରେ ଛଡ଼ା ହୋଇଗଲା ।

“କଣ ବୈରାଗୀ, ଦାପ କାହିଁକି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହେଉଛି ? ତେଲ ନାହିଁ ?”

“ତେଲ କାହିଁକି ନାହିଁ ? ଏହିକ୍ଷଣି ତ ଗୁଣିଅଣାର ତେଲ କଣି ସେଥିରେ

ଦେଇଛୁ । ପବନ ଘୋର ସେମିତି ହଉଛି, ବର୍ଷା ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ଖେଳ ଯାଉଥିବୁ ।” ବୈରାଗୀ କହିଲା ।

“ବର୍ଷା ହେଲେ କଣ ହବ ? ଆମ ଖେଳରେ କିଛି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ହବ ନାହିଁ । ପୁଲିସ୍‌ବାଲଙ୍କ ହଇରାଣରୁ ବଞ୍ଚିଯିବୁ ।”

“ହୁଡ୍ ଭଲ କଥା । ଭଗବାନ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାମ ନେଇ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ କରିଦବ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଜିତିବ । କିନ୍ତୁ ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ବାଜି ସରିଯିବ, ଜିତିବାବାଲଙ୍କୁ ମତେ ଟଙ୍କାକରେ ଅଣାଏ କରି ହୁସାବରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଭଡ଼ା ଦବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାଲି ମୁଁ ଏଇଆ ଭାବି ଶୋଇପଡ଼ିଲି ଯେ ସମସ୍ତେ ନିଜେ ନିଜେ ପଇସା ଦେଇଦେବେ; କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କା ଷଡ଼ ହୋଇଗଲା ।” ବୈରାଗୀ କହିଲା ।

“ବିଚାର ସତ ହୋଇଗଲା ? ବୈରାଗୀ, ଅରକ ପାଇଁ ହୁଏ ପଛକେ ଆମେ ଭ୍ରମ ମୁହଁରୁ ସତକଥା ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ । ଯେତେବେଳେ ଖେଳ ଜୋରସୋରରେ ଲାଗିଥାଏ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ‘ପୁଲିସ୍, ପୁଲିସ୍’ କହି ଆଲୁଅ ଲୁଗାଇଦିଅ । ଏଇ ଗୋଳମାଳ ଓ ବ୍ୟସ୍ତତା ମଧ୍ୟରେ ଆମ ପଇସା ବି ହରଣଗୁଣ କରିନଥା । କେତେ ଥର ଏପରି କରିଛୁ ତୁମେ ?”

“ରାମ ରାମ ! ଏପରି ଛୋଟଲୋକା ମୁଁ କେବେ ହେଲେ କରେ ନାହିଁ । କିଏ ଜାଣେ, ଅନ୍ଧାରରେ କିଏ କାହା ପଇସା ମାରିନିଏ ? ମୁଁ ବୈରାଗୀ ଲୋକ, ମୁଁ ପଇସା ନେଇ କଣ କରିବି ?”

“ଠିକ୍ ଅଛି ବାବା, ଠିକ୍ କଥା କହିଛୁ । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ହାତ ଯୋଡ଼ିକରି କହିଛୁ କି ତୁମେ ଏଠି ରୁହ ନାହିଁ; ଚାଲୁ ତ ତୁମ ଭଣଜାକୁ ପଠାଇଦିଅ । ତୁମେ ଯାଇ ସିତାର ବକାଅ ।”

“ଠିକ୍ ଅଛି । ମଣିଷ ଭଲ ହେଲେ ତ କାହାର ଦର୍ଦ୍ଦାର ନାହିଁ । ଭଡ଼ା ପଇସା ଅଲଗା ରଖିଦିଅ, ବାସ୍ ।”

“ତୁମର ଭଡ଼ା ପଇସା ଯାହା ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ହଉଛି ନେଇନଥା, ଆମର ଆପଣା ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମଝିରେ ପୁଲିସ୍‌ର ଡର ଦେଖାଇ, ଆଲୁଅ ନିଭାଇ ପଇସା ମାରିବ ତ କିଛି ଭଲ ହବ ନାହିଁ । ମାଡ଼ ଖାଇଯିବ, ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଦେଇଛି ।” କୌଣସି ଖେଳାଳି ଚେତାଇଦେଲା ।

ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ଖେଳଟା ଜମିଆସିଲା । ଖେଳ ଦେଖିବାକୁ ବୈରାଗୀ ସେଇଠି ବସିରହିଲା ।

ବାହାରେ ରାସ୍ତା ଉପରେ ସତ୍ୟମ୍ ଓ ଗୌରମ୍ମା କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

“ଆରେ ପାଗଳା, ତୁ କାହିଁକି ଏତେ ମନ ଖରାପ କରୁଛୁ ? ଦୁଇ ଡିନି ଦିନରେ ତୋ ବାପାର ରାଶ ଅଣ୍ଟା ପଡ଼ିଯିବ । ଫେରେ ଏଇଠିକି ଆସିଯିବୁ । ମାରୁଡ଼୍ ମୋ କଥା ଶୁଣେ । ଯେବେ ଚାହିଁବ ସେବେ ଚାହିଁବି ଦିଆଇଦବ । ଅସୁସ୍ଥରେ ରହିପାରିବା ।”

ସତ୍ୟମ୍ କହୁଥାଏ ।

ବୈରାଗୀ ଦେଖିଲା, ବାହାରେ ତା ଝିଅ ସହୃଦ ଭଣଜା କଥାବାଣୀ କରୁଛି । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଯାଇ ସେ ତାର ଭଣଜାକୁ ପିଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଧୋଇଦେଲା । ଝିଅକୁ କହିଲା, “ଭିତରକୁ ଯାକ ଶୋଇପଡ଼ ।” ନିଜେ ବାସ କରିବା ଉପରେ ଚିଲମ ଟାଣିଲା ।

ବୈରାଗୀ ତା ଝିଅ ବାହାଘର ବିଷୟରେ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା । ଏହି ବାହାଘର ପାଇଁ ସେ ସାଞ୍ଚଗହ ଟଙ୍କା ଜମାଇ ରଖିଛି । ସୁନାଗହଣା ପାଇଁ ଅଲଗା ଦୁଇଗହ ରଖିଛି । ସେ ଗୁଡ଼ୁଥିଲା ତା ଝିଅ ବାହାଘର ଖୁବ୍ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ହେଉ । ଅନେକ ସମୟରେ ଲୋକମାନେ କହୁବାର ଶୁଣିଛି ସେ ଏହି କାଙ୍ଗାଳୀ ବୈରାଗୀ ତା ଝିଅର ବାହାଘର କଣ କରିବ । ବାହାଘରର ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖି ଲୋକମାନେ କାବା ହୋଇ-ଯିବେ ଓ କହୁବେ “ବୈରାଗୀ ବି କେଡ଼େ ଅଭଦ୍ଧ ଲୋକ ।” ସେ କାହାଣୀକ କୌଣସି କଥାରେ ଆଜ୍ଞା ଉଠାଇ ବାହୁଦବାର ସୁଯୋଗ ଦେବ ନାହିଁ ।

ବୈରାଗୀ ଚିଲମ ପାଖରେ ରଖି ଗଢ଼ିପଡ଼ିଲା । ଛୁଇଁନଦରେ ସ୍ବପ୍ନ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲା । ସ୍ବପ୍ନରେ ସେ ଦେଖିଲା ତାର ଲୁଇଁ ତାକୁ ବହୁତ ଆଦର କରୁଛି ଓ ନିଜ ପାଖକୁ ଡାକ ନେଉଛି ।

ଜଣାନାହିଁ କେତେ ଗୁଡ଼ି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପିଣ୍ଡା ଉପରୁ ସମସ୍ତେ ପାଟିଗୋଲ କରି ଉଠିଗଲେ । ବୈରାଗୀ ଚମକି କରି ଉଠି ବସିପଡ଼ିଲା । ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଘାସ ନାହିଁ । ଲୋକମାନେ ସବୁ ନିଜ ନିଜ ବାଟରେ ଯାଉଛନ୍ତି ।

“କଣ ହେଲା ରେ ?” ବୈରାଗୀ ଆଖି ମଜୁମଜୁ ପଚାରିଲା ।

“ସତରେ ଚାଲିଯିବାକୁର ସିଟି ଶୁଣାଗଲା । ହୋଇପାରେ ସେମାନେ ସେକର ସଡ଼କ ଉପରେ ଅଛନ୍ତି ।” କହୁଦେଇ ଗୋଟିଏ ଖୋଲାଲି ପକାଇଗଲା ।

ବୈରାଗୀ ଚିଲମ ନେଇ ଭିତରକୁ ଗଲା । ଗୁରୁଆଡ଼େ ଅନ୍ଧାର । ଉଆସିଲା ନେଇ ଲଲ୍‌ଠଣ ଜଳାଇଲା । କଟେଇ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ପଇସା ବି ନଥିଲା ।

“କଣ ରେ ସତ୍ୟମ୍ ? ପଇସା କାହିଁ ?” ପାଟିକଲା । ବଡ଼ ତେଜ ଭିତରକୁ ଅନାଇଲା—ସତ୍ୟମ୍ ନ ଥିଲା । ସେ ଅପଦାଏଁ ଘାସ ଲିଷାଇ ପଇସା ଉଠାଇ ନେଇଥିବ । ତାପରେ “ଝିଅ ଗୋଝା” କହୁ ଡାକିଲା । ଝିଅର ବି ଦେଖା ନାହିଁ ।

“କଣ ଗୋରକ୍ଷା ମତେ ଗୁଡ଼ି ଗୁଲିଗଲା ?” ଏହି ଶବ୍ଦନା ବୈରାଗୀକୁ ପାଗଳ କରି ଦେଲା । ଯେ ଏକଦମ୍ ମାଟି ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଅନ୍ଧାରର ଆଲୁଅ ମଝିରେ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳିଲାବେଳେ ବୈରାଗୀର ଆଖିକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ କିଛି ଦିଶୁନାହିଁ । ଲଲ୍‌ଠଣ ପଛେ ଯେଉଁଠି ଥାଉ ତାକୁ ଆଉ ଏହି ଅନ୍ଧକାରମୟ ଗୁମ୍ଫାରୁ ବାହାରିବାର ଗୁମ୍ଫା ମଧ୍ୟ ଦିଶୁନାହିଁ । ଅସିକା ତ ଜୀବନ ତାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ସିତା ଲଗିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବରଗଛର ଛାଇ ଓ ମଲ୍ଲୀଫୁଲର ଲତା

ସୌଭାଗ୍ୟବତୀର କପାଳର ସିନ୍ଦୂରକୋପା ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତା ପଶ୍ଚିମ ଦିଗନ୍ତରେ ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ଦେବୋଦର ଭୂମିର ପଟ୍ଟାଦାର ରାମସ୍ବାମୀ ତେଣ୍ଡାରେ ପାଣି କାନ୍ଦୁଛୁ । ଗତ ଦୁଇ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବୃତ୍ତା-ଖାବୃତ୍ତା ଜଙ୍ଗଲଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଏହି ଜମି ଅବକା ତା ହାତକୁ ଆସିଛି । ଦୁଇବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେ ତାକୁ ଫସଲ କରି ସେଥିରେ ପ୍ରାଣ ଭରିଦେଇଛି । ସବୁଜ ଶାଗ, ପନିପରିବା କିଆରରେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି । ପନିପରିବାରେ ସବୁଜ ଲହୁଣୀ ଖେଳିଯାଉଥିବା ଏହି ପ୍ରଥମ ଫସଲ ଅମଳ କରିବାର ଯୋଗାଡ଼ ଚାଲିଛି । ଫସଲ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲାମାତ୍ରେ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁହିଁ-ଯାଇଥିବା ଦୁଧର ଭରା ପାତ୍ର ପରି ତାର ଆଖି ଆନନ୍ଦରେ ପୁରୁଉଠୁଛି । ପାଣି ମଡ଼ାଇବା ପରେ ପରେ ପରିବା ତୋଳିବାକୁ ହବ ଓ ସକାଳ ହରି ହରି ହାଟକୁ ନବାକୁ ହବ ଏବଂ ଧଡ଼ି ହସାବରେ ପଇସା ଆଣିବାକୁ ହବ । ଏହି ବିଚାରରେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହଉଥିବା ରାମସ୍ବାମୀକୁ କୁଅ ପାଖରେ କଦଳୀକାନ୍ଦ ଦିଶିଗଲା । ଉପର ଫେଣା ପାତ୍ର କରି ଖାଇବାଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି ।

“ବାପା, ମତେ ଗୋଟିଏ କଦଳୀ ଦବ ନାହିଁ ?” ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ଝିଅ ହେମା ପଚାରିଲା ।

“ନିଶ୍ଚୟ ଦେବି ଝିଅ, ଏହା ସବୁ ତ ତୋର । କାଲିକୁ ଆହୁରି ପାତ୍ରଯିବ, ସେତେବେଳେ ଖାଇବୁ ।” ବାପ ଚାଲିଗଲେ ।

“ହା ମ ବାପା, ତୁମେ ସବୁବେଳେ କାଲି କାଲି କହୁଥାଅ ।” କହୁ କହୁ ହେମା ମୋତି ଫୁଲର ଲତାଟିକୁ ମାଟିରୁ ଖୋଳି ତାକୁ ନେଇ ବରଗଛ ଆଡ଼କୁ ବୋହେ ଗଲା । ନିଜ ଝିଅକୁ ଦେଖି ରାମସ୍ବାମୀର ଚିନ୍ତବର୍ଷ ପୁଣି ମରିଯାଇଥିବା ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଜନ୍ମ ହବାର ଏତେଦିନ ବାଦେ ତାର କପାଳ ଖୋଲିଛି; କିନ୍ତୁ କଣ ଲାଭ ? ଏହା ସବୁ ଦେଖା-ଶୁଣା କରିବାର ଭାଗ୍ୟ ତ ତା କପାଳରେ ଲେଖା ନ ଥିଲା ।

କୁଅ ଆଡ଼କୁ କାଠପଟାର ଶବ୍ଦ ହଉଛି, ବାଡ଼ରେ ମାଡ଼ିଯାଇଥିବା ଲତା ଭିତରେ ଗୁଣ୍ଡୁଡ଼ିମୁଷା ଜରି ଜରି କରୁଛି । ତେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଥିବା ପାଣି ପରି ତାର ବିଚାରଧାରା ଉଛୁଳି ଉଛୁଳି ଆଗକୁ ମାଡ଼ିଯାଉଛି ।

ଧର୍ମାଧିକାରୀଙ୍କ କୃପାରୁ ତାକୁ ସେହି ଜମିର ପଟ୍ଟା ମିଳିଯାଇଛି । ସେହି ଭଦ୍ରଲୋକ ତାର ଝିଅ ନାଁ ହେମା ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ତା ପ୍ରତି ଓ ତାର ଝିଅ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟଧିକ ସ୍ନେହ ଅଛି । ହେମା ରାମସ୍ବାମୀର ଶରୀରରୁ ଜନ୍ମ ଥିବା ସୁନା ଓ ଏହି ପନିପରିବା ତାର ହାତର ଝାଳରୁ ବାହାରିଥିବା ସୁନା । ଏହା ସବୁ ସେହି ଦୁଇଦିବ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର

ଦୟାର ଫଳ । ତାଙ୍କର ନାମ ନେଇ ତାଙ୍କୁ ହାତ ଯୋଡ଼ି ପ୍ରଣାମ କରିବା କଥା, ତାଙ୍କ କାରେ ସାପ ବସାଇବା କଥା । ଗାଁରେ ବାବୁ ଓ ମନ୍ତ୍ରରେ ଭଗବାନଙ୍କର କୃପା ଥିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ । ହେମାର ପଡ଼ାପଡ଼ିର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସେହି କଣିକେ । ପାଠୁଆ ସୁଅ ସାଙ୍ଗରେ ତାହାର ବାହାଘର ମଧ୍ୟ କରିବେ । ଏହି ଶ୍ରବଣରେ ପ୍ରବାହତ ରାମସ୍ଥାନୀର କାନ୍ଦରେ ସାହାନାଇର ସ୍ବର ବାଜିଉଠିଲା । ଆଖି ଓନ୍ତା ହୋଇଥାସିଲା ଏବଂ ତରଳ ଗୁରୁତା ପରି ତମକିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନଡ଼ିଆ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାରେ ପବନ ଯୋଗୁଁ ପତ୍ର ହଲିବାର ଶବ୍ଦ ହେଲା । ରାମସ୍ଥାନୀ ତମକି ପଡ଼ି ଦେଖିଲା—ଆଗରେ ସେହି ଧର୍ମଧିକାରୀ ମହାଶୟ ଛୁଡ଼ାହୋଇଛନ୍ତି । ହେମାର ପିଠି ଆର୍ତ୍ତସି ସେ ହସୁଛନ୍ତି । ଏଡ଼େ ମୋଟା-ସୋଟା ଲୋକ ଛୋଟ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ପରି ତଟ୍ଟଳ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି ।

“ମାଲିକବାବୁ, ପ୍ରଣାମ !” କହି ରାମସ୍ଥାନୀ ତେଣୁକୁ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ବରଗଛ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଗଲା ।

“ଦେଖ ରାମସ୍ଥାନୀ, ଟିକି ହେମା ଜପର ହଇରାଣ ହଉଛି । ବରଗଛ ଗୁରୁରେ ତ ଘାସ ଟିକେ ବି ଉଠିବ ନାହିଁ, ତେବେ ଏ ଲତା କପରି ଜିଇବ ?” ଧର୍ମଧିକାରୀ କହିଲେ ।

“ଆଜ୍ଞା ହଁ, ସେ ତ ଛୋଟ ପିଲା, ତାକୁ କଣ ଜଣା, ବାବୁ !” ରାମସ୍ଥାନୀ ହାତ ମଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଧର୍ମଧିକାରୀ ହେମାର ହାତ ଧରି କୁଅ ଆଡ଼କୁ ଗଲେ । ରାମସ୍ଥାନୀ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲା ।

“ରାମସ୍ଥାନୀ, ବରିଷ୍ଠ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି । ବାଲଗଣ, ଭେଣ୍ଡି, ଜହ୍ନି, କଖାରୁ, ବହୁତ ଭଲ ଫସଲ ହୋଇଛି ଜଣାପଡ଼ୁଛି ।”

“ହଁ ଆଜ୍ଞା, ସବୁ ଆପଣଙ୍କର ଦୟାରୁ, ବାବୁ !”

“ଦେଖ ରାମସ୍ଥାନୀ, ଏଥରେ ମୋର କଣ ଅଛି ? ସବୁ ସେହି ବେଣ୍ଟଗୋପାଳଙ୍କର କୃପା, ମୁଁ ତ ନିମିତ୍ତ-ମାତ୍ର ।”

“ଏପରି କହୁଛୁ ନାହିଁ ବାବୁ ! ମୁଁ ଏ ଗାଁରେ ପରଦେଶୀ ହୋଇ ଆସିଥିଲି । ଗାଁରେ ଏତେ ଲୋକ ଆଉ ଆଉ ଆପଣ ମତେ ହିଁ ପକା ଦିଆଇଲେ । ଯଦି ଆପଣଙ୍କର ଦୟା ନ ହୋଇଥାନ୍ତା ତ ମୋର ଅବସ୍ଥା କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ?” ନମ୍ରହୋଇ ରାମସ୍ଥାନୀ ଅଶ୍ରୁ ଗୁଆଇ କହିଲା ।

“ଏହିପରି ମୋର ପ୍ରଶଂସା କର ନା, ରାମସ୍ଥାନୀ ! ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି । ଗାଁବାସୀ ଆମ ବିଷୟରେ କଣ କହୁଛନ୍ତି, ତୁ ଶୁଣିଛୁ ? ସିଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ତୋର ବେଳ କାହିଁ ?”

“ହଁ ଆଜ୍ଞା, ଗାଁଆଡ଼େ ଯିବାର ଅନେକ ଦିନ ହୋଇଗଲାଣି ।”

“ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି, ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକା ଆଜିରେ ଖାଉଛୁ; ଏକା ପଲଙ୍କରେ ଶୋଉଛୁ । ଆମ ଦୁହେଁକୁ ଲୋକେ ଏପରି ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଗୁରୁଛନ୍ତି, ବୁଝିଲୁ ?”

“ହଜୁର ! ଆପଣ କୋଉଠି; ମୁଁ କୋଉଠି ?”

“ସେହି କଥା ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଏପରି ଶ୍ରେଷ୍ଠ-ବହୁର ଧାରଣା ଆଣିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କହିବାର କଣ ଦକାର, ଆମେ ଦୁହେଁ ପ୍ରକୃତରେ ବନ୍ଧୁ । କଣ ଏ କଥା ମୁଁ ମାନୁ ନାହିଁ ?— କହୁଲୁ ।”

“କିପରି କଥା ବାବୁ, କିପରି କଥା ?”

“ରାମସାମୀ, ମୁଁ କାହାର ଘରେ ପାଦ ପକାଏ ନାହିଁ; ଗଲେ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଯାଏ ବା ତୋ ପାଖକୁ ଆସେ, ବାସ୍ । ଆରେ...କଦଳୀ ବି ପାରିଲଣି, ସାବାସ୍ !”

“ହଁ...ଆଜ୍ଞା !”

“ବର୍ତ୍ତମାନ ମନେ ପଡ଼ୁଛି, କାଲି ରାତିରେ ମୋର ଓ ମୋର ପତ୍ନୀର ବହୁତ ବଡ଼ କଳିଆ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।”

“ଏପରି କଣ କଥା ହେଲା, ବାବୁ ?”

“ତାର ଅଭିଯୋଗ ଯେ ମୁଁ ତୋର ଓ ହେମାର ମୋଟେ ଯନ୍ତ୍ର ନଈ ନାହିଁ ।”

“ବାବୁ, ମା’ ତ ସାକ୍ଷାତ୍ ଦେବା ପରି !”

“ଅପଲ କଥା ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କହିନାହିଁ । ଘରକଥା ମୁଁ ଆଉ କାହାରକୁ କହେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ସେ ମା’ ହବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମାସ ଚାଲିଛି ।”

“ବଡ଼ ଭଲ ଖବର ଶୁଣାଇଲ ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କର ପିଆର ପରି ପୁଅଟିଏ ହବ, ମୋ ମନ କହୁଛି ।”

“ମୋ ମନର କଥା ତୁ କହିଦେଲୁ । ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କର ମନ ଏକା, ବିରୁର ଏକା ।”

“ଆଜ୍ଞା ହଁ, ବାବୁ !”

“ସକାଳୁ ସକାଳୁ ଗାଁକୁ ଯିବାକୁ ହବ । ମୋ ସାଥରେ ସିଏ ବି ଯିବ । ତତେ ଏ କଥା ଜଣା ବି ନାହିଁ ରାମସାମୀ ! ତୁ ତ ଭାଗ୍ୟବାନ, ତୋ ଉପରେ କିଛି ଦାୟିତ୍ବ ନାହିଁ । ମୋର ସ୍ବପ୍ନ ଶାଳୀର ବାହାଘର; ଆମେ ଶାଲିମାତରେ ଗଲେ ଲୋକେ ହସିବେ । ପୁନା, ତୁମା ଭାବ୍ୟାହି ତ ଆମର ଅଳ୍ପଆର କଥା ନୁହେଁ । ଉପହାର ତ ସମସ୍ତେ ଆଣନ୍ତି । ଘରଣୀ ମନରେ ଗୋଟିଏ ବୁଦ୍ଧି ଆସିଛି । ସେ କହୁଥିଲା, ବାହାଘର ପାଇଁ କିଛି ଫଳ ପରିବା ନେଇଯିବା । ମୁଁ କହୁଛି ‘ବହୁତ ଭଲ କଥା’ । କଥାରେ ତ କହିଦେଲି; କିନ୍ତୁ ଫଳ ପରିବା ମିଳିବ କୋଉଠି ? କାହାକୁ ପଚାରିବ ? ତତେ ପଚାରିବ, ନ ହେଲେ, ଆଉ କାହା ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ କହୁଛି ଏ କାମ ମୋହାର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଦେଖ, ରାମସାମୀ...ସେ ଅତ୍ୟଧିକ ବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇଲା...ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ମଧ୍ୟ ଗର୍ଭବତୀ ।”

ଅଧିକାଂଶ ଉପରେ ପଡ଼ୁଥିବା ‘ବିପଦ’ କଥା ଶୁଣି ରାମସାମୀର ମନ ତରଳିଗଲା ।

“କାହିଁକି ବାବୁ ! ଆପଣ ବି କିପରି କଥା କହୁଛନ୍ତି । ମା’ଙ୍କର କଥା ମାନିବା

ଭବିଷ୍ୟତ । ଏ ବଗିଚା ଆଉ କାହାର, ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କୁ ବାଧା ଦବ କିଏ ?” ରାମସ୍ୱାମୀ କହିଲେ ।

“ମୁଁ ତ ଜାଣିଥିଲି ତୁ ଏହିପରି କହିବୁ, ସେଇ ଭରସାରେ ଆସିଛି । ମୁଁ ଜାଣିଛି, ରାମସ୍ୱାମୀ ! ମୋର ପଇସା ଦବା ବି ଠିକ୍ ହବ ନାହିଁ ଏବଂ ତୋର ନବା ମଧ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟତ ହବ ନାହିଁ । ତେବେ ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କିପରି ହବ ?”

“ଏପରି କଥା ଆପଣଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରିବା କଥା ନୁହେଁ, ବାବୁ !”

ରାମସ୍ୱାମୀ ବହୁତ ମନା କରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ପରିବା ତୋଳିବାରେ ଅଧିକାଂଶ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ଗପ କରୁ କରୁ ପରିବା ତୋଳୁଥିବା ଅଧିକାଂଶଙ୍କୁ ଦେଖି ରାମସ୍ୱାମୀ ମନେ ମନେ ଶୁଣି ଖୁସି ହେଉଥିଲେ । କୁଡ଼ିଆ ଭିତରୁ ଅଖାଟିଏ ନେଇଆସିଲେ । ବର୍ଷାବେଳେ ଛତାର କାମ ଦେଉଥିଲେ ଏହି ଅଖା । ସେ ଅଖାରେ ପରିବା ଭର୍ତ୍ତି କରି ବାନ୍ଧିଦେଲେ ।

“ମୋର କଥାରେ ଅଖା ବାନ୍ଧିଦେଲୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଚିନ୍ତା ଦୁଇ ହୋଇଗଲା, ରାମସ୍ୱାମୀ ! ମା’ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ଖୁସି ହୋଇଯିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତାର ଘିଲ୍ଲି ବି ହବ ନା ! ମାନେ... ସେହି କଦଳୀ...”

“ରହୁ ବାବୁ, କଦଳୀ ମଧ୍ୟ ନେଇଯିବା ।”

ଧର୍ମୀଧିକାଂଶ ଟିକେ ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ତାଙ୍କର ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରୁ ନବାହାରୁଣ୍ଡ ରାମସ୍ୱାମୀ କଦଳୀକାନ୍ଥ ଜାଟିଆଣି ତାଙ୍କୁ ଖୁସି କରିଦେଲା । ଧର୍ମୀଧିକାଂଶ କହିଲେ, “ପ୍ରକୃତ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଏହା ପ୍ରମାଣ ଅଟେ ।” ରାମସ୍ୱାମୀ ଅଖାକୁ ମୁଣ୍ଡାଇ କାଶରେ କଦଳୀକାନ୍ଥ ଜାକିନେଲା ଓ ତାପରେ ଧର୍ମୀଧିକାଂଶଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ । ଧର୍ମୀଧିକାଂଶଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗାବେଶ ବେଳେ ପଛେ ପଛେ ଚାଲୁଥିବା କୁକୁର କଥା ଧର୍ମୀଧିକାଂଶଙ୍କର ମନେପଡ଼ିଗଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ବାହାରେ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ।

ଅଧଃଶ୍ରୀ ପୁଅରୁ ଶତାଧିକାଂଶମାନ ଥିଲେ ଯେଉଁ ବଗିଚା ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ବୃତ୍ତୀର ମୁହଁ ପରି ଶୂନ୍ୟ ଦିଶୁଛି । ସନ୍ଧ୍ୟାପରେ ରାମସ୍ୱାମୀର କୁଡ଼ିଆରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନ୍ଧକାର ଛାଇଗଲା ।

ଧର୍ମୀଧିକାଂଶଙ୍କର କୋଠାରେ ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ରାମସ୍ୱାମୀ ବୋର୍ଡ଼ ଓହ୍ଲାଇ ଝାଲ ପୋଛୁଛନ୍ତି । ଧର୍ମୀଧିକାଂଶଙ୍କର ବହୁତ ଦୟା ଆସିଲା । ଜଳନ୍ତି ଜଳନ୍ତି ଗୋଟିଏ ଲେଟା ପାଣି ଆଣି ରାମସ୍ୱାମୀକୁ ଦେଲେ । ରାମସ୍ୱାମୀ ପାଣି ପିଇ କୁଣ୍ଡି ଦୁଇ ଜଳ । ଆଲୁଅର ପ୍ରକାଶରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମୁହଁ ପ୍ରସନ୍ନ ଦେଖାଗଲା ।

“ଜଣାହାଉଛି, ଏତେ ଅନ୍ଧାରରେ ବି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ ସେହି ପଛପଟି ଘରେ ଅଛି । ଟିକେ ଯାଇ ଦେଖିଲୁ, ରାମସ୍ୱାମୀ !”

ରାମସ୍ୱାମୀ ପଛପଟି ଘରକୁ ଯିବା ଆଗରୁ କଦଳୀକାନ୍ଥ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା । ପାଚିଲା କଦଳୀ ପରି ସୁନ୍ଦର ତାର ଝିଅର କଥା ମନେପଡ଼ିଗଲା । ସେଆଡ଼ୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ପଛଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲା । ଧର୍ମୀଧିକାଂଶ ଉପରୁ ଚାହିଁ ପାଆନ୍ତା କଦଳୀ ନେଇ ତାକୁ

ଗୁଣିଲେ । ପତ୍ନୀ ମଙ୍ଗଳା ମଧ୍ୟ ଆସିଲେ ।

“ମୁଁ ଅନୁମାନ ବି କରିପାରୁନଥିଲି ଯେ ଏ ଫଳ ଏଡ଼େ ମିଠା ହେବ ବୋଲି । ବୋଧହୁଏ ସେଇ ନୂଆ ଖଡ଼ ନ ଘେଇ ସେ ଏହାକୁ ଉଠୁଳାକାନ୍ତି । କେତେ ସ୍ବାଦ ଅଛି ଏଥିରେ ।” ସ୍ବାମୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ମଙ୍ଗଳା ମଧ୍ୟ କଦଳୀ ନେଇ ଗୁଣିଲେ ।

“ରାମସ୍ବାମୀ କାହିଁ ?”

“ପଛଆଡ଼ ଅଳିଆ ଗୋବର ହୋଇପଡ଼ିଛି । ମୁଁ କହିଲି ଟିକେ ସଫା କରି ଦବାକୁ । ଅବକା ଆସୁଥିବ ।”

“ତାକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତମେ କାମ ବଢାଇଦଉଛ । ସେ ମଧ୍ୟ ଆମ ପାଇଁ ଜୀବନ ଦବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ପେଟ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଧାନ ନ ଦେଇ ସେ ବେଠି ଖଟୁଛି । ଛୁଡ଼, ସ୍ବାଡ଼େ ପକ୍ଷପରିବା ଆଡ଼କୁ ଗୁହଁ ଦେଖ ! ତମ ଭଉଣୀର ବାହାଘରେ ମାନ ବଢ଼ିବ ।”

“ଏକଦମ୍ ! ଆପଣଙ୍କ ଶାଳୀ ଜାଣିବ କି ଭୂଷେଇଙ୍କର ତା ଉପରେ କେତେ ପ୍ରେମ ଅଛି ! ବାସ୍ତୁ ଆଉ କଣ !”

ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ବହୁତ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ରାମସ୍ବାମୀ ଆସିବ କି ନାହିଁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର କୃତ୍ରିମ ବୋଧ ତା ଉପରେ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା —

“ଦେଖ, ରାମସ୍ବାମୀ ! ଆମ ଉପରେ ତୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଆଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ତା ବୋଲି ତୁ ଜିଜ୍ଞାସୁ ହେଲା ମଧ୍ୟ କରିବା କଥା ନୁହେଁ ।” ମାଲିକଙ୍କର ଗୁରୁ ଦେଖି ବିଚରା ରାମସ୍ବାମୀ ଘାବରେଇଗଲା । ତାର ବ୍ୟସ୍ତତା ଦେଖି ଧର୍ମୀଧିକାଂଶ ତାର ପିଠି ଆପୁଡ଼େଇ ବଡ଼ ସ୍ନେହରେ କହିଲେ “ଏଡ଼େ ଡେରିଯାଏ ତୁ ଏଠାରେ ରହିଲେ ସିଆଡ଼େ ହେମା ଓ ବଗିଚାର କଣ ହେବ ? ଶୀଘ୍ର ଘରେ ପହଞ୍ଚିବା କଥା । ହେମାର ତ ଆମ ପରି ଲୋକଙ୍କ ଘରେ ରହିବା ଉଚିତ । ଭଲ କଥା — ଏବେ ତୁ ଯାଆ । କାମ ନାଁ ଶୁଣିଲେ ତୁ ଜୀବନ ଦେଇଦଉଛ । ଦିନରାତି ଭୁଲି ପରିଶ୍ରମ କରୁଛ ।” ମାଲିକଙ୍କ ମଧୁର ଗାଳି ରାମସ୍ବାମୀ ଦୁଃଖକୁ ମୋହନେଲା । ହିଅ କଥା ଶୁଣି ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଅର୍ଧାର ହୋଇଗଲା ।

“ନାଆଁକୁ ମୋ ହିଅ । ଆପଣଙ୍କର ଗୁରୁ ତଳେ ଧିଁ ତାର ପାଳନ-ପୋଷଣ ହେବା କଥା ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କର ଦୟାରୁ ସେ ପଢ଼ି ଲେଖି କରି ଆଗକୁ ଉନ୍ନତ କରିପାରିବ, ମାଲିକ୍ !”

“ରାମସ୍ବାମୀ ! ହେମା ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବତୀ ଅଟେ । ମୋ କଥା ମାନିବୁ ତ ସେ ବଗିଚାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାସାଦରେ ଫୁଟିଉଠିବ । ଆଜ୍ଞା, ଗୁଲ, ଆମେ ଗପ କରୁଥିଲେ ତ ରାତି ପାହୁଁଯିବ; କିନ୍ତୁ ଜଣା ବି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା, ଦେଖ — ଯାଉ ଯାଉ ବାଟରେ ଟାଙ୍ଗାବାଲକୁ କହିଯିବୁ ସେ ଜାଲି ସକାଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ସୁଦ୍ଧା ଟାଙ୍ଗା ନେଇ ଆସିଯାଏ ଯେପରି ।” କହି ଅଧିକାଂଶ ରାମସ୍ବାମୀକୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

“ଅବକା ତ ମତେ ଡରସାର କରୁଥିଲି ଯେ ମୁଁ ତାକୁ କାମ ବଢାଇ ଦଉଛି

ବୋଲି । ଏହିକ୍ଷଣି ନିଜେ ତ ସେଇଆ କଲି ।” ମଙ୍ଗଳା ଝୁସାଲବା ସ୍ଵରରେ କହିଲା ।

“ଦେଖ, ଯଦି ତୁମେ ତାକୁ କାମ ବଢ଼ାଇଛ ତ ମୋର ଦୟା ଆସିବା କଥା; ମୁଁ ଯଦି କାମ କରାଏ ତ ତୁମର ଦୟା ହୁଏ କଥା । ବୁଝିଲ, ଅନ୍ୟର କଥା ବୁଝିପାରିବା ହିଁ ବଡ଼ପଣିଆ । ଦୁନିଆକୁ ଦେଖି ଦେଖି ମୋର ବାଳ ଧଳା ହୋଇ ଯାଇଛି ।”

“ଆପଣ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବୁଝାଇଛନ୍ତି—କଦଳୀ ଛଡ଼େଇ-ଛଡ଼େଇ ପାଟିରେ ପୁରାଇଦେଲ ପରି ।” ମଙ୍ଗଳା ମନେ ମନେ ଖୁସି ହୋଇ ମଧୁର ସ୍ଵରରେ କହିଲା-- “ବଚରା ରାମସ୍ଵାମୀ ବଡ଼ ସରଳ ଲୋକଟିଏ ।” ବଡ଼ ଆତ୍ମୀୟତା ସହକାରେ ତହିଁ ଚର କହିପକାଇଲେ—ସେପରି ଏହି କଥା ହଠାତ୍ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ।

“କର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝିଗଲା ତୁମେ ! ମୋତି ସବୁ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି । ମାନେ, ଭଲ ଲୋକମାନେ ସବୁ ଏକା ଜାଗାରେ ପହଞ୍ଚିଯାଆନ୍ତି । ଏହି ରହସ୍ୟ ତୁମକୁ ବୁଝାଇବା ଦରକାର । ହଉ, ଛାଡ଼ ଏହି କଥାଗୁଡ଼ାକ । ବେଶି ଭାବିଲେ ତମେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିବ । ତୁମେ ଗର୍ଭବତୀ ।” ଅଧିକାରୀ କହିଲେ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳର ମଉଳା ଫୁଲ ପରି ମଙ୍ଗଳା ଲଜରେ ଝାସିଲି ପଡ଼ିଲା ।

ଶାଳୀ ବାହାଘରୁ ଟେକି ଅଧିକାରୀ ପହଞ୍ଚିବ ରାମସ୍ଵାମୀ ଘରକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ରାମସ୍ଵାମୀର ପରିବାର ସ୍ଵାଦ କ୍ଷିପରି ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଥିଲା ଓ କିପରି ଖୁସିରେ ଖାଇଥିଲେ ସେହି କଥା ବାରମ୍ବାର ଧର୍ମୀଧର୍ମୀଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ଏହି ଦଶଦିନ ହୁଏ ବଖାଣୁଥିବାରୁ ରାମସ୍ଵାମୀର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନ ଥିଲା । ମୋଟା ଦାନାବାଲ ଗୁଆଁର ଭଳି ରାମସ୍ଵାମୀ ମାଲିକଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲେ ସେ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦରେ ଖାଆନ୍ତି । ପରିବା ଟୋକେଇ ପ୍ରହର ଧର୍ମୀଧର୍ମୀଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଯାଉଥିଲା ଓ ବାହାର ଅଗଣାର ଅଲିଆ, ଗୋବରକୁ ରାମସ୍ଵାମୀ ସବୁଦିନ ସଫା କରି ଅଲଗା ଅଲଗା ଏକାଠି କଳ-ଦଉଥିଲା । ଦିନ ଗୁଲିଗଲା, ମାସ ବନିଲା, ଧୀରେ ଧୀରେ ଧର୍ମୀଧର୍ମୀ ରାମସ୍ଵାମୀ ସାଙ୍ଗରେ ବରଥାପା ପଡ଼ି, ଚଳିଟା ମାଟି ପରି ଓ କାନ୍ଥରେ ଲାଗିରହିଥିଲା । ଝିଟିଝିଟି ପରି ତା ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ିହୋଇଗଲେ । ଦୁହଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ନେହ ଏପରି ଘନସ୍ଫୁ ହୋଇଗଲା ଯେ ଦୁହଁଙ୍କୁ ଅଲଗା କରିବା କଷ୍ଟକର ଥିଲା ।

ବରଗୃହେ ଆଉ କିଛି ଫଳିଲା ପରି ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ବରଗୃହ ପକ୍ଷେ ହେମାର ମନ ମଧ୍ୟ ଛୁଟିଯାଇଛି ।

ରାମସ୍ଵାମୀର ବୁଝି ପରି କାଳଚକ୍ର ମଧ୍ୟ ଘୁରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଖରାଦିନ ହୋଇଗଲା । ତା ଦୁଇପୁତ୍ରରେ ଓ ବରଗୃହର କୂଅରେ ପାଣି ବୁଝାଏ ବି ନାହିଁ ! ପଛ ଫାଥଲରେ ତ ତାର ହାତ ବାଜିଲା ନାହିଁ । ଏ ବର୍ଷର ଖଜଣାପଇସା ମୃତ ପତ୍ନୀର ଗହଣାରୁ ବାକି ରହିଯାଇଥିବା ଏକମାତ୍ର ଗହଣା ବିକି କରି ଖଜଣା ବାବଦ ପଇସା ନିଷ୍ଠାପର

ଭବରେ ସମୟ ପୁଅରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ହାତକୁ ଦେଇଥିବାରୁ ସେ ପାଞ୍ଚ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ତାର ଉଦାହରଣ ଦେଇ ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା ନିଜ କଥା ଥିଲା, ସେ ଲଜ୍ଜାମରିତ ଦେଇ ପେଟ ଢୋରାଣି ପିଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହୁଥିଲା । ସେ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡେ କାମା ବି କରି ପାରନାହିଁ । ଏଇଆ ଭାବ ସେ ଦୁଇ ଦିନ ଥର ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ପୋଛୁପକାଇଛି । ତାର କୌଣସି ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ହୋଇପାରନାହିଁ । ଏଥରକ ଫସଲର ପୁରୁପୁର ପଇସା ଅମ୍ଭଲ କରିବାକୁ ସେ ଦୁଇ-ସଂକଳ୍ପ ହୋଇଗଲା । ଭାବିଲା କି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ବାକିର ଗୁଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଯିବା କଥା ନୁହେଁ ଏବଂ ମାଟିରୁ ମୁନା ଉତ୍ତୁଳ କରିବା ଦର୍ଜାର । ଜମି ଚଷି କରି ସମାଜକୁ କୁଡ଼ିଆ ଛପର କଲା । ତେଣୁକୁ ମରାମତ କରିନେଲା ଓ ବର୍ଷା ପ୍ରଗଣାରେ ବସିରହିଲା ।

ଦିନେ କାଉପଲ ପରି ବାଦଲ ଛାଇ ହୋଇଗଲା । ରାମସାମୀର ଆଖି ସଜଳ ହୋଇଗଲା । ରାତିଯାଏ ତାକୁ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । କର ନେଉଟାଇ ନେଉଟାଇ ରାତି ପାହିଲା । ଜମି ପାଇଁ ଖତ ନାହିଁ କି ହାତରେ ପଇସା ନାହିଁ । ଖତ ବିନା ଖେତ କିପରି ଚଳିବ । ଅଧରାତି ବେଳକୁ ଧର୍ମାଧିକାରୀଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ନିଜ ହାତରେ ଗଦା ଗଦା କରି ଜମାକରିଥିବା ଅଳିଆ ଓ ଗୋବର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା—ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରାଣ ଷାଠିଏ ଠେଲ ହୁଏ । ରାମସାମୀ ଜାଣୁଥିଲା ଯେ ସେ ମାଗୁ ମାଗୁ ବାବୁ ରାଜି ହୋଇଯିବେ । ଫସଲ ହାତକୁ ଆସିଯିବାକ୍ଷଣି କରଜ ପରିଶୋଧ କରିଦେବ । ଦଣ ଠେଲ ଅଳିଆ ଯଥେଷ୍ଟ, ବର୍ତ୍ତମାନ ରାମସାମୀ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ମଙ୍ଗା ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି । ଅନେକ ପିଇ ଦେଇ ଧର୍ମାଧିକାରୀ ବାରଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଆସିଲେ; ରାମସାମୀ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଦେଖି ଚମକି ପଡ଼ିଲେ—“ଆରେ, କେତେ ବେଳୁ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି ? ଭିତରକୁ ଗୁଲିଆସିଆନ୍ତୁ ? ଏଇଠି ହାତ ଯୋଡ଼ି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ କାହିଁକି ରହିଛି ? ଆଜ୍ଞା, କହ, କଣ କଥା ଅଛି ।”

“ଆଜ୍ଞା ହଁ, ଗ୍ରେଟ କଥାଟିଏ ଥିଲା, ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।”

“ମୋ ପାଖକୁ ? ଆଜ୍ଞା, ହେମା କିପରି ଅଛି ? ମାସେ ହେଲା ସେଠିକି ଯାଇ ପାରିନାହିଁ । ଘରଣୀ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ବାହାରକୁ ବାହାରିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼ିଛି ।”

“ଆଜ୍ଞା, ସବୁ ଜମି ହଲ କରିସାରିଛ; ଉପରେ ମେଘ ଉଠାଇଛି ।”

“ହଁ ହଁ ଖଜଣା ମଧ୍ୟ ତୁ ପୁରୁପୁର ଦେଇଦେଇଛି ।”

“ହଁ ଆଜ୍ଞା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଦର୍ଜାର ।”

“ରାମସାମୀ ! ମୁଁ କେତେ ଥର କହୁଛି ଏପରି କଥା କହୁ ନାହିଁ; ଆମେ ଦୁଇଜଣ

ସାଜ, ଦୁହେଁ ନଜ ନଜ ହସାବରେ ବଡ଼ ।”

ରାମସ୍ୱାମୀ ମନରେ ଘୁଣ୍ଟୁଲୁଥିବା କଥା ଧାଟିରୁ ବାହାରିପଡ଼ିଲା—“କଥା ଏଇୟା ବାବୁ ! ଦଶ ଠେଲ ଖଇର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ନେବାକୁ ଖନ । ସାପଲ ହେଇଗଲେ ମୁଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆପଣଙ୍କର ପଇସା ଦେଇଦେବି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବାହାରୁ କଣିକାକୁ ମୋ ହାତରେ ପଇସାଟିଏ ନାହିଁ । ଯଦି ବର୍ତ୍ତମାନ ଖଇ ନପକାଉଛ ତ ଆମକୁ ମାଟି ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଦି ଆପଣ ଆମର ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତେ ତ ହେମା ଓ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ସେଇ ମୁଦିଏ ଝିଲିପାଲୁ ।” ରାମସ୍ୱାମୀ ଗର୍ବ ନଷ୍ଟାସ ଗୁଡ଼ିଲା ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ଆଗରୁ ସେଠି ଆସି ଛୁଡ଼ାହୋଇଥିବା ମଙ୍ଗାମା ମଧ୍ୟ ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲେ ।

ଧର୍ମୀଧର୍ମୀ ଯଶବ ପାଇଁ ଛଟପଟ ହେଲେ; ଯେପରି କିଛି ଅତ୍ୟଧିକ ଆତ୍ମାତପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଗଲା ଖଜାରିଲେ ବି କଥା ବାହାରୁ ନ ଥାଏ । ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ ପ୍ରକଟ କରୁ କରୁ ରାମସ୍ୱାମୀର ପିଠି ଆଗୁଡ଼େଇ ଧର୍ମୀଧର୍ମୀ କହୁଲେ—“ରାମସ୍ୱାମୀ ! ଦେଖ, ଯେବେବେଳେ କୌଣସି ଜନଶ୍ରଦ୍ଧା ମାର୍ଗବାସ ଦର୍ଶାଏ ସତେ ସେତେବେଳେ ତୁ ଓ ମୁଁ ଦୁହେଁ କପରି ବ୍ୟସ୍ତରେ ପଡ଼ିଯାଉ । ଆମେ ଯେତେ କଳମସିଧ କି ଭଲ ମଣିଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତିଆ କଥାରେ ସମସ୍ତେ ଛୋଟ ହୋଇଯାଏ । ଏ କଥା ଦୁହେଁ ଯେ ମୋ ପାଖରେ ସେ ଜନଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ ବା ମୁଁ ତତେ କହାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ଗୁରୁଜନମାନେ କଣ କହୁଛନ୍ତି, ଜାଣିଛୁ ? ତାଙ୍କର କହିବାର ଫାଲ ଯେ ଜାହାଗିକୁ କୌଣସି ଜନଶ୍ରଦ୍ଧା ମାନେ ହେଉଛି ତାଠାରୁ ଗମ୍ଭୀର କଟିନବା । ମୁଁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ଯେ ଆମର ବହୁତା କଟିଯାଉ । କରଜ ଦେବା-ନଦା ଆମ ବହୁତାରେ ବାଧା ଲଗାଇବ । ସେଥିପାଇଁ ଏଇଟା ଭଲ କଥା ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ କଥା ମୁଁ କହୁଛି । ତୁ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କର । ମୋର ଅଛି ନା—ମନ୍ଦିରରେ ସ୍ୱାମୀ ଦେଖୁଗୋପାଳ । ମୋର ତଳେ କିଛି ବାଟ ବତାଇ ପାରିବ—କଣ ଭାବୁଛୁ ତୁ ?”

“ହଉ ଆଜ୍ଞା ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ, ମୁଁ ଯାଉଛି ।” କହୁ ରାମସ୍ୱାମୀ ଚାଲିଗଲା । ତାକୁ ରାସ୍ତାରେ ସବୁ ଅନ୍ଧକାରମୟ ଦେଖାଗଲା । “ଧର୍ମୀଧର୍ମୀ କୋଷକୁ ଏ ଠିକ କଥା କୁ କହୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଯଦି ଖଇ ଉଧାର ଦେଇଥାନ୍ତେ ତ ମୁଁ ତାଙ୍କର କରଜ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଶୁଣିଦେଇଥାନ୍ତି । ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଛୋଟ ।” ରାମସ୍ୱାମୀର ପାଦ ଅଳ୍ପ କଣ୍ଠରେ ଆଗକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଧର୍ମୀଧର୍ମୀ ସେଇଠି ଅବାକ୍ ହୋଇ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ । ମଙ୍ଗାମାର କୁଦସୁର ଅନୁଷ୍ଠାନର କାହିଁ କୋଉ କଣରେ ଏହି କଥା ଉଠି ମାଉଥିଲା ଯେ କିତରୁ ଖଇ ଦେଇଥିଲେ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

“କଣ କହୋ, ବତର ମୁହଁଖୋଲି ମାରିବାକୁ ଆସିଥିଲା । ଆମ ପାଖରେ ତ

ଗଦାକୁଗଦା ଡେଇଁ ମଧ୍ୟ ।” ବାସ୍, ଏତିକି କଥା ମଙ୍ଗଳା ମୁହଁରୁ ବାହାରିଲା ।

“ଆରେ ପାଗଳୀ ! ତୁମେ ତ ମା’ ହସ୍ତକୁ ଯାଉଛ । ଏହିପରି ସବୁ ଭାବନାରେ ନିଜର ମନ ଉଦାସ କର ନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ ଏହା ଗୁଡ଼ିବା ବି ଭୁଲ୍ ଯେ ଆମ ପାଖରେ ବହୁତ ଅଛି, ଏହା ସାଧାରଣ ଭୁଲ୍ ଖାଲି ନୁହେଁ । ଏହା ଅହଂକାର ଅଟେ । ଭଗବାନ କୃଷ୍ଣ କଣ କହିଥିଲେ ? ଦେଲବାଲ କିଏ ? ନେଲବାଲ କିଏ ? ମରିବା-ବାଲ କିଏ ? ମାରିବାବାଲ କିଏ ? ସବୁକିଛି ମୁଁ ହିଁ ଅଟେ । ଆମେ ତ ସତ୍ତ୍ୱଦୟାର ବନ୍ଧୁ । ଏହି ବନ୍ଧୁତାକୁ ଆମେ ଏହିପରି ବଜାଏ ରଖିଥିବା ନା ଛୋଟ ଛୋଟ ଦୁର୍ବ୍ୟ ନେଇ-ଦେଇ କରି ବନ୍ଧୁତାକୁ ଶେଷ କରିଦେଉ ? ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ପରି ଆମ ପବିତ୍ର ଜୀବନ ଏହିପରି ବିତର୍କିତ । କରୁନ ନବା ବା ଦବାରେ, ଫେରେ ଭାକୁ ପରିଶୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଗୁଲୁର, ବିଲୁଆ ହୋଇ ଜନ୍ମ ନବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହି ଜନ୍ମ ଏହିପରି ପରମାତ୍ମାରେ ଲୀନ ହୋଇଯିବା ଭରତ । ସୁନର୍ଜନର କଥା ମୋ କାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ପହଞ୍ଚିବା ଦର୍ଜାର ।” ଭାଙ୍ଗର ବାକ୍ୟରୁରୁଷ ନଦୀସ୍ରୋତ ପରି ଶୁଭିଳ ।

“ଆରେ, ଆପଣ ତ ଢଳକୁ ଭାଲ କରୁଛନ୍ତି ।” ମଙ୍ଗଳା କହିଲା ।

“ବାସ୍, ଶୁଲ ଛତରକୁ ! ବାହାରେ ଛଡ଼ାହୋଇ ରହିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ; ସିଲ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତର ଅଛି ।” ଧର୍ମୀଧକାଶ ବଡ଼ ପ୍ରେମରେ କହିଲେ ।

ଅମାବାସ୍ୟା ଉଥି ଥିଲା । ଅକ୍ଷରୀର ସମୟ ଥିଲା । ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶକୁ ଏକାକାର କରି ସୁଖନାଥୀରେ ବର୍ଷା ହେଉଛି । ବିଜୁଳିର ତମକ ଓ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦରେ ଦୁହେଁ କମ୍ପି ଯାଉଥିଲା । ରାମସାମୀ କୁଡ଼ିଆରେ ଉଦାସ ହୋଇ ବସିଥିଲା । ଭୋକ ଓ ଚିନ୍ତାରେ ସେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ଖଟର ଅଭାବ ଓ କାଲିର ଚିନ୍ତା ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ସେ ଚପଟି ହୋଇଯାଉଥିଲା । ଦୂରରୁ ‘ରାମସାମୀ ! ରାମସାମୀ’ କହି କିଏ ଡାକୁଥିଲା । ଏହି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ରାମସାମୀ ତମକ ପଡ଼ିଲା—ହଁ ମୁଁ ରାମସାମୀ ! ଧର୍ମୀଧକାଶଙ୍କର ଗଳା ସେ ଚିହ୍ନି ପାରିଥିଲା । ଘୋଷାଗି ହୋଇଯାଇ କବାଟ ଖୋଲିଦେଲା । ଛତା ବନ୍ଦ କରି ଧର୍ମୀଧକାଶ ଛତରକୁ ଆସିଲେ ।

“କଣ ବାବୁ, ଏହି ମଞ୍ଜୀଫୁଲରେ ଆପଣ ଏଠିକି କିପରି ଆସିଲେ ?”

“ଆକାଶ ଛୁଣି କରି ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି, ରାମସାମୀ ! ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି କି ଏହି ବିପଦବେଳେ ତୁ ମତେ ନିଶ୍ଚୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବୁ । ସେଥିପାଇଁ ଦୌଡ଼ିକରି ମୁଁ ତୋରି ପାଖକୁ ଚାଲିଆସିଲି ।”

“କଣ ହେଲା, ବାବୁ ?”

ଧର୍ମୀଧକାଶଙ୍କର ଗଳା ଅରିଯାଉଥିଲା । ସେ କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ କହିଲେ, “ମା’ଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖରାପ । ପ୍ରସବ ବେଦନା ସହ୍ୟପାରୁନାହିଁ । ତତେ ଅବକା ଥାଇ ମାଳାସୁରମରୁ ବେଦନାକୁ ନେଇ ଆସିବାକୁ ହବ, ନ ହେଲେ ସେ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ,

ରାମସ୍ୱାମୀ ! ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇଠି ଛୁଡ଼ାହୋଇଛୁ, ମୋର ଘରର ଘାସ ଲାଲ ରଖ ।”
କହୁ କହୁ ଧର୍ମୀଧକାସ ରାମସ୍ୱାମୀର ଦୁଇ ହାତକୁ ଧରିପକାଇଲେ ।

ରାମସ୍ୱାମୀ ମିନିଟିଏ ଯାଏ ଭାବିଲା । ମାନାସୁରମ୍ ଏଠି ଛନ୍ଦି ମାଇଲ ବାଟ ପଡ଼ିବ ।
ଯଦି ବୈଦ୍ୟକୁ ନ ଆଣୁଛୁ—ଯଦି ମା’ ସାଆନ୍ତାଣୀ ନ ବଞ୍ଚନ୍ତି—ତେବେ—ଆଉ ସେ
ଭାବିପାରିଲା ନାହିଁ । ଧର୍ମୀଧକାସ ମଧ୍ୟ ରହୁପାରୁ ନ ଥିଲେ ।

“ରାମସ୍ୱାମୀ ! ଭାବକରି ଡେରି କଲେ ସେ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ଓ ତା’ପରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବଞ୍ଚିବି
ନାହିଁ ।”

“କାହୁ !”

“କଣ ଦର୍ଜାର !”

“ସେ ‘ଟର୍କ’ ଲଜଟି’ ମତେ ଦିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ଦର୍ଜିମାନ ଯାଉଛି ।”

କ୍ଷଣେ ପାଇଁ ଧର୍ମୀଧକାସଙ୍କ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ଛତା ଓ ଟର୍କକୁ
ସେ ଆହୁରି ଜୋରରେ ଲାଗୁଛୁ ଧରିଲେ ଓ କହିଲେ, “ତୁ ତ ଘୃବକ, ଚିତାକାଘ ପରି
ଅନ୍ଧାରକୁ ଚିରିକରି ଯାଇପାରିବୁ । ଏ ଛତା ଓ ଟର୍କ ତ ମୋର ଗୋଡ଼ ଓ ଆଖି; ଏହା
ବିନା ମୁଁ ପାଦେ ବି ଆଗକୁ ଚାଲିପାରିବି ନାହିଁ ।”

ରାମସ୍ୱାମୀ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଘୋଡ଼େଇହବା ପାଇଁ ଅଣା ଖୋଜିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ଗୋଟିଏ
ମାଣ ଅଣା ଥିଲା ଯାହା ଧର୍ମୀଧକାସଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥିଲା । ହେମା ଗୋଟିଏ ଗୁଦର
ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ଶୋଇଥିଲା । ସେହି ଗୁଦରକୁ ଟାଣି ନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ପକାଇ ସେ
ଘର ପରି ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ଛୁଟିଗଲା । ଧର୍ମୀଧକାସ ସେଠି ଛଣକ ପାଇଁ ଅଟକିଗଲେ ଓ
ତା’ପରେ କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଘରଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ଟିକି ହେମା ଥଣ୍ଡାରେ ଆହୁରି
ଜାଳିଜୁଳି ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା ।

ମାନାସୁରମ୍ ବୈଦ୍ୟ ରାମସ୍ୱାମୀର କଥା ଶୁଣି ଝୁସୁକି ହୋଇଉଠିଲେ, ଭାବିଲେ କି
ଏତେ ଭଲ ପୁରୋଗ ହସ୍ତକାରୀ ନୁହେଁ । ଯଦି ଏହି କାମରେ ସେ ସଫଳତା ଲାଭ
କରିବୁ ତେବେ ପାଖ-ଆଖ ଦଶ ଖଣ୍ଡ ଗାଁରେ ତାଙ୍କର ନାଁ ହୋଇଯିବ । ବର୍ଷା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ
ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସାଇକଲ ଚଢ଼ି ବାହାରିଲାବେଳେ ବୈଦ୍ୟ ମହାଶୟ କହିଲେ—
“ରାମସ୍ୱାମୀ, ଏହି ଅଳ୍ପ କେତେକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ବହୁଳ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଯାଉଛି ।
ତମେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପଛରେ ଆସିଯିବ ।” ସେ ପବନ ପରି ଉଡ଼ିଗଲେ ।

ରାମସ୍ୱାମୀ ଘରଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା । ତାର ମନ କପରି ଖାଲି ଖାଲି ଲାଗିଲା, କୌଣସି
ଭାବନା ଉଠୁ ନ ଥିଲା, ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ବଳ ଓ ଅକ୍ଳା ଲାଗିଲା । ତାର ନିଜ ଉପରେ
ଏପରି ଗୋଟିଏ ବୈରାଗ୍ୟ ଭାବ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା, ଯାହା କି ସେ ନିଜେ ବୁଝି ପାରୁ
ନ ଥିଲା ।

ବର୍ଷା ତ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ ବିଜୁଳି ମାରୁଥିଲା । ବିଲବାରି ସବୁ ପାଣିରେ
ଭରିଯାଇଥିଲା; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣପରି ମନେ ହେଉଥିଲା । ରାମସ୍ୱାମୀ ଅରମ୍ଭ ବାଟ ଛାଡ଼ି ବିଲ

ମଝିରେ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ତା ନିଜ ବଢ଼ିବୁ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁଥିଲା, ଏତକ-ବେଳେ ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରିଲା । ତାରି କୁଡ଼ିଆ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବ ଶବ ରାମସାମୀ ଦୌଡ଼ି-ଗଲା ।

“ହେମା, ହେମା” କହୁ ସେ ପାଟିକରି ଡାକୁଥାଏ । ଧର୍ମାଧିକାରୀଙ୍କର ନିଜ ବିଲ ଆଗରେ ଦେବୋତ୍ତର ଜମି ଥିଲା । ଧର୍ମାଧିକାରୀଙ୍କର ଶେତ ବାଟଦେଇ ସେ ଯାଉଥିଲା । ଗ୍ରାମରେ କଣ୍ଟା ପଥର ନ ମାନ ସେ ଆଗକୁ ଦୌଡ଼ୁଥାଏ ଓ ବାଟ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯାଇଥିଲା । ତାର ଶିଆଳ ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା ଯେ ସେହି ବିଲରେ ଗୋଟିଏ ବାଞ୍ଚା ଅଛି । “ହେମା, ହେମା” ଡାକି ଡାକି ସେ ସେହି ବାଞ୍ଚା ଭିତରେ ପଡ଼ିଗଲା । ତାର ଶେଷ ଡାକ ଓ ନିଶ୍ୱାସ ସେହି ବାଞ୍ଚାରେ ବିଲନ ହୋଇଗଲା ।

ତାପର ଦିନ ସକାଳୁ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଘରେ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହେଲା । ସେହି ସନ୍ତାନରେ ରାମସାମୀର ମୁଖୁ ପାଇଁ ଗାଁରେ ପଞ୍ଚାୟତ ନିର୍ବାଚନ ଆରମ୍ଭିତନା କଲେ । ଗାଁବାଲଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଧର୍ମାଧିକାରୀ ମଧ୍ୟ ରାମସାମୀର ଶବ ସହୃଦ ଶୁଶ୍ରୁଷା କଲେ । ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି କିସ୍ତା-କର୍ମ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଇଲେ । ଦିନଯାକ ହେମା କାନ୍ଦୁଥିଲା । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସେ ଧର୍ମାଧିକାରୀଙ୍କ କାନ୍ଦରେ ହିଁ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ଗାଁଲୋକ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବାରମ୍ବାର କୁହାକୁହୁ ହେଲେ ଯେ ଧର୍ମାଧିକାରୀଙ୍କର ଗର୍ଭର ଦୁଃଖ ହୋଇଛି ।

“କାକୁ, ତାର ଦାନାପାଣି ସରଗଲା, ସେ ଚାଲିଗଲା । ତାର ଓ ଆପଣଙ୍କର ଘନସ୍ତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଗ୍ରେଟ ଝିଅ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ଆଉ କିଛି ଆଶା ନାହିଁ ।” ଏହି କଥା ଶୁଶ୍ରୁଷାରେ କେହି କହିଥିଲା ।

“ରାମସାମୀ ନିଜ ପ୍ରାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲାବେଳେ ବନ୍ଧୁ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେହି ସମୟ ବନ୍ଧନ ତାରି ସାଙ୍ଗରେ ଶେଷ ହୋଇଯାଇଛି । ମମତାର ବନ୍ଧନ ବଢ଼ି-ଗଲେ ନେଥିଲୁ ମୁକୁଳିବା କଟକର ହନ । ଜବନ ବଡ଼ ଅସ୍ଥାୟୀ; ମେଥିରେ ଏହି ବନ୍ଧନ ଓ ସମୃଦ୍ଧ ମୁଁ ସ୍ୱାକାର କରୁପାରବି ନାହିଁ ।” ଧର୍ମାଧିକାରୀ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲେ ।

ପରେ କୌଣସି ଉଦାର ଲୋକଙ୍କ ସହଯୋଗରେ ହେମା ଅନ୍ୟାୟଗ୍ରସ୍ତରେ ପହଞ୍ଚି-ଗଲା । ଗାଁବାଲ ରାମସାମୀ ଓ ଧର୍ମାଧିକାରୀଙ୍କର ଘନସ୍ତ୍ର ସମୃଦ୍ଧ ବିଷୟରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି । ରାମସାମୀର ଦୟାମୟ ମୁଖୁକଥା କେହି ଭବନ୍ତି ବ ନାହିଁ ।

ଲେଖକ ପରିଚୟ

1. ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ତ୍ରିପୁରନେନ ଗୋପୀଚନ୍ଦ୍ର

ଆଜ୍ଞା ପ୍ରାନ୍ତରେ ହେତୁବାଦର ପ୍ରସାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାମସ୍ଥାନୀ ଗୌଧୁଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ, ଗୋପୀଚନ୍ଦ୍ର କିମ୍ବାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଲିଖିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ ‘ଅସମର୍ଥୁନ ଜବ ଦ୍ୱାନ୍ଦ’ ଜଣେ ହେତୁବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନ-ଚରିତ୍ର ଅଟେ । ‘ପଣ୍ଡିତ ପରମେଶ୍ୱର ଶାସ୍ତ୍ରୀ ବିଲ୍ୱନାମା’ ନାମକ ଉପନ୍ୟାସ ଉପରେ ତାଙ୍କୁ ମରଣୋପରାନ୍ତ ସାହୃଦ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସମୟ ପାଇଁ ସେ ଫିଲିମ୍-ଉଦ୍ୟୋଗରେ କାମ କରିଥିଲେ । ଲେଖକ ଗୋପୀଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଜୀବନରେ ସାହୃଦ୍ୟକ ସାଧନା ଏବଂ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦୁଇଟିର ସମାଗମ ଦେଖାଯାଏ ।

ଏହି ଫକଳନରେ ସମ୍ପନ୍ନ ଲିଖିତ ଏହାଙ୍କର ‘ମମତା’ ଶୀର୍ଷକ କାହାଣୀ ଗୁଣୀ ମନରେ ଜଳ କମି ପାଇଁ ହଜିଥିବା ମମତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବେ ଚିତ୍ରିତ କରୁଅଛି ।

2. ପାଲଗୁଣ୍ଡି ପଦ୍ମାବତୀ

“ବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମକୁ କୌଣସି ନା କୌଣସି ‘ଇଜମ୍’ (ism) ଆକର୍ଷିତ କରିଥାଏ ନିଶ୍ଚୟ । ଆମ ଯୁଗର ଲେଖକ କିଛି ନା କିଛି ‘ଇଜମ୍’ର ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶୋଭା ବା ପୁରାତନ ଆଡ଼ମ୍ବରଗତ ପିଢ଼ି ପାଇଁ ଯେତକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା, ସେତକ ଆମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟତାର ବିରୋଧୀ ଆମେ ନୋହୁଁ; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ବିଶେଷ ଆରାଧନା କରିବା ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ନାହୁଁ । ପରାମ୍ପରାକୁ ନିରୂପିତ ଏକାରକମର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଠାରୁ ଆମର ମନ ପ୍ରତ୍ୟାଗତ । ମାନବତା ଓ ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ଆମେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉଥାଉ । ଜାତି, ଧର୍ମ ଆଦି କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ କିଛି ବିଶେଷ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଉନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ଯେ ପାଠକ ଆମ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହୋଇ ସେଥିରେ ତାଦାତ୍ମ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତି ।” ଏହା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କର କହିବାର କଥା ।

ଏହାଙ୍କର ‘ଗାଲିବାନ’ (ତୋଫାନ) ଶୀର୍ଷକ କାହାଣୀକୁ ‘ନୁହୁର୍କ ହେରାଲ୍ଡ ଟ୍ରିବ୍ୟୁନ’ ପତ୍ରିକାଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ ‘ବିଶ୍ୱ କାହାଣୀ ପ୍ରତିଯୋଗିତା’ରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଥିଲା । ସେ ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀକୁ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଯଶ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ନାଟ୍ୟକାର ଓ ଫିଲିମ୍ ଲେଖକ ହୁଏତରେ ଏହାଙ୍କର ବିଶେଷ ଖ୍ୟାତି ଅଛି । ଏହାଙ୍କର

କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଆଜି, ଜୀବନର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ ଅଟେ । ମାନବ-ମନର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ କାହାଣୀ କହିବାର କୌଶଳ ପାଠକଙ୍କୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିଦେଇଥାଏ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘ନୌକା-ଯାତ୍ରା’ରେ ଜଳ ସ୍ୱର୍ଗାଠାରୁ ପାଣ୍ଡବ କୌଣସି ବର୍ଗ-ବିଶେଷର ସ୍ୱାଲୋକର ପତି ପ୍ରତି ଅନୁରାଗର ବେଦନ୍ତୀ ଚିତ୍ରକର୍ତ୍ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି କାହାଣୀଟି ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଏପରି ଲାଗେ କି ଆମେ ମଧ୍ୟ ନୌକାର ଗ୍ରୀବ ଉପରେ ବସି ପାଣିରେ ପଡ଼ି ଶଯ୍ୟାହୁଏ ।

3. ଚଳମ୍

ଶ୍ରୀ ଗୁଡ଼ିପାଟି ଭେଙ୍କଟ ଚଳମ୍ ତେଲୁଗୁ ସାହିତ୍ୟର ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ଲେଖକ ଅଟନ୍ତି । ନିରର୍ଥକ ଆଶୁର-ବିଗୁରରେ ସଫଳ କରି ପଡ଼ିରହିଥିବା ଏହି ସମାଜ ଉପରେ ଚଳମ୍‌ଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାର ସମାନ । ଗୋଟାଏ ସମୟ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଲୋକେ ଭରୁଥିଲେ କି ଚଳମ୍‌ଙ୍କର କାହାଣୀ ପଢ଼ିଲେ ସ୍ୱାଲୋକମାନଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧାସା ଦୃଷ୍ଟିକ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ଚଳମ୍‌ଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ଜଳାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ପରମ୍ପରା, ନୀତି, ନିୟମ—ସମସ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚଳମ୍ ପ୍ରତିବାଦ ଉଠାଇଥିଲେ । ନାସ୍ତି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଶ୍ରୟ ଥିଲେ । ଅତିବାସୀରୂପରେ ଚଳମ୍‌ଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ନାସ୍ତିର ‘ସେକ୍ସ’ରେ ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା ଥିବା ଉଚିତ । ଆଜି ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଦଶାକୁ ସହାନୁଭୂତି ସହ ସମୀକ୍ଷା କରି ଚଳମ୍ ଗୋଟିଏ ମହାନ ବିରୁଦ୍ଧ-ବାନ୍ତିର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ହେଲେ । କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଛଡ଼ା ‘ମ୍ୟୁଜିକ୍’, ‘ସ୍ତ୍ରୀ’, ‘ବିତ୍ତୁଲ ଶିକ୍ଷଣ’ (ପିଲପାଳନ) ଆଦି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ‘ମୌଦାନ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ କମ୍’, ‘ଅମୀନା’, ‘ଅରୁଣ’, ‘ହଂସୀ କନ୍ୟା’ ଆଦି ଏହାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ ଅଟେ ଏବଂ ‘ସୁରୁଷ୍’, ‘ଶିଶୁଙ୍କ’ ଆଦି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟକ ଅଟେ ।

ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କ କହିବାରେ ଚଳମ୍ ଉତ୍କଳୀୟ ନୁହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଦର୍ଶନ ଦିଗରେ ଉନ୍ନତ କଲ୍ପନାଶୀଳ ଅଟନ୍ତି । ସଂପ୍ରତି ଇଏ ଉନ୍ନତବର୍ଣ୍ଣନାମାନଙ୍କର ରମଣୀୟତାରେ ରହିଛନ୍ତି । ଚଳମ୍‌ଙ୍କର ଗବେଷଣାର ଏହା ଚରମ ଦଶା ଅଟେ । ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଇନ୍ଦ୍ରପେକ୍ଟର ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ବିଦ୍ୟାଳୟଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷକତା କରି ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘ଦୋଷଗୁଣ’ରେ ‘ସେକ୍ସ’ ହେଉ ହଂସାଶର ଶିକାର ହୋଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀର ଦମନତ୍ୱ, କଠୋର, ସଙ୍କଟ ଚିନ୍ତା କରାଯାଇଅଛି ।

4. ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବୁଦ୍ଧି ବାବୁ

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଆଧୁନିକ ତେଲୁଗୁର କାଳ୍ପନିକ ସାହିତ୍ୟକୁ ନୂଆ ଦିଗ ପ୍ରଦାନ କରି ତାକୁ ସମ୍ବିକ୍ଷିତ କରିବାରେ ମନସୀ

ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧିବାଚୁ ପ୍ରଧାନ ଅଟନ୍ତି । ମାନବ ମନର ଗଭୀରତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାହା ସୁସ୍ପୃହରେ ଦେଖିବାର ପଦ୍ଧତି ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଥିଲା । ଯେପରି କୌଣସି ଚିନ୍ତାକାର ଉପସ୍ଥିତ ରଙ୍ଗ ଓ ଭଲ ଲୁଲୀଦ୍ୱାରା ଉପସ୍ଥିତ ବସ୍ତୁର ବିଶେଷ ଚିନ୍ତା ଆଙ୍କି ଥାଏ, ସେହିପରି ବୁଦ୍ଧିବାଚୁ ଦୃଢ଼ ଓ ସମର୍ଥ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ କୁଶଳୀ ଅଟନ୍ତି । ଏହି କଥା ସିଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଓ ତେଲୁଗୁ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟର ଅଭିନ୍ନ ରଚିତ କହବାଯୋଗ୍ୟ ‘ଚିବରକ୍ତ ମିଲ୍ଲେନ୍ଦ୍ର’ (ଶେଷରେ ଯାହା ବସ୍ତୁଯାଏ) ନାମକ ଉପନ୍ୟାସକୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରେ । ‘ବୁଦ୍ଧିବ ବୁ’ଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ ଅଟେ — ଶିବରାଜୁ ଭେଙ୍କଟ ସୁଜଗତି । ସେ କିଛି ଦିନ ଇଂରାଜୀ ଲେଖକରର ରୂପେ ଏବଂ ଅନ୍ତମ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆକାଶବାଣୀରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନାଟକ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ । ‘ସେକ୍ସପିଅର’ ସାହିତ୍ୟ ପରାମର୍ଶ ନାମକ ତାଙ୍କର ଆଲୋଚନାସୂକ ରଚନା ଆଜି ପ୍ରଦେଶ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଭରଫରୁ ପୁରସ୍କୃତ ହେଇଥିଲା ।

ଶ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ — ଚମୂକ ଓ ଲୁହା ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣ ହୋଇଥାଏ, ତାର ଅନୁଶୀଳନ ଫଳରେ କାହାଣୀ ‘ଫାଷାପ ନାହିଁ’ରେ କରାଯାଇଛି । ଏହି କାହାଣୀରେ ବିଚିତ୍ର ମନୋବିଜ୍ଞାନିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ବୁଦ୍ଧିବାଚୁଙ୍କର ରଚନା-ପଦ୍ଧତିର ସୁନ୍ଦର ନମୁନା ଅଟେ ।

୫. କୋଡ଼ବଟିଗଠି କୁଟୁମ୍ବୁ ଗତି

ଶ୍ରୀ କୋଡ଼ବଟିଗଠି କୁଟୁମ୍ବୁ ଗତି ଏହା, ସିଦ୍ଧ କରିଦେଇଛନ୍ତି ଯେ କାହାଣୀ ଲେଖିବା କିଛି ‘ବୁଦ୍ଧିବଦ୍ୟା’ ନୁହେଁ; ବରଂ ତାହା ବଡ଼ ଧୃତି କାମ ଅଟେ । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟବର୍ଗ ଲୋକଙ୍କର ଜୀବନ ପ୍ରତିସ୍ପର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇଥାଏ । ତେଲୁଗୁ ପ୍ରାନ୍ତରେ ମଧ୍ୟବର୍ଗ ପରିବାରଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଥିବା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ତାଙ୍କ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକର ଇତିବୃତ୍ତ କରିଥାଆନ୍ତି । ସ୍ୱଳ୍ପ ଓ ସ୍ୱଳ୍ପତାମାନଙ୍କର ପ୍ରେମକଥାଠାରୁ ନେଇ ବର୍ଗ-ସଙ୍ଗଠି ଯାଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ସେ ଚିନ୍ତା ହାତ ପୁରାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକର ସଂସାଧନ ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ବର୍ଣ୍ଣନାଶୀଳତା । ଯେତେବେଳେ କଠିନ କାହାଣୀ ହେଇଥାଉ ପଛକେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ତା ଅତି ସହଜ ହୋଇଥାଏ । ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ମାର୍କ୍ସିଷ୍ଟ ଚରମ୍ପ ପକ୍ଷୀ ବିରୁଦ୍ଧାଚାରକୁ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି । ଅନେକ ଶ୍ରାବଣ ଶ୍ରାବଣଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିବା ‘ଚନ୍ଦ୍ରା ମାମା’ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକମଣ୍ଡଳୀରେ କାମ କରିଥାଇ ସେ ବାଳସାହିତ୍ୟ ରଚନାରେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ତେଲୁଗୁରେ ‘ସୁଲଭ ବିଜ୍ଞାନମ୍’ ନାମରେ ବିଜ୍ଞାନର ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ସାଧାରଣ ପାଠକଙ୍କ ପାଇଁ

ସୁବୋଧ ଭାବରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ତେଲୁଗୁ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ ପ୍ରମୁଖ ଅଟନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଦ୍ରବିଡ଼ ଲଘୁ ଉପନ୍ୟାସ ‘ତାବ’ ଉପରେ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀର ପୁରସ୍କାର ମିଳିଥିଲା । ସମାଜରେ ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀ, ନିମ୍ନ ଜାତିର ପୁରୁଷ ସହ ବିବାହ କଲେ ତା ଦ୍ଵାରା ନିମ୍ନ ଜାତିର ପୁରୁଷର ହିଁ ହାନି ହୁଏ, ଏହି ତଥ୍ୟକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରୁଥିବା କାହାଣୀ ହେଉଛି—‘ପାଟଣା ପରିଣୟ’ ।

୬. ରଚନାତ୍ମକ ବିଶ୍ଵନାଥ ଶାସ୍ତ୍ରୀ

ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ ଓକିଲାତି ଅଟେ; କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ସେ ଓକିଲାତି କରନ୍ତି । ଆଜିର ସମାଜରେ ହେଉଥିବା ଉଚ୍ଚ-ବର୍ଗର ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଅନ୍ୟାୟର ଶିକାର ହୋଇ ଶୋଷିତ ହେଉଥିବା ଖନ-ସ୍ତ୍ରୀ ଜନତାଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକରେ ଓକିଲାତି କରନ୍ତି ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ତଥା ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମୁଚିତ ନ୍ୟାୟର ସମର୍ପନ କରନ୍ତି । ସମାଜର ନିମ୍ନତମ ସ୍ତରଗୁଡ଼ିକରେ ଭୟରେ ସମୟ ବିତାଉଥିବା ଏହି ଦଳିତ ଖବରଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଦୁଃଖ-ସନ୍ତାପକୁ ତାଙ୍କର ଗୁପ୍ତାଦ୍ରାବୀ ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ଭଲ ଗ୍ରହଣରେ ପ୍ରକଟ କରି ଉକ୍ତ ଖବର ପ୍ରତି ପାଠକଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା ପରି ପ୍ରତିଭା ରା. ବି. ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖରେ ମିଳେ । ତାଙ୍କର ଲେଖା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନୟିତ୍ଵ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଟେ । ନବଲ କବ୍ୟାଲପାରେ; କିନ୍ତୁ ଅନୁକରଣ କରିବା ସାଧ୍ୟାତ୍ତ । ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କୁହନ୍ତି, “ମୁଁ ଭରତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେଖକର ଏହି କଥା ଉପରେ ବିଚାର କରିବା ଚେତା ଯେ ତାର ରଚନାଦ୍ଵାରା କୌଣସି ଭଲ କଥାରେ ହାନି ପହଞ୍ଚୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଶରପ କାମକୁ ପ୍ରେରଣା ମିଳୁଛି । ମୋ ମତରେ ଯେକୌଣସି ଭଲ କାମରେ ଯଦି ହବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ନା କୌଣସି ଶରପ କାମକୁ ପ୍ରେରଣା ମିଳିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।”

ତେଲୁଗୁ ଉପନ୍ୟାସ-କାବିତାରେ ସଫଳତା-ପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ‘ଅଲଗା’ ନାମକ ଉପନ୍ୟାସ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ । ଜେମ୍ସ୍ ଜୟସଂଙ୍କର ‘ଚୈତନ୍ୟଧାରା’ ପରମ୍ପରାରେ ତେଲୁଗୁରେ ବାହାରିଥିବା ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ ‘ଅଲଗା’ ଅଟେ । ଜେମ୍ସ୍ ଜୟସଂଙ୍କର ରଚନାଶିଳ୍ପକୁ ପ୍ରଥମ କରି ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଶରପ ବର୍ମା (ମଦ ବନ୍ଦ) ଯୋଗୁ ଆନ୍ଧ୍ରରେ ଯେଉଁ ବିପତ୍ତିର ପରିଣାମ ହୋଇଥିଲା ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୌଶଳତା ସହ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବା ରଚନା ତାଙ୍କର ‘ଆରୁ ସାରା କଥା’ ଅଟେ; ଯାହାକି ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀ-ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ କାଳ୍ପନିକ ସୁସମାପ୍ତ କରିଥିଲା ଏବଂ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଜି ଥରେ ଏହି ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଚିନ୍ତା

କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିଦେଇଥିଲା । ଅଧିକାରର ମାତକତା ସହ ଧନାନ୍ନତା ମଧ୍ୟ ମିଳିଗଲେ ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କେତେ ଅମାନ୍ୟତା କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କର 'ନିଜମ୍' (ସତ୍ୟତା) ନାମକ ନାଟକରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦିଆଯାଇଛି । ତାଙ୍କର କଥା-ସଂକଳନକୁ ଆଜି ପ୍ରଦେଶ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀର ସୁବର୍ଣ୍ଣାକାଶ ମିଳିଥିଲା ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ 'ଆମ୍ କ ପେଡ଼ି' ମାନବ ପ୍ରକୃତିର ବିବିଧ ଭାବନାଗଣକୁ ଆକର୍ଷକଭାବେ ଚିତ୍ରିତ କରୁଅଛି ।

7. ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେବର ଚକାଣ୍ଡ ବାଲ ଗଙ୍ଗାଧର ଭଲକ

ଶ୍ରୀ ଭଲକ ମୁଖ୍ୟତଃ କବି ଥିଲେ । ଆନ୍ଧ୍ରରେ ପ୍ରଚଳିତ 'ଭାବ କବିତା' ଏବଂ ଅଭ୍ୟୁଦୟ (ପ୍ରଗତି) କବିତା ମଧ୍ୟରେ ଭଲକ ସେତୁରୂପେ କାମ କରିଥିଲେ । ତା ପରେ ପ୍ରଗତିରେ ଆସିଥିବା 'ବଚନ (ଗଦ୍ୟ) କବିତା'କୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଚେନା-ଗୁଡ଼ିକରେ ସମ୍ବନ୍ଧ କରିଥିଲେ । 'ଅମୃତମ୍ କୁରସିନ ରାସି' (ପୀୟୂଷବର୍ଷଣୀ ନିଶା) ନାମକ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ ସଂକଳନକୁ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ମରଣୋପରାନ୍ତ ପୁରସ୍କାର-ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ କରିଅଛି । କାହାଣୀ ଶିଳ୍ପରେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଲେଖକଙ୍କର ପ୍ରତି ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥିବା ଭଲ ଦକ୍ଷତା ତାଙ୍କ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ମିଳେ । ଅସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଜୀବନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଅପମୃଦ ପରିସ୍ଥିତି-ଗୁଡ଼ିକୁ—ତାହା ପରମ୍ପରାଗ୍ରମୋହିତ ହୋଇଥାଇ ବା ନ ହୋଇଥାଏ—ସମ୍ବୁଦ୍ଧତା ସହିତ ବୁଝାଇ ସେ ପାଠକଙ୍କର ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି ।

'ଆଶା କରଣ' ଶୀର୍ଷକ ଏହି କାହାଣୀକୁ କବିଙ୍କ ଲେଖନୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ କହିବା ନା ହୃଦୟକୁ ନିରାଡ଼ି ଦେଉଥିବା କାବ୍ୟଖଣ୍ଡ କହିବା, ନା ଆଉ କିଛି କହିବା ?

8. ଗୁଙ୍ଗଟି ସୋମୟାକୁଳୁ

ତେଲୁଗୁ ଲେଖକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ସ୍ୱ. ସୋ' ନାମରେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ, ଶ୍ରୀ ଗୁଙ୍ଗଟି ସୋମୟାକୁଳୁ ଚେଖୋବ କଥାଶିଳ୍ପୀ ଅଟନ୍ତି । ସେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ କାହାଣୀ ଲେଖିନାହାନ୍ତି । ତେବେ ବି ସେ ଯେଉଁ କାହାଣୀ ଲେଖିଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଗୁଣ-ଗୌରବରେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ବସ୍ତୁହୋଇଥିବା ଇତିବୃତ୍ତ ପରି ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାହାଣୀରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଭାବ ଓ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରୟୋଗ କରି-ଥାଆନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ସବୁ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା ଅଲଗା ଭଙ୍ଗରେ ଲେଖା । ଗୋଟାଏ ସାଙ୍ଗରେ ଅନ୍ୟ କାହାଣୀର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମତରେ ସାମାଜିକ ପ୍ରୟୋଜନ ବିନା କାହାଣୀ ଲେଖିବା ନିର୍ବର୍ଥକ । ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବା ତାଙ୍କର

ପସନ୍ଦ ଥିଲା । କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ବା ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଶୁଷ୍କ ପ୍ରତ୍ନବିଦ୍ୟାତ୍ମକ କାହାଣୀର ଶିଳ୍ପ-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ସେ ଏକଦମ୍ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ଗୁହାନ୍ତ କି କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ନୈସର୍ଗିକ, ସ୍ୱାଭାବିକ ଏବଂ ଗୁପ୍ତସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଉ । ଗୁ. ସୋ.ଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱ ପରି କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ, ଯେକୌଣସି ଭାବେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖାଯାଏ ତ, ବିଶ୍ୱର ଯେକୌଣସି ସ୍ୱରାଜ୍ୟର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣାନ ହୋଇ-ପାରିବ । ସାବଧାନତା ହିଁ ଏହାର କାରଣ ।

୨. ପେଦ୍ଦାବେରଲ ସୁକ୍ଷ୍ମପଦ୍ମା

ପୂର୍ବ ପିଢ଼ିର କାହାଣୀକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ସୁକ୍ଷ୍ମପଦ୍ମାଙ୍କର ରଚନା-ପଦ୍ଧତିରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବିଶେଷତ୍ୱ ଅଛି ବୋଲି ଧରିଯାଏ । ସାଧାରଣ ଜୀବନକୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ସେ ତାଙ୍କର କଥାବସ୍ତୁ ସେଥିରୁ ବାହାନ୍ତି ଏବଂ ମଣିଷଙ୍କର ଆତ୍ମ-ବ୍ୟବହାର ଓ ଭାବନାକୁ ବଡ଼ ଅଭିଭାବରେ ଚିତ୍ରିତ କରନ୍ତି । କାହାଣୀ ବିନା ଆଡ଼ମ୍ବରରେ, ଏକକାରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ପରି ଲାଗେ; କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ସେ ପାଠକଙ୍କ ମନରେ ନିଜର ରୂପା ଅଙ୍କିତ କରିଦେଇଥାଏ । ସୁକ୍ଷ୍ମପଦ୍ମା ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥରେ କଥାଶିଳ୍ପୀ ଅଟନ୍ତି ।

ଏହି ସଂଳାପରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବିଷ୍ଣୁ କାହାଣୀ ‘ମୁଣ୍ଡାହୁଡ଼ି’ ସ୍ୱରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଜୀବନର ସାଧନ କରିଯାଇଥିବା ବାସ୍ତବର ଜୀବନ ସାଙ୍ଗରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅଟେ । ଶବ୍ଦ କାହାଣୀ ନେଇବାଲା, ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ କରାଯାଇବା ଓ ସ୍ୱପ୍ନାଦାନ ଗୁଡ଼ିକ କରୁଥିବା କେତେକ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ସାହାଙ୍କର ପରମ୍ପରା ମଧ୍ୟରେ ସଦ୍‌ଭାବ ନ ଥାଏ । ଏହିପରି ହେତୁ ନିକୃଷ୍ଟ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ମହାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ହୋଇଯିବା ଏହି କାହାଣୀର ବିଶେଷତ୍ୱ । ଜୀବନ ଯେତେ ନିକୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନା କାହିଁକି, କୌଣସି ଆଶା ଧୂଳିତାର ହୋଇ ରମେଶମ୍‌କୁ ଆଗକୁ ବାଟ କଟାଉଛି । ଏହିପରି ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନ ଭାବତରେ ସଫଳ ପ୍ରାୟ ଏକାପରି ହୋଇଥାଏ ।

ସ୍ଥାନୀୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପଦ୍ଧିକାଗୁଡ଼ିକଦ୍ୱାରା ଆୟୋଜିତ କାହାଣୀ ପ୍ରତିଯୋଗିତା-ଗୁଡ଼ିକରେ ଲେଖକ ଅନେକ ଥର ସ୍ୱରସ୍ଥାନ ପାଇଛନ୍ତି । ‘ଧୂଳିତାର’, ‘ଚେତୁ ମାନ୍ୟ’ (ପିତା ବଢ଼ିକା), ‘ଅଙ୍ଗାର ତାଳମ୍’, ‘ମୁକ୍ତି ପଞ୍ଜରମ୍’ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ ଅଟେ । ‘ନୟନତାର’, ‘ମଞ୍ଜୁ’ (ପାଣି), ‘ମୁସୁରୁ’ (ପାବସ) ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ସଂଗ୍ରହ ଅଟେ । କାହାଣୀ ସଂଳାପଗୁଡ଼ିକୁ ସମାଲୋଚକମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନ କରୁଛନ୍ତି । ସେ ବିକସ୍ତୃତାଦ୍ୱାରା ଲୟାଳି କଲେକରେ ତେଲୁଗୁ ବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟାପକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

10. ଅବସର ଗମକୃଷ୍ଣା ଗର୍ଭ

ଜୀବନର କେନ୍ଦ୍ର-ବିନ୍ଦୁ ନାଶ ଅଟେ; ମାତୃତ୍ବର ମଧ୍ୟ ସେଇ ନାଶ ହିଁ କେନ୍ଦ୍ର । ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନି କରି ଲେଖିଲିବାଳା ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀକାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣା ଗର୍ଭକୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଜୀବନ ପ୍ରତି ଗୃହଣୀ ନାଶମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସମ୍ମାନଭରା ଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ, ତାହାକୁ ମେ : ଡାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ମହତ୍ତ୍ବ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହି କାରଣରୁ ଲେଖକଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ନାଶ ମୁଖ୍ୟରୂପେ ଆଗକୁ ଆସିଥାଏ । ଜମଜାରପୁର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବାଦଶୈଳୀ ତାଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକର ବିଶେଷତ୍ବ । ‘ଅର୍ଥମୁନ୍ନ କଥଲୁ’ (ସାର୍ଥକ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ) ନାମକ ତାଙ୍କର ରଚନା ଆଜି ପ୍ରଦେଶ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଭରତୀରୁ ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇଥିଲା । ‘ସଂସେଗଲୁସନ୍ନ ଜାଗଲୁ’ (ତମ୍ପା ଓ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣକୁର) ନାମକ ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସ ପାଠକମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଅଛି । ‘ଅଇଦୁରାଲ ଆସୁହତ୍ୟାଲୁ’ (ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାରର ଆସୁହତ୍ୟା) ତାଙ୍କର ଲେଖା କାହାଣୀ ସବୁର ଅନ୍ତରାଳ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଛି । ସେ ଇଂରାଜୀର ଅଧ୍ୟାପକ ଏବଂ ନିବାସ କରୁଥିବାବେଳେ ଅଟେ ।

ମନୁଷ୍ୟର ସାଧାରଣତଃ ନୃପୁଣ୍ୟରେ ଥିବା ସୌଜନ୍ୟକୁ ଉଦ୍ଘାଟନ କରିବା ଭଳି ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନାହାଣୀରେ ଗମକୃଷ୍ଣା ଗର୍ଭଙ୍କର ଲେଖିବାର ବିଶେଷତ୍ବ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହୋଇଛି ।

11. କୌଶ୍ଲର ବେଶୁ ଗୋପାଳ ଗର୍ଭ

କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ସୂର୍ୟ୍ୟତ ନ ପାଇଲ ପରି ତାତ୍କାଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ମଧ୍ୟ ନିରନ୍ତର କାହାଣୀ-ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବାରେ ଲାଗିରହିବା କିଛି ସହଜ କାମ ନୁହେଁ । ଆଜି ତେଲୁଗୁ ପାଠକମାନେ ସ୍ବାଲୋକଙ୍କ ରଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ବିଶେଷ ଆଦର ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଛନ୍ତି । ସ୍ବାଲୋକଙ୍କ ରଚନା ସଙ୍ଗେ ପରିଚାଳିତା କରି ପାରିଲ ଭଳି କାହାଣୀ ଲେଖିବାରେ ଅଗ୍ରଗାମୀ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ବେଶୁ ଗୋପାଳ ଗର୍ଭ । ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକର ନାୟକମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଏହାର କାରଣ ହୋଇଥାଇପାରେ । ତାଙ୍କର ସଥମ ଉପନ୍ୟାସ ‘ପେକୁଟିଟ୍ଟୁ’ (ଖସ୍ ପର ଘର) ଉପରେ ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ସମ୍ପାଦକ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲା ‘ହାଉସ୍ ପଜନ’ ନାମକ ଉପନ୍ୟାସ । ଏହା ତାତ୍କାଳିକ ସହଜ ସମ୍ବୁଦ୍ଧତା ବିଶିଷ୍ଟ ରଚନା ଅଟେ । ତେଲୁଗୁଭାଷୀ ପାଠକ ସମାଜରେ ଉପନ୍ୟାସ-ଲେଖକରୂପେ ସେ ଯେତେ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଛନ୍ତି, ତାଠାରୁ ଅଧିକ ଖ୍ୟାତି ସେ କାହାଣୀକାର ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ପାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେ ସହସ୍ରାଧିକ କାହାଣୀ ଲେଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକରେ କଠୋରତା କମ୍ ଏବଂ କୋମଳତା ଅଧିକ ଥାଏ । ସେ ପିଲାନ୍ତ ବା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିର ନାମ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଇତିବୃତ୍ତ ଯାଏ ମଧ୍ୟବର୍ଗ ବା ତାର ଉପର ଗୁରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ ରହେ ।

କଳ ପରି ଗୁଲୁଥିବା ମଣିଷ ପୁଣି ମଣିଷରୂପରେ ଗୁନନ୍ତି ପାଏ ଏବଂ ସେଥିରେ ମମତାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ପୁଣି ନୃତ୍ୟର ଉତ୍ସାହରେ ପଲ୍ଲବିତ ହୋଇଥାଏ—ଏହି ଇତିବୃତ୍ତ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏହି କାହାଣୀ ସର୍ଜନର ଛନ୍ଦ ପରି ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ସିଧା ଓ ଗନ୍ଧର୍ବ ଧାରରେ ଚରିତ୍ରର କପରି ଆଗେଇଯାଇଛି, ତାହା ପାଠକ ନିଜେ ବୁଝିପାରିବେ ।

12. ପୁରୁଣା ମୂର୍ତ୍ତିର ପ୍ରକାଶ ରାତି

ମଧ୍ୟବର୍ଗର ସାଧାରଣ ପାରିବାରିକ ଜୀବନକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ଉପନ୍ୟାସ ‘ଜୀବନ ଗଳା’ଦ୍ୱାରା ଏହି ଲେଖକ ପାଠକଙ୍କର ବିଶେଷ ଆଦରଣୀୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆଜ୍ଞାର ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହଉଥିବା ସୁଖ ସମୟାଗୁଡ଼ିକୁ ସାବଧାନତା ସହକାରେ ଚିନ୍ତା କରବାର କୌଶଳ ଲେଖକଙ୍କର ନିକଟ ଅଟେ । ସେ କେତେକ କାହାଣୀ ଲେଖିଛନ୍ତି ଓ କିଛି ଉପନ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି । ‘ମାରେ ମନୁଷ୍ୟଲୁ’ (ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ମନୁଷ୍ୟ) ଏବଂ ‘ଆଡ଼ ବୁଡ଼ୁକୁ’ (ନାସ ଜୀବନ) ତାଙ୍କର ଏକାକୀ ଉପନ୍ୟାସ ଅଟେ । ‘କାକୁଲୁ’ (କାଉ) ଓ ‘ଗରିକ ପୋତଲୁ’ (ଘାସ ଖିଏ) ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ସଂଗ୍ରହ ଅଟେ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ “କୌଏ”ରେ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତାୟୁର ଭୂଲ ଅର୍ଥ ବାହାର କରି ତାର ଭୁଲ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଗୋଟିଏ ଗରିବ ପରିବାରକୁ ଆବଶ୍ୟକ ସହାୟତାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିଥିବାର ବିବରଣ ଅଟେ । ଶ୍ରୀକବି ସ୍ତ୍ରୀରେ କାଉକୁ ପିଣ୍ଡ ଦବାର ଯେଉଁ ପ୍ରଥା ଅଛି, ତାକୁ ଆଧାର କରି ଲେଖାଯାଇଥିବା ଏହି କାହାଣୀ ଶତକଡ଼ା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାଗ ତେଲୁଗୁ ଲେଖକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ହେବା ପରି ଯୋଗ୍ୟ ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀ ଅଟେ ।

ଲେଖକ ବିଜୟପୁରୀଦ୍ୱାରା ଆଜ୍ଞା ପ୍ରଦେଶ ହାଣ୍ଡଲୁମ୍ କୋଅପରେଟିଭ୍ ସୋସାଇଟିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି ।

13. ମୁକ୍ତପୁତ୍ର ଭେଙ୍କଟ ରମଣ

ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀ ଆକାଶରେ ମୁକ୍ତପୁତ୍ର ଭେଙ୍କଟ ରମଣ ବିଜୁଲର ଝଟକ ପରି ଅଟନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଜୀବନରେ ପ୍ରେମର ଇତିବୃତ୍ତକୁ ସୀକାର କରି ଆଜ୍ଞାର ଆଧୁନିକ ପ୍ରବଳ-ପ୍ରବଳଙ୍କର ମନକୁ ଆକର୍ଷଣ କଲଭଳି କାହାଣୀ ଲେଖିବାରେ କେବଳ ଭେଙ୍କଟ ରମଣ ହିଁ ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଲେଖାରେ କୁଣ୍ଡା ନାହିଁ । କାହାଣୀକୁ ରୁଚିକର କଲଭଳି ଲେଖାର ପଦ୍ଧତି ପାଠକଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର-ମୁଗ୍ଧ କରିଦିଏ । ବହୁତ ଦିନ

ଯାଏ ସେ ପହକାର ଥିଲେ । ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରୁନା ସମୟ ପୂରଣ କରିବାରେ ସେ ଯାହା ଲେଖିଥିଲେ ସେଥିରେ ପାଠକମାନଙ୍କର ଏକ ଭୁଲ୍ ଧାରଣା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା ଯେ ସେ ହାସ୍ୟ-ଲେଖକ ଅଟନ୍ତି । ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଲେଖକ ହାସ୍ୟ ପରି ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ହାସ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଅନ୍ତଃ-ସଲ୍ଲଳା ଫଳରୁ ପରି କରୁଣ ଧାରା ମଧ୍ୟାହ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ‘ଜନତା ଏକସପ୍ରେସ୍’, ‘ମହାରାଜା-ପ୍ରବଚନ’, ‘ସାକ୍ଷୀ’ ପରି କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଅଟେ । ଗତ ଦଶବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ତେଲୁଗୁରେ ବାହାରିଥିବା ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟଙ୍ଗ ରଚନା ତାଙ୍କର ‘ରାଜକାୟ ମେତାଛ ପଥ୍ଟ ବଣାଡ଼’ ଅଟେ । ନିର୍ଦ୍ଦୀତନ ପୂର୍ବରୁ ତେଲୁଗୁ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଖେଳିଯାଇଥିବା ରାଜନୈତିକ ବାତାବରଣକୁ ନିଜେ ଦେଖିଲା ପରି ବ୍ୟଙ୍ଗ ମନୋହର କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିବା ରମଣଙ୍କର ରଚନା କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।

‘ବେଟ୍’ (ଶିକାର), ‘ଇଲ୍ଲୁ ରସ୍ତାୟିଲ୍ଲୁ-ମୁରୁରୁରବାୟିଲ୍ଲୁ’, ‘ଦୌଲତ୍ତକୟା’ (ଭଜି ସୁଆ), ମୁହୂର୍ତ୍ତଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ, ‘ଜନତା-ଏକସପ୍ରେସ୍’—ତେଲୁଗୁ ପାଠକଙ୍କର ଲୋକପ୍ରିୟ କଥା-ସଂକଳନ ଅଟେ । ଟିଲ୍ଲମ୍ କାହାଣୀ ଲେଖିବାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଖ୍ୟାତନାମା ।

ଗୁରୁତର ସତ୍ୟକୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦର୍ଶଣୀ ପରି ରୁଚିର, ମଧୁର ଏବଂ ସ୍ପଷ୍ଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିବା ଏହି କାହାଣୀ ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ରଚନା ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ।

14 ମଧୁରାନ୍ତକମ୍ ରାଜାରାମ

ଶ୍ରୀ ମଧୁରାନ୍ତକମ୍ ରାଜାରାମଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଶିଷ୍ଟ, ପୁରଠିକ ଓ ମନୋହର । ଚିତ୍ତର ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରାମ୍ୟ ଶୋଷ୍ଟ ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଉଠିଥାଏ । ସେଠି-କାର ସବୁଜ-ପୁହର ଖେତ, ବାଡ଼ି-ବଗିଚା, ସଡ଼କ, ଗହାରି, ବାମ୍ପୀ, କୁଅ; ନର-ନାରୀ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ତାଙ୍କ କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରମଣୀୟ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ରାଜାରାମ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ସାହିତ୍ୟଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ହେବା ଉଚିତ । ସର୍ବତ୍ର ରାଜମାନ ଅଥବା ରାଜନୈତିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଆଡ଼େ ସେ ଧ୍ୟାନ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବିପ୍ରାଗିତ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଲେଖକଙ୍କର ରୁଚି ଅଛି । ତାଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ଅଭୁତ ଓ ନୂତନ ମନେ ହୁଏ । ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଆଜି ପ୍ରଦେଶ ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ।

ଅଧୁନ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ ଅଟେ । ସେ ବଡ଼ କୋମଳ ପ୍ରକୃତିର ଲେଖକ । ତାଙ୍କର କାହାଣୀ କେତେକ ସଙ୍କଳନରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇସାରିଛି । ‘କମ୍ପେଡେମ୍ବେର’, ‘ବନ୍ଧଗୁରୁ ଭତ୍ତର କଥା’ ତାଙ୍କର ସଙ୍କଳନ ଅଟେ । ‘ସିଶୁକୃଷ୍ଣ’ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ ଅଟେ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘ସୁହାବନା ଦର୍ପଣ’ (ମଳୟ ପବନ) ରେ ବରର ଦୟାମୟ ଦଶା ଉପରେ ନବବୟସ ଦୟା ଆସିବାରୁ ସେ ତାକୁ ଶାଲ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ଚାଲିଯାଇଛି । ଏହି ଘଟଣା ପାଠକଙ୍କ ମନରେ ହସର ସୃଷ୍ଟି କରେ ଓ ଧନତେଜ ପୁରୁଣା ମଧୁର ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକୁ ସୂଚକ କରାଇଦିଏ । ଶ୍ରୀ ରାଜାରାମଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀ ଅଟେ ।

15. ଅଇଁଠା ଛାୟା ଦେବୀ

ଶ୍ରୀମତୀ ଅବତୁର ଗ୍ରନ୍ଥା ଦେବୀ କେବେ କେବେ କାହାଣୀ ଲେଖନ୍ତି । ସେ ନୂଆ ଦିଗ୍‌ବିରେ ଲଜବେଶିୟାନର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ବିଖ୍ୟାତ କବି ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଶ୍ରୀ ଅବତୁର ବରଦ ରାଜେଶ୍‌ବର ରାଓଙ୍କର ସେ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଅଟନ୍ତି । ସେ କେତେକ ପତ୍ନୀ ଛଡ଼ା ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ କବିତା-ସଙ୍କଳନ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘ସୁଜାନ୍ତ’ ନିଦ ପାଇଁ ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୃହଣୀର ଆତ୍ମକଥା ଅଟେ । ପିଲାଦିନୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ଜୀବନର ପୁନର୍ନିର୍ମାଣ ଓ ଆଲୋଚନା ଅଭ୍ୟାସ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଅଟେ । ଏହି କାହାଣୀ ଗୋଟିଏ ମାଣିକ ଅଟେ । କାହାଣୀଟି ପଢ଼ିଲେ ଯେକେହି ବ କହିବ ଯେ ତାହା ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲେଖକଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ।

16. ସ୍ଥାଲଲ

ଶ୍ରୀ ସ୍ଥାଲଲଙ୍କର ପୁରା ନାମ ରାମ ରାମଲ୍ ଅଟେ । ଶ୍ରୀ ରାମଲଲ୍ ବହୁତ କମ୍ ଗଳ୍ପ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁରମ୍‌ରେ କର୍ମସମ୍ପାଳ ଟାକ୍ସ ଅଫିସର ପଦରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ଲେଖାହୋଇଥିବା ଜଣାପଡ଼ୁଛି । ସେ ‘ଇନ୍‌ଡିପେଣ୍ଡେନ୍ସ’କୁ କିଛି ଖାତର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ବି ଏହି ନିର୍ଭୀକତା ଅଛି । ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ‘ସେକ୍ସ’ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାରେ ମିଳିଥାଏ; ତେବେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ‘ସେକ୍ସ’ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନୁହେଁ । ସମାଜର ନିମ୍ନତମ ପ୍ରସ୍ତରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିବା, ଦାନ-ସ୍ଥାନ ଜନତା ସମୂହରେ ସେ ତାଙ୍କର ରଚନା-ଗୁଡ଼ିକରେ ଲେଖିଥାନ୍ତି ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘ଖାଲି ବୋତଲ’ ଲେଖକଙ୍କୁ ଯଶ ସଦାନ କରୁଛି । ତାଙ୍କର ଖାଲି ପାଖରେ ଖାଲି ବୋତଲ ଥିବା କରୁଥିବା ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀଲେଖକ ମଧ୍ୟରେ କଳିଆ ହୁଏ ଏହି କାହାଣୀର ସୂତ୍ର । ଏହି କାହାଣୀ ପାଠକଙ୍କ ହୃଦୟରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଦିଏ । ଏହି କାହାଣୀ ତେଲୁଗୁ ପାଠକ ସମାଜରେ ଖବର ଆଲୋଚନା ଉତ୍ସୁକ କରିଦେଇଛି । ତାଙ୍କର ‘ସମୁଦ୍ର’ ନାମକ କାହାଣୀ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଝଡ଼ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ।

17. ବୀରାଜୀ

ଶ୍ରୀ ବାବୁଜୀଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ‘ତୋଲି ମଲୁସ୍’ (ସଥମ ମୋଡ଼) ବାଲି ବାବୁଜୀ କୁହନ୍ତି । ପହକାର ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ବଡ଼ ଉତ୍ସାହ ସହିତ କାହାଣୀ, ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି ସଖା ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ପ୍ରବଳମ ନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବାବୁଜୀ ଜଣେ । ମଧ୍ୟବର୍ଗୀ ପ୍ରଦଳ-ପ୍ରବଚକଙ୍କ ଜୀବନ ତାଙ୍କ କାହାଣୀର ଲକ୍ଷବୃତ୍ତ ଅଟେ । ମଧ୍ୟବର୍ଗୀ ଶିକ୍ଷିତ ସ୍ତରର ଉପନ୍ୟାସ କବିବାରେ ବିରାଜି ପଡ଼ି ଅଛି । ‘ତୋଲି ମଲୁସ୍’, ‘ପ୍ରେମପରାୟଣ’ (ପ୍ରେମର ଲଗାମ), ‘ସୁଖ କୋଶମ୍’ (ଆନନ୍ଦ ପାଇଁ) ‘ଇନ୍ଦର ଓ କାଟେ’ (ଦୁହେଁ ଏକା), ‘ଗୁଲିଗଟେଟ୍’ (ସରଳତା ଗଛ) ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ ଲେଖପ୍ରିୟ ଉପନ୍ୟାସ ଅଟେ । ମାତ୍ରାତରୁ ବାହାରୁ ଥିବା ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପବିକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେ ସେହି ସମ୍ପା ତରଫରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଜୟପୁରୀରୁ ବାହାରୁଥିବା ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

ସ୍ବସ୍ଥ କାହାଣୀ ‘ଏକ ଲକ୍ଷ’ । (ଏକ ଲକ୍ଷ)ରେ ଲକ୍ଷେଶ ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ନାଗରିକଙ୍କ ମନୋଦଶାକୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ।

18. ବଳିବାଡ଼ କାନ୍ତା ରାଓ

ଶ୍ରୀ କାନ୍ତା ରାଓ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଅଟନ୍ତି । ସେ ବିଶ୍ବାସ କରନ୍ତି ଯେ ମଣିଷର ବିକାଶ ତାର ଭଲ ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ବିଶାଖାପଟ୍ଟନମ୍ବର ଉତ୍ତର ଲଲକାର ଜନ-ଜୀବନ ପ୍ରାଞ୍ଜଳଭାବେ କାହାଣୀରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବା ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାନ୍ତା ରାଓ ଅଗ୍ରଣୀ ଅଟନ୍ତି । ସେ ପତ୍ନୀ ବର୍ଷ ହେଲେ କାହାଣୀ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି ଆସୁଛନ୍ତି । ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଅଭିରୁଚି ଅଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାହାଣୀ ଅଲଗା ଅଲଗା ଭଙ୍ଗର ରଚନା ପରି ମନେହୁଏ । ଏହି ରଚନା-ବୈଭବ ତାଙ୍କୁ ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀ ସାହିତ୍ୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ସଜ୍ଜନ କରିଛି । ମାନବତାର ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ କରିବା ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକର ପରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ । ‘ଶରୀରକର୍ମୀ’ (ମନ୍ଦବନ୍ଧୁ)ର ଅସଫଳତାକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ‘ଦୋଙ୍ଗୁଲୁ’ (ଗୋର) ଏହି ବିଷୟରେ ତେଲୁଗୁରେ ପ୍ରଥମ କାହାଣୀ ଅଟେ । ମଧ୍ୟବର୍ଗୀ ପରିବାର ପ୍ରେମର ଭାବକୁ ସମ୍ମିଳିତ କରି କାହାଣୀ ଲେଖିକରେ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ-ରଚନା ଆବଦ୍ଧ ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବିଭିନ୍ନ ଶାଖାରେ ବିସ୍ତାର କରି ଅମୃତ ସମ୍ପାଦନା କେତେକ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ‘ଦଶା ପଡ଼ିନ ଚମ୍ପୁ’ (ପତାରିତ ବହୁ) ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ ଅଟେ; ସେଥିରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅବସ୍ଥାର ପତନ ଏବଂ ସହସ୍ର ଜୀବନ ପ୍ରତି ମୋହର ଚିନ୍ତା କରି ଲେଖକ ଏହା ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ବୁଝାଇଛନ୍ତି କି ଗାଁଲୋକେ କପରି ସହରରେ ଖୁସିରେ ଜୀବନ ନିଜର ପାରିନ୍ତି ନାହିଁ । ‘ସୁଷ୍ମ ଭୂମି’ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ ଅଟେ । ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ରଚନାରେ ଆଦର୍ଶବାଦ ଓ

ଦାର୍ଶନିକ ଚିନ୍ତନ ଅଧିକ ମାନ୍ୟତା ଦେଖାଯାଏ ।

ସପ୍ତମ ସେ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନେତୃକ ଆମ୍ବିମେଣ୍ଟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଭାଗରେ ଖ୍ୟାତ ଅନ୍ତିସର ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ କେବଳ ନେତୃକର କାହାଣୀ ନୁହେଁ, ଏହା ଦୟା ଏବଂ ଆବେଶ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନକୁ ମାପିବା ଭଳି କାହାଣୀ ଅଟେ ।

19. ବୀନା ଦେବୀ

‘ରାଧାମା ପେଣ୍ଡିଲ ଆମି ପୋଇନ୍’ (ରାଧାମାଙ୍କ ବିବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା) ଶୀର୍ଷକ କାହାଣୀ ସହ କାହାଣୀ-ଜଗତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ବୀନା ଦେବୀ ଆଜି ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆନନ୍ଦର ଉତ୍ସବରେ ଦୋଳି ଖେଳାଉଥିବା ପରି କାହାଣୀ ଲେଖିଛନ୍ତି । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲେଖକ ରାଜକୋଟ ବିଶ୍ଵନାଥ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କର ଗୁରୁ । ସମାଲୋଚକମାନେ କହୁଛନ୍ତି କି ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ରଚନାର ଭାବ ସହଜ ଅନେକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମନେ ହୁଏ ଏବଂ ଆଉ ଅନେକ କାହାଣୀରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେଲେ ପରି ଜଣାପଡ଼େ । ତାଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ତେଲୁଗୁରେ ଉପନ୍ୟାସ ଅପେକ୍ଷା କାହାଣୀର ପ୍ରଭାବ ଅଧିକ । ଲଭିବୃତ୍ତ ବାହୁବାବୁ ଓ କାହାଣୀ କହୁବାର ତଳ ତାଙ୍କର ଏକଦମ୍ ପୃଥକ ଏବଂ ପାଠକଙ୍କର ମନକୁ ଆକର୍ଷଣ କଲେ ଭଳି । ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ସକଳନ ‘ରାଧାମା ପେଣ୍ଡିଲ ଆମି ପୋଇନ୍’ ଏବଂ ‘ଫୁଟ୍ କେସ୍’ ନାମରେ ବାହାରିଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ ‘ହେଜ୍-ମାକିବକ’ ତେଲୁଗୁର ଗୋଟିଏ ପ୍ରମୁଖ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକାରେ ଧାରାବାହିକରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଗୁଣଜ ପାଠକଙ୍କର ଆଦରପାତ୍ର କରିଛି । ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘ଆନ୍ଦ୍ର ପର୍ବ ଦି ପି. ଏମ୍’ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଅମାନ୍ୟତା କାହାଣୀକୁ ଚିହ୍ନିତ କରୁଥିବା ଅତ୍ୟୁତ ଲଭିବୃତ୍ତ ଉପରେ ଆଧାରିତ କାହାଣୀ ଅଟେ ।

20. ଆକ୍ଷର ଶାରଦା ଦେବୀ

ଶାରଦା ଦେବୀ ଚିରୁପତ୍ତର ଶ୍ରୀ ବେଙ୍ଗଟେଣ୍ଡର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଭଲ କାହାଣୀ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସେ ଜଣେ । ସେ ଅଧିକ ଲେଖିଛନ୍ତି ନାହିଁ । ମମତା ଏବଂ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ କଥାବସ୍ତୁକୁ ସେ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ପାଇଁ ମନୋମତ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକୃତର ବର୍ଣ୍ଣନାସ୍ବକ କବିତାର ଆଶ୍ରୟ ମିଳେ । ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ଭଲଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ପରମ୍ପରା ପରିପୁଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଗୀତ, ଆନମନା ଭାବନା ଏବଂ ଏକତାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା ପରି ମନର ଅବସ୍ଥା ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ଦେଖାଯାଏ । ମାନବ ମନର ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳରେ ଉଠୁଥିବା ବିଷାଦର

ଛାୟା ପାଠକଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥାଏ । ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାହାଣୀ ସଂଗ୍ରହ ‘ପୋଗଡ଼ାଲୁ’ (ବଉଳ ମାଳିକା) ତେଲୁଗୁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଉପହାର ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଶାରଦା ଦେବୀ ପୁରସ୍କୃତ ଲେଖକ ଓ ସାହିତ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରୀ ଆଞ୍ଚଳ ଜାନକୀ ରାମଙ୍କର ଧର୍ମପତ୍ନୀ ।

ସବୁଜ ପତ୍ର ଗହଳର ଶୋଭା ମଧ୍ୟରେ ବୋହୂଯାଉଥିବା ଝିରଣା ପରି ସୁନ୍ଦର, ସବୁଜ ଏହି କାହାଣୀ ସେହି ପାଣି ପରି ନିର୍ମଳ ଅଟେ । ଏହା ସେହି ନାଲର କାହାଣୀ, ସେଇ ମଣ୍ଡଳିକାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅଟେ । କାହାଣୀରେ କଥିତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅକଥିତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ କରୁଥିବା ଅଭୁତା କାହାଣୀ ଏହି ମଣ୍ଡଳିକା ।

21. କାଳ୍ପୀ ପର୍କନମ୍ ରାମାବତ୍ତ

ଶ୍ରୀ ରାମାବତ୍ତଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ କଲ୍ଲନାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ବାସ୍ତବିକ ଜୀବନର ଚିତ୍ରଣ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ଥାଏ । ତେଲୁଗୁର ବହୁତ ଲେଖକ ଆରମ୍ଭରେ ବଙ୍ଗଳା ସାହିତ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ରଚନା କରୁଥିଲେ । ସେହି ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ନିର୍ମଳ ତେଲୁଗୁ କାହାଣୀ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାମାବତ୍ତ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଶ୍ରୀକାକୁଳମ୍ବର ଆଶପାଶର ନିମ୍ନ ଜାତି ଲୋକଙ୍କର ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ, ତାଙ୍କର ଆଗର-ବିଗରକୁ, ତାଙ୍କର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ ସେହି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ମୌଳିକ କାରଣଗୁଡ଼ିକୁ ବାହାର କରି ଆଲୋଚନାସୂଚକ ଶୈଳୀରେ କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକ ଲେଖିବା ତାଙ୍କର ବିଶେଷତା ଅଟେ । ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ପ୍ରାୟ ଲଘୁ ଉପନ୍ୟାସ ଆକାରରେ ହୋଇଥାଏ । ‘ଯଜ୍ଞ’, ‘ହଂସା’, ‘ନୋ ରୁମ୍’, ‘ଅଭିଶପ୍ତା’, ‘ସୈପକ୍ୟୁ ମମକାରମ୍’, ‘ଅଭିମାନାଲୁ’, ‘ରାମସ୍ତ୍ରୀ’, ‘ସେନାପତି ବୋରନ୍ତା’, ‘ଅବିଦ୍ୟା-ଅଜ୍ଞାନ’ ଆଦି କେତେକ କାହାଣୀ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର କାହାଣୀ-ଗୁଡ଼ିକରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ବହୁତ ବିସ୍ତାରିତ ଭାବେ ହୋଇଥାଏ । ପାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭାଷା ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରଭାବିତ । ବ୍ୟାବହାରିକ ସୁସମାରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ଓ ବହୋଳ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇଥାଏ ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘ନୋ ରୁମ୍’ରେ ଲେଖକ ଏହି ସତ୍ୟକୁ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ଭାଷାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କିଛି ଦେଇଛନ୍ତି କି ସମାଜରେ କେତେକ ଲୋକଙ୍କର ବାସନାକୁ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ରଖିଲବାର ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ମାନସିକ ଦୁଃଖରେ ବିକଶ କିଛି ତାଙ୍କର ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଦେଇଥାଏ । ସେ ବିଶାଖାପଟ୍ଟନମ୍ରେ ବାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପନା ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ।

22. ଶ୍ରୀପତି

କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା ମତ ଆଗରେ ରଖି କାହାଣୀ ଲେଖିଲବାର ବହୁତ କମ୍

23. ଆଦର୍ଶ

ସେ ଭଲ୍ ନାଟ୍ୟକାର ମଧ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ‘ଅନ୍ଧାଧୁ’, ‘ଇନ୍ଦ୍ର ଆତ୍ମହତ୍ୟା’, ‘ମଞ୍ଚଭେର’ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟକ । ‘ଅରବିନ୍ଦଶି’, ‘ଚନ୍ଦ୍ରମୁକୁତା ମଙ୍ଗଳ’, ‘ଓଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଫାଦର୍ସ’, ‘ଏନ୍ତେଜ ଦୁରମ୍’, ‘ବୋମ୍ବାବୋରୁମ୍’ ଆଦି କେତେକ ଛୋଟ ନାଟକ ମଧ୍ୟ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯାହାଙ୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଛି । ପ୍ରସ୍ତୁତ ସଂକଳନରେ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ‘ଗୁଜର ଅନ୍ୟେଷ୍ଠରେ’ ଡେଲୁରର ଗୋଟିଏ ପ୍ରମୁଖ ସାମ୍ରାଜ୍ଯକ ପତି କାହାଣୀ ଆୟୋଜିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛି । ଇତିବୃତ୍ତ କରୁଣରସପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ଏବଂ ଶବ୍ଦନା ବଡ଼ ଉଚ୍ଚକୋଟିର ଅଟେ ।

24. ମାଳତୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ର

ମଧ୍ୟବର୍ଗ ପରିବାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହଣୀ ପାଇଁ, ଅଳ୍ପ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ମାଳତୀ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଜ୍‌ଜର ନାମ ସୁପରିଚିତ ଅଟେ । ତେଲୁଗୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଖ୍ୟାତ ପ୍ରାସ୍

କରିଥିବା ମହୁଳା ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଗଣାଯାଇପାରେ । ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମାଳତୀ ତନ୍ମୁରକୁ ଯେଉଁ ଯଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି, ତାହା ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ମିଳିନାହିଁ । ତେଲୁଗୁର ଗୋଟିଏ ପ୍ରମୁଖ ସାପ୍ରାହକ ପଦ୍ଧତିରେ ସେ ସର୍ବଦା ମହୁଳାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଅଧିକ ଲେଖିଥାନ୍ତି । ଏହି ଲେଖା ସେହି ପଦ୍ଧତିର ପାଠକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ାଇ କେଉଁ ପରି ପଦ୍ଧତିର ପ୍ରସାର ଓ ପ୍ରସାରରେ ସେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି, ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ତେଲୁଗୁ ପାଠକଙ୍କୁ ଜଣା । ଖାଇବା-ପିଇବା ଜନସଂଖ୍ୟା ତିଆରି କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ, ସିଲେଇ, କଟାକଟି, ରଙ୍ଗ କରିବା ଆଦି କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ କଥାର ଚର୍ଚ୍ଚା ବ୍ୟତୀତ ପୁସ୍ତକ ପରିଚୟ, ଯାହା ବିବରଣୀ ଆଦି କେତେକ ବିଷୟରେ ବଡ଼ ସହଜ, ପୁରୋଧା ଓ ଚିତ୍ରକର୍ତ୍ତା ଶୈଳୀରେ ନିରନ୍ତର ଲେଖୁଥିବା ମାଳତୀ ତନ୍ମୁର ତେଲୁଗୁରେ ଭଲ କାହାଣୀ ମଧ୍ୟ ଲେଖନ୍ତି । ତାଙ୍କର କେତେକ ରଚନା ‘ବଟଲୁ—ପିଣ୍ଡି ବିଶ୍ୱଲୁ’, ‘ଅସ୍ତି କଲୁ—କୁଟ୍ଟଲୁ’, ‘ନବଲ ପରିଚୟଲୁ’ ପୁସ୍ତକରୂପେ ବାହାରିଛି ଏବଂ ତହିଁର କେତେକ ସଂସ୍କରଣ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ସାରିଛି । ସେ ‘ମାତ୍ରାଲ୍ ଫିଲ୍ମ୍ ସେନ୍ସର୍ସ୍ ବୋର୍ଡ୍’ରେ ସହଯୋଗୀ ଅଛନ୍ତି ।

ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘କୋଠିବାଲ ମକାନ’ ତାଙ୍କର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ରଚନା ଅଟେ । କାଧ ହୋଇ ଘରବାଲ ଘର ବନ୍ଦି କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ତା ପ୍ରତି ରଖିଥିବା ମୋହକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ପୃଷ୍ଠା ଭାବେ ଚିହ୍ନିତ କରିଛନ୍ତି । ପାଠକଙ୍କ ଦୃଢ଼ପୃଷ୍ଠାରେ ଏହି କାହାଣୀ କରୁଣାର ଭାବ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିଥାଏ । ଏହି କାହାଣୀ ତାଙ୍କର ରଚନା-କୌଶଳକୁ ସୁଚିତ କରି ଦେଇଛି ।

25. ତୁରଗା ଜାନକୀ ଗଣୀ

ଭଲ କାହାଣୀ ଲେଖିଲବାଲ ବହୁତ କମ୍ ମହୁଳାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ତୁରଗା ଜାନକୀ ଗଣୀ ପ୍ରମୁଖ ଅଟନ୍ତି । କାହାଣୀ ନ ଲେଖି ସିଧା ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି କେତେକ ଲେଖିକା ଖ୍ୟାତିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଜାନକୀ ଗଣୀ କେବଳ କାହାଣୀ ଲେଖି ସୁନାମ ଅର୍ଜିଛନ୍ତି ।

ପରମ୍ପରାଠାରୁ କିଛି ପୃଥକ, ପତି-ଲେଖିଥିବା ଆଧୁନିକ ମହୁଳାର ଦୃଢ଼ପୃଷ୍ଠା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତାଙ୍କର କାହାଣୀଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଶୁଣାଯାଏ । ‘ଏର୍-ର ଗୁଲବଲୁ’ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ଗୁଡ଼ିକର ସୁନ୍ଦର ସଙ୍କଳନ ଅଟେ । କଥା-ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଧାରରେ ସଂଯମ ଦେଖାଯାଏ । ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବୁକତା ପ୍ରଦର୍ଶନ ବିନା ନିରାପତ୍ତର ଓ ନିର୍ମଳ ଭାବେ କାହାଣୀକୁ ଶୁଦ୍ଧିବାର କୌଶଳ ଲେଖିକାଙ୍କର ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାହାଣୀ ଦୃଢ଼ପୃଷ୍ଠା ଉପରେ ହାଲୁକା ଭାବେ ପ୍ରହାର କରି ମନକୁ ଆକର୍ଷିତ କରିଥାଏ ।

ଏକାକିଆ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଃସହ ଓ ପୀଡ଼ାଜନକ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ତଥ୍ୟକୁ ଅତି କୋମଳଭାବେ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ କରୁଛି ଏହି ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ‘ହମ୍ ଫିର୍ ତଲେ ବାସ୍ତୁ ମେ’ । ଶ୍ରୀମତୀ ଜାନକୀ ଗଣୀ ନାଆଁ କଲ୍ୟାଣ ବିଶ୍ୱରେ ଉଦୟପଥ

କର୍ମଗୁଣୀ ଅଟନ୍ତି ।

26. ଚରାନ୍ଧି ରେଡ଼ିଫିକାଲ ଯୁଦ୍ଧାବଳୀ

ବୃତ୍ତିରେ ପଦକାର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭାବଳରେ ଲେଖକ-ଭାବେ ଖ୍ୟାତିପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ସୂର୍ଯ୍ୟବାର ପ୍ରମୁଖ ଅଟନ୍ତି । ‘ନିଉସ୍‌ପେପର’ ଦ୍ଵାରା ଆୟୋଜିତ ଦ୍ଵିତୀୟ ବିଶ୍ଵ କାହାଣୀ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ‘ଦୋଙ୍ଗଲୁନ୍ନାରୁ ଜାଗତ’ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇଛି । ‘କଥାବାହନ’, ‘ସୂର୍ଯ୍ୟ ରେଖା’ ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶିତ କଥା-ସଙ୍କଳନ ଏବଂ ‘ଶୁଭଲେଖ’ ନାମକ ନାଟକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ଗୁଡ଼ିକ ଆକାରରେ ଛୋଟ ଓ ଡେଲୁଗୁପଣରେ ସୁଶୋଭିତ ଅଟେ । ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ଗୁଡ଼ିକର ଉପସଂହାର ପାଠକଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିଦିଏ ।

27. ନାଲି ଚରଂଜୀବୀ

ଶ୍ରୀ ଚରଂଜୀବୀଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ବହୁମୁଖୀ ଅଟେ । ସେ ସ୍ନେହଶୀଳ, ସେ କବି, କାହାଣୀକାର, ନାଟ୍ୟକାର, ବାଳ ସାହିତ୍ୟର ସ୍ପଷ୍ଟା, ପ୍ରକାଶକ, ପଦକାର, ଫିଲ୍ମ୍‌ ଲେଖକ ଏବଂ ସବୁ କିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ କୌଣସି କଲେଜରେ ପ୍ରବେଶ କରି ନାହାନ୍ତି । ଇଂରାଜି ସେ ମୋଟେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ମିତ୍ର ଅଟନ୍ତି । ଚରଂଜୀବୀଙ୍କର ରଚନା କୋଡ଼ିଏରୁ ଅଧିକ ସଙ୍କଳନରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତୁତ କାହାଣୀ ବରଗଛର ଗୁଲ ଓ ମଞ୍ଜିର ଲତା ଏକ ସଶକ୍ତ କାହାଣୀ ଅଟେ । ବରଗଛର ଗୁଲରେ ମଞ୍ଜିର ଲତା ବଞ୍ଚିବ ? ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ, ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ । ଏହି କାହାଣୀ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଟେ ।